

Venäjän laaja-alainen vaikuttaminen Suomeen 2000-luvulla

Pehmeästi pedattu mutta kova nukkua

Sinikukka Saari (toim.), Juhana Aunesluoma, Tuomas Forsberg, Jussi Lassila, Harri Mikkola, Teemu Oivo, Mika Perkiömäki, Matti Pesu, Katri Pynnöniemi, Kristiina Silvan, Veli-Pekka Tynkkynen, Margarita Zavadskaya, Santeri Berg, Henrik Rantala, Anu Ruokamo

VALTIONEUVOSTON SELVITYS- JA
TUTKIMUSTOIMINNAN JULKAISUSARJA 2026:1

tietokayttoon.fi

Venäjän laaja-alainen vaikuttaminen Suomeen 2000-luvulla

Pehmeästi pedattu mutta kova nukkua

Sinikukka Saari (toim.), Juhana Aunesluoma, Tuomas Forsberg,
Jussi Lassila, Harri Mikkola, Teemu Oivo, Mika Perkiömäki,
Matti Pesu, Katri Pynnöniemi, Kristiina Silvan, Veli-Pekka Tynkkynen,
Margarita Zavadskaya, Santeri Berg, Henrik Rantala, Anu Ruokamo

Julkaisujen jakelu

Distribution av publikationer

**Valtioneuvoston
julkaisuarkisto Valto**

Publikations-
arkivet Valto

julkaisut.valtioneuvosto.fi

Valtioneuvoston kanslia

CC BY-ND 4.0

ISBN pdf: 978-952-287-954-7

ISSN pdf: 2342-6799

Taitto: Valtioneuvoston hallintoyksikkö, Julkaisutuotanto

Helsinki 2026

Venäjän laaja-alainen vaikuttaminen Suomeen 2000-luvulla Pehmeästi pedattu mutta kova nukkua

Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2026:1

Julkaisija Valtioneuvoston kanslia

Tekijä/t Sinikukka Saari, Juhana Aunesluoma, Tuomas Forsberg, Jussi Lassila, Harri Mikkola, Teemu Oivo, Mika Perkiömäki, Matti Pesu, Katri Pynnöniemi, Kristiina Silvan, Veli-Pekka Tynkkynen, Margarita Zavadsкая, Santeri Berg, Henrik Rantala, Anu Ruokamo

Toimittaja/t Sinikukka Saari

Kieli suomi

Sivumäärä 304

Tiivistelmä

Tutkimus kartoittaa Venäjän 2000-luvulla Suomeen kohdistaman laaja-alaisen vaikuttamisen eri muotoja sekä niiden vaikutuksia suomalaiseen yhteiskuntaan ja päätöksentekoon. Tutkimushankkeen avulla tuotetut arviot on ankkuroitu saatavilla olevaan dokumentoituun sekä haastatteluilla hankittuun aineistoon sekä syvälliseen toimijoiden ja toimintaympäristön tuntemukseen. Tutkimus jäsentyy neljään laajaan temaattiseen kokonaisuuteen. Ensimmäinen tarkastelee Venäjän Suomeen kohdistamaa turvallisuuspoliittista vaikuttamista, mukaan lukien puolustukseen, tiedusteluun ja kybertoimintaympäristöön liittyvät ulottuvuudet. Toinen kokonaisuus käsittelee taloudellista ja geoekonomista vaikuttamista, kattaen energia- ja infrastruktuurihankkeet. Kolmas teema keskittyy informaatiovaikuttamiseen sekä Venäjän maanmiespolitiikkaan. Neljäs kokonaisuus analysoi kulttuurista vaikuttamista, johon sisältyvät myös tieteen, historian, uskonnon ja urheilun osa-alueet. Tutkimuksen mukaan Venäjän vaikuttamistoiminta on hyödyntänyt kahdenvälisen suhteen erityispiirteitä. Suomalaisen poliittisen kulttuurin piirteet, kuten konsensushakuisuus ja varovaisuus Venäjä-uhkista käytävissä julkisessa keskustelussa, ovat osaltaan vaikeuttaneet latentin vaikuttamistoiminnan tunnistamista esimerkiksi energia- ja investointikysymyksissä. Puolestaan Venäjän painostuksellinen vaikuttaminen Suomeen ei useinkaan ole ollut tuloksellista, ja sen torjunta on hyötynyt Suomen turvallisuuspoliittisesta konsensuksen kulttuurista.

Klausuuli Tämä julkaisu on toteutettu osana valtioneuvoston selvitys- ja tutkimussuunnitelman toimeenpanoa. (tietokayttoon.fi) Julkaisun sisällöstä vastaavat tiedon tuottajat, eikä tekstisisältö välttämättä edusta valtioneuvoston näkemystä.

Asiasanat tutkimus, tutkimustoiminta, Suomi, Venäjä, hybridivaikuttaminen, laaja-alainen vaikuttaminen, ulkopoliittikka, turvallisuuspolitiikka

ISBN PDF 978-952-287-954-7

ISSN PDF 2342-6799

Julkaisun osoite <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-287-954-7>

Rysslands bredspektriga påverkan mot Finland under 2000-talet Mjukt bäddad, men hård att sova på

Publikationsserie för statsrådets utrednings- och forskningsverksamhet 2026:1

Utgivare Statsrådets kansli

Författare Sinikukka Saari, Juhana Aunesluoma, Tuomas Forsberg, Jussi Lassila, Harri Mikkola, Teemu Oivo, Mika Perkiömäki, Matti Pesu, Katri Pynnöniemi, Kristiina Silvan, Veli-Pekka Tynkkynen, Margarita Zavads kaya, Santeri Berg, Henrik Rantala, Anu Ruokamo

Redigerare Sinikukka Saari

Språk finska

Sidantal

304

Referat

Studien analyserar Rysslands bredspektriga påverkan riktad mot Finland sedan början av 2000-talet samt dess effekter på det finländska samhället och det nationella beslutsfattandet. Studien baserar sig på intervjubaserat material och dokumenterade källor samt på befintlig forskning och fördjupad kunskap om centrala aktörer och verksamhetsmiljön. Studien är strukturerad kring fyra breda tematiska helheter. Den första behandlar Rysslands påverkan på Finlands säkerhetspolitik, inklusive försvar, underrättelseverksamhet och cyberverksamhetsmiljön. Den andra fokuserar på ekonomisk och geoekonomisk påverkan, med särskild tonvikt på energi- och infrastrukturprojekt. Det tredje temat behandlar informationspåverkan samt Rysslands landsmannapolitik i Finland. Den fjärde tematiska helheten analyserar kulturell påverkan och omfattar områden som vetenskap, historia, religion och idrott. Enligt rapporten har Rysslands bredspektriga påverkan utnyttjat särdragen i det bilaterala förhållandet mellan Finland och Ryssland. Drag i den finländska politiska kulturen – såsom en stark konsensusorientering och försiktighet i den offentliga debatten om Rysslandsrelaterade hot – har bidragit till svårigheter att identifiera latent och indirekt påverkan, särskilt i frågor som rör energi och investeringar. Däremot har tvångsbaserad påverkan från rysk sida mot Finland ofta visat sig vara utan framgång, och i dessa fall har Finlands starka säkerhetspolitiska konsensuskultur varit till nytta för att motverka rysk hybridpåverkan.

Klausul Den här publikation är en del i genomförandet av statsrådets utrednings- och forskningsplan. (tietokayttoon.fi) De som producerar informationen ansvarar för innehållet i publikationen. Textinnehållet återspeglar inte nödvändigtvis statsrådets ståndpunkt

Nyckelord forskning, forskningsverksamhet, Finland, Ryssland, hybridpåverkan, bredspektrig påverkan, utrikespolitik, säkerhetspolitik

---

ISBN PDF 978-952-287-954-7

ISSN PDF

2342-6799

URN-adress <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-287-954-7>

Russia's full-spectrum influence activities in Finland in the 2000s Softly made, yet hard to sleep on

---

Publications of the Government's analysis, assessment and research activities 2026:1

Publisher	Prime Minister's Office		
Author(s)	Sinikukka Saari, Juhana Aunesluoma, Tuomas Forsberg, Jussi Lassila, Harri Mikkola, Teemu Oivo, Mika Perkiömäki, Matti Pesu, Katri Pynnöniemi, Kristiina Silvan, Veli-Pekka Tynkkynen, Margarita Zavadskaya, Santeri Berg, Henrik Rantala, Anu Ruokamo		
Editor(s)	Sinikukka Saari		
Language	Finnish	Pages	304

Abstract

The study examines Russia's full-spectrum influence activities directed at Finland since the early 2000s and their effects on Finnish society and decision-making. It is grounded in interview-based material and documentary sources, as well as existing research, and in-depth knowledge of key actors and the operating environment. The study is structured around four broad thematic areas. The first examines Russia's influence on Finland's national security policy, including defence, intelligence, and the cyber domain. The second focuses on economic and geo-economic influence, covering energy and infrastructure projects. The third theme addresses information operations and Russia's compatriot policy in Finland. The fourth thematic area analyses cultural influence, encompassing the fields of science, history, religion, and sport. According to the report, Russia's influence activities have capitalised on the specific characteristics of the bilateral relationship between Finland and Russia. Features of Finnish political culture – such as a strong preference for consensus and caution in public debate regarding threats related to Russia – have contributed to difficulties in identifying latent and indirect forms of influence, particularly in the context of energy and investment-related issues. By contrast, coercive forms of Russian influence have often proved ineffective, and in such cases Finland's strong culture of security policy consensus has been an asset in countering Russian hybrid influence.

Provision This publication is part of the implementation of the Government Plan for Analysis, Assessment and Research. (tietokayttoon.fi) The content is the responsibility of the producers of the information and does not necessarily represent the view of the Government.

Keywords research, research activities, Finland, Russia, hybrid influence, full-spectrum influence, foreign policy, security policy

---

ISBN PDF	978-952-287-954-7	ISSN PDF	2342-6799
-----------------	-------------------	-----------------	-----------

---

URN address <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-287-954-7>

Sisältö

Lyhenneluettelo.....	8
1 Venäjän laaja-alainen vaikuttaminen Suomessa.....	10
1.1 Johdanto: tutkimusprojektin tausta	10
1.2 Tutkimuksellinen kehys	14
1.2.1 Laaja-alaista vai hybrdivaikuttamista?.....	14
1.2.2 Tutkimuksen rajaus	17
1.2.3 Hybridimaiseman käsitelmä	19
1.2.4 Tutkimuksen toteutus, menetelmät ja aineistot.....	22
1.3 Venäläisen laaja-alaisen vaikuttamisen traditio ja toimet Euroopassa	26
1.3.1 Neuvostoperintö: aktiiviset toimet	26
1.3.2 Aktiiviset toimet 2.0.....	28
1.3.3 Venäjän laaja-alainen vaikuttaminen 2000-luvulla.....	29
1.4 Taitoa ja tuuria? Suomi–Venäjä-suhde.....	39
1.4.1 Kylmä sota ja sen jälkeisten vuosien perintö.....	40
1.4.2 Putinin aika alkaa (2000–2006)	46
1.4.3 Ristivetoa yhteistyön ja painostuksen välillä (2007–2011).....	48
1.4.4 Venäjän sota johtaa välirikoon (2012–2022).....	51
1.4.5 Nato-Suomi (2023–2025)	57
2 Turvallisuuspoliittinen vaikuttaminen	68
2.1 Johdanto	68
2.2 Venäjän turvallisuuspoliittisen vaikuttamisen maisemakuvaus.....	71
2.2.1 Yhteistyöjärjestelyjä ja pientä kitkaa (2000–2006).....	71
2.2.2 Venäjän kasvava suurvalta-ambitio ja Suomen Nato-optio (2007–2011)	78
2.2.3 Painostustoimet lisääntyvät ja Suomi liikkuu kohti jäsenyyttä (2012–2022)	85
Tapauskuvaus 1: Venäjän rajaoperaatio Pohjois-Suomessa	101
2.2.4 Kun naamiot riisuttiin: kehitys vuoden 2022 jälkeen	103
Tapauskuvaus 2: Venäjän ilmatilaloukkaukset Suomessa	107
Tapauskuvaus 3: Venäläinen kiinteistöomistus turvallisuuspoliittisena uhkana	108
2.3 Johtopäätökset	110

3	Geoeconominen vaikuttaminen	116
3.1	Johdanto	116
3.2	Tilannekuva ja varautuminen Venäjän geoeconomiseen vaikuttamiseen.....	122
3.2.1	Keskinäisriippuvuuden valtakausi (2000–2006).....	122
3.2.2	Riskit kasvavat (2007–2011)	128
	Tapauskuvaus 1: Fortum	135
3.2.3	Ojasta allikkoon (2012–2022).....	137
	Tapauskuvaus 2: Fennovoima.....	151
3.3	Johtopäätökset	153
4	Informaatiovaikuttaminen ja venäjänkielisiin kohdistunut vaikuttaminen	157
4.1	Johdanto	157
4.2	Suomi-kuvan murtumat Venäjän mediassa.....	164
	Tapauskuvaus 1: Lasten huoltajuuskiistat venäläislehdissä (2009–2010).....	166
4.3	Vastamediat – yhdessä länsieliittejä haastamassa	171
4.4	Suomen venäjänkielinen mediamaisema	178
4.5	Venäjän vaikuttaminen Suomen venäjänkieliseen vähemmistöön.....	186
4.6	Johtopäätökset	193
5	Venäjän laaja kulttuurinen vaikuttaminen	196
5.1	Johdanto	196
5.2	Kulttuurisuhteet: valtiovoimaa ja pehmeää valtaa	198
	Tapauskuvaus 1: Venäjän kulttuuri- ja tiedekeskus	203
	Tapauskuvaus 2: Mikkelin musiikkijuhlat ja Valeri Gergijev	205
	Tapauskuvaus 3: Suomi–Venäjä-seura	207
5.3	Korkeakoulutus ja tiede: vuorovaikutusta vai vaikuttamista?.....	210
5.3.1	Venäjä-tutkimus Suomessa.....	213
5.3.2	Historia-alojen yhteistyö ja historiapolitiittinen vaikuttaminen	217
	Tapauskuvaus 4: Suomen ja Neuvostoliiton sotiin liittyvä kampanja	222
5.4	Uskonto – Venäjän erityisyyden ilmentymä	230
	Tapauskuvaus 5: Moskovan patriarkaatin seurakunnat ja instituutiot Suomessa	234
5.5	Suurvaltapeliä ja verkostoitumista urheilun avulla	239
	Tapauskuvaus 6: KHL-projekti ja Jokerit	241
5.6	Johtopäätökset	244
6	Tutkimuksen johtopäätökset	247
6.1	Venäjän tavoitteet pysyvät Suomen etujen vastaisina	247
6.2	Kahdenvälisen suhteen erityispiirteet heijastuvat vaikuttamisen luonteeseen	250
6.3	Suomeen kohdistunut vaikuttaminen eurooppalaisessa kontekstissa.....	256
6.4	Vaikuttamistoiminnasta karttuneet opit.....	259
	Liitteet	261
	Liite 1: Tietoja asiantuntijahaastatteluista	261
	Lähteet	262

LYHENNELUETTELO

BALTOPS	Baltic Operations, Itämeren alueen vuosittainen merellinen sotaharjoitus
CBU	Suomen ja Venäjän välinen Cross Border University -hanke
COVID-19	Koronavirustauti vuodelta 2019
DIIS	Tanskan kansainvälisen tutkimuksen instituutti
ETA	Euroopan talousalue
Etyj	Euroopan turvallisuus- ja yhteistyöjärjestö
Etyk	Euroopan turvallisuus- ja yhteistyökonferenssi (1975–1994)
EU	Euroopan unioni
FARO-yhdistys	Suomen venäjänkielisten yhdistysten liitto (Finljandskaja assotsiatsija ruskokozjytsnyh obštšestv)
FSB	Venäjän federaation turvallisuuspalvelu
GRU	Venäjän sotilastiedustelun keskuselin
HybridCoE	Euroopan hybridiuhkien torjunnan osaamiskeskus (The European Centre of Excellence for Countering Hybrid Threats)
JEF	Pohjoisen Euroopan maiden yhteinen nopean toiminnan joukko (Joint Expeditionary Force)
KGB	Neuvostoliiton valtion turvallisuuskomitea
KHL	Kontinental Hockey League -jääkiekkoliiga (Kontinentalnaja hokkejnaja liga)
LNG	Nesteytetty maakaasu
Nato	Pohjois-Atlantin liitto
NATO StratCom	Naton strategisen viestinnän osaamiskeskus (NATO Strategic Communications Centre of Excellence)
Nordefco	Pohjoismainen puolustusyhteistyö (Nordic Defence Cooperation)
NRF	Naton nopean toiminnan joukko (NATO Response Force, 2002–2024)
OPCW	Kemiallisten aseiden kieltojärjestö (Organisation for the Prohibition of Chemical Weapons)
OSORS	Suomessa toimivien venäläisten maanmiesjärjestöjen kattojärjestö (Obštšefinljandski sojuz organizatsij rossijskih sootetšestvennikov)
RIAC	Russian International Affairs Council

RISI	Venäjän strategisen tutkimuksen instituutti (Rossijski institut strategitšeskih issledovanij)
ROCOR	Venäjän ortodoksinen ulkomaankirkko (Russian Orthodox Church Outside Russia)
RT	Venäjän hallinnon ulkomailla toimiva televisiokanava (aiemmin nimeltään Russia Today)
SDP	Suomen Sosialidemokraattinen Puolue
SKP	Suomen Kommunistinen Puolue
SUPO	Suojelupoliisi
SVOP	Venäjän ulko- ja puolustuspolitiikan neuvosto -ajatushautomo (Sovet po vnešnei i oboronnoi politike)
SVR	Venäjän ulkomaantiedustelupalvelu
SVS	Suomi–Venäjä-seura
SÄPO	Ruotsin turvallisuuspoliisi
TACIS-rahoitus	Euroopan unionin avustusohjelma, Technical Assistance to the Commonwealth of Independent States (1991–2013)
TP-UTVA	Tasavallan presidentin ja ulko- ja turvallisuuspoliittisen ministeri- valiokunnan yhteinen kokous
TT-komitea	Suomen ja Neuvostoliiton tieteellis-tekninen yhteistyökomitea
UaV	Ulkoasiainvaliokunta
UM	Ulkoministeriö
UMV	Uusi MV-media
VARP	Venäjänkielisen median maailmanjärjestö (Vsemirnaja assotsiatsija russkoi pressy)
VK	VKontakte, venäläinen sosiaalisen median palvelu
WTO	Maaailman kauppajärjestö
YK	Yhdistyneet kansakunnat
YYA-sopimus	Sopimus ystäväydestä, yhteistoiminnasta ja keskinäisestä avunannosta Suomen ja Neuvostoliiton välillä (1948–1992)

1 Venäjän laaja-alainen vaikuttaminen Suomessa

Sinikukka Saari (vastuukirjoittaja), Matti Pesu, Juhana Aunesluoma, Tuomas Forsberg ja Anu Ruokamo

1.1 Johdanto: tutkimusprojektin tausta

Venäjän laajamittainen hyökkäys Ukrainaan vuoden 2022 helmikuussa ravis-teli suomalaisen turvallisuuspolitiikan perusteita ja koko yhteiskuntaa. Osana turvallisuuspoliittisen linjan muutosta Suomessa on käyty aiempaa vilkkaampaa keskustelua lähihistoriasta ja erityisesti maan Venäjä-suhteesta sekä Venäjän erilaisista tavoista vaikuttaa suomalaiseen yhteiskuntaan ja poliittiseen päätök-sentekoon. Tämä tutkimushanke liittyy osaltaan tähän koettuun uudelleenarvioinnin tarpeeseen. Petteri Orpon hallituksen ohjelmassa kohdassa ”10.1 Kansallista turval-lisuutta ja yhteiskunnan kriisinkestävyyttä vahvistetaan” listattiin toteutettavaksi tutkimushanke Venäjän laaja-alaisesta vaikuttamisesta Suomeen 2000-luvulla.¹ Lokakuun lopussa 2024 valtioneuvoston kanslia julkisti projektin tietotarve-kuvauksen² ja avoimen tutkimushaun tällä otsikolla, ja vielä ennen vuodenvaihdetta Ulkopoliittisen instituutin vetämä tutkimuskonsortio valittiin tämän hankkeen toteuttajatahoksi.³

---

1 *Vahva ja välittävä Suomi. Pääministeri Petteri Orpon hallituksen ohjelma 20.6.2023* (Valtioneuvosto, 2023), 178. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-763-8>.

2 *Venäjän laaja-alainen vaikuttaminen Suomeen 2000-luvulla: Tieto-tarvekuvaus.* (Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminta, 2024) https://tietokayttoon.fi/documents/113169639/223990442/Tietotarvekuvaus_Ven%C3%A4j%C3%A4n_laaja-alainen_vaikuttaminen.pdf/07501ccc-49ed-a0a9-0b74-6d61cec3f669?t=1728905866684.

3 Tutkimuskonsortiossa on Ulkopoliittisen instituutin (Upi) lisäksi mukana Helsingin yliopisto (Aleksanteri-instituutti ja poliittisen historian tieteenala) sekä Tampereen yliopisto (politiikan tutkimus). Tutkimusryhmän tarkempi kokoonpano löytyy kohdasta 1.2.4.

Suomen kylmän sodan jälkeisiä päätöksentekijöitä on etenkin Venäjän laajamittaisen sodan alkamisen jälkeen arvosteltu Venäjään liittyvästä toiveajattelusta tai sinisilmäisyydestä. Näissä argumenteissa tuodaan esiin suomalaisten päätöksentekijöiden taipumus vältellä rehellistä ja avointa keskustelua Venäjän sisäisen kehityksen ongelmista ja sen ulkopoliittikan Suomen etujen vastaisesta luonteesta. Venäjän ongelmallista kehitystä on Suomessa usein selitelty parhain päin vetoamalla havaittujen ongelmien liioitteluun, niiden väliaikaisuuteen, hyvien vaihtoehtojen puutteeseen tai Venäjän arvostelijoiden ”russofobiaan”.

Tällaista suhtautumistapaa nyky-Venäjään on pidetty kylmän sodan aikaisen ”suomettumisen” jatkumisena suomalaisessa politiikassa ja talouselämässä. Tähän kehitykseen on viitattu ”myöhäissuomettumisenä” ja ”jälkisuomettumisenä” – joskin jälkimmäistä termiä on aiemmin käytetty myös toisessa, lähes päinvastaisessa, merkityksessä.⁴ Myöhäissuomettumista painottavissa kommenteissa on korostettu, miten kylmän sodan jälkeen Suomessa ei tarkasteltu riittävän kriittisesti menneitä käytäntöjä ja niiden taustalla olleita oletuksia, mikä saattoi mahdollistaa niiden osittaisen jatkumisen myös uudessa kylmän sodan jälkeisessä ympäristössä. Neuvostoliiton lakattua ja Suomen liittyttyä Euroopan unioniin politiikan käytännöt muuttuivat asteittain, mutta ulkopoliittinen keskustelukulttuuri pysyi varovaisena ja jonkinlaisen ”yksimielisyysvaateen” on uskottu heijastuneen ulkoasiainhallintoon ja mediaan myös kylmän sodan jälkeisenä aikana.⁵ Esimerkiksi Jukka Tarkan mukaan sotilaalliseen liittoutumattomuuteen perustunut ulko- ja turvallisuuspoliittinen linja oli Suomen etujen vastaisesti kohotettu lähes uskonkappaleen asemaan, eikä avointa keskustelua turvallisuuspolitiikasta tai Venäjään liittyvistä riskeistä sallittu.⁶ Samansuuntaisesti toimittaja Tuula Malin on esittänyt, että ”hyssyttelyyn, piilotteluun, ja mielistelyyn” perustuva presidentillinen viestintästrategia ”vaikutti kaikkialla yhteiskunnassa”.⁷

4 J.P. Roos on käyttänyt (Venäjän propagandistina kyseenalaista mainetta näyttäneen) Johan Bäckmanin toimittamassa kirjassa termiä jälkisuomettuminen (post-Finlandization) tarkoittamaan ylikriittistä suhtautumista Venäjään, ja myöhäissuomettuminen (late Finlandization) kritiikittömän suomettumispolitiikan jatkumisena kylmän sodan jälkeisissä oloissa. Toisaalta mm. Pekka Virkki käyttää jälkisuomettuminen synonyymina myöhäissuomettumiselle. Ks. J. P., Roos, ”Jälkisuomettumisesta uussuomettumiseen,” teoksessa *Entäs kun tulee se yhdestoista? Suomettumisen uusi historia*, toim. Johan Bäckman. (WSOY, 2001), 488; Pekka Virkki, *Jälkisuomettumisen ruumiinavaus* (Docendo, 2023).

5 Alpo Rusi ja Pekka Virkki, ”Jälkisuomettuminen vaatii avaajansa,” *Uusi Suomi Puheenvuoro -blogi*, 9.4.2023, <https://puheenvuoro.uusisuomi.fi/alporusi2014/jalkisuomettuminen-vaatii-avaajansa/>.

6 Jukka Tarkka, *Venäjän vieressä* (Otava, 2015).

7 Tuula Malin, *Putinin pihapiirissä II* (Docendo 2025), 394.

Myös tutkimuksen piirissä on käsitelty sitä, miten Suomen ja Venäjän kahdenvälistä suhdetta sävytti kylmän sodan jälkeenkin Venäjän intressejä ennakoiva sekä ystävyyttä ja hyvää naapuruutta korostanut diskurssi, jota myös Suomen puolelta pyrittiin aktiivisesti ylläpitämään.⁸ Suomalaiset toimijat alleviivasivat Venäjän kanssa käytävän dialogin ja alueellisen yhteistyön tärkeyttä paitsi kahdenvälisesti myös eurooppalaisessa kontekstissa. Koska Venäjää ei nähty enää yleisesti uhkana, suomalaisilla toimijoilla voidaan olettaa olleen kylmän sodan aikaa vähemmän pidäkkeitä yhteistyön syventämisen suhteen. On siis mahdollista, että Venäjän ”pehmeä” vaikuttaminen saattoi uudessa tilanteessa toimia jopa osittain aiempaa tehokkaammin.

Keskustelussa on esitetty myös lukuisia Suomen kylmän sodan jälkeistä ulkopoliittista linjaa ja Venäjä-suhteissa sovellettuja toimintamalleja puolustavia puheenvuoroja.⁹ Ne ovat korostaneet sitä, miten Suomen Venäjä-suhde ei oleellisesti poikennut yleiseurooppalaisesta valtavirrasta, jossa tavoiteltiin yhteistyötä Venäjän kanssa muun muassa kaupan ja energian saralla. Suomen linjaa puolustaneet painottavat myös sitä, että tämä ei tarkoittanut Venäjän muodostaman potentiaalisen uhan vähättelemistä, vaan Suomi piti yllä eurooppalaisittain vahvaa puolustuskykyä ja kokonaisturvallisuuden mallia. Samanaikaisesti vielä 2000-luvun alkupuolella monet toimijat uskoivat, että jopa pieni Suomi voisi yhteistyön avulla vaikuttaa Venäjän kehitykseen – tai vähintään vähentää Venäjän länteen ja/tai Suomen toimintaan kohdistuvia epäilyjä.¹⁰ Lisäksi usein ajateltiin, että tiiviin kahdenvälisen kanssakäymisen myötä suomalaisille päätöksentekijöille karttui ensikäden tietoa Venäjän ylimmän johdon ajattelusta, mikä taas antoi diplomaattista pääomaa Venäjästä kiinnostuneiden länsijohtajien suuntaan.¹¹ Tutkimuksellisesta

8 David Arter, ”From Finlandisation and post-Finlandisation to the end of Finlandisation? Finland’s road to a NATO application,” *European Security* 32, nro 2 (2023): 171–89; Sini-kukka Saari ja Jyri Lavikainen, ”Russia’s shifting foreign and security policy in Northern Europe: The new geopolitical meaning of ‘good neighbourliness,’” *FIIA Briefing Paper* 331, helmikuu 2022, Ulkopoliittinen instituutti, <https://fii.fi/julkaisu/russias-shifting-foreign-and-security-policy-in-northern-europe>; Veli-Pekka Tynkkynen, *How Europe got Russia wrong* (Edward Elgar Publishing, 2024), <https://doi.org/10.4337/9781035319503>.

9 Mikko Hautala, *Sotaa ja rauhaa – Venäjä, Yhdysvallat ja Suomi uuden suurvaltakilpailun aikakaudella* (Otava, 2024); Meri Valkama, *Perinnönjako. Keskusteluja Tarja Halosen politiikasta* (Kustantamo S&S, 2024); Matti Vanhanen, *Kriisien keskellä. Näkymä valtiojohtamisen todellisuuteen* (Otava, 2024).

10 Tämä vaikuttamisolettamus tai -toive 2000-luvulla tuli esiin lukuisissa tähän hankkeeseen tehdyissä haastattelussa ja on myös mainittu aikalaiskirjallisuudessa. Ks. esim. Hiski Haukkala, *Suuren pelin paluu: Suomen tulevaisuus kriisien maailmassa* (Otava, 2020), 143.

11 Hautala, *Sotaa ja rauhaa*.

näkökulmasta tarkasteltuna nämä erilaiset katsantokannat – toisaalta Suomen varautuminen Venäjän uhkaa vastaan ja toisaalta hyväuskoisuus Venäjän politiikan kohtuullisuuteen ja perimmäiseen luotettavuuteen – eivät ole tosiaan suoraan pois-sulkevia eikä kyseessä ole mustavalkoinen joko–tai-asetelma.

Tämä tutkimus kartoittaa Venäjän 2000-luvulla Suomeen kohdistaman laaja-alaisen vaikuttamisen erilaisia muotoja ja pohtii kriittisesti tämän toiminnan vaikutta-vuutta suomalaisessa kontekstissa kokonaisvaltaisesti ja historiasensitiivisesti. Tässä yhteydessä historiasensitiivisyydellä tarkoitetaan sitä, että pyrimme sijoittamaan suomalaisen politiikanteon ja yhteiskunnan osaksi silloista aikaa, ja siten tulkita tehtyjä päätöksiä aikakauden omista lähtökohdista ja näin välttää anakronistista tulkintaa.

Tutkimuksen keskeisenä tavoitteena on analysoida yhtäältä Venäjän laaja-alaisen vaikuttamisen erilaisia muotoja Suomessa sekä toisaalta kartoittaa sen monialaisia vaikutuksia suomalaisessa yhteiskunnassa ja päätöksenteossa tutkimusmateriaalin huolellisen analyysin avulla. Lisäämällä tietoa Venäjän laaja-alaisen vaikuttamisen eri puolista voidaan täydentää Suomi–Venäjä-suhteen kuvaa ja vahvistaa osaltaan kansallista itseymmärrystä sen merkityksestä Suomen lähihistoriassa. Tutkimuksen kahdenvälinen raja- ja temaattinen laaja-alaisuus, sen ensisijainen aikajänne (2000–2022) ja lähihistorian menneisyydenhallintaa painottava ote perustuvat valtioneuvoston kanslian julkaisemaan tietotarvekuvaukseen.¹²

Lisäksi hankkeen tarkoituksena on myös vahvistaa kansalaisten ja viranomaisten kykyä tunnistaa laaja-alaisen vaikuttamisen eri muotoja, auttaa kehittämään tehokkaita tapoja paitsi tunnistaa myös torjua vihamielistä vaikuttamista sekä varautumaan tuleviin kehityskuluihin. Laaja-alainen vaikuttaminen ei liity pelkäs-tään Suomi–Venäjä-suhteeseen, mutta tämän suhteen huolellinen perkaaminen saattaa antaa eväitä myös muiden toimijoiden Suomeen kohdistaman vaikutta-misen tarkempaan tunnistamiseen.

---

12 *Venäjän laaja-alainen vaikuttaminen Suomeen 2000-luvulla.*

Tutkimusprojektin keskeiset tutkimuskysymykset

1. Mitkä ovat olleet Venäjän Suomeen kohdistaman laaja-alaisen vaikuttamisen keskeiset tavoitteet ja keinot 2000-luvulla? Miten ne ovat muuttuneet kylmän sodan ajasta ja toisaalta 2000-luvun kuluessa? Miten Venäjän vaikuttaminen Suomessa eroaa sen laaja-alaisesta vaikuttamisesta muissa maissa?
2. Miten tuloksellista Venäjän laaja-alainen vaikuttaminen Suomessa on ollut, ja miten tämän toiminnan tuloksellisuutta voidaan arvioida? Onko Suomessa tunnistettu Venäjän vaikuttamispyrkimykset ja niiden päämäärät riittävällä tavalla?
3. Mitä voimme oppia Venäjän Suomessa toteuttamista vaikuttamisoperaatioista ja Suomen tavasta torjua niitä tai vastata niihin? Miten laaja-alaista vaikuttamista vastaan voidaan suojautua tulevaisuudessa, ja millaisia toimia se vaatii?

1.2 Tutkimuksellinen kehys

1.2.1 Laaja-alaista vai hybridivaikuttamista?

Hybriditoiminta nousi länsimaisen yleisön tietoisuuteen laajemmin vuoden 2014 helmikuussa ilman maatunnuksia esiintyneiden Venäjän erikoisjoukkojen vallatessa Krimin. Miehitystä säesti laaja disinformaatiokampanja, jota ei länsimaissa kaikilta osiltaan tunnistettu.¹³ Pian Venäjä järjesti Krimillä näytösluonteisen kansanäänestyksen ja niemimaa liitettiin laittomasti osaksi Venäjää nopeassa tahdissa. Venäjä kykeni yllättämään länsimaiset toimijat eivätkä läntinen media ja viranomaiset olleet täysin toiminnan todellisen luonteen tasalla. Tapahtumien seurauksena läntinen tilannekuva Venäjän toimintatavoista päivittyi ja keskustelu hybridiuhista ja niihin vastaamisesta käynnistyi laajasti, mukaan lukien tutkimuksen ja hallinnon piirissä.

13 Elina Lange-Ionatamišvili, toim., *Analysis of Russia's information campaign against Ukraine: Examining non-military aspects of the crisis in Ukraine from a strategic communications perspective* (NATO StratCom Centre of Excellence, 2015), https://stratcomcoe.org/cuploads/pfiles/russian_information_campaign_public_12012016fin.pdf.

Tutkimuksellisessa keskustelussa löydettiin uudelleen hybridisodan käsite, joka oli kehitelty erityisesti kuvaamaan ei-valtiollisten toimijoiden kuten terroristijärjestöjen tapaa yhdistää perinteisempään sodankäyntiin ei-konventionaalisia keinoja – esimerkiksi taloudellista painostamista, disinformaatiota ja kyberhyökkäyksiä.¹⁴ Venäjän tapauksessa kiinnitettiin huomiota maan asevoimien piirissä käytyyn keskusteluun niin kutsutusta uuden sukupolven sodankäynnistä (johon usein virheellisesti viitataan ”Gerasimov-doktriinina”) ja ajatukseen jatkuvasta strategisesta pelotteesta, jossa yhdistellään sotilaallisia ja laajoja ei-sotilaallisia toimia koordinoitusti.¹⁵ Länsidiskurssista poiketen venäläinen strategisen pelotteen käsite kattaa siis toiminnan ydinaseista poliittiseen manipulaatioon ja kaikkeen siltä väliltä. Venäläistoimijoiden aktiivinen vaikuttaminen vuoden 2016 presidentinvaaleihin Yhdysvalloissa siirsi keskustelun painopisteen entisen Neuvostoliiton alueen sodista pitkäkestoiseen matalan intensiteetin hybrdivaikuttamiseen länsimaissa. Tässä vaiheessa läntinen akateeminen keskustelu lainasi konsepteja ja ajatusmalleja erityisesti kirjallisuudesta, joka käsitteli Neuvostoliiton harjoittamaa poliittista vaikuttamista ja tiedustelupalveluiden niin kutsuttuja aktiivisia toimia (aktivnyje meroprijatija) toista maailmansotaa edeltävinä vuosina ja erityisesti kylmän sodan aikakaudella.

Akateemisen sotatieteellisen ja turvallisuustutkimuksellisen keskustelun lisäksi hybrdivaikuttamisen käsitettä on pohdittu ja kehitetty edelleen käytännön tarpeisiin viranomaisten ja päätöksentekijöiden piirissä. Tämä keskustelu on kummunnut ensisijaisesti käytännön tarpeesta torjua ja vastata maan ulkopuolelta tulevaan pahantahtoiseen vaikuttamiseen, joka kohdistuu – tässä tapauksessa suomalaisen – yhteiskuntaan ja päätöksentekoon.

Helsingissä toimiva Euroopan hybridiuhkien torjunnan osaamiskeskus (European Centre of Excellence for Countering Hybrid Threats, Hybrid CoE) määrittelee hybrdivaikuttamisen toiminnaksi, jossa vihamielinen toimija käyttää ja yhdistelee monia erilaisia avoimia ja piilotettuja vaikuttamisen tapoja saadakseen vaikutusvaltaa kohdemaassa ja sen yhteiskunnassa. Osaamiskeskuksen ja Euroopan komission Joint Research Centren yhteisjulkaisun mukaan hybrdivaikuttamista käytetään tyypillisesti hybridiuhkatoiminnan valmisteleavassa vaiheessa, ja sen keskeisenä

14 Frank G Hoffman, *Conflict in the 21st Century: The rise of hybrid wars* (Potomac Institute for Policy Studies, 2007), <https://www.comw.org/qdr/fulltext/0712hoffman.pdf>.

15 Kristin Ven Bruusgaard, ”Russian strategic deterrence,” *Survival* 58 nro 4 (2016): 7–26, <https://doi.org/10.1080/00396338.2016.1207945>.

tavoitteena on saada kohdemaan tekemään vihamielistä toimijaa hyödyttäviä päätöksiä.¹⁶ Hybridivaikuttamisen erityisenä piirteenä voidaan pitää vastuutahojen ja tarkoitusperien hämärtämistä ja manipulaation ja harhautuksen elementtejä.

Hybriditerminologia omaksuttiin EU:ssa ja Natossa Krimin valtauksen jälkeen ja EU:n ensimmäinen kattavampi toimintasuunnitelma hybridivaikuttamisen torjumiseksi hyväksyttiin vuonna 2016.¹⁷ EU näkee hybridiuhat koordinoituna vihamielisenä toimintana, joka pyrkii heikentämään kohdetta monin eri keinoin, usein niitä yhdistellen. Turvallisuusriskin lisäksi ne muodostavat uhan demokratialle ja sen ydinarvoille, pyrkien murtamaan yhteiskuntaa ja heikentämään poliittista päätöksentekoa.¹⁸ Sekä EU:n että Naton konteksteissa hybridivaikuttamiseen määritellään voivan liittyä myös sotilaallisia keinoja. Koska EU:lla ei ole sotilaallista kompetenssia, keskittyy se käytännössä kuitenkin ei-sotilaalliseen hybridivaikuttamiseen, ja Nato puolestaan hybridivaikuttamiseen sodankäynnin välineenä. Yhteistyötä EU:n ja Naton välillä hybridivaikuttamisen kysymyksissä on pyritty tiivistämään erityisesti vuodesta 2016 lähtien.¹⁹

Suhteellisen vakiintuneesta eurooppalaisesta hybriditerminologiasta huolimatta Suomen puolustuselonteoissa on käytetty systemaattisesti termiä ”laaja-alainen vaikuttaminen” vuodesta 2021.²⁰ Asiakirjoissa laaja-alaisen vaikuttamisen kerrotaan sisältävän hybridivaikuttamista vahvemmin sotilaallisen toiminnan – siitä huolimatta, että sotilaallista toimintaa ei ole EU:n tai Naton piirissä rajattu pois hybridivaikuttamisesta. Valtioneuvoston sisällä termien käyttö ei kuitenkaan ole yhdenmukaista. Sisäministeriö ja ulkoministeriö käyttävät ensisijaisesti termiä hybridivaikuttaminen. Sisäministeriön verkkosivun mukaan hybridivaikuttamisen keinovalikoimaan ”voi kuulua esimerkiksi poliittisia, diplomaattisia, taloudellisia

16 Georgios Giannopoulos et al., *The landscape of hybrid threats: A conceptual model* (Euroopan unioni ja Hybrid CoE, 2021), <https://www.hybridcoe.fi/publications/the-landscape-of-hybrid-threats-a-conceptual-model/>.

17 Euroopan komissio, *Joint framework on countering hybrid threats*, JOIN(2016), 18 final, Bryssel, 6.4.2016, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52016JC0018>.

18 Ibid.

19 Attila Mesterházy, ”2017 – NATO–EU Cooperation After Warsaw,” Report of the Sub-Committee on Transatlantic Defence and Security Cooperation, 163 DSCTC 17 E Rev.1 fin, NATO Parliamentary Assembly, 8.9.2017, <https://www.nato-pa.int/document/2017-eu-and-nato-cooperation-mesterhazy-report-163-dsctc-17-e-rev1-fin>.

20 *Valtioneuvoston puolustuselonteko* (Valtioneuvosto, 2021), <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-820-8>; *Valtioneuvoston puolustuselonteko* (Valtioneuvosto, 2024), <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-663-423-7>.

ja sotilaallisia keinoja sekä informaatio- ja kybervaikuttamista²¹ Ulkoministeriön valmistelemissa Ulko- ja turvallisuuspoliittisessa selonteossa viitataan yksinomaan hybrdivaikuttamiseen, ja ulkoministeriössä on toiminut vuodesta 2018 alkaen hybridisuurlähettiläs.²²

Tämän tutkimuksen otsikossa esiintyy termi laaja-alainen vaikuttaminen, mikä johtuu valtioneuvoston kanslian vuoden 2024 lopulla julkaisemasta tietotarvekuvauksesta sekä hallitusohjelman (2023) viittauksesta tähän tutkimusprojektiin.²³ Tässä tutkimuksessa kuitenkin käytetään termejä hybrdivaikuttaminen ja laaja-alainen vaikuttaminen toistensa synonyymeinä, eikä niiden välille viritetä erityisiä painotuseroja. Molemmat termit voivat lähtökohtaisesti sisältää ei-sotilaallisten toimien lisäksi myös sotilaallisia toimenpiteitä. Molemmat käsitteet voivat sisältää painostuksellisten toimien lisäksi myös positiiviselta näyttävää toimintaa, sillä venäläisessä ajattelussa keskeistä on nimenomaan vastuutahojen ja tarkoitusperien hämärtäminen ja harhautuksen elementit.²⁴ Venäläistä ajattelua liittyen hybrdivaikuttamiseen käydään tarkemmin läpi tämän luvun kohdassa 1.3.

1.2.2 Tutkimuksen rajaus

Kuten jo aiemmin mainittiin, tämän tutkimuksen temaattinen laaja-alaisuus, sen ensisijainen aikajänne (2000–2022) ja lähihistorian menneisyydenhallintaa painottava ote perustuvat valtioneuvoston kanslian julkaisemaan ja vastuuministeriöiden laatimaan tietotarvekuvaukseen.²⁵

Hybrdivaikuttamisen käsitettä ja aiheeseen liittyvää tutkimusta on usein arvoiteltu siitä, että kaiken kansainvälisen toiminnan ja positiivisenkin maiden välisen vuorovaikutuksen voidaan väittää olevan hybrdivaikuttamista, mikä voi vääristää toimintaan osallistuneiden motiiveja ja päämääriä. Toisaalta hybrdivaikuttaminen tyypillisesti luo vaikuttavuutensa hyödyntämällä monen eri politiikkatoimen – joista osa on laillisia ja avoimia – yhteisvaikutusta, joten poliittisen kokonaiskuvan

21 ”Hybridiuhat ja hybrdivaikuttaminen,” Sisäministeriö, luettu 14.11.2025, <https://intermin.fi/kansallinen-turvallisuus/hybridiuhat>.

22 *Ulko- ja turvallisuuspoliittinen selonteko* (Valtioneuvosto, 2024), <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-890-1>.

23 *Vahva ja välittävä Suomi*.

24 Tässä suhteessa tutkimuksemme käsitteenmäärittely eroaa esimerkiksi EU:n ja Naton käsitteistä, jotka painottavat hybriditoiminnan koersiivista luonnetta, mutta se on linjassa tutkimusprojektin tietotarvekuvausten sekä venäläisen käsitteistön kanssa.

25 *Venäjän laaja-alainen vaikuttaminen Suomeen 2000-luvulla*.

arviointi on tutkimuksellisesti ensiarvoisen tärkeää. Venäjän harjoittama hybrdivaikuttaminen asettuu siis osaksi laajempaa poliittista, taloudellista ja yhteiskunnallista vaikuttamista, joka kokonaisuutena tähtää Venäjän ulko- ja turvallisuuspolitiikan päämäärien saavuttamiseen.

Tutkimusryhmä on pyrkinyt pitämään tutkimuksellisen rajauksen mahdollisimman inklusiivisena ja tulkinnan avoimena ja keskustelevana: pyrimme tarkastelemaan Venäjän laaja-alaista, pitkän aikavälin (2000–2022) vaikuttamista Suomessa kokonaisvaltaisesti eri näkökulmista niitä toisiinsa vertaillen ja hahmotuvaa kokonaisuutta pohtien. Tutkimus koostuu neljästä laajasta temaattisesta kokonaisuudesta: Venäjän Suomeen kohdistamasta 1) turvallisuuspoliittisesta vaikuttamisesta, joka pitää sisällään myös puolustuksen, tiedustelun sekä kybervaikuttamisen teemat; 2) geoeconomisesta²⁶ vaikuttamisesta, joka kattaa myös infrastruktuuri- ja energiahankkeet; 3) informaatiovaikuttamisen ja Venäjän maanmiespolitiikan teemoista; sekä 4) kulttuurisesta vaikuttamisesta, joka kattaa myös tieteen, uskonnon, historian ja urheilun teemat. Jokaisen luvun sisällöstä vastaa ensisijaisesti luvun vastuututkija.²⁷

Tulkinnallinen rajanveto yhtäältä Venäjän toimien ja toisaalta suomalaisten toimijoiden reaktioiden välillä on tutkimuksen edetessä osoittautunut haastavaksi. Tutkimuksen otsikon mukaisesti fokuksessa on ensisijaisesti Venäjän Suomeen kohdistamat toimet. Kuitenkin käytännössä tutkimus käsittelee vähintäänkin yhtä paljon suomalaistahojen aikalaistulkintoja Venäjän harjoittamasta toiminnasta ja sen päämääristä. Tämä on perusteltua, koska Venäjän laaja-alainen vaikuttaminen hyödyntää kahdenvälisen suhteen dynamiikkaa ja näin ollen myös Suomen Venäjä-politiikka on tärkeä osa hybrdivaikuttamisen maisemaa. Lisäksi on tärkeää saada tietoa suomalaisten reagoinnista Venäjän toimintaan sekä arvioida, miten tulkinnat ja reagoitavat ovat muuttuneet vuosien saatossa. Hybrdivaikuttamisen yksi keskeisimmistä tavoitteista on kohdemaan poliittiseen päätöksentekoon

26 Geoeconomisella vaikuttamisella tarkoitetaan talouden, energiavirtojen ja arvoketjujen käyttämistä voimapolitiikan välineenä. Toiminta on usein hienovarausta ja vaikeasti havaittavaa, sillä toiminnan geopolittiset päämäärät saattavat olla taloudellisten etujen taakse piilotettuja. Ks. esim. Mikael Wigell, Sören Scholvin, et al., *Geo-economics and power politics in the 21st century: The revival of economic statecraft* (Routledge, 2018).

27 Temaattisten lukujen vastuututkijat ovat Matti Pesu (luku 2); Veli-Pekka Tynkkynen (luku 3); Jussi Lassila (luku 4); Tuomas Forsberg (luku 5).

vaikuttaminen.²⁸ On kuitenkin käytännössä hyvin vaikeaa arvioida, missä määrin Venäjän intressejä vastaavakin politiikka on johtunut Suomen omien kansallisten intressien Venäjän vaikutuksesta riippumattomasta tulkinnasta ja missä määrin Venäjän vaikuttamistoiminnasta.

Suoraviivaista vastausta tällaisiin kysymyksiin on lopulta mahdotonta löytää. Onkin hyväksyttävä, että Venäjän toiminta ja siihen vastaaminen näyttäytyy eri näkökulmista erilaisena ja että toiminnan tulkinnassa ei voida päästä täydelliseen yksimielisyyteen. Menneisyydenhallinnan, oppimisen ja tulevaan varautumisen näkökulmista lähimenneisyyden kriittinen tarkastelu ja aiempien toimintatapojen tarkastelu eri näkökulmista on kuitenkin tarpeellista ja itsessään arvokasta. Tämä tutkimus ei pyri sanomaan viimeistä sanaa myöhäissuomettumuksesta tai Venäjän vaikuttamisoperaatioista vaan antamaan aineksia laajemmalle yhteiskunnalliselle keskustelulle avaamalla menneitä prosesseja tutkimuksen ja uuden tiedon kautta.

1.2.3 Hybridimaiseman käsitelmä

Tässä tutkimuksessa on hyödynnetty Hybridiuhkien torjunnan osaamiskeskuksen yhdessä Euroopan komission Joint Research Centren kanssa vuonna 2021 kehittämää hybridiuhkien maisema-analyysin käsitelmää.²⁹ Yhtäältä malli on tarpeeksi väljä eikä se pakota lähistoriaan keskittyvää tutkimusta byrokraattisen politiikan suunnitteluprosessin muottiin. Toisaalta mallin rakenteen ja terminologian soveltaminen kaikissa luvuissa luo tiettyä yhdenmukaisuutta ja -mitallisuutta muuten varsin erilaisten lukujen välille. Malli avaa myös hybridivaikuttamisen laajempaa kehystä lukijalle: hybridivaikuttamisen analyysissa ja sen torjunnassa on ensiarvoisen tärkeää nähdä toiminnan kokonaiskuva, ei ainoastaan yksittäisiä toimia. Hybridimaisemamallissa listattujen välineiden merkitys riippuu kokonaisuudesta. Hybridivaikuttamisessa käytetään lähes aina usean eri välineen yhdistelmää, mutta yksittäinen arveluttavalta näyttävä toiminta ei välttämättä liity yhdistelmään.

28 Tutkimuskirjallisuudessa viitataan usein venäläiseen ”refleksiivisen kontrollin” käsitteeseen, millä tarkoitetaan tiedon tai menettelytavan manipulaatiota tavalla, jonka avulla saadaan kohde tekemään vaikuttajan toivomia päätöksiä näennäisen itsenäisesti. Ks. esim. Katri Pynnöniemi ja Andras Racz, toim., *Fog of falsehood: Russian strategy of deception and the conflict in Ukraine* (Ulkopoliittinen instituutti, 2016), <https://fiia.fi/julkaisu/fog-of-falsehood>.

29 Georgios Giannopoulos et al., *The landscape of hybrid threats*.

Esimerkiksi ei-valtiollisen toimijan tekemä kyberhyökkäys saattaa olla tai saattaa olla olematta osa hybridiuhkatoimintaa.³⁰ Kokonaiskuva on aina rakennettava huolellisen analyysin kautta.

Hybridiuhkatoiminnan maisemamallissa laaja-alaisen vaikuttamisen kokonaisuus on jaettu **toimijoihin, keinoihin, väyliin, toimintavaiheisiin ja tavoitevaikutukseen** ja sitä voidaan käyttää kuvaamaan sekä koko hybridivaikuttamisen pitkäkestoista kokonaisuutta että yksittäisiä operaatioita tai toimia. Olemme suomentaneet ja samalla soveltaneet mallin osia. Esittelemme tässä kohdin maisemamallin yleisen version, joka on muokaten lainattu edellä mainitusta raportista. Tutkimuksen johtopäätöksissä olemme laatineet vastaavanlaisen kuvion, joka perustuu nimenomaisesti Venäjän vaikuttamiseen Suomessa.

Toimijat toteuttavat suunnitelmallista ja laaja-alaista vaikuttamista kohdemaassa ja voivat olla valtiollisia tai ei-valtiollisia tahoja. Ei-valtiolliset toimijat voivat olla kokonaan tai osittain valtion tai muun toimijan sijaistoimijoita. Esimerkkejä toimijoiden kirjosta ovat esimerkiksi tiedustelutoimijat, niin kutsut patrioottiset hakkeriryhmitymät, yksityiset sotilasyritykset, rikollisorganisaatiot ja ulkomailta palkatut ad hoc -saboteerit. Side valtiolliseen toimijaan voi vaihdella hyvin tiiviistä löyhään. Sijais-toimijoiden motiivit voivat olla taloudellisia, aatteellisia tai perustua harhautukseen tai manipulaation.

Kaavioon on listattu kymmenittäin erilaisia hybriditoiminnan **keinoja**. Tämä lista ei ole tyhjentävä tai lopullinen, sillä keinot ovat jatkuvassa muutoksessa heijastellen toimintaympäristössä tapahtuvia muutoksia. Yksittäiset keinot liittyvät yhteen tai useampaan **väylään** (domains). Esimerkiksi ilmatilan loukkaus -keino leikkaa läpi ainakin sotilaallisen, yhteiskunnallisen, diplomaattisen, oikeudellisen ja viestinnällisen väylän.³¹

---

30 Ibid., 33.

31 Ibid.

Kuvio 1. Diagrammi Venäjän laaja-alaisesta vaikuttamisesta soveltaen Hybrid CoE:n ja Euroopan komission kehittämää hybridiuhkamaisen käsitelmää (2021).

Lisäksi hieman muokkaamassamme hybrdivaikuttamisen käsitellöissä tunnistaetaan neljä erilaista hybrdivaikuttamisen **toimintavaihetta**: 1) vaikuttaminen, 2) puuttuminen, 3) erilaiset operaatiot, ja 4) sodankäynti. Vaikuttaminen ja puuttuminen ovat valmistelevia, hybrdivaimaisemaa usein epäsuorasti muokkaavia vaiheita, kun taas operaatiot ja sodankäynti (hyvin laajasti ymmärrettynä) ovat jo näkyvämpää ja usein painostuksellista tai pakkokeinoinhin perustuvaa toimintaa. Toimintavaiheiden välillä voidaan liikkua – ja usein liikutaan – epälineaarisesti tilanteen mukaan navigoiden ja asetettuja päämääriä heijastellen. Keskeistä hybrdivaikuttamisessa on jatkuva analyysi vastustajan heikkouksista ja avautuvista mahdollisuuksista sekä nopeasta reagoinnista niihin. Toiminnan muodot ovat siis jatkuvasti muutoksessa. Kun vastapuoli oppii tunnistamaan ja reagoimaan yhteen vaikuttamisen tapaan, on uusi tapa tai yhdistelmä jo kehitetty. Toiminnan **tavoitteet** ovat mallissa toivottuja laajoja ja pitkäaikaisia vaikutuksia kohdemaassa (ja erillään yksittäisen operaation rajatumista päämääristä).

Tutkimusraportti nojaa pääpiirteissään tähän yleiseen laaja-alaisen vaikuttamisen malliin, jota sovelletaan suomalaiseseen 2000-luvun kontekstiin. Jokaisessa työpaketissa kuvataan lyhyesti myös yksittäisiä esimerkkitapauksia, jossa Venäjän hybrdivaikuttaminen on näytelty osaa. Nämä tapauskuvaukset ovat keskenään hyvin erilaisia: osa niistä on pitkäaikaisia prosesseja ja toisaalta osa kestoltaan rajoitettuja operaatioita. Esimerkkitaupauten kautta on mahdollista tarkastella, kuinka vaikuttamisoperaatiot ja niihin reagointi ovat rakentuneet ja muuttuneet ajassa.

1.2.4 Tutkimuksen toteutus, menetelmät ja aineistot

Tutkimusryhmä koostuu Suomen ja Venäjän suhteisiin perehtyneistä historian, kansainvälisen politiikan ja ulkopoliitiikan sekä Venäjän-tutkijoista.³² Monipuolisella asiantuntijuudella on pyritty varmistamaan kyky analysoida monimutkaisia ja laajoja kokonaisuuksia niiden keskeiset historialliset sävyt säilyttäen. Tutkimushankkeen avulla tuotetut arviot Venäjän laaja-alaisen vaikuttamisen tuloksellisuudesta on ankkuroitu syvälliseen ja pitkäaikaiseen toimijoiden ja toimintaympäristön

32 Ulkopoliittisesta instituutista hankkeessa on ollut projektin alusta lähtien mukana tutkijat Sinikukka Saari (tutkimuksen hankejohtaja), Jussi Lassila, Matti Pesu, Kristiina Silvan, Margarita Zavadskaya ja Harri Mikkola sekä erityisasiantuntija Anu Ruokamo. Hankkeen tutkimusryhmään kuuluvat myös Helsingin yliopistosta professorit Veli-Pekka Tynkkynen, Katri Pynnöniemi ja Juhana Aunesluoma sekä Tampereen yliopistosta Tuomas Forsberg. Lisäksi projektiin ovat hakemusvaiheen jälkeen liittyneet tutkijat Mika Perkiömäki ja Teemu Oivo sekä tutkimusavustajat Henrik Rantala ja Santeri Berg. Graafikko Joonas Juutilainen on tehnyt raporttiin kuvat 1–5 sekä 7–9.

tuntemukseen sekä saatavilla olevaan dokumentoituun sekä haastatteluilla hankittuun aineistoon sekä muuhun tutkimustietoon. Tutkimusryhmän työtä on läpi projektin tukenut Valtioneuvoston nimeämä ministeriöiden virkahenkilöistä koostuva ohjausryhmä.

Tutkimusryhmällämme ei ollut käytössään salassapidettävää viranomaisaineistoa, ja tutkimustyö on toteutettu aiheen monitahoisuuteen nähden rajallisten aikaresurssien puitteissa vuoden 2025 aikana. Vertailun vuoksi voidaan nostaa esiin esimerkiksi Tanskan kansainvälisen tutkimuksen instituutin (DIIS) toteuttama ja Tanskan parlamentin vuonna 2021 tilaama tutkimus, jossa tarkasteltiin maan Afganistan-politiikkaa ja operaatioita vuosina 2001–2021. Tanskalaiselle tutkimusryhmälle annettiin pääsy kaikkeen aiheeseen liittyvään turvaluokiteltuun materiaaliin tutkimuksellisen ajanjakson ajalta ja tutkimus valmistui kahdessa osassa vuonna 2024 ja 2025.³³ Käsillä olevan tutkimuksen lähtökohdat ovat merkittävästi rajatummat. Tämä tutkimus luo kuitenkin hyvän pohjan jatkoanalyysille ja viitoittaa johtopäätöksissään keskeisiä tietotarpeita jatkotutkimukselle.

Tutkimuksemme lähestyy tutkimusaihetta pääasiassa laadullisen politiikka-analyysin avulla. Hyödynnämme tutkimuksessa päätöksenteon vuorovaikutussuhteita kartoittavia menetelmiä sekä toisaalta vahvemmin tulkinnallisia politiikka-analyysin menetelmiä.³⁴ Päätöksenteon vuorovaikutussuhteita kartoitavassa analyysissä tarkastelemme Suomen ja Venäjän välistä kanssakäymistä sekä suomalaisten toimijoiden vuorovaikutusta Venäjä-politiikan muotoilussa. Suomen politiikkatoimet asetetaan aikajanelle, ja niitä analysoidaan peilaamalla toimintaa suhteessa Venäjän laajempaan kehitykseen ja kansainvälisiin tapahtumiin. Pyrimme ymmärtämään, millaisten prosessien kautta Suomen poliittiset päätökset suhteessa Venäjään syntyivät. Tulkinnallisen politiikka-analyysin kautta pyrimme hahmottamaan, miten Venäjään liittyvät oletukset ja ongelmat kehystettiin ja esitettiin eri aikoina ja pyrimme myös pohtimaan, mitkä tekijät mahdollisesti vaikuttivat näihin oletuksiin. Kuten tulkinnalliseen otteeseen kuuluu, emme esitä johtopäätelmiä lopullisena totuutena vaan parhaaseen saatavilla olevaan tietoon ja huolelliseen analyysiin pohjautuvana arviona.

33 Danish Institute for International Studies, "Commissioned Inquiry into Denmark's Engagements in Afghanistan 2001–2021," luettu 16.12.2025, <https://www.diis.dk/en/projects/commissioned-inquiry-into-denmarks-engagements-in-afghanistan-2001-2021>.

34 Ks. Andrew Bennett ja Jeffrey T. Checkel, toim., *Process Tracing: From Metaphor to Analytic Tool* (Cambridge University Press, 2014); Peregrine Schwartz-Shea ja Dvora Yanow, *Interpretive Research Design: Concepts and Processes* (Routledge, 2017).

Tutkimusaineistomme muodostuu alkuperäis- ja muista lähteistä, jotka on koottu ja analysoitu kvalitatiivisin keinoin. Primäärinen päätutkimusaineisto koostuu 52 puolistrukturoidusta haastattelusta, jotka tehtiin huhti–marraskuussa 2025 sekä julkisista asiakirja-aineistoista kuten eri ministeriöiden selonteoista, päätöksistä ja lainsäädännöllisistä toimista. Haastattelumateriaalin avulla pyrimme hahmottamaan mukana olleiden toimijoiden näkökulmista ja kokemusten valossa, miten Suomen toimet kunakin aikana ja eri osa-alueilla rakentuivat, millaisiin päämääriin toimilla pyrittiin, sekä miten Venäjän vaikuttamistoimintaa ja Venäjään liittyviä riskejä kulloinkin arviotiin. Tutkimuksen muu aineisto koostuu aiheeseen liittyvästä tutkimuskirjallisuudesta, muistelmaj- ja aikalaiskirjallisuudesta, puheaineistosta, virallisista julkaisuista, selvityksistä sekä medialähteistä.

Jokaiselta haastateltavalta pyydettiin kirjallisesti suostumus tutkimushankkeeseen osallistumiseen sekä haastatteluaineiston ja henkilötietojen luottamukselliseen keruuseen, käyttöön ja säilyttämiseen. Haastattelut kestivät keskimäärin puolitoista tuntia, ja niitä ohjasi joko laajoista tulkinnallisista kysymyksestä muodostuva kysymyspatteristo tai spesifimpi yksittäiseen tapahtumaan liittyvä kysymysten kokonaisuus. Haastattelukysymyksiä myös muokattiin hankkeen edetessä ja sen tiedontarpeiden kehittyessä sekä kirkastuessa. Haastatteluihin osallistuneet saivat valita, esiintyvätkö tutkimuksessa omalla nimellään vai anonyymisti sekä nauhoitetaanko haastattelu vai tehdäkö siitä ainoastaan muistiinpanot. 31 haastateltavaa suostui kirjallisesti nimensä julkaisuun, 21 antoi haastattelun anonyymisti. Haastattelut muodostavat laajan ja arvokkaan aineiston suomalaisten päätöksentekijöiden, asiantuntijoiden ja yhteiskunnallisten vaikuttajien Venäjään ja Venäjä–Suomi-suhteeseen liittyvistä näkemyksistä ja kokemuksista. Koska tutkimus on aihepiiriltään hyvin laaja-alainen ja haastateltavien profiilit olivat varsin vaihtelevia, haastattelumateriaalin systemaattinen analyysi toteutettiin lukukohtaisesti. Yksittäistä haastattelua on kuitenkin voitu käyttää lähteenä useammassa luvussa. Useimpiin haastatteluihin osallistui haastateltavan lisäksi kaksi tutkijaa, jotta kerätyn aineiston tulkinta olisi mahdollisimman objektiivista. Tutkimusryhmän sisäisillä keskusteluilla pyrittiin osaltaan varmistamaan, että laadullisen aineiston pohjalta tehdyt havainnot pohjautuvat perusteelliseen ja tasapainoiseen analyysiin.

Tutkimusprosessissa haastatellut ovat henkilöitä, jotka ovat osallistuneet keskeisellä tavalla tai seuranneet läheltä Venäjän toimintaa tai laaja-alaisen vaikuttamisen torjuntaa ja päätöksentekoa Suomessa eri tasoilla. Haastateltavista 21 oli eri alojen asiantuntijoita tai toimittajia, 19 virkahenkilöitä ja 12 poliittisia päätöksentekijöitä. Usealla haastateltavalla oli kaksoisroolitus – näissä tapauksissa haastateltava luokiteltiin siihen kategoriaan, joka oli tutkimuksen kannalta relevantimpi. Tutkimusryhmä esittää lämpimät kiitoksensa kaikille, jotka ovat antaneet aikaansa ja näkemyksiään tutkimuksen käyttöön.

Venäjän laaja-alaisesta vaikuttamisesta Suomessa on olemassa runsaasti kirjallisuutta – aiheesta kirjoitettiin etenkin 2010-luvun puolivälissä Krimin miehityksen ja Donbasissa käydyn sodan ja uudelleen vuoden 2022 jälkeen Venäjän hyökättyä vielä laajemmin ja suuremmalla voimalla Ukrainaan.³⁵ Tämä kirjallisuus on korostanut Venäjän hybridivaikuttamisen vaaroja ja virittänyt kansalaiskeskustelua aihepiiristä laajemmin. Myös valtioneuvosto on tilannut lukuisia raportteja Venäjän laaja-alaisesta vaikuttamisesta ja siihen kytkeytyvistä ilmiöistä jo aiemmin, ja näiden raporttien johtopäätelmät ovat vaihdelleet riskejä korostavista tulkinnoista niitä vähäisinä pitäviin.³⁶ Tässä raportissa on tähänkin kirjallisuuteen nojaten pyritty muodostamaan tiivis ja ajantasainen kokonaiskuva siitä, kuinka hyvin Venäjän laaja-alainen vaikuttaminen on Suomessa tunnistettu ja miten sitä on pyritty torjumaan. Käsillä olevan tutkimuksen lisäarvo liittyy erityisesti tutkimuksen laaja-alaiseen lähestymistapaan ja pitkäaikaiseen analyysikehykseen.

-
- 35 Tuoreimmista esimerkkinä lida Hallikainen ja Jukka Savolainen, *Ilkeyksiä, sabotaasia, hyökkäyksiä. Venäjän hybridisota länttä vastaan* (Otava, 2025); Outi Salovaara, *Rupla-ruhtinaat. Venäläisen bisneksen hämähäkinverkot Suomessa* (Atena, 2025); Malin, *Putinin pihapiirissä II*; Markku Mantila ja Jouni Mölsä, *Valehtelua, vakoilua ja valtiollista vaikuttamista* (Docendo, 2024); Petteri Jouko ja Marko Palokangas, toim. *Hybridisodankäynti – laaja-alaista vaikuttamista moninaisilla sodankäyntimenetelmillä* (Maanpuolustuskorkeakoulu, 2024), <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-25-3467-8>; Tynkynen, *How Europe got Russia wrong*.
- 36 Toivo Martikainen et al., *Venäjän muuttuva rooli Suomen lähialueilla* (Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminta, 2016), <https://tietokayttoon.fi/julkaisu?pubid=13501>; Olga Davydova-Minguet et al., *Suomen venäjänkieliset mediankäyttäjät* (Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminta, 2016), <https://tietokayttoon.fi/julkaisu?pubid=14701>; Anna-Liisa Heusala et al., *Venäjän turvallisuuspolitiikka – tutkimus Suomessa ja kehitystrendit Venäjällä* (Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminta, 2016), <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-287-292-0>; Bettina Renz ja Hanna Smith, toim. *After 'hybrid warfare', what next? – Understanding and responding to contemporary Russia* (Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminta, 2016), <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-287-299-9>; Olli Sipilä et al., *Energia, huoltovarmuus ja geopoliittiset siirtymät* (Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminta, 2017), <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-287-489-4>; Georgij Alafuzoff et al., *Govorit Moskva – Moskova puhuu: Venäjän strategisen viestinnän erityispiirteet* (Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminta, 2020), <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-287-944-8>; Mikael Wigell et al., *Europe facing geoeconomics: Assessing Finland's and the EU's risks and options in the technological rivalry* (Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminta, 2022), <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-205-3>; Jyri Lavikainen et al., *Pohjois-Eurooppa Venäjän ulko- ja turvallisuuspolitiikassa* (Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminta, 2022), <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-072-1>; Santtu Lehtinen et al., *Russia's technological policy and knowhow in a competitive global context* (Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminta, 2022), <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-228-2>.

1.3 Venäläisen laaja-alaisen vaikuttamisen traditio ja toimet Euroopassa

On syytä pitää mielessä, että keskustelu hybrdivaikuttamisesta on ensisijaisesti läntistä keskustelua. Hybriditerminologian sijaan venäläisessä kontekstissa laaja-alaisen vaikuttamisen ytimessä on kokonaisvaltaisen ”strategisen pelotteen” (strategitšeskoje sderživanije) käsite.

Venäläinen strateginen pelote määritellään koordinoituksi sotilaallisten ja ei-sotilaallisten (poliittisten, diplomaattisten, oikeudellisten, taloudellisten, ideologisten, tieteellisteknologisten ja muiden) toimien yhdistelmäksi, jolla pyritään eliminoimaan sotilaallinen uhka, heikentämään vihollisen asemaa, ja saavuttamaan strategisia etuja.³⁷ Toisin kuin paljon rajatummassa läntisessä pelotekeskustelussa, venäläisessä keskustelussa näiden toimien katsotaan olevan jatkuvassa hyökkäyksellisessä ja puolustusellisessä käytössä niin rauhan kuin sodan aikana. Sekä sotilaallisilla että muilla toimilla pyritään vaikuttamaan vastapuolen strategiaan valintoihin ja manipuloimaan sen käyttäytymistä.³⁸ Takaa löytyvän maailmankuvan mukaisesti valtioiden välillä käydään jatkuvaa kamppailua vallasta, ja Venäjän vallan kasvattaminen edellyttää vastustajan heikentämistä muun muassa strategisen harhauttamisen keinoin.³⁹

Tässä tutkimuksessa käytetty tavanomaista hybrdivaikuttamisen tutkimusta kokonaisvaltaisempi analyysikehys on hyvin linjassa venäläiseen strategisen pelotteeseen pohjautuvaan lähestymistapaan. Seuraavissa osioissa tarkastellaan yksityiskohtaisemmin, kuinka Venäjän laaja-alaisen vaikuttamisen tavat ovat rakenneet ja muuttuneet ajassa.

1.3.1 Neuvostoperintö: aktiiviset toimet

Niin Yhdysvallat kuin Neuvostoliitto turvautuivat kylmän sodan aikana aktiivisesti niin kutsuttuun poliittiseen sodankäyntiin. Kuuluisan pitkän sähkökirjoittajan, yhdysvaltalaisen diplomaatin George Kennanin mielestä poliittisessa sodankäynnissä oli kyse Clausewitzin doktriinin soveltamisesta rauhan oloissa.

37 Bruusgaard, ”Russian strategic deterrence,” 10–11.

38 Dmitry Adamsky, *The Russian Way of Deterrence: Strategic Culture, Coercion, and War* (Stanford University Press, 2023).

39 Pynnöniemi ja Racz toim., *Fog of falsehood*, 42–50.

Hänen laajan määritelmänsä mukaan kyseessä oli kansakunnan kaikkien saatavilla olevien keinojen – poissulkien sotatoimien – käyttö kansallisten päämäärien saavuttamiseksi.⁴⁰

Neuvostoliittolainen poliittinen sodankäynti nojasi erityisesti ”aktiivisten toimien” käsitteeseen. Termi viittaa erilaisiin poliittisen manipulaation menetelmiin, jotka voivat pitää sisällään toimia disinformaation levittämisestä valeorganisaatioiden järjestämiin mielenosoituksiin ja salamurhiin. Neuvostoliittolainen tiedustelukulttuuri painotti toiminnan hyökkäävyyttä (nastupatelnost). Tällaiset hyökkäävät aktiiviset toimet olivat KGB:n käsikirjan mukaan ”*proaktiivisia ja täynnä aloitteellisuutta*” ja ne antoivat etulyöntiaseman suhteessa vastapuoleen, joka oli näin pakotettu reagoimaan tilanteeseen.⁴¹ Saman käsikirjan mukaan näillä toimilla ”*pyrittiin vaikuttamaan kohdemaan poliittiseen elämään, sen ulkopolitiikkaan, kansainvälisten ongelmien ratkaisuun, vastapuolen harhauttamiseen, sen kantojen horjuttamiseen ja heikentämiseen, vihamielisten suunnitelmien murtamiseen ja muiden päämäärien saavuttamiseen.*”⁴²

Useat tutkijat ovat kiinnittäneet huomiota neuvostotradition jatkuvuuteen Venäjän poliittisessa vaikuttamistoiminnassa.⁴³ Samaa tapaan kuin Neuvostoliitto, myös Venäjä näkee itsensä altavastaajana ja painottaa epäsymmetristä vaikuttamisstrategiaa globaalissa kamppailussa. Propagandan sisällöissäkin on huomattavaa samankaltaisuutta. Vaikka kapitalismi ja luokkasota siirrettiin syrjään, narratiivit painottavat yhä voimakasta länsivastaisuutta ja Yhdysvaltojen imperialistista luonnetta. Kommunismin sijaan nyky-Venäjä propagoi deterministisiä tulkintoja venäläisen valtiosivilisaation vääjäämättömästä erityisasemasta suhteessa muihin maihin ja erityisesti Euraasian alueella.⁴⁴

40 U.S. Department of State, Foreign Service Institute, “269. Policy planning staff memorandum,” Office of the Historian, doc. 269, 4.5.1948, <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1945-50Intel/d269>.

41 Vasiliy Mitrokhin, toim., *KGB Lexicon: The Soviet intelligence officers handbook* (Frank Cass, 2001), 261.

42 Mitrokhin, *KGB Lexicon*, 13.

43 Seth G. Jones, “Going on the offensive: A U.S. strategy to combat Russian information warfare,” *CSIS Briefs*, 1.10.2018, Center for Strategic & International Studies, <https://www.csis.org/analysis/going-offensive-us-strategy-combat-russian-information-warfare>; David V. Gioe et al., “The Soviet legacy of Russian active measures: New vodka from old stills?,” *International Journal of Intelligence and Counter-Intelligence* 33, nro 3 (2020): 514–39, <https://doi.org/10.1080/08850607.2020.1725364>.

44 Paul Robinson, *Russia’s world order: How civilizationism explains the conflict with the West* (Cornell University Press, 2025).

1.3.2 Aktiiviset toimet 2.0

1990-luvulla Venäjä läpikävi kolmea yhtäaikaista yhteiskunnallista muutosta: kommunistisesta yksipuoluejärjestelmästä siirryttiin kohti monipuoluejärjestelmää, suunnitelmataloudesta kohti markkinataloutta ja kansalaisyhteiskunnan ja media-kentän tiukasta valtion kontrollista niiden vapautumiseen.⁴⁵ Lännen ja Venäjän suhdetta määritti kasvava yhteistyö ja kauppa. Eurooppalaiset toimijat pyrkivät sitomaan Venäjän monenkeskisiin järjestöihin ja korostivat yhteistyövaraista turvallisuutta ja molempien osapuolien yhteisiä etuja. Venäjä liittyi Euroopan neuvostoon vuonna 1996, ja sitoutui muodollisesti eurooppalaiseen arvopohjaan ja demokratia-normistoon. Vaikka virallisessa ulkopolitiikassaan Venäjä tavoitteli yhteistyötä lännen kanssa, monet venäläiset toimijat suhtautuivat kuitenkin todellisuudessa hyvin epäluuloisesti – ja usein jopa vihamielisesti – länteen ja lännen vaikutusvallan kasvuun.⁴⁶

Todellisuus Venäjällä ei kuitenkaan vastannut kolmen muutosprosessin julistetuja päämääriä. Käytännössä uudistuksia väritti epävakaus ja väkivalta: sisäpiiriin kuuluvat toimijat ja rikollisjärjestöt käyttivät hyväkseen muutoksen tuomia mahdollisuuksia ja laaja korruptio rehotti monissa pinnallisesti hallituilta näyttävissä uudistusprosesseissa. Myös tiedustelupalvelut varmistivat oman asemansa jatkumisen erilaisin hämärin liiketoimien ja piilotettujen omistuskapppauksien ja takavarikoiden avulla, vaikka menettivätkin näkyviä asemiaan.⁴⁷

Aktiivisina toimina tunnetut manipulaation menetelmät valjastettiin Venäjän hallinnossa 1990-luvulla ennen kaikkea maan sisäiseen valtakamppailuun ja pyrkimyksiin vaikuttaa entisestä Neuvostoliitosta itsenäistyneiden maiden kehitykseen. Menetelmien kirjo oli kattavaa jo 1990-luvulla: lännestä tuttu poliittinen ”spinaus” yhdistettiin neuvostoperinteeseen brutaalilla ja mielikuvituksellisella tavalla. Keinoina olivat mm. maksetut valepuolueet ja -poliititot, vaalitulosten

45 James Alexander, “Uncertain conditions in the Russian transition: The popular drive towards stability in a ‘stateless’ environment,” *Europe–Asia Studies* 50, nro 3 (1998): 415–443, <https://doi.org/10.1080/09668139808412546>.

46 Ks. esimerkiksi Venäjän puolustusministerin Igor Sergejevin (virassa 1997–2001) kommentit siitä, kuinka länsi tukee tšetšeeniterroristeja tarkoituksenaan pitää Venäjä heikkona marraskuussa 1999. Jane Perlez, “War in Chechnya Threatening US Strategy Goals,” *New York Times*, 19.11.1999. <https://archive.nytimes.com/www.nytimes.com/library/world/europe/111599russia-us-assess.html>.

47 Catherine Belton, *Putinin sisäpiirissä: Kuinka KGB valtasi Venäjän ja kääntyi länttä vastaan* (Docendo, 2021).

käsikirjoittaminen ennakkoon, vastapuolen äärimmäinen mustamaalaus, kiristys ja erilaiset väkivallanteot aina myrkyttämisiin ja salamurhiin saakka. Toimintaa kutsuttiin venäläisessä kontekstissa ”poliittisiksi teknologioiksi” (politišeskije tehnologii)⁴⁸.

Monella ”poliittisella teknologilla” oli tausta tiedustelussa, mutta uudessa yhteiskunnallisessa järjestelmässä heidän nimikkeensä oli useimmiten konsultti tai analyytikko. Yksityiset ja valtiolliset intressit kietoutuivat usein yhteen. Ukrainalaisen politologin Volodymyr Polokhalon näkemyksen mukaan poliittiset teknologit eivät olleet kiinnostuneita vain rahasta vaan toimivat samanaikaisesti Venäjän ”vaikuttaja-agentteina» ja Venäjän kansallisten intressien edustajina entisissä neuvostotasavalloissa.⁴⁹ Neuvostoliitosta tutut aktiiviset toimet siis käytännössä päivitettiin uuteen aikaan ja kontekstiin.

1.3.3 Venäjän laaja-alainen vaikuttaminen 2000-luvulla

Venäjän laaja-alainen vaikuttaminen 2000-luvulla voidaan pääpiirteissään jaotella neljään jaksoon. Ensimmäinen vaihe ulottuu vuodesta 2000 vuoden 2006 loppuun. 2000-luvun alussa Venäjä soti maansa sisällä tšetšeeniseparatisteja vastaan ja oli siviileihin kohdistuneiden terroritekojen kohde: vuonna 2002 Nord-Ost-teatterin kaappauksessa Moskovassa kuoli yli sata siviiliä ja kahta vuotta myöhemmin Beslanin kouluiskussa Pohjois-Ossetiassa menehtyi yli kolmesataa ihmistä, joista valtaosa oli lapsia. Beslanin tragedian jälkeen presidentti Putin piti puheen, jossa hän epäsuorasti syytti länttä terroristien tukemisesta ja yrityksestä hajottaa Venäjä. Puheessaan hän kuvaili Venäjän olleen neuvostovallan lopussa heikko ja totesi katkerana, että ”heikkoihin isketään”.⁵⁰

2000-luvun alussa Venäjä turvautui aktiivisiin toimiin oman maansa sisällä ja entisen Neuvostoliiton alueella. Jälkimmäisestä esimerkkeinä voidaan mainita muun muassa poliittisten toimijoiden myrkytykset, vaalitulosten manipulointi, naapurimaiden valtaapitävien painostaminen energiasuhteilla, Venäjän päämääriä ajavien kansalaisjärjestöjen ja puolueiden toiminnan rahoittaminen ja disinformaation levittäminen.⁵¹ Myös läntiset viranomaiset ja asiaan perehtyneet tutkijat tunnistivat

48 Andrew Wilson, *Political Technology. The Globalisation of Political Manipulation*. (Cambridge University Press, 2024), 38–56.

49 Andrew Wilson, *Virtual politics: Faking democracy in the Post-Soviet world*. (Yale University Press, 2005), 58.

50 Prezident Rossii, ”Obraštšeniye Prezidenta Rossii Vladimira Putina,” Moskova, 4.9.2004, <http://www.kremlin.ru/events/president/transcripts/22589>.

51 Wilson, *Virtual politics*.

toiminnan pääpiirteissään, mutta oletivat sen suuntautuvan pääasiassa entisen Neuvostoliiton alueelle.⁵² Entisen FSB-agentin Aleksandr Litvinenkon myrkytys radioaktiivisella poloniumilla Lontoossa (2006) nähtiin tapahtumapaikasta huolimatta ensisijaisesti Venäjän sisäisenä välienselvittelyinä. Iso-Britannia tuomitsi kansalaisensa murhaamisen sen omalla maaperällä kovasanaisesti, mutta käytännössä maa tasapainoili kritiikin ja yhteistyön jatkamisen välillä.⁵³

Venäjän kyky vaikuttaa entisen Neuvostoliiton alueen maiden kehitykseen osoittautui yrityksestä huolimatta rajalliseksi: alueen maiden poliittiset ja yhteiskunnalliset kehityksen polut alkoivat erkaantua, ja moni entinen neuvostotasavalta pyrki tiivistämään suhteitaan länteen. Kymmenessä vuodessa alueen maat olivat kehittäneet talouttaan, ulkopoliittikaansa ja yhteistyötään omista lähtökohdistaan. Lisäksi useassa maassa kansalaiset olivat turhautuneet jälkineuvostoliittolaiseen likaiseen peliin politiikassa ja vaativat johtajiltaan muutosta. Lyhyen ajan sisällä kansalaiset Tbilisissä (2003), Kiovassa (2004) ja Bishkekissä (2005) valtasivat kadut ja vaativat rehellisiä ja vapaita vaaleja sekä läntisempää poliittista orientoitumista. Tapahtumat johtivat poliittisten johtajien vaihtumiseen, joskaan ne eivät tuoneet pysyvämpää ratkaisua demokratian haasteisiin. Venäjä näki länsimaiden harjoittaman demokratian tukemisen itselleen yhä vihamielisempänä toimintana – paitsi Venäjällä myös laajemmin entisen Neuvostoliiton alueella, jonka se yhä avoimemmin julisti olevan maansa etupiiri.

Kaikki nämä maan sisäiset ja ulkoiset heikkouden kokemukset ja katkeruus suurvalta-aseman menetyksestä osaltaan vaikuttivat siihen, että Venäjän poliittiset painopisteet muuttuivat selkeästi 2000-luvun puoliväliin tultaessa. Näitä poliittisia prioriteetteja olivat Venäjän kansainvälisen aseman ja etupiirin palauttaminen, asevoimien ja tiedustelupalveluiden vahvistaminen sekä proaktiivisemman

52 Esimerkiksi David Clark, ulkoministeri Robin Cookin entinen ulkopoliittinen neuvonantaja, kuvaili Venäjän ulkomaihin kohdistamaa energiapolitiikkaa lausunnossaan parlamentin alahuoneelle näin: *”Tähän mennessä energiapolitiikan koersiivinen käyttö on rajoittunut entisen Neuvostoliiton maihin. On perusteltua uskoa, että Venäjä jatkossakin pitäytyy tällaisessa politiikassa. Venäjä ei todennäköisesti halua riskeerata suurinta ja ennustettavinta tulonlähdeensä katkaisemalla öljyn ja kaasun toimitukset Eurooppaan. Olisi kuitenkin harkitsematonta sulkea pois vakavien vaikeuksien mahdollisuus tulevaisuudessa”*. David Clark, *”Written evidence submitted by David Clark, Chairman, The Russia Foundation,” Selected Committee on Foreign Affairs, Minutes of Evidence, 16.5.2007*, <https://publications.parliament.uk/pa/cm200708/cmselect/cmfaaff/51/7051605.htm#note44>.

53 Duncan Allan, *”Managed confrontation: UK policy towards Russia after the Salisbury attack,” Research paper*, lokakuu 2018, Chatham House, <https://www.chathamhouse.org/2018/10/managed-confrontation-uk-policy-towards-russia-after-salisbury-attack>.

kansainvälisen vaikuttamistoiminnan uudelleenkäynnistäminen. Venäjän uudistettu strategia nojasi erityisesti disinformaatioon ja laaja-alaiseen vaikuttamiseen, sillä sen voimavarat olivat edelleen, energiatulojen kasvaessakin, rajattuja. Epäsymmetrisestä strategiasta muodostui uusissa olosuhteissa entistä tehokkaampaa. Kylmän sodan aikaan verrattuna uudessa epäideologisessa ympäristössä – jossa puoluepoliittiset lojaliteetit ja viholliskuvat olivat heikentyneet – hybrdivaikuttamisen lonkerot oli huomattavasti helpompi ulottaa länsimaiden sisälle. Esimerkiksi Rebecca Adler-Nissen ja Ayşe Zarakol ovat kiinnittäneet huomiota Venäjän uniikkiin asemaan osittain lännen ulkopuolella ja osittain sen sisällä, mikä osaltaan tehosti Venäjän laaja-alaisen vaikuttamisen tehokkuutta.⁵⁴ Lisäksi monitasoisen kansainvälisen kanssakäymisen valtava kasvu ja ei-valtiollisten toimijoiden merkityksen nousu sekä informaatioteknologian ja sosiaalisen median hallitsevuus, erityisesti 2010-luvulta alkaen, nostivat hybrdivaikuttamisen potentiaalin uudelle tasolle.

Venäjän laaja-alaisen vaikuttamisen toinen vaihe alkaa noin vuodesta 2007, ja sen voidaan katsoa päättyneen 2011 lopulla. Tämän jakson aikana Venäjän laaja-alainen vaikuttaminen ulkomailla voimistui. Venäjä toteutti sodan Georgiaa vastaan ja testasi erilaisia asymmetrisen vaikuttamisen strategioita laajemmin myös lännessä. Kauden alussa lännen ja Venäjän suhteet muuttuivat entistä jännitteisimmiksi. Münchenin turvallisuuskonferenssissa helmikuun alussa 2007 Putin kritisoi kiivaasti Yhdysvaltojen johtamaa yksinapaista järjestelmää ja sen kaksoisstandardeja ja lupasi ajaa maansa etuja entistä aktiivisemmin. Maaliskuussa 2007 YK:n pääsihteerin erityislähettiläs, entinen presidentti Martti Ahtisaari suositteli raportissaan Kosovolle kansainvälisesti avustettua itsenäisyyttä.⁵⁵ Venäjä protestoi, kutsui vuoden 2008 alussa julistettua itsenäisyyttä laittomaksi ja uhosi maksavansa samalla mitalla.⁵⁶

Taloutensa parantuessa ja ulkopoliittisen linjan muuttuessa terävämmäksi, Venäjä tehosti omia vaikutuskanaviaan niin entisen Neuvostoliiton alueella kuin lännessäkin. Idässä strategia nojasi vahvemmin manipulaatioon ja aktiivisten toimien

54 Rebecca Adler-Nissen ja Ayşe Zarakol, "Struggles for recognition: The liberal international order and the merger of its discontents," *International Organisation* 75 nro 2 (2021): 611–34, <https://doi.org/10.1017/S0020818320000454>.

55 United Nations Security Council, Letter dated 26 March 2007 from the Secretary-General addressed to the President of the Security Council, S/2007/168, 26.3.2007, <https://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/Kosovo%20S2007%20168.pdf>.

56 Valdur Ingimundarson, "The 'Kosovo precedent': Russia's justification of military interventions and territorial revisions in Georgia and Ukraine," *Strategic Update, LSE Ideas*, heinäkuu 2022, London School of Economics and Political Science, <https://www.lse.ac.uk/ideas/Assets/Documents/updates/2022-SU-Valur-RussKosovo.pdf>.

perintöön, lännessä puolestaan tavanomaisemman länsi-PR:n mukaiseen poliittiseen vaikuttamistoimintaan.⁵⁷ Onnistunut esimerkki narrowcasting-toiminnan⁵⁸ tehokkuudesta oli esimerkiksi vuonna 2004 käynnistetyt vuotuiset Valdai-kokoukset, joihin kutsuttiin arvovaltaisia ulkomaisia asiantuntijavieraita tapaamaan presidenttiä ja keskustelemaan maailmanpolitiikasta. Venäläisen Russia Today -kanavan (nykyisin RT) alkuperäisenä tavoitteena oli myönteisen maakuvan vahvistaminen, Venäjän poliittisten näkökantojen levittäminen sekä ylipäätään maan suurvaltastatuksen korostaminen.⁵⁹ Asteittain myös Venäjän länteen suunnattu vaikuttamistoiminta kuitenkin koveni ja siirtyi suuremmin länsimaiden politiikan kritiikkiin ja niiden yhteiskuntien sisäisten jakolinjojen vahvistamiseen.

Venäjän uutta, aggressiivisempaa hybriditaktiikkaa testattiin niin Virossa kuin Georgiassakin. Vuoden 2007 keväällä siirrettiin Pronssisoturi-patsas Tallinnan vanhasta kaupungista sotilashautausmaalle. Yksityiskohtaisen jälkikäteisselvityksen mukaan venäläiset toimijat valmistelivat maaperää pitämällä yhteyttä Virossa toimivaan venäläismieliseen Yövärtio -ryhmään (Notšnoi dozor) ja levittämällä disinformaatiota operaatiosta systemaattisesti venäjänkielisessä mediassa.⁶⁰ Levottomuuksiin yllytettiin tekstiviestein ja lehtijuttujen kommenttikentissä. Poliittista painetta lisättiin lähettämällä duuman delegaation tutustumaan tilanteeseen paikan päällä samaan aikaan kun Naši -nuoret piirittivät Viron suurlähetystä Moskovassa. Venäjä boikotoi useita virolaisia yrityksiä ja aloitti laajat kyberhyökkäykset, jotka kohdistuivat erityisesti poliittisiin instituutioihin ja päätöksentekijöihin.

57 Sinikukka Saari, "Russia's post-orange revolution strategies to increase its influence in former Soviet republics: Public diplomacy *po russkii*," *Europe-Asia Studies* 66 nro 1 (2014): 50–66, <https://doi.org/10.1080/09668136.2013.864109>.

58 Narrowcasting on kohdennettua viestintää rajatulle, tietylle yleisryhmälle. Vrt. laajalle yleisölle kohdistettu broadcasting.

59 Ks. Vincent Charles Keating ja Katarzyna Kaczmarska, "Conservative soft power: Liberal soft power bias and the 'hidden' attraction of Russia," *Journal of International Relations and Development* 22 nro 1 (2017): 1–27, <https://doi.org/10.1057/s41268-017-0100-6>.

60 Ivo Juurve ja Mariita Mattiisen, *The bronze soldier crisis of 2007; Revisiting an early case of hybrid Conflict* (International Centre for Defence and Security, 2020), <https://icds.ee/en/the-bronze-soldier-crisis-of-2007/>.

Myös Georgian sodan valmisteluvaiheessa laaja-alainen vaikuttaminen näytteli merkittävää roolia.⁶¹ Venäjä esimerkiksi tuki taloudellisesti ja sotilaallisesti separatistihallintoja, myönsi laajassa mitassa Venäjän passeja siviiliväestölle Abhasiassa ja Etelä-Ossetiassa, esti georgialaisten tuotteiden pääsyn Venäjän markkinoille, karkotti Venäjältä georgialaisia siirtolaisia ja painosti maata energiantoimitusten katkaisemisella.⁶² Georgia astui tarkasti viritettyyn ansaan ja hyökkäsi Tskhinvaliin tarkoituksena palauttaa Etelä-Ossetian separatistialue haltuunsa – ja antoi samalla Venäjälle perusteen hyökätä Georgiaan.⁶³ Vaikka Georgian lyhyt sota horjutti luottamusta Venäjään kansainvälisenä toimijana, länsimaat palasivat yhteistyövaraiseen suhteeseen nopealla aikataululla.⁶⁴ Barack Obaman noustua presidentiksi vuonna 2009, Yhdysvallat käynnisti niin kutsutun *reset*-politiikan Venäjän kanssa painottaen yhteisiä intressejä muun muassa teknologian, turvallisuuden ja aseidenriisunnan alalla. Sodasta huolimatta Yhdysvaltojen johdossa toivottiin vuonna 2008 valitun presidentti Dmitri Medvedevin edustavan Putinia liberaalimpaa ja pragmaattisempaa suuntausta Venäjän johdossa.⁶⁵

Euroopassa mielipiteet EU–Venäjä-suhteen kehittämistä olivat hajaantuneet Saksan liputtaman yhteistyölinjan ja esimerkiksi Viron johdon hyvin varautuneen linjan välimaastoon.⁶⁶ Varautuneen näkemyksen mukaan Medvedevin nousu ei muuttanut Venäjän järjestelmän käsinohjaukseen perustuvaa kleptokraattista perusluonnetta ja Medvedevilla oli virallisesta asemastaan huolimatta vain statistin

-
- 61 Lesia Dorosh et al., "Comparative analysis of the hybrid tactics application by the Russian Federation in conflicts with Georgia and Ukraine," *Central European Journal of International and Security Studies* 13 nro 2 (2019): 48–73, <https://doi.org/10.51870/CEJISS.A130202>.
- 62 Giorgi Shaishmelashvili, "Russia's permanent war against Georgia," *Black Sea Strategy Papers, Foreign Policy Research Institute*, 2.3.2021, <https://www.fpri.org/article/2021/03/russia-permanent-war-georgia/>.
- 63 Michael Kofman, "The August war, ten years on: A retrospective on the Russo-Georgian war," *War on the Rocks*, 17.8.2018, <https://warontherocks.com/2018/08/the-august-war-ten-years-on-a-retrospective-on-the-russo-georgian-war/>.
- 64 Tynkkynen, *How Europe got Russia wrong*: 68.
- 65 Michael Kimmage, *Collisions; The origins of the war in Ukraine and the new global instability* (Oxford University Press, 2024), 45–47.
- 66 Liana Fix, *Germany's role in European Russia policy: A new German power?* (Palgrave Macmillan, 2021); Kristi Raik ja Merili Arjakas, "Grasping the opportunity for small state leadership: Estonia's response to the Russian invasion of Ukraine," *The British Journal of Politics and International Relations* 27 nro 4 (2024): 1247–1266, <https://doi.org/10.1177/13691481241280368>.

rooli.⁶⁷ Lopulta Saksan linja näytti pääsevän voitolle; vuonna 2010 EU ja Venäjä sopivat yhteistyön tiivistämisestä.⁶⁸ EU ja sen jäsenmaat solmivat Venäjän kanssa yksityiskohtaisia ja käytännönläheisiä modernisaatiokumppanuuksia, joiden avulla pyrittiin edistämään yhteistyötä erityisesti talouden alalla.⁶⁹

Kolmannen laaja-alaisen vaikuttamisen kauden voidaan katsoa alkaneen vuoden 2012 alkupuolella ja päättyneen 2022 helmikuuhun. Kausi alkoi Putinin paluulla presidentiksi, ja kautta kuvasi autoritaarisuuden ja maan sisäisen kontrollin tuntuva tiukentuminen. Myös Venäjän pyrkimykset vaikuttaa läntisten maiden politiikkaan moninkertaistuivat. Yhtenä keskeisenä välineenä oli sosiaalisen median tehokas hyödyntäminen: Venäjän innovaatioihin tällä saralla kuului mm. Jevgeni Prigožinin vuonna 2013 perustama Pietarin "trollitehdas". Venäjän vaikuttamisen keskeinen sisältö myös muuttui: myönteisen maakuvan vahvistamisen sijaan keskityttiin nyt pääasiassa mustamaalaavaan länsivastaiseen viestintään ja ruokkimaan lännen sisäisiä kiistoja ja polarisoimaan yhteiskuntaa.⁷⁰

Venäjä teki loppuvuodesta 2013 Ukrainan presidentti Viktor Janukovytsille tarjouksen, josta hän ei voinut kieltäytyä: Venäjän ajettua osaltaan Ukrainan talouden akuuttiin hälytystilaan, se tarjosi Ukrainalle tuntuva alennuksen kaasunhintaan ja 15 miljardin dollarin lainan. Janukovyts oli jo aiemmin päättänyt lykätä EU:n tarjoaman assosiaatiosopimuksen allekirjoitusta, minkä seurauksena Maidanin aukio oli marraskuussa täytynyt mielenosoittajista. Joulukuun puolivälissä julkaistu Ukrainan ja Venäjän välinen sopimus kiihdytti mielenosoituksia entisestään, ja ne johtivat lopulta Janukovytsin hallinnon kaatumiseen helmikuussa 2014.

Krimillä niin kutsutun Euromaidanin tapahtumat synnyttivät poliittista kuohuntaa sekä Venäjää ja Janukovytsia tukevia että niitä vastustavia mielenosoituksia. Helmikuun lopulla venäläiset aseistetut joukot ottivat haltuunsa strategisia kohteita ympäri niemimaata mukaan lukien Krimin alueellisen parlamentin, ja hajottivat

67 Sinikukka Saari ja Katri Pynnöniemi, "Medvedevin versio vallan vertikaalista. Ovatko pelisäännöt muuttumassa Venäjällä?" *FIIA Briefing Paper 50*, tammikuu 2010, Ulkopoliittinen instituutti, <https://fiia.fi/julkaisu/medvedevin-versio-vallan-vertikaalista>. Ks. myös Mitchell A. Orenstein, *The lands in between. Russia vs. the West and the new politics of hybrid war* (Oxford University Press, 2019), 48.

68 Euroopan komissio, *EU and Russia launch new partnership for modernization*, IP/10649, 1.6.2010, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/api/files/document/print/en/ip_10_649/IP_10_649_EN.pdf.

69 Tuomas Forsberg ja Hiski Haukkala, *The European Union and Russia* (Bloomsbury, 2016), 32–33.

70 Keating ja Kaczmarek, *Conservative soft power*.

vaaleilla valitun hallituksen ja nostivat Venäjä-mielisen hallituksen valtaan. Koska joukot eivät tunnistauneet ja Venäjä kiisti lähettäneensä joukkoja, tapahtumahetkellä monelle oli aluksi epäselvää, keitä sotilaat edustivat. Myöhemmin Venäjä on tunnustanut kyseessä olleen venäläisjoukot. Maaliskuussa Venäjän miehitysjoukot järjestivät laittoman kansanäänestyksen ja julistivat Krimin niemimaan osaksi Venäjää. Kansainvälinen yhteisö ei ole tunnustanut Krimin laitonta miehitystä. Krimin miehitys ja sen laiton liittäminen Venäjään sekä sodan käynnistäminen sijais-toimijoiden avulla Itä-Ukrainassa olivat Venäjän hybridisodankäynnin taidonnäyte, joka heijastui myös Itämeren alueen turvallisuustilanteen muuttumiseen ja laajalti Venäjän ja lännen välisiin suhteisiin.⁷¹

Tapahtumasta alkoi myös ajanjakso, jonka kuluessa eurooppalaiset maat ja kansainväliset toimijat – erityisesti Nato ja EU – pyrkivät selvittämään, mitä Venäjän aggressiivinen toiminta Ukrainaa vastaan tarkoitti laajemmin Euroopan turvallisuudelle. Jälkikäteen näyttää siltä, etteivät johtopäätökset heti vuoden 2014 jälkeen menneet riittävän pitkälle. Venäjän toimintaa Ukrainassa tarkasteltiin usein erillään laajemmasta eurooppalaisesta turvallisuuskontekstista ja Venäjän vastuuta sotatoimista häivytettiin usein puhumalla ”Ukrainan konfliktista” tai kriisistä. Tämä heijastui myös keskusteluun hybridiuhasta tai hybridivaikuttamisesta, jota tarkasteltiin usein sodankäynnistä erillisenä toimintana – vaikka samalla myönnettiin, että tavoitteena oli saavuttaa Venäjän tavoittelemia strategisen tason vaikutuksia. Keskittymällä hybridiuhkatoimintaan monet eurooppalaiset toimijat käytännössä väistivät kysymystä Venäjän sotilaallisesta uhasta Euroopalle. Osittain tämän vuoksi yhtenäisen eurooppalaisen strategian terävöittäminen on tapahtunut vasta vuonna 2022 alkaneen suursodan pakottamana.⁷² Tästä osittain johtuneen myös käsitteellinen sekaannus hybridivaikuttamisen ja laaja-alaisen vaikuttamisen välillä, johon viitattiin jo aiemmin osiossa 1.2.1.

71 Orenstein, *The lands in between*, 47–79.

72 EU:n piirissä prosessi eteni presidentti Sauli Niinistön komissiolle laatimasta varautumisraportista (2022) kohti vuonna 2025 hyväksytyjä asiakirjoja, jotka käytännössä määrittelevät unionin varautumisen, merkittävien puolustuspanostusten ja sisäisen turvallisuuden kehittämisen suuntaviivat. Ks. Sauli Niinistö, *Safer together: Strengthening Europe’s civilian and military preparedness and readiness* (Euroopan komissio, 2024), 42, https://commission.europa.eu/document/5bb2881f-9e29-42f2-8b77-8739b19d047c_en; Euroopan komissio, *ProtectEU: a European Internal Security Strategy*, COM (2025) 148 final, CELEX 52025DC0148, 14.2025, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:52025DC0148>; Euroopan komissio, *EU Preparedness Union Strategy to Prevent and React to Emerging Threats and Crises*, press release IP 25 856, Bryssel, 26.3.2025, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_25_856; Euroopan komissio, *White Paper for European Defence – Readiness 2030*, luettu 16.12.2025, https://commission.europa.eu/topics/defence/future-european-defence_en.

EU reagoi Venäjän toimiin Ukrainassa ensin kohdistamalla henkilöpakotteita ja varojen jäädytyksiä Krimin miehityksestä vastuullisiin henkilöihin – kuitenkin lukuun ottamatta valtiojohtoa. Sodan puhjettua Itä-Ukrainaan hyväksyttiin laajempia taloutta ja kauppaa rajoittavia pakotteita.⁷³ Useat EU-maat ja EU katkaisivat myös korkean tason kanssakäymisen Venäjän kanssa.⁷⁴ Vuoden 2016 marraskuussa EU-maat hyväksyivät epävirallisesti viisi ohjaavaa periaatetta – mukaan lukien EU-maiden ja EU:n hybridivaraantumisen nostamisen – Venäjä-suhteiden hoitoon, jotka jättivät varsin paljon väljyyttä jäsenmaiden omalle tulkinnalle.⁷⁵ Vuoden 2014 jälkeen Venäjän laaja-alaisen vaikuttamisen keskeisenä tavoitteena oli Venäjää vastaan asetettujen sanktioiden purkamisen ja lännen ja läntisen yhtenäisyyden heikentäminen. Venäjä kohdisti aktiiviset toimensa nyt erityisesti länteen ja pyrki vaikuttamaan niin Brexit-äänestykseen kuin Yhdysvaltojen presidentin vaaleihin vuonna 2016. Venäjän vaikuttamisyritysten tuloksellisuudesta on esitetty varsin erilaisia arvioita.⁷⁶

Vuoden 2020 maaliskuussa puhjennut koronaviruspandemia pysäytti kansainvälisen elämän ja johtajat tapasivat lähinnä etäyhteyksin. Kun yhteydet jälleen palautuivat, oli Putin, presidentti Sauli Niinistön sanoin, ”jo tiensä valinnut”.⁷⁷ Venäjän retoriikan länsivastaisuus oli jatkuvasti jyrkentynyt pandemian aikana. Joulukuussa 2021 Putin piti puheen ulkomaisille diplomaateille Moskovassa, jossa hän vaati Yhdysvalloilta ja heidän liittolaisiltaan kirjalliset takuut siitä, ettei Nato laajene kohti itää.

73 Euroopan unioni, “EU restrictive measures in view of Russia’s war of aggression against Ukraine,” EUR-Lex database, luettu 17.11.2025, <https://eur-lex.europa.eu/EN/legal-content/summary/eu-restrictive-measures-in-view-of-russia-s-war-of-aggression-against-ukraine.html>.

74 EU-maista Italia, Ranska, Saksa, Suomi, Itävalta, Slovenia ja Unkari järjestivät virallisia tapaamisia päämiestasolla myös vuoden 2014 jälkeen.

75 Nämä suhteiden periaatteet olivat: 1) EU–Venäjä-suhteiden palauttamisen ehtona tuli olla Ukrainan sodan ratkaisuun pyrkieneen Minskin sopimuksen täytäntöönpano; 2) Suhteiden lujittaminen itäisiin kumppanimaihin ja Keski-Aasian maihin; 3) EU:n kriisinkestävytyden nostaminen erityisesti hybridiuhkien ja energiaturvallisuuden alalla, 4) EU:n etuihin perustuva valikoiva yhteistyö Venäjän kanssa, 5) tuki Venäjän kansalaisyhteiskunnalle ja ihmisten välisten yhteyksien tukeminen.

76 House of Commons Digital, Culture, Media and Sport Committee, *Disinformation and ‘fake news’: Final report, eighth report of session 2017–19*, HC 1791 (House of Commons, 2019), <https://publications.parliament.uk/pa/cm201719/cmselect/cmcd-1791/1791.pdf>; U.S. Department of Justice, *Report on the investigation into Russian interference in the 2016 presidential election*, Volume I, by Robert S. Mueller, III (U.S. Department of Justice, 2019), https://www.justice.gov/storage/report_volume1.pdf.

77 Sauli Niinistö, *Kaikki tiet turvaan* (WSOY, 2025), 93.

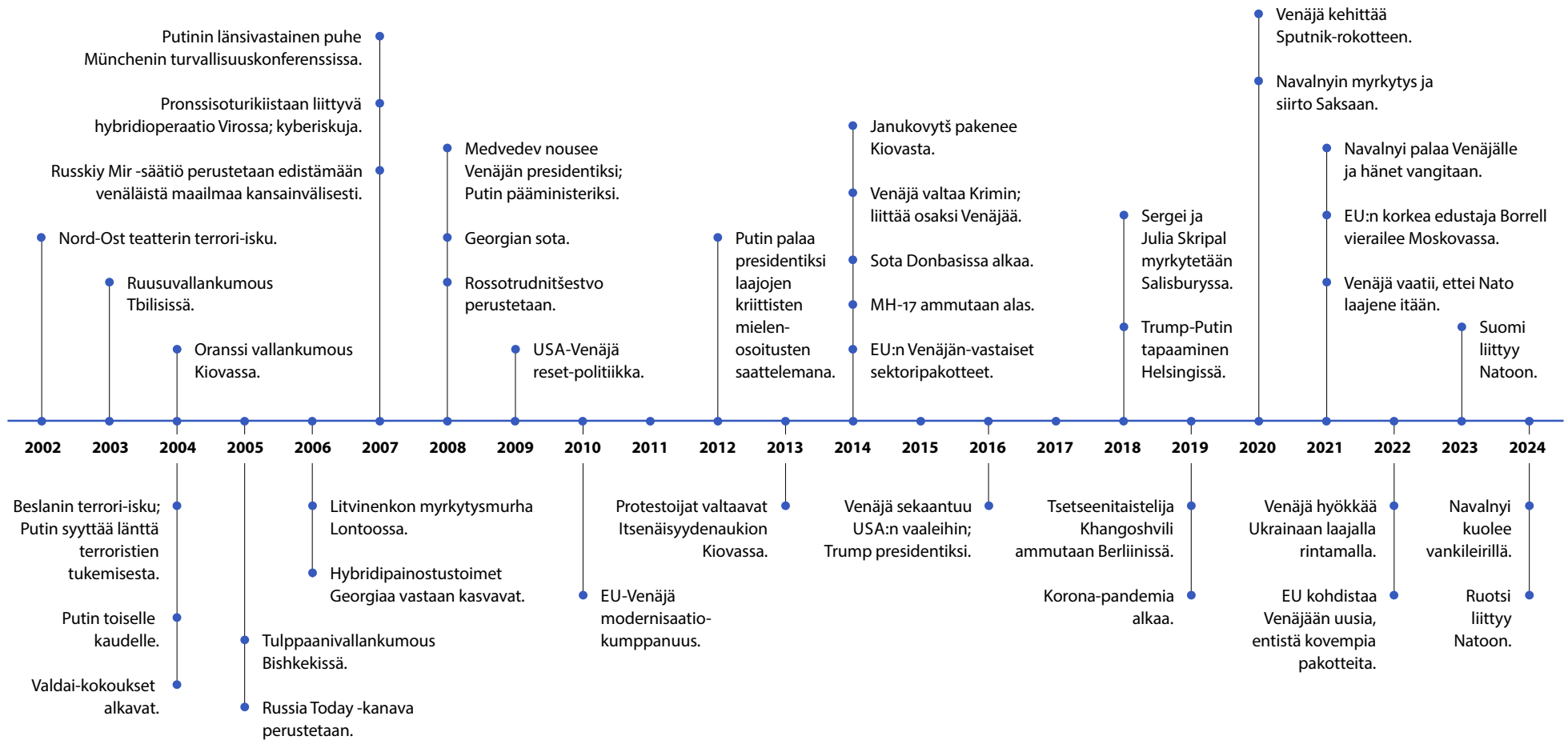
Venäjän laajamittainen sotilaallinen hyökkäys Ukrainaan helmikuussa 2022 on merkinnyt uutta vaihetta Eurooppaan kohdistuvassa laaja-alaisessa vaikuttamisessa. Vuoden 2022 jälkeen Venäjä on pyrkinyt nujertamaan läntisen tuen Ukrainalle ja luomaan turvattomuuden tunnetta uhittelevalla käytöksellä ja tihen-tyneillä sabotaasioperaatioilla Euroopassa. Venäjä myös testaa eri maiden sekä yleisemmin Naton kykyä reagoida kriittiseen infrastruktuuriin kohdistuviin iskuihin. Eri tutkimuslaitosten julkaisemissa raporteissa tunnistetaan tukuttain Eurooppaan kohdistuneita laaja-alaisen vaikuttamisen operaatioita vuoden 2022 jälkeen.⁷⁸ Useassa tapauksessa ei ole kuitenkaan pystytty aukottomasti osoittamaan Venäjän osallisuutta iskuihin, mikä osaltaan ylläpitää epätietoisuutta ja epävarmuutta. Kokonaisuudessaan eritasoiset ja erilaisiin kohteisiin kohdistuvat operaatiot sopivat hyvin Venäjän tapaan toimia, ja jo tällä perusteella edellytetään, että eurooppalaiset toimijat parantavat yhteistä varautumista ja hybridiuhkien torjuntaa.⁷⁹

---

78 Charlie Edwards ja Nate Seidenstein, "The scale of Russian sabotage operations against Europe's critical infrastructure," *The International Institute for Strategic Studies*, 19.8.2025, 4, <https://www.iiss.org/research-paper/2025/08/the-scale-of-russian--sabotage-operations--against-europes-critical--infrastructure/>; Seth G. Jones, "Russia's shadow war against the West," *CSIS Briefs*, 18.3.2025, Center for Strategic & International Studies, 9, <https://www.csis.org/analysis/russias-shadow-war-against-west>.

79 Institutionaalisesti EU on herännyt kokonaisvaltaisen varautumisen ja turvallisuus- aspektin valtavirtaistamisen tarpeeseen. Ks. jo aiemmin mainitut asiakirjat: Euroopan komissio, *ProtectEU*; Euroopan komissio, *EU Preparedness Union Strategy to Prevent and React* sekä Euroopan komissio, *White Paper for European Defence – Readiness 2030*.

Kuvio 2. Venäjän ja lännen suhde: aikajana 2000–2024

1.4 Taitoa ja tuuria? Suomi–Venäjä-suhde

Eryteisesti suomalaisessa tutkimuskirjallisuudessa Venäjän ja Suomen välistä suhdetta on – sen epäsymmetrisyydestä huolimatta – usein tarkasteltu kahdenvälisestä näkökulmasta, jossa molemmat osapuolet rakentavat politiikkaansa ensi sijassa keskenään. Venäjän näkökulmasta sen suhde Suomeen on kuitenkin aina heijastellut maan ulko- ja turvallisuuspolitiikan laajempia päämääriä Euroopassa. Vaikka Suomi ei ole kuulunut Venäjän silmissä sen ensisijaiseen etupiiriin, määrittää Suomen asemaa Venäjän silmissä sen asema eurooppalaisena raja-valtiona (sopredelnoje gosudarstvo). Venäjä määrittelee itsensä suurvallaksi ja sen mukaisesti Venäjän poliittisessa johdossa katsotaan, että sitä ympäröivien maiden tulee ottaa Venäjän turvallisuusintressit huomioon politiikassaan, ja näin käytännössä neuvotella suvereeniutensa rajat Venäjän kanssa. Venäläisessä luennassa Venäjän intressit huomioiva valtio lukeutuu ystävällismielisiin maihin. Toisin kuin epäystävällinen maa, ystävällismielinen maa suhtautuu Venäjään rakentavasti, intressipohjaisesti ja toimivia kahdenvälisiä suhteita vaalien. Hyvä naapuruus rakentuu siis ensisijaisesti ei-venäläisen osapuolen Venäjän toiveet ja intressit huomioivasta politiikasta, ei Venäjän omista toimista.⁸⁰

Suomen ulkopoliitiikan pitkänä linjana on puolestaan ollut pyrkimys oman asemansa vahvistamiseen suhteessa Venäjään. Itsenäisen Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikassa keinot Venäjä-suhteen hallintaan ovat vaihdelleet. Suurimmat muutokset suhteessa ovat osuneet kansainvälispoliittisiin murroskohtiin.⁸¹ Pisin Venäjä-suhteeseen liittyvä jatkumo vallitsi kylmän sodan alusta aina vuoteen 2022 asti. Tänä aikakautena Suomen ulkopoliitiikkaan kuului intensiteetiltään ja merkitykseltään vaihteleva vuorovaikutus Venäjän kanssa usealla päätöksenteon tasolla sekä eriasteinen mukautuminen Venäjän turvallisuusintresseihin. Tätä epäsymmetristä suhdetta on tasapainottanut sääntöpohjainen maailmanjärjestys, kansallinen puolustus sekä kylmän sodan päätymisen jälkeen EU-jäsenyys ja eri puolustusyhteistyöjärjestelyt.⁸²

80 Lavikainen et al., *Pohjois-Eurooppa Venäjän ulko- ja turvallisuuspolitiikassa*.

81 Matti Pesu ja Ville Sinkkonen, "Trapped between asymmetries: Finland's security strategies in the past, present and future," teoksessa *Examining perspectives of small-to-medium powers in emergent great power competition – bandwagon or balance?*, toim. Philip M. Baxter (Palgrave Macmillan, 2025), 1.

82 Sinikukka Saari: "The Finnish–Russian relations before and after Finland's NATO membership: management of enduring dilemmas," teoksessa *Finland in NATO: Perspectives on Strategy*, toim. Tommi Koivula et al. (Routledge, tulossa 2026).

Toisen maailmansodan jälkeen syntyneet Venäjä-politiikan peruslähtökohdat näkyivät myös 2000-luvulla. Venäjä-suhteen ylläpitämien on kuulunut erityisesti tasavallan presidentin tärkeimpiin tehtäviin, ja presidentti-instituutio onkin toiminut tiiviin Venäjä-suhteen keskeisenä ylläpitäjänä. Omina kausinaan sekä presidentti Tarja Halonen että presidentti Sauli Niinistö – aina vuoteen 2022 asti – alleviivasivat suorien ja luottamuksellisten suhteiden keskeisyyttä. Molemmat presidentit kokivat, että maiden välinen keskustelu on ollut avointa – ja toisinaan, presidentti Halosen sanoin, molemminpuolisesti ”varsin suorasukaista”.⁸³

Suomalaiseen poliittiseen kulttuuriin toisen maailmansodan jälkeen iskostunut näkemys Venäjä-suhteen ylläpitämisen tärkeydestä ja sen vakavuudesta ohjasi suomalaista ulkopoliitiikan tekoa aina 2020-luvun alkuun. Projektiin tehdyissä haastatteluissa ilmenikin tietty sosiaalistuminen vallitsevaan tapaan hoitaa idänsuhteita. Timo Soini esimerkiksi kuvasi, kuinka nuorena aloittelevana poliitikkona Neuvostoliittoa ja Venäjää oli helppo kritisoida. Kun hän kohosi vastuullisempiin asemiin – ensin eduskunnan ulkoasiainvaliokunnan puheenjohtajaksi ja myöhemmin ulkoministeriksi – hänkin tiedosti Venäjä-suhteiden olevan elintärkeät Suomelle ja että ne oli hoidettava hyvin: *”Ulkopolitiikan realismi iskee, kun olet päätöksentekijä. Ajatuksen vapautta se ei rajoita, mutta puhevapautta kyllä. Ja asteittain se vaikuttaa myös tapaan ajatella”*.⁸⁴

Seuraavissa kappaleissa käydään tiivistetysti läpi Suomen ja Venäjän suhteen keskeisimmät vaiheet ja muutokset kylmän sodan perinnöstä ja 1990-luvun murroksesta alkaen. Tarkastelu etenee vähitellen kohti tutkimuksen varsinaista kohdeajanjaksoa, 2000-lukua, jossa analyysin tarkkuus syvenee.

1.4.1 Kylmä sota ja sen jälkeisten vuosien perintö

Toisen maailmansodan jälkeisinä vuosina Suomen ulkopoliitiikan keskeinen tehtävä oli sovittaa Neuvostoliiton turvallisuusintressit osaksi Suomen omaa ulkopoliittista linjaa. Taustalla vaikuttivat talvi- ja jatkosotien kokemukset sekä sotien jälkeinen kahdenvälinen ja laajempi kansainvälispoliittinen asetelma, joka teki välttämättömäksi Suomen ulkopoliitiikan suunnan tarkistamisen. Tilanteessa, jossa kahden hävityn sodan jälkeen Neuvostoliiton valta-asema suhteessa Suomeen oli vahva

83 Haastattelu 38, Tarja Halonen; Haastattelu 44, Sauli Niinistö.

84 Haastattelu 46, Timo Soini.

ja jossa Suomella ei ollut mahdollisuutta tasapainottaa Venäjä-suhdetta läntisin yhteistyöjärjestelyin, keskeiseksi selviytymiskeinoksi muodostui oman politiikan mukauttaminen Neuvostoliiton turvallisuusintresseihin.⁸⁵

Suomen politiikan tulikin vakuuttaa naapurimaan johto yhteistyöpohjaisen suhteen hyödyllisyydestä. Viimeistään 1960-luvulle tultaessa vuonna 1948 solmitun YYA-sopimukseen perustuva naapurussuhde oli vakiintunut eikä Neuvostoliitto enää suoraan kyseenalaistanut Suomen asemaa itsenäisenä maana tai pyrkinyt tekemään Suomesta voimakeinoin sosialistista valtiota. 1960-luvulta alkaen Suomi alkoi myös hiljalleen vahvistaa puolustuskykyään, vaikka luottamuksellisten Neuvosto-suhteiden ylläpito, YYA-sopimuksen velvoitteet ja vuoden 1947 Pariisin rauhansopimuksen velvoitteet vaikeuttivat merkittävästi puolustuksen kehittämistä. Suomen turvallisuuspolitiikan kokonaisuudessa ja idänsuhteiden hoidossa ulkopoliittika oli kuitenkin ehdottoman ensisijainen väline suhteessa puolustuspolitiikkaan.⁸⁶ Suomen ja Neuvostoliiton suhteen erityispiirteisiin kuului myös se, että maiden johtajien vierailuiden yhteydessä julkaistavia kommuniqueoita käytettiin Suomen ulkopoliittisen linjan määrittelyyn.

Huolimatta Suomen mukautuvasta politiikasta ja vakiintuneesta kahdenvälisestä asetelmasta Neuvostoliiton edustajat, mukaan lukien maan tiedustelupalvelu KGB, puuttuivat jatkuvasti Suomen länsisuhteisiin – etenkin integraatiopolitiikkaan – ja osin myös sisäpolitiikkaan.⁸⁷ Erityisen aktiivisia vaikutustoimet olivat 1970-luvulla, jolloin Neuvostoliitto pyrki sekä ideologisesti että turvallisuuspoliittisesti vetämään Suomea tiukemmin vaikutuspiiriinsä.⁸⁸ Lisäksi monet suomalaiset poliittiset toimijat käyttivät niin sanottua Moskova-korttia oma-aloitteisesti oman asemansa pönkittämiseksi ja kilpailijoiden kampittamiseksi. Tämä johti haitallisiin poliittisiin käytäntöihin – esimerkiksi poliittisten toimijoiden säännöllisiin, vaikeasti puututtaviin tapaamisiin Venäjän tiedustelu-upseerien kanssa – ja ennen kaikkea ylivarovaisuuteen lähes kaikissa Neuvostoliittoa koskeneissa asioissa. Urho Kekkosen pitkän presidenttikauden aikana kotimaisessa keskustelussa omaksuttiin

85 Ks. esim. Osmo Apunen, *Paasikiven–Kekkosen linja* (Tammi, 1977).

86 Ks. esim. Henrik Tala, *Aimo Pajunen. Kylmän sodan kenraali* (Siltala, 2024).

87 Haastattelu 30, Juha Martelius.

88 Ks. esim. Kimmo Rentola, *Vallankumouksen aave: vasemmisto, Beljakov ja Kekkonen 1970* (Otava, 2005).

Neuvostoliiton tai Suomen idänpolitiikan kritisoimista välttävä itsesensuuri. Suomen ulkopoliitiikan linjaan liittyvät sopeutus- ja myötäilypolitiikan ylilyönnit muodostivatkin niin kutsutun suomettumisen ytimen.⁸⁹

Turvallisuuspoliittisista haasteista ja kyseenalaisista poliittisista käytännöistä huolimatta Suomi pyrki systemaattisesti vahvistamaan kansainvälistä asemaansa puolueettomuuspolitiikan ja pohjoismaisen viiteryhmän pohjalta tasapainotellen neuvostojohdon luottamuksen ja läntisen uskottavuuden välillä.⁹⁰ Taloussuhteiden osalta Suomi oli riippuvainen viennistä länteen, mutta Neuvostoliiton kanssa käyty idänkauppa oli tärkeässä asemassa etenkin laivanrakennus-, kone- ja vaate-teollisuuden sekä tuontienergian kannalta.⁹¹ Suomen omaa toimijuutta korostavan ”aktiivisen puolueettomuuden” perusajatuksena oli se, että edistämällä suurvaltajännitteiden lieventämistä ja vuoropuhelua, myös Suomen oma ulkopoliittinen liikkumavara suhteessa Neuvostoliittoon kasvoi.⁹²

Kylmän sodan aikainen suhde Neuvostoliittoon muokkasi Suomen Venäjä-kuvaa ja strategista kulttuuria. Suomeen syntyi eräänlainen kerroksellinen tapa suhtautua itänaapuriin, jota voidaan kuvata kaksoispuheena. Avointa keskustelua Neuvostoliitosta opittiin välttelemään, koska pienetkin poikkeavuudet ulkopoliittisesta linjasta saatettiin tuomita ”veneeseen keikuttamisena” tai jopa provokaationa, kun taas valitun ulkopoliittisen linjan tukemista pidettiin vastuullisena.⁹³ Itsesensuuri kumpusi mahdollisten kielteisten reaktioiden ennakoinnista, mutta myös tietyn ”liturgian” omaksumisesta osana eliittiin sosiaalistumista. Toisaalta sen enempää keskeiset viranomaiset kuin kansalaisetkaan eivät täysin luottaneet Neuvostoliiton hyvántahtoisuuteen. Ulkoasianhallinnossa pelättiin, että jatkuva Neuvostoliiton poliittisten päämäärien ja idänsuhteiden kaunistelu julkisuudessa saattaisi ajan

89 Timo Vihavainen, *Kansakunta rähmällä: suomettumisen lyhyt historia* (Otava, 1991); Tuomas Forsberg ja Matti Pesu, ”The ‘Finlandisation’ of Finland: The ideal type, the historical model, and the lessons learnt,” *Diplomacy & Statecraft* 27, nro 3 (2016): 473–95, <https://doi.org/10.1080/09592296.2016.1196069>.

90 Pekka Lähteenkorva ja Jussi Pekkarinen, *Idän etuvartio? Suomi kuva 1945–1981* (WSOY, 2008).

91 Juhana Aunesluoma, *Vapaakaupan tiellä. Suomen kauppa- ja integraatiopolitiikka maailmansodista EU-aikaan* (Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 2011).

92 Haukkala, *Suuren pelin paluu*, 50–52.

93 Jukka Tarkka, *Karhun kainalossa: Suomi kylmässä sodassa 1947–1990* (Otava, 2012).

mittaan rapauttaa kansalaisten ymmärrystä riskeistä ja heikentää puolustustahtoa.⁹⁴ Ne, jotka olivat perillä Neuvostoliiton yhteiskunnan tai idänsuhteiden kielteisistä puolista, olivat usein haluttomia keskustelemaan niistä tarkemmin julkisuudessa.

Keskusteluja kuitenkin käytiin erilaisissa pienemmissä ja suljetuimmissa yhteisöissä, joissa pelko Neuvostoliiton vaikutusvallan mahdollisesta lisääntymisestä jaettiin. Niin sanotun taistolaisliikkeen ja erilaisten muiden neuvostomyönteisten piirien ulkopuolella kritiikitön syvenevien idänsuhteiden ihannoitiin lopulta suhteellisen rajalliseksi. Kuva Neuvostoliitosta ja venäläisistä pehmeni ja luottamukseen pyrkivää idänpolitiikkaa kannatettiin, mutta puolustustahto ja ymmärrys siitä, että ystävyyspolitiikka ei ole itsetarkoitus vaan tapa turvata itsenäisyys ja ulkopoliittinen liikkumavara, säilyivät valtavirtana läpi vuosien.

Niin sanotun ”suomettumisen” poliittinen ja kulttuurinen huippukausi oli 1970-luvulla. Vuosikymmenen lopulla suomalaisen kansalaisyhteiskunnan suhtautuminen ja maan poliittinen kulttuuri Neuvostoliittoon alkoi asteittain muuttua kauan ennen glasnostia ja Neuvostoliiton kansainvälisen ja eurooppalaisen valtaseman heikentymistä. Samalla Neuvostoliiton kiinnostus Suomea kohtaan alkoi heiketä.⁹⁵ Neuvostoliiton johtajaksi nousseen Mihail Gorbatšovin uudistusohjelma 1980-luvun lopulla kiihdytti henkistä irtautumista kekkoslaisesta perinnöstä, mutta presidentti Mauno Koiviston suhtautuminen Neuvostoliiton johtoon pysyi tiiviinä, kunnioittavana ja varovaisena. Muutoksia Euroopassa tarkasteltiin herkästi Moskovan näkökulmasta. Koivisto esimerkiksi suhtautui hyvin varovaisesti Baltian maiden itsenäistymisliikkeen vaatimuksiin, koska pelkäsi niiden vaarantavan uudistusmielisen neuvostojohdon aseman.⁹⁶

Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen Suomi–Venäjä-suhde muuttui perustavanlaatuisella tavalla. Suomen johdossa koettiin helpotusta ja innostusta – mutta myös huolta epävakaudesta ja politiikan arvaamattomuudesta – Neuvostoliiton poliittisten rakenteiden murtuessa ja monien neuvostotasavaltojen itsenäistyessä 1990-luvun alussa. Muutos avasi uusia yhteistyömahdollisuuksia kansalaisyhteiskuntien välillä, mutta kansallismielisten voimien ilmestyminen Venäjälle ja muualle

94 Ks. esim. Keijo Korhonen, *Sattumakorpraali: Korhonen Kekkosen komennossa* (Otava, 1999).

95 Juho Ovaska, *Käännö – Suomen irtiotto Kremlistä Eurooppaan* (Docendo, 2023).

96 Mauno Koivisto, *Kaksi kautta II. Historian tekijät* (Kirjayhtymä, 1995).

entisen Neuvostoliiton alueelle herätti huolta rajojen yli läikkyvistä sisäisistä konflikteista, rajat ylittävän rikollisuuden leviämisestä, hallitsemattomasta maahanmuutosta ja ympäristökatastrofeista.⁹⁷

Neuvostoliiton hajottua Suomen Venäjä-suhteiden hoito normalisoitui siinä mielessä, että aiemmin kolmella raiteella – eli tiedustelulinjalla, diplomatian tasolla ja puolueiden kautta – toiminut suhde pelkistyi tavanomaiseksi asioiden hoidoksi poliittisten johtajien ja maiden hallintojen edustajien välillä. Olennaista Suomen kylmän sodan jälkeiselle Venäjä-politiikalle oli kuitenkin se, että idänpolitiikan perusmotiivi säilyi. Kylmän sodan ulkopoliittinen linja opetti Suomea tarkastelemaan asioita Moskovan näkökulmasta. Lähestymistavasta, joka alun perin nähtiin välttämättömyytenä, oli tullut hyve ja osa viisaaksi koettua suomalaista valtiotaitoa. Jaakko Blomberg kuvaa Euroopan unioniin liittyneen Suomen Venäjä-suhteita seuraavasti:

”Oli luonnollista, että suomalaisessa ulkopoliittisessa oppirakennelmassa kylmän sodan aikainen huolenpito Pohjolan jännityksen pitämisestä alhaisena säilytti asemansa uudessa Euroopassa. Koko kylmän sodan ajan yksi puolueettomuuspolitiikan keskeisistä merkityksistä oli ollut perustella pidättäytymistä toimista, jotka olisivat vahingoittaneet Neuvostoliiton turvallisuusetuja. Euroopan unionin jäsenyys ei poistanut tätä idänpolitiikan motiivia, mutta sen rinnalle oli tullut uusia motiiveja.”⁹⁸

Suhteita Venäjään rakennettiin jatkuvuuden pohjalta korostaen maiden välistä yhteistyötä ja ystävällismielisiä suhteita. Venäjän kanssa solmittiin suhteen perusteita koskeva naapurussopimus tammikuussa 1992.⁹⁹ Uudessa sopimuksessa sovittiin säännöllisestä vuoropuhelusta ja laaja-alaisesta yhteistyöstä, mutta sopimus ei sisältänyt YYA-sopimuksen kaltaisia sotilaallisia artikloja.

97 Koivisto, *Kaksi kautta II*.

98 Jaakko Blomberg, *Vakauden kaipuu. Kylmän sodan loppu ja Suomi* (WSOY, 2011), 651.

99 *Asetus Venäjän federaation kanssa suhteiden perusteista tehdyn sopimuksen voimaansaatamisesta* 63/1992, Finlex, 27.7.1992, https://www.finlex.fi/fi/valtiosopimukset/sopimussarja/1992/63#OT2_OT11. Sopimuksen mukaan ”suhteet perustuvat YK:n peruskirjan ja ETYK:n päätösasiakirjan mukaisesti kansainvälisen oikeuden periaatteisiin kuten täysivaltaiseen tasa-arvoisuuteen, pidättymiseen voimakeinoilla uhkaamisesta tai niiden käytöstä, rajojen loukkaamattomuuteen, alueelliseen koskemattomuuteen, riitojen rauhanomaiseen ratkaisemiseen, sisäisiin asioihin puuttumattomuuteen, ihmisoikeuksien ja perusvapauksien kunnioittamiseen sekä kansojen oikeuksien samanarvoisuuteen ja itsemääräämisoikeuteen”.

Venäjän kansainvälisen aseman muutos ja solmittu naapuruussopimus tekivät suhteista tasa-arvoisempia. Venäjä pyrki integroitumaan länteen ja toivoi Suomelta monessa asiassa apua ja tukea. Nämä muutokset eivät kuitenkaan poistaneet rakenteellista asymmetrisyyttä: Venäjälle Suomi oli edelleen vain yksi rajamaa muiden joukossa, kun taas Suomelle Venäjä oli sen turvallisuuspolitiikan keskeinen kysymys. Suomessa Venäjän sotilaallinen uhka ei poistunut pidemmän aikavälin pohdintoista ja sotilaallisesta maanpuolustuksesta pidettiin huolta eikä puolustusdoktriinia radikaalisti muutettu. Suhteiden uutena piirteenä oli pyrkimys tukea Venäjän demokratisoitumista ja taloudellista kehitystä, ja sitoa Venäjä yhteisiin eurooppalaisiin institutionaalisiin kehyksiin.

Venäjän kehitys 1990-luvulla herätti Suomessa myös huolta. Jukka Tarkan mukaan muutamia vuosia Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen Venäjä vaikutti taas uhkaavalta mutta ei ”*vahvuutensa vaan heikkoutensa vuoksi*”.¹⁰⁰ Taustalla vaikutti Venäjän sisäinen epävakauteen ja suorainen pelko kaaoksesta maan sisällä. Huolta lisäsi se, että kaoottiset olosuhteet saattaisivat nostaa Venäjällä valtaan kansallismielisempiä voimia. Suomessa noteerattiin eritoten äärikansallisen poliitikon Vladimir Žirinovskin kommentit, joissa hän muun muassa uhosi Venäjän liittävän Suomen takaisin itseensä. Esimerkiksi puolustusministeri Elisabeth Rehn piti Žirinovskin puheita vakavana uhkana Suomen turvallisuudelle.¹⁰¹

Huolimatta Venäjän epävakauteen liittyvistä huolista Paavo Lipponen on kuvaillut Suomen ja Venäjän suhteita pääministeriaikanaan (1995–2003) varsin mutkattomiksi.¹⁰² Merkittäviä poliittisia kiistoja ei ollut eikä Venäjä vastustanut tai kritisoinut Suomen EU-jäsenyysprosessia eikä vuonna 1995 toteutunutta jäsenyyttä. Suomen perinteinen Venäjä-painotus näkyi myös sen EU-politiikassa: Suomi ajoi aktiivisesti EU:n ja Venäjän suhteiden kehittämistä esimerkiksi Pohjoisen ulottuvuuden aloitteen avulla. Yhtäältä tämä painotus kertoo Suomen poliittiselle kulttuurille tyypillisestä jatkuvuuden korostamisesta, toisaalta se heijastaa Suomen maantieteellistä asemaa ja siitä kumpuavia kansallisia intressejä. Aloitteen avulla Suomi

100 Jukka Tarkka, *Venäjän vieressä*, 30–40.

101 Tuomo Pietiläinen, ”Puolustusministeri Elisabeth Rehn: Zhirinovskin kiihko vakava uhka Suomelle,” *Helsingin Sanomat*, 21.4.1992, <https://www.hs.fi/suomi/art-2000003138372.html>.

102 Paavo Lipponen, *Valtionhoitaja, Muistelmat 1995–2024* (WSOY, 2025).

pyrki tuomaan lähialueelleen EU-tasoista poliittista huomiota ja taloudellista tukea. Samalla aloitteen tavoitteena oli integroida Venäjä osaksi eurooppalaista yhteistyötä ja rakenteita.¹⁰³

1.4.2 Putinin aika alkaa (2000–2006)

Vladimir Putinin nousu presidentiksi toisen Tšetšenian sodan ja presidentti Jeltsinin siunauksen siivittämänä vuonna 2000 ei tuonut suurta muutosta Venäjän ja Suomen välisiin suhteisiin. Alkukaudellaan Putin pyrki syventämään Venäjän ja lännen välistä yhteistyötä, joskin Tšetšenian sota aiheutti erimielisyyksiä ja kitkaa suhteeseen. Suomi oli ensimmäisellä EU-puheenjohtajuuskaudellaan mukana tuomitsemassa Venäjän voimankäytön ja jäädyttämässä Venäjälle suunnattua TACIS-rahoitusta. Välit kuitenkin lämpenivät pian ja vuonna 2003 sovittiin EU:n ja Venäjän välillä yhteistyön edistämisestä monialaisesti taloudessa, sisä- ja oikeusasioissa, turvallisuudessa sekä kulttuurissa ja koulutuksessa.¹⁰⁴

Suomen valtiojohdon 2000-luvun ensimmäisinä vuosina annetuista Venäjään liittyvistä ulostuloista ja linjapuheenvuoroista on tunnistettavissa selvä kahdenväliseen suhteeseen liittyvä intressi ja tavoite. Suomen pyrkimys oli sitoa Venäjä eurooppalaiseen poliittisiin rakenteisiin ja yhteistyöratkaisuihin ja tällä tavalla tukea Venäjän orastavaa demokratiakehitystä. Samalla Suomi halusi määrätietoisesti laajentaa Venäjä-suhteitaan poliittisella, kansalaisyhteiskunnan sekä alueellisella tasolla. Tasavallan presidentti Tarja Halonen tiiviisti puheessaan Berliinissä Suomen Venäjään liittyvät ydinintressit:

”Näen Venäjän tulevan kehityksen kannalta tärkeimpänä maan sitoutumisen Eurooppaan. Tämä tarkoittaa sitoutumista yhteisiin arvoihimme: demokratiaan, markkinatalouteen ja oikeusvaltioon. Tämä tarkoittaa myös Venäjän olemista eurooppalainen valtio, osa yhteistä mannertamme, osapuoli eurooppalaisissa sopimuksissa, järjestöissä ja prosesseissa. Olemme varmasti yhtä mieltä siitä, että tälle tielle ei ole uskottavia vaihtoehtoja.”¹⁰⁵

103 Martti Ahtisaari, ”Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikka 1990-luvulla,” puhe Maanpuolustuskurssiyhdistyksen vuosikokouksessa, Helsinki, 16.5.1994, Eilen-arkisto, <https://www.eilen.fi/en/1989/?language=fi>.

104 Nämä neljä aihealuetta muodostivat suhteiden nk. yhteiset alueet (EU–Russia common spaces).

105 Tarja Halonen, ”Tasavallan presidentti Tarja Halosen puhe Berliinissä Quandt Stiftungin seminaari”, Berliini, 24.11.2000, Eilen-arkisto, <https://www.eilen.fi/fi/447/?language=fi>.

Suomalaiset päättäjät eivät pitäneet Venäjän eurooppalaistumis- tai demokratiakehitystä väistämättömänä, vaikka positiivisilta vaikuttavilta kehityskulkuja haluttiinkin tukea. Presidentti Putinin ensimmäisen presidenttikauden alkuvuosina valtiojohto peräänkuulutti Venäjän demokraattisten reformien ja oikeusvaltiokehityksen suhteen kärsivällisyyttä – toiveet demokratiakehityksestä esitettiin myös suoraan ja julkisesti Venäjän johdolle. Arviot Venäjän kehityksestä eivät olleet yksiselitteisen myönteisiä. Vuonna 2005 presidentti Halonen esimerkiksi painotti, miten ”Venäjällä on kuitenkin vielä tehtävää ihmisoikeuksien, oikeusvaltion ja markkinatalouden kehittämässä.” Parantamisen varaa hän näki myös puoluelaitoksessa, median moniarvoisuudessa, hallintotoimien ennustettavuudessa ja yritysten tasavertaisen toiminnan edistämässä.¹⁰⁶

Vielä 2000-luvun alussa Suomen ja Venäjän väliset suhteiden haasteet koskivat pääasiassa käytännöllisiä asioita: rikollisuutta, rekkajonoja rajalla ja suomalais-venäläisten pariskuntien lapsikiistoja.¹⁰⁷ Joitain esimerkkejä Venäjän disinformaatiokampanjoinnista löytyy näiltäkin vuosilta. Ulkoministeriön silloinen viestintä- ja kulttuuri-osaston päällikkö Petri Tuomi-Nikula kirjoittaa muistelmissaan, kuinka vuoden 2006 aikana valepuhe lisääntyi ja ”venäläisen lehdistön aggressiivisin osa tukeaan rajan takaa tulevat bussilla kyörättyjä mielenosoittajia ilmestyi vaikkapa Kouvolan käräjäoikeuden eteen vuorokauden varoitusajalla”.¹⁰⁸ Tuomi-Nikula uskoo, ettei niin tiukkaan organisointiin olisi kyetty ilman Venäjän tiedusteluorganisaatioiden apua. Suomalaisviranomaiset vastasivat vaikuttamisyritykseen lisäämällä venäjänkielisen viestintänsä määrää ja räätälöimällä sitä venäläisyleisön tarpeisiin.¹⁰⁹ 2000-luvun alkupuolella Venäjä loukkasi myös useasti Suomen ilmatilaa ja asiasta käytiin kahdenvälisiä keskusteluita. Loukkaukset johtivat politiikan tarkistukseen ja suomalaisviranomaiset alkoivat tiedottamaan ilmatilaloukkauksista julkisesti, mikä näytti ainakin osittain vaikuttavan Venäjän ilmavoimien käytäntöihin toivotulla tavalla (ks. luku 2).

Venäjä puolestaan piti suurimpana ongelmana Suomessa käytyä kansalaiskeskustelua Karjalan palauttamisesta ja suhtautui suomalaisten vetoomuksiin Tšetšenian sotaan liittyvistä ihmisoikeuskysymyksistä tyyliä toteamalla asiassa olevan maan

106 Tarja Halonen, ”Tasavallan presidentti Tarja Halosen puhe Svenska Dagbladetin keskustelutilaisuudessa Tukholmassa”, Tukholma, 19.10.2005, Eilen-arkisto, <https://www.eilen.fi/fi/1525/?language=fi>.

107 Rekkajonoista puhuttiin 1990-luvulta alkaen, mutta todellinen huippu koettiin puutullien myötä vuonna 2008.

108 Tuomi-Nikula, Petri, *Eri-laista diplomatiaa* (Teos, 2024), 193.

109 Ibid., 194.

sisäinen kysymys. Suomen puolelta arvioitiin, ettei läntisellä mielipiteellä ollut vaikutusta Venäjän Tšetšenia-politiikkaan.¹¹⁰ Aiheista muodostui kiusallinen, joskin rutiininomainen, hetki valtiopäämiesten lehdistökonferensseissa.

Mihail Hodorkovskin vankileirituomio (2004) ja Anna Politkovskajan salamurha (2006) olivat selkeitä merkkejä Venäjän kovenevasta linjasta, mutta ne jäivät aikaan yhteistyötä ja kehitystä painottavan yleislinjan varjoon. Esimerkiksi entinen pääministeri Paavo Lipponen on muistelmiensa viimeisessä osassa kuvannut, kuinka vuonna 2004 keskustellessaan Putinin kanssa hän oli tulkinut Putin suunnitelmia demokratian kehittämistä myönteisesti, mutta jälkikäteen *”keskustelua nyt tarkemmin analysoiden Putin paljasti jo tuolloin todellisen sisäpoliittisen oppinsa ja perusteli vallan keskittämistä itselleen”*. Lipponen mukaan Venäjän sisäinen kehitys liittyi erottamattomasti Putinin ulkopoliitiikkaan.¹¹¹ Kuitenkin vielä vuonna 2006 Lipponen eduskunnan puhemiehenä arvosteli kovasanaisesti Venäjän demokratian tilaa eduskunnan 100-vuotisjuhlapuheessaan ruotintta vihreän eduskuntaryhmän puheenjohtaja Heidi Hautalaa.¹¹²

1.4.3 Ristivetoa yhteistyön ja painostuksen välillä (2007–2011)

2000-luvun loppua kohti suomalaispäättöksentekijöiden optimistinen Venäjä-puhe alkoi jossain määrin vähentyä, ja samalla Venäjään liittyviä negatiivisia kehityskulkuja huomioiva ja niiden piirteitä pohtiva kommentointi lisääntyi. Vuonna 2007 Venäjä-suhteen positiivisia puolia käsittelevässä puheessaan ulkoministeri Ilkka Kanerva esimerkiksi totesi, miten *”Venäjän itsetunnon kasvu on johtanut siihen, että ulkopoliitikassakin Venäjä on voimistunut”* ja miten Moskova *”pyrkii palauttamaan suurvalta-asemansa niin alueellisesti kuin globaalistikin”*.¹¹³ Aiemmin samana vuonna Washingtonissa puolustusministeri Jyri Häkämies oli pitänyt paljon koti- maista huomiota ja kritiikkiä herättäneen puheen, jossa hän totesi Suomella olevan kolme turvallisuushaastetta: *”Venäjä, Venäjä, Venäjä”*.¹¹⁴ Venäjä-teemaisessa puheessaan heinäkuussa 2008 ulkoministeri Alexander Stubb taas totesi, miten

110 Haastattelu 38, Tarja Halonen.

111 Lipponen, *Valtionhoitaja*, 626.

112 ”Eduskunta on 100-vuotias,” *Yle*, 1.6.2006 (päivitetty 29.10.2008), <https://yle.fi/a/3-5225934>.

113 Ilkka Kanerva, ”Ulkoministeri Kanerva: Suomen ulkopoliitiikan ajankohtaiset haasteet,” 1.11.2007, Eilen-arkisto, <https://www.eilen.fi/fi/262/?language=fi>.

114 Jyri Häkämies, ”Suomi: Samanlainen ja kuitenkin erilainen. Suomen näkemyksiä eurooppalaisista turvallisuuskysymyksistä,” Center for Strategic and International Studies, Washington, 6.9.2007, <https://www.eilen.fi/en/917/?language=fi>.

”vuoden 2008 Venäjä näyttää jälleen, 90-luvun vaikeiden vuosien jälkeen, paitsi hankkineen suurvallalle tyypillisiä voimavaroja, myös omaksuneen suurvallalle tavanomaisiksi miellettyjä toimintatapoja, itsevarmuutta ja kovuuttakin.”¹¹⁵

Venäjänsuurvalta-ambitioiden myötä kasvanut itsetunto heijastui myös kahdenvälisiin suhteisiin. Vuonna 2007 närää kahdenvälisissä suhteissa aiheutti erityisesti Venäjän yksipuolisesti asettamat puutullit.¹¹⁶ Venäjän puolelta nähtiin, että Suomi voisi kiertää tullit investoimalla Venäjälle. Halonen kertoo vastanneensa Putinille suorasukaisesti, ettei suomalainen *”usko sellaiseen, että jos kihlakumppani pahoinpitelee kihlausaikana, että pahoinpitely loppuisi avioliiton alkaessa.”¹¹⁷* Suomen näkemys oli se, että investointeja Suomesta saisi paremmin noudattamalla sovitut sopimuksia kuin tulleilla painostamalla. Pääministerinä puutullikiistojen aikaan toiminut Matti Vanhanen näki, että kasvanut suurvallan itsetunto vaikutti Venäjän puutullitoimien taustalla.¹¹⁸

Myös Venäjän ja Suomen välille jo aiemmin ilmentyneistä kiistoista tuli entistä poliittisempia. Eräs lapsikaappauskiistoista lopulta äityi diplomaattiseksi selkkaukseksi, kun Suomen Pietarin pääkonsulaatin virkamies salakuljetti äidin kaappaaman pojan ja hänen isänsä takakontissaan rajan yli vuonna 2009 – episodi, jota pääministerinä toiminut Putin myös julkisesti kritisoi. Rärkein lapsikiistoihin liittyvästä vaikuttamisesta oli kuitenkin Venäjän presidentin lapsiasiainvaltuutetun puuttuminen lasten huostaanottoon Suomessa 2010 alkaen ja sitä siivittänyt disinformaatio. Tapauksessa on jälkikäteen nähty tapahtumahetken tulkintoihin verrattuna enemmän suunnitelmallisuutta: *”Kyse oli selvästi venäläisen median, maan lapsiasiainvaltuutetun ja turvallisuuspalveluiden yhteisestä operaatiosta. Voimaministeriöt rajan takana pelasivat taitavasti yhteen mistään säännöistä piittaamatta. Hybridiopeeraatioista emme puhuneet, sanaa ei vielä silloin yleisesti käytetty, mutta sitä hän se oli.”¹¹⁹* Osana kiistoja Venäjä myös ehdotti kahdenvälisen lapsiasiainkomission perustamista. Suomi sen sijaan korosti kansainvälisten

115 Alexander Stubb, ”Suurvalta-Venäjänsuunta,” Pori, 15.7.2008, Eilen-arkisto, <https://www.eilen.fi/en/294/?language=fi>.

116 ”Presidentti Halonen keskusteli puutulleista Venäjän pääministerin kanssa,” Tasavallan presidentin kanslia, 29.5.2007, <https://www.presidentti.fi/halonen/public/default92ba.html>.

117 Haastattelu 38, Tarja Halonen.

118 Haastattelu 48, Matti Vanhanen.

119 Tuomi-Nikula, *Erilaista diplomatiaa*.

säännösten merkitystä huoltajuskriisien ratkaisemisessa, ja vastauksena disinformaatioon suomalaiset viranomaiset kehittivät muun muassa tehokkaampaa venäjänkielistä viestintää nyt jo sosiaalisen median alustoilla.¹²⁰

Ajanjaksoon liittyvä merkittävin muutos Venäjällä oli Dmitri Medvedevin nousu presidentiksi Putinin ottaessa Medvedeviltä vapaaksi jääneen pääministerin paikan. Kansalaiskeskustelussa ja kansainvälisesti monet toivoivat uuden presidentin tuovan liennytyä suhteeseen sekä länsipainotuksen ja demokratian vahvistumista. Eräs hankkeeseen haastatelluista kuvasikin Medvedevin aikaa Suomi–Venäjä-suhteen ”highlightiksi”. Suomalainen liike-elämä otti Medvedevin modernisaatioretorikan innostuneesti vastaan, ja tämä heijastui mm. East Office of Finnish Industries’n toiminnan aloittamiseen vuonna 2008. Esikuvana teollisuuden vientiyriyten yhteenliittymälle oli Saksan pitkäaikainen ja vaikutusvaltainen Ost-Ausschuss der Deutschen Wirtschaft.¹²¹

Sekä silloinen pääministeri Matti Vanhanen että presidentti Tarja Halonen kertoivat haastatteluissaan pitäneensä alusta alkaen selvänä, että Putin jatkoi tosiasiallisesti maan johdossa eikä Medvedevillä ollut Putinista irrallista, itsenäistä valtaa.¹²² Samaan aikaan useat tahot erityisesti ulko- ja puolustuspolitiikan kentillä tiedostivat viimeistään vuoden 2008 sodasta Georgiassa ja maan asevoimien uudistusohjelman käynnistämisestä lähtien Venäjän pyrkivän suurvalta-asemansa vahvistamiseen sotilaallisen voiman kasvattamisen kautta.¹²³ Asia nousi esiin esimerkiksi turvallisuus- ja puolustuspoliittisissa selonteoissa. Lyhyen Georgian sodan päättymisen jälkeen Stubb arvioi niin kutsutussa 080808-puheessaan, miten ”nyt Venäjällä on sekä halu, että kyky käyttää asevoimaa ulkopolitiikan välineenä.”¹²⁴

Vaikka lehdissä oli lähes säännöllisin väliajoin ”kohuja” Venäjän toimintatapoihin kohdistuneesta liian suorasanaisesta suomalaiskritiikistä, ja toiset tahot puolestaan arvostelivat sitä, ettei julkista keskustelua turvallisuuspolitiikasta ja Venäjästä käyty tarpeeksi avoimesti, pysyi Venäjä-politiikan johtotähtenä niin vasemmalla

120 Hallikainen ja Savolainen, *Ilkeyksiä, sabotaasia, hyökkäyksiä*, 20–36.

121 Haastattelu 31, René Nyberg.

122 Haastattelu 38, Tarja Halonen; haastattelu 48, Matti Vanhanen.

123 Häkämies, ”Suomi: Samanlainen ja kuitenkin erilainen”. Puheessa todettiin: ”Tämä kaikki tarkoittaa ennen muuta sitä, että ne, jotka kylmän sodan päätyttyä julistivat geopolitiikan kauden loppuneen Pohjois-Euroopassa, olivat yksinkertaisesti väärässä. Geopolitiikka on tullut takaisin ja voimalla. Meidän, jotka olemme vastuussa Suomen kansallisesta puolustuksesta, tulee vetää tästä tietyt johtopäätökset.”

124 Alexander Stubb, ”Post-080808 – ensimmäinen diagnoosi,” 25.8.2008, Eilen-arkisto, <https://www.eilen.fi/fi/296/>.

kuin oikealla yhteistyön vahvistaminen niin taloudessa kuin kansalaisyhteiskuntien välillä.¹²⁵ Monilla sektoreilla yhteistyö kehittyikin suotuisasti ja suhteet olivat vähintään näennäisesti toimivat. Vuoden 2011 lopulla pääministeri Jyrki Katainen kertasi, miten edellisenä vuotena Suomen ja Venäjän välillä toteutettiin noin 20 valtiojohtotai ministeritason vierailua. Laajan kahdenvälisen agendan koordinoimista varten perustettiin vuonna 2011 lopulta Venäjä-asioiden ministerityöryhmä, mikä heijasti 1990- ja 2000-luvulla laajentuneen kahdenvälisen suhteen syvyyttä.¹²⁶

1.4.4 Venäjän sota johtaa välirikoon (2012–2022)

Vladimir Putinin paluu presidentiksi vuonna 2012 merkitsi aikaisempaan Medvedevin kauteen verrattuna selvää muutosta niin Venäjän sisä- kuin ulkopolitiikassakin. Sisäpolitiikassa Venäjän johto kiristi otetta poliittisista vastustajista ja rajoitti kansalaisvapauksia. Yhteiskuntaa ohjattiin kansallismielisten ja konservatiivisten arvojen suuntaan. Samalla länsi- ja Yhdysvallat -vastaisuudesta tuli aiempaa vahvemmin Venäjän ulkopolitiikan kokoava periaate sekä väline kasvavaa tyytymättömyyttä herättäneen hallinnon vallan pönkittämiseen.¹²⁷

Suomessa tasavallan presidentin vaihtuminen Tarja Halosesta Sauli Niinistöön ei muuttanut ulkopoliittista Venäjä-linjaa. Presidentin keskeisenä tehtävänä säilyi tiiviin suhteen ylläpitäminen Venäjän korkeimpaan johtoon. Virkaanastujaispuheessaan Niinistö totesi, että Suomen suhde Venäjään on edelleen ulkopoliitiikan keskiössä. Myös muu ulkopoliittinen johto painotti suhteen tärkeyttä tutuin painoituksin. Kesällä 2013 ulkoministeri Erkki Tuomioja esimerkiksi totesi, miten Suomi omalla toiminnallaan pyrkii ”edistämään Venäjän integroitumista monenkeskisiin sääntöpohjaisiin järjestelyihin ja rakenteisiin”.¹²⁸

Suomi sai etiäisen vaikeutuvasta Venäjä-suhteesta jo kesällä 2012, kun Venäjän asevoimien komentaja kenraali Nikolai Makarov kehotti Helsingissä pitämässä esitelmässään Suomea pitämään etäisyyttä Naton toimintaan mukaan lukien

125 Unto Hämäläinen, ”Voihan Venäjä!” *Helsingin Sanomat*, 12.9.2010, <https://www.hs.fi/feature/art-2000004755553.html>; Hanna Lintula, ”Kataisen kohuarvio Venäjän taloudesta,” *Yle*, 2.9.2010, <https://yle.fi/a/20-109148>.

126 Jyrki Katainen, ”Pääministeri Jyrki Katainen Paasikivi-Seuran tilaisuudessa”, Helsinki, 28.11.2011, Eilen-arkisto, <https://www.eilen.fi/fi/948/?language=fi>.

127 Ks. esim. Michael McFaul, *From Cold War to hot peace: An American ambassador in Putin's Russia* (Mariner Books, 2018).

128 Erkki Tuomioja, ”Suomen asema muuttuvassa maailmassa,” *Kultaranta*, 17.6.2013, Eilen-arkisto, <https://www.eilen.fi/fi/2799/?language=fi>.

pohjoismainen puolustusyhteistyö ja ilmaisi huolensa Suomen omasta sotilaallisesta harjoitustoiminnasta itärajan läheisyydessä (ks. luku 2). Samaan aikaan Itämerellä alettiin 2010-luvun alussa nähdä Venäjän asevoimien lisääntyntä harjoitustoimintaa, joihin sisältyi hyökkäyksellisiäkin toimia, kuten Ruotsiin keväällä 2013 kohdistettu Venäjän ilmavoimien harjoitushyökkäys.

Lännen ja Venäjän väliset suhteet kylmenivät ratkaisevasti Venäjän miehitettyä Krimin ja aloitettua suurelta osalta sijaistoimijoiden avulla masinoidun hyökkäyksen Donbasin alueella. Yksittäisenä tapahtumana suhteisiin vaikutti merkittävästi lähes 300:n ihmisen hengen vaatinut malesialaisen MH17-koneen ampuminen alas Itä-Ukrainassa.¹²⁹ Länsi tuomitsi Venäjän toimet ja vastasi niihin muun muassa taloudellisilla ja henkilöpakotteilla, joissa Suomi oli mukana Euroopan unionin jäsenenä. Sanktiolistaukset johtivat myös konkreettisiin diplomaattisiin kiistoihin, kuten päätökseen olla päästämättä venäläisdelegaation sanktioituja edustajia Etyjin parlamentaariseen yleiskokoukseen Helsingissä kesällä 2015.¹³⁰ Myös turvallisuustilanne Itämerellä oli jännitteinen lisääntyneen harjoitustoiminnan ja ilmatilakoukkausten vuoksi etenkin vuosina 2014–2016.

Vuoden 2014 tapahtumien jälkeen Suomen ulkopoliittinen johto alkoi painottaa entistä vahvemmin dialogin merkitystä lännen ja Venäjän välillä. Näkökulma oli kuitenkin muuttunut. Enää suomalaispäättäjien puheissa ei esiintynyt tavoitetta Venäjän eurooppalaisen integraation tukemiseen tai rohkaisuja syventää kahdenvälistä suhdetta eri tasoilla. Dialogi toisin sanoen nähtiin keinona estää suhteiden kehittyminen entistä huonommaksi. Presidentti Niinistön ulkopoliittisena neuvonantajana ja myöhemmin kansliapäällikkönä toimineen Hiski Haukkalan mukaan luottamusta lisääviä toimia pyrittiin rakentamaan *”jotta Suomella olisi edes jotain vipuvartta ja mahdollisuutta vaikuttaa Venäjään”* – ajatus, joka hänen mukaansa näyttäytyy nyt jälkikäteen *”aivan liian optimistiselta”*.¹³¹

Esimerkiksi suurlähettiläspäivien puheessaan elokuussa 2014 presidentti Niinistö painotti, miten *”keskusteluyhteyksien ylläpitäminen eri toimijoiden välillä on tarpeen”* ja miten *”meidän kannattaa kuunnella vähän niitäkin ääniä, jotka varoitavat juoksemasta syvälle uuteen kylmään sotaan äkkireaktiona, sivuilleen*

129 Iskusta vastuussa olivat venäläiset tiedustelutaustaiset Igor Girkin ja Sergei Dubinsky, sekä ukrainalainen venäjämielinen separatisti Leonid Harchenko. Jennifer Rankin, *”Three men found guilty of murdering 298 people in shooting down of MH17,” Guardian*, 17.11.2022, <https://www.theguardian.com/world/2022/nov/17/three-men-found-guilty-of-murdering-298-people-in-flight-mh17-bombing>.

130 Ks. esim. Niinistö, *Kaikki tiet turvaan*, 154–158.

131 Haastattelu 20, Hiski Haukkala.

*katsomatta ja miettimään pysähtymättä.*¹³² Syyskuussa 2014 pääministeri Alexander Stubb taas alleviivasi eduskunnassa, miten Suomen *”on pidettävä keskusteluyhteydet auki Venäjään myös nyt, kun ajat ovat vaikeat.*”¹³³ Vuonna 2016 ulkoministeri Timo Soini puolestaan painotti, miten *”ei ole kenenkään etujen mukaista lisätä jännitteitä Venäjän kanssa”* ja miten *”suhteiden parantamisen on oltava lopullinen päämäärämme.”* Soinin mukaan Suomen *”on jatkettava rakentavaa yhteistyötä Venäjän kanssa silloin, kun se on meidän intressiemme ja myös Venäjän intressien mukaista.”*¹³⁴

Vaikka Venäjää ei enää pidettykään Euroopan unionin kumppanina, Suomi päätti jatkaa kahdenvälisiä presidenttitapaamisia, ja elokuussa 2014 presidentti Niinistö matkasi Sotšiin tapaamaan Putinia. Varsinkin maiden presidenttien tapaamisten aiheiden tulkinnassa ja viestinnässä Suomella ja Venäjällä oli eri näkökulma. Siinä missä Suomi omissa julkilausumissaan korosti, että tapaamisissa keskusteltiin laajemmista eurooppalaisista kysymyksistä, kuten Ukrainasta, Venäjä kehysti tapaamiset kahdenvälisen suhteiden hoitamisena; Moskovalle oli tärkeä korostaa, että jännitteistä huolimatta Suomen kaltaiset pragmaattiset maat halusivat ylläpitää normaaleja naapuruussuhteita sen kanssa. Samalla Moskova myös viestitti tyytyväisyyttään Suomen liittoutumattomuuspolitiikkaan.

Myös alemman tason poliittiset vierailut, viranomaisten yhteydenpito, kauppa ja turismi jatkuivat Suomen ja Venäjän välillä lähes ennallaan muuttuneesta turvallisuusympäristöstä ja rajatusta pakotepolitiikasta huolimatta. Suomi oli valmis lisäämään yhteistyötä jopa strategisilla aloilla, vaikka Venäjään liittyvät huolet ja epäilykset olivatkin lisääntymässä. Eduskunta hyväksyi vuonna 2015 Rosatomin tytäryhtiön toimittaman ydinvoimalahakemuksen, vaikka projektin poliittisuus ja turvallisuuspoliittiset riskit olivat laajasti tiedossa ja siitä käytiin laajaa kriittistä keskustelua.¹³⁵

132 Sauli Niinistö, ”Tasavallan presidentti Sauli Niinistön puhe suurlähettiläspäivillä,” 26.8.2014, Eilen-arkisto, <https://www.eilen.fi/fi/3217/?language=fi>.

133 Alexander Stubb, ”Pääministerin ilmoitus eduskunnalle Ukrainan tilanteesta,” Valtioneuvosto, 2.9.2014, <https://valtioneuvosto.fi/-/statsministerns-upplysning-till-riksdagen-om-laget-i-ukraina-2-9-2014>.

134 Timo Soini, ”Ulkoministeri Soinin puhe Ulkopoliittisen instituutin seminaarissa,” 15.6.2016, Valtioneuvosto, <https://valtioneuvosto.fi/-/ulkoministeri-soinin-puhe-ulko-poliittisen-instituutin-seminaarissa>.

135 Martikainen et al., *Venäjän muuttuva rooli Suomen lähialueilla*.

Aktiiviseksi vakauspolitiikaksi nimettyyn Suomen linjaan kuuluivat myös ulkopoliittinen aloitteellisuus, jossa näkyi edelleen vahva jatkuvuus kylmän sodan aikana omaksuttuun ulkopoliittiseen rooliin. Vuosien 2014–2022 välillä se ajoi muun muassa Itämeren lentoturvallisuuden parantamista, arktista huippukokousta sekä vielä vuoden 2021 aikana Helsingin hengen palauttamista kansainväliseen politiikkaan. Myös kesällä 2018 järjestetty Trumpin ja Putinin huippukokous Helsingissä voidaan laskea Suomen dialogia edistävän linjan piiriin. Suomen aloitteellisuutta väritti hyvin vahvasti ajatus, että tie lännen ja Venäjän erimielisyyksien tasoittamiseen oli nimenomaan vuorovaikutuksen lisääminen.¹³⁶ Venäjältä ei kuitenkaan löytynyt poliittista tahtoa liennytyksen edistämiseen, vaikka se useimmiten otti aloitteet positiivisesti vastaan. Suomalaisessa keskustelussa harvoin kiinnitettiin huomiota liennytyksyritysten yksipuolisuuteen tai niihin liittyviin riskeihin.¹³⁷

Dialogihakuisesta politiikasta huolimatta Suomessa herättiin vuoden 2014 jälkeen Venäjän laaja-alaiseen vaikuttamiseen, ja valtiojohdon linjauksissa korostui entistä enemmän myös varautumisen merkitys. Suomen varautumista pahantahtoiselle vaikuttamiselle alettiin vahvistaa sekä puolustuksessa että laajemmin kansallisessa turvallisuudessa. Suomen varautumislinja kiteytyi presidentti Niinistön usein viljelemään sananlaskuun ”kasakka ottaa sen, mikä on huonosti kiinni”.¹³⁸ Erityistä huomiota Suomessa sai Venäjän hallinnon disinformaatio sekä Venäjä-mielisten bulvaanien aktiivisuus sosiaalisessa mediassa, mikä johti uusiin toimintatapoihin, muun muassa oman strategisen viestinnän vahvistamiseen valtiohallinnossa (ks. luku 3).¹³⁹ Venäjän hybridivaikuttamisesta alettiin myös puhua entistä enemmän joukkotiedotusvälineissä ja kansalaisten keskuudessa.¹⁴⁰

136 Kaarina Vainio, ”Perintöjakkara,” *Ulkopolitiikka*, 7.12.2023, <https://ulkopolitiikka.fi/millaisen-perinnon-sauli-niinisto-jattaa-seuraajalleen/>.

137 Poikkeuksena ks. esim. Miika Raudaskoski, ”Keikkuuko Niinistön nelijalkainen jakkara?” *The Ulkopolitist*, 25.4.2016, <https://ulkopolitist.fi/2016/04/25/keikkuuko-niiniston-nelijalkainen-jakkara/>; Anna-Liina Kauhanen, ”Putinin etupiirihittelu muuttaa taas Suomen Nato-keskustelua,” *Helsingin Sanomat*, 16.12.2021, <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000008473243.html>.

138 Sauli Niinistö, ”Tasavallan presidentti Sauli Niinistön puhe 211. valtakunnallisen maanpuolustuskurssin avajaisissa,” 10.11.2014, Eilen-arkisto, <https://www.eilen.fi/fi/3243/?language=fi>; Steven Erlanger, ”Finland’s President warns Europe about Russia,” *New York Times*, 17.9.2023 (päivitetty 19.9.2023), <https://www.nytimes.com/2023/09/17/world/europe/finland-president-russia-complacency.html>; Jason Horowitz, ”Finland’s President knows Putin well. And he fears for Ukraine,” *New York Times*, 13.2.2022 (päivitetty 14.2.2022), <https://www.nytimes.com/2022/02/13/world/europe/ukraine-russia-finland-sauli-niinisto-putin-nato.html>.

139 Ks. Mantila ja Mölsä, *Valehtelua, vakoilua ja valtiollista vaikuttamista*.

140 Ks. esim. Saara Jantunen, *Infosota* (Otava, 2015).

Venäjän vuonna 2015–2016 pohjoisilla rajoilla toteuttamasta siirtolaisten välineellistämisoperaatiosta muodostui lopulta keskeinen herättäjä sen toiminnan siirtymisestä aiempaa pahantahtoisempaan suuntaan (ks. luku 2). Kaiken kaikkiaan Venäjän vaikuttamistoiminnasta tehtiin Suomessa useita tutkimus- ja selvityshankkeita, ja valtionhallinnossa kehiteltiin erilaisia strategioita ja yhteisiä toimintatapoja hybrdivaikuttamisen torjuntaan.¹⁴¹ Lisäksi riskejä suhteessa Venäjän kehitykseen pyrittiin tunnistamaan aktiivisemmin. Suomeen perustettiin Hybridi-uhkien torjunnan osaamiskeskus (Hybrid CoE) vuonna 2017.

Venäjän aiempaa aggressiivisempi toiminta vaikutti myös laajempaan yhteiskunnalliseen Venäjä-diskurssiin. Median Venäjään liittyvä kommentointi ja uutisointi muuttuivat negatiivisempaan suuntaan. Myös viralliset linjaukset esimerkiksi turvallisuuspolitiikkaa ohjaavissa selonteoissa lähtivät siitä, että Venäjä hakee suurvalta-asemansa vahvistamista sotilaallisin keinoin. Esimerkiksi vuoden 2016 ulko- ja turvallisuuspoliittinen selonteko totesi, miten *”Venäjä käyttää etujensa ajamiseen laajaa sotilaallista ja ei-sotilaallista keinovalikoimaa”*. Asiakirja myös painotti Venäjän lähestymistavan geopolitiikkaan noudattavan nollasummapeliiä ja että Venäjä on hylännyt yhteistyövaraisuuteen perustuvan järjestelmän tavoitellen etupiirijakoa Eurooppaan. Sillä oli selonteon mukaan myös kyky ja tahto käyttää sotilaallista voimaa.¹⁴²

Vuoropuhelun ja Venäjän uhkaavuutta korostavan varautumisraiteen yhteensovittaminen ei aina sujunut haasteitta. Venäjän uhkapotentiaalia korostavat puheenvuorot – esimerkiksi pohjoismaisten puolustusministerien yhteisartikkeli vuodelta 2015 ja Ulkopoliittisen instituutin vuonna 2016 julkaisema Venäjä-raportti, jota laatimassa oli myös tässä hankkeessa mukana olevia tutkijoita – saivat osakseen myös kritiikkiä niin poliittisilta toimijoilta kuin asiantuntijoiltakin Venäjällä pelottelusta.¹⁴³ Venäjän uhasta yhtä avoimesti muistuttaneet puheenvuorot eivät

141 Niinistö, *Kaikki tiet turvaan*, 100–10; Mantila ja Mölsä, *Valehtelua, vakoilua ja valtiollista vaikuttamista*.

142 *Valtioneuvoston ulko- ja turvallisuuspoliittinen selonteko* (Valtioneuvosto 2016), <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-287-267-8>, 13–16.

143 Johan Jaakkola, ”Puolustusministeri Haglund niukkasanaanainen Venäjän jyrähdyksestä,” *Yle*, 12.4.2015, <https://yle.fi/a/3-7924005>; Antti Rinne, ”Antti Rinne Vieraskynä-palstalla: Ulkopoliittinen instituutti pelottelee Venäjän uhalla,” *Helsingin Sanomat*, 8.9.2016, <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000002919800.html>.

olleet vuosikymmeniin kuuluneet suomalaiseen poliittiseen kulttuuriin, mikä johti perinteisempää linjaa edustaneiden vastareaktioihin. Näitä näkemyksiä kutsuttiin asiantuntijakommenteissa muun muassa ”suomettumisen hännäksi”.¹⁴⁴

Pohja Suomen dialogihakuiselta Venäjä-linjalta murentui kuitenkin lopullisesti vuoden 2021 lopulla.¹⁴⁵ Joulukuun alussa Venäjän presidentinhallinto viestitti Venäjän vaativan Natolta, ettei se enää laajene itään ja että Naton tulee luopua uhkaavien aseiden sijoittelusta Venäjän lähialueille.¹⁴⁶ Presidentti Niinistö reagoi uutiseen nopeasti antamalla mediassa lausunnon, jossa hän korosti Suomen Nato-option ja Naton avoimien ovien tärkeyttä, ja käymällä alustavia keskusteluja Suomen mahdollisesta Nato-jäsenyydestä. Jouluaattona Venäjän ulkoministeriön tiedottaja Maria Zaharova ilmoitti, että Suomen ja Ruotsin liittyminen Natoon johtaisi vakaviin sotilaallisiin ja poliittisiin seurauksiin, jotka vaatisivat Venäjältä asianmukaisia vastatoimia.¹⁴⁷

Uudenvuoden puheessaan presidentti Niinistö alleviivasi eurooppalaisen toimijuuden tärkeyttä: *”Vaikka haaste on esitetty Yhdysvalloille ja Natolle, Eurooppa ei voi olla vain kuulolla. Useamman jäsenmaan, myös Suomen ja Ruotsin, suvereniteettia on unionin ulkopuolelta kyseenalaistettu. Tämä tekee EU:sta asianosaisen.”* Vuoden 2022 alussa ennen Venäjän laajamittaisen hyökkäyksen alkamista Suomen johto viesti niin Venäjälle kuin länteen, että jos Venäjä hyökkää Ukrainaan, Natosymys nousee Suomessa pöydälle.¹⁴⁸ Niinistö kuvaa vuonna 2025 julkaistussa kirjassaan, kuinka hän oli pitkin alkuvuotta 2022 käynyt puolustusvoimain

144 Mika Aaltola, ”Mika Aaltolan kolumni: Venäjän korruptio-operaatiot vaativat suojelemaan Suomen,” *Ilta-Sanomat*, 28.5.2022, <https://www.is.fi/kotimaa/art-200008845547.html>. Mika Aaltola toimi julkaisuhetkellä Ulkopoliittisen instituutin johtajana.

145 Tunnelman muutoksen tiivistä pääkirjoitustoimittaja Anna-Leena Kauhanen kolumnissaan: *”Nyt Putin käy avoimesti kauppaa uudesta etupiirijaosta, mikä haastaa myös Suomen turvallisuuden. Jos Suomi puhaltaa suurvaltojen väliin Helsingin henkeä, mitä se sitten tarkoittaakaan, kansalaisille pitää avata millaista linekkiä Suomi ruokkii.”* Anna-Liisa Kauhanen, ”Putinin etupiiri-uhittelu muuttaa taas Suomen Nato-keskustelua,” *Helsingin Sanomat*, 16.12.2021, <https://www.hs.fi/mielipide/art-200008473243.html>.

146 Vladimir Isachenkov, ”Putin demands NATO guarantees not to expand eastward,” *AP News*, 1.12.2021, <https://apnews.com/article/business-russia-ukraine-moscow-sergey-lavrov-90d7347e8f25bea1ddb2c7b3dc1687c0>.

147 Olli Waris ja Suvi Hautanen, ”Näin valtiojohto vei Suomen Natoon,” *Ilta-Sanomat*, 13.5.2022, <https://www.is.fi/politiikka/art-200008803771.html>.

148 Niinistö, *Kaikki tiet turvaan*, 234.

komentaja Timo Kivisen kanssa läpi erilaisia laaja-alaisen vaikuttamisen muotoja, joita Venäjä saattaisi kohdistaa Suomeen Nato-hakemuksen aikana ja joihin Suomella tulisi olla toimintasuunnitelma valmiina.¹⁴⁹

1.4.5 Nato-Suomi (2023–2025)

Venäjän laaja hyökkäyssota Ukrainaan ja Suomen vuonna 2023 toteutunut Nato-jäsenyys aiheuttivat perustavanlaatuisen muutoksen Suomen Venäjä-politiikassa. Myös Venäjän suhtautuminen Suomeen muuttui. Täysimittainen hyökkäys katkaisi maiden väliset poliittiset suhteet. Tähän mennessä viimeiseksi jäänyt yhteydenpito maiden poliittisten johtajien välillä käytiin 14. toukokuuta 2022, kun presidentti Niinistö soitti Putinille ilmoittaakseen, että Suomi hakee Naton jäseneksi.¹⁵⁰ Vaikka diplomaattisuhteita on edelleen ylläpidetty, niiden piirissä tapahtuva vuorovaikutus on rajallista. Maiden viranomaiset jatkavat sektorikohtaista yhteydenpitoa muun muassa raja-asioissa.

Vuoden 2022 tapahtumat toisin sanoen mursivat Suomen toisen maailmansodan jälkeisen Venäjä-politiikan linjan, jonka keskeinen osa oli dialogi Moskovan kanssa sekä sen turvallisuusintressejä huomioonottava pitäytyminen sotilasliittojen ulkopuolella. Tällä hetkellä Suomi pyrkii hallitsemaan Venäjä-suhdettaan ensisijaisesti pelotteen ja varautumisen keinoin.¹⁵¹ Suomen turvallisuuspolitiikka perustuu tällä hetkellä vuoden 2024 puolustuselonteossa linjattuun oletukseen, että *”Venäjän sotilaallisen suorituskyvyn kehittyminen ja maan poliittiset tavoitteet muodostavat pitkäkestoisen turvallisuusuhkan Euroopalle ja Suomelle myös tulevaisuudessa.”* Suomi ajaakin sekä Naton että EU:n sisällä tiukkaa Venäjä-politiikkaa, ja se on yksi merkittävimmistä ja sitoutuneimmista Ukrainan tukijoista laajassa lännen halukkaiden koalitiiossa.

Myös Venäjän suhtautuminen Suomeen muuttui vastakkainasettelua korostavaksi. Maaliskuussa 2022 Venäjä julkaisi listan epäystävällisistä maista, joihin se lukee Euroopan unionin jäsenvaltiot, mukaan lukien Suomen. Huolimatta aggressiivisistä äänistä venäläisessä keskustelussa Venäjän välitön reaktio Suomen

149 Ibid., 238.

150 Ibid., 261.

151 Sinkkonen ja Pesu, *Trapped between asymmetries*.

Nato-jäsenyyteen jäi kuitenkin pelättyä vähäisemmäksi.¹⁵² Moskovassa Nato-jäsenyyden hakemista pidettiin historiallisena virheenä ja Suomen etujen vastaisena. Ihmettelyn lisäksi Venäjällä arvioitiin sitä, minkälaista Naton infrastruktuuria Suomeen rakennetaan. Merkittävin vastatoimi on tähän mennessä ollut syksyllä 2023 alkanut siirtolaisten välineellistämisoperaatio kaakkoisella rajalla, mikä johti koko rajan sulkemiseen. Venäjä on myös lisännyt Suomeen kohdistuvaa kybervaikuttamista.¹⁵³ Lisäksi venäläiset tiedotusvälineet ovat alkaneet käsitellä Suomea hyvin negatiivisesti, minkä pääasiallisena tarkoituksena on todennäköisesti maassa vallinneen positiivisen tai neutraalin Suomi-kuvan muuttaminen entistä kielteisempään suuntaan.¹⁵⁴

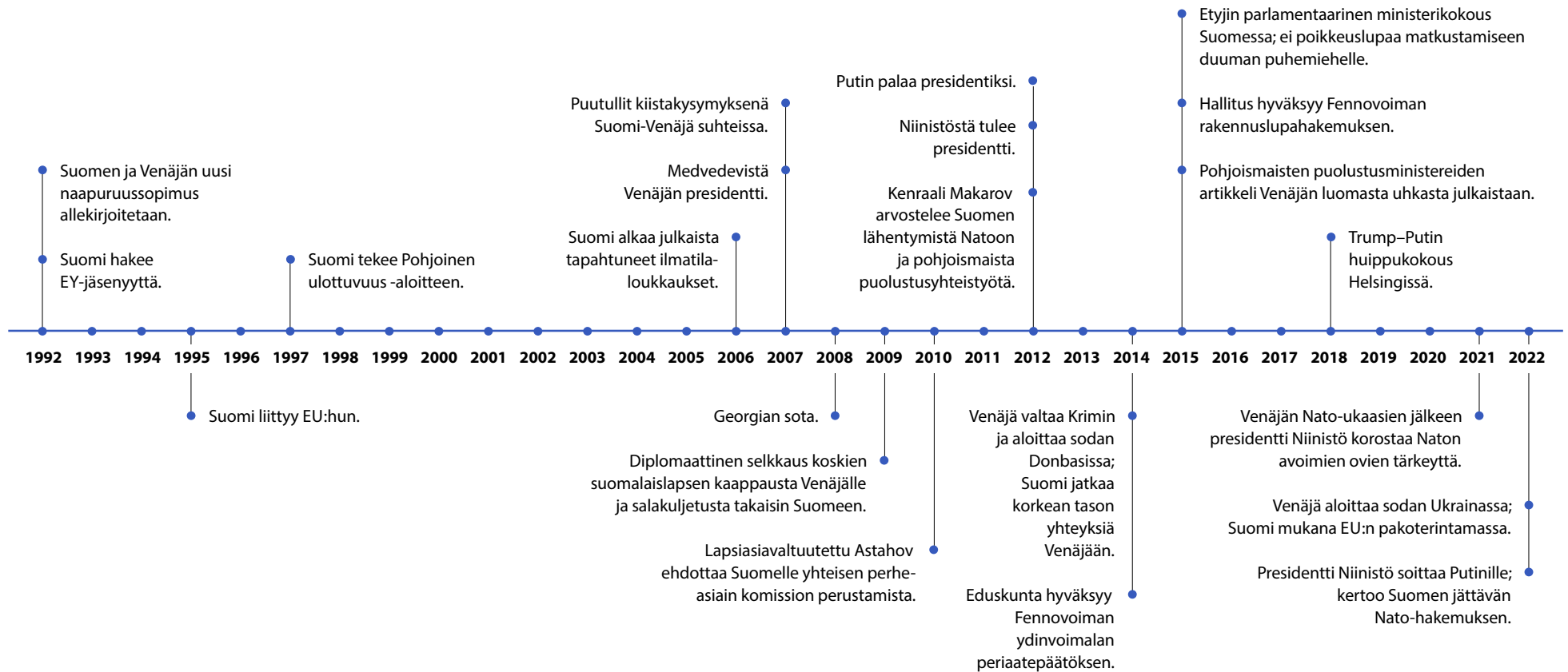
---

152 Ks. esim. Matthew Blackburn, "Reacting to a geopolitical setback: NATO expansion in Sweden and Finland through the lens of Russian geopolitical culture," *European Journal of International Security*, (2025): 1–21, <https://doi.org/10.1017/eis.2025.10019>.

153 "Kansallisen turvallisuuden katsaus," Supo, luettu 20.11.2025, <https://katsaus.supo.fi/etusivu>.

154 Haastattelu 35, Lauri Tierala.

Kuvio 3. Suomen ja Venäjän suhde: aikajana 2000–2022

Helsingin Sanomien Venäjä-aiheisten pääkirjoitusten analyysi (2000–2021)

Kristiina Silvan

Tämä analyysi pyrkii muodostamaan yleiskuvan siitä, miten Venäjää luonnehdittiin suomalaisyleisölle ja missä määrin suomalainen valtavirtamedia on omaksunut Venäjän valtaapitävien diskursseja Venäjän sisä- ja ulkopoliitikasta, etenkin entisten neuvostotasavaltojen kontekstissa. Kysymystä on tarkasteltu analysoimalla Helsingin sanomien pääkirjoituksia vuodesta 2000 vuoteen 2021. Kaikista pääkirjoituksista, joissa Venäjä mainittiin (n=2779), tutkija valitsi kirjoituksen sisällön perusteella analysoitavaksi ne pääkirjoitukset (n=469), jotka käsittelivät Venäjän sisä- ja ulkopoliitikkaa. Juuri Helsingin Sanomien pääkirjoitukset valittiin analysoitavaksi, koska kyseessä on Suomen suurin päivälehti.

2000–2006: Tšetšenian sota ja Putinin kovenevat otteet

2000-luvun alun Venäjä-kirjoituksissa käsiteltiin etenkin Tšetšenian sotaa, Putinin vallan luonnetta, Venäjän talouden tilaa sekä Suomen ja Venäjän naapurisuhdetta. Pääkirjoituksissa kritisoitiin 2000-luvun alussa systemaattisesti Venäjän armeijan toimintaa alueella ja syytettiin Venäjän johtoa alueella tapahtuneista räikeistä ihmisoikeusrikkomuksista: *”Moskova sanoo puolustavansa Tshetsheniassa valtion yhtenäisyyttä. Vaikka väitteen hyväksyisi, on ollut vaikea ymmärtää, miksi sen armeija on antanut sotilaidensa laskeutua sadistisen rikollisjoukon tasolle.”*¹⁵⁵ Kriittisyys tšetšeenitaistelijoita kohtaan ilmestyi vasta Ahmad Karymovin attentatin (9.5.2004) myötä, jolloin pääkirjoituksessa todettiin, että *”poliittisena alkanut vastarinta Tshetsheniassa on saanut rinnalleen kansainvälisesti verkottuneita ääri-islamistisia terroristeja”*¹⁵⁶. Beslanin verilöylyn jälkeisessä pääkirjoituksessa Venäjän johto ei edelleenkään saanut Helsingin

155 ”Venäjän armeija kiinni itse teossa,” *Helsingin Sanomat*, 13.7.2001.

156 ”Pommi-isku mursi taas Putinin toiveet Tshetsheniassa,” *Helsingin Sanomat*, 11.5.2004, <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000004222843.html>.

Sanomilta sympatiapisteitä tai siunausta koville toimilleen, vaan terrori-iskut laitettiin *”kaikkialla rehottava[n] poliisin, turvallisuusjoukkojen ja virkakoneiston korruptio[n]”* piikkiin.¹⁵⁷

Demokratian heikentyminen Putinin kahden ensimmäisen presidenttikauden aikana pantiin pääkirjoituksissa merkille. Erityisesti tarkasti lehden toimituksessa seurattiin pääkirjoitusten aihevalintojen perusteella Putinin hallinnon pyrkimyksiä rajoittaa riippumatonta mediaa ja talouseliitin toimintaa. Esimerkiksi öljy-yhtiö Jukosin entisen pääjohtajan Mihail Hodorkovskin ja tämän avustajan Platon Lebedevin tuomitsemista lehti luonnehti *”näytösoikeudenkäynniksi”* todeten, että *”[...] on käynyt harvinaisen selväksi, että Venäjä on edelleen kaukana demokraattisesta oikeusvaltiosta, mutta kukapa ei olisi sitä tiennyt muutenkin.”*¹⁵⁸

Suomen ja Venäjän suhteita käsittelevissä pääkirjoituksissa aiheina olivat joko korkean valtiotason tapaamiset tai käytännön kanssakäymisen haasteet. Venäjän talouskasvusta puhuttiin varovaisen optimistiseen sävyyn ja sen positiiviset vaikutukset suomalaisyrityksille noteerattiin.¹⁵⁹ Toisaalta pääkirjoituksessa nostettiin esille myös suomalaisyritysten haasteita Venäjän markkinoilla, mitkä selitettiin korkean tason korruptiolla ja oikeusvaltiokehityksen puutteilla.¹⁶⁰ Suomalais-venäläiset naapurisuhteet olivat Helsingin Sanomien pääkirjoitusten mukaan hyvällä tolalla, vaikka kylmän sodan aikaisen erityissuhteen julistettiin olevan *”mennyttä aikaa”*¹⁶¹. Presidentti- ja pääministeritason vierailuista raportoitiin pääosin positiiviseen sävyyn.

157 *”Pohjois-Kaukasia on Venäjän turvallisuuden akilleenkantapää,” Helsingin Sanomat, 7.9.2004, <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000004250078.html>.*

158 *”Näytösoikeudenkäynti veti oligarkkien vallan rajat,” Helsingin Sanomat, 2.6.2005, <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000004313400.html>.*

159 Ks. esim. *”Venäjän talous kestää jo iskuja,” Helsingin Sanomat, 1.12.2001, <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000004015160.html>; ”Idänkauppa elpyy taas Venäjän talouden myötä,” Helsingin Sanomat, 30.10.2001, <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000004007464.html>.*

160 Ks. esim. *”Venäjän nopea vaurastuminen vauhdittaa idänkauppaamme,” Helsingin Sanomat, 20.4.2006, <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000004390740.html>.*

161 *”Diplomaattista naapurikritiikkiä idästä,” Helsingin Sanomat, 28.9.2004.*

Venäjän ulkopoliittikkaa käsittelevissä kirjoituksissa nostettiin sekä Suomen että muiden maiden kohdalla Venäjän tapa käyttää kauppasuhteita poliittisen painostuksen välineenä. Vuonna 2004 pääkirjoituksessa linjattiin Venäjän ”pelaavan” lihantuonnilla:

Vuosina 1996 ja 2002 [Venäjä] kielsi siipikarjan lihan tuonnin Yhdysvalloista. Venäjä väitti molemmilla kerroilla, että amerikkalaisessa kanassa on salmonellaa. Todellisuudessa kyse oli ihan muusta: vuonna 2002 siitä, että Yhdysvallat korotti teräksen tuontitulleja, mikä aiheutti merkittäviä tappioita Venäjän teräksenviejille. Amerikkalaiset matkasivat Moskovaan neuvottelemaan ratkaisusta. Kauppaa hierottiin niin hyvin, että salmonellavaara oli nopeasti ohi.¹⁶²

Toukokuussa 2006 pääkirjoituksessa kuvattiin, että Venäjän ulkopoliittikan linjauksiin oli ilmestynyt ”uudenlaista kovuutta” ja että “[k]uherruskuukausi Venäjän ja läntisten demokratioiden kesken [oli] selvästi ohi”.¹⁶³ Lehdessä tunnistettiin laaja-alaisen vaikuttamisen toimintatapoja, vaikka tätä terminologiaa ei vielä käytetty. Lehden tulkinnan mukaan Venäjän käyttäytymisessä oli ilmeinen ristiriita: *”Moskova esiintyy energihuollon vakauden puolestapuhujana, mutta käyttää samalla häikäilemättä energiavarojaan poliittiseen vaikuttamiseen. Sellaiseen kuuluu aina uhka, että vakautta voidaan horjuttaa.”*¹⁶⁴ Venäjän ja Ukrainan välinen, vuodenvaihteen 2005–6 kaasukiista tulkittiinkin yksiselitteisesti Venäjän poliittiseksi kiristykseksi Ukrainan oranssin vallankumouksen jälkimainingeissa.¹⁶⁵

Viron patsaskiistaa (2007) käsittelevä pääkirjoitus tuki yksiselitteisesti naapurimaa-Viroa: *”Suurvallan etuoikeuksiin ei kuulu pakottaa naapureilleen valikoivaa ja paikkaansa pitämätöntä tulkintaa näiden omasta historiasta. Rehellinen tilinteko kommunismin kaudesta olisi Venäjälle itselleenkin suureksi eduksi. Siitä on nähty merkkejä valitettavan vähän.”*¹⁶⁶

162 ”Venäjä käy kauppasotaa WTO-jäsenyytensä alla,” *Helsingin Sanomat*, 5.6.2004.

163 ”Venäjän uusi ulkopoliittikka nojaa suuriin energiavaroihin,” *Helsingin Sanomat*, 1.5.2006

164 Ibid.

165 ”Kaasukiista kärjistyminen poliittinen kriisi myös Venäjälle,” *Helsingin Sanomat*, 3.1.2006.

166 ”Viron tapahtumien poliittista hyväksikäyttöä ei pidä sallia,” *Helsingin Sanomat*, 1.5.2007.

2007–2011: Medvedevin nousu ja tuho

Medvedevin presidenttikaudella Venäjän sisäpolitiikkaa käsittelevistä pääkirjoitukset heijastelevat sekä toiveikkuutta että realismia. Presidentinvaalit olivat lehden mukaan toimitus, jolla ei ollut mitään tekemistä ”länsimaisesti käsitetyn demokratian” kanssa.¹⁶⁷ Medvedevin puhetta uudistuksista luonnehditaan ”kaunopuheisiksi lupauksiksi”.

Sana ”propaganda” nousi aineistossa ensimmäisen kerran esiin loppuvuodesta 2007, kun pääkirjoitustoimitus kiinnitti huomiota venäläiselle kotiyleisölle suunnatun median Putin-uutisoinnista: *”Viime viikkoina [Putinista] on ahkeralla propagandalla ryhdytty tekemään päivänpolitiikan yläpuolelle kohoavaa ’kansallista johtajaa’, jonka ylivoima-asema on riippumaton muodollisesta tehtävästä.”*¹⁶⁸ Informaatiovaikuttaminen tuli esiin myös Georgian sodan kohdalla. Pitkässä kirjoituksessa esitetään, että Georgian sodan syistä ”on jo alkanut kiivas propagandasota”¹⁶⁹. Pääkirjoituksen suurin kritiikin kohde kyseisessä kirjoituksessa ei kuitenkaan ole Venäjä vaan suomalaispoliitikot: *”Lausunnoissaan johtavat suomalaiset poliitikot ovat olleet muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta kieli keskellä suuta ja käyttäneet samaa liturgista kieltä, jota on totuttu idänsuhteissa käyttämään. Karhu muuttuu mesikämmeneksi. Venäjä on Suomelle hyvä naapuri, mutta samalla sen nykyinen poliittinen linja on vaarallinen. Molemmat asiat on uskallettava sanoa. On kansalaisten aliarviointia väittää, että mitään olennaista ei ole kuluneen runsaan viikon aikana tullut esiin. Väkivalta näyttää tuottaneen hyvän tuloksen, ja tämä johtopäätös täytyy uskaltaa osoittaa vääräksi.”*

Tästä huolimatta Medvedevin ulkopoliittista linjaa luonnehdittiin vielä Georgian sodan jälkeenkin pääasiassa myönteisesti. Marraskuun 2010 pääkirjoituksessa osittain toistetaan Medvedevin duumalle pitämän puheen päälinjat sellaisenaan. Tämän seurauksena Medvedevin ajan ulkopoliittisia päämääriä kuvaillaan ”tervetulleen” selkeiksi. Lehden mukaan ulkopoliitiikan *”on oltava käytännönläheinen työväline Venäjän*

167 ”Medvedevin valmis valinta vahvistetaan äänestystämällä,” *Helsingin Sanomat*, 29.2.2008, <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000004551612.html>.

168 ”Uusi kansanliike ihanoi Putinia,” *Helsingin sanomat*, 18.11.2007, <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000004527277.html>.

169 ”Hyökkäys Georgiaan osoitti: Venäjä on vaarallisella tiellä,” *Helsingin Sanomat*, 17.8.2008, <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000004591143.html>.

*elinolojen parantamiseksi ja unohdettava menneisyyden haikailu.*¹⁷⁰

Pätkä on yksi harvoista esimerkeistä siitä, kuinka Venäjän johdon viralliset linjaukset ovat saaneet lähdekritiikitöntä palstatilaa Helsingin Sanomien pääkirjoituspalstalla.

Kritiikki suomalaisia kohtaan nousee myös niin sanottuja lapsikiistoja käsittelevässä pääkirjoituksessa. Siinä todetaan Venäjän olevan suurvalta, joka haluaa osoittaa olevansa ulkomailla asuvien venäläisten puolella. Suomen sosiaaliviranomaisten vaitonaisuutta sen sijaan kritisoidaan siksi, että se saattoi osaltaan vahvistaa Venäjällä vallitsevaa käsitystä Suomen viranomaisten mielivallasta. Tapauksen taustalla ei sen sijaan tulkittu olevan Venäjän pyrkimystä vaikuttaa Suomen politiikkaan.¹⁷¹ Suomalaisten vähäsanaisuuteen palattiin Medvedevin Suomen-vierailua käsittelevässä pääkirjoituksessa 22.7.2010: *”Vaikka [Venäjän lapsiasiamies Pavel] Astahovin väitteet on tulkittu poliittiseksi peliksi, suomalaisten vaikeneminen on ollut yhtä kummallista. [...] Ulkopoliittisen johdon on tärkeä viestiä Venäjälle, että Suomessa pätevät kansalliset lait ja kansainväliset sopimukset, joista Haagin sopimus odottaa yhä Venäjän allekirjoitusta.”*¹⁷²

Putinin rooli Venäjän poliittisessa johdossa tunnistettiin erityisesti Medvedevin kauden loppupuolella, kun Putinin paluu presidentiksi alkoi vaikuttaa vääjäämättömältä. Loppuvuodesta 2011 vilpilliset duumanvaalit saivat Venäjällä aikaan laajoja mielenosoituksia. Helsingin Sanomissa 2000-luvun sisäpoliittista kehitystä luonnehdittiin näin: *”Venäjää on kaksitoista vuotta johdettu vallankeskityksen, salailun ja vaihtoehdottomuuden keinoin. Sunnuntain duumavaalien tulos oli selvä: Vladimir Putiniin henkilöityvä järjestelmä ei voi jatkaa entisenlaisena. [...] Putin sanoi valtapuolueen kannatuksen laskun johtuvan viime vuoden talouskriisistä. Hänen olisi rohjettava myöntää, että kyse on ennen kaikkea luottamuksen kriisistä.”*¹⁷³

170 ”Medvedevin linja katkeilee,” *Helsingin Sanomat*, 13.11.2009.

171 ”Lastensuojelussa pitää osata puhua,” *Helsingin Sanomat*, 21.3.2010.

172 ”Suomen lait pätevät myös lastensuojelussa,” *Helsingin Sanomat*, 22.7.2010, <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000004744825.html>.

173 ”Putinin puolue kompastui luottamuskiluun,” *Helsingin Sanomat*, 6.12.2011, <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000002513094.html>.

2012–2021 Putinin paluu ja Ukrainan sota

Talven 2011–2012 mielenosoitusten myötä Helsingin pääkirjoituksissa alkoi yhä selkeämmin näkyä kahtiajako venäläisen yhteiskunnan ja poliittisen johdon välillä. Esimerkiksi kesällä 2012 todettiin yhä toiveikkaasti, että *"[m]ielenosoitusten kieltäminen ja uhkaaminen ylisuurilla sakoilla eivät ole nujertaneet oppositiota, joka on jatkanut protestejaan"*.¹⁷⁴

Vuonna 2013 Ukraina nousi Helsingin Sanomien pääkirjoitusten vakioaiheeksi. Helmikuussa 2013 lehti kirjoitti Ukrainan ja Venäjän kaasukiistasta, luonnehtien sitä *"sydäntalven nykyperinteeksi"*.¹⁷⁵ Syyttävä sormi osoittaa jälleen Venäjää, joka *"osoittaa Ukrainalle mahtiaan kaasunjakelun kautta"*.¹⁷⁶ Ukrainan sisä- ja ulkopoliittiset haasteet, mukaan lukien etupiirijatteluun sortuva Venäjä, ovat esillä pitkin vuotta. Maidanin vallankumoukseen johtavien massamielenosoitusten taustalla listataan presidentti Viktor Janukovyčšin haluttomuus demokratian ja talouden vahvistamiseksi ja korruption kitkemiseksi.¹⁷⁷ Venäjän propaganda Maidanin vallankumouksesta, Itä-Ukrainan venäläisvähemmistön ahdingosta, Krimin "kansanäänestyksestä" ja Itä-Ukrainan "vapauttaistelijoihin" ei saa kaikupohjaa Helsingin Sanomien pääkirjoituksissa. Krimin liittämistä luonnehditaan *"asteittain edenneeksi sotilasoperaatioksi"*¹⁷⁸ ja Venäjän roolia Itä-Ukrainan levottomuuksien eskalaatiossa keskeiseksi: *"Maaliskuussa [2014] julkisten rakennusten valtauksista alkaneen kapinan levittyä täydeksi sodaksi on kapinallisjoukkoon liittynyt myös aitoja paikallisia venäläismielisiä vapaaehtoisia, mutta yksi asia on muuttumaton: separatistiarmeija on täysin riippuvainen Venäjän tuesta."*¹⁷⁹

174 "Ihmisoikeudet koetuksella Venäjällä," *Helsingin Sanomat*, 7.7.2012, <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000002542902.html>.

175 "Ukrainan kaasukiista leviää taas EU:hun," *Helsingin Sanomat*, 2.2.2013, <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000002610416.html>.

176 Ibid.

177 "Ukrainalaiset väsyivät odottamaan vapautta," *Helsingin Sanomat*, 3.12.2013.

178 "Ukrainan järjestykset tuntuvat myös Suomessa," *Helsingin Sanomat*, 3.3.2014, <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000002713897.html>.

179 "Aseapu Ukrainalle ei korvaisi yhtenäistä pakoterintamaa," *Helsingin Sanomat*, 5.2.2015.

On myös huomattavaa, että Itä-Ukrainan levottomuuksia kutsutaan alusta alkaen "sodaksi", vaikkakin sen ohella myös "kriisiksi" ja "konfliktiksi". Venäjän väitteet Naton provosoivasta itälaajentumisesta eivät nekään saa Helsingin Sanomien pääkirjoituksissa kannatusta. Huhtikuun 2014 pääkirjoituksessa Venäjän päämäärät tunnustetaan varsin tarkasti: *"Teeseissä Venäjän todelliset turvallisuusintressit yhdistyvät tekaistuihin väitteisiin, kuten venäläisväestöjen vainoon tai Ukrainan hallituksen antisemitismiin. Lopputuloksena on keinotodellisuus, jolla Venäjä antaa itselleen valtuudet Ukrainan kriisin uudessa vaiheessa organisoida yhä väkivaltaisempia levottomuuksia Itä-Ukrainan venäjänkielisillä alueilla. Venäjän johdon puheiden mukaan Venäjällä on myös oikeus kaataa Ukrainan hallitus sekä määrittellä sen valtiomuoto ja ulkosuhteet. Samalla Venäjä vaatii, ettei Ukraina puutu omiin sisäisiin asioihinsa eikä yritä millään tavalla estää venäläismielisten aseellisten ryhmien valtauksia ja tiesulkuja Ukrainan alueella. Vaatimus on aika pöyristyttävä."*¹⁸⁰

Venäjän oppositio ja demokratian ja oikeusvaltion puutteet pysyivät esillä Helsingin Sanomien pääkirjoituksissa koko 2020-luvun ajan. Aleksei Navalnyia luonnehdittiin *"Venäjän ehkä tunnetuimmaksi oppositiopoliitikoksi"* jo vuonna 2012,¹⁸¹ ja myöhemmin hänestä kirjoitettiin näin: *"Vuonna 2017 Venäjän keskusvaalilautakunta esti joulupäivänä Navalnyin rekisteröitymisen ehdokkaaksi sillä perusteella, että hänellä on voimassa oleva tuomio kavalluksesta. Asian voi ilmaista niinkin päin, että Navalnyilla on tuomio kavalluksesta, jotta hänen asettumisensa ehdolle vaaleissa voidaan estää."*¹⁸²

Vaikka venäläistä kansalaisyhteiskuntaa luonnehdittiin *"heikoksi"*, *"vuosia jatkunut huono taloustilanne ja reaaliansoiden lasku"* nähtiin enteilevän protestimielialan kasvua.¹⁸³ Maan johdon puheet talouden modernisaatiosta eivät löytäneet pääkirjoituksista kaikupohjaa.

180 "Ukraina vastaa itse sisäisistä asioistaan," *Helsingin Sanomat*, 15.4.2014, <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000002724279.html>.

181 "Ihmisoikeudet koetuksella Venäjällä."

182 "Miksi Putin pelkää hiiriä?" *Helsingin Sanomat*, 27.12.2017, <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000005503182.html>.

183 "Mielenosoitukset ovat venäläisille yksi harvoista tavoista viestiä vallanpitäjille ärsyttymisestäään," *Helsingin Sanomat*, 29.7.2019, <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000006188389.html>.

Esimerkiksi lokakuussa 2018 todetaan, että *"talouden modernisoinnista on pidetty puheita, ja ohjelmia on laadittu. Teot puuttuvat, ja aika käy vähiin"*.¹⁸⁴

Myös Venäjän laaja-alaista vaikuttamista alettiin Helsingin Sanomien pääkirjoituksissa käsitellä Krimin liittämisen jälkeen hybridivaikuttamisen termistöin. Vaalien manipulointia käsitellään laajasti sekä Yhdysvaltojen, eurooppalaisten maiden että Venäjän naapurimaiden kontekstissa.¹⁸⁵ Venäjän kerrotaan käyvän myös EU:n ja sotilasliitto Naton yhtenäisyyttä murentavaa informaatiovastausta.¹⁸⁶ Koronapandemian aikana Venäjää syytettiin Euroopan vastaisesta "disinformaatiovaikuttamisesta".¹⁸⁷

Lähes ainoa esimerkki Venäjän valtion diskurssin omaksumisesta liittyy russofobia-sanan käyttöön. Russofobia tarkoittaa venäläisvastaisuutta ja siitä syyttäminen on Venäjän informaatiovaikuttamisen tapa, jonka tavoitteena on leimata Venäjä-kriittisyyttä rasistiseksi ja epärationaaliseksi. Venäläisen propagandan mukaan esimerkiksi *"nationalistit, uusnatsit, russofobit ja antisemiitit"* kaappasivat vallan Ukrainassa helmikuussa 2014.¹⁸⁸ Ruokolahtelaisen kansanedustajan, Suna Kymäläisen (sd), pyrkimystä estää venäläisten kiinteistökaupat Itä-Suomessa sen sijaan ruoditaan eräessä lokakuun 2014 pääkirjoituksessa näkökulmasta, joka osoittaa otsikkonsa puolesta juuri sellaista Venäjän propagandan tiedostamatonta omaksumista, minkä levinneisyyttä tässä analyysissä on pyritty selvittämään: *"Venäläisomistuksen kieltäminen osoittaa russofobiaa"*.¹⁸⁹

184 "Venäjän talousluvut ovat hiukan piristyneet, mutta tulevaisuudessa maalta uhkaa kadota tulopohja," *Helsingin Sanomat*, 28.10.2018.

185 Ks. esim. "Muiden maiden vaaleihin vaikuttaminen on Venäjälle kiusaus," *Helsingin Sanomat*, 19.11.2017; "Vaalivaikuttaminen pyrkii myös passivoimaan," *Helsingin Sanomat*, 19.12.2018, <https://www.hs.fi/paivanlehti/19122018/art-2000005939622.html>.

186 "Venäjä näki tyhjiön ja päätti täyttää sen," *Helsingin Sanomat*, 30.1.2017.

187 "Informaatiovaikuttaminen yltyy, kun epidemia luo sille tilaa," *Helsingin Sanomat*, 12.6.2020, <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000006537984.html>.

188 "Ukraina vastaa itse sisäisistä asioistaan."

189 "Venäläisomistuksen kieltäminen osoittaa russofobiaa," *Helsingin Sanomat*, 26.10.2014, <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000002772380.html>.

2 Turvallisuuspoliittinen vaikuttaminen

Matti Pesu (vastuukirjoittaja), Sinikukka Saari

2.1 Johdanto

Turvallisuuspolitiikka on muodostanut Suomen ja Venäjän suhteen yhden keskeisimmistä vuorovaikutusalueista. Venäjän muodostamaan mahdolliseen turvallisuushkaan varautuminen on historiallisesti ollut Suomen turvallisuuspolitiikan päätehtävä. Venäjällä on taas ollut selvä turvallisuusintressi suhteessa Suomeen ja sen turvallisuusvalintoihin – realiteetti, jonka Suomi on eri tavoilla historian aikana joutunut huomioimaan.

Tässä luvussa Venäjän turvallisuuspoliittista vaikuttamista Suomeen analysoidaan osana laajempaa Venäjän strategisen toiminnan kehitystä, joka on kuvattu pääpiirteissään raportin ensimmäisessä luvussa. Kahdenväliseen suhteeseen ja vuorovaikutukseen keskittyvän analyysin lähtökohta on alueellinen. Venäjän näkökulmasta Suomi on sen luoteissuunnalla, Pohjois-Euroopassa sijaitseva rajamaa. Luoteinen suunta on kuitenkin vain yksi Venäjän useista strategisista painopistealueista, eikä Pohjois-Eurooppa alueen merkityksestä huolimatta ollut pitkään Venäjän turvallisuuspolitiikan keskeisin prioriteetti. Pohjois-Euroopan geopoliittinen merkitys on kuitenkin kasvanut 2000-luvun lopulta alkaen. Kehitystä on vauhdittanut lännen ja Venäjän välisen suhteen asteittainen heikentyminen sekä Itämeren ja arktisen alueen kehittyminen osaksi laajempaa geopoliittista kitkapintaa osapuolten välillä.¹⁹⁰ Samanaikaisesti Venäjän sotilaallinen kyky ajaa intressejään myös sen luoteisella suunnalla on vahvistunut. Tutkimuskirjallisuudessa

---

190 Harri Mikkola, "The Geostrategic Arctic: Hard Security in the High North," *FIIA Briefing Paper 259*, huhtikuu 2019, Ulkopoliittinen instituutti, <https://fiia.fi/en/publication/the-geostrategic-arctic>; Matti Pesu, "Hard Security Dynamics in the Baltic Sea Region: From Turbulence to Tense Stability," *FIIA Briefing Paper 276*, tammikuu 2020, Ulkopoliittinen instituutti, <https://fiia.fi/en/publication/hard-security-dynamics-in-the-baltic-sea-region-2>.

onkin tarkasteltu, kuinka 2010-luvulle tultaessa Venäjän aiempi, suhteellisen yhteistyöhakuinen linja alkoi korvautua voimapolitiittisilla toimintamalleilla. Tämä kehitys heijastui myös Venäjän suhteisiin Pohjoismaiden kanssa.¹⁹¹

Turvallisuuspoliittisessa mielessä Venäjä hahmottaa Suomen alueen merkityksen erityisesti Pietarin alueen ja Kuolan niemimaan sekä sen sotilaallisen infrastruktuurin turvaamiseen ja puolustamisen näkökulmasta.¹⁹² Venäjällä on historiallisesti ollut Pohjois-Euroopassa sekä hyökkäyksellisiä että puolustuksellisia intressejä, joiden painotus on vaihdellut kulloisenkin aikakauden mukaan.

Hyökkäyksellisemmät pyrkimykset ovat liittyneet Venäjän vaikutusvallan laajentamiseen ja kilpailevien suurvaltojen sotilaallisen läsnäolon aktiiviseen haastamiseen. Puolustuksellisemmat tavoitteet puolestaan ovat keskittyneet läntisen poliittisen vaikutusvallan rajoittamiseen sekä oman puolustuksellisen ja strategisen syvyyden turvaamiseen.¹⁹³ Offensiiviset ja defensiiviset tavoitteet eivät välttämättä ole toisensa poissulkevia. Venäjän puolustukselliseksi määrittelemä toiminta saattaa rajanaapurin näkökulmasta näyttäytyä hyökkäyksellisenä, erityisesti tilanteissa, joissa Venäjä katsoo, että oman turvallisuutensa varmistaminen edellyttää puolustuksellisten toimien ulottamista naapurivaltion alueelle.¹⁹⁴ Katri Pynnöniemi ja Olli-Matti Mikkola ovat kuvanneet Suomen kaltaisen rajamaan asemaa venäläisessä ajattelussa seuraavasti.

”[Venäläisessä strategisessa ajattelussa] reunavaltioiden rooli on pysynyt varsin muuttumattomana: maat nähdään joko potentiaalisena sillanpäänä Venäjälle suuntautuvalla sotilaallisella hyökkäykselle tai ne julistetaan ’omaksi’ tukialueeksi. Molemmissa tapauksissa reunavaltion itsemääräämisoikeus nähdään alisteisena Venäjän strategisille intresseille.”¹⁹⁵

191 Jyri Lavikainen et al., *Pohjois-Eurooppa Venäjän ulko- ja turvallisuuspolitiikassa* (Valtioneuvoston selvitys- ja julkaisutoiminta, 2022), <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/items/c70bce6d-edba-4f3f-9164-80df7759399f>.

192 Ks. esim. Jarosław Suchoples, “In the Shadow of the Eastern Neighbour. Finland in the Security Policy of Russia and the Soviet Union from Peter the Great to Contemporary Times,” *Studia Europejskie – Studies in European Affairs* 26, nro 4 (2022): 9–38. <https://doi.org/10.33067/SE.4.2022.1>.

193 Ks. esim. Karen-Anna Eggen, “Russia’s Strategy towards the Nordic Region: Tracing Continuity and Change,” *Journal of Strategic Studies* 45, nro 3 (2021): 369–410. <https://doi.org/10.1080/01402390.2021.1873781>.

194 Haastattelu 27, Timo Kivinen.

195 Katri Pynnöniemi ja Olli-Matti Mikkola, *Venäjän strategisen toimintaympäristön erilaiset tulkintakehykset ja niiden merkitys Suomelle* (Maanpuolustuskorkeakoulu, 2023), 15, <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-25-3206-3>.

Aiemmissä arvioissa onkin painotettu, miten Venäjän pääasiallinen tavoite suhteessa Suomen oli maan pitäminen sotilaallisesti liittoutumattomana maana – näkemys, joka myös esitettiin useassa raporttiin tehdyssä haastattelussa.¹⁹⁶ Venäjä toisin sanoen on halunnut pitää Suomen kilpailevan suurvallan – erityisesti Yhdysvaltojen – turvallisuuspoliittisen vaikutuspiirin ulkopuolella. Erään tutkimusraporttiin haastatellun virkamiehen mukaan intressiin on liittynyt Suomen kannalta vaikeasti sisäistettävä ja harhaluuloiseltakin vaikuttava pyrkimys varmistaa, että Suomen suunnalta ei kohdistu Venäjään uhkaa Yhdysvaltain tai laajemmin Naton toimesta. Samalla Venäjä on kuitenkin tunnustanut Suomen aseman EU-jäsenenä ja Pohjoismaana, eikä Moskova ole lukenut sitä osaksi sen poliittista etupiiriä.¹⁹⁷

Suomeen kohdistuvan strategisen intressinsä vuoksi Venäjällä on pysyvä pyrkimys vaikuttaa Suomen turvallisuuspoliittisiin valintoihin ja puolustusjärjestelyihin sekä hankkia tietoa Suomen päätöksenteosta, puolustusratkaisuista ja muista turvallisuuteen liittyvistä toimista. Venäjä tarkastelee Suomen suuntaa myös mahdollisena sotatoimialueena, jota varten sillä on operatiivisia suunnitelmia, joukkoja, johtamisjärjestelyjä ja muita sotilaallisia kykyjä ja valmiuksia.¹⁹⁸

Tässä luvussa tarkastellaan, miten Venäjä on pyrkinyt vaikuttamaan Suomeen turvallisuuspolitiikan alalla. Erityinen huomio kiinnitetään keinoihin, joilla Venäjä on yrittänyt ohjata Suomen turvallisuuspoliittisia valintoja – etenkin suhtautumista Nato-jäsenyyteen. Tarkastelun keskiössä ovat valtiolliset toimijat, erityisesti Venäjän poliittinen johto mutta myös maan asevoimat ja turvallisuuspalvelut. Lisäksi luvussa analysoidaan Suomen varautumistoimia Venäjän vaikuttamispyrkimyksiin sekä sen toimintaa ohjanneiden Venäjä-arvioiden kehitystä 2000-luvun aikana. Luvun laaja niin kutsuttu maisema-analyysi noudattaa ensimmäisen luvun periodisointia. Sen pääpaino on Venäjän vuosien 2012–2022 välisessä toiminnassa, jossa alkoi myös suhteessa Suomeen olla enemmän painostavia elementtejä.

Tämän lisäksi luku sisältää kolme tapauskuvausta. Ne keskittyvät kolmeen eri turvallisuuspoliittisia elementtejä sisältävään ilmiöön tai tapaukseen: Venäjän vuoden 2015–2016 rajaoperaatioon, ilmatilaloukkauksiin sekä venäläiseen kiinteistöomistukseen Suomessa. Luvun lopussa kootaan yhteen, mitä keinoja

196 Mikko Hautala, *Sotaa ja rauhaa* 38; haastattelu 21; haastattelu 32, Ari Puheloinen; haastattelu 20, Hiski Haukkala.

197 Haastattelu 21.

198 Ks. esim. Juha Kukkola, *The Leningrad Military District: the past and future of the Northwestern direction* (Maanpuolustuskorkeakoulu, 2024), 56, <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-25-3478-4>.

Venäjä käytti ja mitä tavoitteista sillä oli suhteessa Suomeen, miten Suomi pyrki tunnistamaan ja torjumaan tätä vaikuttamista ja miten tuloksellista Venäjän vaikuttaminen lopulta oli.

2.2 Venäjän turvallisuuspoliittisen vaikuttamisen maisemakuvaus

2.2.1 Yhteistyöjärjestelyjä ja pientä kitkaa (2000–2006)

2000-luvun alkupuolella Venäjän luonteinen suunta, mukaan lukien Suomi, ei ollut Moskovalle merkittävä turvallisuuspoliittinen painopiste. Alueen strategista merkitystä vähensi Venäjän ja Naton verrattain rakentavat suhteet. Sekä arktiselle alueelle että Itämerelle oli kehittynyt Arktisen neuvoston ja Itämeren alueen valtioiden neuvoston kaltaisia yhteistyöjärjestelyjä, jossa olivat mukana sekä Venäjä että länsimaat. Baltian maiden liittyminen Natoon vuonna 2004 ei juurikaan muuttanut tätä yleisasetelmaa, ja turvallisuusympäristö Pohjois-Euroopassa pysyi vakaana ja vähäjännitteisenä.¹⁹⁹ Suomen ja Venäjän kahdenvälisissä suhteissa korostui ennen kaikkea taloudellisen yhteistyön kehittäminen. Suurlähettiläänä Moskovassa vuonna 2000–2004 toimineen René Nybergin mukaan venäläisten poliitikkojen ja diplomaattien rooli Venäjän Suomi-suhteen kehittämisessä olikin pieni.²⁰⁰

Venäjän näkökulmasta Suomi eittämättä näytti ongelmattomalta ja ystävällismieliseltä valtiolta, mikä oli Suomen pyrkimyskin.²⁰¹ Kuten raportin ensimmäisen luvun Suomen Venäjä-politiikkaa kuvaavassa osiossa todettiin, Helsinki halusi ylläpitää tiiviitä kahdenvälisiä suhteita ja edistää Venäjän integroitumista eurooppalaisiin rakenteisiin. 2000-luvun alussa Suomessa tosin käytiin jonkin verran turvallisuuspoliittista linjakeskustelua. Nato-kysymys väreili erityisesti poliittisen eliitin piirissä, ja vuoden 2003 eduskuntavaalien yhteydessä Suomessa käytiin keskustelua mahdollisesta Nato-jäsenyydestä tulevalle vaalikaudella.²⁰² Vuoden 2004 turvallisuus- ja puolustuspoliittinen selonteko nähtiin mahdollisuutena tarkistaa

199 Ks. esim. Matti Pesu, toim., "NATO's new northern direction: The evolving role of the alliance in Europe's north," *Finnish Foreign Policy Paper 11*, huhtikuu 2024, Ulkopoliittinen instituutti, 7–31, <https://fiia.fi/en/publication/natos-new-northern-direction>.

200 Haastattelu 31, René Nyberg.

201 Haastattelu 33, Jarmo Viinanen.

202 Katsaus 2000-luvun alun Nato-keskusteluun, ks. Juho Rahkonen, *Journalismi taistelukenttänä. Suomen Nato-jäsenyydestä käyty julkinen keskustelu 2003–2004* (Tampereen yliopisto, 2006), <https://urn.fi/urn:isbn:951-44-6706-X>.

Suomen linjaa. Venäjä ei varsinaisesti ollut Nato-jäsenyyskeskustelun keskiössä. Jäsenyyden puolestapuhujat, kuten presidentti Martti Ahtisaari, painottivat Nato-jäsenyyttä arvoperustaisena eikä niinkään Venäjän uhkaan liittyvänä valintana.²⁰³

Suomen Nato-kysymys ja sen turvallisuuspoliittiset linjavalinnat olivat esillä kahdenvälisissä presidenttitason keskusteluissa. Vuoden 2001 syyskuussa Suomen vierailullaan Putin, viitaten Baltian maiden Nato-jäsenyyspyrkimyksiin, toi esiin vastustuksensa Naton laajenemiselle eikä nähnyt sille ”objektiivisia syitä”. Putinin mukaan Baltian maat näkivät jäsenyyden uutena mahdollisuutena vahvistaa omaa itsenäisyyttään. Samalla hän totesi, miten Suomi vaikuttavalla tavalla hyödyntänyt puolueetonta statustaan ja miten se kehittää menestyksekkäästi Venäjän-suhteitaan, joiden tulisi olla malli koko EU:lle.²⁰⁴ Pääministeri Lipponen taas otti linjakysymykset esiin tavatessaan presidentti Putinin Moskovassa maaliskuussa 2002 todeten, miten Suomi noudattaa liittoutumattomuuspolitiikkaa vähintään vuoteen 2004 asti mutta miten Suomella ei tosin ole suunnitelmaa luopua liittoutumattomuudestaan. Putin toisti Lipposelle aiemman viestin pitäen liittoutumattomuutta mainiona lähtökohtana Suomelle. Hän myös totesi Lipposelle, miten Venäjällä ei ole veto-oikeutta Naton päätöksiin.²⁰⁵ Vierailullaan Suomessa vuonna 2002 Venäjän puolustusministeri Sergei Ivanov taas linjasi, että itsenäisillä mailla on oikeus liittyä sotilasliittoon. Ylen mukaan Suomen mahdollisen Nato-jäsenyyden Ivanov kiersi kysymällä, ”miten Venäjä voisi reagoida johonkin, jota ei ole edes konkreettisesti suunnitteilla”.²⁰⁶

Suomesta ei lopulta löytynyt riittävää kannatusta Nato-jäsenyydelle 2000-luvun alussa. Vuosien 2000–2003 välillä sotilaallisen liittoutumisen kannatus vaihteli 16–25 prosentin välillä.²⁰⁷ Yksikään puolue ei myöskään vielä kannattanut sotilaallisesta liittoutumattomuudesta luopumista. Valtiojohto painotti liittoutumattomuuslinjaa perustellessaan muun muassa vakaata turvallisuusympäristöä. Presidentti Halosen mukaan Suomeen ei kohdistunut sellaista turvallisuusuhkaa, joka olisi edellyttänyt maata muuttamaan sen turvallisuuspoliittista

203 ”Ahtisaari uskoo Suomen liittyvän Natoon,” *Yle*, 22.5.2002, <https://yle.fi/a/3-5137748>.

204 ”Statement to the Press and Answers to Questions at a News Conference with President Tarja Halonen of Finland,” *Kremlin.ru*, 3.9.2001, <http://en.kremlin.ru/events/president/transcripts/21319>.

205 Pekka Hakala, ”Lipponen Putinille: Suomi ei mene Natoon ainakaan kahteen vuoteen,” *Helsingin Sanomat*, 1.3.2002, <https://www.hs.fi/suomi/art-2000004035393.html>.

206 ”Ivanov kiersi Nato-kysymyksen,” *Yle*, 18.7.2002, <https://yle.fi/a/3-5139388>.

207 *Suomalaisten mielipiteitä ulko- ja turvallisuuspolitiikasta, maanpuolustuksesta ja turvallisuudesta* (Maanpuolustustiedotuksen suunnittelukunta, Puolustusministeriö, 2004), <https://defmin.fi/-/tiedotteita-ja-katsauksia-1-2004-1#4c8350d1>.

perusratkaisuaan.²⁰⁸ Puolustusministeriö tosin selvitti helmikuussa 2004 omassa raportissaan sotilaallisen liittoutumattomuuden vaikutuksia Suomen puolustusjärjestelmälle ja puolustushallinnolle, mutta vuoden 2004 selonteko kuitenkin betonoi vanhan liittoutumattomuuslinjan jatkumisen.

2000-luvun alkuvuosina Venäjää ei Suomen ulkopoliittisen johdon julkisissa puheenvuoroissa pidetty sotilaallisena uhkana. Myös Nato-myönteiset linjaukset julkisessa keskustelussa korostivat Naton ja Venäjän rakentavaa suhdetta.²⁰⁹ Johdon linjauksissa sekä turvallisuus- ja puolustuspoliittisissa selonteoissa tuli kuitenkin vähintään epäsuorasti selväksi, että Suomen puolustuskyky, jonka ylläpitämistä ja kehittämistä jatkettiin myös uudella vuosituhannella, rakennettiin Venäjän sotilaallinen potentiaali huomioiden. Vuoden 2004 turvallisuus- ja puolustuspoliittisen selonteon käsittelyssä eduskunnassa pääministeri Vanhanen totesi eduskunnassa, että *”on selvää, että puolustuksemme mitoitetaan lähialueemme mukaisesti ja Venäjällä on huomattava sotilaallinen potentiaali.”* Samalla Vanhanen kuitenkin painotti, että Venäjän sotilaallinen voima ei ole Suomeen suunnattu eikä Venäjän johdolla ole *”mitään aikomusta”* käyttää sotilaallista voimaa Suomea vastaan. Hänen mukaansa ulkopoliittikka oli edelleen pääväline alueellisen vakauden – toisin sanoen Venäjä-suhteiden – vaalimisessa.²¹⁰

Suomalaiseen uhkakuvastoon vaikutti eittämättä se, että 2000-luvun alkupuolella Venäjän sotilaallinen toiminta Suomen lähialueilla ei ollut aktiivista tai erityisen uhmaavaa. Puolustusvoimien komentajana vuosina 2001–2009 toimineen Juhani Kaskealan mukaan Venäjän operatiivinen aktiivisuus oli 2000-luvun alussa *”aivan nollassa”*.²¹¹ Suomen ja Venäjän asevoimien väliset suhteet olivat asialliset, ja niihin lukeutui muun muassa vierailut molempien maiden varuskunnissa, suomalaisupseerien osallistuminen venäläiseen esikuntakoulutukseen ja asevoimien johdon väliset säännölliset tapaamiset. Venäjän sotilaallisen toiminnan painopiste oli Tšetšeniassa käytävän sodan takia Kaukasuksella. Tämä noteerattiin myös Suomen turvallisuus- ja puolustuspoliittisissa selonteoissa. Vuoden 2004 selonteko tosin

208 Tarja Halonen, ”Tasavallan presidentin uudenvuodenpuhe 1.1.2004,” Eilen-arkisto, <https://www.eilen.fi/en/840/?language=fi>.

209 Max Jakobson, ”Muuttuva Nato ja Suomi,” *Helsingin Sanomat*, 20.11.2002, <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000004099626.html>.

210 Matti Vanhanen, ”Puhe turvallisuus- ja puolustuspoliittisesta selonteosta käytävässä keskustelussa,” eduskuntakeskustelu, eduskunta, 20.12.2004, Eilen-arkisto, <https://www.eilen.fi/fi/394/?language=fi>.

211 Haastattelu 25, Juhani Kaskeala.

myös totesi, miten *"Venäjä säilyy Suomen lähialueilla edelleen merkittävimpanä sotilaallisena voimatekijänä"* ja miten Venäjän maavoimien läsnäolo sen lähellä on Suomen näkökulmasta voimakasta.²¹²

Vielä 2000-luvun alussa Venäjä ei ollut kyennyt kehittämään asevoimistaan instrumenttia sen etujen ajamiseen rajojensa ulkopuolella. Ydinsukellusvene Kurskin uppoaminen Barentsinmerellä elokuussa 2000 ja tapauksen puutteellinen hallinta symboloivat Venäjän asevoimien heikkoa tolaa Putinin valtakauden alussa. Carolina Vendil Pallinin mukaan Tšetšenian toinen sota – sen alun sotilaallisista menestyksistä huolimatta – sekä Kurskin uppoaminen tarjosivat Putinille syytä sotilaallisen reformin toimeenpanolle. Putinin fokus kuitenkin säilyi vallan keskittämisessä, ja sotilaallisten uudistusten aika koitti vasta myöhemmin.²¹³

Rakentavat Suomi–Venäjä-suhteet ja erityisesti Venäjän asevoimien heikko tila 2000-luvun alkuvuosina vaikuttivat osaltaan suomalaisen tulkintaan Venäjän sotilaallisen uhkan luonteesta. Muutos oli alkanut jo 1990-luvun puolella. Laajamittaisen hyökkäyksen mahdollisuutta ei suljettu pois, mutta puolustusvoimia rakennettiin ennen kaikkea strategisen iskun torjuntaan – uhkakuva, joka tosin tunnistettiin jo kylmän sodan aikana. Paavo Lipposen mukaan Suomen uudessa puolustusdoktriinissa suurimmaksi uhkakuvaiksi nostettiin nyt selkeästi johonkin Suomen osaan, esimerkiksi Helsinkiin, suunnattava strateginen isku. Suorituskykytasolla se merkitsi *"panostusta johtamiseen, liikkuvuuteen ja tulivoimaan massa-armeijan sijasta"*. Sodan ajan vahvuutta myös laskettiin yli 400 000:sta 350 000:een. Aluepuolustusjärjestelmästä ja asevelvollisuudesta pidettiin kuitenkin kiinni. Suomen puolustusmenot vakiintuivat noin 1,5 prosenttiin bruttokansantuotteesta.²¹⁴

Päätöksentekijöiden puheissa myös viitattiin mahdollisuuteen, jossa Venäjän muodostama potentiaalinen sotilaallinen uhka voisi jopa ajan myötä hälvetä. Vuonna 2001 puolustusministeri Jan-Erik Enestam totesi, että mikäli Venäjän positiivinen kehitys jatkuu, vuoden 2001 turvallisuus- ja puolustuselonteossa mainitut

212 *Suomen turvallisuus- ja puolustuspolitiikka 2004. Valtioneuvoston selonteko*, VNS 6/2004, Valtioneuvoston kanslian julkaisusarja 16/2004 (Valtioneuvoston kanslia, 2004), 68–69, https://defmin.fi/documents/236553176/249313875/2493_2161_Selonteko_2004_1_.pdf/3c98cbb7-98c0-9cd5-b2a5-86f857ed301d/2493_2161_Selonteko_2004_1_.pdf?t=1761551229577.

213 Carolina Vendil Pallin, *Russian Military Reform: A Failed Exercise in Defence Decision Making* (Routledge, 2009), 22.

214 Paavo Lipponen, *Valtionhoitaja*, 529–531, 544–546.

uhkamallit, joihin lukeutuivat strategisen iskun ja laajamittaisen hyökkäyksen lisäksi alueellinen kriisi sekä taloudellinen, sotilaallinen ja poliittinen painostus, saatavat seuraavassa vuoden 2004 selonteossa olla vaikeasti perusteltavissa.²¹⁵ Lopulta vuoden 2004 selonteon uhkamallit olivat identtiset aikaisemman selonteon kanssa. Sotilaallisen voiman käytön mahdollisuus pysyi suomalaisen puolustussuunnittelun pohjana.

Suomen ja Venäjän suhteet eivät olleet täysin vailla sotilaalliseen toimintaan liittyneitä jännitteitä edes Putinin valtakauden ensimmäisinä vuosina. Keväällä 2005 julkisuuteen tuli tieto, että Venäjä oli loukannut Suomen ilmatilaa todistetusti 11 kertaa ajanjaksolla lokakuusta 2004 kevääseen 2005 (ilmatilaloukkauksia vaikuttamisen välineenä käsitellään tarkemmin 2. tapauskuvauksessa). Tieto nousi esiin mediavuodon kautta, sillä pääministerinä toiminut Matti Vanhanen totesi, ettei puolustusvoimilla aiemmin ollut tapana informoida ainakaan koko valtiojohtoa ilmatilaloukkauksista.²¹⁶ Suomi alkoi hoitaa asiaa diplomaattisella, sotilaallisella ja poliittisella tasolla. Kesäkuussa 2005 Suomen ja Venäjän pääministerit Matti Vanhanen ja Mihail Fradkov keskustelivat asiasta ja saivat Venäjän asevoimien selonteon. Venäjä vähätteli ilmatilaloukkausten merkitystä todeten, että mikäli niitä on tapahtunut, tapaukset ovat olleet vahinkoja.²¹⁷ Suomen keskeisin reaktio tapahtuneisiin loukkauksiin oli päätös ryhtyä julkistamaan tulevat ilmatilaloukkaukset. Seuraava loukkaus tapahtui jo elokuussa 2005 Porvoon edustalla, minkä jälkeen loukkausten määrä väheni merkittävästi lähes vuosikymmenen ajaksi.

Vuosina 2004–2005 Venäjä loukkasi useasti myös Viron ilmatilaa.²¹⁸ 2000-luvun puolivälin ilmatilaloukkaussummaa Suomenlahdella selittänee useampi tekijä. Kahdenvälisestä näkökulmasta katsottuna vuosina 2004–2005 Suomen ja Venäjän väliset suhteet olivat yleisesti hyvässä kunnossa. Venäjällä täten tuskin oli Suomeen liittyvää tarvetta signaloida tyytymättömyyttään, ja ulkopoliittinen johto korosti,

215 Jan-Erik Enestam, "Suomen kansallisen puolustuspolitiikan kehitys alkaneella vuosikymmenellä," esitelmä, Paasikivi-seuran vuosikokous, 27.11.2001, Eilen-arkisto, <https://www.eilen.fi/fi/600/?language=fi>.

216 Haastattelu 48, Matti Vanhanen.

217 Mika Parkkonen, "Vanhanen tyytyi Venäjän selitykseen: Suomen pääministeri – ilmatilan loukkaukset pois poliittiselta pöydältä," *Helsingin Sanomat*, 8.6.2005, <https://www.hs.fi/suomi/art-2000004314886.html>.

218 Margit Bussmann ja Natalia Iost, "Signals of Resolve or a Shortcut? Border and Air Space Violations in the Baltic Sea Region," *Journal of Baltic Studies* 53, nro 3 (2022): 353–371, <https://doi.org/10.1080/01629778.2021.1998167>; Matus Halas, "NATO's sub-conventional deterrence: The case of Russian violations of the Estonian airspace," *Contemporary Security Policy* 43, nro 2 (2022): 350–381, <https://doi.org/10.1080/13523260.2022.2028464>.

ettei se pitänyt Venäjän alueloukkauksia tahallisina provokaatioina.²¹⁹ Julkisten kommenttien ja varsinaisen tilannekuvan välillä saattoi kuitenkin olla ero. Hanketta varten tehdyssä haastattelussa Vanhanen nimittäin totesi, että valtiojohdon piirissä näkemys oli se, että loukkaukset eivät olleet sattumaa ja että ne eivät voineet tapahtua ilman poliittisen johdon hyväksyntää. Hän itse piti loukkauksina Venäjän haluna ”*markkeerata asemaansa*” Itämerellä.²²⁰ Puolustusvoimien komentajana loukkausten aikana toimineen Juhani Kaskealan mukaan niitä saattoi selittää se, että Viron Nato-jäsenyyden ja Baltian ilmavalvonnan myötä kyky tunnistaa Viron alueloukkauksia parani, mikä taas johti Venäjän Kaliningradiin ja sieltä pois suuntautuvat lentotoiminnan ohjautumiseen lähemmäs Suomen ilmatilaa.²²¹

Venäjän 1990-luvulla ja 2000-luvun alkupuolella tekemistä mahdollisista loukkauksista ei ole saatavilla julkista tietoa, koska sekä Suomi että Viro alkoivat julkistaa loukkauksia vasta 2004–2005 loukkaussuman jälkeen. Koska maat eivät olleet aiemmin nostaneet loukkauksia poliittisiksi kysymyksiksi, Venäjä siis saattoi kylmän sodan jälkeen tottua Suomenlahden muuttuneissa ilmatilajärjestelyissä suurpiirteiseen lentotoimintaan, joka alkoi parantuvien kykyjen myötä paljastua 2000-luvulla. On myös mahdollista, että Venäjä halusi lisäksi testata Suomen ilmapuolustusjärjestelmän toimivuuden lisäksi Naton alueelle muodostuvaa ilmavalvontajärjestelmää ja signaloida tyytymättömyyttään liittokunnan laajenemiseen alueelle. Suomeenkin kohdistuneet loukkaukset selittyvät todennäköisesti siis ennen kaikkea Itämeren alueen yleisestä tilanteesta, ei Suomi–Venäjä-suhteesta, vaikka Suomessa tilanne koettiin vakavaksi kahdenvälisen suhteiden kannalta.²²²

Putinin valtaannousu merkitsi myös turvallisuus- ja tiedustelupalveluiden roolin asteittaista kasvua Venäjän ulko- ja turvallisuuspolitiikassa. Turvallisuus- ja tiedustelupalveluiden vaikuttamisen painopiste oli ennen kaikkea entisissä Neuvostoliiton maissa.²²³

219 ”Hallitus vaatii alueloukkausten lopettamista,” *Yle*, 1.6.2005, <https://yle.fi/a/3-5216772>.

220 Haastattelu 48, Matti Vanhanen.

221 Haastattelu 25, Juhani Kaskeala.

222 Haastattelu 24, Päivi Kairamo.

223 Tiedustelupalveluiden roolista Venäjän ulkopoliitikassa, ks.esim. Aaron Bateman, ”The Political Influence of the Russian Security Services,” *Journal of Slavic Military Studies* 27, nro 3 (2014): 380–403, <https://doi.org/10.1080/13518046.2014.932626>; Aaron Bateman, ”The KGB and Its Enduring Legacy,” *Journal of Slavic Military Studies* 29, nro 1 (2016): 23–47, <https://doi.org/10.1080/13518046.2016.1129863>.

2000-luvun tiedustelutoiminnasta suhteessa Suomeen on saatavilla vähän julkista tietoa. Aiheeseen liittyvä tutkimus on vasta edennyt 1990-luvun puolelle, mikä tosin antaa edellytyksiä arvioida Venäjän tiedustelutoimintaa myös 2000-luvulla. Tämä johtuu erityisesti siitä, että nimenomaan 1990-luvulla Venäjän tiedustelun toiminta-edellytykset Suomessa muuttuivat. Neuvostoliiton hajottua presidentti Koivisto lopetti Kekkosen presidenttikaudesta alkaneen tavan hoitaa suhteita Kremlin korkeimpaan johtoon tiedustelukanavia pitkin, eikä kanavaa uudelleen viritetty KGB:n ulkomaantiedustelun perillisen SVR:n pyrkimyksistä huolimatta.²²⁴

Samanaikaisesti Suomi kykeni vahvistamaan vastatiedustelutoimintaansa, jonka tehokkuutta ulkopoliittiset tavoitteet olivat aiemmin kylmän sodan aikana rajoittaneet. Poliittisen kulttuurin muutos ja niin sanotun ”kotiryssäjärjestelmän” – yhteiskunnallisen eliitin laaja-alaisen yhteydenpidon KGB:n tiedustelu-upseereihin – mureneminen heikensivät Venäjän henkilötiedustelun toimintamahdollisuuksia Suomessa. Joissakin tapauksissa ulkopoliittiset tavoitteet kuitenkin edelleen vaikeuttivat vastatiedustelun toimintaa. Vaikka tiedustelutoimintaa pyrittiin jatkamaan tavanomaisessa muodossa, sen painopiste siirtyi vaikuttamisorientoituneesta toiminnasta ensisijaisesti tiedonhankintaan. Vaikuttaja- ja laajapohjaisten verkostojen systemaattisen kultivoinnin sijaan Venäjän tiedustelutoiminnassa korostuivat yksittäisiin kohteisiin keskittyvät operaatiot.²²⁵ Tästä yhtenä esimerkkinä toimi ulkoministeriön virkamiehen Olli Mattilan vuonna 1999 saama tuomio vakoilusta Venäjän hyväksi.²²⁶ Ulkoministeriön palveluksessa 2000-luvun alussa toiminut Markku Mantila on myös kertonut, miten SVR:n tiedustelu-upseeri pyrki värväämään hänet tietolähteekseen. Tämä kieli siitä, että venäläiset tiedustelupalvelut pyrkivät edelleen saamaan suomalaislähteitä ulko- ja turvallisuuspoliittisesti merkittäviltä paikoilta.²²⁷

Moskovan Suomeen liittyneet tiedontarpeet koskivat erityisesti sen turvallisuuspoliittisen linjan kehittymistä. Venäjän Suomeen kohdistunutta tiedustelua tutkineen Juha-Matti Ritvasen mukaan Venäjän siviilitiedustelun pääkohteita 1990-luvulla olivat ”*Suomen politiikka Euroopan unionin jäsenenä ja Suomen suhde Natoon.*” Tämän lisäksi venäläisiä kiinnosti Suomen ja Baltian maiden väliset suhteet sekä Karjalan palauttamiseen liittyvä keskustelu. Suomen EU-politiikan

224 Juha-Matti Ritvanen, ”Suomen valtio johdon ja Venäjän ulkomaantiedustelun vuorovaikutuksen uudet puitteet Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen,” *Historiallinen Aikakauskirja* 122, nro 1 (2024): 35–46, <https://doi.org/10.54331/haik.132065>.

225 Haastattelu 30, Juha Martelius.

226 Ritvanen, ”Suomen valtio johdon ja Venäjän ulkomaantiedustelun vuorovaikutuksen uudet puitteet Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen”.

227 Mantila ja Mölsä, *Valehtelua, vakoilua ja valtiollista vaikuttamista*, 167–174.

ja Nato-suhteen voidaan perustellusti katsoa säilyneen keskeisinä tiedusteluintresseinä myös 2000-luvulla erityisesti ottaen huomioon sen, että Venäjän tiedustelupiireissä tunnettiin Ritvasen mukaan syvää epäluuloa Suomen syvenevää Nato-suhdetta kohtaan.²²⁸

Myös Venäjän sotilastiedustelu jatkoi toimintaansa Suomessa kylmän sodan jälkeen pyrkien saamaan Suomesta ja erityisesti sotilaallisesta turvallisuudesta niin strategista, operatiivista ja taktista tietoa.²²⁹ Turvallisuuspalvelu FSB rooli ulkomaantiedustelussa alkoi kasvaa 2000-luvun puoliväliin tultaessa erityisesti entisen Neuvostoliiton alueella vastauksena väri vallankumouksiin, jotka Venäjä näki lännen orkestroimina.²³⁰ FSB:n toiminnan pääpainopiste säilyi kuitenkin edelleen Venäjällä.

2.2.2 Venäjän kasvava suurvalta-ambitio ja Suomen Nato-optio (2007–2011)

Tultaessa 2010-luvulle Venäjän ulkopoliittinen itsevarmuus kasvoi merkittävästi sekä ulkopoliittisessa retoriikassa että konkreettisissa toimissa. Suomen näkökulmasta huomionarvoisia käännteitä Moskovan toiminnassa olivat muun muassa Venäjän aggressiivinen kybertoiminta Viroa vastaan sekä elokuun 2008 Georgian sota, jota seurasi talouskasvun mahdollistama asevoimien mittavin reformi sitten toisen maailmansodan. Samalla Suomen lähialueiden, erityisesti arktisen alueen, strateginen merkitys Venäjälle alkoi asteittain kasvaa. Yksi merkki tästä oli strategisten pommittajien lentojen käynnistyminen uudelleen pohjoisilla alueilla vuonna 2007.²³¹

Suomen ja Venäjän kahdenväliset suhteet pysyivät negatiivisesta yleiskehityksestä huolimatta hyvinä, ja maiden välinen yhteydenpito jopa lähentyi entisestään (ks. luku 1). Elokuun lopulla Georgian sodan päättymisen jälkeen pääministeri Matti Vanhanen totesi, että hyökkäys oli aiheuttanut viileämmän jakson Euroopan

228 Ritvanen, ”Suomen valtiojohton ja Venäjän ulkomaantiedustelun vuorovaikutuksen uudet puitteet Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen”, 43–46.

229 Vladimir Panschin, *Menneestä nykyisyyteen: teoreettinen tarkastelu Suomen maanpuolustukseen kohdistuvasta Venäjän toteuttamasta henkilötiedustelusta* (Maanpuolustuskorkeakoulu, 2020), <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-25-3158-5>.

230 Kevin P. Riehle, *The Russian FSB: A Concise History of the Federal Security Service* (Georgetown University Press, 2024), 89–93.

231 Guy Faulconbridge, ”Russia revives long-haul bomber flights,” *Reuters*, 17.8.2007, <https://www.reuters.com/article/world/russia-revives-long-haul-bomber-flights-idUSL17450065/>.

ja Venäjän välisiin suhteisiin. Samalla hän kuitenkin korosti, että oli tärkeää, ettei Euroopan unioni ryhtynyt Venäjään kohdistuviin rankaisutoimiin, kuten pakotteisiin. Vanhanen ei arvioinut sodan johtavan tarkistuksiin Suomen ulkopoliittisessa linjassa.²³² Vuonna 2009 Vanhanen totesi, että sota on itse asiassa syy tiivistää Suomen ja Venäjän välistä suhdetta.²³³

2010-lukua lähestyttäessä keskustelu Suomen Nato-jäsenyydestä voimistui. Georgian sodan ja Venäjän itsevarmemman toiminnan ohella tähän vaikuttivat myös sisäpoliittiset muutokset Suomessa. Samalla Suomen mahdollinen Nato-jäsenyys alkoi saada aiempaa enemmän huomiota suomalaisvenäläisissä suhteissa. Vuonna 2007 Nato-keskustelu sai lisäkerroksia, kun Nato-myönteisen kannan vuonna 2006 ottanut kokoomus sai Matti Vanhasen toisen hallituksen muodostamisen yhteydessä sekä ulko- että puolustusministerin salkut. Hallitusohjelmaan kirjattiin ensimmäistä kertaa 1990-luvun puolivälissä syntynyt Nato-optio: *”Sotilasliittoon kuulumaton Suomi... säilyttää mahdollisuuden hakea Naton jäsenyyttä.”*²³⁴

Vuoden 2007 lopulla kokoomuksen johtama ulkoministeriö myös julkaisi suurlähettiläs Antti Sierlan kirjoittaman selvityksen Nato-jäsenyyden vaikutuksista Suomelle osana meneillään ollut selontekoprosessia.²³⁵ Ulkopoliittisessa johdossa oli eri näkemyksiä Nato-jäsenyyden tai vakavan Natoon liittyvän keskustelun tarpeesta. Marraskuussa 2007 presidentti Halonen selväsanaisesti totesi, ettei näe Nato-jäsenyydelle tarvetta ja viittasi samalla toiseen liittotumattomaan maahan Irlantiin, jossa ei hänen mukaansa käydyä jatkuva keskustelua Natoon liittymisestä.²³⁶ Ulkoministeri Alexander Stubb oli taas sitä mieltä Georgian sodan jälkeen antamissa kommentteissaan, että Suomen tulisi harkita Nato-jäsenyyttä.²³⁷ Huolimatta lisääntyneestä keskustelusta ja Venäjän muuttuneesta toiminnasta kansalaiset eivät

232 ”Vanhanen ei tue Stubbin näkemyksiä Nato-jäsenyydestä,” *Yle*, 25.8.2008, <https://yle.fi/a/3-5848946>.

233 ”Finland Sees Lesson in Russia-Georgia War,” *Moscow Times*, 12.10.2009, <https://www.themoscowtimes.com/archive/finland-sees-lesson-in-russia-georgia-war>.

234 *Pääministeri Matti Vanhasen II hallituksen ohjelma* (Valtioneuvoston kanslia, 19.4.2007), 9, <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2023031331321>.

235 Satu Schauman, ”Ministeriön Nato-myönteinen selvitys yllätti 2007 – näin se haluttiin painaa alas,” *Verkkouutiset*, 24.9.2022, <https://www.verkkouutiset.fi/a/ministerion-nato-myonteinen-selvitys-yllatti-2007-nain-se-haluttiin-painaa-alas/#5ceed3e8>.

236 Karri Kokko ja Jarkko Vesikansa, ”Presidentti Halonen: Ei perustetta liittyä Natoon,” *Suomen Kuvalehti*, 22.11.2007, <https://suomenkuvalehti.fi/politiikka-ja-talous/presidentti-halonen-ei-perustetta-liitya-natoon/>.

237 ”Stubb: Nato-jäsenyys harkintaan Georgian sodan takia,” *Uusi Suomi*, 26.8.2008. <https://www.uusisuomi.fi/uutiset/a/e58fe268-539b-39a2-95df-889cbb077a86>.

lämmenneet sotilaalliselle liittoutumiselle. Vuonna 2007 69 prosenttia kansalaisista vastusti jäsenyyttä. Georgian sodan jälkeen vastustus laski 60 prosenttiin mutta oli yhä huomattavaa.²³⁸

Venäjän valtiojohdon kommentit suhteessa Suomen Nato-jäsenyyteen pysyivät edelleen maltillisina, ja korkean tason poliittista vuorovaikutusta leimasi rakentava henki. Presidentti Halosen Moskovan-vierailun tiedotustilaisuudessa helmikuussa 2007 presidentti Putin totesi, että Naton rakenteiden tuominen Suomeen ei auttaisi parantamaan maiden välisiä suhteita.²³⁹ Keväällä 2009, eurooppalaista turvallisuus-arkkitehtuurialoitettaan käsittelevässä puheessa presidentiksi noussut Dmitri Medvedev taas kehui Suomen vakiintunutta ulkopoliittikkaa viitaten muun muassa Etyk-perintöön.²⁴⁰ Medvedevin aloite koski uuden, Etykiä muistuttavan turvallisuusrakenteen rakentamista, mikä olisi antanut Venäjälle aiempaa vahvemman roolin Euroopan turvallisuudessa verrattuna kylmän sodan jälkeen syntyneeseen Nato- ja EU-keskeiseen järjestykseen.²⁴¹ Venäjän toivomuksena myös oli, että ”puolueeton” Suomi olisi voinut edistää ja tukea aloitetta, minkä nähtiin esimerkiksi ulko-ministeriössä käyvän ”huonosti Suomen pirtaan”.²⁴²

Alemmalla poliittisella ja hallinnollisella tasolla venäläisten kommentit suhteessa Suomen Nato-jäsenyyteen kuitenkin kiristyivät, mikä kertoi suurvaltanäkemyksen ja yleisen Nato-vastaisuuden noususta Venäjän ulkopoliitikassa. Taustalla saattoi vaikuttaa myös se, että suomalaismedia kysyi aiempaa useammin venäläis-toimijoiden mielipiteitä sotilaallisesta liittoutumisesta. Venäläiset lausunnot herättivät Suomessa keskustelua siitä, onko Venäjän linja tiukentumassa ja tekisikö

238 *Suomalaisten mielipiteitä ulko- ja turvallisuuspolitiikasta, maanpuolustuksesta ja turvallisuudesta* (Maanpuolustustiedotuksen suunnittelukunta, Puolustusministeriö, 2007), <https://defmin.fi/-/suomalaisten-mielipiteita-ulko-ja-turvallisuuspolitiikasta-maanpuolustuksesta-ja-turvallisuudesta.-tiedotteita-ja-katsauksia-joulukuu-2007-1>; *Suomalaisten mielipiteitä ulko- ja turvallisuuspolitiikasta, maanpuolustuksesta ja turvallisuudesta* (Maanpuolustustiedotuksen suunnittelukunta, Puolustusministeriö, 2008), <https://defmin.fi/-/suomalaisten-mielipiteita-ulko-ja-turvallisuuspolitiikasta-maanpuolustuksesta-ja-turvallisuudesta-2008-1>.

239 ”Putin: Suomen Nato-jäsenyys ei parantaisi maailman turvallisuutta,” *Yle*, 1.2.2007, <https://yle.fi/a/3-5759982>.

240 ”Medvedev esitti uutta eurooppalaista turvallisuussopimusta puheessaan Helsingin yliopistolla,” *Yle*, 20.4.2009, <https://yle.fi/a/3-5240457>.

241 Ks. esim. Samuel Layton, ”Reframing European Security: Russia’s Proposal for a New European Security Architecture,” *International Relations* 28, nro 1 (2014): 25–45, <https://doi.org/10.1177/0047117813507734>.

242 Haastattelu 20, Hiski Haukkala.

se Nato-jäsenyyden hakemisesta vaikeampaa.²⁴³ Venäläisten kommenteissa myös muistutettiin Suomea myös yhä enemmän Nato-jäsenyyden negatiivisista seurauksista.

Syksyllä 2007 Venäjän suurlähetystön lähetystöneuvos Vladimir Kozin varoitti Suomea Ylen haastattelussa Nato-jäsenyydestä ja pyysi Suomea lykkäämään jäsenyyskaavailuita 15–20 vuodella.²⁴⁴ Lausuntojen jälkeen Kozin kutsuttiin takaisin Moskovaan. Samana vuonna Venäjän ulko- ja turvallisuuspoliittisen neuvoston johtaja Andrei Fjodorov varoitti Suomea liittymästä Natoon.²⁴⁵ Seuraavana vuorossa oli Venäjän Nato-suurlähettiläs, kovan turvallisuuspoliittisen linjan edustaja, Dmitri Rogozin, joka huhtikuussa 2008 yksiselitteisesti totesi, että Venäjä suhtautuisi Suomen Nato-jäsenyyteen kielteisesti ja että jäsenyys johtaisi Venäjän sotilaallisen läsnäolon vahvistamiseen Pohjois-Euroopassa.²⁴⁶ Maaliskuussa 2009 Venäjän duuman ulkoasiainvaliokunnan varapuheenjohtaja Juli Kvitsinski totesi suomalais-medialle toivovansa, että Suomi ei liity Natoon. Mikäli näin kuitenkin kävisi, Kvitsinskin mukaan siitä jouduttaisiin vetämään poliittisia, taloudellisia ja sotilaallisia johtopäätöksiä.²⁴⁷

Sotilaallisella tasolla Venäjän yleisessä toiminnassa alkoi näkyä muutoksia, mutta suhteessa Suomeen se toimi edelleen pidättyväisesti. Maiden puolustushallintojen välinen vuorovaikutus säilyi verrattain tiiviinä, joskin rajattuna. Omia asevoimiaan modernisoiva Venäjä oli kiinnostunut Suomen puolustusjärjestelmästä, ja se jopa halusi tiivistää sotilaallista yhteistyötä Suomen kanssa. Yhteistyömotiivin alla saattoi vaikuttaa myös halu sitoa Suomea lähemmäksi Venäjää myös turvallisuus- ja puolustuspolitiikan sektorilla.

Puolustusvoimien komentajana vuosina 2009–2014 toimineen Ari Puheloisen mukaan Venäjän sotilaallinen kiinnostus Suomea kohtaan liittyi hänen komentajakautenaan erityisesti sen omien asevoimien modernisaatioon. Venäjää toisin

243 Hanna Kaarto, "Salolainen: Venäjän Natovaroituksia kuunneltava," *Helsingin Sanomat*, 6.4.2008, <https://www.hs.fi/suomi/art-2000004560349.html>.

244 Venäläisdiplomaatti ehdottaa Suomelle sotilasyhteistyötä," *Yle*, 17.10.2007 (päivitetty 31.10.2008), <https://yle.fi/a/3-5805917>.

245 Karri Kokko, "Toinenkin venäläisvaikuttaja varoittaa Suomea Natosta," *Suomen Kuvalehti*, 17.10.2007, <https://suomenkuvalehti.fi/kotimaa/toinenkin-venalaisvaikuttaja-varoittaa-suomea-natosta/>.

246 "Rogozin, Dmitri, "Nato-jäsenyys on väärä polku," *Suomen Kuvalehti*, 7.4.2008, <https://suomenkuvalehti.fi/politiikka-ja-talous/rogozin-nato-jasenyyss-on-vaara-polku/>.

247 "Venäläispoliitikko varoittaa Suomea Nato-jäsenyydestä," *Yle*, 28.3.2009 (päivitetty 19.4.2012), <https://yle.fi/a/3-5737785>.

sanoen kiinnosti, miten Suomi on puolustuksensa konkreettisella tasolla järjestänyt esimerkiksi puolustusvoimien tukitoimien ulkoistuksissa.²⁴⁸ Myös puolustusministerinä vuosina 2007–2011 toimineen Jyri Häkämiehen mukaan venäläiset halusivat juuri opiskella Suomen ratkaisuja oma reforminsa silmällä pitäen.²⁴⁹

Venäjän asevoimien uudistusten toimeenpano alkoi hiljalleen näkyä sen sotilaallisessa toiminnassa, erityisesti harjoittelussa. Venäjä käynnisti uudelleen niin sanotut strategisen tason harjoitukset, jotka eri vuosina keskittyivät eri ilmansuuntiin. Ensimmäiset harjoitukset olivat suhteellisen pienimuotoisia, kuten Venäjän läntisellä suunnalla järjestetyt Zapad- ja Ladoga-harjoitukset. Jälkimmäinen toteutettiin Pietarin ja Kuolan niemimaan alueella, ja siihen sisältyi muun muassa joukkojen siirtoja alueelle Venäjän muilta puolustusalueilta.²⁵⁰ Tulevina vuosina harjoitusten laajuus ja monimutkaisuus hiljalleen kasvoivat.

Venäjän puolustuskyvyn kehitys noteerattiin Suomessa. Vuoden 2009 turvallisuuspoliittisen selonteon mukaan ”Venäjä modernisoi asevoimiaan ja kalustoaan, mikä vaikuttaa myös Suomen lähialueella. Joukkojen määrää ei todennäköisesti lisätä, mutta asevoimien materiaalin laatu kehittyy ja suorituskyky paranee.”²⁵¹ Eräs esimerkki Venäjän parantuneesta sotilaallisesta potentiaalista Suomen lähialueella oli kaksikäyttöisten maastalaukaistavien Iskander-ohjusten sijoittaminen entisen Leningradin sotilaspiirin alueelle Laukaalle (Luga) vuonna 2010.²⁵² Venäjän kasvava sotilaallinen potentiaali herättikin Suomessa keskustelua. Runsaasti huomiota saaneessa vuonna 2011 julkaistussa raportissaan suomalaiset puolustus- ja sotilasasiantuntijat totesivat, että Venäjän sotilaallisen toiminnan painopiste sen läntisellä suunnalla oli siirtymässä Keski-Euroopasta luoteeseen.²⁵³

248 Haastattelu 32, Ari Puheloinen. Ks. myös Ari Rautala, *Venäjän sotilasreformi: asevoimien uusi ilme* (Maanpuolustuskorkeakoulu, 2014), 30, <https://www.doria.fi/handle/10024/94612>.

249 Haastattelu 40, Jyri Häkämies.

250 Johan Norberg, *Training for War – Russia’s Strategic-level Military Exercises 2009–2017*, FOI-R 4627 SE (Totalförsvarets forskningsinstitut, 2018), 58–59.

251 *Suomen turvallisuus- ja puolustuspolitiikka 2009: Valtioneuvoston selonteko* (Valtioneuvoston kanslia, 2009), 64, https://defmin.fi/documents/236553176/249313875/Selonteko_2009.pdf/7eaace56-b09a-c037-4cc1-52e96822a4d3/Selonteko_2009.pdf?t=1761551234843.

252 Stefan Forss, *The Russian operational-tactical Iskander missile system* (Maanpuolustuskorkeakoulu, 2012), <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe201210029314>.

253 Stefan Forss et al., *Venäjän sotilaspoliittinen kehitys ja Suomi* (Maanpuolustuskorkeakoulu, 2011), <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe201201241124>.

Venäjä oli 2000-luvun lopulla kiinnostunut yhteisten sotaharjoitusten järjestämisestä Suomen kanssa. Vuonna 2008 Venäjän puolustusministeri Serdjukov ehdotti, että Suomi ja Venäjä voisivat järjestää maa- ja merivoimien yhteisiä harjoituksia esimerkiksi rauhanturvaamiseen ja terrorismin vastaiseen toimintaan liittyen. Puolustusministeri Häkämies piti yhteisiä harjoituksia mahdollisena ajatuksena. Vaikka Suomi ei ollut kiinnostunut kahdenvälisestä sotilaallisesta yhteistyöstä Venäjän kanssa, se ei tosin täysin vieroksunut puolustukseen liittyvää yhteistoimintaa Venäjän kanssa. Häkämiehen mukaan Suomi oli valmis kaikki Itämeren valtiot – mukaan lukien Venäjän – sisältävään yhteistyöhön meritilannekuvan vaihdossa ja merivalvonnassa.²⁵⁴ Vuoden 2009 selonteko linjasikin, miten *”Suomi pyrkii myös laajentamaan sotilaallista yhteistyötään Venäjän kanssa muun muassa Itämeren merenkulun turvallisuuden lisäämiseksi.”*²⁵⁵ Meriturvallisuuskysymykset olivat esillä Serdjukovin vuoden 2010 Suomen-vierailulla, jolloin Suomi ja Venäjä puolustusministeri Häkämiehen mukaan käynnistivät siihen liittyvän alustavan valmistelun.²⁵⁶ Myös Puheloinen muistaa, että venäläiset saattoivat esimerkiksi puolustusvoimien edustajien vieraillessa Venäjällä nostaa keskusteluissa esiin joukkojen yhteiset harjoitukset. Ehdotuksiin ei palattu myöhemmin. Puheloinen pitää ehdotuksia venäläisille tyypillisenä tapana kokeilla kepillä jäätä mahdollisten uusien yhteistoiminta-alojen suhteen.²⁵⁷

Meriturvallisuuteen liittyvä harjoitustoiminta ei lopulta edennyt pitkälle. Aloite saattoi Suomen suunnalta olla tapa ohjata venäläisten yhteistyöintressit pois kahdenvälisestä harjoittelutoiminnasta vähemmän herkälle alueelle, jossa Venäjä-yhteistyöllä voisi olla myönteinen rooli. Huolimatta haluttomuudesta kahdenväliseen harjoitteluyhteistyöhön Suomi kuitenkin osallistui joihinkin sotilaallisiin aktiviteetteihin, jossa Venäjä oli mukana. Molemmat maat esimerkiksi osallistuivat Yhdysvaltain johtamiin BALTOPS-meriharjoituksiin Itämerellä vuoteen 2013 asti. Yleisesti Suomen suhtautuminen harjoitteluyhteistyöhön Venäjän kanssa oli kuitenkin sen naapurimaita tiukempi. Esimerkiksi Ruotsi ja Venäjä järjestivät 2000-luvun puolivälissä rauhanturvaamiseen keskittyviä yhteisiä harjoituksia molemmissa maissa – päätös, jota esimerkiksi Ruotsin puolustusministerinä

254 Karri Kokko, ”Puolustusministeri Jyri Häkämies: Yhteiset sotaharjoitukset Venäjän kanssa mahdollisia,” *Suomen Kuvalehti*, 12.12.2008. <https://suomenkuvalehti.fi/politiikka-ja-talous/puolustusministeri-jyri-hakamies-yhteiset-sotaharjoitukset-venajan-kanssa-mahdollisia/>.

255 *Suomen turvallisuus- ja puolustuspolitiikka 2009*.

256 ”Venäjä kiinnostunut sotilasyhteistyöstä Suomen kanssa,” *Yle*, 19.2.2010, <https://yle.fi/a/3-5513619>.

257 Haastattelu 32, Ari Puheloinen.

2014–2022 toiminut Peter Hultqvist on jälkepäin kovasanaisesti kritisoinut.²⁵⁸ Norjan ja Venäjän merivoimat taas järjestivät yhteisiä Pomor-harjoituksia vuodesta 1994 lähtien. Norja perui harjoituksiin osallistuminen Krimin valtauksen ja Itä-Ukrainan sodan alkamisen jälkeen vuonna 2014.²⁵⁹

2000-luvun puolivälistä aina Krimin miehitykseen asti tilanne Itämerellä oli ilmatilaloukkausten suhteen rauhallinen. Yksittäisiä loukkauksia tapahtui. Edes Georgian sodan aikainen poliittisten jännitteiden hetkittäinen nouseminen ei vaikuttanut Venäjän – tai Naton – toimintaan Itämeren alueella. Suomessa on arvioitu, että sen päätös julkistaa loukkaukset johtivat niiden vähenemiseen. Syynä on saattanut olla myös Venäjän asevoimissa tapahtuneet reformit ja uudelleenjärjestelyt, jossa Leningradin sotilaspiiri lopetettiin uuden läntisen sotilaspiirin perustamisen myötä. Samalla Venäjän ilmavoimien alueellinen esikunta siirtyi Pietarista Lounais-Venäjän Voroneziin.²⁶⁰

2010-luvun alkuun tultaessa Venäjän ja Naton välinen kitka oli kuitenkin jo kasvussa, vaikka Naton Lissabonin huippukokouksessa, jossa läsnä oli myös presidentti Medvedev, Venäjä määriteltiin liittokunnan strategiseksi kumppaniksi. Osapuolten eräs kiista-aihe oli Yhdysvaltain Eurooppaan suunnittelema ohjuspuolustusjärjestelmä, jonka Venäjä pelkäsi murentavan omaa pelotettaan. Medvedev ehdottikin Natolle yhteisen ohjuspuolustusjärjestelmän rakentamista.²⁶¹ Venäjän ehdotuksessa Itä-Eurooppa ja merkittävä osa Pohjois-Eurooppaa, mukaan lukien koko Suomen alue, olisivat kuuluneet Venäjän ohjuspuolustuksen vastuulle.²⁶²

Georgian sota ja Venäjän aiomukset modernisoida sekä vahvistaa asevoimiaan eivät vielä 2000-luvun lopussa johtaneet Suomen oman puolustuskyvyn vahvistamiseen, vaan Suomessa tyydyttiin lähinnä aiemmin 2000-luvulla linjatun puolustuskyvyn ja -mallin ylläpitoon. Suomessa ei myöskään ollut laajaa yksimielisyyttä sotilaallisen yhteistyön tiivistämisen tarpeesta. Vuoden 2009 turvallisuus- ja puolustuspoliittinen selonteko nojasi vahvasti laajan

258 Peter Hultqvist, *När allt förändras* (Medströms Bokförlag, 2025), 116.

259 Anna Dolgov, "Norway suspends political contact with Russia, prime minister says," *Moscow Times*, 24.11.2014, <https://www.themoscowtimes.com/archive/norway-suspends-political-contact-with-russia-prime-minister-says>.

260 Halas, "NATO's sub-conventional deterrence", 364.

261 Roberto Zadra, "NATO, Russia and Missile Defence," *Survival*, 56, nro 4 (2014): 51–61, <https://doi.org/10.1080/00396338.2014.941555>.

262 Pavel Podvig, "Russia's "sectoral defense" in Europe", *Russian strategic nuclear forces*, 6.5.2012, https://russianforces.org/blog/2012/05/russias_sectoral_defense.shtml.

turvallisuuden käsitteeseen. Vaikeassa taloudellisessa tilanteessa Suomessa ei ollut halua ja mahdollisuutta mittaviin puolustusmäärärahakorotuksiin. Selonteossa linjattiin kahden prosentin korotuksista vuoteen 2011 mennessä.²⁶³ Vaikka asiakirjassa puhuttiin myönteisesti pohjoismaisen puolustusyhteistyön sekä Nato-kumppanuuden kehittämisestä, Suomen kansainvälisessä sotilaallisessa yhteistyössä ei vielä Georgian hyökkäyksen jälkeen tapahtunut juurikaan laadullista tai määrällistä kehittymistä lukuun ottamatta Suomen liittyvistä Naton nopean toiminnan joukkojen (NRF) täydentävään toimintaan. Tähän vaikutti myös se, että Suomen potentiaalisten kumppanien puolustuspoliittiset painopisteet olivat aluepuolustuksen sijaan kriisinhallinnassa.

Venäjän Suomeen kohdistamasta tiedustelutoiminnasta 2000-luvun lopulla ja 2010-luvun alussa on tarjolla erittäin niukasti julkista tietoa. Suojelupoliisin päällikkönä vuonna 2007 aloittanut Ilkka Salmi totesi virkaansa aloittaessaan, miten Venäjän tiedustelutoiminnassa on 1990-luvun notkahduksen jälkeen palattu vanhalle kylmän sodan tasolle. Tiedustelun painopiste tosin oli Salmen mukaan liikkunut taloudelliseen, tekniseen ja tieteelliseen tiedusteluun. Poliittinen tiedustelu oli painopisteen muuttumisen myötä kuitenkin edelleen aktiivista.²⁶⁴ Tämä tosin sanoen tarkoitti sitä, että Venäjän tiedustelupalvelut pyrkivät saamaan Suomesta tietolähteitä liittyen Venäjän kiinnostuksen kohteisiin kuten Suomen Nato-suhteeseen. Vuonna 2008 Suojelupoliisille kirjoittamassaan raportissa Matti Lauha toteaa, miten Pohjois-Amerikan ja esimerkiksi Japanin ohella ”*Venäjän tiedustelun maantieteellisiä pääkohteita ovat sen länsirajan läheisyydessä sijaitsevat valtiot*”. Lauhan mukaan Venäjän tiedustelun tärkeimmät kohteet sen toimintamaissa olivat valtioiden turvallisuuselimet ja ulkopoliittinen päätöksentekokoneisto.²⁶⁵

2.2.3 Painostustoimet lisääntyvät ja Suomi liikkuu kohti jäsenyyttä (2012–2022)

Kuten tämän raportin ensimmäisessä luvussa todettiin, Vladimir Putinin paluu Venäjän presidentiksi vuonna 2012 vahvisti Venäjän ulkopoliittista itsevarmuutta ja sen länsivastaisuutta. Krimin valtaus ja Itä-Ukrainan sodan puhkeaminen kiristivät merkittävästi Venäjän ja lännen välisiä jännitteitä, mikä heijastui myös Pohjois-Eurooppaan. Naton ja Venäjän sotilaallinen toiminta lisääntyi sekä Itämerellä että

²⁶³ Suomen turvallisuus- ja puolustuspolitiikka 2009.

²⁶⁴ Heikki Vento, ”Salmi aikoo tehdä Suposta enemmän tiedustelupalvelun,” *Turun Sanomat*, 6.12.2007, <https://www.ts.fi/uutiset/1074244964>.

²⁶⁵ Matti Lauha, *Tiedustelu ja Venäjän intressit* (Suojelupoliisi, 2008), 109.

arktisella alueella. Vuoden 2014 jälkeen Nato käynnisti kriisinhallintapainotteisten vuosikymmenten jälkeen asteittaisen paluun kollektiivisen puolustukseen, mikä lisäsi Pohjois-Euroopan strategista merkitystä myös lännen näkökulmasta. Alue siirtyi näin kylmän sodan jälkeisen suvantokauden jälkeen yhä selvemmin lännen ja Venäjän geopoliittisen kilpailun ja vastakkainasettelun näyttämöksi.

2010-luvun edetessä Venäjän yhä voimapoliittisemmaksi muuttunut ulko- ja turvallisuuspolitiikka heijastui myös sen Suomi-linjaan. Vaikka Venäjän ja presidentti Putinin suhtautuminen Suomeen säilyi varsin rakentavana, toimivan kahdenvälisen suhteen alla alkoi näkyä kasvavaa negatiivista väreilyä. Tämä ilmeni erityisesti reaktioina Suomen syvenevään länsiyhteistyöhön sekä Naton ja sen jäsenmaiden vahvistuvaan sotilaalliseen toimintaan Pohjois-Euroopassa vastauksena Venäjän lisääntyneeseen uhkapotentiaaliin. Moskovassa Suomen suurlähettiläänä vuosina 2016–2020 toiminut Mikko Hautala on kirjassaan kuvannut Venäjän Suomi-politiikkaa yhdistelmänä porkkanaa ja keppiä. Presidentinhallinnossa ja ulkoministeriössä vallitsi hänen mukaansa näkemys, jonka mukaan Suomea ei ollut tarkoituksenmukaista kohdella liian kovakouraisesti. Puolustusvoimissa sekä turvallisuus- ja tiedustelupalveluissa puolestaan edustettiin jyrkempää linjaa.²⁶⁶ Moskovan päälinjaksi voidaan katsoa 2012 jälkeen muodostuneen Venäjän ulkopoliittikan yleiset toimintatavat huomioiden rakentava suhtautuminen yhdistettynä ajoittaisiin Suomea koskeneisiin kriittisiin muistutuksiin ja jopa painostustoimiin.

Kesäkuussa 2012 Venäjän asevoimien komentaja, kenraali Nikolai Makarov, piti puheen Maanpuolustuskurssiyhdistyksen tilaisuudessa. Puheen aiheena olivat Venäjän näkemykset ajankohtaisista kansainvälisistä ja alueellisista turvallisuushaasteista sekä asevoimien uudistamisesta. Makarov kuvasi Naton toimintaa uhkaavaksi niin arktisella alueella, Baltian maissa kuin Euroopassakin laajemmin, ja väitti Venäjän joutuneen vastaamaan tähän sotilaallisesti vuosia jatkuneen asevoimien vähentämisen jälkeen. Osana kritiikkiään Makarov arvosteli poikkeuksellisen suorasanaisesti Suomea sen osallistumisesta Nordefco-yhteistyöhön, Nato-harjoitustoimintaan, brittivetoiseen Northern Group -yhteistyöhön sekä kansalliseen harjoitustoimintaan maan itäosissa. Hänen mukaansa Suomi edesauttoi Naton vaikutusvallan laajentumista arktisille alueille ilman Venäjän osallistumista ja oli liittymässä Naton toiminnan piiriin, mikä tietyissä olosuhteissa voisi Makarovin muodostaa uhan Venäjälle.²⁶⁷

²⁶⁶ Hautala, *Sotaa ja rauhaa*, 38–41.

²⁶⁷ Makarovin puhe suomennettuna, ks. "Kenraali Makarovin puhe kokonaisuudessaan," *Yle*, 7.6.2012, <https://yle.fi/a/3-6169951>.

Makarovin puhe herätti Suomessa laajaa huomiota. Presidentti Sauli Niinistö otti asian esille seuraavana päivänä virallisen tapaamisen yhteydessä ja totesi toimittajien läsnä ollessa, että *”kenraali on pitänyt puheen”*. Niinistön mukaan Makarov oli tehnyt virheellisen analyysin Suomen suhteesta Natoon. Puolustusvoimien komentajana tuolloin toiminut kenraali Ari Puheloinen puolestaan totesi, ettei puhe aiheuttanut hänelle *”värinöitä”*, mutta jätti vaikutelman siitä, että Makarov esitti poliittiselta tasolta ohjeistetun viestin.²⁶⁸ Kaksi viikkoa Makarovin puheen jälkeen Niinistö matkusti ensimmäiselle Venäjän-vierailulle, jossa presidentti Putin Niinistön mukaan oli kysynyt, että miksi suomalaiset haluavat Natoon, vaikka eivät kuitenkaan saa Karjalaa takaisin.²⁶⁹ Näiden kahden tapahtuman yleisvaikutelmaksi jäi, että Venäjä halusi viestittää Suomelle ja sen uudelle Nato-myönteisestä puolueesta nousseelle tasavallan presidentille näkemyksensä mahdollisen sotilaallisen liittoutumattomuuden kielteisistä vaikutuksista. Tämä oli presidentti Niinistön mukaan ensimmäinen ja viimeinen kerta, kun Putin itse otti Suomen Nato-suhteen esille kahdenvälisessä keskustelussa.²⁷⁰

Makarovin ja presidentti Putinin kommentit ajoittuvat laajempaan kehykseen, jossa Pohjois-Euroopan turvallisuusympäristön jännitteet alkoivat kasvaa jo ennen vuotta 2014. Keväällä 2013 Venäjä harjoitteli sotaharjoituksen yhteydessä strategisilla pommittajillaan iskua Tukholmaan ja Etelä-Ruotsiin – episodi, joka sai Ruotsissa nimityksen venäläinen pääsiäinen (Ryska påsken).²⁷¹ Vuonna 2013 Nato taas järjesti ensimmäisen mittavamman sotaharjoituksensa Baltian maissa ja Puolassa.

Varsinainen muutos tapahtui kuitenkin Venäjän hyökättyä ensimmäistä kertaa Ukrainaan helmi-maaliskuussa 2014. Hyökkäyksen jälkeen Venäjän sotilaallinen toiminta kasvoi sekä Itämeren alueella että Euroopan arktisissa osissa. Itämerellä Venäjä lisäsi lentoliikennettään ja aiheutti tietoisesti vaaratilanteita Nato-maiden sotilaskalustolle sekä siviilikohteille kuten matkustajalentokoneille.²⁷²

268 Haastattelu 32, Ari Puheloinen.

269 Unto Hämäläinen, *”Millainen presidentti oli Sauli Niinistö?”*, *Helsingin Sanomien kuukausiliite*, 11.10.2024, <https://www.hs.fi/kuukausiliite/art-2000010051985.html>.

270 Haastattelu 44, Sauli Niinistö.

271 *”Så har incidentberedskapen skärpts sedan ’ryska påsken’*, *SVT Nyheter*, 16.4.2022, <https://www.svt.se/nyheter/inrikes/flygvapenchefen-sa-har-incidentberedskapen-skarpts-sedan-ryska-pasken>.

272 Thomas Frear, Łukasz Kulesa ja Ian Kearns, *”Dangerous Brinkmanship: Close Military Encounters Between Russia and the West in 2014,”* *Policy Brief*, 10.11.2014, European Leadership Network, <https://europeanleadershipnetwork.org/policy-brief/dangerous-brinkmanship-close-military-encounters-between-russia-and-the-west-in-2014/>.

Arktisella alueella Venäjä ulotti harjoitustoimintaansa syvälle Norjanmerelle, pyrki rajoittamaan alueen merenkulua ilmoituksilla ohjusammunnoista ja suoritti harjoitushyökkäyksiä alueen sotilaallisiin kohteisiin.²⁷³ Vuonna 2014 Venäjä – vastoin Makarovin aiempia puheita – päätti lisäksi vahvistaa arktista maavoimakykyään Suomen rajan lähellä perustamalla uudelleen jalkaväkiprikaatin Alakurttiin.²⁷⁴ Myös Nato alkoi vahvistaa läsnäoloaan Pohjois-Euroopassa, erityisesti Itämeren alueella.

Suomi sai Venäjän vilkastuneesta sotilaallisesta toiminnasta osansa, kun sen Suomenlahdella toteuttamat ilmatilaloukkaukset lähtivät jälleen kasvuun. Taustalla vaikutti Venäjän Itämeren sotilaslentoliikenteen vilkastuminen. Alueella alkoi jälleen operoida myös strategisten pommittajien kaltaista kalustoa.²⁷⁵ Esimerkiksi touku-kuussa 2014 kaksi venäläiskonetta loukkasi Suomen ilmatilaa. Huomionarvoista oli se, että toinen koneista lensi peräti 30 kilometriä Suomen ilmatilassa, mikä ei ulkopoliittisen johdon mukaan voinut olla vahinko.²⁷⁶

Vuosia jatkuneiden rauhallisempien kausien jälkeen Suomen valmius reagoida ilmatilaloukkauksiin oli vajavainen. Edellä mainitussa tapauksessa Karjalan lennoston Hornetit eivät lasketun valmiuden takia ehtineet tunnistamaan kumpakaan Suomen aluetta loukannutta venäläisalusta.²⁷⁷ Tapauksen jälkeen Puolustusvoimat tehosti toimintaansa muun muassa siirtämällä Horneteja Helsinki-Vantaan lentoasemalle.²⁷⁸ Eniten Suomessa huomiota saanut loukkaus tapahtui 7.10.2016, jolloin venäläishävittäjät loukkasivat kaksi kertaa Suomen alueellista koskemattomuutta.

---

273 Karsten Friis, "Arctic Spillover? Military Signalling in the European Arctic Before and After the Full-Scale Invasion of Ukraine," *Scandinavian Journal of Military Studies* 8, nro 1 (2025): 240–255, <https://doi.org/10.31374/sjms.375>; Runar Spansvoll, "Studying Moscow's Coercive Campaign Against Norway," *RUSI Journal* 168, nro 2 (2023): 74–85, <https://doi.org/10.1080/03071847.2023.2220756>.

274 Henripekka Kallio, "Lehdet: Venäjä sijoittaa tuhansia sotilaita Alakurttiin lähelle Suomen rajaa," *Kaleva*, 6.3.2014, <https://www.kaleva.fi/lehdet-venaja-sijoittaa-tuhansia-sotilaita-alakurt/1696471>.

275 Haastattelu 28, Jarmo Lindberg.

276 Anne Pirskanen, "Suomen ilmatilaa loukannut venäläiskone kävi uudelleen Suomen rajalla," *Yle*, 22.5.2014, <https://yle.fi/a/3-7257452>; "Haglund ja Tuomioja: Ilmatilaloukkaukset tuskin vahinkoja," *Turun Sanomat*, 28.8.2014, <https://www.ts.fi/uutiset/669721>.

277 Ville Laakso, "Hornetit tulivat myöhässä puuttuakseen ilmatilaloukkauksiin," *Yle*, 31.5.2014, <https://yle.fi/a/3-7271644>.

278 Esa Koivuranta, "Ilmavoimat on siirtänyt kalustoaan tänään Helsinki-Vantaalle," *Yle*, 29.8.2014, <https://yle.fi/a/3-7442584>.

Loukkauksen tapahtuivat samana päivänä, kun Yhdysvaltain varapuolustusministeri Robert Work oli saapunut Suomeen allekirjoittamaan maiden kahdenvälistä puolustusyhteistyösopimusta.²⁷⁹

Tähän levottomamman Itämeren viitekehukseen osui myös presidentti Niinistön aloite Itämeren lentoturvallisuuden parantamisesta – ajatus, johon presidentti Putin tarttui Kultarannan tapaamisen tiedotustilaisuudessa kesällä 2016.²⁸⁰ Suomen aloite eteni aina Nato-Venäjä-neuvoston keskusteluihin ja sitä käsiteltiin myös Itämeren alueen ilmailuasiantuntijoiden välillä.²⁸¹ Venäjä, jonka toimesta Itämeren lentoturvallisuus oli vaarantunut, pyrki Niinistön aloitteen jälkeen ottamaan aloitetta omiin käsiinsä kutsumalla Itämeren alueen valtioita Moskovaan keskustelemaan alueen turvallisuudesta.²⁸² Suomen dialogipyrkimykset eivät toisin sanoen saaneet Venäjältä aitoa vastakaikua.

Vuoden 2014 jälkeen Venäjän sotilaallisen vaikuttamisen menetelmät laajenivat. Tämä näkyi myös Pohjois-Euroopassa, kun Venäjä alkoi häiritä läntisiä satelliittipaikannusjärjestelmiä vuonna 2018 Naton suuren, Norjassa järjestetyn Trident Juncture -harjoituksen yhteydessä. Norjan lisäksi myös Suomi sai osansa vaikuttamisesta, sillä Venäjän aiheuttama häirintä ulottui myös Lappiin vaarantaen alueen lentoliikennettä. Suomessa asia otettiin vakavasti. Häirinnän todettiin tulleen Venäjän alueelta, aihe nousi TP-UTVA:n käsittelyyn ja ulkoministeriö kutsui Venäjän ulkoministerin puhutteluun.²⁸³

Tilanteen kiristyttyä myös Venäjän harjoittelutoiminta alkoi herättää muissa Itämeren alueen valtioissa ja laajemminkin Natossa enemmän huolta. Erityisesti Zapad-17-harjoitusta seurattiin tarkoin. Läntisten analyysien mukaan Venäjä harjoitteli sotaharjoituksessa länttä vastaan käymää sotaa, jossa se harjoitteli muun muassa sillanpääasemien luomista, niiden avulla saavutettujen sotilaallisten etujen varmistamista sekä koko kansakunnan voimavaroihin perustuvan puolustuksen

279 Jari Korkki, *Puolustuksen paluu – Jussi Niinistön vartiovuoro* (Otava, 2019).

280 Niinistö, *Kaikki tiet turvaan*, 116–120.

281 NATO, "Press Point by NATO Secretary General Jens Stoltenberg Following the Meeting of the NATO-Russia Council," 13.7.2017, https://www.nato.int/cps/en/natohq/opinions_146220.htm.

282 Kerstin Kronvall, "Venäjä kutsuu Nato-maita keskusteluihin – kutsun saavat myös Suomi ja Ruotsi," *Yle*, 1.8.2016. <https://yle.fi/a/3-9065599>.

283 Jari Strömberg, "Ulkoministeriö ilmoitti Venäjälle edellyttävänsä lisätietoja häirinnän siviililentoliikennettä vaarantavasta vaikutuksesta," *Yle*, 19.10.2018, <https://yle.fi/a/3-10514645>.

toteuttamista.²⁸⁴ Samassa harjoituksessa Venäjä keskitti merkittävästi maajoukkoja pohjoiselle suunnalle, Kuolan niemimaan alueelle, muualta Venäjältä. Suomessa seurattiin myös tarkoin Venäjän johtamisharjoituksia, joissa se simuloi hyökkäyksellisiä toimia osana puolustukselliseksi hahmottamaansa sodankäyntiä länttä vastaan.²⁸⁵

Siinä missä esimerkiksi Georgian sodasta ei muodostunut Suomelle turvallisuuspoliittista saumakohtaa, vuodesta 2014 tuli Suomen turvallisuus- ja puolustuspolitiikalle selkeämpi vedenjakaja. Varautuminen Venäjän kasvavaan uhkapotentiaaliin nousi ja erilaisia puutteita ja haavoittuvaisuuksia pyrittiin korjaamaan ja toimintaa kehittämään. Suomi tiivistä merkittäväällä tavalla puolustusyhteistyötään Ruotsin, Yhdysvaltain, Norjan, Iso-Britannian ja Naton kanssa. Yhteistyö keskittyi Pohjois-Eurooppaan ja aluepuolustukseen, ja sillä pyrittiin luomaan mahdollisuuksia sotilaalliseen yhteistoimintaan myös kriisitilanteissa. Yhteistoimintaa edesauttamaan hyväksyttiin laki sotilaallisen avun antamisesta ja vastaanottamisesta. Kansainvälisen yhteistyön lisäksi maavoimien valmiutta lisättiin perustamalla valmiusyksioitä maavoimien joukko-osastoihin. Aluevalvontalakiin lisättiin lisäksi mahdollisuus toimia tunnuksettomia sotilaallisia joukkoja vastaan.²⁸⁶

Vuonna 2014 koolle kutsuttiin myös parlamentaarinen puolustusvaliokunnan puheenjohtajan Ilkka Kanervan ryhmä linjaamaan puolustusmäärärahojen nostosta. Vuoden 2012 selonteon ja puolustusvoimauudistuksen alkamisen jälkeen Puolustusvoimien piiristä oli nostettu esiin riski, että vähenevillä resursseilla Puolustusvoimat ei kykenisi suoriutumaan sille määrättyistä tehtävistä. Kanervan ryhmä päättikin asteittaisista puolustusmäärärahojen nostosta 2020 mennessä.²⁸⁷

Krimin valtaus ja Venäjän sota Itä-Ukrainassa johtivat lopulta myös siihen, että Suomen ja Venäjän asevoimien suhteet, joihin oli vuosikymmeniä kuulunut eri tasojen komentajatapaamisia, vierailuja, puolustusmateriaaliin liittyvää yhteistyötä ja suomalaisupseerien osallistuminen venäläiseen esikuntakoulutukseen,

284 Vladimir Panschin, *”Niin sotii kuin harjoittelee”*: Tulkintoja Zapad-2017-sotaharjoitustapahtumista sekä arvio Venäjän asevoimien joukkojen käytöstä ja toimintatavoista Zapad-2017-harjoitukseen peilaten (Maanpuolustuskorkeakoulu, 2019), <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-25-3065-6>.

285 Haastattelu 27, Timo Kivinen.

286 Ks. esim. Matti Pesu ja Tuomas Iso-Markku, *”Insufficiency of informal alignment: why did Finland choose formal NATO membership?”* *International Affairs* 100, nro 2 (2024): 569–588, <https://doi.org/10.1093/ia/iaae006>.

287 Mika Lehto, *”Raportti: Puolustusvoimat tarvitsee runsaasti lisää rahaa,”* *Ilta-Sanomat*, 1.10.2014, <https://www.is.fi/kotimaa/art-2000000814839.html>.

lopetettiin.²⁸⁸ EU:n pakotepolitiikan myötä suomalais-venäläiset puolustusministerien tapaamiset myös katkaistiin vuorovaikutuksen jatkuessa kansliapäällikkötasolla ainakin vuoteen 2018 asti.²⁸⁹ Vuoden 2014 jälkeen venäläiset yrittivät ainakin kahteen otteeseen lämmittää puolustushallintojen välistä yhteyttä. Antti Kaikkosen mukaan Sergei Šoigu ehdotti hänen puolustusministerikaudellaan kahdenvälistä puhelinkeskustelua, johon hän oli valmis mutta jota ei Venäjän puolelta lopulta kuulunut.²⁹⁰ Vuonna 2021 käydessään Suomessa tapaamassa Yhdysvaltain puolustusharakomentajien neuvoston puheenjohtajaa Mark Milleytä Venäjän yleisesikunnan päällikkö Vladimir Gerasimov ehdotti Puolustusvoimien komentaja Timo Kiviselle Suomen ja Venäjän kahdenvälisiä järjestelyjä ilmatilaloukkauksiin liittyen.²⁹¹ On mahdollista, että Venäjä esitti vastaavia aloitteita myös muille länsimaille.

Venäjän hyökkäys Krimille ja Itä-Ukrainaan ei olennaisesti lisännyt Nato-jäsenyyden kannatusta Suomessa kansan tai päätöksentekijöiden keskuudessa. Vuoden 2015 eduskuntavaalien alla orastanut Nato-keskustelu kanavoitui näkemystenvaihtoon Nato-selvityksen tarpeesta. Juha Sipilän hallitus lopulta tilasi neljän asiantuntijan selvityksen Suomen Nato-jäsenyyden vaikutuksista. Jäsenyydessä myönteisiäkin puolia nähnyt raportti keskittyi myös huomattavilta osin Venäjään. Siinä ennakoitiin Venäjän reagoivan voimakkaasti Suomen (ja Ruotsin) mahdolliseen jäsenyyteen:

”Näin ollen Venäjä pyrkii estämään Suomen tai Ruotsin aikeet liittyä Natoon. Venäjä ei suhtaudu Suomeen samalla tavoin kuin Ukraina tai Georgiaan. Aiempien laajentumiskierrosten valossa Venäjän poliittiset ja taloudelliset reaktiot olisivat voimakkaita, jopa tyyliä, etenkin siirtymävaiheessa. Vaikkei se turvautuisi varsinaiseen voimankäyttöön, on vaikea ennustaa millaisiin erityisiin vastatoimiin Venäjä ryhtyisi.”²⁹²

Arviolle Venäjän voimakkaasta reaktiosta oli hyvät perusteet, jos ottaa huomioon tavan, jolla se reagoi meneillään olleeseen Naton laajenemisprosessiin. Vuonna 2016 Venäjä väitetyesti järjesti vallankaappausyrityksen Nato-jäsenyyttä hakeneessa

288 Haastattelu 27, Timo Kivinen.

289 ”Kansliapäällikkö Jukka Juusti työvierailulla Moskovassa,” Puolustusministeriö, 10.12.2018, <https://defmin.fi/-/kansliapaallikko-jukka-juusti-tyovierailulla-moskovassa-1>.

290 Haastattelu 41, Antti Kaikkonen.

291 Haastattelu 27, Timo Kivinen.

292 Mats Bergquist, Francois Heisbourg, René Nyberg ja Teija Tiilikainen, *Arvio Suomen mahdollisen Nato-jäsenyyden vaikutuksista* (Ulkoministeriö, 2017), 6, <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-281-311-4>.

Montenegrossa.²⁹³ Moskova pyrki myös hiekoittamaan Pohjois-Makedonian Nato-taivalta tukemalla Nato-vastaisia poliittisia voimia ja vastustamalla maan länsi-integraation kannalta välttämätöntä nimenmuutosta Makedoniasta Pohjois-Makedoniaksi.²⁹⁴ Ajatus siitä, että Venäjä reagoisi voimakkaasti sille sotilas-strategisesti Länsi-Balkanin maita huomattavasti tärkeemmän Suomen jäsenyyteen ei siis ollut tuulesta temmattu.

Suomessa yleisen mielipiteen penseyden lisäksi keskeinen syy olla harkitsematta Nato-jäsenyyttä liittyi haluun ylläpitää toimivia suhteita Venäjään, yhteen Suomen ulkopoliittikan neljästä hahmotetusta pilarista. Ukrainassa syttyneestä sodasta huolimatta Venäjän ei toisin sanoen koettu muodostavan Suomelle suoraa uhkaan, joka olisi vaatinut liittymistä sotilasliittoon. Puolustusyhteistyön tiivistäminen toisin sanoen nähtiin oikeinmitoitettuna reaktiona huonontuneeseen turvallisuusympäristöön.²⁹⁵

Pieni muutos aikaisempiin Nato-linjauksiin oli se, että kaksi vuosikymmentä suomalaisessa keskustelussa esiintynyt Nato-optio – Suomen julistama mahdollisuus hakea Nato-jäsenyyttä – sai entistä välineellisemmän luonteen. Siitä tuli selvemmin ”pehmeä” peloteväline Venäjän suuntaan. Financial Timesin haastattelussa presidentti Niinistö totesi, että mahdollisuus hakea Nato-jäsenyyttä on ase itsessään, joka kannattaa pitää hihassa pelaamisen sijaan.²⁹⁶ Suomessa käytiin vähän keskustelua siitä, missä olosuhteissa optiota pitäisi pyrkiä lunastamaan. Vuoden 2018 presidentinvaalien yhteydessä presidentti Niinistö totesi, että Suomen kannattaisi harkita Nato-jäsenyyttä siinä vaiheessa, jos EU:sta syntyisi Venäjän silmissä Naton tyyppinen vihollinen ja Suomi menettäisi sen hyödyn, minkä sotilasliittoon kuulumattomana saa.²⁹⁷

293 Ks. esim. Mateusz Seroka, ”Montenegro: Russia accused of attempting to organise a coup d’état,” *OSW Analyses*, 6.3.2017, <https://www.osw.waw.pl/en/publikacje/analyses/2017-03-06/montenegro-russia-accused-attempting-to-organise-a-coup-detat>.

294 Ks. esim. Maxim Samorukov, ”Double or quits: A Russian approach to North Macedonia and NATO,” *ELN Commentary*, 14.5.2019, <https://europeanleadershipnetwork.org/commentary/double-or-quits-a-russian-approach-to-north-macedonia-and-nato/>.

295 Mika Lehto, ”Niinistö Suomen ulkopoliitikasta: ’Suomi siis reagoi, muttei ylireagoi,’” *Ilta-Sanomat*, 5.4.2016, <https://www.is.fi/kotimaa/art-2000001152573.html>.

296 Alice Hancock, ”Finland’s president warns EU is losing out to strongman politics,” *Financial Times*, 4.6.2018, <https://www.ft.com/content/0754c814-657d-11e8-a39d-4df188287fff>.

297 Päivi Lakka, ”Asiantuntija Venäjän puolustusministerin Suomea koskevasta koululausunnosta: Selvä ero aiempaan,” *Ilta-Sanomat*, 6.6.2019, <https://www.is.fi/kotimaa/art-2000005770795.html>.

Nato-jäsenyys oli esillä Suomen ja Venäjän presidenttien välisten keskusteluiden tiedotustilaisuuksissa Kultarannassa vuonna 2016 ja Punkaharjulla vuotta myöhemmin. Kultarannan tapaamisen tiedotustilaisuudessa Putin teki suomalaisille selväksi hänen kielteisen näkemyksensä Suomen mahdollisesta Nato-jäsenyydestä:

"[K]uvitelkaa itse, että Suomi liittyisi Natoon. Se tarkoittaisi, että suomalaisista joukoista tulisi epäitsenäisiä, lopettaisivat olemasta suvereneja tämän sanan täydessä merkityksessä, niistä tulisi osa Naton sotilaallista infrastruktuuria, joka yhtäkkisesti ilmaantuisi Venäjän federaation rajoille... Naton jäsenenä Suomi joutuisi mahdollisessa sodassa Venäjää vastaan taistelemaan viimeiseen suomalaiseen sotilaaseen saakka."²⁹⁸

Kultarannan tiedotustilaisuudessa esitetyt varoittavat lausunnot olivat suora-sanaisimmat julkiset kannanotot, jotka presidentti Vladimir Putin antoi koskien Suomen mahdollista Nato-jäsenyyttä. Tiukempi julkiseen käyttöön muotoiltu viesti oli mahdollisesti Venäjän tarkoituksellinen valinta, sillä Moskova oli eittämättä tietoinen tällaisten lausuntojen saamasta huomiosta Suomessa. Putinin linjauksilla oli mahdollisesti vaikutus suomalaisten poliittisten päättäjien näkemyksiin. Syksyllä 2017 presidentti Sauli Niinistö totesi viitaten Putinin kommentteihin, että Nato-jäsenyys johtaisi Venäjän näkökulmasta tilanteeseen, jossa *"rajan takana olisi sen jälkeen vihollinen"*.²⁹⁹

Suomessa toimineet Venäjän suurlähettiläät jatkoivat Nato-kysymyksen suhteen vakiintuneella linjalla. 11 vuoden lähettiläskautensa Suomessa vuonna 2017 päättänyt Aleksandr Rumjantsev totesi maaliskuussa 2017, miten Nato-jäsenyys on Suomen oma asia mutta miten *"Venäjällä ei kuitenkaan voi olla vapaata rajaa Naton kanssa"*.³⁰⁰ Hänen seuraajansa Pavel Kuznetsov taas välitti saman viestin lokakuussa

298 Petteri Lalu, *Suomen ja Ruotsin läntinen puolustusyhteistyö herättää voimakasta kritiikkiä – ministeri Šoigu toi esiin jopa vastatoimien tarpeen* (Maanpuolustuskorkeakoulu, 2018), 3, <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-25-3039-7>.

299 Heikki Vento, "Presidentti Niinistö: Venäjän mielestä Nato-Suomessa olisi vihollisen armeija," *Suomen Kuvalehti*, 9.10.2017, <https://suomenkuvalehti.fi/kotimaa/presidentti-niinisto-venajan-mielesta-nato-suomessa-olisi-vihollisen-armeija/?share-d=988963-60ab6849-1>.

300 Kerstin Kronvall, "Venäjän suurlähettiläs Ylelle Suomen Nato-keskustelusta: 'Venäjällä ei voi olla vapaata rajaa Naton kanssa,'" *Yle*, 27.3.2017, <https://yle.fi/a/3-9493350>.

2017, miten jokaisella valtiolla *"on suvereeni oikeus itse määritellä kansallisen turvallisuus- ja puolustuspolitiikan linja"* mutta miten Naton sotilaallisen infrastruktuurin tulo Venäjän rajoille pakottaisi sen ryhtymään vastatoimiin.³⁰¹

Venäjällä seurattiin tarkoin myös kansainvälisen sotilaallisen yhteistyön tiivistymistä.³⁰² Heinäkuussa 2018 puolustusministeri Šoigu kritisoi puheessaan Suomen ja Ruotsin lähentymistä Natoon – viesti, jota Venäjän asevoimien virallinen lehti myöhemmin toisti. Poikkeuksellisen suora Venäjän puolustushallinnosta tullut viesti noteerattiin laajasti suomalaisessa julkisessa keskustelussa.³⁰³ Suomen harjoittama sotilaallinen yhteistyö ei kuitenkaan suoraan noussut esiin maiden kahdenvälisissä keskusteluissa.³⁰⁴ Asioita saatettiin kuitenkin käsitellä muun Venäjän johdon toimesta. Niinistön ja Putinin tapaamisessa Sotšissa elokuussa 2018 Sergei Lavrov piti Venäjän turvallisuushuolia – Naton laajenemista, sotaharjoituksia ja ohjuspuolustusta – käsittelevän katsauksen. Suomalaisille oli selvää, että viesti oli sen yleisluontoisuudesta huolimatta suunnattu Suomelle.³⁰⁵

Vuoden 2014 jälkeen Venäjä siis teki entistä näkyvämmän tiettäväksi kielteisen suhtautumisensa Suomen mahdolliseen Nato-jäsenyyteen ja Suomen syvenevään läntiseen sotilaalliseen yhteistyöhön. Suomessa vallitsi lisäksi käsitys siitä, että presidentti Vladimir Putinin ympärillä vaikutti myös aggressiivisempia tahoja, jotka kritisoivat hänen Suomi-linjaansa liian pehmeäksi. Venäläiset viittasivat näiden kovemman linjan edustajien olemassaoloon ajoittain myös Suomen ja Venäjän edustajien välisissä epävirallisissa keskusteluissa.³⁰⁶ Tietoa kovemman linjan edustajista välittyi suomalaisille myös muita kanavia pitkin, ja tämän julkituominen saattoikin olla tietoinen osa Venäjän strategiaa.³⁰⁷ Joka tapauksessa tällä tiedolla oli vaikutusta Suomen toimintaan. Presidentti Sauli Niinistön mukaan tieto aggressiivisempien tahojen olemassaolosta vaikutti siihen, että Suomi pyrki välttämään toimissaan *"ylimääräisiä provosointeja"*.³⁰⁸

301 Timo Haapala, "Venäjän uusi Suomen-suurlähettiläs IS:lle: Suomen Nato-jäsenyys johtaisi vastatoimiin," *Ilta-Sanomat*, 7.10.2017, <https://www.is.fi/kotimaa/art-2000005398069.html>.

302 Haastattelu 41, Antti Kaikkonen.

303 Lalu, *Suomen ja Ruotsin läntinen puolustusyhteistyö herättää voimakasta kritiikkiä*.

304 Haastattelu 20, Hiski Haukkala.

305 Niinistö, *Kaikki tiet turvaan*, 106–107.

306 Haastattelu 21.

307 Haastattelu 44, Sauli Niinistö.

308 Paavo Teittinen, "Presidentti vastaa kritiikkiin: 'Voi olla, että olin liiankin tarkka,'" *Helsingin Sanomat*, 4.6.2023, <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000009625686.html>.

Provosointien välttämiseen tähtäävä linja näkyi erityisesti varovaisuutena kansainvälisen sotilaallisen yhteistyön toimeenpanossa, eritoten herkäksi koetussa kansainvälisessä harjoitustoiminnassa. Tämä aiheutti ajoittain kitkaa turvallisuuspoliittisen johdon ja hallinnon sisällä. Kansainvälisiin sotaharjoituksiin osallistumista käsiteltiin esimerkiksi korkeimmalla poliittisella tasolla TP-UTVA:ssa sekä eduskunnan keskeisissä valiokunnissa.³⁰⁹ Tämä oli poikkeavaa verrattuna esimerkiksi Ruotsiin, jossa harjoitusyhteistyö herätti Suomea vähemmän intohimoja. Se, mihin arvioon eri harjoittelumuotojen mahdollinen provosoivuus perustui, on epäselvää.

Eräs yhteistyömuoto, josta Suomi pidättäytyi, oli harjoitteleminen amerikkalaisten strategisten pommittajien kanssa.³¹⁰ Sotilaallisiin harjoituksiin – mukaan lukien kartta- ja päätöksentekoharjoitukset – liittynyt varovaisuus kumpusi osittain myös siitä, että Suomi ei sotilasliittoon kuulumattomana valtiona halunnut sitoutua liian syvälle Naton ja sen liittolaisten toimintaan. Syvemmän osallistumisen nähtiin sisältävän riskejä, joihin Suomi ei ollut valmis sitoutumaan ilman liiton tarjoamia turvatakuita.³¹¹

Venäjään liittyvä varovaisuus näkyi myös joidenkin asejärjestelmien hankintaan liittyvässä päätöksenteossa ja valmistelussa. Erityisesti venäläiset kiinnittivät huomiota Pohjanmaa-luokan aluksiin suunniteltuun – ilma- ja ohjustorjuntaan sekä maaleihin iskemiseen kykenevään – MK41-laukaisualustaan, jonka myynnin Suomelle Yhdysvaltojen kongressi hyväksyi helmikuussa 2018 ja jonka Suomi lopulta myös osti.³¹² Samaa laukaisualustaa käyttävät muun muassa Yhdysvaltain Puolaan ja Romaniaan sijoitetut ohjustorjuntajärjestelmät, joita Venäjä oli ankarasti kritisoinut jo 2000-luvun loppupuolelta alkaen.

Alustan ostaminen herätti mediatietojen mukaan näkemyseroja erityisesti presidentti Niinistön ja puolustusministeri Niinistön välillä edellä mainitun suhtatuessa hankintaan kriittisesti. Raporttiin tehtyjen haastatteluiden perusteella Venäjä ei suoraan ilmaissut huoltaan Suomelle, vaan tyytymättömyys tuli esimerkiksi esiin

309 Paavo Teittinen, "Vaaran vuodet," *Helsingin Sanomat*, 4.6.2023, <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000009558248.html>.

310 Janne Impiö, "Suomi ei halunnut päästää amerikkalaista superpommittajaa ilmasotaharjoitukseen Lappiin," *Maaseudun Tulevaisuus*, 26.4.2017, <https://www.maaseuduntulevaisuus.fi/uutiset/2ce59fa6-9b17-52fb-8398-39fff2de6a51>.

311 Haastattelu 20, Hiski Haukkala.

312 Ben Werner, "Finland Receives State Department Approval to Purchase U.S. Naval Missiles & Launchers," *USNI News*, 21.2.2018, <https://news.usni.org/2018/02/21/finland-receives-state-department-approval-purchase-u-s-naval-missiles-launchers>.

Lavrovin yllä mainitussa katsauksessa ja myös muita kanavia pitkin.³¹³ Venäjä saattoi arvioida, että järjestelmähankinnan myötä Suomi voisi potentiaalisesti integroitua Naton ilma- ja ohjuspuolustusjärjestelmään. Ei ole kuitenkaan tiedossa, että Moskova olisi laajemmin pyrkinyt vaikuttamaan Suomen asejärjestelmähankintoihin. Esimerkiksi joulukuussa 2021 tehdyn F35-päätöksen jälkeen, Venäjän ulkoministeriön tiedottaja Marija Zaharova näki kaupan jatkumona F-18-hävittäjän aiempaan hankintaan ja totesi, että Venäjälle perustavanlaatuinen kysymys on Suomen liittoutumattomuuspolitiikka ja sen jatkuminen.³¹⁴

Läntistä sotilasyhteistyötä tiivistänyt Suomi pyrki lähettämään rauhoittavaa viestiä Venäjälle myös poliittisin linjauksin. Eduskunnan ulkoasianvaliokunnassa syntyi vuonna 2016 ensin valiokunnan lausuntoon ja lopulta vuoden 2019 hallitusohjelman päätynyt, perinteistä suomalaista Venäjän turvallisuusintressit huomioivaa lähestymistapaa mukaillut linjaus siitä, miten Suomi ei salli aluettaan käytettävän vihamielisiin toimiin sen naapureita vastaan.³¹⁵ Vuonna 2021 presidentti Niinistö lopulta sanoutui kritiikkiä ja keskustelua herättäneestä linjavedosta irti.³¹⁶

Ajanjaksoon sisältyi myös tapauksia, jotka suomalaiset päätöksentekijät ja viranomaiset kokivat henkilökohtaiseksi painostukseksi tai toimiksi, joilla heitä pyrittiin pitämään varpaillaan. Sipilän hallituksessa toimineet ministerit Timo Soini ja Jussi Niinistö ovat julkisuudessa kertoneet Venäjän toimintaan liittyvistä kokemuksistaan. Venäjä toteutti Jussi Niinistön Porvoossa järjestetyn hääjuhlan aikana kaupungin edustalla ilmatilaloukkauksen.³¹⁷ Timo Soini puolestaan kertoi tapauksesta, jossa Venäjän apulaisulkoministeri Vladimir Titov lensi erikseen Helsinkiin hänen esitelmätilaisuuteensa ja antoi samana päivänä 18 vuotta täyttäneelle Soinin tyttärelle korun, minkä Soini koki painostavana viestinä.³¹⁸

313 Haastattelu 44, Sauli Niinistö; Haastattelu 27, Timo Kivinen.

314 "Zaharova prokommentirovala rešenije Finljandii o zakupke amerikanskih istrebitelei", TASS, 15.12.2021, <https://tass.ru/politika/13209663>.

315 Elina Kervinen, "HS-analyysi: Suomi linjaa ulko- ja turvallisuuspolitiikkaansa epävakaana aikana – 'Ei koskaan voi tietää, mikä yhteistyö pettää'", *Helsingin Sanomat*, 8.12.2019, <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000006336016.html>.

316 Juha Ristamäki ja Lauri Nurmi, "Analyysi: Sauli Niinistö purki turvallisuuspolitiikkaan uitetun miinan ja lähetti Bidenin Yhdysvalloille tärkeän viestin", *Iltalehti*, 27.1.2021, <https://www.iltalehti.fi/politiikka/a/4b0515f0-e7c7-450b-a12e-84a5e600ef82>.

317 Jari Korkki, *Puolustuksen paluu*, 109–114.

318 Lauri Nurmi, *Suomen salattu tie Natoon* (Into Kustannus, 2023), 81.

Tätä raporttia varten tehdyssä haastattelussa Puolustusvoimien entinen komentaja kenraali Timo Kivinen kuvasi puolestaan hänelle sattunutta tapausta loppuvuodesta 2021. Päivänä, jolloin hänellä oli määrä käydä keskustelu Yhdysvaltain puolustushaarojen komentajien puheenjohtajan Mark Milley'n kanssa, hänen pihalleen ilmestyi pahvilaatikko, jossa oli teekannu ja hänelle sekä Milleylle osoitetut kirjeet.³¹⁹ Näiden ”venäläisten vihjeiden” viesti jäi epäselväksi, mutta niiden voidaan arvioida olleen pyrkimyksiä pitää keskeiset suomalaiset toimijat tietoisina siitä, että Venäjä seuraa myös heidän henkilökohtaisia asioitaan. Vastaavanlaisista vihjailevista tai painostaviksi koetuista toimista ovat kertoneet myös muut eurooppalaiset poliitikot, mukaan lukien Naton pääsihteerinä vuosina 2014–2024 toiminut Jens Stoltenberg.³²⁰

Vuosina 2014–2021 tapahtui myös muita Suomen turvallisuuspolitiikkaan olennaisesti vaikuttaneita kehityskulkuja kuin puolustukseen ja kansainväliseen sotilaalliseen yhteistyöhön suoraan liittyvät kysymykset. Suomalainen turvallisuuspoliittinen uhkakuvakehitys laajeni Krimin miehityksen ja Ukrainan sodan myötä, ja samanaikaisesti varautumisen tasoa nostettiin ja sen välineitä laajennettiin. Venäjä pyrki vaikuttamaan Suomeen yhä monimuotoisemmin keinoin, mikä edellytti varautumisen tehostamista laaja-alaisesti. Presidentti Sauli Niinistön mukaan erityistä huolta herättivät tuolloin muun muassa tiedustelulainsäädäntö, Puolustusvoimien virka-avun antamista poliisille koskeva sääntely, valmiuslain poikkeusolojen määrittely sekä kaksoiskansalaisuuteen liittyvät kysymykset.³²¹

Vuonna 2019 Suomessa hyväksyttiin tiedustelulainsäädäntö. Aiemmin 2000-luvulla poliittista tahtoa suomalaisen tiedustelukapasiteetin kehittämiseksi ei vielä löytynyt.³²² Yhtenä keskeisenä taustatekijänä vaikutti Venäjän uhkapotentiaalin kasvu ja sitä kautta muuttunut turvallisuusympäristö. Samalla suojelupoliisista tuli turvallisuuspoliisitoimintojensa ohella entistä enemmän myös ulkomaiseen tiedonhankintaan panostava tiedustelupalvelu. Lainsäädäntö antoi siviili- ja sotilas-tiedustelulle mahdollisuuden verkoissa tapahtuvan dataliikenteen tiedusteluun. Sekä ulkomaantiedustelun puutteesta että Suomen kykenemättömyydestä verkko-tiedusteluun oli keskusteltu vuosia. Suojelupoliisin silloinen päällikkö Ilkka Salmi

319 Haastattelu 27, Timo Kivinen.

320 Jens Stoltenberg, *Vahtivuoroni. Naton johdossa Sodan keskellä* (Otava, 2025), 66.

321 Niinistö, *Kaikki tiet turvaan*, 149–150.

322 Viktor Rantala, ”Suomalaisen tiedustelun taso on kovin alhainen – Lainsäädäntö ja nykytilan historiallinen tausta,” *The Ulkopolitist*, 30.5.2018, <https://ulkopolitist.fi/2018/05/30/vieraskyna-suomalaisen-tiedustelun-taso-on-kovin-alhainen-tiedustelulainsaadanto-ja-tiedustelun-nykytilan-historiallinen-tausta/>.

otti ulkomaantiedustelun tarpeen esille vuonna 2012.³²³ Vuonna 2013 media uutisoi neljä vuotta jatkuneesta ulkoministeriöön kohdistuneesta verkkovakoiluista, josta epäiltiin Venäjän ja myös Kiinan tiedusteluelimiä.³²⁴

Uudistuneen lainsäädännön myötä myös sekä sotilas- että siviilitiedustelun avoimuus kasvoi, mikä antoi aiempaa huomattavasti laajemman julkisen kuvan Venäjän Suomeen kohdistamasta tiedustelutoiminnasta. Suojelupoliisin vuosikirjojen ja katsausten kautta piirtyy kuva Venäjän pitkäkestoisesta ja pysyvästä tiedusteluinnostuksesta suhteessa Suomeen. Merkittävä intressi näkyi myös tiedusteluvirkailijoiden suhteellisesti suurena määränä Suomessa.

Venäjän keskeiset Suomeen liittyvät turvallisuusintressit ovat näkyneet sen henkilötiedustelua ja kybervakoilua hyödyntävässä tiedustelutoiminnassa. Moskova oli erityisen kiinnostunut Suomen turvallisuus- ja puolustuspolitiikasta, erityisesti mahdollisesta Nato-jäsenyydestä, arktisesta alueesta, suomalaisesta huipputeknologiasta ja kriittisestä infrastruktuurista. Valtaosa Venäjän kiinnostuksen kohteista olivat samoja kuin 2000-luvun alkupuolella. Menetelmällisesti uutta oli esimerkiksi kybervakoilu, jonka rooli kasvoi entisestään pandemian aikana. Uutta oli myös kiinnostus esimerkiksi arktista aluetta ja kriittistä infrastruktuuria kohtaan. Suojelupoliisin vuoden 2016 vuosikirja tarjoaa esimerkin venäläisten tiedustelupalveluiden toimintatavoista:

”Suojelupoliisin tietoon tuli jälleen konkreettisia tapauksia ulkomaisten tiedustelupalveluiden pyrkimyksistä hankkia Suomesta salaisia tietolähteitä toimittamaan tietoja, jotka eivät ole julkisesti saatavilla. Tiedusteluorganisaatiot pyrkivät lisäksi hankkimaan avustajikseen henkilöitä, joiden avulla on mahdollista vaikuttaa poliittiseen päätöksentekoon ja yleiseen mielipiteeseen. Muutaman viime vuoden aikana on ollut havaittavissa, että ulkomainen tiedustelu pyrkii löytämään kohteikseen nuoria tulevaisuuden vaikuttajia. Tämä on yksi osoitus siitä, että valtiollinen tiedustelu on luonteeltaan pitkäjänteistä.”³²⁵

323 Tuomo Pietiläinen, ”Ilkka Salmi: Suomi tarvitsee mini-CIA:n,” *Helsingin Sanomat*, 18.11.2012, <https://www.hs.fi/feature/art-2000002593166.html>.

324 Timo Haapala, ”MTV3: Suomen ulkoministeriö laajan verkkovakoilun kohteena vuosia,” *MTV Uutiset*, 31.10.2013, <https://www.mtvuutiset.fi/artikkeli/mtv3-suomen-ulkoministerio-laajan-verkkovakoilun-kohteena-vuosia/2369718>.

325 *Suojelupoliisin vuosikirja 2016* (Suojelupoliisi, 2017), 11, <https://supo.fi/-/suojelupoliisin-vuosi-2016-tiedustelutoiminta-suomessa-jatkui-aktiivisena-ja-aggressiivisena>.

Tutkimusraporttiin tehdyissä haastatteluissa ei noussut esiin haastateltavien kokemuksia Venäjän tiedustelupalveluiden lähestymisyryyksistä. Osa poliitikoista on kertonut lähestymisyryyksistä julkisesti.³²⁶ On oletettavaa, että verrattuna kylmän sodan aikakauden poliittiseen kulttuuriin ja ulkopoliittisen varovaisuuden sävyttämään vastatiedustelutoimintaan suomalaisilla viranomaisilla oli 2010-luvulle tultaessa aiempaa paremmat edellytykset puuttua Venäjän tiedustelupalvelujen lähentymisyryksiin. Vuoden 2014 jälkeen erityisesti suojelupoliisin avoimempi viestintälinja todennäköisesti kasvatti tiedustelutoiminnan mahdollisten kohteiden ymmärrystä esimerkiksi tiedustelulähteiden rekryointitavoista. Samalla se kieli myös siitä, että myös Venäjän ensimmäisen Ukrainan-aggression jälkeen Venäjän henkilötiedustelulla oli edelleen toimintaedellytyksiä Suomessa.

Eräs merkittävä Venäjän tiedustelutoimintaan kohdistunut vastatoimi tehtiin vuonna 2018, kun Suomi karkotti diplomaatin peitteen alla toimineen venäläisen tiedusteluvirkailijan Iso-Britannian pyynnöstä vastauksena Venäjän toteuttamaan Salisburyn hermomyrkyyskuun. Päätös ei ollut poliittisesti helppo, sillä siihen liittyi huoli vastatoimista suomalaisia diplomaatteja kohtaan.³²⁷ Venäjä karkottikin vasta-uuoroisesti yhden suomalaisdiplomaatin.³²⁸ Baltian maat ja Pohjoismaat olivat karkottaneet venäläisiä tiedustelijoita julkisesti jo läpi 2000-luvun.³²⁹ Suomen linja oli ollut poikkeava: karkotuksia oli tehty, mutta ne oli pidetty julkisuudelta piilossa.

Merkittävä muutos 2000-luvun alkupuolen Venäjän tiedustelutoiminnassa oli kybertiedustelun ja -vaikuttamisen voimakas lisääntyminen. Suhteessa Suomeen toiminnan painopiste on ollut ennen kaikkea tiedustelussa ja tiedonhankinnassa, ei niinkään yhteiskunnan toimintaa vakavasti vaarantavissa kyberiskuissa lukuun ottamatta palveluestohyökkäyksiä, jotka ovat ennen kaikkea informaatiovaikuttamisen välineitä – vaikutukseltaan vähäisiä mutta huolta herättäviä. Kybertiedustelulla kuitenkin luodaan valmiuksia myös aggressiivisempaan kybertoimintaan, mikäli sellaiseen tulevaisuudessa haluttaisiin turvautua. Venäjän kybertoimintaa luonnehtii sen tiivis kytkeytyminen maan kolmeen keskeiseen tiedustelupalveluun, GRU:hun, FSB:hen ja SVR:ään, sekä näiden yhteydessä toimiviin kybertoimijoihin. Lisäksi Venäjän kybertoimijoihin lukeutuvat nationalistiset vapaaehtoisshakkerit

326 Anniina Luotonen, "Venäläinen pukumies ilmestyi meppi Alviina Alametsän seminaariin, puolisoa painostettiin kutsuilla – näin Venäjä voi pyrkiä vaikuttamaan," *Yle*, 3.6.2022, <https://yle.fi/a/3-12475858>.

327 Varpu Kiviranta, "Presidentti Niinistö ja pääministeri Sipilä diplomaattikarkotuksesta: 'Vaati perusteellisen harkinnan,'" *Yle*, 26.3.2018, <https://yle.fi/a/3-10134261>.

328 Tommi Hannula, "Venäjä karkottaa 59 länsidiplomaattia – joukossa yksi suomalainen," *Helsingin Sanomat*, 30.3.2018, <https://www.hs.fi/maailma/art-2000005624591.html>.

329 Ks. esim. Lauha, *Tiedustelu ja Venäjän intressit*, 88–98.

ja laaja joukko kyberrikollisia, joilla on usein kiinteä yhteys valtiollisiin toimijoihin. Vakavin Suomeen kohdistunut Venäjään liitetty kybervakoilutapaus oli neljä vuotta jatkunut ulkoministeriön tietojärjestelmien murto, joka paljastui vuonna 2013. Kyseinen tunkeutuminen antoi toimijoille käytännössä reaaliaikaisen näkymän suomalaisen ulkopoliittisen päätöksenteon ja valmistelun seuraamiseen.³³⁰

Krimin valtauksen ja Itä-Ukrainan sodan alkamisen myötä suomalaiseen turvallisuushorisonttiin syntyi myös uudentyypisiä uhkia. Syksyllä 2015 laajemman eurooppalaisen pakolaiskriisin aikaan Suomen pohjoisille rajoille alkoi saapua Venäjän puolelta turvapaikanhakijoita. Norjan ilmoitettua valmiudesta sulkea rajansa hakijoiden määrä rajalla lisääntyi talvella Suomen-vastaisella rajalla. Liikenne Suomeen ei loppunut kuin vasta ennen presidentti Niinistön tapaamista Putinin kanssa Moskovassa maaliskuussa 2016.³³¹ Turvapaikanhakijoiden välineellistäminen oli merkittävin Suomeen kohdistunut Venäjän painostustoimi vuosien 2014–2022 välisellä ajanjaksolla, ja sitä käsitellään tarkemmin osion lopussa olevassa ensimmäisessä tapauskuvauksessa.³³²

Luvun kolmas tapauskuvaus liittyy venäläiseen kiinteistöomistukseen – asia, joka nousi poliittiseen keskusteluun jo ennen 2010-lukua. Asian turvallisuuspolitisoitumista vauhditti eritoten suomalaisten viranomaisten syksyllä 2018 toteuttama operaatio Airiston Helmessä, Turun saaristossa. Operaatiosta oli päätetty TP-UTVA:ssa, ja se julkisten tietojen mukaan perustui suojelupoliisin huoleen kiinteistön todellista käyttötarkoituksesta ja sen poikkeuksellisesta infrastruktuurista. Kiinteistö sijaitsi myös Suomelle strategisten meriväylien läheisyydessä, minkä julkisuudessa spekulointi mahdollistavan kriittisten väylien valvonnan. Lopulta viranomaisoperaatiossa löytyi näyttöä talousrikoksista, mutta ei suoraa yhteyttä valtiolliseen toimintaan. Puolustusministerinä operaation aikana toiminut Jussi Niinistö kuvasi operaatiota lipunnäyttönä Venäjän suuntaan.³³³

Kiinteistöomistukseen liittyvien riskien hallinnan kannalta olennaista oli vuonna 2019 hyväksytty ja seuraavana vuonna voimaantullut lainsäädäntö kiinteistöomistuksen valvonnasta. Kokonaisuus koostui kolmesta elementistä: EU- ja ETA-alueen ulkopuolisten kiinteistönostajien lupavelvollisuudesta kiinteistöjen

330 Haastattelu 17, Aapo Cederberg ja Mikko Hynönen.

331 Karen-Anna Eggen ja Jyri Lavikainen, "Implementing a New Tool: Russia's Strategic Use of Migrants towards Norway and Finland 2015/16," *European Journal of International Security* (2025): 1–24, <https://doi.org/10.1017/eis.2025.10029>.

332 Kaksi muuta tapauskuvausta ovat luonteeltaan pitkäkestoisia minkä vuoksi ne käsitellään luvun loppuosiossa.

333 Hallikainen ja Savolainen, *Ilkeyksiä, sabotaasia, hyökkäyksiä*, 64–77.

hankintaan Suomessa, valtion etuosto-oikeudesta ja turvalunastuksesta. Kiinteistöomistuksen turvallisuuspoliittisia ulottuvuuksia käsiteltävässä tapauskuvauksessa käsitellään tarkemmin kiinteistöomistuksen turvallisuuspoliittisia ulottuvuuksia sekä viranomaisten mahdollisuutta puuttua kansallista turvallisuutta vaarantavaan kiinteistöomistukseen.

Tapauskuvaus 1: Venäjän rajaoperaatio Pohjois-Suomessa

Loppukesästä 2015 laajemman eurooppalaisen pakolaiskriisin aikaan Venäjältä alkoi saapua turvapaikanhakijoita Norjan ja Venäjän pohjoiselle rajalle. Elokuusta marraskuun loppuun 2015 Norjan puolelle oli saapunut 5,500 turvapaikanhakijaa. 29. marraskuuta useita kuukausia jatkuneiden ratkaisuyritysten jälkeen Norjan viranomaiset ilmoittivat, että Norja siirtää turvapaikkahakemusten käsittelyn suoraan rajanylityspisteelle, jossa sen on mahdollista estää hakijoiden tulo maahan. 30.11.2015 turvapaikanhakijoiden virta Norjan rajalle loppui.³³⁴

Suomen ja Venäjän pohjoisilla rajanylityspaikoilla Sallassa ja Raja-Joosepissa oli syksyn 2015 nähty pientä nousua turvapaikanhakijoilla. Hakijoiden määrä Suomen rajoilla alkoi nousta joulukuussa 2015 ja helmikuun 2016 loppuun mennessä Suomeen oli saapunut 1800 turvapaikanhakijaa. Suomi pyrki Norjan tavoin ratkaisemaan ongelman olemassa olevien poliittisoikeudellisten viitekehyksien puitteissa, ja hallitus jopa aluksi kehysti asian laittomana maahantulona, jonka ratkaisemisessa Venäjä nähtiin Suomen kumppanina. Suomalaisten viranomaisten keskuudessa kuitenkin vallitsi alusta alkaen näkemys, että kysymyksessä on Venäjän hybridioperaatio.³³⁵

Suomi pyrki ratkaisemaan ongelman ensin alemmalla tasolla viranomaisten kesken. Tuloksettomien neuvottelujen jälkeen asia siirtyi viranomaistasolta ministeritasolle ulko-, sisä- ja pääministerien välisiin keskusteluihin. Tämä ei myöskään ratkaissut asiaa. Suomalaisille kävi selväksi, että Venäjä haluaa viedä asian presidenttien välisiin keskusteluihin. Maaliskuulle oli jo aiemmin sovittu Niinistön ja Putinin tapaa-minen Moskovassa. Suomi uhkasi peruttaa tapaamisen, mikäli Venäjä ei omalta puoleltaan palauta vanhoja rajakäytäntöjä. Helmikuun loppuun mennessä turvapaikanhakijoiden tulo loppui. Symbolinen päätös kriisisille saatiin Moskovassa 22.3.2016, jolloin osapuolet sopivat pohjoisten raja-asemien liikenteen rajoittamisesta Suomen ja Venäjän sekä Valko-Venäjän kansalaisille.³³⁶

334 Eggen ja Lavikainen, "Implementing a New Tool."

335 Ibid.

336 Ibid.

Aihetta käsittelevässä tutkimuksessaan Karen-Anna Eggen ja Jyri Lavikainen toteavat, että pääasiallinen toimija rajaoperaation taustalla oli Venäjän valtio. Tästä todistavat muun muassa vuosikymmeniä toimineiden rajakäytäntöjen äkillinen hylkääminen, viisumisäännösten löyhentäminen, Venäjällä olleiden siirtolaisten karkotuspäätökset sekä Venäjän johdon kyky poliittisella päätöksellä palauttaa vakiintuneet rajakäytänteet. Turvallisuuspalvelu FSB:n rooli operaation mahdollistamisessa oli keskeinen, vaikka tiedossa ei ole, oliko operaatio FSB:n suunnittelema vai reagoiko se kehittyvään tilanteeseen kääntämällä organisesti alkaneen muutto liikkeen strategiseksi painostusinstrumentiksi.³³⁷

Venäjä ei operaation aikaan suoraan artikuloinut tavoitteitaan. Eggen ja Lavikainen näkevät Venäjän operaation taustalla kuusi mahdollista motiivia: 1) kahdenvälisen suhteiden palauttaminen vuotta 2014 edeltävälle tasolle, 2) EU:n pakotepäätöksiin vaikuttaminen, 3) Suomen varoittaminen Nato-jäsenyyden hakemisesta, 4) uuden hybrdivaikuttamisvälineen testaaminen, 5) tiedustelutiedon kerääminen ja Norjan sekä Suomen järjestelmien "stressitestaaminen" ja 6) läntisen ihmisoikeuskäsityksen murentaminen ja siihen liittyvän mainehaitan luominen.³³⁸

Oliko Venäjän operaatio tuloksellinen? Lyhyellä aikavälillä Venäjä onnistui painostamaan Suomen – joka pitkän rajan myötä oli hauraampi kriisin eskaloitumiselle koko rajaa koskevaksi – sille ja EU:lle epäsuotuisalta näyttävään sopimukseen, jossa muiden EU-kansalaisten rajaliikennettä rajoitettiin. Suomalaiset päätöksentekijät, mukaan lukien presidentti Niinistö, ovat jälkikäteen tuoneet ilmi syvän huolensa tilanteen kehittymisestä uhkaavaksi koetun operaation aikana. Sisäministerinä kriisin aikaan toiminut Petteri Orpo kutsui tilannetta "kylmääväksi" ja presidentti Niinistö on kertonut operaation aikana katsoneensa joka aamu, "*paljonko edellisen yön aikana on tullut väkeä läpi*".³³⁹

Ottaen huomioon kriisin aiheuttaman huolen sillä saattoi olla vaikutusta Suomen varovaiseen lähestymistapaan ja halun olla provosoimatta Venäjää vuosien 2016–2022 ajanjaksolla. Välineellistetyn maahanmuuton riski otettiin huomioon mahdollisena Venäjän vaikuttamisvälineenä myös Suomen aloitettua Nato-jäsenyyssprosessin. Uhka lopulta realisoitui syksyllä 2023, jolloin Suomella oli paremmat välineet ja valmius sen torjumiseen.

---

337 Ibid.

338 Ibid.

339 Hallikainen ja Savolainen, *Ilkeyksiä, sabotaasia, hyökkäyksiä*, 47.

Pidemmällä aikavälillä Venäjän painostusoperaatio oli todennäköisesti sen intressien kannalta haitallinen. Se oli omiaan muuttamaan käsitystä Venäjän luonteesta ja sen suhtautumisesta Suomeen sekä kansan että päätöksentekijöiden keskuudessa, mikä oli osa vuosien 2014–2022 välillä tapahtunutta muutosta suomalaisten Venäjä-käsityksissä. Operaatio johti aikanaan myös rajavartiolain muutokseen vuonna 2022 Marinin hallituksen ohjelman mukaisesti. Vastauksena välineellistetyn maahanmuuton uhkaan rajavartiolakiin lisättiin nimenomainen sääntely rajanylitysliikenteen rajoittamisesta.³⁴⁰

2.2.4 Kun naamiot riisuttiin: kehitys vuoden 2022 jälkeen

Venäjän helmikuussa 2022 aloittama täysimittainen hyökkäys Ukrainaan muutti perusteellisesti Suomen Venäjä-suhteiden paradigman, jota oli vaihtelevissa muodoissa vallinnut koko toisen maailmansodan jälkeisen ajan. Venäjän läheisyyden aiheuttaman turvallisuuskäsitteiden käsittelyssä siirryttiin pelotteen ja varautumisen varaan rakentuvaan ratkaisuun, joka ei sisällä poliittista vuoropuhelua Venäjän kanssa. Myös diplomaattinen ja taloudellinen vuorovaikutus on kutistunut hyvin vähäiseksi.³⁴¹

Eurooppalainen turvallisuusympäristö alkoi näkyvästi kiristyä vuoden 2021 aikana Venäjän keskittäessä joukkoja Ukrainan rajoille. Suomen tilannekuva loppuvuodesta 2021 ja alkuvuodesta 2022 suhteessa Venäjän aikomuksiin sekä siihen liittyvä reagoitavalmius olivat ilmeisen hyviä, vaikka esimerkiksi presidentti Sauli Niinistön laajaa kansainvälistä huomiota saanut uudenvuodenpuhe sisälsi myös Suomen linjan pysyvyyttä ja yleistä malttia korostavia elementtejä.³⁴² Läpi syksyn 2021 Suomen ja suurhyökkäyksen uhkasta varoitelleen Yhdysvaltain poliittinen johto olivat tiiviissä yhteydessä. Venäjän joulukuussa 2021 eurooppalaisille maille osoitettu ukaasi eurooppalaisen turvallisuusjärjestelmän uudistamisesta otettiin Suomessa erittäin vakavasti poikkeuksena moneen verrokkimaahan. Mahdollisesta Nato-jäsenyydestä keskusteltiin esimerkiksi Yhdysvaltain johdon kuin ruotsalaisten päätöksentekijöiden kanssa. Ulkopoliittinen johto tyhjensi kalenteriaan mahdollista kriisipäätöksentekoa varten. Puolustusvoimat alkoi myös valmistella skenaarioita

340 Päivi Lakka, "Rajavartiolaki läpi eduskunnassa – Itäraja voidaan tarvittaessa sulkea turvapaikanhakijoilta," *Ilta-Sanomat*, 7.7.2022, <https://www.is.fi/politiikka/art-2000008931014.html>.

341 Haastattelu 21.

342 Sauli Niinistö, "Tasavallan presidentti Sauli Niinistön uudenvuodenpuhe 1.1.2022," <https://www.presidentti.fi/niinisto/puheet/tasavallan-presidentti-sauli-niiniston-uudenvuodenpuhe-1-1-2022/index.html>.

Natoon hakemista varten sekä varautua esitykseen puolustusmäärärahojen korotuksesta.³⁴³ Hyökkäyksen alkaminen 24. helmikuuta ei lopulta näytä tulleen Suomen johdolle yllätyksenä. Esimerkiksi Ruotsissa tiedustelu arvioi, ettei Venäjä tulisi käynnistämään täysimittaista hyökkäystä Ukrainaun, mikä heijastui myös maan poliittisen johdon julkisiin linjauksiin sodan todennäköisyydestä.³⁴⁴

Venäjän täysimittaisen hyökkäyksen jälkeen Suomessa syntyi muutamassa viikossa yhteiskunnan tasot läpäisevä, lähes yksimielinen näkemys tarpeesta hakea Naton jäseneksi. Päätöksentekoprosessista piti rakentaa perusteellinen mutta rivakka. Eduskunnan puhemiehenä toimineen Matti Vanhasen mukaan päätöksentekoprosessista tehtiin tietoisesti epämääräinen. Sen tarkoitus oli mahdollistaa kansallinen keskustelu ja nopea päätös sekä samalla hämärryttää Venäjän tilanne-arvioita siitä, minkä päätöksen Suomi lopulta tekee.³⁴⁵ Nato-prosessin aikana Suomessa varauduttiin Venäjän aggressiiviseen laaja-alaiseen vaikuttamiseen ja jopa Nato-jäsenyyttä mahdollisesti vaikeuttavaan rajattuun sotilaalliseen toimintaan.³⁴⁶

Lopulta 14.5.2022 presidentti Niinistö soitti Putinille todetakseen, että Suomi hakee Nato-jäsenyyttä, mikä jäi tähän mennessä viimeiseksi viralliseksi keskusteluksi suomalaisen ja venäläisen päätöksentekijän välillä.³⁴⁷ Suomi jätti hakemuksen Natoon yhdessä Ruotsin kanssa 17.5.2022. Venäjän välitön reaktio Suomen Nato-jäsenyyteen jäi pelättyä kevyemmäksi. Niinistölle Putin tyytyi toteamaan, että Suomi tekee virheen. Tälle on useita mahdollisia syitä. Vuonna 2022 Venäjän huomio ja resurssit kohdistettiin ennen kaikkea Ukrainaun, jossa hyökkäys ei edennyt Moskovan suunnitelmien mukaan. Venäjällä ei välttämättä myöskään haluttu voimakkaalla reaktiolla alleviivata Suomen ja Ruotsin Nato-jäsenyyksiä, jotka olivat sille selkeä strateginen tappio. Timo Kivisen mukaan Kremlissä haluttiin mahdollisesti myös seurata Suomen Nato-integraation etenemistä. Vuoden 2023 puolella

343 Haastattelu 27, Timo Kivinen.

344 Michael Jonsson, "Swedish Intelligence, Russia and the War in Ukraine: Anticipations, Course, and Future Implications," *Intelligence & National Security* 39, nro 3 (2024): 443–457, <https://doi.org/10.1080/02684527.2024.2325248>.

345 Haastattelu 48, Matti Vanhanen.

346 Haastattelu 44, Sauli Niinistö.

347 Kaisa Ylhäinen, "Presidentti Niinistö puhui Putinin kanssa: 'Keskustelu oli suora ja selväpiirteinen,'" *Ilta-Sanomat*, 14.5.2022, <https://www.is.fi/politiikka/art-2000008816590.html>.

kävi viimeistään selväksi, että Suomi pyrkii täysimääräisesti ulosmittamaan Nato-jäsenyyden tarjoamat mahdollisuudet eikä aseta Nato-politiikalleen ennalta määritettyjä rajoja.³⁴⁸

Moskovan painavampia reaktioita saatiinkin odottaa syksylle 2023. Silloin Venäjä aloitti välineellistettyä maahanmuuttoa hyödyntäneen operaation Suomen vastaisella rajalla, mikä johti lopulta Suomen päätökseen sulkea raja ja muuttaa lainsäädäntöään.³⁴⁹ Hiljalleen lisääntyi myös Suomea mustamaalaava informaatio Venäjän mediassa. Disinformaation määrä kasvoi siinä määrin, että Suomi nousi länsimaista jopa eniten negatiivista käsittelyä saaneeksi maaksi Venäjän media-ympäristössä.³⁵⁰ Toiminnan todennäköisenä tarkoituksena on muuttaa venäläisten keskuudessa vallitsevaa positiivista tai vähintään neutraalia Suomi-kuvaa Venäjän virallisen Suomi-kuvan mukaiseksi. Viholliskuvan luominen tosin luo kansalaisten keskuudessa myös pohjaa ja hyväksyntää Suomeen kohdistettavalle aggressiivisemmalle vaikuttamiselle, mikäli Venäjän johto siihen tarvetta kokee. Raja- ja informaatiotoimien lisäksi Venäjä on kohdistanut Suomeen kasvavaa kybervaikuttamista. Joulukuussa 2022 todennäköisesti Venäjään linkittynyt kybertoimija kohdisti Säkylän terveydenhuoltojärjestelmään hyökkäyksen. Kunnassa sijaitsee Porin prikaati, joka on Suomen yksi suurimmista varuskunnista.³⁵¹

Vuoden 2023 jälkeen myös tilanne Itämerellä on kiristynyt, ja alueella on nähty useita kriittiseen infrastruktuurin vaurioittamisepisodeja. Tapausten kohdalla viranomaiset eivät ole kyenneet todentamaan tai tuoneet julkisuuteen valtiollista toimijaa. Viranomaiset ovat julkisuudessa viitanneet toimintaan epäiltynä laaja-alaisena vaikuttamisena. Vuoden 2025 alussa Nato lopulta reagoi epäilyihin sabotaasitoimiin Itämeren alueella käynnistämällä Baltic Sentry -toiminnan. Myös Venäjä on lisännyt alueella merivoimiensa läsnäoloa vastauksena Naton kasvaneeseen toimintaan.³⁵²

348 Haastattelu 27, Timo Kivinen.

349 Jyri Lavikainen, "Venäjän hybridioperaatio Suomen rajalla: Siirtolaiset vaikuttamisen välineenä," *FIIA Comment 11*, marraskuu 2023, Ulkopoliittinen instituutti, <https://fii.fi/julkaisu/venajan-hybridioperaatio-suomen-rajalla>.

350 Haastattelu 35, Lauri Tierala.

351 Kati M. Rantala, "Säkylän kyberhyökkäyksen takana jonkin valtion läheinen ammattiryhmä, kunnanjohtaja vaitonaisena: 'Me emme tee ulkopoliitikkaa,'" *Yle*, 19.10.2023, <https://yle.fi/a/74-20055949>.

352 Maria Stenroos, "Suomen, Naton ja Venäjän peli Suomenlahdella," *Yle*, 1.11.2025, <https://yle.fi/a/74-20191176>.

Venäjän hyökkäys Ukrainaan on merkittävästi vähentänyt sen maavoimien läsnäoloa Suomen lähialueilla. Sen ilma- ja merivoimien läsnäolo, maihinnousukapasiteettia lukuun ottamatta, on lähes ennallaan. Helmikuussa 2024 presidentti Putin vahvisti maan luoteiseen suuntaan keskittyvän Leningradin sotilaspiirin perustamisen.³⁵³ Venäjä on ilmoittanut vahvistavansa sotilaallista läsnäoloa Suomen lähialueilla, se on aloittanut infrastruktuurin laajentamisen lisäjoukkoja ja -kalustoa varten.³⁵⁴ Sotilastiedustelu on arvioinut, että Venäjä tavoittelee sen läsnäolon nostoa Suomen lähialueilla noin 30 000:sta 80 000:een sotilaaseen.³⁵⁵ Ilman vahvistuksia muilta strategisilta suunnilta kasvatettukaan joukkomäärä ei asiantuntija-arvioiden mukaan vielä riitä merkittäviin offensiivisiin operaatioihin.³⁵⁶

Se, missä määrin Suomi yllätti Venäjän Nato-jäsenyyspäätöksellään, on vielä avoin kysymys. Suojelupoliisin päällikkö Juha Martelius pitää Nato-jäsenyyttä Venäjän tiedustelun epäonnistumisena.³⁵⁷ Presidentti Niinistö taas pitää erikoisena, mikäli Venäjän tiedustelulla ei olisi ollut aavistusta Suomen aikeista talven ja kevään 2022 aikana.³⁵⁸ Erään haastateltavan mukaan venäläisten reaktioissa oli aistittavissa aitoa hämmennystä ja jopa tyrmistystä Suomen halusta hakea Natoon huolimatta Venäjän ystävällismielisyydestä.³⁵⁹ Suomen liittyessä Natoon 4.4.2023 Venäjän ulkoministeriö julkaisi lausunnon, jossa se totesi muun muassa seuraavaa:

”Liittymällä Natoon Suomi on luopunut ainutlaatuisesta identiteetistään ja menettänyt itsenäisyytensä, joka antoi sille vuosikymmenten ajan erityisaseman kansainvälisissä suhteissa. Helsingin sotilaallinen liittoutumattomuuspolitiikka palveli pitkään maan kansallisia etuja ja oli merkittävä luottamusta rakentava tekijä Itämeren alueella ja koko Euroopan mantereella. Nyt kaikki tämä on kuitenkin jäänyt menneisyyteen. Suomesta on tullut pieni Naton jäsenmaa, jolla ei ole mahdollisuutta vaikuttaa liittokunnan päätöksiin. Se on menettänyt kykynsä vaikuttaa kansainvälisiin asioihin.”³⁶⁰

353 Kukkola, *The Leningrad Military District*.

354 Mika Mäkeläinen, ”Satelliittikuvat paljastavat Venäjän sotilaskaupungin,” *Yle*, 18.6.2025, <https://yle.fi/a/74-20167928>.

355 *Sotilastiedustelu. Julkinen katsaus 2025*, (Puolustusvoimat, 2025), 12, <https://valtioneuvosto.fi/-/1948673/sotilastiedustelun-julkinen-katsaus-2025>.

356 Kukkola, *The Leningrad Military District*, 62.

357 Haastattelu 30, Juha Martelius.

358 Haastattelu 44, Sauli Niinistö.

359 Haastattelu 21.

360 ”Foreign Ministry Statement on Finland completing the legal procedures related to NATO membership,” Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation, 4.4.2023, https://www.mid.ru/en/foreign_policy/news/1861613/.

Vuoden 2022 jälkeen Venäjän tiedustelun edellytykset Suomessa ovat merkittävästi heikentyneet. Kesällä 2023 Suomi karkotti yhdeksän Venäjän suurlähetystössä diplomaattipeitteellä toiminutta tiedustelijaa.³⁶¹ Luvun 4 haastatteluissa tuotiin esiin näkemyksiä, joiden mukaan Venäjän valtiolliset toimijat ovat vuoden 2022 jälkeen lisänneet painostustaan ja aiempaa aktiivisemmin pyrkineet rekrytoimaan Suomen venäläisvähemmistöön kuuluvia henkilöitä palvelukseensa. Ammattimaisten tiedustelijoiden karkotukset saattavat olla keskeinen raportoidun toiminnan takaa löytyvä syy.

Tapauskuvaus 2: Venäjän ilmatilaloukkaukset Suomessa

Ilmatilaloukkaukset – luvaton lentäminen toisen maan suvereenissa ilmatilassa – ovat turvallisuuspolitiikan tutkimuksessa vähän tutkittu ilmiö. Aiheeseen keskittyvä tai sitä sivuava kirjallisuus katsoo, että loukkauksissa voi olla kyse vahingoista, piittaamattomuudesta tai puutteellisesta ammattitaidosta. Samoin loukkaukset voivat olla osa valtiollista pelototoimintaa, painostuspolitiikkaa tai poliittista signaalointia. Niillä voidaan testata myös loukattavan maan ilmapuolustuksen ja alueellisen koskemattomuuden valvonnan valmiutta.³⁶²

Ilmatilaloukkaukset sinänsä sopivat venäläiseen peloteajatteluun, joka on läntistä pelotepolitiikkaa aktiivisempaa, ja sisältää puolustuksellisten piirteiden lisäksi myös painostuselementtejä.³⁶³ Ilmatilaloukkauksilla voidaan toisin sanoen viestiä omasta sotilaallisesta voimasta ja suurvalta-asemasta tai signaloida tyytymättömyyttä Venäjän haitalliseksi katsomiin poliittisiin tai sotilaallisiin tapahtumiin ja kehityskuluihin. Silkasta piittaamattomuudestakin johtuva loukkaus sisältää loukattavalle maalle viestin sen kyvyttömyydestä varmistaa sen alueellinen koskemattomuus.

Poliittissotilaallisena viestintänä Venäjän tekemät ilmatilaloukkaukset ovat epämääräinen väline³⁶⁴. Tästä kertoo niiden yhteydessä usein käytävä keskustelu toiminnan perimmäisistä motiiveista. Loukkaukset eivät toisin sanoen yksiselitteisesti kerro, mihin kehityskulkuun Venäjä on tyytymätön. Myös Suomen

361 "Suomi karkottaa yhdeksän Venäjän suurlähetystössä työskentelevää henkilöä – 'Merkittävä takaisku Venäjän tiedustelulle,'" *Iltä-Sanomat*, 6.6.2023, <https://www.is.fi/politiikka/art-2000009638297.html>.

362 Ks. esim. Bussmann ja Iost, "Signals of Resolve or a Shortcut?"; Halas, "NATO's sub-conventional deterrence."

363 Dmitry Adamsky, *The Russian Way of Deterrence: Strategic Culture, Coercion, and War* (Stanford University Press, 2023).

364 Samuel Charap et al., *Understanding Russian Coercive Signaling* (RAND Corporation, 2022), https://www.rand.org/pubs/research_reports/RRA198-9.html.

turvallisuuspoliittisessa johdossa on ollut erimielisyyksiä loukkausten tahattomuudesta tai tahallisuudesta.³⁶⁵ Epäselvästä signaloinnista huolimatta ilmatilaloukkauksilla on informaatiovaikuttamisarvoa. Loukatussa maassa heräävä keskustelu usein spekuloi loukkauksia tyytymättömyydestä viestintänä, ja suvereniteetin loukkaus sotilaallisin keinoin voi herättää kansalaisissa, mukaan lukien päätöksentekijöissä, huolta. Huolella voi taas olla loukkaajan uhkaavuutta lisäävä vaikutus, joka Venäjän tapauksessa voi tukea sen poliittisia päämääriä.

Valtaosa Venäjän Suomen ilmatilan loukkauksista on tapahtunut Suomenlahdella, ennen kaikkea Porvoon edustalla. Myös Virossa valtaosa loukkauksista on keskittynyt yhteen paikkaan, Vaindloon saarelle ja sen läheisyyteen. Molempia paikkoja yhdistää kansainvälisen ilmatilan kapeus, ja se, että maiden ilmatilarajat tekevät näiden kahden alueen kohdalla ”kulmien oikomisen” helpoksi. Suomenlahden alueella loukkauksia on usein tapahtunut ryppäissä ja samoihin ajanjaksoihin on osunut loukkauksia sekä Suomessa että Virossa. Näin on käynyt sekä 2000-luvun puolivälissä, vuoden 2014 jälkeisellä ajanjaksolla sekä myös vuoden 2022 jälkeen.

Loukkausten keskittyminen Suomenlahdelle selittyy ainakin osin sen ilmatilan kapeuden lisäksi runsaalla sotilaslentoliikenteellä Kaliningradin ja Manner-Venäjän välillä. Suomenlahden ilmatilan erityispiirteet selittävät myös sen, miksi osa ilmatilaloukkauksista voi olla joko huolimattomuutta tai piittaamattomuutta ilman poliittista motiivia. Venäjä ei yksittäisiä poikkeuksia lukuun ottamatta ole loukannut Suomen ilmatilaa esimerkiksi itärajalla, mikä väistämättä tulkittaisiin Suomessa provosoivammaksi teoksi kuin loukkaukset kapeassa Suomenlahden ilmatilassa.³⁶⁶

Tapauskuvaus 3: Venäläinen kiinteistöomistus turvallisuuspoliittisena uhkana

2010-luvulle tultaessa Suomessa alettiin keskustella venäläisen kiinteistöomistuksen rajoittamisesta. Vuonna 2009 media uutisoi ensimmäistä kertaa omistukseen mahdollisesti liittyvistä riskeistä, ja neljä vuotta myöhemmin eduskunnassa tehtiin ensimmäinen aiheita koskeva lakialoite.³⁶⁷ Taustalla vaikutti Suomessa toteutettu, EU-säännöksiin pohjautunut kiinteistöomistuksen vapauttaminen 2000-luvun alussa. Uusi kiinteistöostot vapauttanut laki hyväksyttiin eduskunnassa

365 Ks. esim. Korkki, *Puolustuksen paluu*, 110.

366 Haastattelu 27, Timo Kivinen.

367 Krista Rastamo, ”Venäläisten maakaupoista Suomen sotilaskohteiden lähellä uutisoitiin jo 10 vuotta sitten – laaja raportti paljastaa strategisten kohteiden sijainnit,” *MTV Uutiset*, 24.9.2018, <https://www.mtvuutiset.fi/artikkeli/venalaisten-maakaupoista-suomen-sotilaskohteiden-lahella-uutisoitiin-jo-10-vuotta-sitten-laaja-raportti-paljastaa-strategisten-kohteiden-sijainnit/7085886>.

ilman ainuttakaan puheenvuoroa. 2000-luvun puoliväliin tultaessa venäläiset ostivat Suomesta satoja kiinteistöjä vuosittain. Huippuvuonna 2008 venäläisiä kiinteistöstoja tehtiin 905 kappaletta. Myöhemmin, 2010-luvulla, ostojen määrä tippui 100–200 vuosittaiseen kiinteistöostoon.³⁶⁸

Vaikka venäläisten kiinteistöomistuksen määrä Suomessa kokonaisuudessaan on marginaalista ja vaikka valtaosaan kaupoista ei ole liittynyt mitään hämärää tai turvallisuutta vaarantavaa, vuoden 2014 jälkeen Suomessa herättiin aiempaa laajemmin omistukseen liittyviin riskeihin. Raportissa mainittu Airiston Helmen tapaus oli selvä signaali siitä, että suomalaisviranomaiset ottavat kiinteistöomistukseen liittyvät riskit aiempaa vakavammin.

Vuonna 2019 hyväksyttiin kolmesta osasta koostuva lainsäädäntökokonaisuus, jolla tehtiin EU ja ETA-maiden ulkopuolinen kiinteistönosto luvanvaraiseksi, ja se antoi valtiolle etuosto-oikeuden strategisten kohteiden välittömässä läheisyydessä. Se myös mahdollisti kansallista turvallisuutta vaarantavien kiinteistöjen pakko-lunastuksen. Lupalainsäädäntöä kiristettiin vuonna 2023, ja lopulta vuonna 2025 hyväksyttiin tähän liittyen lainsäädännön kiristys, jolla kiellettiin hyökkäyssotaa ja välitöntä uhkaa muodostavien valtioiden kansalaisten kiinteistökaupat Suomessa. Kiinteistöjen hankintaa koskeva lainsäädäntö on tarkoitettu erityisesti normaalioloja varten. Valmiuslaki ja puolustustilalaki mahdollistavat konfliktitilanteissa kiinteistöjen käytön rajoittamisen sekä vihollisvaltion kansalaisen, yhteisön tai säätiön omaisuuden takavarikoinnin.³⁶⁹

Vuonna 2019 voimaantulleen lainsäädännön perusteluissa linjattiin, miten kiinteistöjen hankkimisen avulla kansallista turvallisuutta vaarantavat tahot voivat saada jalansijan Suomeen mahdollistaen esimerkiksi laittoman tiedustelutoiminnan ja viranomaisten toimintaedellytysten heikentämisen.³⁷⁰ Asiantuntija-arvioissa on myös nostettu mahdollisuus kiinteistöjen käyttämisestä esimerkiksi erikoisjoukko- ja sabotaasitoimintaan liittyvään varusteiden tai räjähteiden ennakkovarastointiin tai vihollistoimijoiden soluttautumiseen.³⁷¹ Raporttia varten tehdyssä haastattelussa entinen puolustusministeri Jussi Niinistö sanoi käyneensä eräissä epäilyttävissä kohteissa ja olevansa varma, että niitä oli mahdollisuus tarpeen vaatiessa käyttää Suomen turvallisuutta vaarantavaan toimintaan.³⁷²

368 Salovaara, *Ruplaruhtinaat*, 11–12.

369 Haastattelu 36.

370 Ibid.

371 Hallikainen ja Savolainen, *Ilkeyksiä, sabotaasia ja hyökkäyksiä*, 78–81.

372 Haastattelu 45, Jussi Niinistö.

Vaikka kiinteistöomistusta Suomen turvallisuuden horjuttamaan pyrkivät tahot osaavat myös peittää jälkensä,³⁷³ puolustusministeriö on hylännyt kiinteistökauppoja, joilla on yhteys Venäjän turvallisuustoimijoihin.³⁷⁴ Venäjä voi mahdollisesti hyödyntää ostoihin myös muista maista tulevia bulvaaneja. Vuonna 2025 puolustusministeriö esimerkiksi antoi kielteisiä lupapäätöksiä muun muassa Kazakstanin ja Kirgisian kansalaisille.³⁷⁵ Kiinteistölupien myöntämistä arvioidaan kolmen kriteerin – sijainnin, käyttötarkoituksen ja ostajan – muodostavan kokonaiskuvan kautta.³⁷⁶ Esimerkiksi julkisuuteen nousseen Kankaanpäässä sijaitsevan vanhankodin kielteinen lupapäätös vuonna 2022 liittyi sen epäuskottavaan käyttötarkoitukseen.³⁷⁷

2.3 Johtopäätökset

Suomen liittyminen Natoon huhtikuussa 2023 merkitsi Venäjän epäonnistumista sen tärkeimmässä strategisessa tavoitteessa suhteessa Suomeen. Pitkään Venäjän Suomi-politiikka kuitenkin toimi verrattain hyvin. Harjoittamalla Venäjän ulkopolitiikan mittapuulla rakentavaa ja yhteistyöhakuista linjaa sekä erityisesti 2010-luvun alusta alkaen muistuttamalla Suomea retorisesti ja ajoittaisilla painostustoimilla Venäjälle epäystävällisen linjan riskeistä Moskova pyrki signaloimaan sotilasliittoon kuulumattomuuden hyötyjä ja siitä luopumisen haittoja suomalaisille, mukaan lukien maan poliittisille päättäjille. Aina 2020-luvulle saakka Venäjän toiminta ei herättänyt suomalaisessa päätöksenteossa tai kansalaiskeskustelussa sellaista huolta, joka olisi merkittävästi lisännyt Nato-jäsenyyden kannatusta tai halua muuttaa yhteistyö- ja vuorovaikutusperusteista Venäjä-politiikkaa.

Suomi puolestaan piti pitkään sotilasliittoon kuulumattomuutta rationaalisena ratkaisuna. Jatkosodan päättymisen jälkeen syntynyt idänpolitiikan perusmotiivi – hyvien suhteiden ylläpitäminen ja Venäjän turvallisuusintressien huomioiminen – säilyi, vaikkakin vähitellen kaventuneessa muodossa, aina Venäjän hyökkäyssotaan vuoteen 2022 asti. Enemmistö suomalaisista ja maan poliittisista päättäjistä näki

373 Haastattelu 28, Jarmo Lindberg.

374 Haastattelu 36.

375 Heikkilä, Markus et al. "Nämä kiinteistökaupat ministeriö esti: venäläiset havittelivat tontteja Itämeren laivaväylän ja Viitostien ääreltä," *Yle*, 27.10.2025, <https://yle.fi/a/74-20190527>.

376 Haastattelu 36.

377 Outi Salovaara, "Tähän piti rakentaa hostelli ilman rahaa – Näin Suomi pysäytti lopullisesti venäläiskolmikon 'epäuskottavan' talokaupan Kankaanpäässä," *Satakunnan Kansa*, 4.10.2023, <https://www.satakunnankansa.fi/satakunta/art-2000009899395.html>.

mukautuvan Venäjä-linjan historiallisiin kokemuksiin pohjautuen valtioviisaana ja parhaana tapana taata Suomen turvallisuus. Vaikka Suomessa diagnosoitiin Venäjän ulko- ja turvallisuuspolitiikan muutos itsevarmempaan ja aggressiivisempaan suuntaan, vuosien 2008 Georgian sodan ja 2014 Krimin valtauksen ja Itä-Ukrainan sodan jälkeiset reaktiot pyrkivät ensisijaisesti vuoropuhelun ylläpitämiseen tai jopa tiivistämiseen Moskovan kanssa. Kummastakaan konfliktista ei muodostunut ratkaisevaa turvallisuuspoliittista vedenjakajaa, vaikka Suomi lisäsi vuoden 2014 jälkeen turvallisuus- ja puolustuspoliittista varautumistaan merkittävästi useilla eri sektoreilla.

Erään tutkimusraporttiin haastatellun asiantuntijan mukaan on mahdollista, että Venäjä onnistui vuosikymmenten aikana taitavasti vahvistamaan suomalaisessa poliittisessa kulttuurissa vallitsevaa pienvaltioidentiteettiä, jonka yksi peruslähtökohdista oli Venäjän turvallisuusintressien huomioiminen.³⁷⁸ Se, kuinka perusteelliseen ja hienojakoiseen analyysiin Venäjän Suomi-politiikka tosiasiallisesti perustui, on tämän tutkimuksen puitteissa mahdotonta osoittaa. Vaikuttaa kuitenkin siltä, että Venäjän johdossa – jossa Suomi tunnettiin verrattain hyvin – hahmotettiin, että liian kovakourainen toiminta Suomea kohtaan saattaisi johtaa Venäjän kannalta epäsuotuiseseen kehitykseen. Suhteessa Suomeen Venäjän poliittinen johto, erityisesti presidentinhallinto, määritteli pitkälti sen, miten pienempää naapuria tuli lähestyä. Muut Suomesta kiinnostuneet toimijat, kuten asevoimat, pitkälti seurasivat sen linjauksia ja viestejä.

Lopulta Suomen vei Naton jäsenyyteen ennen kaikkea Venäjän muualla Euroopassa harjoittaman toiminnan koettu uhkaavuus, ei kahdenvälisen suhteen ongelmat tai suora uhka Suomea kohtaan. Moskovan vaalima Suomi-linja toimi tiettyssä mielessä pitkään, mutta Suomi ja suomalaiset eivät, kenties vastoin Venäjän odotuksia, tarkastelleet suhdetta tyhjiössä, vaan huomioivat Venäjän yhä aggressiivisemmän toiminnan muualla Euroopassa. Täysimittainen hyökkäys Ukrainaan vuonna 2022 muodosti kliimaksin kehityskulussa, jossa Venäjään liittyvät suomalaiset huolenaiheet ja uhkakäsitykset olivat kumuloituneet vuoden 2014 jälkeen. Samalla läntinen sotilasyhteistyö normalisoitui ja puolueettomuuteen sekä liittoutumattomuuteen liitetyt positiiviset mielleyhtymät haihtuivat.³⁷⁹

Venäjän toiminnan rakentavaan ”porkkanapuoleen” kuuluivat ennen kaikkea taloudellisten mahdollisuuksien tarjoaminen (ks. luku 3) sekä valmius säännölliseen kanssakäymiseen eri poliittisilla ja diplomaattisilla tasoilla. Turvallisuus- ja

378 Haastattelu 15.

379 Pesu ja Iso-Markku, *Insufficiency of informal alignment*, 579.

puolustuspolitiikan kannalta olennaista on kuitenkin arvioida erityisesti sitä, mistä Venäjä omissa toimissaan pidättäytyi, koska Suomi oli tietoisesti jättänyt kahdenvälinen turvallisuus- ja puolustusyhteistyön kapeaksi.

Tutkitun ajanjakson aikana, 2000-luvulla, Venäjä ei saatavilla olevan aineiston perusteella kohdistanut Suomeen vakavaa kahdenvälistä sotilaallista painostusta kuten esimerkiksi Ryska paskenin kaltaisia aggressiivisia signalointitoimia. Vaikka 2010-luvulle tultaessa painostavampi diplomatia, retoriset muistutukset ja niin sanotut ”venäläiset vihjeet” lisääntyivät Suomen syventäessä läntistä yhteistyötään ja Venäjän oman ulkopolitiikan muuttuessa aggressiivisemmaksi, Venäjä ei kohdistanut Suomeen suoria turvallisuuspoliittisia painostustoimia, kuten sabotaasi-, salamurha- tai vakavia kyberhyökkäyksiä eikä järjestelmällistä vaalivaikuttamista. Ainoaksi selkeäksi painostusoperaatioksi jäi vuosien 2015–2016 välineellistetyn maahantulon operaatio Suomen pohjoisrajalla, jonka vakavuutta ei tosin ole syytä vähätellä, ja joka myös muistutti Suomea siitä, ettei se ollut immuuni Venäjän painostuskeinoille.

Suomen vastaus Venäjän uhkapotentiaalin kasvuun rakentui vähitellen. Vaikka 2000-luvun alkuvuosia leimasi verraten vakaa turvallisuuspoliittinen ympäristö, Venäjän uhkapotentiaalia ei täysin sivuutettu: muun muassa asevelvollisuuteen perustuva aluepuolustusjärjestelmä päätettiin säilyttää. Venäjän sotilaallinen uhka koettiin kaukaiseksi mutta ei poissuljetuksi mahdollisuudeksi, ja puolustuskyky mitoitettiin ensisijaisesti strategisen iskun torjuntaan pikemminkin kuin laajamittaisen hyökkäyksen varalle. Vuosien 2007–2008 aikana Suomessa havaittiin Venäjän itsevarmuuden ja suurvalta-ajattelun voimistuminen, mutta maa jatkoi vakiintunutta ja laaja-alaista yhteistyötä painottanutta Venäjä-linjaa. Merkittäviä varautumistoimia ei vielä tuolloin toteutettu, vaikka esimerkiksi tiedustelulainsäädännön puutteista ja venäläisomisteisten kiinteistöjen riskeistä käytiinkin julkista keskustelua.

Krimin valtaus ja Itä-Ukrainan sodan puhkeaminen vuonna 2014 muodostivat ensimmäisen varsinaisen käännekohdan varautumisen vahvistamisessa. Ulkopolitiittisesti Suomi pyrki edelleen dialogiin Moskovan kanssa, mutta samanaikaisesti varautumista tehostettiin useilla sektoreilla, kuten sotilaallisessa valmiudessa, tiedustelussa ja kiinteistöomistusten valvonnassa. Suomi oli Euroopan unionin jäsenenä mukana asettamassa Venäjälle sekä talous- että henkilöpakotteita. Puolustusmenoihin kohdistunut leikkauskehitys pysäytettiin ja rahoitusta maltillisesti korotettiin. Kansainvälistä sotilaallista yhteistyötä tiivistettiin selvästi, joskin ajoittain sitä sävytti varovaisuus ja halu välttää Venäjän provosointia. Vuoden 2014

jälkeen päättyi myös vuosikymmeniä jatkunut Suomen ja Venäjän puolustus-hallintojen välinen institutionaalinen suhde, johon oli kuulunut muun muassa komentajatasoisia keskusteluja ja vierailuvaihtoja.

Vuoden 2022 jälkeen Suomen Venäjä-politiikka on rakentunut pelotteelle ja varautumiselle, ja Suomessa seurataan tällä hetkellä poikkeuksellisen tarkasti Venäjän potentiaalisia vaikuttamistoimia. Voidaan perustellusti arvioida, että suomalainen yhteiskunta kykenee melko hyvin diagnosoimaan laaja-alaisen vaikuttamisen piirteitä, eritoten turvallisuuspolitiikan sektorilla, vaikka yhteiskunnan avoimuus lisääkin haavoittuvuutta pahantahtoista vaikuttamista kohtaan.³⁸⁰ Kireä turvallisuus-tilanne ja siitä seurannut valppaus ovat saattaneet johtaa jopa jonkinasteiseen yliherkkyyteen, jossa valtiolliseen vaikuttamiseen liittymättömät tapahtumat tulkitaan herkästi hybridivaikuttamiseksi.³⁸¹ Useissa hankkeen yhteydessä tehdyissä haastatteluissa nostettiin esiin huoli siitä, että Venäjän uhkaavuuteen liittyvä ylivirittynyt tulkinta voi synnyttää myös kielteisiä sivuvaikutuksia, kuten maassa asuvien venäläisten syrjintää ja siten yhteiskunnallisia jännitteitä.

Tulevina vuosina Suomen turvallisuuden kannalta erittäin keskeistä on kyetä seuraamaan Venäjän ulko- ja turvallisuuspolitiikan alueellisten painopisteiden kehitystä. Venäjän sotatoimet Ukrainassa ovat heikentäneet sen kykyä käyttää laaja-alaista vaikuttamista Suomea ja laajemmin Pohjois-Eurooppaa vastaan. On kuitenkin mahdollista, että sodan päättyessä tai sen intensiteetin laskiessa Venäjä pyrkii entistä voimakkaampiin painostustoimiin suhteessa Pohjois-Eurooppaan, jossa sen strateginen asema on viime vuosina merkittävästi heikentynyt. Strategisten tekijöiden lisäksi toimintaa voi motivoida katkeruus Suomen Nato-päätöstä kohtaan. Olennaista Venäjän toimille on, hyväksytäänkö Moskovassa Pohjois-Euroopan uusi turvallisuusasetelma realiteettina vai pyritäänkö sitä aktiivisesti horjuttamaan erilaisilla vaikuttamistoimilla. Selvää kuitenkin on, että Venäjän strateginen intressi Suomeen ja Suomen turvallisuuspoliittisiin valintoihin säilyy, vaikka Pohjois-Euroopan turvallisuusarkkitehtuuri on perustavanlaatuisesti muuttunut.

Olennainen ero aiempaan on se, että Suomi vastaa Venäjän tulevien vuosien toimintaan nyt myös Naton jäsenenä. Jos Suomen turvallisuuspoliittinen linja ennen rakentui näkemykseen, jonka mukaan sotilasliittoon kuulumaton Suomi voisi yleisessä eurooppalaisessa selkkauksessa välttyä konfliktilta tai ainakin rajata

380 Haastattelu 30, Juha Martelius.

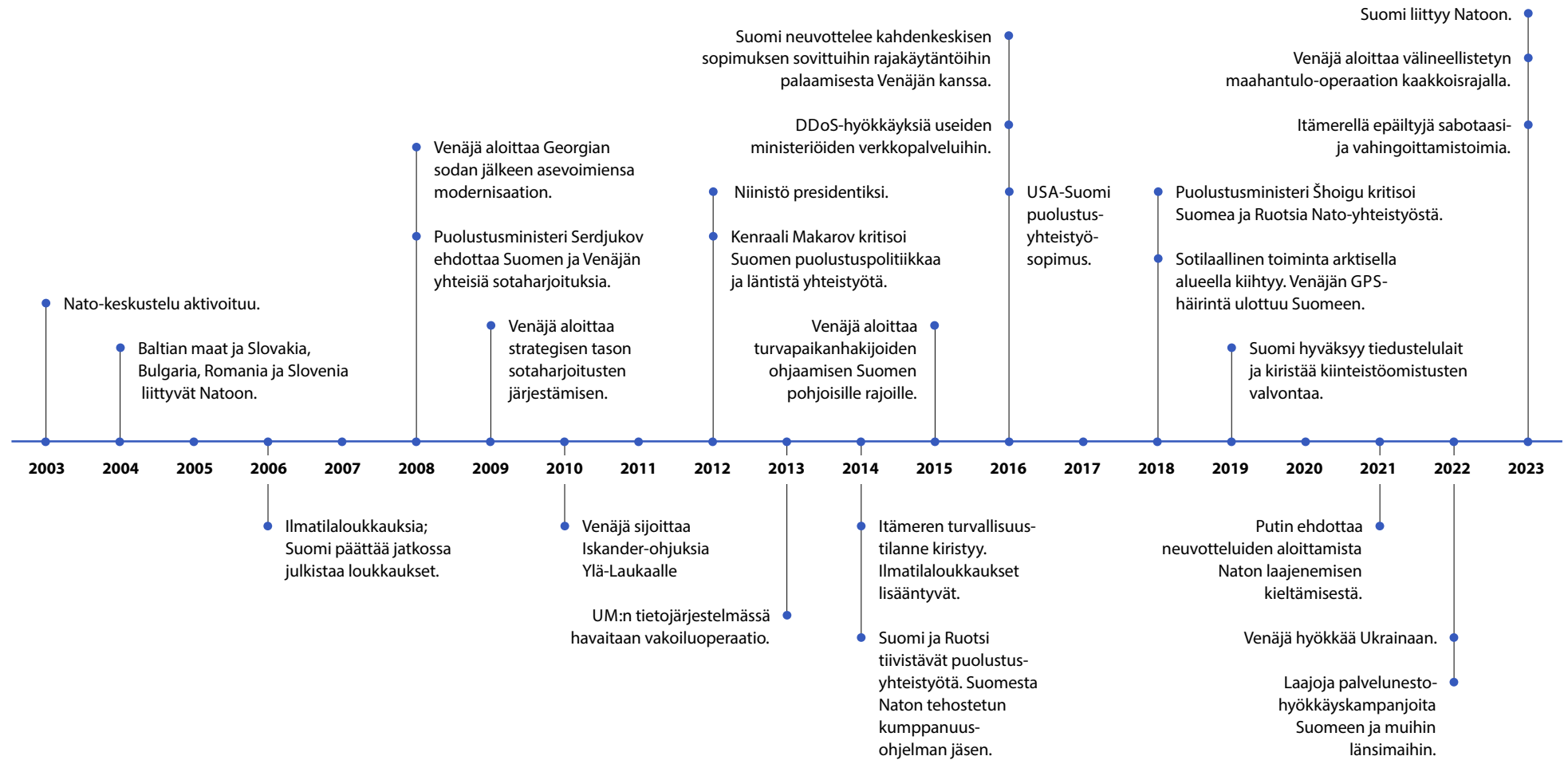
381 Jarmo Huhtanen, "Supo ei enää puhu hybridivaikuttamisesta, ja siihen on hyvä syy," *Helsingin Sanomat*, 17.12.2025, <https://www.hs.fi/suomi/art-2000011685553.html>.

siihen kohdistuvaa voimankäyttöä, nykyinen linja perustuu oletukseen, että paras tapa välttää konflikti Venäjän kanssa on Naton kollektiivisen pelotteen uskottava ylläpitäminen. Kansallisten varautumistoimien ohella Suomen onkin vaikutettava Naton linjauksiin siitä, miten yhteistä pelotetta ja puolustusta Nato–Venäjä-etulinjalla rakennetaan.³⁸² Samalla Suomen kaltaiselle Venäjän rajanaapurille on tärkeää, että Nato, Euroopan unionit ja koalitiot kuten brittivetoinen Joint Expeditionary Force (JEF) kehittävät aiempaa tehokkaampia keinoja sotilaallisen toiminnan alapuolella tapahtuvan laaja-alaisen vaikuttamisen ja hybriditoiminnan torjumiseen.

---

382 Matti Pesu, Iro Särkkä ja Joel Linnainmäki, "NATO's extended frontline. Towards regional strongholds and aggregated deterrence," *FIIA Briefing Paper 426*, joulukuu 2025, Ulkopoliittinen instituutti, <https://fiia.fi/julkaisu/natos-extended-frontline>.

Kuvio 4. Venäjän turvallisuuspoliittinen vaikuttaminen ja Suomi: aikajana 2000–2023.

3 Geekonominen vaikuttaminen

Veli-Pekka Tynkkynen (vastuukirjoittaja), Mika Perkiömäki, Katri Pynnöniemi ja Harri Mikkola

3.1 Johdanto

Laaja-alaisen vaikuttamisen yhteydessä geokonomisella vaikuttamisella tarkoitetaan taloudellisten välineiden strategista käyttöä poliittisten tavoitteiden saavuttamiseksi. Tavoitteena on talouden keinoin saada kohdemaahan toimimaan vaikuttajan etujen mukaisesti ja tavalla, jolla kohdemaahan ei välttämättä muuten toimisi. Perinteinen esimerkki tämänkaltaisesta vaikuttamisesta ovat taloudelliset pakotteet. Samankaltaista pakottamisen ja painostamisen logiikkaan nojaavaa vaikuttamista voivat olla myös esimerkiksi painostus tuontikielloilla, tulleilla tai energiatoimitusten katkaisulla.

Geekonominen vaikuttaminen voi myös olla tämänkaltaista vaikuttamista huomattavasti hienovaraisempaa, jolloin pyrkimyksenä on peittää toiminnan geostrategiset päämäärät. Osaltaan tämän vuoksi geokonomisista vaikuttamista saattaa olla vaikea havaita ja tunnistaa. Erityisesti kohdemaan toimijoilla, jotka hyötyvät operaation tuottamista taloudellisista porkkanoista, voi olla intressi vähentää taloudelliseen vuorovaikutukseen liittyviä uhkakuvia. Saadut taloudelliset hyödyt voivat kuitenkin altistaa kohdemaan poliittiselle painostukselle tai jopa edellyttää poliittisia myönnytyksiä, jotka pahimmillaan vahingoittavat kohdemaan suvereniteettia eri korruption muotojen tai kriittisen infrastruktuurin kontrolloinnin kautta.

Kylmän sodan jälkeistä länsimaista turvallisuusajattelua leimasivat ajatukset vapaasta kaupankäynnistä, keskinäisriippuvuuksista ja näiden turvallisuutta lisäävästä vaikutuksesta. Aivan viime vuosiin asti erityisesti länsimaat ovat operoineet keskinäisriippuvuuden ja turvallisuuspolitiikasta vapaan kaupankäynnin logiikalla. Tämänkaltaisessa ympäristössä epäsymmetriset taloudelliset keskinäisriippuvuudet ovat tarjonneet autoritaarisille toimijoille mahdollisuuden vaikuttaa demokraattisiin

järjestelmiin hyödyntämällä päätöksenteon nopeuttan, keskitettyjä resurssejaan ja kykyään valjastaa taloudelliset toimijat strategisen valtiollisen vaikuttamisen välineeksi.³⁸³

Geoekonominen vaikuttaminen on vakiintunut osa Venäjän vaikuttamistyökaluja, ja maa on käyttänyt taloussuhteita ulkopoliittikkansa välineenä aina 1990-luvulta saakka. Venäjä on muun muassa hyödyntänyt entisen Neuvostoliiton ja Itä-Euroopan maiden riippuvuutta sen energiavirroista ja painostanut naapurimaitaan huomioimaan Venäjän toiveet politiikassaan esimerkiksi manipuloidulla energiahintoja ja toimituskatkoja toteuttamalla. Muita vaikuttamisen keinoja ovat olleet muun muassa naapurimaiden kansalaisten karkotukset Venäjältä ja erilaiset poliittisesti motivoituneet tuontirajoitukset.³⁸⁴ Nämä keinot ovat myös esimerkiksi Georgian ja Ukrainan tapauksissa sekoittuneet järeämpiin keinoihin kuten sotilaallisiin operaatioihin. Vaikka Länsi-Euroopassa toki tiedettiin ja tunnettiin Venäjän manipulatiiviset taloudelliset vaikuttamiskeinot sen lähialueilla, yhteistyötä perusteltiin sillä ajatuksella, että Venäjän taloudellinen logiikka lännessä pohjasi toisenlaiseen, markkinavetoisempaan ajatteluun. Lännessä Venäjän geopoliittinen peli jäikin suurelta osin huomiotta. Länsi uskoi, että taloudellinen keskinäisriippuvuus osaltaan edistäisi paitsi rauhan säilymistä myös Venäjän muutosta ja maan sisäisiä markkinaliberaaleja voimia.

Kansainvälinen tutkimus koskien Venäjän vaikuttamistoimintaa talouden ja energian kautta on yhtäältä jakautunut näkemyksiin, jotka tulkitsevat Venäjän toimien nojaavan geopoliittiseen tai geoekonomiseen strategiaan sekä toisaalta ääniin, jotka uskovat markkinaehtoiseen strategiaan. Geopoliittiseen strategiaan sisältyy oletus, että Venäjä voi käyttää esimerkiksi energiakauppaa pakottavana, kiristykseen nojaavana vaikuttamiskeinona, jonka kautta valtio kykenee edistämään geopoliittisia tavoitteitaan. Esimerkiksi kaasuvirran katkaiseminen tai energia-toimitusten katkaisemisella uhkaaminen kohdemaan politiikkaan tai johtoon vaikuttamiseksi lukeutuu tähän kategoriaan.³⁸⁵ Geoekonominen strategia puolestaan ei nojaa energiavirran katkaisemiseen tai sillä uhkailuun, vaan ”virran

383 Harri Mikkola ja Mikael Wigell, ”Hybridivaikuttaminen, geoekonomia, resilienssi – Suomen turvallisuus edellyttää uusien käsitteiden ymmärrystä,” *Ulkopoliittikka*, 3.12.2020, <https://ulkopoliittikka.fi/hybridivaikuttaminen-geoekonomia-resilienssi-suomen-turvallisuus-edellyttaa-uusien-kasitteiden-ymmarrysta/>.

384 Maximilian Hess, *Economic War. Ukraine and the Global Conflict between Russia and the West* (Hurst Publishing, 2023), 53.

385 Karen Smith Stegen, ”Deconstructing the ‘energy weapon’: Russia’s threat to Europe as case study,” *Energy Policy* 39, nro 10 (2011): 6505–6513, <https://doi.org/10.1016/j.enpol.2011.07.051>.

ylläpitoon” ja vaikuttamiseen energiakaupan taloudellisten hyötyjen kautta.³⁸⁶ Venäjän markkinaehtoiseen strategiaan nojaavat puolestaan ovat korostaneet keskinäisriippuvuutta eli molemminpuolisten taloudellisten hyötyjen sekä energia-turvallisuuden tasapainon merkitystä vihamielisen vaikuttamisen hillitsijänä.³⁸⁷

Ymmärrys Venäjän tahtotilasta ja suunnasta on luonnollisesti ollut keskeinen raami, jonka kautta Venäjän vaikuttamista Eurooppaan talouden, energian ja infrastruktuurin kautta on peilattu. Valtaosa kansainvälisen tutkimuksen analyyseistä Venäjän energian kautta vaikuttamisesta sijoittuu joko geopolitiiseen tai geoeconomiseen kategoriaan.³⁸⁸ Suomalaisen Venäjä-tutkimuksen piirissä on monesti painotettu geopolitiittisen ja geoeconomisen vaikuttamisen sijaan Venäjän markkinaehtoista strategiaa.³⁸⁹ Toisaalta Suomen oma ulkopoliittinen linja on vaikuttanut vahvasti siihen, kuinka Venäjä-riskeihin taloudessa ja energia-sektorilla on suhtauduttu ja kuinka niihin on varauduttu. Tämän lisäksi vaakakupissa ovat painaneet merkittävät taloudelliset hyödyt, joita Venäjän-kauppa Suomelle ja Euroopalle tarjosi. Näin ollen on mahdollista ja jopa todennäköistä, että Suomen liennytykseen nojaava ulkopoliittinen linja sekä keskeisten Venäjän-kauppaa tehneiden energiayritysten, kuten Fortumin, Nesteen ja Gasumin, omista taloudellisista intresseistä käsin luotu käsitys keskinäisriippuvuuden voimasta Euroopan ja Venäjän suhteissa on vaikuttanut myös suomalaiseseen akateemiseen analyysiin Venäjän energiavipuarresta.³⁹⁰

Vaikka tutkimustuloksia, valtionhallinnon selvityksiä ja strategioita muuttuvasta Venäjästä on löydettävissä paljon aina 2000-luvun alusta asti, eivät näiden riskejä alleviivaavat johtopäätökset vaikuttaneet käytännön taloudelliseen yhteistyöhön ja kauppaan. Euroopan maiden talousyhteistyö Venäjän kanssa jatkui huolimatta

386 Mikael Wigell ja Antto Vihma, “Geopolitics versus geoeconomics: the case of Russia’s geostrategy and its effects on the EU,” *International Affairs* 92, nro 3 (2016): 605–627, <https://www.jstor.org/stable/24757627>.

387 Pami Aalto et al., “Russia’s energy relations in Europe and the Far East: towards a social structurationist approach to energy policy formation,” *Journal of International Relations and Development* 17 (2014): 1–29, <https://doi.org/10.1057/jird.2012.29>.

388 Roni Laaksonen, *Taloutta vai geopolitiikkaa? Integratiivis-narratiivinen kirjallisuuskatsaus Venäjän energia-aseesta länsimaisessa tutkimuksessa 2008–2021* (pro gradu -tutkielma, Maanpuolustuskorkeakoulu, 2025), <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2025080781364>.

389 Veli-Pekka Tynkkynen, *The Energy of Russia: Hydrocarbon Culture and Climate Change* (Edward Elgar, 2019), <https://doi.org/10.4337/9781788978606>; Veli-Pekka Tynkkynen, *How Europe Got Russia Wrong*.

390 Veli-Pekka Tynkkynen, “Vino kuva Venäjästä,” *Ulkopoliittikka*, 23.1.2025, <https://ulkopoliittikka.fi/vino-kuva-venajasta/>.

Venäjän poliittisen tilanteen muutoksesta. Yhteyttä Venäjän autoritaarisen kehityksen ja sitä tukevan asymmetrisen keskinäisriippuvuuden välillä ei huomioitu, vaan päätöksiä perusteltiin markkinalogiikalla. Venäjän näkökulmasta energia-kauppa loi hyödyllisen välineen painostukselle ja houkuttelulle. Esimerkiksi Venäjän kaasutoimitukset länteen kulkivat pitkään ainoastaan Ukrainan kautta, mikä antoi Ukrainalle tiettyä vipuvartta kaasuneuvotteluissa Venäjän kanssa ja esti Venäjää painostamasta Ukrainaa täysimääräisesti. Nord Stream -kaasuputkihanke Saksan kanssa oli Venäjälle tapa vahvistaa omaa asemaansa ja vapautua Ukrainaan liittyvästä asetelmasta. Samalla hanke johti siihen, että energiaturvallisuuden vahvistamisen sijaan se heikensi sekä Saksan että laajemmin koko Euroopan turvallisuutta,³⁹¹ sillä hyökkäyssodan alkaessa Saksa, ja Eurooppa laajemminkin, oli merkittäväällä tavalla riippuvainen venäläisestä energiasta, etenkin kaasusta.

Ymmärrys Venäjästä ja kaupan riskeistä niin yksittäisille yrityksille kuin Suomelle valtiona on täten kahden todellisuuden tarina. Yksi tulkinta on nojannut yleiseen eurooppalaiseen näkemykseen taloudellisen yhteistyön voimasta rauhan rakentajana tai vähintäänkin väkivallan patoajana. Tämän myötä riippuvuuksien kautta syntyvää vipuvartta ei ole nähty ongelmana, Suomen on ajateltu hallitsevan ne tai niiden merkitystä on vähätelty. Toinen analyysi puolestaan on korostanut Venäjä-riskejä ja sitä, ettei talouden kautta syntyviä riippuvuuksia ja vipuvarsia tunnisteta riittävästi.

Eri toimijat ovat kiinnittyneet vahvemmin jompaankumpaan Venäjä-tarinaa. Yritysten ja taloutta korostaneiden tahojen sekä Suomen perinteiseen ulkopoliittiseen linjaan, ”idänpolitiikkaan”, sitoutuneiden puolueiden tarina on nojannut enemmän keskinäisriippuvuuteen ja hallittavissa oleviin riskeihin. Jälkisuometumisesta huolissaan olleet poliitikot sekä valtionhallinnon turvallisuutta ja ympäristöä painottavat viranomaiset taas ovat korostaneet jälkimmäistä, riskitietoista tarinaa. On luonnollisesti ollut myös toimijoita, jotka ovat korostaneet molempia tarinoita poimien niistä teemoja loogisen tulkinnan synnyttämiseksi. Johtuen riskejä vähätelleen keskinäisriippuvuuden tarinan vahvemmassa asemassa Suomen Venäjä-kaupan ja -suhteiden ohjenuorana ei ole yllättävää, ettei laajamittaista painostavaa tai pakottavaa vaikuttamista talouden ja energian saralla Venäjän taholta ole koettu. Näin on ollut siitä yksinkertaisesta syystä, ettei sitä ole

391 Ibid., 62; Stefan Meister ja Wilfried Jilge, ”After Ostpolitik. A New Russia and Eastern Europe Policy Based on Lessons from the Past,” *DGAP Analysis*, nro 2, huhtikuu 2023, German Council on Foreign Relations, https://dgap.org/system/files/article_pdfs/DGAP_Analyse_2023_EN-02-After%20Ostpolitik.pdf.

suomalaisten ja eurooppalaisten oman Venäjälle myötämielisen talous- ja kauppapolitiikan takia ollut tarvetta käyttää. Yksityiskohtia tarkastelemalla näkyy kuitenkin, että Venäjän hienovarainen vaikuttaminen ilmeni ja ilmenee epäsuoralla tavalla.

Vuosi 2022 ja Venäjän hyökkäyssota Ukrainaan sekä sen laajamittainen raaka-aineiden ja energian käyttäminen osana hybrdivaikuttamista länttä ja Eurooppaa vastaan on tuonut peruuttamattoman muutoksen suhtautumisessa Venäjän kanssa tehtävään taloudelliseen yhteistyöhön. Viime vuosina strateginen ymmärrys keskinäisriippuvuuden linkittymisestä voimapolitiikkaan on lännessä kasvanut.³⁹² Aikaisempaa suurempi osa Euroopan maita on valmis toteamaan, että Venäjä näkee olevansa pitkäkestoisessa geostrategisessä kamppailussa lännen kanssa.³⁹³ Puhe Venäjästä ”energiasupervaltana” havainnollistaa hyvin tätä talouden ja geopolitiikan yhteen kietoutunutta luonnetta venäläisessä ajattelussa.

Venäjän ja Suomen talousyhteistyö ja keskeisimmät energiasektorin investoinnit vuosina 2000–2022:

Suomi kasvatti riippuvuutta venäläisestä energiasta aina vuoteen 2016 saakka, jolloin noin puolet Suomen käyttämästä energiasta ja 80 prosenttia tuontienergiasta oli lähtöisin Venäjältä. Keskimääräiset tuontiosuudet Venäjältä olivat fossiilisen energian (hiili, öljy, kaasu) osalta 80–90 prosenttia kokonaistuonnista. Vuoteen 2022 mennessä venäläisen energian osuus oli laskenut 30 prosenttiin kokonaiskulutuksesta ja 60 prosenttiin tuonnista johtuen tuulivoimainvestoinneista sekä osin Balticconnectorin kaasuputkesta (2019–), jonka kautta Suomeen tuotiin kaasua muualta kuin Venäjältä.

Energiasektorin ulkopuolisilla aloilla merkittävimmit suomalaisen yritysten investoinneiksi Venäjälle nousevat Nokian renkaiden tehdashankkeet, Fazerin leipomo-omistukset sekä S-ketjun kauppohen laajentaminen 2000-luvun alusta. Nämä toimijat lopettivat tai myivät Venäjän toimintonsa vasta hyökkäyssodan alkamisen jälkeen. Kesko luopui kaikista vähittäis- ja rautakaupoistaan Venäjällä jo vuonna 2018.

392 Mikkola ja Wigell, ”Hybrdivaikuttaminen, geoekonomia, resilienssi”.

393 Tomi Kristeri et al., ”Preparedness for geoeconomic risks: Finnish security of supply in the age of new great power competition,” *FIIA Research Paper 3*, heinäkuu 2025, Ulkopoliittinen instituutti, <https://fiia.fi/en/publication/preparedness-for-geoeconomic-risks>.

Suurin riippuvuus Venäjän toiminnoista oli Nokian renkailla, jonka tuotteista peräti 80 prosenttia tehtiin Pietarin alueen kahdella tehtaalla. Merkittävää oli myös suomalaisten elintarvikkeiden vienti Venäjälle ja esimerkiksi 2010-luvulla Valion liikevaihdosta 20 prosenttia ja viennistä puolet suuntautui Venäjälle.

Fortumin Loviisan ydinvoimayksiköt ovat 1970-luvun lopulta ulottuvan historiansa aikana käyttäneet lähes yksinomaan venäläistä uraania. Tästä riippuvuudesta ei ole päästy eroon vuoden 2022 jälkeenkään johtuen ydinpolttoaineen vaikeasta korvattavuudesta sekä voimassa olevista sopimuksista, joita Suomen tai EU:n pakotteet eivät ole uhanneet. Siten Suomen viidestä ydinvoimayksiköstä kaksi on edelleen kiinni venäläisessä uraaniketjussa.

Fortum investoi vuodesta 2008 alkaen merkittävällä summalla (5 mrd €) Venäjän sähkö- ja lämpösektorille. Parhaimmillaan Uniperin kauppojen (7 mrd €) jälkeen (2017–), Fortum tuotti noin 8 prosenttia Venäjän sähköstä. Uniperin kauppojen myötä Fortumista ja Suomen valtiosta tuli keskeinen Venäjän ja Saksan välisen kaasukaupan hyötyjä – ja Venäjän hyökkäyssodan jälkeen erittäin suurten tappioiden (7–11 mrd €) alaskirjaaja. Suomi ei siten ollut neutraali toimija Nord Stream 2 -hankkeessa, vaan merkittävä projektista hyötyjä.

Vuonna 2014 Fennovoiman ydinvoimalan rakennuttajaksi ja osaomistajaksi sinetöitiin Suomen ja Venäjän sopimuksella Venäjän ydinvoima- ja -aseyhtiö Rosatom. Tämä sopimus allekirjoitettiin vain päiviä sen jälkeen, kun Venäjä valloitti Krimin niemimaan. Koko hankkeen elinkaaren ajan (2013–2022) Suomen hallitusten virallinen linjaus hankkeesta on ollut, ettei hankkeessa ole ulko- ja turvallisuuspoliittista ulottuvuutta. Vasta vuodesta 2021 lähtien näihin kysymyksiin alettiin muun muassa puolustusministeriön aloitteesta etsiä vastauksia.

Vuonna 2014 Fortum painostettiin tai suostuteltiin investoriksi Suomen valtionhallinnon ja mahdollisesti Venäjän taholta takaamaan Rosatomin hankkeen eteneminen eli varmistamaan Fennovoiman ydinvoimalan 60 prosentin kotimaisuusaste. Vaakakupissa painoi pelko Fortumin omien Venäjä-investointien kannattavuuden laskusta tai omistusten menetyksistä Venäjän kostotoimenpiteiden seurauksena.

3.2 Tilannekuva ja varautuminen Venäjän geoeconomiseen vaikuttamiseen

Tässä osiossa kuvataan valtionhallinnon raporttien ja strategioiden sekä haastatteluaineiston pohjalta, kuinka Venäjän vaikuttaminen talouden, energian ja infrastruktuurin kautta Suomessa on ymmärretty. Kunakin aikakautena (2000–2006, 2007–2011, 2012–2022) keskitytään suomalaiseseen ymmärrykseen Venäjän tahtotilasta ja toiminnasta tällä saralla sekä siihen, miten Suomi varautui ja reagoi Venäjän toimintaan.

3.2.1 Keskinäisriippuvuuden valtakausi (2000–2006)

Käsitys Venäjän suunnasta, kaupan riippuvuuksista sekä talouskytkösten synnyttämästä maariskistä Vladimir Putinin ensimmäisen kauden (2000–2004) ajalta tulee esiin 2000-luvun alun hallitusohjelmista, joissa Venäjä nähtiin ensisijaisesti kasvavana markkina-alueena suomalaisille yrityksille.³⁹⁴ Ohjelmissa korostettiin investointien ja viennin edistämistä sekä kaupan esteiden poistamista, kun taas harvat huolenaiheet liittyivät 1990-luvun alusta saakka puhuttaneeseen hallitsemattomaan muuttoliikkeeseen itärajan yli. Esimerkiksi Suomen turvallisuus- ja puolustuspoliittisessa selonteossa vuodelta 2001 esitettiin oletettavasti Venäjän Tšetšeniaa vastaan käymän sodan sekä syyskuussa 2001 tehtyjen terrori-iskujen sivu- ja jälkivaikutuksista huoli, että Venäjän rajavalvonnan siirtäminen eteläisille rajoille voi heikentää Suomen rajavalvontaa.³⁹⁵

Ensimmäiset merkit Venäjän maariskin arvioinnin muutoksesta sijoittuvat Putinin ensimmäisen kauden lopulle. Öljy-yhtiö Jukosin kansallistaminen ja sen johtajan Mihail Hodorkovskin pidätys vuonna 2003 sekä voimistuva poliittisen ja taloudellisen vallan keskittäminen Putinin hallinnon käsiin sai aikaan sen, että vuoden 2004 Suomen turvallisuus- ja puolustuspoliittisessa selonteossa linjataan, että *"Suomen ja muun Euroopan riippuvuus Venäjän energiatoimituksista säilyy tulevina vuosina suurena."*³⁹⁶ Tämä on toki maahantuontitilastojen objektiivisen

394 *Pääministeri Anneli Jäätteenmäen hallituksen ohjelma 17.4.2003.* (Valtioneuvosto, 2003). <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2023031331320>; *Pääministeri Matti Vanhasen hallituksen ohjelma 24.6.2003.* (Valtioneuvosto, 2003), <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2023031331319>.

395 *Suomen turvallisuus- ja puolustuspolitiikka 2001. Valtioneuvoston selonteko* (Valtioneuvosto, 2001), 72, <https://defmin.fi/documents/236553176/249313875/selonteko2001.pdf>.

396 *Suomen turvallisuus- ja puolustuspolitiikka 2004*, 28.

tarkastelun tulos, mutta sen kirjaaminen potentiaalisena riskinä tai uhkana oli uutta. On mahdollista, että valtionhallinnossa luettiin tarkkaan myös Venäjän vuoden 2003 energiastrategiaa, jossa eksplisiittisesti ilmaistaan energian olevan taloudellisen vaikutusvallan ohella Venäjälle geopoliittisen vaikuttamisen väline.³⁹⁷

Valtioneuvoston vuoden 2006 Yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen turvaamisen strategiassa (myöhemmin Yhteiskunnan turvallisuusstrategia) Venäjä-kauppaan liitetään jo riskejä, jotka voidaan tulkita kriittisiksi Putinin hallinnon politiikkaa kohtaan, ei vain analyysiksi venäläisen yhteiskunnan ongelmien läikkymisestä Suomeen.³⁹⁸ Venäjän järjestäytyneen rikollisuuden muun muassa nähtiin jatkavan soluttautumista suomalaiseen liike-elämään, erityisesti huolinta- ja logistiikka-sektorilla sekä ulkomaankaupassa. Tämän Venäjän yhteiskunnalliseen tilanteeseen tai kulttuuriin liittyvän riskin lisäksi vuoden 2006 strategia nimittäin linjaa: *”Yksipuolisen energiariippuvuuden välttäminen sekä ulkomaankaupan kuljetusmahdollisuuksien ja kansallisen huoltovarmuuden turvaaminen ovat taloudellisten painostuskeinojen kiistämiseksi ensiarvoisen tärkeitä.”*³⁹⁹

Kriittiset argumentit olivat kuitenkin tällä aikakaudella vähälukuisia ja marginaalisia. Putinin alkuvuosien suoranainen länsimaille imartelu oli kuitenkin jo vuosikymmenen puoliväliin mennessä muuttunut kovemmaksi retoriikaksi. Suomen ulkopoliittikan kannalta olennaista oli, että EU:n kautta tapahtuva vaikuttaminen Venäjään oli muuttunut entistä haasteellisemmaksi. Näin tilannetta kuvasi eräs Venäjän talouden tuntija haastattelussamme: *”Venäjä lakkasi ottamasta EU:n tosissaan jo noin 2004–2005.”*⁴⁰⁰ Venäjän sisäinen muutos siis rekisteröitiin, mutta edellä mainittua strategiaa lukuun ottamatta valtavirtatulkinta korosti molempipuolisen taloudellisen yhteistyön etuja, ei riskejä.

Keskinäisriippuvuusnarratiivin voimasta kertoo se, ettei valtion omistajapoliittisissa periaatepäätöksissä vuosina 1999–2020 käsitellä valtion omistamien yhtiöiden, kuten Fortumin, Nesteen tai Gasumin, riskienhallintaa tai varautumista vieraan valtion, kuten Venäjän, poliittiseen tai taloudelliseen vaikuttamiseen. Entisen pääministerin Esko Ahon johdolla Suomen itsenäisyyden juhlarahasto Sitra

397 Venäjän federaation energiaministeriö, *Energetičeskaja strategija Rossii do 2020 goda*, 2003, <http://www.energystrategy.ru/projects/es-2020.htm>.

398 *Yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen turvaamisen strategia*, Valtioneuvoston periaatepäätös 23.11.2006 (Puolustusministeriö, 2006), https://web.archive.org/web/20081119213605/https://defmin.fi/files/815/YETT_2006.pdf.

399 *Yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen turvaamisen strategia*, 61.

400 Haastattelu 50.

käynnisti vuonna 2004 Venäjä-ohjelman, jossa keskityttiin ensisijaisesti Venäjän kaupan mahdollisuuksiin, ja hyvin rajatut identifioidut riskit liitettiin esimerkiksi korruptioon. Laajemmat strategiset riskit jäivät katveeseen.⁴⁰¹

Energian käyttö painostuksellisena poliittisena vipuvartena oli näytellyt roolia Venäjän suhteissa entisen Neuvostoliiton alueella jo 1990-luvulta saakka, mutta vuoden 2006 aikana poliittisesti motivoituneet kaasutoimitusten katkot yleistyivät alueella tuntuvasti.⁴⁰² Vaikka energiapainostus keskittyi erityisesti entisen Neuvostoliiton maihin, mukaan lukien Baltian maat,⁴⁰³ olisi riskienhallinnan päivittämiseen kuitenkin ollut vahvoja perusteita vuoden 2006 jälkeen. Esimerkiksi Ukrainassa Venäjä onnistui korruptoimaan Ukrainan oranssin vallankumouksen Eurooppamielisen johdon kaasukaupan avulla, mihin vuosien 2006 ja 2009 kaasukiistat maiden välillä suoraan liittyivät. Myös vuoden 2008 elokuussa käyty viiden päivän sota Georgiaa vastaan ja sitä edeltänyt painostus energiasektorilla olivat selkeitä merkkejä riskien kasvamisesta.

Suomen 2000-luvun alkuvuosien Venäjä-suhdetta leimasi Euroopan unionin viralliseksi politiikaksi muotoutunut Pohjoisen ulottuvuuden aloite, jota pääministeri Paavo Lipponen ”*epätoivoisesti ajoi pyrkien rakentamaan naapurisuhteita Venäjään koko EU:n tasolla*”.⁴⁰⁴ Pohjoisen ulottuvuuden politiikka nojasi ajatukseen, että Venäjän kanssa harjoitettavan alueellisen yhteistyön kautta Suomi tukee Venäjän uudistuskehitystä ja sitoutumista yhteistyöhön sekä rakentamaan kumppanuuteen Euroopassa.⁴⁰⁵ 2000-luvun alun hallitusohjelmissa aloite korostui liikenneinfrastruktuurihankkeissa, kuten nopeassa itäradassa ja E18-moottoritieissä. Tavoitteena oli vahvistaa Suomen logistista asemaa osana EU:n Pohjoisen ulottuvuuden politiikkaa.

401 Simon-Erik Ollus ja Heli Simola, *Russia in the Finnish Economy* (Sitra, 2006), <https://www.sitra.fi/wp-content/uploads/2017/02/Raportti66.pdf>.

402 Robert L. Larsson, *Russia's Energy Policy: Security Dimensions and Russia's Reliability as an Energy Supplier* (Swedish Defence Research Agency, 2006), <https://www.foi.se/rest-api/report/foi-r--1934--se>.

403 Näihin kuuluivat muun muassa öljytoimitusten keskeyttäminen Latvian satamaoperaattori Ventpils Naftalle vuonna 2003 ja Liettuan öljynjalostamolle Mažeikiu Naftalle vuonna 2006. Agnia Grigas, ”Legacies, Coercion and Soft Power: Russian Influence in the Baltic States”, Briefing Paper, Chatham House, 2012, 4. https://www.chathamhouse.org/sites/default/files/public/Research/Russia%20and%20Eurasia/0812bp_grigas.pdf.

404 Haastattelu 39, Heidi Hautala.

405 *Suomen turvallisuus- ja puolustuspolitiikka 2001* (Valtioneuvosto, 2001).

Yleisesti Pohjoisen ulottuvuuden politiikka nähtiin mahdollisuutena edistää Itämeren alueen maiden välistä yhteistyötä, ympäristönsuojelua ja työmarkkinoiden toimivuutta. Venäjän vaikuttamiseen liittyviä riskejä ei eksplisiittisesti käsitelty ja politiikka näyttäytyy vahvasti mahdollisuuksien korostamisena sekä yhteistyön, vakauden ja kehityksen välineenä, jolla Venäjän integroitumista kansainväliseen sopimusjärjestelmään tuettiin.⁴⁰⁶ Pohjoisen ulottuvuuden Venäjä-riskiä sivuttiin julkisesti vasta Kataisen hallituksen ohjelmassa (2011) rajavalvontakysymysten kautta, mutta sekin näyttäytyi teknillis-hallinnollisena, ei turvallisuuspoliittisena teemana.⁴⁰⁷ Suomen näkökulmasta Pohjoisen ulottuvuuden politiikka mahdollisti kahdenvälisen yhteistyön tekemisen laajemmassa, yleis-eurooppalaisessa kehityksessä.

Suomi ja Venäjän taloudellinen vaikuttaminen

Vuosituhannen vaihteessa Venäjän taloudellinen tilanne oli vuoden 1998 talousromahduksen jäljiltä huono ja korkean öljyn maailmanmarkkinahinnan vuodet sekä tästä johtunut voimakas talouskasvu vielä edessä päin. Suomen silloisen pääministerin Paavo Lipposen edistämän Pohjoisen ulottuvuuden politiikan hengen mukaisesti Suomi oli aktiivinen osapuoli uusien Venäjän kanssa toteutettavien energiahankkeiden saralla. Lipponen ehdottikin Venäjän pääministeri Jevgeni Primakoville öljyputken vetämistä Porvoon Kilpilahden öljynjalostamolle ja vientisatamaan perustellen hanketta kustannustehokkuudella ja aikataululla: Porvoon kautta Venäjä pääsisi nopeammin viemään raakaöljyä ja Kilpilahdessa jalostettuja öljytuotteita maailmanmarkkinoille sekä tienaamaan Venäjän energiateollisuuden kipeästi kaipaamia tuloja sektorin modernisoimiseen.⁴⁰⁸

Oletettavasti yksi keskeinen vaikuttaja ehdotuksen taustalla oli valtion öljy-yhtiö Neste (1998–2005 osana Fortumia), sillä yritys olisi hyötynyt merkittävästi asemasta suurena venäläisen öljyn jalostajana ja vientikeskuksena. Poliitikkoja hankkeessa viehätti ajatus Suomesta kauppasiltana Venäjältä maailmalle, mikä oli tuon ajan puheissa valtavirtaa. Tällainen positio olisi myös lähentänyt Venäjää ja Suomea ulkopoliittisessa mielessä. Tämä Suomen ”korvaamattomuus” on mahdollisesti nähty niin, että tärkeänä venäläisen energian vientinoodina Suomi vahvistaa omaa

406 *Pääministeri Matti Vanhasen hallituksen ohjelma* 24.6.2003 (Valtioneuvosto, 2003), <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2023031331319>; *Pääministeri Matti Vanhasen II hallituksen ohjelma* 19.4.2007 (Valtioneuvosto, 2007), <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2023031331321>.

407 *Pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen ohjelma* 22.6.2011 (Valtioneuvosto, 2011), <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe201704256255>.

408 *Yle Radio Itä-Uusimaa*, ”Porvoon öljyputki Lipposen ja Primakovin pääaiheita,” 9.2.1999, <https://yle.fi/a/3-5110401>.

ulkopoliittista asemaansa suhteessa Venäjään. Aikalaistulkinnat eivät siten lainkaan käsitelleet, ainakaan julkisesti, tällaisen hankkeen energia- ja ulkopoliittisia riskejä. Nykyperspektiivistä asiat näyttäytyvät usein toisessa valossa. Esimerkiksi eräs talouselämän asiantuntija totesi haastattelussa: *”Neste suunnitteli Venäjältä Porvooseen öljyputkea, joka olisi kasvattanut Suomen riippuvuutta Venäjästä. Venäjä kuitenkin rakensi sen sijasta sataman (Koivistoon), mikä oli todennäköisesti Suomen onni.”*⁴⁰⁹

Suomen ajaessa Porvooseen venäläistä öljyputkea, Venäjä puolestaan nosti yhteistyöagendalle ydinvoimalarakentamisen.⁴¹⁰ Pääministeri Primakov ehdotti tätä öljyputkineuvotteluissa, mutta siitä ei julkisuudessa seurannut keskustelua eikä asia edennyt. Se, että Venäjä linkitti ydinvoimalarakentamisen Suomen edistämisiin Pohjoisen ulottuvuuden tavoitteita ajaviin energiahankkeisiin, on seuraavien askelten kannalta kuitenkin oleellista. Niin Porvoon öljyputki kuin Suomen ajama, Venäjältä Suomen kautta Keski-Eurooppaan kulkeva Itämeren kaasuputki varmasti nähtiin Venäjällä positiivisena, Venäjän etua edistävänä hankkeena. Suomi nähtiin ystävällisessä valossa, mikä Pohjoisen ulottuvuuden yksi kirjaamaton tavoite olikin. Moskovassa oltiin tietoisia vastaavien hankkeiden taloudellisista hyödyistä eurooppalaisille ja siten niiden Venäjälle käyttökelpoisesta poliittisesta vipuvarresta. Öljyputkea Suomeen ei rakennettu, mutta Itämeren kaasuputki toteutui myöhemmin Nord Stream -hankkeina, vaikkakaan ei alkuperäisessä muodossa Suomen kautta, vaan yhdistäen venäläisen kaasuvirran suoraan Saksaan.

Suomen öljy- ja kaasuhankeiden kautta edistämä keskinäisriippuvuus, jonka sisäänrakennettuna ajatuksena oli idänpolitiikasta tuttu ajatus Suomesta ystävällismielisenä siltana lännen ja idän välillä, oli myöhemmän ydinvoimayhteistyön edistämisen kannalta oleellista. Pääministeri Primakovin ehdotus ei välittömästi saanut vastakaikua, mutta Venäjä tarjosi aktiivisesti ydinvoimaosastamista Suomelle niin vuosina 2002–2003 Olkiluoto 3:n tarjouskilpailussa kuin Fennovoiman periaatepäätöksen aikaan vuonna 2010.

Venäjän vuosien 2001–2004 atomienergiaministerin ja ministeriöstä valtionyhtiöksi muutetun Rosatomin johtajana vuosina 2004–2006 toimineen Aleksandr Rumjantsevin nimittäminen Venäjän suurlähettilääksi Suomessa vuonna 2006 kieli siitä, että jo 2000-luvun ensimmäisellä vuosikymmenellä Venäjä nojasi Suomeen vaikuttamisessaan merkittävästi juuri ydinvoiman varaan. Rumjantsev pysyi

409 Haastattelu 50.

410 Kalle Schönberg, ”Venäjän pääministeri ehdotti Suomelle ydinvoimayhteistyötä,” *Ilta-Sanomat*, 11.11.1998, <https://www.is.fi/taloussanomat/art-2000001295431.html>.

huomattavan pitkään Helsingissä suurlähettiläänä, aina vuoteen 2017 saakka. Erittäin todennäköisesti Venäjän tiedustelu kohdistui jo tuolloin suomalaisen yhteiskunnan ja poliittisten päättäjien näkemyksiin ydinvoimaa ja erityisesti venäläistä ydinvoimaa kohtaan. Pitkäaikainen vaikuttamistyö näytti tuovan tuloksia vuonna 2014, kun Rosatom – Venäjän Ukrainaa vastaan käymästä sodasta huolimatta – valittiin Fennovoiman ydinlaitostoimittajaksi.

Pohjoisen ulottuvuuden politiikka oli Venäjälle väylä pyrkiä taloudellisen yhteistyön kautta kannustamaan Suomea pysymään yhteistyötä ja taloudellista keskinäisriippuvuutta painottavassa linjassaan sekä edistämään itselleen hyödyllisiä energia- ja infrastruktuurihankkeita esimerkiksi luomalla ”hyvä naapuri”-puheella painetta Suomelle pitää kiinni luottamuksellisesta suhteesta. Suomi pitäytyikin ”vastuullisessa” politiikassaan ja vältteli Venäjän kritisoimista. Suomi myös osallistui siihen, että EU-rahoitusta kanavoitiin Venäjälle sen aiheuttamien ympäristöriskien ratkomiseksi – myös tilanteessa, jossa Venäjän talous oli jo roimasti parantunut.

Suomen tulkinta Venäjän vaikuttamisyrietyksistä ja tahtotilasta tuolta ajanjaksolta tulee hyvin esille haastatteluiden kautta. Toiset tulkitsivat itsekriittisesti, että vaikka muutos oli ilmeinen jo vuodesta 2000, sitä oli vaikea uskoa. Esimerkiksi taloustieteilijä, professori Kari Liuhto kuvaa aikaa:

”Venäjän ensimmäinen muutos tapahtui heti vuonna 2000, kun Putin tuli valtaan. Toiminnan luonne muuttui. Vedätettiin meitä heti alusta alkaen? Esimerkiksi Tehtaankatu otti aggressiivisesti yhteyttä, jos heille epämieluisa henkilö kutsuttiin esiintymään Suomeen. [...] KGB-diktatuuria rakennettiin jo, mutta minä en sitä nähnyt.”⁴¹¹

Suurella kuvassa Suomessa vallitsi kuitenkin 2010-luvulle asti usko positiiviseen muutokseen Venäjällä ja siten epäusko pahantahtoiseen vaikuttamiseen Venäjän taholta, kuten eräs elinkeinoelämän toimija asetelmaa kuvasi: *”Ennen finanssikriisiä oli vahva usko, että Venäjä vaurastuu. Uskottiin myös, että oikeusvaltio kehittyy. Kremlin silloin varmaan oikeasti halusi kansainvälistää ja modernisoida.”*⁴¹² Kuten koko Euroopan mittakaavassa, Venäjän aggressiivisempaan puheeseen ja tekoihin Suomi vastasi liennyttäen ja positiivisen kautta eli sivuuttamalla tai vähättelemällä riskejä – *”en nähnyt vaikuttamisyrietyksissä turvallisuuskysymyksiä, enkä tänäänkään*

411 Haastattelu 6, Kari Liuhto.

412 Haastattelu 43.

*usko, että sellaisia tuolloin oli*⁴¹³ – sekä korostamalla Venäjän tarjoamia taloudellisia mahdollisuuksia ja luomalla ylipäättään myönteistä kuvaa maasta. Elinkeinoelämän valtavirta herätti myös arvostelua: *”Ihmettelin Sitran Venäjä-ohjelmaa, että miksi tehtiin mainoskampanja Venäjälle.*”⁴¹⁴ Puolestaan Sitran hallintoneuvostossa kritiikkiä herätti muun muassa johtajien luksustason Venäjän-matkat ja raportit riskisijoitustoiminnan ulkoistamisesta entisille Sitran johtajille ilman kilpailutusta. Esimerkiksi hallintoneuvoston silloinen jäsen Liisa Jaakonsaari epäili blogissaan, että *”vähän venäläiseen malliin johtajat ovat lähteneet ’yrittäjiksi’ isolla pääomalla ja tietenkin hyvillä liksoilla*”⁴¹⁵

3.2.2 Riskit kasvavat (2007–2011)

Tämän aikakauden alku paikannetaan usein presidentti Putinin vuoden 2007 Münchenin turvallisuuskonferenssin puheeseen, jossa hän syytti länttä Venäjän turvallisuuden vaarantamisesta. Ukrainan läpi kulkevaa venäläiskaasua koskevan vuoden 2006 kiistan jälkeen Putinin ja hänen hallintonsa poliitikkojen puheita luettiin tarkoin. Niissä annetaan ymmärtää, joskaan ei sanota suoraan, että Euroopan tulisi hyväksyä Venäjän monopoliasema energiantoimittajana asettamatta sen toimille rajoitteita – käytännössä siis luovuttaa energiaturvallisuus Venäjän käsiin. Kuitenkin tammikuun 2009 kaasukiistan, jonka seurauksena Venäjä katkaisi myös EU:n alueelle tarkoitetun, Ukrainan läpi virtaavan kaasun, myötä Euroopassa havahduttiin huoltovarmuushuoliin ja energiariippuvuudesta alettiin keskustella niin tutkimuksen kuin politiikankin kentällä.⁴¹⁶ Tämän kiistan turvallisuuspoliittista merkitystä voimisti Venäjän käymä sota Georgiaa vastaan elokuussa 2008.

Suomen kannalta vastaavanlainen energiaankin kytkeytyvä ongelma koettiin vuosina 2007–2009, kun Venäjä korotti vientipuun tullimaksuja merkittävästi. Suomen ja Venäjän rajaliikenneyhteyksien kehittäminen Itä- ja Pohjois-Suomessa -raportissa uhka ilmaistiinkin selkeästi:

413 Haastattelu 50.

414 Haastattelu 6, Kari Liuhto.

415 Tuomo Pietiläinen, ”Sitran johtajien Venäjän-matkailukin halutaan syyniin,” *Helsingin Sanomat*, 5.12.2007, <https://www.hs.fi/talous/art-2000004531700.html>.

416 Tynkkynen, *The Energy of Russia*.

”Venäjä on nostamassa puun tuontitulleja vuoden 2009 alusta sekä ilmaissut myös aikomuksensa vähentää tilapäisten rajanylityspaikkojen sekä puutavaran tullauspaikkojen määrää nykyisestä. Suunnitellussa laajuudessa toteutuessaan nämä päätökset tulevat vähentämään rajusti puun tuontia Venäjältä Suomeen.”⁴¹⁷

Samassa rajaliikenneyhteyksien kehittämistä käsitelleessä raportissa linjataan myös, että kauppavirtoihin Venäjältä liittyy jatkossakin riskejä: *”Rautatie-kuljetusten volyymit ovat herkkiä sekä Venäjän tariffi- ja tullipolitiikalle ja omien satamien käyttöä suosivalle kuljetuspolitiikalle, että muutoksille yksittäisten suurten tavaraerien kuljetussopimuksissa.”⁴¹⁸* Myös muuttuneen tullikohtelun resurssi- ja ympäristöpoliittisia riskejä korostettiin vuoden 2010 ympäristöministeriön tulevaisuuskaatsauksessa, jossa *”tuontipuun saanti Venäjältä tyrehtyy ja lisää hakuista Suomessa voimakkaasti”* luettiin yhdeksi kehityssuunnaksi, johon on varauduttava, vaikka se ei olisi todennäköinen.⁴¹⁹ Epävirallisissa keskusteluissa puutulliasia kuitenkin kehystettiin Suomessa usein Venäjän Kiinan kanssa käymän puukaupan ongelmien kautta.⁴²⁰ Puutullikysymyksistä Venäjän kanssa neuvotteleiden pääministeri Matti Vanhasen ja presidentti Tarja Halosen jaettu näkemys oli, että puutulleilla Venäjä halusi kiristää investointeja Venäjän puuteollisuuteen (ks. myös 1. luku).⁴²¹ Suomen näkökulmasta kuitenkin itse kiristys toimi perusteena välttää suuria investointeja Venäjälle.

Vuonna 2008 puolustusministeriön Haasteiden Venäjä -julkaisussa Venäjän itsevarmempi ulkopoliittinen asento, Venäjän vaurastuminen ja lisääntyvä geostrategisten energiahankkeiden edistäminen Suomen lähialueilla kuvataan uhkana:

417 *Suomen ja Venäjän rajaliikenneyhteyksien kehittäminen Itä- ja Pohjois-Suomessa* (Liikenne- ja viestintäministeriö, 2008), 6, <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-201-721-5>.

418 Ibid., 15.

419 *Yhdessä kestävään tulevaisuuteen*. Ympäristöministeriön tulevaisuuskaatsaus 2010 (Ympäristöministeriö, 2010), 40, <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-11-3792-1>.

420 Veli-Pekka Tynkkynen, “Russian bioenergy and the EU’s renewable energy goals: perspectives of security,” teoksessa *Russian Energy and Security up to 2030*, toim. Susanne Oxentierna ja Veli-Pekka Tynkkynen (Routledge, 2014), 64; vrt. Vita Spivak, “The Bugbear of Chinese Deforestation: The Real Threat to Russia’s Forests,” Carnegie Moscow, luettu 16.12.2025, <https://carnegie.ru/commentary/77200>.

421 Haastattelu 38, Tarja Halonen; haastattelu 48, Matti Vanhanen.

”Suomeen tulee voimakkaasti vaikuttamaan Venäjän lisääntyvät merikuljetukset, satamarakentaminen sekä uudet putkihankkeet, joilla pyritään vähentämään Venäjän riippuvuutta transitiomaista. [...] Lisäksi Northstream-kaasuputken rakentaminen Suomenlahden pohjaan nostaa Suomenlahden statusta Venäjän ulkopoliitikassa. Nämä kehityslinjat asettavat paineita Venäjän ja Suomen kahdenvälisille suhteille.”⁴²²

Kaksi vuotta myöhemmin Yhteiskunnan turvallisuusstrategiassa Suomen energia-riippuvuus Venäjästä tuodaan myös esiin: *”Maakaasun toimitusvarmuuden erityispiirteemme ovat ainoa tuontiyhteytemme Venäjältä ja käytännössä puuttuva maakaasun varastointimahdollisuus.”⁴²³*

Näiden haasteita ja riskejä kuvanneiden raporttien ja strategioiden rinnalla kuitenkin kulkee optimistinen tulkinta Venäjän suunnasta, kuten oikeusministeriön Venäjä-strategiassa vuosille 2009–2015 asia ilmaistaan. Tämän voi toki lukea joko toiveena tai sitten ennusteena tulevasta:

”Venäjän oikeusvaltiokehitys on omiaan vaikuttamaan Suomen turvallisuus- ja oikeuspoliittisten intressien toteutumiseen. Oikeusturvan ja oikeussuojan parantuminen Venäjällä lisää suomalaisten yksityishenkilöiden ja yritysten rajan yli tapahtuvan toiminnan mahdollisuuksia ja vähentää riskiä jäädä vailla oikeutta tai tulla väärin tuomituksi. Kehittynyt oikeudellinen ympäristö vaikuttaa positiivisesti talouselämään ja hyvinvointiin rajan molemmiin puolin.”⁴²⁴

Haastatteluissamme korostetaan autoritaarisemman hallinnan ja väkivaltaisemman ulkopoliitikan käännekohtaksi edellä mainittua vuotta 2007 sekä vuosien 2008–2009 kansainvälistä finanssikriisiä, joka laski Venäjän bruttokansantuotetta noin kymmenyksellä. Eräs elinkeinoelämän asiantuntija kuvasi muutosta näin: *”Finanssikriisin jälkeen Venäjän modernisaatioskenaario sakkasi. Isänmaallinen imperialismi tuli paikkaamaan menetettyä suosiota.”⁴²⁵* Jos talouden ongelmat nähtiin väkivaltaisemman suunnan määrittäjänä, niin toisaalta tulkittiin myös

422 Meri Kulmala et al., *Haasteiden Venäjä* (Puolustusministeriö, 2008), 144, <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-25-1882-1>.

423 *Yhteiskunnan turvallisuusstrategia*, Valtioneuvoston periaatepäätös 16.12.2010, (Valtioneuvosto, 2010), 37–38, https://turvallisuuskomitea.fi/wp-content/uploads/2015/10/yts_2010_fi_nettiin.pdf.

424 *Oikeusministeriön Venäjä-strategia vuosille 2009–2015* (Oikeusministeriö, 2009), 10, <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-466-864-4>.

425 Haastattelu 43.

2000-luvun alusta koettu vaurastuminen väkivallan mahdollistajana: *”Vuonna 2007 tuli Venäjän iso muutos aggressiiviseen ulkopoliittikkaan, kun talous mahdollisti sen.”*⁴²⁶

Selittäjäksi väkivallan kasvulle ja talouden alisteiselle asemalle suhteessa geopolittisiin tavoitteisiin ei kuitenkaan tuolloin esitetty Venäjän imperialistista maailmankuvaa tai revanssihenkistä suurvaltapolitiikkaa, kuten haastateltu asiantuntija tuon ajan hengen kiteytti:

*”Geopoliittisen tai puolustuspoliittisen riskin toteutumista näin pahasti ei osattu 10–20 vuotta sitten ennakoida; että Venäjä uhraisi kaiken postimperialistisen traumansa takia. East Office teki kyllä inhorealistic skenaarioita, joissa tämä oli siellä pahimmassa päässä. Toimitusjohtajat eivät pitäneet inhorealisticista skenaarioista, vaan halusivat konsulttien välityksellä myydä hallituksille jo tekemiään päätöksiä.”*⁴²⁷

Siten on loogista, että esimerkiksi Fortumin (ks. Fortumia käsittelevä esimerkitapaus alla) suurinvestoinnit Venäjälle käynnistettiin näinä vuosina.

Suomi ja Venäjän taloudellinen vaikuttaminen

Eurooppalaisen kontekstin Venäjän vaikuttamiselle loi siten polarisoituva tulkinta Venäjän tahtotilasta sekä kaupan roolista rauhan tai konfliktin edistäjänä. Valtionhallinnon analyyseistä voi jo lukea lisääntyneen huolestuneisuuden siitä, että lähes kaikki Suomen käyttämä öljy tuli tuolloin Venäjältä, kuten liikenne- ja viestintäministeriön toiminta- ja taloussuunnitelma vuosille 2011–2014 linjaa: *”Suomi on liikenteessä erittäin riippuvainen tuontiöljystä.”*⁴²⁸ Tässä siis epäsuorasti tuodaan jo esille, että öljyriippuvuudella on talouden kautta potentiaalia vaikuttaa Suomen politiikkaan.

Valtioneuvoston vuoden 2009 turvallisuus- ja puolustuspoliittinen selonteko meni pidemmälle riskiarviossaan, mutta toisaalta sielläkin oli yhä voimissaan oletus kaupan rauhaa rakentavasta roolista:

426 Haastattelu 6, Kari Liuhto.

427 Haastattelu 43. East Office viittaa suomalaisten suurten teollisuusyritysten vuonna 2008 perustamaan yhteenliittymään East Office of Finnish Industries. Toimisto perustettiin Sitran Venäjä-ohjelman (2004–2007) pohjalta.

428 *Liikenne ja viestintä 2014. Liikenne- ja viestintäministeriön hallinnonalan toiminta- ja taloussuunnitelma vuosille 2011–2014* (Liikenne- ja viestintäministeriö, 2010), 17, <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-243-133-2>.

”Euroopan unionin jäsenmaiden riippuvuus Venäjältä energiatoimittajana on merkittävä. Tällä voi olla turvallisuuspoliittisia heijastusvaikutuksia myös Pohjois-Euroopassa, mikäli Venäjä käyttää energiavarantojaan poliittisen vaikuttamisen ja painostuksen välineenä. Venäjän ja unionimaiden kasvava keskinäisriippuvuus sitoo niitä myös positiivisella tavalla tiiviimmin yhteen lisäten alueellista vakautta.”⁴²⁹

Oleellista tässäkin arviossa on kuitenkin se, että normaalin kaupan ei oletettu sisältävän poliittista riskiä. Uhka tuli vain sitä kautta, että Venäjä käyttäisi niin sanottua kovaa energia-asetta, kuten Ukrainassa tai Moldovassa, eli katkaisisi energiavirran. Kaakkois-Euroopan EU:n ulkopuolisten valtioiden kokemukset Venäjän geopoliittisesta energiavipuarrestista eivät vaikuttaneet suomalaiseen uhka-arvioon siitä, että myös normaali kaupankäynti – geokonominen vaikuttaminen öljy- ja kaasuvirran ylläpitämisen kautta – voisi heikentää Suomen turvallisuutta. Koska energia oli virrannut Neuvostoliitosta ja Venäjältä keskeytyksettä Suomeen koko energia-kaupan historian ajan 1960-luvulta saakka – ja tämä oli keskeinen argumentti Venäjän luotettavuuden puolesta niin energiatoimittajana kuin investointikohteenakin – Venäjän latenttia valtaa ja niin sanotun pehmeän energia-aseen käyttöä Suomeen oli hyvin vaikea tunnistaa.

Vaikuttamisen tunnistaminen oli sitäkin vaikeampaa, koska eurooppalaisen idänpolitiikan keskeinen lähtökohta – keskinäisriippuvuuden logiikka – perustui oletukseen, että voimme altistaa itsemme riippuvuuksille ja niiden kautta tapahtuvalle vaikuttamiselle, koska uskoimme vaikuttavamme samalla tavoin Venäjään. Toisin sanoen Eurooppa oletti, että itsensä sitominen energiariippuvuuteen Venäjältä oli mahdollista, koska uskottiin myös Venäjän sitovan itsensä vastaavaan pysyvään riippuvuuteen Euroopan markkinoista. Ongelma oli vain siinä, että kauppaa Venäjän kanssa ei käynyt EU vaan EU-jäsenmaiden yritykset, jotka olivat pieniä toimijoita verrattuna valtion omistamiin tai kontrolloimiin venäläisiin yrityksiin. Tästä huolimatta aina vuoteen 2022 saakka pintansa piti tulkinta, jonka mukaan kauppa on yksityisen sektorin asia. Kuten pitkäaikainen kansaedustaja ja elinkeinoministerinä ja valtiovarainministerinä toiminut Mika Lintilä kuvaa: *”Poliittisissa piireissä ei pohdittu negatiivisia vaikutuksia, koska energiakauppa oli totaalisesti yritysten välistä.”⁴³⁰*

Haastatteluissa nousee esille harvoja konkreettisia vaikuttamisyrityksiä. Eräs esimerkki tuli esiin haastattelussa:

⁴²⁹ Suomen turvallisuus- ja puolustuspolitiikka 2009, 65.

⁴³⁰ Haastattelu 42, Mika Lintilä.

”En minä suhtautunut niihin niin, että tässä olisi jokin turvallisuuskysymys, enkä nähnyt sellaisia vaikutuksia, en todellakaan. Toki, kun Fortumin ostoja sitten oli, kun [Venäjän sähkömarkkinat] reformoitiin ja yhtiöitä syntyi, niin esimerkiksi Rusgidro uhosi pääjohtajatasolla ostavansa Fortumin. Mutta kunhan uhosi, ei ollut vakavasti otettavaa.”⁴³¹

Toisin sanoen vaikka venäläistoimijoiden suilla kauppavirtojen vipuvarret tehtiin näkyviksi, mitään uhkaavaa ei suomalaistoimijoiden puolelta koettu.

Suuri kuva on kuitenkin se, ettei vaikuttamista koettu, koska latenttia vaikuttamista ei sellaiseksi tunnistettu. Tämä yksikertaisesti siksi, että Suomen oma tahto historiallisista ja ulkopoliittisista syistä on ollut ylläpitää Suomen riippuvuutta Venäjästä taloudessa ja energiassa. Siten Suomen innokkuus lisätä venäläisen energian tuontia aina vuoteen 2016 saakka sekä Fortumin mittavat investoinnit Venäjän energiateollisuuteen vuodesta 2008 eteenpäin ovat looginen seuraus mahdollisuuksien ja uhkien arvioinnista – mahdollisuuksia suurenneltiin ja uhkia vähäteltiin tai ne sivuutettiin, kuten seuraavat haastattelusitaatit kertovat:

”Fortumin kohdalla en ole varma, ohjasivatko liikemiehet poliitikkoja vai päinvastoin. Fortumin menetyt on historiallisen suuri. Joka tapauksessa siinä oli Venäjän koukku, jonka me nielaisimme. [...] Fortumin kohdalla Suomessa olisi ollut osaamista tehdä riskianalyysi, mutta se tehtiin niin, että saatiin haluttu tulos, valitsemalla oikea henkilö tekemään se.”⁴³²

Entinen Moskovan suurlähettiläs (2000–2004) René Nyberg – joka toimi myös East Office of Finnish Industriesin johtajana vuodet 2008–2013 – on raportoinut vuosina 2007–2008 lyhyesti Venäjän pääministerinä toimineen Viktor Zubkovin todenneen pääministeri Vanhaselle, että jos Suomi investoi *”viisi miljardia dollaria Venäjän metsäteollisuuteen, se saa tuoda puuta loputtomasti”*⁴³³ Venäjän yritys kiristää puutulleilla suomalaisia toimijoita investoimaan Venäjälle johti kuitenkin siihen, että suomalainen metsäteollisuus supisti toimintaansa Venäjällä. Vuonna 2011 Nyberg kuitenkin pohdiskeli, että Venäjän sellu- ja paperituotantoon sijoittaminen olisi kuitenkin saattanut olla hyvä investointi Suomen metsäteollisuudelle, sillä näin

431 Haastattelu 50.

432 Haastattelu 6, Kari Liuhto.

433 René Nyberg, *Patriarkkoja ja oligarkkeja* (Siltala, 2019), 111.

*”siitä olisi tullut osa Venäjän teollisuutta, ja sen sanalla olisi ollut painoarvoa päätetäessä tullipolitiikasta.”*⁴³⁴ Takaiskuista huolimatta usko keskinäisriippuvuuteen näytti siis säilyvän vahvana.

Yksi syy systemaattiselta vaikuttavaan poliittisten riskien vähättelyyn saattaa olla kilpailuasetelma eri eurooppalaisten toimijoiden kanssa. Esimerkiksi haastattelussa presidentti Sauli Niinistön entinen ulkopoliittinen neuvonantaja ja sittemmin kansliapäällikkö Hiski Haukkala kuvasi, kuinka usein vaikutelma oli se, että muut eurooppalaiset toimijat olivat rynnimässä Suomen ohi Venäjän markkinoille *”oikealta, takaa ja vasemmalta.”*⁴³⁵ Suomalaiset päätöksentekijät ja taustavaikuttajat olivat myös kytkeytyneet hyvin tiiviisti Euroopan ja Venäjän välisiin talouselämän ja energiateollisuuden verkostoihin. Teollisuusvaikuttaja-oligarkit tapasivat ja informoivat länsimaalaisia teollisuusjohtajia ja taustavaikuttajia, ja luottamukselliset välit saattoivat heijastua tilannekuvan ja riskiarvioiden vinoumiin. Erityisen tiiviit yhteydet suomalaisilla vaikuttajilla oli esimerkiksi läheisestä Putin-yhteydestään tunnettuun Nord Stream -johtajaan Matthias Warningiin sekä teräsyhtiö Severstalin pääomistajaan Aleksei Mordašoviin.⁴³⁶

Huolimatta Suomen omasta halusta lisätä strategisia riippuvuuksia Venäjästä, huoltovarmuuden turvaamisen lisäksi on kuitenkin myös merkkejä tietyn varautumispolitiikan olemassaolosta. Suomen energiahuoltovarmuus on esimerkiksi turvattu monipuolisella energiapaletilla sekä varmistamalla varautuminen lainsäädännöllä mutta myös välttämällä suurta kaasuriippuvuutta Venäjästä, kuten elinkeinoelämän asiantuntija strategiaa kuvaa:

*”Suomessa jo 2007–2011 todettiin, ettei haluta maakaasulla viherryttää kivihiltä, koska se johtaa Venäjä-riippuvuuden kasvuun. Siksi Suomi selvisi vuonna 2022 Keski-Eurooppaa vähemmällä.”*⁴³⁷

434 Ibid., 112. Nyberg viittaa kirjassaan The Moscow Timesin kirjoitukseensa ”2 Tales of Finnish Investment in Russia”, joka julkaistiin 20.4.2011.

435 Haastattelu 20, Hiski Haukkala.

436 Nyberg, *Patriarkkoja ja oligarkkeja*, 121. Olli Varis ja Arja Paananen, ”Tällaista oli Esko Ahon toiminta Venäjällä – IS selvitti vaietut kytkökset,” *Ilta-Sanomat*, 19.11.2022, <https://www.is.fi/politiikka/art-2000009154790.html>; Petri Sajari, ”Esko Aho piti yli 20 vuotta yhteyttä kolmeen pakotteiden kohteena olevaan oligarkkiin – ’Kanssakäymisestä oli hyötyä myös Suomelle,” *Helsingin Sanomat*, 22.3.2022, <https://www.hs.fi/talous/art-2000008700051.html>.

437 Haastattelu 43.

Jos huoltovarmuusajattelu takasi sen, ettei Venäjän fossiilienergian tuonnista haluttu olla liian riippuvaisia, investoinnit Venäjälle puolestaan kasvoivat tällä ajanjaksolla merkittävästi, pitkälle kiitos Fortumin sekä Nokian Renkaiden. Venäjän talouden ongelmat kuitenkin olivat 2000- ja 2010-lukujen taitteessa investointeja jarruttava tekijä, ei maariskin uudelleen kalibrointi, kuten elinkeinoelämän asiantuntija tapahtunutta kuvaa:

”Finanssikriisin jälkeen usko Venäjään ei palautunut. Tuotto- ja riskinäkymät heikkenivät. Venäjästä tulikin paikallaan polkeva öljytalous. Finanssikriisi onneksi pelasti vielä isommilta investoinneilta ja keskinäisriippuvuudelta.”⁴³⁸

Tästä huolimatta Nokian Renkaat rakensi toisen tehtaansa Pietariin vuonna 2012 nostaten Venäjän tehtaiden tuotannon osuuden tuotteistaan 80 prosenttiin, kun taas Fortumin investoinnit jatkuivat suurina tämän kauden ja etenkin vuonna 2014 alkaneen Ukrainan sodan jälkeenkin. 2010-luvun alussa vielä vallitsi ajatus Venäjä-investointien rajoittamisesta, kuten elinkeinoelämän asiantuntija kuvaa: *”Fortum oli varautunut, että firman pitää kestää, jos Venäjä kansallistaa omistukset.”⁴³⁹* 2010-luvun lopulla Uniper-kauppoja tehtäessä varovaisuus kuitenkin unohtui. Niistäkin aiheutuneet tappiot Fortum kyllä kesti, mutta vain merkittävällä Suomen valtion poliittisella myötävaikuttamisella ja suurin tappioin vuoden 2022 jälkeen.

Tapauskuvaus 1: Fortum

”Jos ajatellaan Fortum-keisiä, se perustui näkymään, jossa Venäjä kehittyi myönteisesti. [...] Ei osattu ennustaa Venäjän kehitystä, läksyt on kovat niille, jotka tekivät investointeja.”⁴⁴⁰

”2007–2008 tuli voimaan [Venäjän] strategisten sektorien laki. Siitä piti tulla Kauppalehden kansijuttu, mutta jostain syystä Fortum osti toisen kannen juuri sen päälle. [...] Oliko tämä pelkästään yhteensattuma, sillä siinä jutussa varoiteltiin, että älkää nyt Fortumilla laittako yhtään euroa lisää sinne Venäjälle.”⁴⁴¹

438 Ibid.

439 Ibid.

440 Haastattelu 21.

441 Haastattelu 6, Kari Liuhto. Kommentissa viitataan Kimmo Lundénin artikkeliin *”Jäädyyttäkää Venäjän-investoinnit toistaiseksi,” Kauppalehti*, 10.3.2008, <https://www.kauppalehti.fi/uutiset/a/266807d2-2bda-3afe-a9c1-3c7f692acaa2>.

”Pitkät kaasusopimukset Uniperin ja Gazpromin välillä olivat tärkeä valtioiden välinen asia, joka kiinnosti sekä Saksaa että Venäjää. Niihin liittyvään taloudelliseen riskiin oli Fortumissa hyvin varauduttu. Riski fyysisten kaasutoimitusten loppumisesta kokonaan arvioitiin olevan alle prosentin.”⁴⁴²

Fortum investoi vuodesta 2008 alkaen noin viisi miljardia euroa Venäjän sähkö- ja lämpösektorille⁴⁴³ ja jatkoi Venäjään linkittyviä investointeja vuodesta 2017 voimalisesti, kun yritys alkoi tavoitella enemmistöosuutta saksalaisesta Uniperista.⁴⁴⁴ Näiden yli seitsemän miljardin euron kauppojen jälkeen Fortum tuotti noin kahdeksan prosenttia Venäjän sähköstä ja oli keskeinen toimija Venäjän ja Saksan välisessä kaasukaupassa. Uniperin kautta suomalainen pääoma oli sidottu myös Saksan ja Venäjän väliseen kaasuputkihankkeeseen.

Vuonna 2014 Fortum painostettiin tai suostuteltiin investoijaksi Suomen valtionhallinnon ja mahdollisesti Venäjän taholta takaamaan Rosatomin hankkeen eteneminen eli varmistamaan Fennovoiman ydinvoimalan 60 prosentin kotimaisuusaste.⁴⁴⁵ Vaakakupissa painoi pelko Fortumin omien Venäjä-investointien kannattavuuden laskusta tai omistusten menetyksistä Venäjän mahdollisten kostoimenpiteiden seurauksena. Venäjän laajamittaisen hyökkäyssodan jälkeen Fortum koki suomalaisen yrityshistorian suurimmat tappiot, arviolta 7–11 miljardia euroa, kun Venäjä ajoi alas kaasukaupan Saksaan ja Fortumin omistukset otettiin Venäjän hallintaan.⁴⁴⁶

Näin suureen Venäjä-riippuvuuteen näyttää ajaneen sekä Fortumin johdon että keskeisten poliitikkojen yhteinen visio. Erään talouselämän edustajan mukaan Suomen poliittiselle johdolle oli mieluisaa, että talousyhteistyö Venäjän kanssa oli

442 Haastattelu 49.

443 *Valtioneuvoston kanslian omistajaohjausosaston vuosikertomus 2012* (Valtioneuvoston kanslia, 2013), 20, <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-287-040-7>; *Valtion omistajaohjaus. Vuosikertomus 2015* (Valtioneuvoston kanslia, 2016), 34, <https://valtioneuvosto.fi/documents/10616/5614302/Vuosikertomus+2015/fa156398-c2a8-4bda-93ea-787fca78055d/Vuosikertomus+2015.pdf?version=1.1>.

444 *Hallituksen vuosikertomus 2020: Liite 4. Valtion yhtiöomistus* (Valtioneuvosto, 2020), 24, <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-892-5>.

445 Toivo Martikainen et al., *Venäjän muuttuva rooli Suomen lähialueilla*, 39.

446 *Hallituksen vuosikertomus 2020* (Valtioneuvosto, 2020), 24; Alekski Lehtonen, ”Näin Fortum hukkas miljardiomaisuuden Venäjälle,” *Verkkouutiset*, 3.9.2023, <https://www.verkkouutiset.fi/a/te-nain-fortum-hukkasi-miljardiomaisuuden-venajalle/#45587eb4>; IEEFA, ”Suomalaiset veronmaksajat maksavat hinnan Fortumin Uniper-fiaskosta,” Institute for Energy Economics and Financial Analysis, 13.11.2023, <https://ieefa.org/articles/suomalaiset-veronmaksajat-maksavat-hinnan-fortumin-uniper-fiaskosta>.

valtioiden välisten lukuisten ikävien asioiden seassa jotain, johon Venäjä suhtautui myönteisesti. Hänen mukaansa poliitikot antoivat ymmärtää, että investoinnit Venäjälle olivat tarpeellisia, koska ne auttoivat pitämään suhteet Venäjään parempina.⁴⁴⁷ Tämän kommentin valossa näyttää siis mahdolliselta, että poliittiset päämäärät ohjasivat osittain ja välillisesti myös suomalaisia liike-elämän toimijoita.

Kun Fortumin Venäjä-investointien tavoitteita tarkastellaan Venäjän vaikutusvallan näkökulmasta, huomio kiinnittyy ennen kaikkea toiminnan laajempiin päämääriin. Strategisten hankkeiden kautta Venäjä kykeni sitouttamaan suomalaisen poliittis-taloudellisen eliitin Venäjälle hyödylliseen toimintaan. Jos tulkitsemme Fortumin Venäjä-investointien tapausta luvussa 1 läpikäydyn hybridimaiseman käsitemallin avulla, Venäjä pyrki vaikuttamaan Suomen tekemiin päätöksiin niin geoekonomisen painostuksen kuin luottamuksellisiin suhteisiin nojaavan hyvä naapuri -puheen avulla sekä tämän vaihtelevan dynamiikan yhteisvaikutuksen avulla. Tämän toiminnan avulla Fortum saatiin sitoutumaan yhä tiiviimmin Venäjän ja Euroopan välisiin energiainfrastruktuuriprojekteihin jopa tilanteessa, jossa Venäjän ulko- ja sotilaspolitiikka Euroopassa muuttui jatkuvasti uhrittelevämmäksi ja väkivaltaisemmaksi. Venäjän vuonna 2014 aloittaman Ukrainan sodan jälkeenkin Suomi kasvatti strategisten investointien (Fennovoima, Uniper) myötä riippuvuuttaan Venäjästä. Fortumin sijoitukset olivat niin merkittäviä, että ne hyvin todennäköisesti heijastuivat valtioiden välisiin suhteisiin ja osaltaan myötävaikuttivat vakautta, yhteistyötä ja dialogia painottavaan Venäjä-politiikkaan.

3.2.3 Ojasta allikkoon (2012–2022)

Vladimir Putinin paluu presidentin virkaan vuonna 2012 sekä etenkin demokraattisen opposition mielenosoitusten väkivaltainen tukahduttaminen Venäjän suurissa kaupungeissa suuntasi Venäjän kiihtyvällä vauhdilla kohti autokratiaa ja väkivaltaa. Samaan aikaan Suomen hallitus kannusti yrityksiä poikkeuksellisen vahvasti menemään Venäjälle maan liityttyä vuonna 2012 Maailman kauppajärjestö WTO:n jäseneksi.⁴⁴⁸ Valtioneuvoston tulevaisuusselonteossa vuodelta 2013 tunnistetaan kuitenkin mahdollisuus autoritaarisen suunnan vahvistumiseen:

447 Haastattelu 49.

448 Niinistö, *Kaikki tiet turvaan*, 92.

”Venäjän kehitystä ennakoitaessa perustekijöinä ovat energian ja raaka-aineiden viennin sekä yhteiskuntakehityksen vaihtoehtoiset polut. [...] Vaihtoehtoisia polkuja ovat esimerkiksi keskitetty autoritaarinen suuryritysvetoinen Venäjä tai modernisoituva, monipuolistuva ja mosaiikkimaisempi yrityskehitys Venäjällä.”

Ikävemmän tulevaisuuskuvan ja Suomen energiaturvallisuutta uhkaavien tekijöiden juurisyiksi esitetään kuitenkin globaaleja resurssi- ja talouspoliittisia muutoksia:

”[M]ahdolliseksi kehityspoluksi nostettu kansallisen protektionismin kasvu, joka voi olla seurausta esimerkiksi luonnonvarojen ja raaka-aineiden niukkuudesta ja globaalien rahoitusmarkkinakriisien toistuvuudesta. Epävarmuuden kasvaessa kaupan esteet lisääntyvät ja kansallisia etuja painotetaan voimakkaasti.”⁴⁴⁹

Venäjän aloitettua sodan Ukrainaa vastaan keväällä 2014 julkishallinnon tekemien selontekojen ja tilattujen selvitysten tulkinta Venäjän tahtotilasta ja toiminnan luonteesta muuttui. Merkittävät puheenvuorot pian Krimin valtauksen ja Donbasin sodan alkamisen jälkeen talouden ja energian osalta olivat valtioneuvoston rahoittamat tutkimusraportit ‘Venäjän muuttuva rooli Suomen lähialueilla’ (2016) sekä ‘Energia, huoltovarmuus ja geopoliittiset siirtymät’ (2017).⁴⁵⁰ Näiden raporttien kirjoittamiseen osallistui myös tämän raportin tekijöitä. Vuoden 2016 raportti korosti talouden roolia Venäjän strategiassa ja kuinka maa käyttää energiaa ulkopoliittisena välineenä luodakseen riippuvuussuhteita:

”Venäjän talouden perusta – sen luonnonvarat eli strategiset resurssit – on suoraan kytköksissä venäläiseen turvallisuusajatteluun ja valtapoliitiikkaan. Geoekonomisesta lähestymistavasta strategiaan resursseihin on tullut valtavirtaa Venäjällä ja tämä ajattelutapa värittää valtiojohdon talouspolitiikkaa. Venäjä käyttää energiavarojaan ulkopoliitiikan välineenä ja on [...] todennut tämän strategisissa asiakirjoissaan.”⁴⁵¹

449 Valtioneuvoston tulevaisuusselonteko: kestäväällä kasvulla hyvinvointia (Valtioneuvosto, 2013), 20, <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-287-066-7>.

450 Martikainen et al., *Venäjän muuttuva rooli*; Olli Sipilä et al., *Energia, huoltovarmuus ja geopoliittiset siirtymät* (Valtioneuvoston kanslia, 2017), <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-287-489-4>.

451 Martikainen et al., *Venäjän muuttuva rooli*, 60.

Vuoden 2017 selvitys puolestaan alleviivaa vaikuttamisen tapahtuvan tukemalla Euroopan idänpolitiikan perinteestä kumpuavaa liennyttävää asennetta Venäjää kohtaan:

”Tulevaisuudessa on todennäköistä, että kovien keinojen sijaan Venäjä pyrkii vaikuttamaan (Suomeen, EU:n jäsenmaihin) epäsuorasti, ns. pehmeitä vaikutusmenetelmiä käyttäen. Keskeinen vaikutuskanava on vetoaminen energiaprojektien kautta saavutettaviin (molemminpuolisiin) taloudellisiin hyötyihin ja [...] poliittiseen ‘hyvään tahtoon’ kohdemaan ja Venäjän välillä.”⁴⁵²

Hyvien suhteiden ylläpitäminen pitkälti fossiilienergiasta elävän Venäjän kanssa nähtiin raportissa myös Suomen ja Euroopan energiamurrosta ja ilmastopoliitikkaa jarruttavana tekijänä, sillä ”Venäjä pyrkisi esim. rajoittamaan [...] Venäjälle tärkeiden kauppakumppanien, siirtymään uusiutuviin, tai ylipäätensä ei Venäjältä tuotuihin energialähteisiin.”⁴⁵³

Venäjän strategian maailmankuvallisena ajurina Venäjän muuttuva rooli Suomen lähialueilla -raportissa nähtiin se, että Venäjä tulkitsee kansainvälisen yhteistyön puhtaasti voimapolitiittisesta näkökulmasta:

”Yhteistyölle perustuva keskinäisriippuvuus, yhteiset pelisäännöt [...] näyttäytyvät venäläisestä näkökulmasta pelkkinä valheellisina kulisseinä, joiden taakse kätetään geopolitiikkaan ja nollasummapeleihin perustuva ‘todellinen’ agenda.”⁴⁵⁴

Raportin tekijät olivat huolissaan siitä, ettei Suomessa ollut realistista kuvaa venäläisten mielenmaiseman ja toimintatavan vaikutuksista:

”On tarpeen parantaa yleistä ja erityisesti suomalaisten päätöksentekijöiden ymmärrystä riippuvuussuhteiden merkityksestä Venäjän toiminnassa. [...] ilmiselvän poliittisia päätöksiä pyritään perustelemaan ‘puhtaalla markkinalogiikalla’, ikään kuin markkinalogiikan noudattaminen Venäjän ja Suomen välillä olisi Suomen päätäntävällässä oleva asia.”⁴⁵⁵

452 Sipilä et al., *Energia, huoltovarmuus*, 17.

453 Ibid., 159.

454 Martikainen et al., *Venäjän muuttuva rooli*, 64.

455 Ibid., 61.

Fennovoima–Rosatom-ydinvoimalaan sekä Nord Stream -kaasuputkihankkeisiin viitaten selvitys linjaa, että *”on täysin perusteltua arvioida käynnissä olevia ja tulevia projekteja riippuvuussuhteiden muodostamien riskien perusteella.”*⁴⁵⁶

Fennovoima ja NordStream luonnollisesti kiinnittivät niin suuren yleisön kuin poliitikkojenkin huomion, mutta talouden muillakin strategisilla sektoreilla venäläisten vaikutusvalta Suomessa kasvoi. Esimerkiksi arktisen laivanrakennuksen erikoisosaaja, muun muassa jäänmurtajia valmistava Helsingin telakka, siirtyi vuonna 2011 osittaiseen ja vuonna 2019 täysin venäläisomistukseen.⁴⁵⁷

Vastaavasti Suomen ja Euroopan nikkelituotannon kannalta tärkeä Outokummun Harjavallan tehdas myytiin Norilsk Nickelille vuonna 2007. Tämä on oleellista Venäjän vaikuttamisen näkökulmasta, sillä neljä vuotta hyökkäyssodan alkamisen jälkeenkin Harjavallan tehdas on venäläisomistuksessa – ja siten yhä Venäjän mahdollinen vipuvarsi Suomen ja Euroopan suuntaan. Norilsk Nickelin vienti on Euroopalle kriittistä, sillä Harjavallan kautta kulkee merkittävä osa Euroopan energiamurroksen ja puolustusteollisuudenkin tarvitsemasta nikkelistä. Venäjän vipuvarsi syntyy juuri sitä kautta, että näin kriittistä mineraalivirtaa Eurooppa ei ole halukas katkaisemaan, jolloin Venäjä saa sen kautta sekä taloudellista hyötyä että symbolista valtaa. Ylen vuonna 2024 julkaisemassa artikkelissa yrityksen omistaja-oligarkki Vladimir *”Potanin kehuu Harjavallaa, joka on Norinickel-konsernille ’ikkuna Eurooppaan ja länsimaailmaan! Samaan hengenvetoon Potanin myöntää, ’ettei ymmärrä miten Harjavallan tehdas toimii venäläisiin metalleihin kohdistettujen pakotteiden vuoksi”*⁴⁵⁸ Potaninin sanoissa kaikuu tuttu viesti, jossa Suomi epäsuorasti nostetaan jalustalle järkevänä, kaupan mahdollistavana toimijana.

Venäjän halukkuus aloittaa ja käydä sotaa Ukrainassa, verinen sekaantuminen Syyrian sisällissotaan sekä sen erilaiset hybridiväkivallan muodot Euroopassa näkyvät vuosikymmenen lopun valtionhallinnon raporttien riskianalyyseissä. Valtioneuvoston puolustusselonteko vuodelta 2017 listaa hybridi-vaikuttamisen kohteeksi myös talouden: *”Kyber- ja informaatio-vaikuttamista on kohdistettu lähialueillemme ja myös Suomeen mm. kriittistä infrastruktuuria, teollisuuslaitoksia sekä poliittista*

456 Ibid., *Venäjän muuttuva rooli*, 61.

457 Lioubov Shalygina ja Hannu Tikkala, ”Rosatom ja Helsingin telakan omistaja uhmakkaana Ylelle: Pakotteet eivät vaikuta toimintaamme Suomessa ja ulkomailla,” *Yle*, 31.7.2014, <https://yle.fi/a/3-7385548>.

458 Pasi Peiponen, ”Nornickelin venäläinen omistaja ja pääjohtaja: En ymmärrä miten Harjavallan tehdas toimii pakotteiden takia,” *Yle*, 20.7.2024, <https://yle.fi/a/74-20100554>.

päätöksentekojärjestelmää ja kansalaisia vastaan.”⁴⁵⁹ Puolustusministeriön vuoden 2019 Voiman Venäjä -raportissa taas luodataan, että on ”Venäjän intressien mukaista edistää energiahankkeita, jotka ylläpitävät [...] riippuvuussuhteita. Energiakaupan kautta juurrutetaan venäläistä läsnäoloa ja sen mukana tulevaa pehmeää valtaa myös Suomessa.”⁴⁶⁰ Raportissa kuitenkin myös tunnustetaan Suomen energiapolitiit- tisenkin liikkumatilan olevan riippuvuuksien takia rajoitettu: ”Suomen tarvitsema energia tuodaan toistaiseksi pääosin Venäjältä, minkä lisäksi myös muilla kytken- nöillä Venäjän energia-alaan on suuri vaikutus sekä Suomen talouteen että energijärjestelmän kehitykseen.”⁴⁶¹

Voiman Venäjä -raportti nostaa Venäjän talouden kautta vaikuttamisen päätavoit- teeksi Suomen sotilaspoliittisen aseman säilyttämisen eli liittoutumattomuuden varmistamisen:

”Vaikka Venäjän vaikuttamistoimet ovat jatkuvia, niiden intensiteettiä rajoittaa pyrkimys välttää Suomen työntämistä sotilaallisen liittoutumisen valintatilanteeseen lännen kanssa. Venäjällä on resursseja ja edellytyksiä voimistaa ja laajentaa vaikuttamistaan Suomea kohtaan niin tarpeelliseksi katsoessaan. Tällä on Suomea pidättelevää vaikutusta myös ilman konkreettisia toimia.”⁴⁶²

Sisäministeriön kansallinen riskiarvio vuodelta 2015 puolestaan linjaa Ukrainan konfliktin pohjalta, että poliittisen, taloudellisen ja sotilaallisen painostuksen keinovalikoimaan voi kuulua viennin ja tuonnin rajoittaminen, kuten Itämeren tavaraliikenteen häirintä tai estäminen, minkä välilliset taloudelliset vaikutukset Suomelle saattavat ”nousta kymmeniin tai jopa satoihin miljooniin euroihin”.⁴⁶³ Toisaalta samaan aikaan laadittu liikenne- ja viestintäministeriön Teknitaloudel- linen selvitys Koillisväylän merikaapelin toteutumisedellytyksistä (2015) ei mainitse lainkaan riskejä:

459 *Valtioneuvoston puolustusselonteko*, Valtioneuvoston kanslian julkaisusarja 5/2017 (Valtioneuvosto, 2017), 9, <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-287-370-5>.

460 *Voiman Venäjä* (Puolustusministeriö, 2019), 39, <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-663-060-4>.

461 *Ibid.*, 166.

462 *Ibid.*, 166.

463 *Suomen kansallinen riskiarvio 2015* (Sisäministeriö, 2016), 30, <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-324-059-9>.

”Venäjälle menevien [Koillisväylän merikaapelin] reittien toteuttaminen vaatii molemminpuolista rajat ylittävää yhteistyötä, jotta liittymää toiseen rantautumispisteeseen Teriberkassa voidaan hyödyntää myös Suomen läpi reititettävän liikenteen osalta. On hyvin todennäköistä, että Suomen läpi kulkeva reitti palvelisi myös venäläisten operaattoreiden kaupallisia etuja.”⁴⁶⁴

Jos hallinnon eri sektoreilla oli toisistaan poikkeavat tulkinnat Venäjän-kaupan riskeistä, sama toistui kansalaisten sisäistämässä uhkakuussa, kuten vuoden 2016 selvitys 'Suomalaisten mielteitä ulko- ja turvallisuuspolitiikasta' kuvaa: 46 prosentin mielestä ulkomaiseen taloudelliseen painostukseen oli Suomessa varauduttu huonosti ja vain 44 prosentin mielestä hyvin.⁴⁶⁵ Suomalainen energiateollisuus tulkitsikin 2010-luvun Venäjää kuten tämä jälkimmäinen suomalaisten ryhmä. Venäjä on heille *”sympaattinen, huonossa kunnossa oleva maa, joka piti siitä, että suomalaiset investoivat maahan”*.⁴⁶⁶ Eräs haastateltava kertoo venäläisten vaikuttamisen olleen selvää ja läpinäkyvää, sillä he halusivat investointeja maan energiasektorille ja luoda niille positiiviset edellytykset. Tehdyistä investoinneista saatiin positiivista palautetta maan ylintä johtoa myöten, ja he tunsivat yhtiön toiminnan megawatin tarkkuudella.⁴⁶⁷ Samaan tapaan suurlähettiläs René Nyberg uskoi laajoista ja monipuolisista Venäjä-kontakteistaan huolimatta taloussuhteiden ensisijaisuuteen. Vielä vuonna 2019 hän totesi Fortumin asemasta Venäjällä: *”Fortum on osa Venäjän energiateollisuutta ja sen sana painaa, semminkin kun se on toteuttanut miljardi-investoinnit ja tekee tulosta”*.⁴⁶⁸ Riskejä ei mainittu.

Aikalaishaastatteluissa kuitenkin nousee esiin strategioissa ja raporteissa abstraktilla tasolla esitetyt riskit konkreettisiin poliittisiin toimijoihin ja heidän valintoihinsa liittyvinä, kuten taloustieteilijä, professori Kari Liuhto tuolloisen vaikuttamisstrategian kontekstia Suomessa kuvaa:

464 *Teknicaloudellinen selvitys Koillisväylän merikaapelin toteutumisedellytyksistä* (Liikenne- ja viestintäministeriö, 2015), 18, <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-243-466-1>.

465 *Suomalaisten mielipiteitä ulko- ja turvallisuuspolitiikasta, maanpuolustuksesta ja turvallisuudesta* (Maanpuolustustiedotuksen suunnittelukunta, Puolustusministeriö, 2016), 25–26, <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-25-2830-1>.

466 Haastattelu 49.

467 Ibid.

468 Nyberg, *Patriarkkoja ja oligarkkeja*, 112.

”Tutkijat varoittelivat riskeistä raportissaan vuonna 2016, mutta varsinkaan Keskusta tai SDP ei halunnut kuunnella vaan hyökkäsivät vastaan. Varmaan Kokoomuksenkin kautta päästiin vaikuttamaan. [...] Vasta vuonna 2022 Suomi tunnusti, että Venäjä on muuttunut perustavanlaatuisesti.”⁴⁶⁹

Suomi ja Venäjän taloudellinen vaikuttaminen

Vaikka tulkinta Venäjän tahtotilasta Suomen suhteen oli tällä aikavälillä edelleen jakautunut, konkreettista vaikuttamista arvioitiin valtionhallinnon raporttien ja strategioiden mukaan kuitenkin tapahtuvan ja sen intensiteetin kasvaneen. Suojelupoliisin vuosikirjassa 2016 esimerkiksi korostetaan, että *”[u]lkomaisten tiedustelun keskeisiä kiinnostuksen kohteita Suomessa vuonna 2016 olivat mm. [...] Suomen energiapoliittiset päätökset ja energiahuoltovarmuus”*.⁴⁷⁰

Kaksi vuotta myöhemmin 2018 Supon vuosikirjassa sanotaan jo painavammin, että

”Suomi on aktiivisen vaikuttamistoiminnan kohde. [...] Valtiolliset toimijat ovat entistä valmiimpia käyttämään pitkällekin meneviä vaikuttamistoiminnan keinoja. [...] esimerkiksi informaatiokampanjat, poliittinen painostus, rajavakauden horjuttaminen, taloudellisen vaikutusvallan kasvattaminen ja talouselämän kielteisten ilmiöiden hyväksikäyttö sekä infrastruktuurihankkeiden kautta vaikuttaminen samoin kuin kyberoperaatiot ja sotilaallinen voimannäyttö.”⁴⁷¹

Vuoden 2019 Supon vuosikirja yhä alleviivaa talouden kautta syntyviä poliittisia riskejä painottamalla vaikuttamisen havaitsemisen vaikeutta: *”Epädemokraattisten valtioiden kohdalla on vaikea erottaa yksityistä ja valtiollista toimintaa.”⁴⁷²*

469 Haastattelu 6, Kari Liuhto.

470 *Suojelupoliisin vuosikirja 2016* (Suojelupoliisi, 2016), 11, https://supo.fi/documents/38197657/40760236/2016_Supo_vuosikirja.pdf.

471 *Suojelupoliisin 70-vuotisjuhlavuosisikirja* (Suojelupoliisi, 2018), 37, https://supo.fi/documents/38197657/40760236/2018_Supo_Juhlavuosisikirja-70.pdf/d986a8e0-65d5-5bf6-0857-b516d1c8907d/2018_Supo_Juhlavuosisikirja-70.pdf?t=1602665751133.

472 *Suojelupoliisin vuosikirja 2019* (Suojelupoliisi, 2019), 19, https://supo.fi/documents/38197657/40760236/SUPO_Vuosikirja_2019_FI_saavutettava.pdf/1955990c-85f9-57bc-1f54-6c578779add0/SUPO_Vuosikirja_2019_FI_saavutettava.pdf?t=1603804256355.

Suojelupoliisin tulkinta näyttäytyy oikeasuuntaisena myös muiden lähteiden valossa. Esimerkiksi Venäjän ulkomaantiedustelun toimintatapoihin ja historiaan perehtynyt brittijournalisti Gordon Corraera kirjoittaa vuonna 2020 julkaistussa kirjassaan, että 2010-luvulla painopiste siirtyi perinteisestä vakoilusta entistä enemmän venäläisten suurliikemiesten kautta tapahtuvaan tiedustelutiedon keräämiseen ja vaikutusoperaatioihin. Corraeran mukaan *”länsimaalaisille voidaan tarjota liiketoimintasopimuksia sen varmistamiseksi, että heihin voidaan vaikuttaa”*.⁴⁷³ Saksalaiset tutkijat ovat puolestaan joulukuussa 2024 julkaistussa raportissa myös selvittäneet Saksan ja Venäjän välisiä talouden, politiikan ja tutkimuksen verkostoja ja niiden vaikutusvaltaa. Selvityksen tuloksena piirtyy kuva monipuolisesta ja systemaattisesta vaikuttamisesta niin taloudelliseen kuin poliittiseen päätöksentekoon Saksassa, mikä on tukenut Saksan ja Venäjän välisen yhteistyön jatkumista aina vuoteen 2022 ja sen jälkeen.⁴⁷⁴

Sisäministeriön julkaisemassa Kansallinen riskiarvio 2018 -raportissa Venäjän mahdollinen vaikuttaminen Suomeen taloudellisesti nähdään jo osana hybridi-vaikuttamisen keinovalikoimaa:

*”Suomeen kohdistuu hybridi-vaikuttamista, joka voi horjuttaa yhteiskunnan vakautta uusilla ja ennakoimattomilla tavoilla. Yksi toiminnan keskeisistä päämääristä on vaikuttaa poliittiseen päätöksentekoon. Kyse voi olla esimerkiksi taloudellisten riippuvuussuhteiden rakentamisesta, joka voi tulevaisuudessa kaventaa kohdevaltion liikkumavaraa. [...] Huomattavaa viennin ja tuonnin rajoittamista tai häirintää sisältävän painostuksen välilliset taloudelliset vaikutukset ovat merkittäviä.”*⁴⁷⁵

Ulkoministeriön tulevaisuuskatsaus vuodelta 2018 painottaa tämän toiminnan olevan pitkäkestoista: *”EU:n itäisessä naapurustossa Venäjän riskejä kaihtamattoman ja kansainvälisiä normeja kyseenalaistavan lähestymistavan muutoksesta ei ole nähtävissä merkkejä.”*⁴⁷⁶ Venäjän hyökkäyssodan aattona vuonna 2021 julkaistu Valtioneuvoston puolustuselonteko taas jo olettaa vaikuttamisen olevan

473 Gordon Corraera, *Vakoojajahti. Putinin salaiset agentit ja heidän jäljittäjänsä* (Atena / Otava, 2022), 410.

474 Martin Vladimirov et al., *Networks of Power. Russia's Shadow Influence in Germany* (Friedrich-Naumann-Stiftung für die Freiheit, 2024), <https://csd.eu/publications/publication/networks-of-power/>.

475 *Kansallinen riskiarvio 2018* (Sisäministeriö, 2019), 16, <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-324-245-6>.

476 *Suomi vaikuttaa muuttuvassa maailmassa*, Ulkoministeriön tulevaisuuskatsaus (Ulkoministeriö, 2018), 12, <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-287-590-7>.

laaja-alaista ja erittäin haitallista: *”Vahingollinen vaikuttaminen on lisääntynyt ja monimuotoistunut. Keinovalikoimaan kuuluu poliittisia, diplomaattisia, taloudellisia ja sotilaallisia keinoja sekä informaatio- ja kybervaikuttamista.”*⁴⁷⁷

Ymmärrys Venäjän vaikuttamisesta syntyy myös vahvasti suurten energia-hankkeiden kautta. Rosatomin Fennovoimalle vuodesta 2013 rakentamaan ydinvoimalaan sekä vuodesta 2011 käyttöön otettuun Nord Stream 1 -kaasu-putkeen ja sen Venäjän Ukrainaa vastaan käymän sodan toisena vuonna (2015) aloitettuun sisarputken rakentamiseen kulminoituu Venäjän talouden kautta vaikuttaminen tällä jaksolla. Tätä toimintaa heijasteli myös vuoden 2017 raportti 'Suomalaisten mielipiteitä ulko- ja turvallisuuspolitiikasta, maanpuolustuksesta ja turvallisuudesta', jonka mukaan ulkomaisen omistuksen lisääntyminen Suomen talouselämässä nähtiin valtavoittoisesti turvallisuutta vähentävänä tekijänä (8 % lisää, 49 % vähentää turvallisuutta).⁴⁷⁸ Venäjän muuttuva rooli Suomen lähialueilla -tutkimusraportissa (2016) taas sanotaan suoraan:

*”[NordStream 2] projektin luonne on monella tapaa geoekonominen, eli siihen liittyy kaupallisten tavoitteiden lisäksi Venäjän strategia tavoitteita”, joten “[...] Suomen tulisi [...] vaikuttaa siihen, että EU:n Venäjä-politiikka olisi yhtenäistä ja realistiseen analyysiin perustuvaa. [...] Putken epäpolitisointi EU-tasolla ei ole Suomen intressien mukaista.”*⁴⁷⁹

Pohjois-Pohjanmaan Hanhikivelle suunniteltu Rosatom–Fennovoima-ydinvoimala-hanke on kuitenkin tämän ajanjakson Venäjän keskeisin taloudellispoliittisen vaikuttamisen vektori. Ydinvoimahankkeen eteneminen Venäjän Ukrainassa käymästä sodasta huolimatta – ja valtiollisen yhteistyösopimuksen allekirjoittaminen vain päiviä Krimin valloituksen jälkeen – oli Suomen viesti Venäjälle: me emme politisoi ja sotke taloutta ja ulkopoliittikkaa. Vaikka tuolloin hanketta perusteltiin puhtaasti kaupallisella roolilla, ja esimerkiksi Sipilän ja Marinin hallitusten elinkeinoministerinä toiminut Mika Lintilä edelleen kuvaa hanketta ennen kaikkea taloudellisena,⁴⁸⁰ nähtiin se Suomessa myös mahdollisuutena vaikuttaa Venäjään.

477 Valtioneuvoston puolustusselonteko (Valtioneuvosto, 2021), 14, <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-820-8>.

478 *Suomalaisten mielipiteitä ulko- ja turvallisuuspolitiikasta, maanpuolustuksesta ja turvallisuudesta* (Maanpuolustustiedotuksen suunnittelukunta, Puolustusministeriö, 2017), 35, <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-25-2830-1>.

479 Martikainen et al., *Venäjän muuttuva rooli*, 36, 61.

480 Haastattelu 42, Mika Lintilä.

Tämän tuo esille esimerkiksi ulkoministeriön vuoden 2016 lausunto Fennovoiman rakentamislupahakemukseen: *”Venäjällä Fennovoima Oy:n ydinvoimalahanke vaikuttaa myönteisesti Suomi-kuvaan.”*⁴⁸¹ Hankkeen jatkuminen Venäjän väkivallan kasvusta huolimatta oli sekä jatkumoa idänpolitiikan pitkälle puolueettomuuslinjalle että yritys Venäjän tärkeänä pitämän hankkeen kautta lepytellä maata siinä toivossa, että taloudellisesti merkittävä hanke patoaisi Venäjän väkivaltaa.⁴⁸² Professori Liuhto uumoilee, että Suomen Venäjän kanssa käymän kaupan keskeisenä tavoitteena oli *”talouden ja kaupan avulla integroida Venäjää ja sitä kautta päätyä siihen, että Venäjästä tulisi jollain tavalla normaali valtio.”*⁴⁸³ Voi kuitenkin olla, että Suomen toimet eivät olleet niin tärkeässä roolissa Venäjän ulkopoliittisissa laskelmissa kuin Suomessa ajateltiin.

Tuntien Suomen historiallisen asemoitumisen idänkauppaan sekä tahtotilan Fennovoiman ydinvoimalan loppuun saattamiseksi Venäjä myös taitavasti ylitti kaikki hankkeen eteen nousseet esteet. Edellä mainitut niin kansalaisten kuin hallinnon ja tutkijoidenkin esittämät pelot Venäjän vaikuttamisesta saivat Suomen hallituksen asettamaan hankkeelle 60 prosentin kotimaisuusasteen. Tämä hankkeen omistusosuuksia koskeva säädös oli toimenpide, jolla pyrittiin turvaamaan Suomen energiapolitiittinen liikkumatila sekä välttymään avoimelta painostukselta hankkeen valmistuttua. Kun kesällä 2015 eurooppalaisena yrityksenä esiintyvä hankkeen rahoittaja paljastui venäläiseksi bulvaaniksi, siirryttiin Venäjän vaikuttamisessa Suomeen uudelle tasolle: operaatiolla ei ainoastaan pyritty luomaan EU-tason konfliktia, sillä venäläisten pöytälaatikkoyritys oli rekisteröity Kroatiaan, vaan myös avoimesti haastamaan suomalaisten päätös turvata laitoksen omistuksen kotimaisuusaste.

Tämän rajan ylitettyään ja heittäessään koepallon Suomen hallituksen suuntaan Venäjän tahtotila oli kaikille selvä: Venäjä teki tiettäväksi Suomelle, että hanke tulee saada valmiiksi. Vuoden 2014 lopulta saakka Fortum oli pyrkinyt vaihtokauppana saamaan omistukseensa vesivoimaa Luoteis-Venäjältä vastineeksi Fennovoiman rahoittamisesta ja hankkeen turvaamisesta. Kesällä 2015, Suomen hallituksen kieltäytyttyä hyväksymästä ”kroatialaisen” yrityksen investoinnin hankkeeseen, Fortum ilmoitti investoivansa tarvittavat prosentit, vaikkei saanutkaan vesivoimaomistuksia. Tämän Fortumin päätöksen taustavaikuttimet ja Venäjän käyttämä painostus tulee

481 Ulkoasiainministeriö, ”Fennovoima Oy:n ydinvoimalaitoshaketta koskeva rakentamislupahakemus: ulkoasiainministeriön lausunto,” 21.6.2016, 2, <https://tem.fi/rakentamislupahakemus>; Tynkkynen, *The Energy of Russia*, 67–68.

482 Tynkkynen, *The Energy of Russia*; Tynkkynen, *How Europe Got Russia Wrong*.

483 Haastattelu 6, Kari Liuhto.

haastatteluissa esiin, mutta tulkinnat vaihtelevat avoimesta painostuksesta latenttiin vaikuttamiseen, jossa Suomen ja Fortumin oma halu näyttölee suurempaa roolia kuin Venäjän painostus.

Fortumilla oli tässä vaiheessa usean miljardin euron edestä investointeja Venäjän sähkön- ja lämmöntuotantoon, joten keskeinen kysymys hankkeeseen liittyen on, painostiko Venäjä Suomea tai antoivatko venäläiset ymmärtää Fortumin Venäjän investointien olevan vaarassa, jos yritys ei investoi Fennovoiman hankkeeseen?

Eräs asiantuntija tulkitsee asian näin:

”En tiedä, mutta varmaan painostusta oli. Tuskin kuitenkaan uhkailua ongelmista Venäjälle tehtyjen investointien suhteen. Fortum itse ehdotti ’vaihtokauppaa’ – he saisivat ostettua Karjalan vesivoimalat ja sitä vastaan osallistuisivat Fennovoimaan suuremmalla osuudella. Tämä ei toiminut: Gazpromin omistamat voimalat ja Rosatomin Fennovoima-hanke olivat erillisten eliitin ryhmien hallussa.”⁴⁸⁴

Professori Liuhton näkemys on suoraviivaisempi:

”On selvää, että valtiojohtoa painostettiin Fortumin kautta, kaikki puolueet tiesivät sen. Siitä löytyisi vielä jotain hämärää kaiveltavaa. Ei se välttämättä hyväuskoisuutta ollut, mutta painostettiin, että Fortum otetaan meiltä pois, jos me emme päästä esimerkiksi ydinvoimaa Hanhikiveen syntymään.”⁴⁸⁵

Mika Lintilä on vaitonainen asiasta: *”Keskenkärsäisen oikeusprosessin takia en voi puhua asiasta”*.⁴⁸⁶

Fortumissa tiedostettiin se, että näennäisten teknisten muutosten kautta olisi ollut hyvinkin mahdollista painostaa Venäjällä toimivia ulkomaisia yrityksiä. Yhtiö kertoo, että sellaista se ei kokenut, ei myöskään painostusta investoida Fennovoimaan. Tiedostettiin kyllä, että se olisi ollut mahdollista esimerkiksi muuttamalla kapasiteettimaksujen, joihin toiminnan kannattavuus pitkälti perustui, sääntöjä. Tällaisten toimien mahdollisuus oli olemassa, mutta yhtiössä todettiin, että

484 Haastattelu 50.

485 Haastattelu 6, Kari Liuhto.

486 Haastattelu 42, Mika Lintilä

jos sääntöjä muutetaan, niin yhtiön on vaikea siihen vaikuttaa ja muutoksiin täytyy sopeutua. Kun Venäjä otti Fortumin liiketoiminnot haltuunsa vuonna 2023, yleisesti nähtiin, että yhtiön itsensä oli asiaan mahdotonta vaikuttaa.⁴⁸⁷

Suomi reagoi entistä selväsanaisemmin Venäjän vaikuttamiseen hyökkäyssotaa edeltävällä aikakaudella korostamalla omavaraisuutta. Tästä esimerkkinä on hallituksen toimintasuunnitelma vuodelta 2015, jossa linjataan, että Suomi pyrkii lisäämään *”uusitutuvan energian osuutta kestävästi niin, että se 2020-luvulla ylittää 50 %”* ja korvaamaan sillä fossiilisen tuontienergian käyttöä.⁴⁸⁸ Myös seuraavan vuoden Ulko- ja turvallisuuspoliittisessa selonteossa pelko vaikuttamisesta on sisään kirjattuna, vaikkakin ilmaistuna neutraalisti: *”EU:n ja Venäjän yhteistyön paraneminen vahvistaisi koko Euroopan turvallisuutta ja taloutta. Venäjän eristäytyminen ei ole kenenkään etu. Yhteistyön paranemisen edellytyksenä on, että Venäjä noudattaa kansainvälistä oikeutta ja muita kansainvälisiä sitoumuksiaan.”*⁴⁸⁹

Keskeinen 2010-luvun lopun toimi omavaraisuuden ja huoltovarmuuden parantamiseksi sekä Venäjä-riippuvuuden vähentämiseksi oli päätös rakentaa uutta kaasuntuonti-infrastruktuuria, jota oli vaikea perustella yksin taloudellisilla hyödyillä. Kansallisessa riskiarviossa 2018 sanotaan tämä asia selvästi ja peittelemättä:

*”Suomeen on rakentumassa nesteytetyn maakaasun (LNG) tuontiterminaaliverkosto, joka osaltaan parantaa tilannetta. Maakaasun siirtoputki Suomen ja Viron välille valmistunee vuonna 2019. Suomessa maakaasun huoltovarmuus perustuu tällä hetkellä korvaavien polttoaineiden käyttöön. Mallista ei olla luopumassa vaihtoehtoistenkaan tuontireittien valmistuttua. Lisäksi vaihtoehtoiset tuontireitit lisäävät maakaasun huoltovarmuutta.”*⁴⁹⁰

487 Haastattelu 49.

488 *Toimintasuunnitelma strategisen hallitusohjelman kärkihankkeiden ja reformien toimeenpanemiseksi* (Valtioneuvosto, 2015), 57–58, <https://valtioneuvosto.fi/documents/10184/321857/Toimintasuunnitelma+strategisen+hallitusohjelman+k%C3%A4rkihankkeiden+ja+reformien+toimeenpanemiseksi.pdf>.

489 *Valtioneuvoston Ulko- ja turvallisuuspoliittinen selonteko* (Valtioneuvosto, 2016), 24, <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-287-267-8>.

490 *Kansallinen riskiarvio 2018*, 47.

Myös Marinin hallituksen hallitusohjelman kunnianhimoiset ilmastotavoitteet on nähtävä keinona irtautua Venäjä-riippuvuuksista – ”Suomi kulkee kohti hiili-neutraaliutta vuoteen 2035 mennessä”⁴⁹¹ – vaikka eksplisiittinen ilmastopolitiikan ja energiamurroksen edistäminen keinona vähentää Venäjä-riippuvuuksia tehdäänkin vasta kevään 2022 jälkeen.⁴⁹²

Valtionhallinnon uudenvuoden riskitietoisempi puhe ja toimet huoltovarmuuden parantamiseksi noteerataan myös kansalaisten taholta. Pandemian aattona vuonna 2019 suomalaiset tulkitsevat varautumisen energian saatavuuteen selvästi parempana kuin esimerkiksi viisi vuotta aiemmin.⁴⁹³ Näin ollen voi todeta, että sekä vuosikymmenen alusta kiihdytetty energiaomavaraisuuden kasvattaminen että yksiselitteisempi turvallisuuspuhe valtionhallinnon taholta vakuuttivat suomalaiset siitä, että parempaan suuntaan oltiin menossa. Toki vasta Venäjän hyökkäyssodan aattona vuoden 2021 puolustusselonteossa linjataan talouteen ja energiaan kohdistuvista laajemmista riskeistä kuin energiariippuvuuksien kautta syntyvistä:

”Kehittyvä teknologia ja digitalisaatio mahdollistavat uudenvuodenlaaisia vaikuttamiskeinoja, jotka voivat vaarantaa yhteiskunnan elintärkeät toiminnot ja uhata kriittistä infrastruktuuria. [...] huoltovarmuuden tarve on kasvanut.”⁴⁹⁴

Haastatteluiden perusteella Suomi oli 2010-luvun lopulla tietoisempi Venäjä-kaupan riskeistä. Tämä ei kuitenkaan vaikuttanut merkittäväällä tavalla siihen, miten riskeihin konkreettisesti reagoitiin – etenkin suuryritysten riippuvuuksiin liittyen. Geopolitiikassa puhalsivat uudet tuulet, mistä jopa Venäjän sisällä toimineet suomalaiset talouden seuraajat huomasivat merkkejä: ”Kun Putin tuli takaisin vuonna 2012, venäläinen bisnes ei enää luottanut tulevaisuuteen.”⁴⁹⁵ Esimerkkejä taloudellisten riippuvuuksien ylläpitämisestä, ja jopa kasvattamisesta, on siitä huolimatta paljon:

491 Pääministeri Sanna Marinin hallituksen ohjelma 10.12.2019: Osallistava ja osaava Suomi – sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävä yhteiskunta (Valtioneuvosto, 2019), 14, <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-287-808-3>.

492 Satu Semberg, Tabea Böing ja Veli-Pekka Tynkkynen, ”The global conservative turn, Europe’s energy transition and Russia,” teoksessa *Inevitable Instability in Russia. Strategic Information, Intelligence and Foresight on Russia*, toim. Kari Liuhto ja Joonas Sipilä (Palgrave, tulossa).

493 *Suomalaisten mielipiteitä ulko- ja turvallisuuspolitiikasta, maanpuolustuksesta ja turvallisuudesta*, (Maanpuolustustiedotuksen suunnittelukunta, Puolustusministeriö, 2020), 73, <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-663-073-4>.

494 Valtioneuvosto, *Valtioneuvoston puolustusselonteko 2021*, 14.

495 Haastattelu 50.

”Meillä ei ymmärretty, miten suuri muutos Putinin kolmannen kauden alkaminen 2012 oli, ei skaalattu varautumista. Yrity maailma ehkä oli vähän enemmän huolissaan.”⁴⁹⁶

”Putinin paluun myötä 2012 tilanne paheni. 2014 pantiin pitkälti hanat kiinni. Mutta Finnair ei halunnut heittää kilpailuetuaan romukoppaan, eikä uskonut, että Venäjä luopuisi helposta rahasta.”⁴⁹⁷

”2010-luvun lopulla en muista, että investointien turvallisuusharkintaa olisi voimakkaasti mietitty. [...] Fortumin hallituksen olisi se [Uniper-kaupan riskit] pitänyt itse nähdä, vain se olisi auttanut.”⁴⁹⁸

Kuten monella muullakin sektorilla,⁴⁹⁹ Venäjä esitti aina hyökkäyssotaan saakka taitavasti, että olisi ollut Euroopan ja lännen kanssa samassa keskinäisriippuvuuden veneessä: *”Putinin tarkkuus riskienhallinnassa esti näkemästä tämän [hyökkäyssodan myötä toteutuneen] skenaarion toteutumista todennäköisenä.”⁵⁰⁰* Toisin sanoen Venäjä oli onnistunut vaikuttamaan sekä Suomeen että suureen osaan Eurooppaa vetoamalla taloudelliseen logiikkaan ja hyötyihin, vaikka se samalla jatkoi imperialistista väkivaltaa. Vasta helmikuu 2022 muutti suomalaisten enemmistön ymmärryksen Venäjän tahtotilasta, ja hyökkäystä seuraavia neljää vuotta onkin ilmentänyt pyrkimys katkoa energia- ja talousyhteydet Venäjään sekä minimoida tästä koituvien vahinkojen taloudellista ja yhteiskunnallista hintaa.

---

496 Haastattelu 42, Mika Lintilä.

497 Haastattelu 43.

498 Ibid.

499 Tynkkynen, *How Europe Got Russia Wrong*.

500 Haastattelu 43.

Tapauskuvaus 2: Fennovoima

”Minusta Fennovoima oli enemmän taloudellinen kuin poliittinen hanke.”⁵⁰¹

”Kymmenen vuotta sitten ajattelin, että meidän pitää pysyä sääntöpohjaisessa kansainvälisessä kaupassa tiukasti mukana myös Venäjän kanssa. Siksi [...] Fennovoiman estäminen olisi ollut ongelmallista. [...] mutta pidin tärkeänä, ettei se saa olla millään lailla valtion ajama hanke – silloinhan sillä voitaisiin painostaa. [...] Tuuria oli, että laitostoimittaja [Rosatom] ei pystynyt toimittamaan mitä lupasi. Näin hanke kaatui ihan juridisin perustein.”⁵⁰²

”Fennovoima on kiinnostava esimerkki Venäjän vaikuttamisesta. Minusta oli selvää, että Fortum ei halunnut osallistua Fennovoimaan. Olin itse käynyt sinä kesänä [2015] keskusteluja Fortumin edustajien kanssa ja he sanoivat, että ei. Se on jäänyt mysteeriksi. Kaikki ovat kieltäneet [...] että olisi ollut mitään painostusta. Kyllä nämä vaikuttamiskuviot ovat todennäköisiä ja varmaan ovat ohjanneet Fortumia.”⁵⁰³

Vuonna 2013 Fennovoiman ydinvoimalan rakennuttajaksi valittiin Venäjän valtion-korporaatio Rosatom ja seuraavana vuonna allekirjoitettiin sopimus Suomen ja Venäjän välisestä ydinvoimayhteistyöstä. Tämä sopimus solmittiin vain päiviä Venäjän valloitettua Krimin niemimaan alkukevällä 2014. Koko hankkeen elinkaaren ajan (2013–2022) Suomen hallitusten virallinen linjaus hankkeesta oli, ettei hankkeessa ole ulko- ja turvallisuuspoliittista ulottuvuutta, vaan hanketta tarkasteltiin ydinenergialain ja ympäristölainsäädännön näkökulmasta. Tämä siitä huolimatta, että esimerkiksi ulkoministeriö lausui vuonna 2016 Fennovoiman ydinvoimalaitoksen rakentamislupahakemuksesta:

”Venäjän kansainvälisiin suhteisiin liittyy kuitenkin riskejä, jotka voivat hankkeen kautta laajemmin heijastua ongelmina myös Suomen ja Venäjän välisiin suhteisiin.”⁵⁰⁴

Ydinvoimalahanke oli kuitenkin jo vuosina 2014–2015 politisoitunut voimakkaasti – erityisesti sen jälkeen, kun venäläisten pyrkiessä kroatialaiseksi yritykseksi naamioituneen venäläisbulvaanin kautta saamaan kasaan rahoituksen, joka täyttäisi

501 Haastattelu 42, Mika Lintilä.

502 Haastattelu 43.

503 Haastattelu 39, Heidi Hautala.

504 Ulkoasiainministeriö, ”Fennovoima Oy:n rakentamislupahakemus,” 4.

hankkeelle asetetut kotimaisuusvaatimukset.⁵⁰⁵ Ydinvoimalan päätöksentekoprosessissa joustettiin luvatuista aikarajoituksista, valtiovalta oli tiiviisti mukana prosessin joka vaiheessa ja Fortum suostuteltiin tai pakotettiin lopulta hankkeen osakkaaksi. Tämä kaikki kertoo tuon ajan venäläissuomalaisen ydinvoimayhteistyön vahvoista ulkopoliittisista kytköksistä.⁵⁰⁶

Fennovoiman hallituksen toimintakertomuksissa vuosilta 2015 ja 2018 Venäjä mainitaan riskitekijänä, mutta vain rahoituksen näkökulmasta.⁵⁰⁷ Niissä ei ole mainintaa geopoliittisista riskeistä, valtiollisesta vaikuttamisesta, strategisesta riippuvuudesta tai turvallisuuspolitiikasta, vaikkakin Fennovoiman vastuullisuusraportti vuodelta 2018 linjaa, että *”tunnistettuja riskejä ovat: korruptio [sekä] asiattoman vaikuttamisen ja eturistiriitojen mahdollisuus”*.⁵⁰⁸

Kuitenkin vasta vuodesta 2021 näihin kysymyksiin alettiin muun muassa puolustusministeriön aloitteesta etsiä julkisesti vastauksia. Puolustusministeriön lausunto hankkeen rakennuslupahakemuksen päivitykseen vuonna 2021 esittikin, että:

”ydinvoimalaitoksen rakentamislupahakemusta täydennetään riskianalyysillä, jossa [...] geopoliittisia ja geoekonomisia riskejä ja niiden toteutumisesta aiheutuvia seurauksia ja sidonnaisuuksia eritellään tarkemmin”.⁵⁰⁹

Lisäksi puolustusministeriö alleviivasi Rosatom-konsernin sidoksia Venäjän puolustusteollisuuteen ja Venäjän turvallisuuspoliittisten päämäärien ajamiseen. Riskianalyysi jäi lopulta tekemättä, sillä hanke keskeytettiin Venäjän

505 Martikainen et al., *Venäjän muuttuva rooli*, 38.

506 Sipilä et al., *Energia, huoltovarmuus*, 38–42.

507 *Hallituksen toimintakertomus* (Fennovoima, 2015), https://web.archive.org/web/20170622014652/http://www.fennovoima.fi/userData/fennovoima/media/Fennovoima_hallituksen_toimintakertomus_2015.pdf; *Hallituksen toimintakertomus* (Fennovoima, 2018), https://web.archive.org/web/20220630204105/https://fennovoima.fi/sites/default/files/media/documents/Fennovoima_hallituksen_toimintakertomus_2018_Final.pdf.

508 *Vastuullisuusraportti 2018* (Fennovoima, 2019), 14. https://web.archive.org/web/20220401230740/https://www.fennovoima.fi/sites/default/files/media/documents/Fennovoima_Vastuullisuusraportti_2018.pdf.

509 Puolustusministeriö, ”Puolustusministeriön lausunto Fennovoima Oy:n Hanhikivi 1-ydinvoimalaitoksen rakentamislupahakemuksen päivityksestä,” lausunto, VN/11961/2021–PLM-22, 13.9.2021, 3, <https://tem.fi/documents/1410877/79578299/Puolustusministeri%C3%B6.pdf/5a3597a1-a0e2-9d4f-26a0-ebf844c21cfa/Puolustusministeri%C3%B6.pdf?version=1.0&t=1631710723966>.

hyökkäyssodan alettua 24.2.2022. Hankkeen jälkiselvittely toki jatkuu – Fennovoimalla ja Rosatomilla on kummallakin toiselle osapuolelle miljardien eurojen korvausvaatimukset.

Analysoitaessa Fennovoima–Rosatom-hankkeen tavoitteita hybridiuhkamaisen käsitelmän avulla, nousee keskeiseksi toiminnan ylätasoin tavoitteet. Aivan kuten Fortumin Venäjän-investointien myös Fennovoiman energia- ja ulkopoliittisesti strategisen ydinvoimalahankkeen kautta Suomea kannustettiin Venäjälle myönteiseen politiikkaan ja puheeseen. Isojen projektien kautta Suomi sidottiin myös tulevaisuudessa ”vastuulliseen”, yhteistyötä painottavaan politiikkaan. Lisäksi Suomi edisti Saksan tapaan läntisten, Venäjälle vuoden 2014 jälkeen asetettujen pakotteiden vesittymistä jatkamalla ydinvoimayhteistyötä Venäjän kanssa. Siten Venäjä kykeni Fennovoiman kautta lyömään kiilaa Euroopan pakotepolitiikkaan, sillä Suomessa etenevä hanke ehkäisi ydinvoimasektorin päätymistä sanktiolistalle. Fennovoima-hankkeen kautta Venäjä myös satoi Fortumin Venäjä-investoinnit potentiaalisen kiristyksen kohteeksi, mikä edisti Rosatomin hankkeen etenemistä Ukrainan sodasta huolimatta.

3.3 Johtopäätökset

”Jatkossa pitää hälytyskellojen soida, jos valtio, joka pitää itsenään suurvaltana ja sillä on ydinaseita, ja me tapaamme puolet heidän hallituksestaan säännöllisesti, ovat markkinointihenkisiä ja kannustavat investoimaan. [...] Jos saat epäsuhtaista huomiota joltain, enemmän accessia kuin intuitiivisesti tuntuisi järkevältä, pitää miettiä, mikä tätä ajaa. [...] Jos katsoo meidän tai Suomen uusia mahdollisuuksia: ei liikaa munia samaan koriin. Jos jokin riski realisoituu, se ei saa olla meille kriittisen vahingollista. [...] Venäjä on Venäjä [...] kaikki riippuu kiinalaisesta teknologiasta ja kiinalaisten yritysten velvollisuus toimittaa heidän tietonsa viranomaisille, mitä siitä mietitään? Tai USA, miten riippuvaisia haluamme olla?”⁵¹⁰

Venäjän laaja-alainen vaikuttaminen Suomeen talouden, energian ja infrastruktuurin kautta 2000-luvulla on ensi sijassa tarina Suomen omasta tahdosta synnyttää riippuvuuksia ja haavoittuvuuksia. Venäjä edisti päämäärinään muun muassa luomalla vaikutusvaltaisia verkostoja Suomessa, rohkaisemalla ja kannustamalla Suomen ”pragmaattista” suhtautumista venäläiseen energiaan,

---

510 Haastattelu 49.

investointeihin Venäjällä ja Venäjän strategiaan investointeihin Suomessa, ja toisaalta laajemmin luomalla osaltaan kilpailuasetelmaa eri eurooppalaisten toimijoiden välille.

Filosofia niin Suomessa, Saksassa kuin laajemminkin Euroopassa oli Venäjän hyökkäyssotaan saakka vapaakaupan, globalisaation ja institutionaalisen integraation ylläpitämä keskinäisriippuvuus. Sen järkeiltiin patoavan Venäjän väkivaltaisia tendenssejä, mutta tämä hyvää tarkoittava strategia oli tuomittu epäonnistumaan. Venäläiset nimittäin oppivat, että heidän laajenevaan väkivaltaansa – jota he järjestelmällisesti toteuttivat suurvallan ja imperiumin jälleenrakentamisen nimissä – Eurooppa vastasi tarjoamalla toinen toistaan makeampia taloudellisia ja institutionaalisia porkkanoita.

Suomen kauppa Venäjän kanssa – erityisesti merkittävä energian tuonti Venäjältä, suuret investoinnit Venäjän energiasektorille sekä strategisesti tärkeän ydinvoimalahankkeen tilaaminen Venäjältä – oli linjassa tämän saman eurooppalaisen liennyttävän idänpolitiikan perinteen kanssa. Luonnollisesti suomalaisten toimijoiden taloudelliset intressit painoivat vaakakupissa, sillä venäläiseen energiaan nojaaminen toi paljon hyötyjä niin yritysmaailmalle kuin Suomen valtiollekin.

Venäjällä oli siten helppo tehtävä ylläpitää Suomen riippuvuutta venäläisestä energiasta ja viedä eteenpäin strategiaa energiahankkeita. Venäjän vaikuttaminen tuleekin nähdä latenttina. Se merkitsee sitä, että ainoastaan suomalaisten suunnanmuutoksen tilanteessa syntyisi tarve vaikuttaa suoraan. Näin kävi vuodesta 2022 eteenpäin, kun Venäjä katkaisi suurimman osan energianviennistään Suomeen ja käytännössä kansallisti Fortumin omistukset Venäjällä. Ennen hyökkäyssotaa ainoastaan Rosatom–Fennovoima-hankkeen puitteissa on tulkittavissa suoraa vaikuttamista, kun hankkeen rahoitus haluttiin varmistaa. Tässäkin tapauksessa suurimman paineen hankkeen etenemiselle asettivat suomalaiset itse.

Kokonaiskuva on näin ollen se, että taloudellisen yhteistyön puitteissa ”hyvä naapuri” -puhetta viljelemällä Venäjä kykeni luomaan energiavirtoihin ja -infrastruktuuriin kytkeytyvän vaikuttamiskeinon, joka rajasi Suomen liikkumatilaa ulkopoliittisesti ja taloudellisesti. Putin esimerkiksi kiitteli eduskunnan positiivista Fennovoima-päätöstä seuraavasti: “[...] huolimatta monien halusta keskeyttää projekti, parlamentti [eduskunta] – mikä oli minulle odottamatonta ja hienoa – teki tiukan päätöksen tukea [Fennovoima-projektia]”⁵¹¹

511 ”Putin väisteli kysymyksiä ja kehui Fennovoima-hanketta,” *Etelä-Suomen Sanomat*, 17.12.2015, <https://www.ess.fi/paikalliset/257080>.

Nyt Suomi ja koko Eurooppa pyrkivät irtautumaan täydellisesti venäläisestä energiasta, eikä kauppasuhteiden paluu näytä todennäköiseltä: *"Jatkossa [...] energiavirrat [eivät] ylipäätään Suomeen enää toimi, me olemme läksymme oppineet. Se oli turvallisuusteko, kun venäläisestä energiasta hankkiuduttiin eroon."*⁵¹²

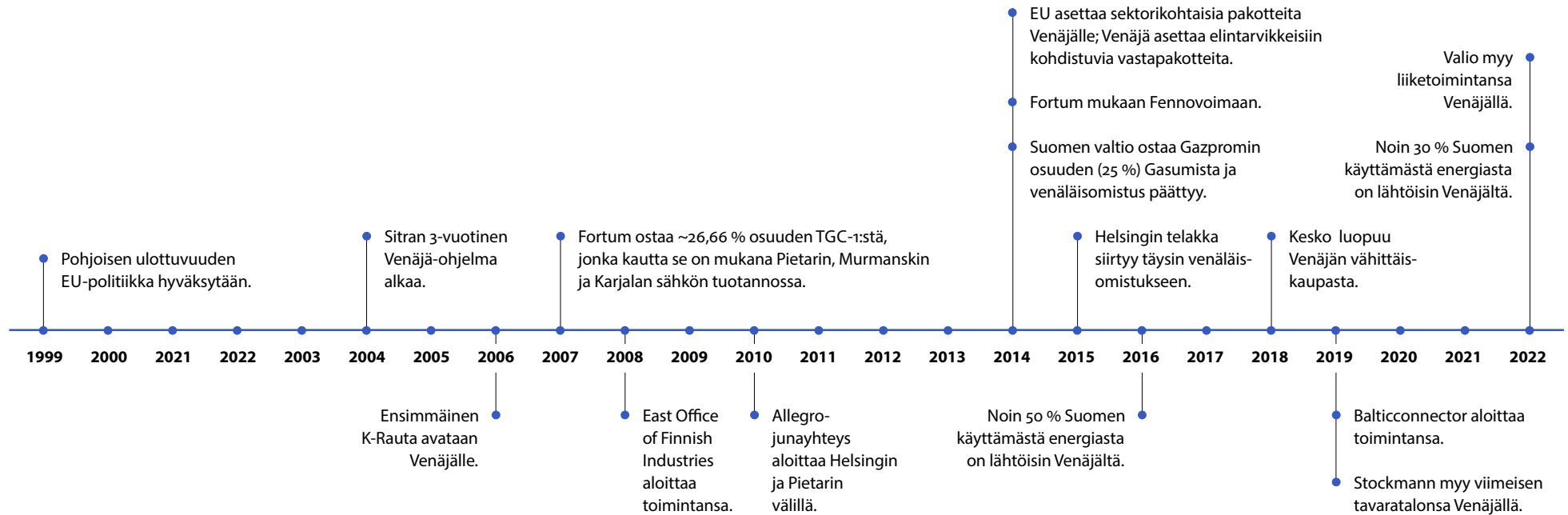
Johtopäätös lähihistoriasta on, ettei riippuvuuksia kannata kasvattaa liikaa mihinkään suuntaan. Varsinkin Fortumin ja Fennovoiman laenneet riskit ja merkittävät tappiot pakottavat uudenlaiseen ajatteluun. Miten etenkin valtionyhtiöt voisivat valtionhallinnon tuella oppia tekemään kokonaisvaltaisen analyysin, jossa kootusti tarkasteltaisiin kansantalouteen ja turvallisuuteen liittyviä riskejä? Tämä kytkeytyy myös EU:n politiikkaan, sillä Fortumin Uniper-kaupan virheitä ei varmasti haluta toistaa muualla. Yksi keino olisi EU:n laajuinen mekanismi, jolla varmistettaisiin riittävä poliittinen hallinta strategisten investointien osalta.⁵¹³

---

512 Haastattelu 42, Mika Lintilä.

513 Jonathan Bruegel ja Arjun Flora, "Fortum-Uniper: suomalaisten veronmaksajien mittavat tappiot olivat ennakoitavissa ja vältettävissä," Institute for Energy Economics and Financial Analysis, 13.11.2023, <https://ieefa.org/resources/fortum-uniper-suomalaisten-veronmaksajien-mittavat-tappiot-olivat-ennakoitavissa-ja>.

Kuvio 5. Venäjän taloudellinen vaikuttaminen ja Suomi: aikajana 2000–2022.

4 Informaatiovaikuttaminen ja venäjänkielisiin kohdistunut vaikuttaminen

Jussi Lassila (vastuukirjoittaja), Teemu Oivo, Margarita Zavadskaya ja Katri Pynnöniemi

4.1 Johdanto

Venäjän informaatiovaikuttamisen toimintatavat juontuvat suoraan Neuvostoliiton ja kylmän sodan ajan käytännöistä. Demokratioiden vaaliman riippumattoman ja totuuteen pyrkivän tiedonvälityksen perinne on Venäjällä hyvin heikko, ja siellä tiedonvälitys on perinteisemmin omaksuttu autoritäärisen vallan omaavan ”totuuden” ja siihen pohjautuvan valistuksen välineenä. Leninin näkemys tiedonvälityksestä agitaationa ja propagandana ”oikean” tiedon levittämisessä leimasi neuvostoliittolaista informaatioympäristöä lähes koko Neuvostoliiton ajan.⁵¹⁴ Neuvostoviranomaisten tuottamalle tiedolle vastakkaiset näkemykset leimattiin kapitalistisen lännen pahantahtoiseksi vaikuttamiseksi, jota tuli torjua. Samanaikaisesti yhteistyötä tehtiin toimijoiden kanssa, joiden katsottiin palvelevan neuvostovallan etuja globaalisti.

Yhteiskunnallisen informaation ymmärtäminen osaksi ideologista kamppailua määrittää vahvasti venäläistä tiedonvälitystä. Siten ei ole yllättävää, että Putinin hallinnon voimistuvaa itsevaltaistumista 2000-luvulla on siivittänyt tasainen taantumisen perestroikaa edeltäneisiin neuvostovuosiin, pois 1990-luvun vapaudesta ja iduille päässeistä riippumattoman tiedonvälityksen ihanteista. Kuten aikoinaan tasaisesti lännen kehityksestä jälkeen jäävä Neuvostoliitto, myös Putinin Venäjä on kokenut 2010-luvulta alkaen itsensä altavastaajaksi suhteessa länteen ja oman asemansa yhä turvattommaksi. 2010-luvulla Venäjällä kiihtynyt riippumattoman

514 Frank Ellis, ”The Media as Social Engineer,” teoksessa *Russian Cultural Studies: An Introduction*, toim. Catriona Kelly ja David Shepherd (Oxford University Press, 1998), 192–222; Natalia Roudakova, *Losing Pravda: Ethics and the Press in Post-Truth Russia* (Cambridge University Press, 2017).

tiedon kontrolli ja Kremlin etuja palveleva hybridisota länttä ja länsimielisiksi koettuja tahoja vastaan on tästä näkökulmasta hyvin loogista. Tähän suuntaan ohjaa myös Venäjän vetovoiman ja pehmeän vallan puute sekä sotilaallisen voiman rajallisuus.⁵¹⁵

Läntisessä tutkimuskirjallisuudessa informaatio sodan käsitteellä tarkoitetaan yleensä ”rajoitettuja, taktisen tason operaatioita, joita suoritetaan vihollisuuksien aikana.” Venäjän kontekstissa, informaatio ulottuvuudessa tapahtuva ”vastakamppailu” (informatsionnaja protivoborstvo) on osa valtioiden välistä geopoliittista kilpailua strategisista resursseista ja vaikutusvallasta maailmanpolitiikassa. Kyse on jatkuvasta ja kokonaisvaltaisesta prosessista, joka vaikuttaa koko yhteiskuntaan.⁵¹⁶

Informaatiovaikuttamista ja informaatio sotaa käsittelevän venäläisen keskustelun olennainen piirre on, että siinä Venäjä esitetään lähes poikkeuksetta hyökkäyksen kohteena olevana maana.⁵¹⁷ Tämä ajatus sisältyy käsitteeseen ”informaatio vastakamppailu”, joka korostaa muiden maiden aktiivista roolia informaatio sodassa ja samalla peittää Venäjän omat aktiiviset toimet tällä alueella.⁵¹⁸ Tämä näkyy esimerkiksi vuoden 2014 Venäjän sotilasdoktriinissa, joka määrittelee ”informaation” yhdeksi Venäjän valtopolitiikan resursseista ja ”informaatio tilan” osaksi Venäjään kohdistuvia sotilaallisia vaaroja ja uhkia. Jälkimmäisellä viitataan mm. vaikuttamiseen väestöön, erityisesti nuorisoon, tavoitteena horjuttaa Venäjän sisäistä yhtenäisyyttä.⁵¹⁹

515 Mark Galeotti, ”The ‘Gerasimov Doctrine’ and Russian Non-Linear War,” *Moscow’s Shadows* (blogi), 6.7.2014, <https://inmoscowsshadows.wordpress.com/2014/07/06/the-gerasimov-doctrine-and-russian-non-linear-war/>.

516 Keir Giles, ”The Next Phase of Russian Information Warfare,” *NATO Strategic Communications Center of Excellence*, 2016, 4, <https://stratcomcoe.org/publications/the-next-phase-of-russian-information-warfare/176>; Mari Ristolainen, ”Should RuNet 2020 Be Taken Seriously? Contradictory Views about Cyber Security Between Russia and the West,” teoksessa *Game Changer*, toim. Juha Kukkola et al. (Juvenes Print, 2017), 10–11; Andrey V. Manoilo, *Tekhnologii Nesilovogo Razresheniya Sovremennykh Konfliktov Technologies of Non-Violent Resolution of Modern Conflicts* (Goryachaya Liniya-Telekom, 2015).

517 Ristolainen, ”Should RuNet 2020 Be Taken Seriously?”, 10–11.

518 Manoilo, *Tekhnologii Nesilovogo Razresheniya Sovremennykh Konfliktov*; Boris M. Gryzlov ja Andrey B. Pertsev, ”Information Confrontation. History and Modernity,” *Vestnik Akademii Voennykh Nauk* 2, nro 51 (2015): 124–128.

519 Venäjän federaatio, *Russian Military Doctrine*, Presidential Edict No. 2976-N, 2014, artikla 4, 11 ja 13, <http://www.scrf.gov.ru/security/military/document/129/>.

Kuitenkin venäläisessä tutkimuskirjallisuudessa kuvataan seikkaperäisesti konfliktin alkuvaiheessa tapahtuvaa vaikuttamista. Sen tavoitteena on luoda suotuisat olosuhteet Venäjän intressien toteutumiselle esimerkiksi harhaanjohtamalla kohdemaan päätöksentekijöitä ja väestöä konfliktin luonteesta ja Venäjän tavoitteista.⁵²⁰ On myös tärkeä tunnistaa, että Venäjän strategisen tason informaatiovaikuttaminen (strateginen hämäys) perustuu samojen Venäjän strategisia tavoitteita tukevien, kontekstista irrotettujen väittämien toistoon. Niiden yhteinen piirre on edellä kuvatun mukaisesti vahvistaa mielikuvia Venäjästä ulkopuolisen vihamielisen vaikuttamisen kohteena (uhrina) sekä samanaikaisesti oikeuttaa Venäjän oma hyökkäävä toiminta vetoamalla historiaan, Venäjän suurvalta-asemaan ja kulttuuriseen erityisasemaan.

Informaatiotilassa tapahtuva vaikuttaminen on pitkäaikaista ja kohdistuu koko yhteiskuntaan (opetus, media, diplomatia, kulttuuriala). Sen avulla Venäjä pyrkii normalisoimaan naapurimaihin kohdistuvan vihamielisen toiminnan, ylläpitämään suurvalta-asemaa globaalisti ja ennaltaehkäisemään (neutralisoimaan) kohteiden kykyä suojautua Venäjän vihamieliseltä vaikuttamiselta. Ristiriitaisen ja läpikotaisin valheellisen informaation avulla Venäjä pyrkii luomaan epätietoisuutta sen todellisista tavoitteista ja sitä kautta hidastamaan kohdemaan (ja sen liittolaisten) reagointia tilanteeseen. Venäjän toimintamallien tunnistaminen ja niihin varautuminen muodostaa lähtökohdan tehokkaalle puolustautumiselle Venäjän informaatiotilassa tapahtuvaa vihamielistä toimintaa vastaan.⁵²¹

Lännelle Venäjän innovatiivisena nähty hybridivaikuttaminen realisoitui laajamittaisesti Krimin valtauksessa 2014. Kyseessä oli kuitenkin kaikkea muuta kuin uusi innovaatio, vaan näkyvä paluu Neuvostoliiton vuosikymmeniä käyttämiin keinoihin, ennen kaikkea 1960-luvun alun refleksiivisen kontrollin psykologiseen teoriaan, jossa tavoitteena on saada vastustaja toimimaan halutulla tavalla.⁵²² Putinin hybridisodan osalta on puhuttu 4D-mallista, joka juontuu refleksiivisen kontrollin

520 Aleksandr V. Smolovyi, "Voennie konflikti budushevo: sovremennyi bzglyad," *Vestnik Akademii Voennyih Nauk* 80, nro 3 (2022): 80–87.

521 Katri Pynnöniemi ja Kati Parppei, "Understanding Russia's War against Ukraine: Political, Eschatological and Cataclysmic Dimensions," *Journal of Strategic Studies* 47, nro 6–7 (2024): 832–859, <https://doi.org/10.1080/01402390.2024.2379395>; Katri Pynnöniemi ja Amelie Tolvin, "Reconstructing Kremlin Strategic Deception: The Logic of Disinformation Narratives during the First Phase of the Full-Scale Invasion of Ukraine," *The Journal of Slavic Military Studies* 38, nro 3 (2025): 299–320, <https://doi.org/10.1080/13518046.2025.2548727>.

522 Timothy Thomas, "Russia's Reflexive Control Theory and the Military," *Journal of Slavic Military Studies* 17, nro 2 (2004): 237–256, <https://doi.org/10.1080/13518040490450529>.

opeista.⁵²³ Ensimmäisenä D:nä on **sivuuttaminen** (dismiss, ”tunnuksettomat sotilaat eivät ole venäläisiä”), toisena **vääristäminen** (distort, esimerkiksi Venäjän valtiopropagandan käyttämät stuntit esittämässä Ukrainan sotatoimien siviiliuhreja tai tavallisia kansalaisia), kolmantena **hämmentäminen** (distract, esimerkiksi erilaiset vaihtoehdot teoriat tapahtumien kulusta syytösten kohdistuessa Venäjään) ja neljäntenä **kauhistuttaminen** (dismay, esimerkiksi lukuisat korkean profiilin venäläisten toimijoiden uhkailut ydinaseiden käytöllä). Oleellista tässä traditiossa on vakuuttuneisuus toimenpiteiden välttämättömyydestä Neuvostoliiton/Venäjän taistelussa lännen vihamielistä informaatiopsykologista vaikuttamista vastaan. Esimerkiksi nyky-Venäjän pyrkimykset perustaa ja tukea vieraskielisiä, Kremlin näemyksiä toistavia medioita, poliittisia toimijoita tai ajatushautomoita disinformaation levittämisessä olivat nekin laajasti Neuvostoliiton käyttämiä toimintatapoja.⁵²⁴

Suomi ja Venäjän informaatiovaikuttamisen maisema Euroopassa

Suhteessa Venäjän rajallisiin resursseihin, on maa kyennyt valjastamaan nykYTEKNOLOGIOIHIN sovitettut neuvostoaikaiset toimet tehokkaaksi kansainväliseksi vaikuttamisvälineeksi. Se on onnistunut hyödyttämään Euroopassa ja Yhdysvalloissa nähtyjä jakolinjoja ja poliittisia jänniteitä ja saamaan ymmärtäjiä politiikalleen. Tässä luvussa keskitytään erityisesti niihin informaatiovaikuttamisen kohdealueisiin, joiden kautta Venäjä on hetkellisesti ja potentiaalisesti onnistunut myös vaikuttamaan Suomeen maamme etujen vastaisesti 2000-luvun aikana.

Venäjän Eurooppaan kohdistaman informaatiovaikuttamisen näkökulmasta Suomi on ollut vaikea kohde. Tämä kiteytyy yhteen Suomen sisäpolitiikan erityispiirteeseen: toisin kuin monissa muissa Euroopan maissa, Suomessa ulko- ja turvallisuuspoliittinen konsensus – erityisesti suhteessa Venäjään – on säilynyt vahvana riippumatta oikeistopopulistisen puolueen vaikutusvallasta ja hallitusvastuusta. Toisin sanoen, vaikka Perussuomalaiset jakavat pitkälti eurooppalaisten sisärpuolueidensa keskeiset teemat, kuten torjuvan suhtautumisen maahanmuuttoon, konservatiivis-kansallismieliset arvot ja ilmastopolitiikan kritiikin, puolue ei jaa monien sisärpuolueidensa myötämielistä suhtautumista Kremlin politiikkaan.⁵²⁵

523 Maria Snegovaya, *Putin's Information Warfare in Ukraine: Soviet Origins of Russia's Hybrid Warfare* (Russia Report 1, Institute for the Study of War, 2015), <https://understandingwar.org/research/russia-ukraine/putins-information-warfare-in-ukraine-soviet-origins-of-russias-hybrid-warfare-2/>.

524 Mark Hollingsworth, *Vakoojien valtakunta* (Otava, 2024).

525 Andreas Fagerholm, ”Far Left and Far Right Party Reactions to Russia's Invasion of Ukraine,” *West European Politics* 48, nro 4 (2024): 793–819, <https://doi.org/10.1080/01402382.2024.2335455>.

Sama pätee laitasemmiston Venäjä-assennoitumiseen, jossa Vasemmistoliitto on 2010-luvulla profiloitunut Putinin Venäjää vastustavana punavihreänä vasemmistoliberaalina puolueena.⁵²⁶ Erytisesti merkille pantavaa on se, että riippumatta aiemmasta, kokonaisvaltaisesta Nato-kriittisyydestään ja historiastaan kommunistisen puolueen seuraajapuolueena, se oli valmis myöntymään äänestäjensä enemmistöä myöten kansalaisten ja eduskunnan enemmistön tuelle Suomen Nato-jäsenyydelle keväällä 2022. Turvallisuuspoliittisen ja Venäjä-suhteeseen liittyvän laajan konsensuksen lisäksi Suomea on suojannut suhteellisen pienilukuinen ja heterogeeninen venäjänkielinen vähemmistö, jonka koko ja tausta eroaa huomattavasti esimerkiksi Viron ja Latvian venäjänkielisistä vähemmistöistä. Venäjän informaatiovaikuttamisen näkökulmasta Venäjän maanmiespolitiikka ja pyrkimys välineellistää länsimaissa olevat venäjänkieliset vähemmistöt maan etujen ajamiseen on ollut keskeinen prioriteetti.⁵²⁷

Toisin sanoen, eurooppalaisessa katsannossa Suomi on ollut suojassa Venäjän informaatiovaikuttamiselta verrattuna moniin Euroopan maihin, joissa ei ole ollut vastaavanlaista Venäjä-kuvaan liittyvää turvallisuuspoliittista konsensusta ja joissa on poliittisesti vaikutusvaltaisempia ja laajalukuisempia Venäjän vaikuttamiselle alttiita toimijoita.⁵²⁸ Erikseen on syytä mainita Suomen viranomaisten valppaus informaatiovaikuttamisen suhteen jo vuosia ennen Krimin valtausta. Erytistapauksena oli vuonna 2009 politisoidut lasten huoltajuuskiistat ja siihen kytkeytyneet Venäjän pyrkimys saada aikaan Suomen ja Venäjän yhteinen lapsiasiainkomissio, johon Suomi ei taipunut ja asia jäi sikseen.⁵²⁹ Sen sijaan Venäjä liittyi Haagin lapsikaappaus sopimukseen, jota alettiin soveltaa Suomen ja Venäjän välillä vuoden 2013 alusta lähtien.⁵³⁰ Huoltajuuskiistat terävöittivät myös Suomen valtiollista

526 Jakob Wondreys et al., "My Enemy's Enemy Is My Friend? European Radical Left Parties' Response to Russia's War in Ukraine," *The British Journal of Politics and International Relations* 27, nro 3 (2025): 696–719, <https://doi.org/10.1177/13691481241284204>.

527 Ivo Juurvee et al., *Russia's Footprint in the Nordic-Baltic Information Environment 2016–2017* (NATO Strategic Communications Centre of Excellence, 2017), <https://stratcomcoe.org/publications/russias-footprint-in-the-nordic-baltic-information-environment-20162017/138>.

528 Oleksii Nabozhniak et al., *Revealing Russian Influence in Europe: Insights from Germany, France, Italy and Ukraine* (Institute of Innovative Governance, Black Sea Trust Fund of the German Marshall Fund, 2024), <https://www.gmfus.org/news/revealing-russian-influence-europe-insights-germany-france-italy-and-ukraine>.

529 Haastattelu 26.

530 "Haagin lapsikaappaus sopimusta aletaan soveltaa Suomen ja Venäjän välillä ensi vuoden alusta alkaen," Oikeusministeriö, 26.10.2012, <https://oikeusministerio.fi/haag-konventionen-om-bortforandet-av-barn-borjar-tilampas-mellan-finland-och-ryssland-fran-och-med-ingangen-av-nasta-ar>.

tiedottamista vastaavien tapausten varalta. Esimerkiksi vuonna 2012 Kremlin näkyvänä äänitorvena toimiva Komsomol'skaja Pravda -lehti julkaisi kattavan artikkelin, jossa oiottiin aiempia valheellisia väitteitä suomalaisviranomaisten tietojen pohjalta.⁵³¹ Viranomaisten valmius vääristelevän tiedon torjumiseen näkyi myös reagoinneissa vuonna 2016 tapahtuneen Imatran kolmoissurman yhteydessä. Ulkoministeriön reagoinnin ansiosta väitteet uhrien venäjänkielisyydestä onnistuttiin nopeasti oikomaan. Valtioneuvoston viestintäjohtajana vuosina 2014–2017 toimineen Markku Mantilan mukaan ei voitu sulkea pois vaihtoehtoa, että venäjänkielinen vääristely tieto tapauksesta oli koordinoitua vaikuttamista.⁵³²

Informaatiovaikuttamisen väylät Suomessa

Tässä luvussa Suomea koskeva Venäjän informaatiovaikuttaminen 2000-luvulla rajataan syistä yhtäältä verkko- ja printtimedian piirissä tapahtuvaan vaikuttamiseen sekä toisaalta Suomen venäjänkielisten keskuudessa tapahtuvaan vaikuttamiseen. Sosiaalisessa median alustoilla tapahtuvan vaikuttamisen systemaattinen analyysi on käytännön syistä (ks. tarkemmin 1. luku) jouduttu jättämään jatkotutkimuksen selvitettäväksi. Valtiollisen vaikuttamisen onnistumisen keskeinen edellytys on vastaanottajien alttius sisäistää sekä potentiaalisesti myötäillä heihin kohdistuvaa viestintää. Tähän perustuen venäjänkieliset vähemmistöt kaikkialla maailmassa ovat olleet Venäjän vaikuttamisyritysten etulinjassa kulttuurisen ja kielellisen läheisyytensä sekä heidän suosimiensa Venäjään kytkeytyvien viestintäkanavien vuoksi.

Mediassa tapahtuvalla Venäjän vaikuttamisella on kaksi puolta: Venäjän mediassa rakennettu Suomi-kuva ja toisaalta Suomen mediakentässä ilmenevät yhteydet Venäjän viljelemiin narratiiveihin. 2000-luvulla vilkastunut Suomen ja Venäjän välinen kanssakäyminen ja erityisesti venäläisten lisääntynyt matkailu Suomeen ovat muovanneet satojen tuhansien venäläisten henkilökohtaisiin kokemuksiin pohjautuvaa käsitystä Suomesta. Venäjän median korostuneen positiivisen Suomi-kuvan vähittäinen huonontuminen 2000-luvun alkupuolelta 2010-luvun loppupuolelle ja tuntuvampaan laskuun Venäjän laajamittaisen hyökkäyssodan myötä heijastelee selkeästi Venäjän autoritääristä ja revansistista kehitystä. Haastatellun asiantuntijan mukaan Suomeen kohdistuva propaganda alkoi tosiasiallisesti vuonna 2009 (lasten huoltajuuskiistat) ja on jatkunut eri vaiheisiin siitä

531 Haastattelu 26; Rassledovanie KP: Potšemu Finlyandija otbiraet detej u russkih mam, *Komsomol'skaja Pravda*, 23.10.2012.

532 Haastattelu 29, Markku Mantila.

asti merkittävämpään vedenjakajaan, ”*aikaan ennen vuotta 2022 ja aikaan sen jälkeen.*”⁵³³ Suomi-kuvan muutokset Venäjän mediassa ovat Suomeen kohdistuvaa informaatiovaikuttamista, jossa Venäjän autoritääriselle hallinnolle alisteinen media oikeuttaa Kremlin politiikkaa kansalaisilleen, tässä tapauksessa pyrkimyksinä muokata mahdollisesti liian positiiviseksi ja ”vääränlaiseksi” muodostunutta Suomi-kuvaa venäläisten keskuudessa. Ulkoministeriön vuodesta 2017 vuositaitain Levada-kyselytutkimuslaitoksella teettämien kyselyjen valossa Suomi-kuva on säilynyt kuitenkin suhteellisen myönteisenä venäläisten keskuudessa näistä yrityksistä huolimatta, erityisesti nuorempien venäläisten keskuudessa.⁵³⁴

Venäjän ja Suomen mediakenttää tuntevien asiantuntijahaastattelujen valossa Venäjän helmikuussa 2022 aloittama suurhyökkäys merkitsi uutta aikakautta Suomen ja Venäjän suhteissa. Esimerkiksi useampi haastattelemamme Venäjällä toiminut kirjeenvaihtaja totesi työskentelyedellytysten vaikeutuneen helmikuun 2022 jälkeen. Sitä edeltäneellä aikakaudella heidän havaintonsa tukevat Venäjän yhteiskunnallista ja poliittista taantumista 2000-luvun aikana, jossa kirjeenvaihtajien journalistiseen vapauteen ei puututtu, mutta asteittain, erityisesti vuoden 2012 jälkeen, kiristynyt kontrolli alkoi näkyä esimerkiksi kasvaneina rajoituksina haastattelupyyntöihin liittyen.⁵³⁵ Ilmapiirin kiristymisen näkyi myös esimerkiksi suomalaisten toimittajien venäläisiin avustajiin kohdistuneena painostamisena⁵³⁶ sekä valtion lisääntyneenä pyrkimyksenä tarjota ulkomaisille kirjeenvaihtajille propagandistisia tiedotteita ja nostaa kritiikin kohteeksi heille osoitettuja ”väärää kysymyksiä”.⁵³⁷ Toisaalta, Ilta-Sanomien pitkäaikainen kirjeenvaihtaja Arja Paananen on kertonut häneen kohdistuneesta kiusantekosta esimerkiksi työlupiin liittyen pitkin 2000-lukua, joka lopulta johti toimittajaviisumin kieltämiseen vuonna 2022.⁵³⁸

---

533 Haastattelu 26.

534 ”Ulkoministeröin selvitys 2025: Venäläisten suhtautuminen Suomeen kaksijakoista, nuorten asenteet myönteisimpiä,” Ulkoministeriö (tiedote), 14.10.2025, <https://valtioneuvosto.fi/-/ulkoministerion-selvitys-venalaisten-suhtautuminen-suomeen-kaksijakoista-nuorten-asenteet-myonteisimpia>.

535 Haastattelu 7.

536 Ibid.

537 Haastattelu 2; ks. myös esim. Erkkä Mikkonen, ”Ylen kysymys homojen tilanteesta hermostutti Venäjän ulkoministeriön: ’Lähdettkö Tšetšeniaan vai pelkättekö?’” *Yle*, 31.5.2017, <https://yle.fi/a/3-9641781>.

538 Anu Kuistiala ja Arja Paananen, *Kiehtova Katala Venäjä* (Docendo, 2024), 90–93, 101.

Oma lukunsa Venäjää koskevassa tiedottamisessa on ollut ajoittain suomalaisten poliitikkojen taholta esiintynyt paheksunta ”liian kriittisestä” Venäjä-utisoinnista.⁵³⁹ Eräs suomalainen toimittaja puolestaan kertoi tapauksesta, jossa hän oli kokenut kollegansa tavoin keskustelut Moskovan Suomen suurlähettilään kanssa yritykseksi vaikuttaa heidän Venäjä-utisointiin, toisin sanoen paheksunnaksi liian kriittisistä uutisista.⁵⁴⁰ Näiden esimerkkien valossa voidaan todeta, että Venäjän vaikuttamisen edellytykset ovat pitkälti riippuvaisia siitä, tahtooko Suomi omasta tahdostaan myöntyä kokemaansa Venäjän vaikuttamiseen.

Edellä mainittuja Venäjän informaatiovaikuttamisen kohdealueita tarkastellaan seuraavaksi neljän teeman kautta: Ensin keskitytään Suomi-kuvan murtumiin Venäjän mediassa. Analyysissä tarkastellaan Suomi-kuvan muutosta venäläistaustaisten lasten huoltajuuskiistojen aikana sekä heti Krimin valtauksen jälkeen. Toisessa osassa tarkastellaan vastamedioita Suomessa. Venäjän narratiivien suomenkielistä vastaanottoa arvioidaan Suomessa julkaistuissa vasta-medioissa, joilla on ollut tärkeä rooli Kremlin narratiivien leviämisessä Euroopassa. Kolmannessa osiossa analysoidaan Suomen venäjänkielistä mediamaisemaa ja arvioidaan Venäjän vaikutusta ja potentiaalia Suomen venäjänkielisessä mediassa. Lopuksi tarkastellaan Venäjän kohdistamaa vaikuttamista Suomessa asuviin Venäjä-taustaisiin ja venäjänkielisiin ryhmiin. Luvussa on vain yksi varsinainen tapauskuvaus, joka liittyy huoltajuuskiistoihin liittyvään Venäjän informaatiovaikuttamiseen.

4.2 Suomi-kuvan murtumat Venäjän mediassa

Ensimmäinen muutos aiemmasta, korostuneen positiivisesta Suomi-kuvasta tapahtui 2000-luvun loppupuolella venäläistaustaisen lasten huoltajuuskiistoihin liittyen. Esimerkiksi aihepiiriin perehtynyt virkahenkilö näki nimenomaan lasten huoltajuuskiistat ensimmäisenä informaatiovaikuttamisoperaationa. Se ei ollut ensimmäinen 2000-luvun erimielisyys Suomen ja Venäjän välillä, mutta ensimmäinen, jossa kiista politisoitiin Venäjän taholta julkisuudessa.⁵⁴¹ Myös Valtioneuvoston viestintäjohtajana työskennellyt Markku Mantila nimesi myös lapsikiistat ensimmäiseksi informaatiiosodankäynniksi katsottavaksi toimeksi Suomea vastaan.⁵⁴²

539 Ks. *ibid.*, 253, 259–260 ja 263–264.

540 Haastattelu 7.

541 Haastattelu 26.

542 Haastattelu 29, Markku Mantila.

Varhainen Suomen lastenhuoltoa käsittelevä juttu Venäjän mediassa julkaistiin Venäjän hallitusta lähellä olevassa Rossijskaja Gazetassa huhtikuussa 2002. Siinä kerrottiin jokseenkin ihailevaan sävyyn Helsingin kaupungin toimenpiteistä ongelmanuorien hoidossa ja pohdittiin mitä köyhempi ja paljon suuremman kodittomien lapsien ongelman painiva Venäjä voisi Suomesta oppia.⁵⁴³ Saman vuoden heinäkuussa smolenskilainen paikallislehti Rabotšij put' puolestaan valitelti huostaanotettujen lasten huonoa tilaa ja hoitoa Venäjällä, ja käytti toimivana esimerkkinä Suomea.⁵⁴⁴ Lokakuussa ylistävän ja yksityiskohtaisen kuvauksen Suomessa tapahtuvista lasten huostaanottojen perusteista tarjosi Jakutian paikallismedia Jakutija,⁵⁴⁵ jossa peräänkuulutettiin huostaanottojen tärkeyttä, jos lapsen oikeudet ovat uhattuina. Marraskuussa Sovremennoje pravo -lehti käsitelti venäläistä huostaanottolakia ja sivusi perusteellisesti suomalaisia käytäntöjä.⁵⁴⁶ Syyskuussa 2003 Izvestia-lehti kirjoitti hyvin kriittiseen sävyyn Venäjän huostaanottokäytännöistä ja peilasi niitä Suomeen toteamalla muun muassa:

*Miksi emme ole nähneet tätä aiemmin? Koska emme ole Suomi, jossa laki toimii. Kun Suomessa sosiaalityöntekijä näkee lapsen kadulla tai opettajat koulussa alkavat epäillä, että lapsella on jotain vikaa perheongelmien vuoksi, sosiaalipalveluilla on kaikki valtuudet puuttua asiaan.*⁵⁴⁷

Seuraavan vuoden tammikuussa Izvestija jatkoi samasta teemasta kritisoimalla venäläisen huostaanoton saamattomuutta suhteessa suomalaisten aktiiviseen puuttumiseen.⁵⁴⁸ Miasskij rabotšij -lehti otsikoi puolestaan 27.3.2004, kuinka "Vanhempien oikeuksia ei peruuteta Suomessa" perehtyessään Suomen huostaanottokäytäntöihin ja lastenkoteihin sävyn ollessa joka suhteessa positiivinen. Viesti oli, että mallia Venäjälle haetaan Suomen käytännöistä.⁵⁴⁹

Vuoden 2004 elokuussa ilmestyi ensimmäinen Suomessa asuvien venäläistaustaisten lasten huostaanottoon liittyvä uutinen Diplomatitšeskyj vestnik -lehdessä.⁵⁵⁰ Tapauksesta kirjoitettiin eri medioissa useampaankin otteeseen, sävyn

543 "Sotsial'naja razvedka po-finski," *Rossijskaja gazeta*, 24.4.2002.

544 "Zaštšiti rebyonka," *Rabotšij put'*, 10.7.2002.

545 "Nitšto ne zamenit rebyonku sem'ju," *Jakutija*, 23.10.2002.

546 "Projekt federal'nogo zakona "ob opeke i popetšitel'stve," *Sovremennoje pravo*, 29.11.2002.

547 "Polevyje tsvety žizni," *Izvestija*, 26.9.2003.

548 "Zaštšita ot vzroslyh," *Izvestija*, 14.1.2004.

549 "V Finljandii ne lišajut roditel'skih prav," *Miasskij rabotšij*, 27.3.2004.

550 *Diplomatitšeskyj vestnik*, 24.8.2004.

ollessa kuitenkin erittäin sovitteleva. Osasyynä tähän oli varmasti siinä, että Suomen viranomaiset suostuivat antamaan orvoiksi jääneet venäläislapset biologisten isovanhempien huostaan.

Tapauskuvaus 1: Lasten huoltajuuskiistat venäläislehdistössä (2009–2010)

Edellä mainitut esimerkit osoittavat selkeästi, että kun vuonna 2009 venäläis-taustaisten lasten huostaanottoja Suomessa alettiin käsitellä Venäjän mediassa kielteisesti ja valheellisten tietojen varassa, teema ei ollut Venäjän mediassa uusi. Tässä tapauksessa perättömien väitteiden voisi katsoa juontuvan tietämättömyydestä ja kulttuurisista eroista. Suhteessa 2000-luvun alkupuolella esiintyneeseen, erittäin positiiviseen ja monin paikoin laajasti perehtyneeseen uutisointiin Suomen sosiaaliturvasta ja lasten huostaanoton käytännöistä, sävyn äkillinen muutos valtionmediassa kertoo selkeästi siitä, että vasta-argumenteille ja aiemmalle ymmärrykselle ei jostain syystä ollut enää sijaa.

Poliittinen tausta tälle muutokselle löytyy Venäjän ja lännen vähitellen kiristyneissä suhteissa 2000-luvun alusta alkaen. Tarttumapinta muuttuneelle linjalle oli erityisesti venäläislasten adoptioissa länsimaihin, jotka alkoivat Neuvostoliiton romahduksen jälkeen. Kesäkuussa 2006 tehtiin lisäys vuoden 1999 Venäjän Federaation lakiin koskien ulkomailla asuvia ”maanmiehiä,” jolla pyrittiin parantamaan edellytyksiä ulkovenäläisten paluumuutolle⁵⁵¹ ja vuonna 2008 perustettiin maanmiespolitiikan edistämiseen Rossotrudnitšestvo-virasto. Käytännössä Kremlin maanmiespolitiikka on tähdännyt Venäjän vaikutusvallan lisäämiseen erityisesti entisen Neuvostoliiton alueella ja vaikutuspiirissä. Venäjän konkreettisten vetoimatekijöiden puuttuessa maanmiespolitiikan keskeinen painopiste on ollut ulkovenäläisten asuinmaiden mustamaalaamisessa.

Venäjän sisällä uutiset ja väitteet länteen adoptoitujen ja siellä asuvien venäläislasten kaltoinkohtelusta ovat luonnostaan emotionaalisesti resonoivia ja selkeästi maanmiespolitiikan tavoitteiden mukaisia. Yhdysvallat olivat näiden kiistojen pääkohde koko 2000-luvun alun. Tämä huipentui loppuvuonna 2012 Venäjän duumassa säädettyyn niin sanottuun Dima Jakovlev -lakiin, joka kielsi muun muassa venäläislasten adoptiot Yhdysvaltoihin sekä Yhdysvaltojen rahoittamien poliittisiksi katsottujen kansalaisjärjestöjen toiminnan Venäjällä. Laki oli välitön

551 Ekaterina V. Donets ja Olga S. Chudinovskikh, ”Russian Policy on Assistance to the Resettlement of Compatriots Against the Background of International Experience,” *Population & Economics* 4, nro 3 (2020): 1–32, <https://populationandeconomics.pensoft.net/article/54911>.

reaktio hiukan aiemmin Yhdysvaltojen säätämälle Magnitsky-laille, jossa sanktioitiin niitä venäläisiä, joiden katsottiin olevan vastuussa juristi Sergej Magnitskyn kuolemasta venäläisessä vankilassa vuonna 2009.

Vaikka Suomi oli Venäjän Pohjoismaihin kohdistettujen syytösten eturintamassa, vastaavanlaisia syytöksiä kohdistettiin myös esimerkiksi Ruotsiin ja Norjaan.⁵⁵² Rossiiskaja gazeta kirjoitti toukokuussa 2009 Anton Salosen salakuljetuksesta Suomeen, joskin sävy on vielä enemmän journalistinen kuin propagandistinen. Todettiin esimerkiksi, että Antonin äidillä Rimma Salosella on Suomen kansalaisuus ja vaikka isän Paavo Salosen toimia pahoiteltiin, sävy ei ollut täysin tuomitseva.⁵⁵³ Linja muuttui silmiinpistävän propagandistiseksi saman vuoden elokuussa kun useampi Venäjän valtakunnallinen media kirjoitti ”Rimma Salosen pidätyksestä Suomessa” Silmiinpistävintä näissä jutuissa on se, että käytännössä kaikissa lähteenä oli ”suomalainen ihmisoikeusaktivisti” Johan Bäckman. Bäckmanin rooli Kremlin näkökulmia myötäilevänä tai avoimesti toistavana länsimaisena lähteenä on hyvä esimerkki Venäjän propagandan ja disinformaation kipeästi kaipaamista ”mustista ritareista”. Kyse on ilmiöstä, jossa Venäjän valtiomedia hyödyntää läntisen yleisön perusoletusta demokraattisesta kansalaisyhteiskunnasta, ja sen mukaisesti käyttää riippumattomina auktoriteetteina esiintyviä tahoja, jotka kritisoivat kotimaidensa käytäntöjä ja myötäilevät ja toistavat Kremlin näkökantoja.⁵⁵⁴

Helmi-maaliskuussa 2010 lapsikiistat huipentuivat perhe-Rantalan tapaukseen Turussa, jonka seurauksena Venäjän lapsiasianvaltuutettu Pavel Astahov saapui Suomeen päällikön elkein ja esitti saaneensa omalla ja Venäjän arvovallalla tilanteeseen ratkaisun. Samalla hän esitti vaatimuksen venäjänkielentaitoisista sosiaalityöntekijöistä Suomessa, koska maassa asuu merkittävä venäjänkielinen vähemmistö.⁵⁵⁵ Yle uutisoi Astahovin toimintatavoista kriittiseen sävyyn. Jutussa tuotiin aiheellisesti esille Suomen viranomaisten vaitiolovelvollisuuden toimimattomuus ulkopoliittisessa kiistassa, jossa toinen osapuoli toimii estoitta vääristelevien ja poliittiseen vaikuttamiseen tähtäävien toimien kautta. Turun lastensuojeluviranomaiset eivät esimerkiksi valaisseet Suomen vastuuministereitä tilanteessa, jossa Venäjän painostus oli ilmeistä, mikä heikensi Suomen asemaa entisestään.⁵⁵⁶

552 Haastattelu 26.

553 ”Gorjatsjij finskij diplomat”, *Rossiiskaja gazeta*, 21.5.2009.

554 Karina Shyrokykh ja Martin Kragh, ”Black knight NGOs and international disinformation,” *European Security* 33, nro 3 (2024): 517–536, <https://doi.org/10.1080/09662839.2024.2437781>.

555 Jussi Konttinen, ”Suomalais-venäläinen poika saa jäädä vanhempiensa luokse,” *Helsingin Sanomat*, 20.3.2010, <https://www.hs.fi/suomi/art-2000004719479.html>.

556 ”Turun tauti ja tapaus Astahov,” *Yle*, 22.3.2010, <https://yle.fi/a/3-5531978>.

Bäckmanin rooli lapsikiistoissa korostui nimenomaan kaikkein kielteisimmässä uutisissa. Esimerkkinä toimii muun muassa Komsomolskaja Pravdan uutinen, jossa annettiin ymmärtää Anton Salosen äidinkielen olevan venäjä, jonka käytön suomalaisen oikeusistuon oli kieltänyt.⁵⁵⁷ Näkemyksiä levitti myös asiassa aktivoitunut lapsiasiainvaltuutettu Astahov. Ehkä räikein esimerkki Bäckmanin kyvystä saada näkemyksiään läpi oli Kremlin kantoja aktiivisesti toistavan tietotoimisto Regnumin uutinen ”Suomen antifasistisen komitean” tiedotteesta, jonka mukaan ”Suomi kiristää Venäjää lapsipanttivangeilla.”⁵⁵⁸ Suomessa Bäckmanin vaikutusvaltaan herätettiin viimeistään huoltajuuskiistojen osoittaessa jo hiipumisen merkkejä Venäjän mediassa vuosina 2011–2012, vaikka monien mielestä Bäckmanin toimiin olisi pitänyt havahtua jo 2000-luvun alussa.⁵⁵⁹ Esimerkiksi Yle valotti hänen mustamaalaamistoimiaan Venäjällä varsin kattavasti Silminnäkijä-dokumentissa vuonna 2012, jossa niin ikään aiheellisesti kiinnitettiin huomiota suomalaisten viranomaisen vaihtolovelvollisuuden aiheuttamaan haavoittuvuuteen informaatiovaikuttamisen kontekstissa; kun venäläistoimittajat eivät saa tietoa asiantuntevilta tahoilta, tyhjiön täyttää Bäckmanin kaltainen toimija.⁵⁶⁰

Sujuvasti venäjää puhuvan Bäckmanin rooli Venäjää puolustavana ”länsimaisena auktoriteettina” Suomen mustamaalaamisessa on kaksitahoinen. Yhtäältä hänen jo 2000-luvun alkuvuosilta jatkunut Suomi-kuvan tarveleminen Venäjällä sai tuulta alle vasta laajemman Venäjän länsisuhteeseen liittyvän muutoksen myötä. Kuten alla oleva taulukko osoittaa, toisin kuin vuoden 2009 huoltajuuskiistojen tapauksessa, aiemmat Bäckmanin tempaukset eivät juurikaan kiinnittäneet huomiota Venäjän mediassa. Venäjän median syvenevä alisteisuus Kremlin informaatiokampanjoille avasi mahdollisuuden vahvasti tunteisiin vetoaville viesteille, jossa koko Venäjän mediakenttä orientoivana yleisenä ohjeena oli uutisoida kielteiseen sävyyn venäläisiin ja erityisesti venäläislapsiin kohdistuvasta sorrosta. Toisaalta 2010-luvun alkupuolella lehdistönvapautta oli vielä Venäjällä jäljellä ja lapsiteemojen siirryttyä Suomen osalta marginaaliin, Bäckmanin kaltaisen ”mustan ritarin” edellytykset vaikuttaa Suomi-kuvan rakentamiseen heikkenivät. Esimerkiksi Kommersant-Vlast-lehti penkoi Bäckmanin taustoja kriittisesti mm. Viron Pronssisoturi -episodiin liittyen maaliskuussa 2010 otsikoimalla juttunsa ”Pronssinen poika.”⁵⁶¹ Sittenmin

557 ”Finskij sud zapretil pjatiletnemu Antonu Salonenu govorit’ na rodnom jazyke,” *Komsomolskaja Pravda*, 19.5.2010.

558 ”Antifašistskij komitet Finljandii: Suomi šantažirujet Rossiju det’mi-založnikami,” *IA Regnum*, 8.8.2010.

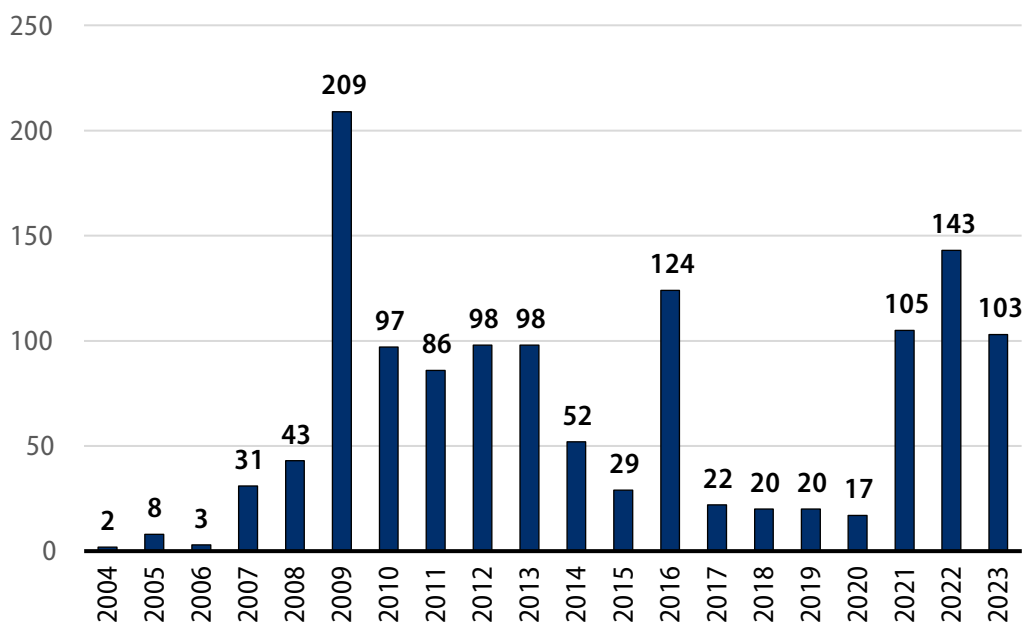
559 Esim. Tuomi-Nikula, *Eri-laista diplomatiaa*.

560 Elina Yli-Ojanperä, ”Dosentti lietsoo Venäjällä epäluuloa lasten huostaanotoista Suomessa,” *Yle*, 15.10.2012, <https://yle.fi/a/20-102034>.

561 ”Bronzovyj maltšik,” *Kommersant-Vlast*, 22.3.2010.

Bäckmanin maininnat lisääntyivät Venäjän mediassa hänen esiinnyttyään ”Donetskin kansantasavallan virallisena Suomen edustajana” sekä Suomen Nato-jäsenyyden yhteydessä. Lasten huostaanottokiistojen aikaista huomiota hän ei kuitenkaan enää saavuttanut.

Kuvio 6. Johan Bäckmanin maininnat Venäjän mediassa 2004–2023.

Krimin valtauksen jälkeen Venäjän median Suomi-maininnoissa korostui kauppasuhteiden tärkeys sekä pyrkimys korostaa tarkoitushakuisesti Suomen myötämielisyyttä Venäjälle. Esimerkiksi Nezavisimaja gazeta uutisoi tammikuussa 2015, että ”Suomen ulkoministerin mukaan ei ole tarvetta pelotella ihmisiä Kremlin uhasta,” jonka seurauksena ”Viro kutsui Suomen suurlähettilään puhutteluun liittyen Suomen ulkoministerin lausuntoihin, jotka vastustivat EU:n yhtenäisen venäjänkielisen ”vastapropagandakanavan perustamista.”⁵⁶² Tosiasiassa Suomen silloinen ulkoministeri Erkki Tuomioja oli kritisoinut Hufvudstadsbladetissa Baltian maita siitä, etteivät ne olleet huomioineet riittävän ajoissa venäjänkielisen uutisoinnin tarvetta omille vähemmistöilleen suhteessa Venäjän painostukseen ja viittasi EU:ssa esillä oleviin vaatimuksiin vastata Venäjän propagandaan venäjänkielillä

⁵⁶² ”MID Finlyandii: Pora prekratit’ pugat’ narod Kremlem i rossijskoj ugroznoj,” *Nezavisimaya gazeta*, 16.1.2015.

uutisoinneilla. Viron närkästys Tuomiojan kommentteista oli aitoa, mutta toisin kuin Nezavisimaja gazeta väitti, Tuomioja peräänkuulutti venäjänkielisen ”vasta-propagandan” tärkeyttä, ei sen tarpeettomuutta, vaikkakin syytti Baltian maita nationalistisesta kielipolitiikasta. Uutinen on malliesimerkki Venäjän valtionmedian tavasta vääristellä viestejä ja tulkita sanomisia virallisten toiveiden mukaan. Tässä tapauksessa niin, että Suomi on Venäjän ystävä toisin kuin nationalistiset Baltian maat.

Sama sapluuna oli käytössä liittyen EU:n langettamiin pakotteisiin Krimin valtauksen jälkeen. Esimerkiksi Rossijskaja gazeta uutisoi 15.8.2014, että ”(pääministeri) Stubbin mukaan Suomi ei aio asettaa Venäjälle pakotteita vastauksena EU:sta, Norjasta, Yhdysvalloista ja Kanadasta tulevien hedelmien, vihannesten, kalan, lihan, maitotuotteiden ja muiden tuotteiden tuontikieltoon.”⁵⁶³ Tosiasiassa Suomi esitti huolensa pakotteiden vaikutuksesta erityisesti elintarvikeviennille sekä Venäjän mahdollisten vastapakotteiden vaikutuksesta. Pääministerin linja kuitenkin tuolloin oli vahvasti olla mukana EU:n pakoterintamassa.⁵⁶⁴ Venäjän sisäisen viestinnän näkökulmasta keskeistä oli luoda kuvaa Venäjän liittolaisista lännessä pakotteista huolimatta. Erityisen herkästi tartutaan sekundääriuutisiin, jotka joko suoraan tai vääristelleen voidaan valjastaa Venäjän näkemyksiä palveleviksi. Esimerkiksi Komsomolskaja Pravdan useat alueelliset painokset uutisoivat 18.1.2015 näkyvästi Viron entisen ulkoministeri Urmas Paetin lausuntoa, jossa ”suomalaiset arvostavat korkeammalle suhteita Venäjään kuin liittymistä Natoon.”⁵⁶⁵ Nämä ovat hyvin linjassa vuosia 2016–2017 käsittävän Naton StratCom-osaamiskeskuksen analyysin kanssa koskien Venäjän valtionmedian viittä käytetyintä Suomea koskevaa narratiivia. Kärjessä olivat 1) väitteet pakolaisten epävakauttavasta vaikutuksesta, 2) Suomi ja Venäjä ovat hyviä kumppaneita kaikesta huolimatta, 3) Venäjä-uhan naurettavuus, 4) Pakotteet vahingoittavat enemmän EU:ta mukaan lukien Pohjoismaita kuin Venäjää ja 5) Nato on uhka Venäjälle.⁵⁶⁶

563 ”Yevrope ne do sanktsij,” *Rossijskaja gazeta*, 15.8.2014.

564 Alexander Stubb, ”Pääministerin ilmoitus eduskunnalle Ukrainan tilanteesta,” Valtioneuvosto, 2.9.2014, <https://valtioneuvosto.fi/-/statsministerns-upplysning-till-riksdagen-om-laget-i-ukraina-2-9-2014>.

565 ”Eks-glava MID Estonii: Finny predpotštut otnošeniya s Rossiej vstupleniju v NATO,” *Komsomol'skaja pravda*, 18.1.2015.

566 Juurvee et al., *Russia's Footprint*, 74.

4.3 Vastamediat – yhdessä länsieliittejä haastamassa

Vastakkainasettelu länsimaisen ”valtavirtamedian” kanssa muodostaa keskeisen yhteisen perustan Venäjän strategisille narratiiveille ja suomalaisille vastamedioille. 2010-luvun puolivälissä maahanmuuttovastaisuuden myötä lisääntyneet vastamediat eivät tavoittaneet suuria yleisöjä, mutta nauttivat uskottavuutta oman yleisönsä keskuudessa. Vain harva niistä – oikeisto- tai vasemmistotaustasta riippumatta – suhtautui suoraan myönteisesti Venäjään. Useampi vastamedia kuitenkin käänsi ja jakoi Venäjän valtioon kytkettyneitä lähteitä silloin, kun niiden sisällöt sopivat omiin näkökantoihin. Tämä osio käsittelee sitä, kuinka Venäjän vaikutus on näkynyt Suomen vaihtoehtomedioissa.⁵⁶⁷

2000- ja 2010-luvuilla Kreml on tukenut länsimaissa toimintaa, jonka tavoitteena on vahvistaa poliittista ja sosiaalista hajaannusta usein eri keinoin. Viestinnän puolella näihin keinoihin lukeutuvat vahingollisen tiedon (disinformaatio) sekä pitkän aikavälin tavoitteita palvelemaan kehitettyjen tarinallisten mielikuvien ja kehystysten (strategiset narratiivit) levittäminen. Tässä tarkoituksessa Venäjä kehitti mediaverkoston, johon kuului erilaisia toimijoita Venäjän diplomaateista, näennäisesti itsenäisiin persooniin (”mustiin ritareihin”) ja sosiaalisessa mediassa vaikuttamistyötä tekeviin trollitehtaisiin.⁵⁶⁸ Euroopassa erityisesti populistiset, eurointegraation vastaiset liikkeet olivat potentiaalisia Venäjän vaikuttamisyritysten

567 Tämän kappaleen keskeisenä lähteenä on käytetty Teemu Oivon tutkimusjulkaisuja. Ks. esim. Teemu Oivo, Kremlin ”vapaan sanan” saattajat? Suomalaiset verkkomediat kansainvälisen uutisvirran portilla. *Media & viestintä* 44, nro 2 (2021): 117–138. <https://doi.org/10.23983/mv.109862>.

568 Martin Kragh ja Sebastian Åsberg, ”Russia’s Strategy for Influence Through Public Diplomacy and Active Measures: The Swedish Case,” *Journal of Strategic Studies* 40, nro 6 (2017): 773–816, <https://doi.org/10.1080/01402390.2016.1273830>; Mikael Wigell, ”Hybrid Interference as a Wedge Strategy,” *International Affairs* 95, nro 2 (2019): 255–275, <https://doi.org/10.1093/ia/iiz018>; Vera Zvereva, ”State Propaganda and Popular Culture in the Russian-Speaking Internet,” teoksessa *Freedom of Expression in Russia’s New Mediasphere*, toim. Mariëlle Wijermars ja Katja Lehtisaari (Routledge, 2020), 225–247.

kohteita ja vipuvarsia.⁵⁶⁹ Epävirallisten ja varsinaisen taustansa peittävien toimijoiden lisäksi Venäjän strategista viestintää toteutetaan tätä tarkoitusta varten perustettujen mediatalojen, kuten RT:n (Russia Today) ja Sputnikin, kautta.⁵⁷⁰

Mediaympäristö mullistui ympäri maailman ja myös Venäjällä monin tavoin 2000-luvun alusta alkaen, erityisesti sosiaalisen median myötävaikutuksesta. Kuluttajat odottivat nopeampaa julkaisutahtia, journalistisen median portinvartijarooli heikentyi ja julkaisukynnyksen madaltuessa faktantarkistus kärsi. Samaistuttavat ja tunteisiin vetoavat viestit sekä terävät vastaukset lisäsivät uudessa mediaympäristössä näkyvyyttä viestintätyylille, joka yhdisti Venäjän ulkomaille kohdentamaa viestintää ja länsimaissa lisääntyviä vastamedioita.⁵⁷¹

Vastamedia viittaa tässä raportissa suomalaisiin tee-se-itse-mediatoimijoihin, jotka lähtökohtaisesti rakentuvat vastakkainasetteluun journalististen uutismedioiden kanssa, joita ne pitävät korruptoituneina ”valtavirtamedioina”. Vaikka monenlaisia vasta- ja vaihtoehtomedioita on aiemminkin ollut erilaisten epävirallisten julkaisujen muodossa, internet helpotti uusien vastamedioiden syntyä, eritoten mediasensuurin olosuhteissa. Internet tarjoaa mahdollisuuksia hallintajärjestelmän vastaisille ryhmille niin autoritaarisissa valtioissa kuin demokratioissakin. Samalla mediayhtiöiden portinvartijaroolin kaventuessa myös laajemmin tiedon tuottaminen ja kyseenalaistaminen on synnyttänyt radikaalisti asiantuntijatietoa kyseenalaistavia ”episteemisiä yhteisöjä” vaihtoehtohistorian piireistä rokotevastustajiin.⁵⁷²

569 Colliver et al., *Smearing Sweden: International Influence Campaigns in the 2018 Swedish Election* (Institute for Strategic Dialogue, 2018), <https://www.isdglobal.org/wp-content/uploads/2018/11/Smearing-Sweden.pdf>; Gordon Ramsay ja Sam Robertshaw, *Weaponising News: RT, Sputnik and Targeted Disinformation* (King's College London, 2019), <https://www.kcl.ac.uk/policy-institute/research-analysis/weaponising-news>.

570 Esim. Katri Pynnöniemi ja Andras Racz, toim., *Fog of falsehood*; Kragh ja Åsberg, ”Russia’s Strategy for Influence Through Public Diplomacy and Active Measures,”; Precious Chatterje-Doody ja Rhys Crilley, ”Populism and Contemporary Global Media: Populist Communication Logics and the Co-construction of Transnational Identities,” teoksessa *Populism and World Politics*, toim. Frank A. Stengel et al. (Palgrave Macmillan, 2019), 73–99, https://doi.org/10.1007/978-3-030-04621-7_4.

571 Chatterje-Doody ja Crilley, ”Populism and Contemporary Global Media,”; Mikko Niemi ja Tuomo Houni, toim., *Media ja Populismi* (Vastapaino, 2018).

572 Heta Aali, Mila Oiva ja Anna Ristilä, ”Suomalainen, ruotsalainen, normanni vai slaavi?: Venäjän perustaja Rurikin alkuperä suomalaisissa ja venäläisissä 2000-luvun verkko-keskusteluissa,” *Historiallinen Aikakauskirja* 119, nro 4 (2021): 419–431, <https://doi.org/10.54331/haik.11315>; Salla Tuomola, ”Maahanmuuttovastaisuudesta koronakriittisyyteen: Populistisen vastamedian laajeneva ekosysteemi journalismin näkökulmasta,” *Media & viestintä* 46, nro 2 (2023): 43–67, <https://doi.org/10.23983/mv.131188>.

Alun perin erityisesti maahanmuuttovastaisuudesta tunnetuksi tullut MV-lehti oli 2010-luvun alkupuolella luultavasti tunnetuin ja suosituin vastamedia saaden enimmillään 20 000 seuraajaa Facebookissa. Vastamedioiden käyttäjät on nähty monimuotoisena joukkona, joita yhdistää pettymys ja epäluottamus valtamediaa kohtaan. Vastamedioita he lukivat yhdistääkseen tietoa erilaisista lähteistä, mukaan lukien sellaisista, joiden kaikesta sisällöstä, esimerkiksi MV-lehden Venäjä-mielisistä teksteistä, he eivät välttämättä pitäneet. Maahanmuuttoon liittyvien aiheiden ohella Venäjää koskevat teemat nousivat luetuimmiksi aiheiksi vastamedioissa.⁵⁷³

Tällaiset muun muassa ”itsenäisinä (vaihtoehto-)medioina” tai ”valeutissivustoina” viitatu viestimet ovat tunnettu ilmiö monissa maissa, mutta niille ei ole vakiintunut yhtenäistä termistöä tai rajausta. Vastaavia suomenkielisiä sivustoja on kuvattu muun muassa populistisina vastamedioina, sillä niiden vastakkainasettelu vastaa tavanomaisesti populistisesti yksinkertaistavaa asetelmaa: Korruptoitunut eliitti vastaan idealisoitu tavallinen kansa. Tässä kehyksessä suvereeni valta halutaan ottaa takaisin petolliselta ja ylikansalliselta eliitiltä – Brysselistä ja Washingtonista. Näiden sivustojen keskeisiin retorisiin keinoihin vedota yleisöön lukeutuu oman imagon luominen ”itsenäisenä” ja ”rehellisenä” sekä peilaaminen päinvastaisena esitettyyn valtavirtamediaan.⁵⁷⁴

Samaan tapaan myös Kremlin strateginen viestintä yhdistää kansakuntien (ja sivilisaatioiden) jaon ohella populistisempaa tavallisen kansan ja korruptoituneen länsimaisen eliitin välistä jakoa.⁵⁷⁵ RT ja Sputnik on perustettu juuri tarkoituksenaan taistella ”länsimaisia mediaväärityksiä vastaan.” Maailmanpolitiikan ohella ne kertovat yleisölleen samaistuttavista, vallanpitäjien laiminlyömiä kansan syvien rivien kohtaloista.⁵⁷⁶

Vastamedioiden ei ole todistettu saaneen merkittäviä rahasummia Venäjältä, johon niitä liittolais- tai riippuvuussuhteiden sijaan yhdistävät pikemminkin länsimaisten liberaalidemokratioiden järjestelmällisen rappion kaltaiset suuret narratiivit. Nämä narratiivit luovat siltaa yhteiseen viestintään ja potentiaalisesti edelleen muuhunkin

573 Elina Noppari ja Ilmari Hiltunen, ”Populistinen vastamedia eliittejä haastamassa,” teoksessa *Media ja Populismi*, toim. Mari K. Niemi ja Topi Houni (Vastapaino, 2018), 236–272.

574 Ibid.; Tuomola, ”Maahanmuuttovastaisuudesta koronakriittisyyteen.”

575 Sofia Tipaldou ja Philipp Casula, ”Russian Nationalism Shifting: The Role of Populism Since the Annexation of Crimea,” *Demokratizatsiya* 27, nro 3 (2019): 349–370; Teemu Oivo, ”Kremlin vapaan sanan saattajat? Suomalaiset verkkomediat kansainvälisen uutisvirran portilla.” *Media & Viestintä* 44, nro 2 (2021): 117–138, <https://doi.org/10.23983/mv.109862>.

576 Chatterje-Doody ja Crilley, ”Populism and Contemporary Global Media,”

toimintaan. Huomattavimmin yhtymäkohtia Venäjän viestinnän kanssa on aihepiirin tutkimuksessa tunnistettu Janus Putkosen monilta verkkosivuilta sekä usean kirjoittajan voimin toimineelta Vastavalkealta.⁵⁷⁷

Moni suomalainen vastamedia voidaan nähdä erityisesti maahanmuuttovastaisuutensa vuoksi poliittisesti oikeistolaisena, mutta vuonna 2014 rekisteröity Vastavalkea edusti selkeästi vasemmistolaista näkökulmaa, vaikka julkaisu ilmoitti olevansa puoluepoliittisesti sitoutumaton. Sen vasemmistolaisuus ilmeni kapitalismikritiikissä ja osan vastavalkea.fi:n kirjoittajien järjestötaustoissa. Lisäksi Vastavalkea poikkesi tavanomaisista vastamedioista siinä, ettei se jäljitellyt uutissivustoa, vaan sen sisällöt olivat yleensä kolumneja, blogeja ja esseekatsauksia.⁵⁷⁸

Vastavalkean keskeiset narratiivit maailmanpolitiikasta olivat huomattavan yhteneväisiä Kremlin strategisen viestinnän kanssa. Tämä näkyi etenkin julistuksissa, joiden mukaan Suomen poliittinen, akateeminen ja mediaeliitti osallistuvat Yhdysvaltojen johtamaan Venäjän vastaiseen informaatioisotaan. Lisäksi Yhdysvallat esitettiin sotaisena toimijana, joka pyrkii yksinapaiseen hegemoniaan ja murentamaan kansakuntien suvereniteettia. Tästä huolimatta Vastavalkea viittasi Sputnikin ja RT:n kaltaisiin sivustoihin harvemmin kuin Venäjään kriittisemmin suhtautuneet vastamediat.⁵⁷⁹

Kuten Vastavalkeassa, vastamedioiden sisällöntuottajat ovat tyypillisesti toimineet vuoroin eri sivustojen parissa. Suomen vastamedioiden Venäjä-myönteisen viestinnän keskeinen ja selvimminkin Venäjään kytkeytynyt henkilö on Janus Putkonen. Hän perusti vuosina 2011–2015 toimineen Verkkomedia.org-sivuston ja on sen jälkeen toiminut keskeisessä roolissa useilla venäjämielisillä verkkosivustoilla. Vuonna 2015 Putkonen muutti Venäjän tukemien militanttien Ukrainalta valtaamaan Donetskiin ja alkoi pyörittää ”Donetskin kansantasa-vallan” virallista englannin- ja venäjänkielistä DONi-uutistoimistoa. Huhtikuussa 2019 hän otti vastuulleen MV-lehden ja nimesi sen Uudeksi MV-Mediaksi (UMV). Muutos näkyi huomattavana yhtenäisyytenä Venäjän viestinnässä käytettyjen lähteiden ja strategisten narratiivien kanssa, mutta ilmeisesti myös sivuston suosio laski.⁵⁸⁰ Vuonna 2020 Putkonen perusti myös Uuden Verkkomedian, joka on jakanut sisältöjä Uuden Verkkomedian kanssa. Hänen englanninkieliseen Patriotic Network

577 Oivo, ”Kremlin vapaan sanan saattajat?”

578 Ibid.

579 Ibid.

580 Ibid.

-mediaverkostoonsa kuuluvat vuonna 2019 perustettu Russia Main News -sivusto sekä vuonna 2021 perustetut uutisiin keskittyvä Mainland ja sosiaaliseen mediaan keskittyvä Foresided-sivusto.⁵⁸¹

Venäjän kansainvälinen viestintä saavuttaa yleisöä tehokkaammin, mikäli kansalliset toimijat poimivat sen maailman kielillä tuotettuja sisältöjä ja kääntävät ne kansallisille kotiyleisöilleen sopivaan muotoon.⁵⁸² Suomalainen journalismi käytti 2000- ja 2010-luvuilla Venäjän ulkomaanviestimiä RT:tä ja Sputnikia lähteenään harvoin, ja tuolloinkin yleensä huomioitiin niiden poliittinen kytkös.⁵⁸³ Vastamediat sen sijaan kuratoivat eli käänsivät, muotoilivat ja välittivät niiden sisältöjä suomalaisille yleisöille enemmän.

RT ja Sputnik tunnistettiin venäläisiksi lähteiksi osassa vastamedioiden kommentti-muotoisista kirjoituksista, kuitenkin vain harvoin tätä korostaen. Tämä kertoo siitä, kuinka näihin toimijoihin suhtauduttiin yhtenä useiden muiden lähteiden joukossa, joita käytettiin tarpeen mukaan. Toisaalta Extrauutiset viittasi näihin lähteisiin harvakseltaan jopa ”propagandana” ja oikaisi niiden väittämiä.⁵⁸⁴

Vaikka suuri osa vastamedioista tuskin jakoi RT:n ja Sputnikin aineistoa tarkoituksenaan tukea Venäjää, niistä välittyi usein alkuperäisiä Venäjän strategia narratiiveja, jotka yhtenevät niiden omien näkemysten kanssa – erityisesti liittyen maahanmuuttoon, rajoihin, kansojen itsemääräämisoikeuteen sekä länsimaisen liberaalidemokratian järjestelmälliseen toimimattomuuteen.⁵⁸⁵ Tähän liittyen RT:n ja Sputnikin aineistoista poimittu länsimaisen ”valtavirtamedian” ja liberaalien arvojen kritiikki toimi taustalla poikkikattavana teemana, mutta ei noussut näyttävästi niistä jaettujen aineistojen kärkiaiheiksi.

581 Tuomola, ”Maahanmuuttovastaisuudesta koronakriittisyyteen,”

582 Ilya Yablokov, ”Conspiracy Theories as a Russian Public Diplomacy Tool: The Case of Russia Today (RT),” *Politics* 35, nro 3–4 (2015): 301–315, <https://doi.org/10.1111/1467-9256.12097>; Kragh ja Åsberg. ”Russia’s Strategy for Influence Through Public Diplomacy and Active Measures.”

583 Eeva Innola ja Katri Pynnöniemi, ”Finland and Russia’s Metanarratives on the Conflict in Ukraine,” teoksessa *Fog of Falsehood: Russian Strategy of Deception and the Conflict in Ukraine*, toim. Katri Pynnöniemi ja András Rácz (Ulkopoliittinen instituutti, 2016), 169.

584 Oivo, ”Kremlin vapaan sanan saattajat?”

585 Kragh ja Åsberg. ”Russia’s Strategy for Influence Through Public Diplomacy and Active Measures.”

Maahanmuutto oli yksi huomattavimmista ihmisiä eri poliittisiin leireihin jakavista aiheista. Erityisesti Krimin miehityksestä seuranneen kansainvälisen imago-haitan jälkeen Kremlin strateginen viestintä alkoi hyödyntää eurooppalaista maahanmuuttokeskustelua esittämällä Venäjän eurooppalaisille houkuttelevana ideologis-rodullis-sivilisaatiollisena vaihtoehtona pidättäytyen kuitenkin avoimesta rasismista.⁵⁸⁶ UMV:tä lukuun ottamatta tutkimuksen vastamediat eivät tyypillisesti viitanneet Venäjään tässä merkityksessä, vaan RT:n ja Sputnikin maahanmuuttoa käsitteleistä alkuperäisaineistoista poimittiin perustietoja, joiden ympärille vastamediat kirjoittivat omat kärjekkäät tulkintansa.

Venäläistaustaisiin maahanmuuttajiin kohdistuvasta ”russofobiasta” länsimaita syyttävä Venäjän narratiivi ei välittynyt huomattavalla tavalla vastamedioiden aineistoihin. Vaikka kyseisen ryhmän osuus maahanmuutosta Suomeen oli merkittävä, on tutkimuksissa huomattu heidän olleen verrattain näkymätön ryhmä Suomen maahanmuuttokeskusteluissa 2010-luvulla.⁵⁸⁷

RT ja Sputnik välittivät melko varovaisesti positiivisia kuvia Venäjästä lähinnä esittämällä sen halukkaana kansainväliseen yhteistyöhön, hyväntahtoisena ja menestyspotentiaalia omaavana toimijana sekä korostamalla Venäjän nauttimaa kansainvälistä tukea. Yhteistyöpotentiaaliin liittyen Venäjän vastaisia pakotteita käsitteleviä aineistoja kuratoitiin melko harvoin, mutta tuolloin niissä viitattiin länsimaiden omaa taloutta vahingoittavina keinoina ilman viittauksia niiden alkusyihin. Näkyvämmän, joskin hieman epäsuorasti, positiiviset kuvat Venäjästä välittyivät maan viranomaisten tiedotustilaisuuksista vastamedioissa, esimerkiksi liittyen konfliktiin sekä Venäjän Syyrian sotaan.⁵⁸⁸ Venäjän rooli esitettiin yleensä melko passiivisena ja vähemmän vahingollisena suhteessa länsimaihin. Myös Kiina esitettiin Sputnikissa ja RT:llä myönteisesti liittyen sen kauppasotaan USA:n kanssa, joskin näitä aineistoja välitettiin melko harvoin.

586 Stefano Braghiroli ja Andrey Makarychev, ”Redefining Europe: Russia and the 2015 Refugee Crisis,” *Geopolitics* 23, nro 4 (2018): 823–848, <https://doi.org/10.1080/14650045.2017.1389721>.

587 Mikko Leino ja Rauli Mickelsson, ”Maahanmuuttodiskurssi pienryhmäkeskusteluissa,” *Politiikka* 59, nro 3 (2017): 203–221, <https://journal.fi/politiikka/article/view/151910>; Teemu Oivo, ”Pelko Pohjois-Karjalan Venäjä-keskustelussa ja -uutisoinnissa,” *Lähde. Historiatieteellinen aikakauskirja* 14 (2017): 82–104, <https://lahde.journal.fi/article/view/67824>.

588 Katri Pynnöniemi ja Andras Racz, toim., *Fog of Falsehood*; Ramsay ja Robertshaw, *Weaponising News*.

Venäjän positiivista esimerkkiä enemmän Sputnik ja RT tuottivat narratiivia pahan-
tahtoisesta lännestä ja sen alistamista valtioista. Vastamediat yhdistivät tätä
Sputnikin ja RT:n artikkeleissa välitettävä länsikuvaa omaan kotimaiseen näkö-
kulmaansa Suomen EU:lle ja Yhdysvalloille menettämästä itsemääräämisoikeudesta.

Vuosina 2018–2019 vastamedioiden venäläisistä lähteistä ammentavista aineis-
toissa ei näkynyt merkittävässä määrin salaliittoteorioita. Lähinnä The White
Helmets -humanitäärisen avun vapaaehtoisjärjestön esitettiin olevan länsi-
maiden sotapropagandistinen ja jihadistinen peitejärjestö, ja Kemiallisten aseiden
kieltojärjestön OPCW:n Syyrian raporttien kerrottiin olleen manipuloituja. Sala-
liittoja ilmeni enemmän myöhemmässä tutkimuksessa: keväällä 2020 alkaneen
koronaviruspandemian aikana Venäjä ja Kiina levittivät omien viestimiensä lisäksi
laajempien mediaverkostojensa kautta disinformaatiota länsimaihin – esimerkiksi
salaliittoteorioita Yhdysvaltojen pyrkimyksistä levittää virusta.⁵⁸⁹ Suomessa
vastaavia epäilyksiä herätti muun muassa vuonna 2021 venäläisille palvelimille
perustettu Koronarealistit-sivusto. Tyyliiltään Koronarealistit ei jäljitellyt uutisjuttuja
samaa tapaan kuin monet muut vastamediat, vaan sen aineistot olivat useammin
blogeja. Sivustolla julkaistiin nimettömien tekijöiden huonolla suomen kielellä
kirjoitettuja juttuja, jotka viittasivat myös ulkomaisiin lähteisiin. Osa sisällöistä
jaettiin UMV:ltä, ja niiden koronasalaliittoteoriat kohdistuivat amerikkalaisia ja länsi-
maisia tahoja vastaan.⁵⁹⁰

Asiantuntija-auktoriteetteja haastavia blogeja ja keskustelufoorumeita käsitte-
levässä tutkimuksessaan Aali, Oiva ja Ristilä havaitsivat salaliittoteorian, jonka
mukaan ruotsalaiset olivat väärentäneet suomalaisten historian. Tämän teorian
synnyttämä keskustelu heijasteli myönteistä suhtautumista ajatukseen yhteisestä
kansallisesta geeniperimästä venäläisten kanssa.⁵⁹¹

Teknologisista kytköksistä kansainväliseen ja venäläiseen mediaympäristöön kertoi
2010-luvun lopulla se, että huomattavan monella vastamedialla oli oma sivu venä-
läisellä sosiaalisen median alusta VK:lla (VKontakte). Erityisesti UMV kampanjoi

589 Miriam Matthews et al., *Superspreaders of Malign and Subversive Information on COVID-19: Russian and Chinese Efforts Targeting the United States* (RAND Corporation, 2021), https://www.rand.org/pubs/research_reports/RRA112-11.html.

590 Tuomola, "Maahanmuuttovastaisuudesta koronakriittisyyteen,;" Florian Toepfl et al., "Googling in Russian Abroad: How Kremlin-Affiliated Websites Contribute to the Visibility of COVID-19 Conspiracy Theories in Search Results," *International Journal of Communication* 17 (2023): 1126–1146.

591 Aali, Oiva ja Ristilä, "Suomalainen, ruotsalainen, normanni vai slaavi?"

käyttäjilleen VK:n puolesta vedoten siihen, että se takasi ”sananvapauden” paremmin kuin Facebook.⁵⁹² Vähäisen vihapuhevalvonnan vuoksi VK:sta tuli muun muassa Ruotsissa muukalaisvihamielisten sosiaalisen verkostoitumisen alusta.⁵⁹³

Tavoite kamppailla epäoikeudenmukaisena pidettyä länsimaista mediahegemoniaa vastaan loi yhteyksiä Venäjän ja 2010-luvulla perustettujen suomalaisten vastamedioiden välille, vaikka niiden toimikentät, tavoitteet ja taustavoimat olivat yleensä huomattavan erilaisia. Venäjän ulkomaille kohdentamat viestinnän strategiset narratiivit resonoivat ja välittyivät suomalaisyleisöille esimerkiksi RT:n ja Sputnikin sivustoilta vastamedioiden kautta tarpeidensa mukaisesti käännettyinä, alkuperäislähteitä kuitenkin aina korostamatta. Yleisimmin välittyneiden aineistojen aiheet kuvasivat länsimaisen liberaalidemokratian järjestelmällistä epäonnistumista, rajaturvallisuutta, etnisiä jännitteitä sekä EU:n ja Yhdysvaltojen vallanhalukkuutta muun muassa Suomen itsenäisyyden kustannuksella.

4.4 Suomen venäjänkielinen mediamaisema

Tässä kappaleessa tarkastellaan Suomen venäjänkielistä mediaa ja siinä tapahtuneita muutoksia viimeisen kahden vuosikymmenen aikana. Analyysi perustuu sekä aikaisempaan tutkimukseen⁵⁹⁴ että hankkeen aikana toteutettuihin haastatteluihin. Aikaisemman tutkimuksen perusteella tiedetään, että Suomen venäjänkielisten mediatottumuksissa heijastui television vahva asema Venäjän vaikuttavimpana yksittäisenä viestintävälineenä, joskin sen suosio hiipui erityisesti nuorten keskuudessa.⁵⁹⁵ Venäjän keskeisimmät televisiokanavat ovat tunnetusti Kremlin keskeisiä äänitorvia ja niitä on voinut katsella ulkomailla, esimerkiksi Suomessa satelliitti-antennien, suomalaisten kaapeli-tv-yhtiöiden kanavapakettien tai verkon

592 Oivo, ”Kremlin vapaan sanan saattajat?”

593 Colliver et al., *Smearing Sweden*, 15.

594 Tässä osiossa on hyödynnetty tutkija Olga Davydova-Minguet’n tutkimusta, joka on julkaistu osana Suomen venäjänkieliset mediankäyttäjät -raportissa. ks. Olga Davydova-Minguet et al., *Suomen venäjänkieliset mediankäyttäjät*; ks. myös Olga Davydova-Minguet, ”Suomen venäjänkielinen media ja monietninen julkisuus,” *Idäntutkimus* 24, nro 3 (2017): 3–19, <https://journal.fi/idantutkimus/article/view/77736>.

595 Maxim Alyukov, ”Making Sense of the News in an Authoritarian Regime: Russian Television Viewers’ Reception of the Russia–Ukraine Conflict,” *Europe-Asia Studies* 74, nro 3 (2022): 337–359, <https://doi.org/10.1080/09668136.2021.2016633>.

välityksellä toimivien KartinaTV- ja AuraHD-operaattoreiden kautta. Venäjän televisiokanavien sisältöjä tuli lisäksi saataville yhä enemmän eri verkkosivujen kautta, joskin yhteydet eivät pitkään tukeneet hyvää kuvan ja äänen laatua.⁵⁹⁶

Yleisesti ottaen Venäjän median seuraaminen diasporayhteisössä on luultavasti vaikutusvaltaisin Kremlin pehmeän vallan väline. Suomessa monet pitkään asuneet Venäjä-taustaiset henkilöt kuluttavat edelleen Venäjän valtiollista televisiota ja toistavat usein Kremlin narratiiveja. Erään haastateltavan mukaan ne, jotka eivät ole kotoutuneet, turvautuvat usein venäläisiin televisiokanaviin, ja osa hiljattain saapuneista maahanmuuttajista jopa toistaa Moskovan puhetapoja.⁵⁹⁷ Venäläinen media levittää myös väitettä siitä, että ulkomailla asuvia venäläisiä kohdellaan epäoikeudenmukaisesti. Esimerkiksi haastateltu toimittaja totesi, että Venäjällä kerrotaan mielellään, kuinka *”venäläisiä sorretaan”* aina kun Suomi reagoi tiukasti johonkin tilanteeseen.⁵⁹⁸ Aiemmassa haastattelututkimuksessa Venäjällä tuotetun median käyttö korostui niiden venäjänkielisten keskuudessa, joiden kieli-taito rajoittui venäjään ja joiden näkemykset myötäilivät Kremlin linjaa. Toisaalta myös monet kielitaitoiset venäjänkieliset yhdistelivät tietoisesti *”vaihtoehtoisia”* tietolähteitä – mukaan lukien Venäjällä tuotettuja uutisisältöjä – pyrkien hahmotamaan totuutta niiden yhdistelyn kautta.⁵⁹⁹

Suurhyökkäyksen alettua Kremlin painostuskeinot ovat ulottuneet myös Suomen venäjänkieliseen mediaan. Venäjän viestintävalvontavirasto Roskomnadzor varoitti Yleä, että sotaa käsittelevä Yle Novostin artikkeli rikkoi Venäjän lakia, joka kieltää sodan nimeämisen sodaksi. Paineen alla Yle poisti kyseisen artikkelin sivustoltaan – *”yksi artikkeli rikkoi lakia ja sitten vedettiin pois”* – jonka haastattelemamme toimittaja koki merkittävänä myönnytyksenä.⁶⁰⁰

Venäjä on myös tuonut omia mediatoimijoitaan diasporaan paikallisaloitteiden verukkeella. Haastateltu asiantuntija kertoi, kuinka alun perin myönteinen kansainvälinen venäläisten diaspora-toimittajien verkosto joutui Kremlin vaikutuspiiriin.

596 Davydova-Minguet et al., *Suomen venäjänkieliset mediankäyttäjinä*.

597 Haastattelu 16.

598 Haastattelu 2.

599 Davydova-Minguet et al., *Suomen venäjänkieliset mediankäyttäjinä*; myös Triin Vihalemm ja Jānis Juzefovičs, “How Baltic Russian-speaking Audiences Outmaneuver Securitization, Essentialization, and Polarization in Times of Crisis?” *Journal of Baltic Studies* 53, nro 4 (2022): 495–517, <https://doi.org/10.1080/01629778.2021.2006728>.

600 Haastattelu 7.

Vuoden 2008–2009 tienoilla *”alkoi tulemaan enemmän ja enemmän tämmöisiä mukamas medioita ja näin sen luonne muuttui.”*⁶⁰¹ Tämän seurauksena riippumattomat journalistit vetäytyivät verkostosta 2010-luvun puoliväliin mennessä.

Suomessa on tuotettu vain vähän venäjänkielistä televisio-ohjelmistoa ja tämä ylläpiti kysyntää Venäjän kanavien katselulle Suomessa. Toisaalta, vaikka Venäjän valtiolliset mediatoimijat – kuten Perviy Kanal, RT ja Sputnik – pyrkivät vuosina 2000–2022 tavoittamaan venäjänkielistä yleisöä Euroopassa, niiden vaikutus Suomessa on jäänyt suhteellisen rajalliseksi. Vuonna 2017 toteutetussa monikansallisessa kyselyssä yli 80 prosenttia Suomen venäjänkielisistä vastaajista ilmoitti, ettei ollut tietoinen Sputnikista tai vastaavista medioista – huomattavasti korkeampi tietämättömyyden taso kuin Baltian maissa.⁶⁰² Vaikka Perviy Kanal oli vaikutusvaltaisin venäläinen media Suomessa, sen yleisömäärät jäivät selvästi pienemmiksi kuin esimerkiksi Virossa tai Latviassa.⁶⁰³

Toisin kuin eräissä muissa Euroopan maissa, Suomi ei ole kieltänyt venäläisiä valtiollisia televisiokanavia. Sen sijaan strategiana on ollut tarjota uskottavaa venäjänkielistä julkista tiedotusta ja edistää medialukutaitoa. Vaikka suomalaiseen korkeaan luottamukseen perustuvaan mediaympäristöön integroituminen on osaltaan suojannut venäjänkielistä yhteisöä Kremlin propagandalta, Kremlin myönteinen viestintä vuotaa edelleen diasporaan erityisesti verkossa toimivien ”vastamedioiden” ja sosiaalisten verkostojen kautta. Lisäksi venäjänkieliset sosiaalisen median alustat ja tietyt YouTuben kanavat sisältävät Suomeen keskittyviä ryhmiä, joissa Kremlin narratiiveja – esimerkiksi väitteitä Naton aggressiivisuudesta tai Venäjän ”maanmiesten suojelusta” – levitetään. Näiden kanavien vaikutusta on vaikea mitata. Helsingin yliopiston tutkimus *Diasporas during conflict* osoitti, että aktiivisesti suomalaiseen mediaan ja yhteiskuntaan kiinnittyneet ilmaisivat vahvempaa tukea Ukrainalle. Sen sijaan ne jotka olivat kokeneet vieraantumista tai syrjintää, eivät luottaneet suomalaiseen mediaan ja suhtautuivat sodan kysymyksiin ambivalentisti tai omaksuivat Kremlin näkemyksiä.⁶⁰⁴

601 Haastattelu 1.

602 Ilkhom Khalimzoda ja Marko Siitonen, “Russian Speakers’ Media Engagement and Acculturation in Finland and Latvia,” *Comparative Migration Studies* 10, nro 28 (2022), <https://doi.org/10.1186/s40878-022-00304-1>.

603 Khalimzoda ja Siitonen, “Russian Speakers’ Media Engagement.”

604 Inga Jasinskaja-Lahti et al., “Diasporas During Conflict: A Mixed-Method Analysis of Attitudes of the Russian-Speaking Community in Finland Towards the Russia-Ukraine War,” *Journal of Community and Applied Social Psychology* 34, nro 4 (2024): e2824, <https://doi.org/10.1002/casp.2824>.

Suomessa tuotetun venäjänkielisen median osalta merkittävä tapahtuma oli vuonna 2013 kun Yle aloitti arkipäivisin esitettävät, noin viiden minuutin mittaiset venäjänkieliset Novosti-uutislähetykset. Yle Novosti panosti ensisijaisesti verkkosivujensa sisältöihin, joissa käsiteltiin laajasti kotimaan tapahtumia ja joissa nostettiin esiin venäjänkieliselle kohdeyleisölle kiinnostavaksi arvioituja aiheita. Toisaalta verkkosisällöissä haluttiin myös tuoda esiin faktapohjaisesti suomalaista näkökulmaa Suomen ja Venäjän välisiin kiistoihin. Ylen kevään 2016 budjetti-leikkausten jälkeen Novostin jutuista vain noin viidennes oli omia tuotantoja, ja loput olivat toimituksen tekemiä käännöksiä suomenkielisistä sisällöistä. Sisällöllisesti suomalaisten toimijoiden tuottama venäjänkielinen uutisointi kohtasi vastaanottoon liittyviä haasteita, ja Suomen venäjänkielisten keskuudessa Yle Novostin laatu herätti vilkasta keskustelua. Esimerkiksi TV-uutisten formaattia kritisoitiin vieraan tuntuiseksi verrattuna Venäjällä totuttuun: uutistenlukijoiden aksenttia pidettiin epäluontevana, ja sisältöjä arvosteltiin vaikuttaneen käännöksiltä ja samalla epäuskottavilta. Ylen lisäksi kristillisellä Alfa-TV:llä oli venäjänkielisiä keskusteluohjelmia, joista osa käsitteli ajankohtaisaiheita Suomessa, mutta osa oli ilmeisesti tarkoitettu myös laajempaan levitykseen Baltian maihin.⁶⁰⁵

Venäjänkielinen radio Suomessa oli pienimuotoista ja *Ylen* venäjänkielisiä radio-uutisia lukuun ottamatta pääosin viihteellistä. Etelä-Suomessa toimi vuosina 1999–2018 mainosrahoitteinen venäjänkielinen Radio Sputnik, joka välitti uutisia, keskusteluohjelmia sekä kansainvälistä ja venäläistä viihdemusiikkia. Sen kohdeyleisöön kuuluivat sekä Suomessa asuvat että maassa vierailevat venäjänkieliset. Lisäksi venäläiseen populaarimusiikkiin keskittynyt Dorošnoje-radioasema kuului Itärajan läheisyydessä.

Huomattavan moni Venäjältä Suomeen muuttanut tai Suomessa usein matkustanut on kotoisin Pietarin alueelta, minkä vuoksi yksinomaan verkossa toiminut pietarilainen Fontanka-sivusto perusti Suomeen erikoistuneen Fontanka.ru/fi-osion. Sen painotus oli aluksi matkailussa, mutta myöhemmin yhteiskunnallisten aiheiden osuus kasvoi. Sivustolla julkaistiin myös Suomea kohtaan kriittisiä kirjoituksia, joskin ei suoranaisesti propagandistisista lähtökohdista.

Vuonna 2002 perustetun Russian.fi-verkkosivuston merkittäväksi osioksi kehittyi keskustelufoorumi, jossa oli vuonna 2016 noin 36 000 rekisteröitynyttä käyttäjää, joskin vain vähemmistö osallistui aktiivisesti keskusteluun.⁶⁰⁶ Foorumilla käytiin

605 Ibid; Davydova-Minguet, "Suomen venäjänkielinen media ja monietninen julkisuus,"; ks. myös Laura Myllymäki ja Timo Pyykkö, "Apu AlfaTV:n kulisseissa," *Journalisti*, 2021.

606 Davydova-Minguet et al., *Suomen venäjänkieliset mediankäyttäjät*.

keskustelua harrastuksista aina merkittäviin yhteiskunnallisiin aiheisiin, kuten Viron pronssisoturikiistaan⁶⁰⁷ ja Suomen kaksoiskansalaisuuskyseeseen, josta keskusteltiin hyvinkin moniäänisesti.⁶⁰⁸ Vuonna 2013 Ukrainan Maidanin tapahtumista alkaneen kehityskulun aikana foorumilla aktivoitui Venäjä-mielisiä kirjoittajia aiemmin passiivisilta tileiltä. Foorumin moderaattorit tulkitsivat tämän ulkopuolelta tulleeksi vaikuttamisyritykseksi ja jäädyttivät aihepiirin keskustelun yhdistämällä teknisiä rajoituksia ja kiellon keskustella ”politiikasta”.⁶⁰⁹ Muiden perinteisten keskustelufoorumien tavoin Russian.fi:n suosio hiipui 2010-luvulla, kun sen käyttäjät siirtyivät sosiaalisen median alustoille, kuten Facebookiin, venäläiseen Vkontakteen sekä suljetuille alustoille.

Uutissivustojen ja sosiaalisen median ohella on syytä huomioida usein sivuun jäänyt hakukoneiden rooli. Koronapandemiaan liittyen on huomattu, että myös Venäjän ulkopuolisissa venäjänkielisissä Google-hauissa korostuvat venäläiset lähteet, jotka välittävät tietoa COVID-19:stä Kremlin näkökulmaa mukailien. Tämä on huomionarvoista, vaikka Yandex on usein suosituimpi hakukone kuin Google venäjänkielisessä internetissä.⁶¹⁰

Lehdistön osalta tunnetuin Suomessa painettu venäjänkielinen sanomalehti oli Spektr Kustannus Oy:n julkaisema Spektr 1998–2021, jonka levikki oli 17 000–25 000 kpl. Eilina Gusatinsky toimi lehden päätoimittajana ja esiintyi venäjänkielisten näkökulman edustajana myös suomenkielisissä medioissa.⁶¹¹ Vuonna 2017 lehden päätoimittajaksi vaihtui Vladimir Gusatinsky, mutta vuonna 2020 lehden omistanut Keski-Pohjanmaan Kirjapaino luopui tappiollisesta omistuksestaan. Vuotta myöhemmin julkaisun nimi muuttui Finskaja Gazetaksi. Tuolloin Venäjän ulkoministeriön alaiseen Rossotrudnitšestvo-virastoon kytkeytyvä Venäjän tiede- ja kulttuurikeskus Helsingissä viittasi Finskaja Gazetaan yhteistyökumppaninaan.⁶¹² Finskaja Gazeta ja sen edeltäjä Spektr kuuluivat vuonna 1999 Venäjän

607 Olga Davydova, ”Bronze Soldier Goes Transnational: Mediascapes and the Formation of Identities in Internet Discussions,” *Ethnopolitics* 7, nro 4 (2008): 391–411, <https://doi.org/10.1080/17449050802243459>.

608 Teemu Oivo, ”Exclusive Citizenship-Membership?” *Laboratorium* 13, nro 3 (2022): 134–157.

609 Davydova-Minguet, ”Suomen venäjänkielinen media ja moniääninen julkisuus”.

610 Toepfl et al., ”Googling in Russian Abroad.”

611 Davydova-Minguet et al., *Suomen venäjänkieliset mediankäyttäjät*.

612 Outi Salovaara, ”Venäjänkielinen Spektr sai uuden elämän Finskaja Gazetana,” *Journalisti*, 11.3.2021, <https://journalisti.fi/artikkelit/2021/03/venjnkielinen-spektr-sai-uuden-eln-finskaja-gazetana-suomen-uusin-venjnkielinen-media-kiinnostaa-mys-venjn-valtiota>.

valtion tietotoimiston aloitteesta perustettuun venäjänkielisen median maailmanjärjestöön VARP:iin, jonka linja alkoi alkuvuosien jälkeen yhä selvemmin myötäillä maanmiespolitiikkaa.⁶¹³ Siinä missä Spektr käsitteli maahanmuuttajille keskeisiä aiheita, kuten kotoutumista, osallistumista kansalaistoimintaan, työelämään ja politiikkaan Suomessa, Finskaja gazeta profiloitui Venäjän valtiollista propagandaa toistavaksi.⁶¹⁴ Muutos osoittaa epävarmassa taloudellisessa tilanteessa olevan Suomen venäjänkielisen median haavoittuvuuden Venäjän taloudellisille porkkanoille, ja tässä tapauksessa myös vaikuttamiselle.

Vastaava esimerkki Venäjän vaikuttamisesta liittyy toiseen maahanmuuttajille kohdennetun Mosaiikki (Mozaika) – lehden tapaukseen. Sitä jaettiin vuosien 2005 ja 2017 välillä ilmaislehtenä kohdeyleisölleen tarkoitetuissa monikulttuurisuuskeskuksissa ja -virastoissa, minkä kautta se tuli melko tunnetuksi. Mosaiikin julkaisijana toimi Mosaiikki ry Jyväskylässä. Kymmenen kertaa vuodessa ilmestyneen perusjulkaisun lisäksi siitä painettiin harvemmin ilmestyneitä alueellisia painoksia.⁶¹⁵ Vuoden 2017 jälkeen Mosaiikki lopetti painetun lehtensä ja on sen jälkeen luonut lasten pelejä. Vuonna 2024 selvisi, että vuosina 2015–2020 lehteä oli rahoittanut yli 60 000 eurolla Venäjän kansalaisia lakiasioissa auttavaksi esiintyvä säätiö Pravfond, joka on tukenut Venäjän propagandakanavia ja tiedustelupalvelujen palkollisten oikeudenkäyntikuluja.⁶¹⁶ Aiemmin Mosaiikin tiedettiin saaneen rahoitusta Raha-automaattiyhdistyksen ja Opetusministeriön lisäksi myös Venäjän suurlähetystöltä.⁶¹⁷

Pravfondilta sai ”lainopillista neuvontaa varten” rahoitusta myös vuosina 2011–2020 ilmestynyt, matkailijoille suunnattu 12 Chairs Oy:n julkaisema Novosti Helsinki.⁶¹⁸ Lehden toimittaja kertoi vuonna 2013 Helsingin Sanomille, että Pravfond tarjosi

---

613 Haastattelu 1.

614 Ristamäki, Juha et al., ”Meidän miehemme: Pormestariehdokas Daniel Sazonov mainosti ja kolumnoi Venäjä-mielisessä mediassa,” *Iltalehti*, 7.2.2025, <https://www.iltalehti.fi/politiikka/a/4b282533-4c59-41bd-a397-26b2f178956a>.

615 Davydova-Minguet et al., *Suomen venäjänkieliset mediankäyttäjinä*.

616 Minna Knus-Galán ja Eero Mäntymaa, ”Pieni yhdistys sai yhtä aikaa rahaa Putinin suojeluksessa olevalta venäläiseltä ja suomalaisilta veronmaksajilta,” *Yle*, 2.6.2024, <https://yle.fi/a/74-20090855>.

617 Davydova-Minguet et al., *Suomen venäjänkieliset mediankäyttäjinä*.

618 Knus-Galán ja Mäntymaa, ”Pieni yhdistys sai yhtä aikaa rahaa Putinin suojeluksessa olevalta venäläiseltä ja suomalaisilta veronmaksajilta.”

rahaa palstalle, jossa käsiteltiin venäläisten oikeuksien rikkomista Suomessa.⁶¹⁹ Sen yhteiskunnalliset sisällöt eivät kuitenkaan olleet kärkevästi propagandistisia, vaikkakin taipuvaisia Kremlin näkökulmille. Esimerkiksi huhti–toukokuun 2020 numerossa pohdittiin digitalisaation mahdollisesti johtavan eurooppalaisen humanismin romahdukseen, kun taas syys–lokakuun 2018 numerossa Putinin ja Trumpin tapaamista käsittelevässä jutussa kritiikki kohdistui lähinnä Suomen ja Euroopan johtajiin sekä lehdistöön. Samassa numerossa käsiteltiin myös Suomen venäjänkielisten kokemaa syrjintää, mikä voidaan nähdä tosiasiallisen ongelman esiin nostamisena. Kuitenkin syrjinnän lähtökohtana viitattiin länsimaiden Venäjään kohdistamiin pakotteisiin ilman perustelua niiden taustasta.

Nimensä mukaisesti talouteen ja kauppaan erikoistunut kuukausilehti Venäjän kauppatie – Finljandskij trgovyi put perustettiin vuonna 1993. Myöhemmin myös osoitteessa kauppatie.com toiminut ilmaisjakelulehti sai rahoituksensa mainostuloista ja kohdisti sisältönsä erityisesti ”venäläisille asiakkaille” sekä Suomeen matkustaville turisteille. Lehteä jaettiin erityisesti rajanylitysasemilla. Sen artikkelit käsitelivät asiapitoisesti Suomen taloutta, kauppaa, luontoa, matkailumahdollisuuksia sekä osin koulutusta, politiikkaa ja yhteiskuntaa. Venäjän hyökkäyssodan kynnykselle asti Ostomedia Oy:n julkaisema aikakauslehti Novye rubeži keskittyi Pohjois-Euroopan talous-, yhteiskunnalliseen ja poliittiseen elämään. Painettu lehti oli selvästi suunnattu matkailijoille ja liikemiehille, kun taas sen verkkosivut käsitelivät Pohjoismaiden uutisia neutraalisti.

Venäjällä painettua mediaa, aikakauslehdistä kirjoihin oli myynnissä ja tilattavissa Helsingin Bulevardilla sijainneesta Ruslania-kaupasta, joka muuttui vuonna 2020 verkkokaupaksi. Lisäksi suuria Venäjällä tuotettuja sanomalehtiä, erityisesti Kremlin politiikan myötäilyn ja juorujournalismin yhdistävät Argumenty i fakty ja Komsomolskaja Pravda, tuli myyntiin Suomen suuriin kauppoihin ja lehtikioskeihin.⁶²⁰

Vuonna 2000 ilmestyi lyhyesti Russkaja Gazeta v Finljandii, jota julkaisi kolmannen sukupolven maahanmuuttaja Georg Paile, joka on tunnettu myös Vladimir Žirinovskin asiamiehenä. Lehti edusti venäläistä suurvalta-ajattelua ja ilmestyi vain muutaman numeron verran. Ranskassa ja Britanniassa julkaistua Russkaja mysl

619 Jussi Konttinen, ”Venäjä tarjosi suomalaislehdelle rahaa venäläisiä koskevien loukkausten raportoinnista,” *Helsingin Sanomat*, 11.8.2013, <https://www.hs.fi/suomi/art-200002666673.html>.

620 Davydova-Minguet et al., *Suomen venäjänkieliset mediankäyttäjät*.

-lehteä myytiin Suomessa vuodesta 1999 alkaen, aluksi talouteen ja vähemmän ulkovenäläisiin keskittyen.⁶²¹ Myöhemmin yhteistyö Kremlin maanmiesjärjestöjen kanssa alkoi näkyä myös Venäjän historiapolitiikkaa julistavissa sisällöissä.

Kokonaisuudessaan voidaan todeta, että 2000- ja 2010-luvuilla perustettiin useita Suomessa tuotettuja venäjänkielisiä media-alustoja, joista ei löydy eksplisiittisiä disinformaatiokampanjoita, mutta erinäisiä vaikuttamisyriä esiintyi. Painetun median ja radiokanavien mainostulojen väheneminen lisäsi tuen tarvetta. Eräät toimijat turvautuivatkin Venäjän maamiessäätiöihin, jotka ainakin näennäisesti halusivat ensisijaisesti lisätä tietoutta ulkovenäläisten kokemasta syrjinnästä ja muistinpolitiikasta. Kotimaisesta näkökulmasta Ylen tuottamat verkkosivut muodostivat kenties tärkeimmän kanavan tavoittaa Suomen venäjänkieliset, joiden omaehtoinen osallistuminen mediakeskusteluihin tapahtui kuitenkin pääosin omilla verkkokeskustelualustoilla. Ainakin osalla näistä foorumeista tunnistettiin epäilyttävää, nukkuneiden Venäjä-mielisten tilien aktivoitumista vuosina 2013–2014 Maidanin mielenosoitusten ja Krimin valtauksen yhteydessä. Suomessa tuotettujen venäjänkielisten mediasisältöjen määrä oli kokonaisuudessaan verrattain pieni, ja esimerkiksi Olga Davydova-Minguet'n vuonna 2017 julkaistun tutkimuksen mukaan kohdeyleisö ei kokenut niitä erityisen omikseen.⁶²² Osalla venäjänkielisestä väestöstä – etenkin vähemmän kielitaitoisilla ja mielipiteiltään Kremliin kallellaan olleiden keskuudessa – tämä edesauttoi kytköksen säilymistä Venäjälle, sen valtion linjaa myötäilevään mediaan.

---

621 Dmitry Strovsky ja Jukka Pietiläinen, "Venäläisvähemmistö Suomen venäjänkielisessä lehdistössä," teoksessa *Venäjänkieliset Suomessa: Huomisen suomalaiset*, toim. Arno Tanner ja Ismo Söderling (Painosalama, 2016), 125–139.

622 Davydova-Minguet, "Suomen venäjänkielinen media ja monietninen julkisuus."

4.5 Venäjän vaikuttaminen Suomen venäjänkieliseen vähemmistöön

Suomen venäjänkieliset, joiden lukumäärä on noin 72 000–80 000 henkilöä (noin 1 % väestöstä 2010-luvulla), on kaikkea muuta kuin homogeeninen väestöryhmä.⁶²³ Yhteisöstä enemmistö on Venäjä-taustaisia paluumuuttajia (esimerkiksi inkerinsuomalaisia), mutta siihen kuuluu myös entisen Neuvostoliiton alueelta muuttaneita siirtolaisia, työn perässä Suomeen muuttaneita esimerkiksi Venäjän, Viron tai Ukrainan kansalaisia tai näistä maista perheenyhdistämisen kautta tulleita maahanmuuttajia. Venäjän hyökkäyssodan myötä Suomessa asuu lähes 50 000 ukrainalaista, jotka puhuvat äidinkielenään ukrainaa tai venäjää.⁶²⁴ Lisäksi Suomessa asuu poliittisen vainon vuoksi Venäjältä lähteneitä.⁶²⁵ Venäjänkielisten maahanmuuton monimuotoisuus vaikuttaa paitsi kotoutumisen muotoihin myös yhteisön haavoittuvuuteen ulkoiselle vaikuttamiselle. Monet Suomen venäjänkieliset eivät miellä itseään osaksi ”venäläistä diasporaa,” vaan venäjän kieli toimii löyhän yhteisön yhdistävänä tekijänä ja kanavana. Venäjän kielen kautta Kreml yrittää kohdistaa ”pehmeää valtaansa.”

623 Johanna Viimaranta, ”Russian and Its Speakers in Finland,” teoksessa *The Soft Power of the Russian Language: Pluricentricity, Politics and Policies*, toim. Arto Mustajoki et al. (Routledge, 2019), 175–182, <https://doi.org/10.4324/9780429061110>; Suomen 6. määräraikaisraportti alueellisia kieliä tai vähemmistökieliä koskevan eurooppalaisen peruskirjan täytäntöönpanosta (Ulkoministeriö, 2023), https://um.fi/documents/35732/0/ECRML_VI_raportti_2023.pdf/a9931649-8f55-27f5-f41b-fa-762db75b68?t=1688463937044; Suomen venäjänkieliset 2024 (Cultura-säätiö, 2024), <https://instituutiot.culturas.fi/fi/raportit/suomen-venajankieliset-2024-raportti>.

624 Tammikuussa 2025 julkaistun kyselytutkimuksen mukaan 87 % ukrainalaisista ilmoittaa äidinkielekseen Ukrainan. Vain alla 10 % vastaajista ilmoittaa äidinkielekseen venäjän. Kuitenkin suurin osa ukrainalaisista puhuu ja ymmärtää venäjän kieltä. Anastasia Koptsyukh ja Arseniy Svynarenko, *Temporary Protection for Ukrainians in Finland: Present Situation and Outlook: Results of the survey* (Ministry of Interior, 2025), <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-324-351-4>.

625 Olga Davydova-Minguet ja Pirjo Pöllänen, ”Everyday Transnational Russian–Finnish Family Relations in a Border Area,” teoksessa *Family Life in Transition* (Routledge, 2020); Olga Davydova ja Kaija Heikkinen, ”Produced Finnishness in the Context of Remigration,” teoksessa *New Challenges for the Welfare Society*, toim. Vesa Puuronen et al. (Karjalan tutkimuslaitos, 2004), 176–192.

Suomen venäjänkieliset ovat kotoutuneet yleisesti ottaen hyvin ja omaksuneet usein suomalaisen yhteiskunnan ja mediaympäristön.⁶²⁶ Siitä huolimatta Venäjä on 2000-luvun alusta lähtien pyrkinyt systemaattisesti vahvistamaan yhteyksiä ulkomailla asuviin venäjänkielisiin – myös Suomessa – poliittisten ja ”maanmiesten” verkostojen, kulttuuri- ja uskonnollisten instituutioiden sekä kohdennetun mediavaikuttamisen kautta.⁶²⁷ Vaikka nämä toimet toisinaan vastaavat yhteisön todellisiin tarpeisiin (esimerkiksi kulttuuritoiminnan tai viranomaisasioiden avustamisen muodossa), ne herättävät myös huolta poliittisesta lojaalisuudesta, disinformaatiosta ja turvallisuusriskeistä.

Venäjä on eksplisiittisesti pitänyt diasporaa julkisen diplomatian välineenä ja poliittisena resurssina. Jopa suhteellisen pieni venäläisvähemmistö Suomessa nähdään Kremlissä ”merkittävänä julkisen diplomatian resurssina.”⁶²⁸ Vladimir Putinin noustua valtaan Venäjä ryhtyi aktiivisesti perustamaan globaaleja organisaatioita, joiden tarkoituksena oli sitoa diaspora kulttuurisesti ja ideologisesti osaksi ”venäläistä maailmaa”. Venäjänkielisille suunnatut organisaatiot toimivat taiteen, tieteen ja ortodoksisen uskonnon alueilla.⁶²⁹ Näitä Kremlin tukemia verkostoja, joita usein koordinoivat Russkiy Mir -säätiö tai Rossotrudnitšestvo, hyödynnettiin konferenssien ja foorumien järjestämiseen eri maiden diasporaryhmille. Aluksi osallistujat suhtautuivat niihin myönteisesti: ”*alussa se vaikutti todella hienolta [...] että olemme tällainen iso perhe eri paikoissa – se tuntui hyvältä tavalta yhdistää venäjänkielisiä maailmanlaajuisesti.*”⁶³⁰ Moskovan tuki, esimerkiksi tietotoimisto Itar-Tassin kirjeenvaihtajien kutsut ja matkakulujen kattaminen, loivat näille kulttuurivaihtotapahtumille legitiimiyden ja hyväntahtoisuuden ilmapiiriin 2000-luvulla.

626 Tuuli A. Renvik et al., ”The Integration of Russian-Speaking Immigrants to Finland,” teoksessa *Migration from the Newly Independent States: 25 Years After the Collapse of the USSR*, toim. Mikhail Denisenko et al. (Springer, 2020), 465–482; Khalimzoda ja Siitonen, ”Russian speakers’ media engagement.”

627 Vera Zakem et al., *Mobilizing Compatriots: Russia’s Strategy, Tactics, and Influence in the Former Soviet Union* (CNA, 2015), <https://www.cna.org/reports/2015/DOP-2015-U-011689-1Rev.pdf>; Alina Jašina-Schäfer, *Russia’s compatriots abroad: A resource or lost potential?* (ZOIS Spotlight 31, 2020), <https://www.zois-berlin.de/en/publications/russias-compatriots-abroad-a-resource-or-lost-potential>.

628 Maria A. Pitukhina et al., ”Russian-Speaking Diaspora in Finland as a Public Diplomacy Tool,” *Geography, Environment, Sustainability* 12, nro 2 (2019): 6–17. <https://doi.org/10.24057/2071-9388-2018-31>.

629 Haastattelu 1.

630 Ibid.

Venäjän maanmiespolitiikka Suomessa

Kremlin virallinen maanmiespolitiikka on 2000-luvun alusta lähtien organisoinut diasporaryhmiä maailmanlaajuisesti. Osana tätä politiikkaa vuonna 2007 perustettiin Suomessa toimivien venäläisten maanmiesjärjestöjen kattojärjestö OSORS (Obštšefinljandski sojuz organizatsij rossijskih sootetšestvennikov).⁶³¹ Vuoteen 2021 mennessä koko Suomen kattava OSORS-järjestö oli aktiivinen, ja se teki yhteistyötä Venäjän suurlähetystön ja Helsingin Venäjän tiede- ja kulttuurikeskuksen kanssa ”yhteisten kulttuuri- ja humanitaaristen hankkeiden” parissa. Tällaiset organisaatiot toistavat usein Kremlin näkemyksiä ja ylläpitävät yhteyksiä Venäjän valtiollisiin instituutioihin. Esimerkiksi Moskovassa järjestettyihin maanmiesten maailmankongresseihin (2001 alkaen) ja Euroopan alueellisen maanmiesten neuvoston (2015 alkaen) tapahtumiin osallistujia on tullut myös Suomesta.⁶³² Näiden verkostojen kautta on voitu lobata paikallisia viranomaisia ja edistää Venäjä-myönteisiä kantoja diasporan etujen suojelun nimissä.

Samoin kuin muissa maissa, myös Suomessa Venäjän suurlähetystö ja sen kulttuuriset toimijat ovat pyrkineet syventämään yhteyksiä diasporaan tapahtumien ja palveluiden kautta. Esimerkiksi FARO (Suomen venäjänkielisten yhdistysten liitto) teki yhteistyötä suurlähetystön konsuliosaston kanssa järjestääkseen tapahtumia, joissa iäkkäät venäläiset siirtolaiset saivat tarvittavat nk. elossaolotodistukset eläkkeitä varten.⁶³³ FARO jopa kehotti suurlähetystöä neuvottelemaan Kelan kanssa diasporan eläkeasioista. Nämä esimerkit osoittavat, kuinka Venäjän viranomaiset tarjosivat yhteisöpalveluita ja järjestivät kulttuuritilaisuuksia, jotka loivat myönteistä mielikuvaa venäjänkielisten keskuudessa. Toiminta vastasi todellisiin tarpeisiin ja edisti venäjän kielen ja kulttuurin asemaa ulkomailla.

Ajan myötä näitä kulttuurikanavia on kuitenkin hyödynnetty poliittiseen vaikuttamiseen. Sama asiantuntija totesi, että 2000-luvun loppuun mennessä Moskovan sävy muuttui – diasporafoorumit, jotka aiemmin keskittyivät kotoutumiseen ja yhteiseen kulttuuriin, alkoivat toistaa Kremlin agenda.⁶³⁴ Esimerkiksi vuosittaisissa Venäläinen maailma -kongresseissa keskustelut siirtyivät diasporan asioista Venäjän virallisten näkökantojen tukemiseen, erityisesti kun mukaan tuli uusia Kreml-myönteisiä toimijoita. Alun perin ”ihan asiallista kanssakäymistä” edustanut kulttuurivaihto muuttui vaikuttamisen välineeksi, kun Venäjän valtiolliset intressit

631 Juurvee et al., *Russia's Footprint*.

632 Ibid.

633 Haastattelu 1.

634 Ibid.

nousivat etusijalle. Sama asiantuntija jatkoi, että mikäli Venäjä olisi ”normaali valtio,” joka toimisi vilpittömästi, tällainen kulttuurinen vuorovaikutus olisi harmitonta – mutta käytännössä siitä tuli keino ulkoisen vaikutusvallan projisointiin.⁶³⁵

Poliittisen vaikuttamisen merkkejä Suomen venäjänkielisten keskuudessa on havaittu yksittäisissä tapauksissa. Jotkut diasporaan kytkeytyvät henkilöt ovat ajaneet politiikkaa, joka vastaa Kremlin intressejä. Tämä herättää huolta siitä, että yhteisöjohtajat tai venäläistaustaiset poliitikot voisivat toimia lobbaajina tai disinformaation välittäjinä. On kuitenkin tärkeää korostaa, ettei diaspora ole yhtenäinen. Venäjänkielisten asenteet Suomessa vaihtelevat suuresti, ja monet ilmaisevat uskollisuutta suomalaiselle demokratialle ja vastustavat Kremlin politiikkaa.⁶³⁶ Esimerkiksi Cultura-säätiön vuonna 2022 tekemän kyselyn mukaan 64 prosenttia Suomen venäjänkielististä tuomitsi Venäjän hyökkäyksen Ukrainaan, 18 prosenttia puolestaan piti Moskovan toimia oikeutettuina ja loput eivät osanneet tai halunneet sanoa mielipidettään.⁶³⁷ Tämä osoittaa, että Venäjän pyrkimykset mobilisoida diasporaa poliittisesti ovat olleet rajallisia, vaikkakin asenteet eroavat kantaväestön asenteista. Huomioitavaa on myös se, että monet kantaansa pantanneet kritisoivat lännen toimia raportin julkaisemattomissa avoimissa kommentteissa.⁶³⁸ Avoimen Kremlin tukevan poliittisen toiminnan osalta Suomen venäjänkielistet ovat olleet kuitenkin torjuvia. Esimerkiksi vuonna 2022 Kremlin tukevien aktivistien yritys järjestää voitonpäivän autoajelu Venäjän lipuin Helsingissä epäonnistui tuen puutteen vuoksi – sekä suomalaisten että paikallisten venäläisten vastustuksen vuoksi. Venäjän kyky aktivoida ”ammattillisia maanmiehiä” Suomessa on rajallista, ja jopa pitkään maassa asuneet venäläiset suhtautuvat penseästi avoimen nationalistisiin eleisiin.⁶³⁹

Riiaassa toimivan NATO StratCom -osaamiskeskuksen tutkimuksen mukaan maissa, joissa venäläisvähemmistöt ovat pieniä (kuten Suomi), on ”*vähemmän ilmeisiä kohteita*” Kremlin vaikuttamiselle verrattuna maihin, joissa venäläisvähemmistöt ovat suuria ja marginalisoituja.⁶⁴⁰ Suomen pienemmästä painoarvosta ja

---

635 Ibid.

636 Margarita Zavadskaya, ”Divides among Russian Speakers in Finland,” *Maanpuolustus-lehti*, 21.9.2023, <https://www.maanpuolustus-lehti.fi/divides-among-russian-speakers-in-finland/>.

637 Cultura-säätiö, *Suomen venäjänkieliset 2022* (Cultura-säätiö, 2022), <https://instituutiot.culturas.fi/fi/projektit/suomen-venajankieliset-2022-selvitys>.

638 Ibid.

639 ”Pro-Russian Convoy Set to Pass Through Helsinki Region This Weekend,” *Yle*, 4.5.2022, <https://yle.fi/a/3-12429390>.

640 Juurvee et al., *Russia's Footprint*.

haasteellisuudesta huolimatta vaikuttamisyrityksiä esiintyy ja joissain tapauksissa voidaan puhua onnistumisista. Venäjä on esimerkiksi pitkään pyrkinyt soluttautumaan diasporaorganisaatioihin Suomessa, ja onnistunut saamaan tavoitteitaan joiltain osin läpi.

Esimerkiksi Suomen venäjänkielisten sosiaalisessa mediassa ja haastatteluissa on toistunut usein torjuva suhtautuminen maahanmuuttoon, erityisesti vuoden 2015 turvapaikanhakijoihin.⁶⁴¹ Nämä kommentit myötäilivät usein tunnistettavasti Venäjän valtiollisessa mediassa usein toistuvia narratiiveja, joihin kuului Euroopan maahanmuuttoon liittyvien vastakkainasettelujen aktiivinen lietsominen.⁶⁴² Osaltaan kielteinen suhtautuminen voi juontua pyrkimyksestä nostaa omaa statusta yhteiskunnassa, joka koetaan valmiiksi epätasa-arvoiseksi, erityisesti työmarkkinoilla. Lisäksi lähtö- ja asuinmaiden mediatiilojen eriytyminen sekä jatkuva konfliktisuhde edistävät kuplautumista. Tämä asetelma itsessään luo otollisen maaperän Venäjän harjoittamalle informaatiovaikuttamiselle.

Haastatellut asiantuntijat kuvaavat, kuinka Kreml on puuttunut suomalais-venäläisten kerhojen, vapaa-ajan toimintojen, yhdistysten ja kansalaisjärjestöjen toimintaan ohjatakseksi niiden suuntaa. Toiminnasta nousee esiin selkeä kaava: aina kun venäjänkielinen diasporaorganisaatio Suomessa alkaa toimia liian itsenäisesti tai painottaa kotoutumista, se herättää Moskovan vastareaktion. Diasporaorganisaatio, joka asettaa paikallisen kotoutumisen etusijalle ”emämaan” lojaalisuuden sijaan, saatetaan nähdä uhkana Kremlin vaikutusvallalle ja riski joutua häirinnän tai haltuunoton kohteeksi kasvaa.

FARO (Suomen venäjänkielisten yhdistysten liitto) tarjoaa konkreettisen esimerkin tästä strategiasta. Se perustettiin tukemaan venäläistaustaisten maahanmuuttajien kotoutumista ja sosiaalisten tarpeiden edistämistä Suomessa tehden aluksi yhteistyötä myös suomalaisten viranomaisten kanssa. Vuonna 2012 tapahtui kuitenkin äkillinen vallanvaihto, jonka seurauksena puheenjohtajaksi nousi henkilö, jolla kerrottiin olevan liiketoiminnallisia yhteyksiä Venäjän suurlähetystyöön. Tutkimukseen haastateltu henkilö kertoo, että uuden puheenjohtajan aikana FARO:n painopiste siirtyi pois kotoutumistyöstä.⁶⁴³

641 Olga Davydova-Minguet, ”Suomessa asuvien venäjänkielisten positioituminen rodullistavassa migraatiokriisipuheessa,” teoksessa *Muuttoliike murroksessa: metaforat, mielikuvat, merkitykset*, toim. Noora Kotilainen ja Jussi Laine (Into Kustannus, 2021).

642 Davydova-Minguet et al., *Suomen venäjänkieliset mediankäyttäjät*; ks. myös Braghiroli ja Makarychev, ”Redefining Europe.”

643 Haastattelu 1.

Sama henkilö muisteli vuonna 1993 perustettua venäjänkielistä foorumia, joka hajosi vuoteen 1998 mennessä sisäisten riitojen vuoksi ja lisäsi: *”Samalla tavalla kävi Farolle”*.⁶⁴⁴ Molemmissa tapauksissa haastateltava näki, että Venäjän (sijais-) toimijat istuttivat tai rohkaisivat hajottavia elementtejä ryhmien sisälle, heikentäen niiden yhtenäisyyttä ja uskottavuutta. Tavoitteena on todennäköisesti ollut estää diasporaorganisaatioiden muodostuminen yhtenäiseksi, Suomeen sitoutuneeksi yhteisön ääneksi. Pitämällä nämä ryhmät heikkoina tai Kremlin-myönteisen johdon alaisina, Moskova voi tehokkaammin vaikuttaa venäjänkieliseen vähemmistöön sisältä käsin.

Venäjän näkökulmasta Venäjä-taustaisten ja venäjän kieltä puhuvien kotoutuminen suomalaiseen yhteiskuntaan on strategisesti epätoivottavaa. Haastattelut tukevat tätä tulkintaa: onnistunut kotoutuminen heikentäisi diasporan samaistumista Venäjään ja vähentäisi sen vastaanottavuutta Moskovan vaikutukselle. Taustalla on ajatus, että lapsuudesta juurrutettu isänmaallisuus – *”ihan päiväkodista asti ollaan valmiit kuolemaan, jotta Venäjä pärjäisi”*⁶⁴⁵ – ei katoa helposti, ja Moskova hyödyntää tätä tunnetta pitääkseen diasporaorganisaatiot lojaaleina emämaalle. Pitämällä järjestöt keskittyneinä lojaalisuuteen tai lamauttamalla ne, Venäjä pyrkii ylläpitämään ulkomailla kuuliaisen ”venäläisen maailman,” joka palvelee sen geopoliittisia tavoitteita.

Pehmeä valta kulttuurin ja median kautta on ollut keskeinen osa Venäjän diasporaan kohdistuvaa vaikuttamista Suomessa. Merkittävä väline tässä oli Helsingin Venäjän tiede- ja kulttuurikeskus – Rossotrudnitšestvon paikallinen toimipiste, joka toimi Kremlin kulttuuridiplomatian ja maanmiesten politiikan välineenä (ks. luku 5). Keskus järjesti kielikursseja, nuorisokerhoja, konsertteja ja toisen maailmansodan muistotapahtumia venäjänkielisille. Nuorille suunnatut kilpailut ja ohjelmat toteutettiin Rossotrudnitšestvon kautta ja esimerkiksi Kremlin tukemaa Artek-leiriä Krimillä mainostettiin Helsingin kulttuurikeskuksen Telegram-kanavalla. Tällaiset aloitteet yhdistivät kulttuurivaihdon hienovarasiin indoktrinaation muotoihin. Esimerkiksi Artekissa leiriläisiä kannustettiin liittymään Venäjän ystävät -kerhoon ja puolustamaan Venäjän valtiollisia arvoja. Tätä voidaan pitää propagandatoimina, jonka tarkoituksena on sitoa ulkomailla asuvan nuorison lojaalisuus ensisijaisesti Venäjään, ei Suomeen. Suomen ulkoministeriö on julkisesti varoittanut kansalaisia osallistumasta ohjelmiin miehitetyllä Krimillä.

---

644 Ibid.

645 Ibid.

Venäjän valtiollisen median lisäksi (ks. edellinen osio) toinen merkittävä vaikuttamiskanava diasporassa on ollut Venäjän ortodoksinen kirkko, erityisesti Moskovan patriarkaatin alaiset seurakunnat (joita käsitellään tarkemmin luvussa 5).

Venäjä ei siis nojaa pelkästään pehmeään valtaan, vaan pyrkii myös painostamaan tai värväämään diasporan jäseniä. Tätä raporttia varten tehdyissä haastatteluissa tuli esiin tapauksia, joissa Suomessa asuvia Venäjä-taustaisia henkilöitä oli painostettu yhteistyöhön Venäjän turvallisuuspalveluiden kanssa. Eräs asiantuntija korosti, että tällaisiin tilanteisiin tarvitaan selkeä toimintamalli: *”ihmisille, jotka saavat yhteydenottoja tai painostusta tai kiristystä. Heillä pitää olla selvää mihin kääntyä”* – eli henkilöiden, jotka kohtaavat tällaisia yhteydenottoja, tulee tietää selkeästi, mihin viranomaistahoon he voivat kääntyä.⁶⁴⁶ Hän tiesi tapauksia, joissa painostuksen kohteeksi joutunut henkilö ei ollut raportoinut asiasta viranomaisille. Venäjä on historiallisesti harjoittanut tätä toimintaa vähemmän kuin esimerkiksi Kiina, mutta asiantuntijan mukaan *”hyökkäyssodan jälkeen Venäjä on aktivoitunut aika paljon.”*⁶⁴⁷ On myös raportoitu tapauksista, joissa Venäjän toimijat ovat seuranneet uusia pakolaisia ja sodanvastaisia siirtolaisia, keränneet heistä tietoa ja pyrkineet kylvämään epäluottamusta. Tavoitteena on usein pelotella aktivisteja ja estää avoin vastarinta.

Haastatteluissa nousi esiin tarve parantaa venäjänkielisen väestön tiedonsaantia ja lisätä ymmärrystä siitä, miten Venäjä hyödyntää puutteellista integroitumista Suomeen.⁶⁴⁸ Keskeisiä ehdotuksia olivat riippumattoman venäjänkielisen mediasisällön tukeminen sekä ennakoiva viestintä, jonka tavoitteena on suojata yhteisöä propagandalta. Eräs asiantuntija kehotti viranomaisia käynnistämään kohdennettuja julkisen tietoisuuden kampanjoita venäjänkieliselle yleisölle hybridivaikuttamisen uhista.⁶⁴⁹ Samalla painotettiin, että suomalaisen median ja viranomaisten tulisi säilyttää vahva Venäjä-osaaminen, sillä kielellisen ja kulttuurisen ymmärryksen puute voi johtaa virheisiin informaatio-operaatioiden torjunnassa.⁶⁵⁰ Tervetulleena nähtiin se, kuinka viime vuosina mediatalot ovat tiukentaneet verkkokeskustelujen moderointia hillitäkseen trollausta ja disinformaatiota. Eräs haastateltava kuvasi, kuinka avoimet kommenttiosiot täyttyivät aiemmin nopeasti Kremlin myönteisistä viesteistä, mutta *”nykyisinhän ne [kommentit] moderoidaan ja se vaatii kirjautumisen.”*⁶⁵¹

646 Ibid.

647 Ibid.

648 Haastattelu 16.

649 Haastattelu 1.

650 Haastattelu 7; Haastattelu 2.

651 Haastattelu 10.

Haastatellut asiantuntijat esittivät useita konkreettisia lainsäädännöllisiä ja sääntelyyn liittyviä ehdotuksia haitallisen vaikuttamisen torjunnan tehostamiseksi. Esimerkiksi jos kulttuuriyhdistys tai kansalaisjärjestö Suomessa tekee yhteistyötä Kremlin tukemien säätiöiden (kuten Venäjä-keskeistä maailmankuvaa tukevan Russkiy Mir -järjestön) kanssa, tulisi olla olemassa oikeudellisia keinoja julkisen rahoituksen katkaisemiseksi tai tarvittaessa järjestön lakkauttamiseksi. Vaikka yhdistymisvapaus on tärkeä perusoikeus, asiantuntijat katsoivat, että kansallista turvallisuutta on suojattava päivittämällä lainsäädäntöä harmaan alueen toiminnan torjumiseksi. Eräs haastateltava toi esiin esimerkiksi tapauksen, jossa näennäisesti riippumaton venäjänkielinen diasporaorganisaatio oli yhteydessä Russkiy Mir -järjestöön, mutta järjesti kielikurssia sotaa paenneille ukrainalaisille.⁶⁵²

4.6 Johtopäätökset

Venäjän 2000-luvun länteen kohdistaman informaatiovaikuttamisen kokonaisuudessa Suomi on ollut suhteellisen hyvin suojattu vahvan turvallisuuspoliittisen konsensuksen ja suhteellisen pienen ja heterogeenisen venäjänkielisen vähemmistön vuoksi. Vaikuttamisen maisema on mukailnut selkeästi Venäjän länsisuhteen tasaista huonontumista 2000-luvun aikana. Näkyvin muutos korostuneen positiiviseen Suomi-kuvaan Venäjän mediassa ilmeni erityisesti vuoden 2009 aikana lasten huoltajuuskiistoihin liittyen. Vaikka aihe pintaautui ajoittain uudelleen 2010-luvulla, se ei enää muodostanut vastaavanlaista poikkeamaa, saati vaikutusta ilmaannuttuaan kielteisessä valossa Venäjän mediaan ensimmäistä kertaa. Krimin valtauksen jälkeisessä Suomi-utisoinnissa maa pyrittiin kehystämään Venäjän kumppanina muuttuneista olosuhteista huolimatta, mikä tuki Moskovan turvallisuuspoliittisia tavoitteita (ks. luku 2). Tässä yhteydessä leimallista oli vääristelevä ja tarkoitushakuinen uutisointi erityisesti EU:n pakotepolitiikkaan liittyen. Suomi kuvattiin toimijana, joka joutui ikään kuin tahtomattaan toteuttamaan omien intressiensä vastaista politiikkaa. Hyvät kahdenväliset suhteet Venäjään kuvattiin Suomen kannalta parhaana vaihtoehtona. Samanlainen uskomuksellinen sapluuna on näkynyt sittemmin yrityksissä vääristellä ja kehystää Suomen päätöstä liittyä Natoon.

Jos Venäjän edellytykset muovata Suomi-kuvaa venäläiselle yleisölle ovat olleet rajalliset, ovat ne olleet erityisen heikot pyrkimyksissä saada jalansijaa suomenkielisessä Venäjän valtion rahoittamassa mediassa. Sen sijaan suomenkielisten vastamedioiden taipumuksella mukailla Kremlin narratiiveja on vahva yhteys

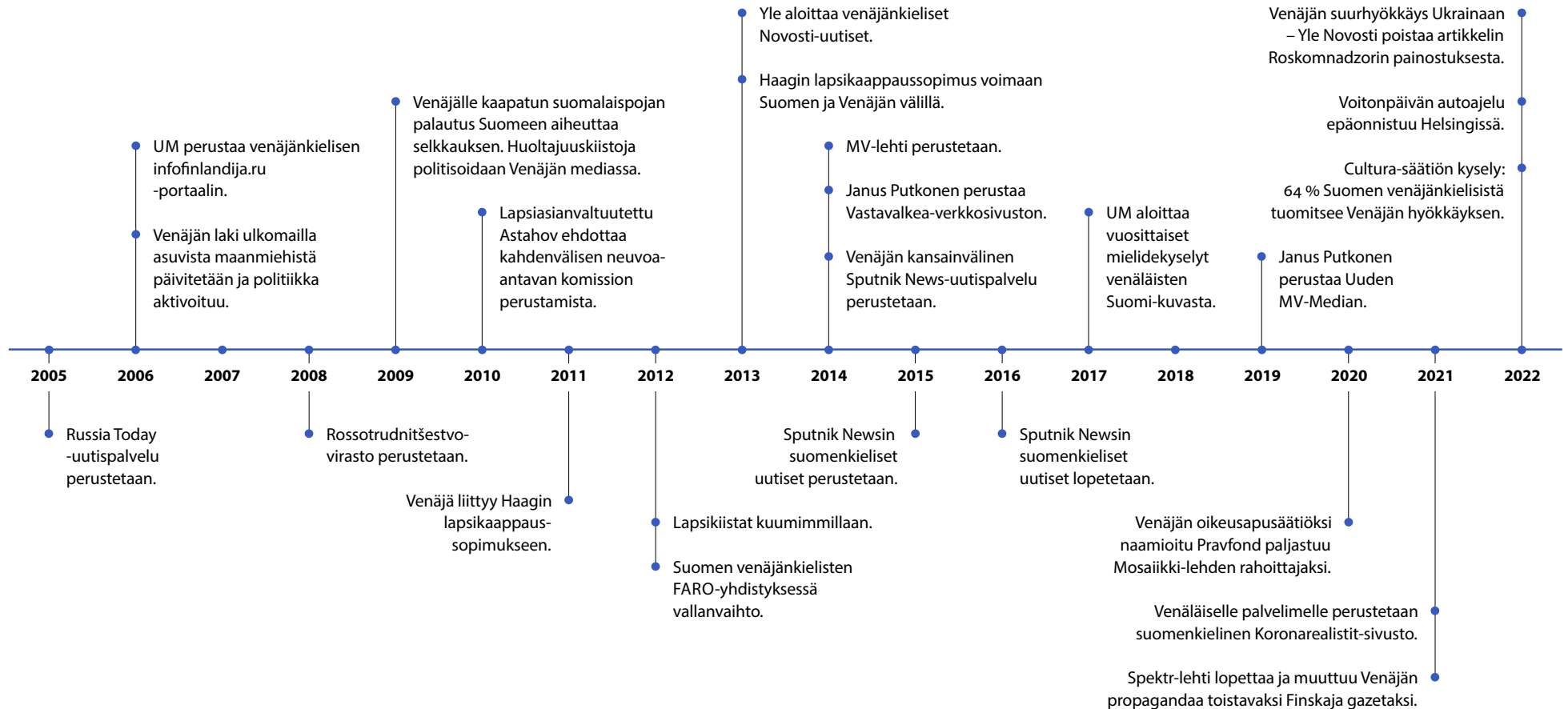
---

652 Ibid.

eurooppalaisten populistiliikkeiden Venäjä-sympatioille. Toistaiseksi tällaisten medioiden vaikutusvalta on ollut rajallinen. Yhteiskunnallisen polaarisaation syvennyessä ne voivat kuitenkin tukea läntisissä yhteiskunnissa esiintyvien jakolinjojen vahvistumista – erityisesti jos demokraattisen järjestelmän perusteita kyseenalaistetaan esimerkiksi sivuuttamalla tai mitätöimällä tutkittua tietoa.

Vaikuttavuudeltaan merkittävin informaatiovaikuttamisen kohde on ollut Suomen Venäjä-taustaiset ja venäjänkieliset ryhmät, joihin kohdistuneelle vaikuttamiselle ei ole kiinnitetty riittävästi huomiota. Venäjän suoraa vaikuttamista näihin ryhmiin on ilmennyt jo ennen Krimin valtausta. Venäjänkielisen median ja sen käytön osalta näkyy selvästi tarve suuremmille panostuksille Suomessa tuotetulle venäjänkieliselä medialle ja riippumattoman venäjänkielisen median tukemiselle. Samalla tuli esille tarve viranomaisohjeiden kehittämislle Venäjän valtion harjoittamaan painostuksen varalle sekä tiukemmat vaatimukset eri järjestöjen rahoituksen läpinäkyvyydelle.

Kuvio 7. Venäjän informaatiovaikuttaminen sekä vaikuttaminen venäjänkieliseen vähemmistöön Suomessa: aikajana 2000–2022

5 Venäjän laaja kulttuurinen vaikuttaminen

Tuomas Forsberg (vastuukirjoittaja), Kristiina Silvan, Juhana Aunesluoma, Henrik Rantala, Santeri Berg

5.1 Johdanto

Venäjän laaja-alainen vaikuttamisen kenttään kuuluvat myös kulttuurisuhteet laajasti ymmärrettynä.⁶⁵³ Tarkastelemme tässä luvussa erilaisia populaari- ja korkeakulttuurisen toiminnan muotoja lähtien taiteesta ja tieteestä ja päätyen historian poliittiseen käyttöön, uskontoon ja urheiluun. Tarkastelun kohteena ovat kulttuurisuhteiden osa-alueet, joiden kohdalla Suomen ja Venäjän välinen vuorovaikutus on ollut merkittävintä ja jotka on aihetta koskevassa keskustelussa tunnistettu mahdolliseksi vaikuttamisen kentiksi. Iso osa tästä kulttuurisesta vuorovaikutuksesta on sekä Suomen ja Venäjän kontekstissa että yleisesti alan toimijoiden ja kansalaisyhteiskuntien välistä, eikä siihen kytkeydy merkittäviä poliittisia ulottuvuuksia, vaikka valtiot kulttuurisuhteita aina jossain määrin oman kulttuuridiplomatiansa puitteissa ohjaavat ja kehittävät. Yleensä kulttuurialan yhteistyöhön suhtaudutaan positiivisesti, sillä se edistää ymmärrystä ja rikastuttaa myös kohdemaata. Sen keskeinen poliittinen ulottuvuus on myönteisen maakuvan sekä siihen kytkeytyvän niin sanotun ”pehmeän vallan” vahvistaminen, mutta kulttuurisuhteiden kautta voidaan myös luoda erilaisia verkostoja ja vaikutusvallan kanavia suuremman poliittisen vaikutusvallan aikaansaamiseksi.

Kulttuurisuhteiden kenttä on itsessään laaja-alainen ja monimuotoinen. Se on yksi diplomaattisen kanssakäymisen alueista. Julkisuusdiplomatia (eng. public diplomacy), jonka pyrkimys on vaikuttaa kohdevaltioiden kansalaisten mielipiteisiin, odotuksiin, uskomuksiin ja käytökseen oman etunsa nimissä,⁶⁵⁴ määritellään

653 Giannopoulos, *The Landscape of Hybrid Threats*, 15.

654 Anthony, Pratkanis, ”Public Diplomacy in International Conflicts: A Social Influence Analysis,” teoksessa *Routledge Handbook of Public Diplomacy*, toim. Nancy Snow ja Philip M. Taylor (Routledge, 2009), 112.

legitiimiksi tavaksi muokata toiminnan kohteen mieltymyksiä tai tavoitteita, sillä siihen ei liity uhkailua tai pakottamista. Laajemmassa mielessä tällaista vaikutusvaltaa on kansainvälisten suhteiden tutkimuksessa kutsuttu pehmeäksi vallaksi (eng. soft power).⁶⁵⁵ Käsitteen alkuperäisen kehittäjän Joseph Nyen mukana pehmeä valta kattaa kulttuurin lisäksi legitiimeiksi koetut poliittiset arvot ja ulkopolitiikan. Sen merkitys on Nyen mukaan ollut keskeinen Yhdysvaltojen globaalinen valta-aseman taustalla toisen maailmansodan jälkeen. Pehmeä valta on kuitenkin käsitteenä kiistelty ja Nyen määrittelemänä se kytkeytyy vahvasti liberaaleihin arvoihin ja tavoitteisiin. Pahansuopaa valtiollista vaikuttamista (eng. malign influence) kulttuurisektorilla voidaankin pitää hybridivaikuttamisen yhtenä osa-alueena. Pehmeän vallan ohella sitä on tutkittu myös nk. kulttuurisen valtiovoiman (eng. cultural statecraft⁶⁵⁶) käsitteen kehyksessä korostaen hallinnon politiikkatoimia.⁶⁵⁷

Suomi ja Venäjä sopivat kulttuuriyhteistyön edistämisestä vuoden 1992 naapurisopimuksessa. Eri kulttuurialoilla suorat kontaktit ja yhteistyö lisääntyi nopeasti verrattuna neuvosto-aikaan, jolloin yhteydet olivat tarkasti valvottuja ja rajattuja.⁶⁵⁸ Esimerkiksi tiedeyhteistyötä Neuvostoliiton aikana ohjannut tieteellis-tekninen yhteistyökomitea lopetettiin, mutta yhteistyö jatkui monilta osiin tiiviinä osana korkeakoulujen ja tutkimuslaitosten muuta kansainvälistä toimintaa. Kulttuuriyhteistyön kannalta Venäjän läheinen maantieteellinen asema ja etenkin Pietarin läheisyys mahdollistivat edulliset ja nopeat liikenneyhteydet. Suomi oli usein aloitteellinen, jopa Venäjää aloitteellisempi osapuoli. Suomikin halusi rakentaa omaa kulttuurista läsnäoloaan Venäjällä, vahvistaa maakuvaansa siellä ja hyötyä tästä kansainvälisesti.

Vasta 2000-luvun puolivälissä Venäjä ryhtyi systemaattisesti kehittämään omaa pehmeää valtaansa ja kulttuurista läsnäoloaan eri puolilla maailmaa. Venäjän virallinen kulttuuripolitiikka muuttui selvästi konservatiivisempaan suuntaan vuoden 2012 jälkeen, mutta sen vaikutukset Suomessa jäivät rajallisiksi. Kuten edellisessä luvussa on käyty läpi, Suomessa ei ollut suurta etnistä tai kielellistä eikä varsinkaan yhtenäistä venäläisvähemmistöä, joka olisi voitu sitoa tiukemmin osaksi ”venäläistä maailmaa”. Toisaalta taas arvokonservatiivisemmän väestönosan suhtautuminen

655 Joseph Nye, *Soft Power: The Means to Success in World Politics* (Public Affairs, 2004).

656 Tuomas Forsberg ja Sirke Mäkinen, toim., *Russia's Cultural Statecraft* (Routledge, 2022).

657 Sergei Medvedev, ”In Search of Past Glory: Russia's Cultural Statecraft in the Age of Decline,” teoksessa *Russia's Cultural Statecraft*, toim. Tuomas Forsberg ja Sirke Mäkinen (Routledge, 2022), 228.

658 Leena Sharma, *Ikuiset ystävät – Suomen ja Neuvostoliiton kulttuurisuhteet sotien jälkeen* (Suomalaisen Kirjallisuuden Seura 2018).

Venäjään oli aina ollut historiallisista syistä välinpitämätön tai kielteinen venäläisiä kulttuurivaikutteita kohtaan. Krimin liittäminen Venäjään 2014 ja Itä-Ukrainan sota eivät nekään aiheuttaneet suurta muutosta kulttuurikentällä, ja vasta Venäjän vuonna 2022 käynnistämä laajamittainen hyökkäyssota on muuttanut tätä maisemaa.

5.2 Kulttuurisuhteet: valtiovoimaa ja pehmeää valtaa

Kulttuuriyhteistyö neuvostoaikana

Neuvostoaikana Moskovan asettama tavoite länsiyhteistyölle oli osoittaa neuvostojärjestelmän ylivertaisuus niin kulttuurin, tieteen kuin urheilunkin saralla.⁶⁵⁹ Etenkin Neuvostoliiton klassisen musiikin ja baletin taso oli erittäin korkea Suomeen verrattuna, minkä takia suomalaiset pyrkivät edistämään yhteistyötä, esimerkiksi säännöllistä vaihtotoimintaa, neuvostoliittolaisten kanssa 1950-luvulta lähtien.⁶⁶⁰ Ideologisesti suomalaistoimijat olivat kaukana neuvostoliittolaisista, mutta taiteellisesti yhteistä löytyi paljon. Neuvostoliiton myötävaikutuksella suomalaisen korkeakulttuurin taso nousi, kun Suomeen saatiin palkattua neuvostoliittolaisia ohjaajia ja kouluttajia. Nuoria suomalaisia lahjakkuuksia lähetettiin koulututtamaan Leningradiin ja Moskovaan, ja Kansallisooppera pääsi esiintymään Moskovan kuuluisalla Bolšoin-lavalla.⁶⁶¹

Neuvostoajalla klassisen musiikin ja baletin vierailut järjesti Neuvostoliiton kulttuuriministeriön alaisuudessa toiminut valtiollinen konserttitoimisto Goskontsert. Jos artisti kritisoi Neuvostoliittoa liian avoimesti, mahdollisuus matkustaa ulkomaille saatettiin evätä. Näin tapahtui Suomessakin konsertoineelle huippupianisti Aleksei Ljubimoville, jolta estettiin pääsy ulkomaille vuosina 1978–1985. Vaikka taiteilijat matkustivat tyypillisesti länteen, myös Suomeen, ”esiliinan” kanssa, oli vierailun aikana mahdollista solmia henkilökohtaisia suhteita,

659 Simo Mikkonen, ”Kylmä sota osoitti kulttuuriyhteyksien merkityksen totalitarismin vastustamisessa,” *MustRead*, 5.4.2022, <https://www.mustread.fi/artikkelit/kylma-sota-osoitti-kulttuuriyhteyksien-merkityksen-totalitarismin-vastustamisessa-siksi-venajan-pakotteet-tulisi-rajata-politiikan-ja-talouden-piiriin/>.

660 Simo Mikkonen, ”*Te olette valloittaneet meidät!*” *Taide Suomen ja Neuvostoliiton suhteissa 1944–1960* (Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 2019).

661 Simo Mikkonen, ”Musiikkivientiä ja ystävyyspolitiikkaa: Kansallisooppera, Estonia ja Bolšoi 1979–82,” *Etnomusikologian vuosikirja* 36, (2024): 136–163, <https://doi.org/10.23985/evk.143921>.

edistää uraa, ja nähdä maailmaa rautaesiripun toisella puolen.⁶⁶² Harva näki itsensä Neuvostoliiton lähettiläänä tai käyttäytyi sen mukaisesti esimerkiksi kehumalla suomalaisille yhteistyökumppaneille neuvostojärjestelmää.⁶⁶³

Kulttuurisuhteet 2000-luvulla

2000-luvun alussa Venäjä alkoi kanavoida julkisuuspolitiikkaan ja ”pehmeän vallan” tuottamiseen enenevässä määrin valtiollisia resursseja, mikä kieli Kremlin pyrkimyksestä torjua läntisen kulttuurin koettua ylivaltaa ja valjastaa kulttuurialan yhteistyö sen oman ulkopoliittikan välineeksi. Vuonna 2004 Putin ohjeisti venäläisiä diplomaatteja panostamaan maakuvatyöhön, ja 2010-luvulla pehmeä valta integroitiin kulttuuriministeri Vladimir Medinskin johdolla osaksi Venäjän ulkopoliittista strategiaa.⁶⁶⁴ Kun Venäjän ja lännen vastakkainasettelu Krimin valtauksen ja Itä-Ukrainan sodan seurauksena syveni, Venäjä näki kulttuurin välineenä edistää Venäjän ulkopoliittikan päämääriä ja luoda uusia yhteyksiä lännessä.⁶⁶⁵ Vladimir Tolstoi, Putinin kulttuuripoliittinen neuvonantaja, visioi kulttuurin roolista vaikuttamisen välineenä itse presidentille huhtikuussa 2014:

”[Kapellimestarit] Valeri Abisalovitš Gergijev, Vladimir Teodorovitš Spivakov ja monet muut kulttuuritoimijamme ovat luultavasti kertoneet teille, kuinka paljon provokaatioita lännessä on nykyään ennen heidän konserttejaan, mutta kuinka tuhannet ihmiset osoittavat heille seisten suosiotaan konserttien päätyttyä. Kulttuuri on juuri sitä pehmeää voimaa, jonka pitäisi olla yksi valtion prioriteeteista. Se viestisi sekä Venäjälle että koko maailmalle, että Venäjä on valtio, joka on kuuluisa suuresta kulttuuristaan [...]. Kulttuuri uudessa [laajemmassa] muodossaan on [...] väline, jolla voimme päästä sisään eurooppalaiseen yhteiskuntaan, ohjata sitä oikeaan suuntaan, ja tarjota vähintäänkin passiivista tukea rohkeimpien, häpeämättömimpien ja ensi silmäyksellä jopa epätoivoisilta vaikuttavien uusien ulkopoliittisten doktriinien toteuttamisessa.”⁶⁶⁶

662 Simo Mikkonen ja Antti Okko, ”Overcoming a Cold War Mindset: Encounters with Soviet Musical Expertise in a Finnish Town,” *Journal of Cold War Studies* 26, nro 2 (2024): 144–172, https://doi.org/10.1162/jcws_a_01213.

663 Päin vastoin, neuvostojärjestelmää pilkkaavia vitsejä kerrottiin usein Suomen vierailulla. Haastattelu 14, Tuula Sarotie.

664 Vera Ageeva, ”The Rise and Fall of Russia’s Soft Power,” *Russia in Global Affairs* 19, nro 1 (2021): 118–145.

665 Ageeva, ”The Rise and Fall of Russia’s Soft Power.”

666 Andrei Kolesnikov, ”S kem vy, mastera Minkultury,” *Kommersant*, 24.4.2014, <https://www.kommersant.ru/doc/2459017>.

Venäjän hallinnon kulttuurin avulla tehtävää vaikuttamista on tarkasteltu korkeakulttuurin (kuvataide, kirjallisuus, taidemusiikki), koulutuksen, historiapolitiikan, populaarikulttuurin, elokuvan, megatapahtumien ja urheilun saralla.⁶⁶⁷ Tämän vaikuttamisen keskeisin päämäärä on ollut perinteisen maakuvaustyön mukaisesti luoda sekä poliittisten päättäjien että äänestäjien parissa positiivinen mielikuva Venäjästä ”kulttuurin suurvaltana”, mikä lisäisi kiinnostusta ja väyliä yhteistyöhön myös muilla osa-alueilla ja mahdollisesti jopa sitoisi Suomen ja suomalaiset venäläiseen valtapiiriin ja sen arvoihin.⁶⁶⁸ 1800-luvulta lähtien Suomessa ja läntisessä maailmassa onkin pidetty arvossa venäläistä kulttuuria, etenkin korkeakulttuuria, mikä on ruokkinut kiinnostusta ylijarjaiseen kulttuuriyhteistyöhön venäläistoimijoiden kanssa. Vähäiset pidäkkeet yhteistyölle kulttuurialalla lähestulkoon katosivat Neuvostoliiton romahdettua.⁶⁶⁹

Ajatus Venäjästä kulttuurin suurvaltana on kytköksissä kulttuuri-imperialismin ilmiöön. Kulttuuri-imperialismilla tarkoitetaan kehitystä, jossa yksi kulttuuri asetetaan ylivertaiseen asemaan muihin nähden. Usein tämä tapahtuu kolonisaation aikana, kun imperialistinen toimija pakottaa heikommassa asemassa olevan alusmaan hylkäämään omat kulttuuriset uskomuksensa ja käytäntönsä ja korvaamaan ne alistavan toimijan kulttuurilla.⁶⁷⁰ Venäjän kielen ja venäläisen kulttuurin valtaseman juurruttaminen Neuvostoliitossa oli yksi kulttuuri-imperialismin ilmentymä, ja sen perintö näkyy Venäjän nykypolitiikassa. Venäjän naapurimaiden kulttuuria ei edelleenkään nähdä samanarvoisena kapeasti määritellyn venäläisen kulttuurin kanssa, ja ajatusta etenkin Ukrainan ja Valko-Venäjän kulttuurisesta erillisyydestä on pyritty haastamaan Venäjällä sekä valtiollisten että ei-valtiollisten toimijoiden toimesta, esimerkiksi Venäjän ortodoksisen kirkon kautta.⁶⁷¹ Kulttuuri-imperialismin seurauksena monet Venäjän keisarikunnan ei-venäläisillä alueilla syntyneet ja

667 Forsberg ja Mäkinen, *Russia's Cultural Statecraft*.

668 Laura Halminen ja Jenni Jeskanen, ”Venäjän tiede- ja kulttuurikeskus haluaa päivittää mielikuvaamme Venäjästä, mutta silti sen seinää Töölössä koristaa yhä sortovallan symboli,” *Helsingin Sanomat*, 1.4.2021, <https://www.hs.fi/maailma/art-2000007894809.html>.

669 Jani Parkkinen, ”Entisen suurvallan valtiotaitoa ja -taitamattomuutta,” *Idäntutkimus* 29, nro 3 (2022): 101–102, <https://doi.org/10.33345/idantutkimus.120713>.

670 Kristina Wolff, ”Cultural Imperialism,” teoksessa *The Blackwell Encyclopedia of Sociology*, toim. George Ritzer (Blackwell, 2007), 1014–1044, <https://doi.org/10.1002/9781405165518.wbeosc175>.

671 Anne Kuorsalo, ”Venäjän kulttuuri-imperialismi odottaa tutkimusta,” *Maanpuolustus*, 21.9.2023, <https://www.maanpuolustus-lehti.fi/venajan-kulttuuri-imperialismi-odottaa-tutkimusta/>.

vaikuttaneet taiteilijat, etenkin ukrainalaiset, on luokiteltu venäläisiksi.⁶⁷² Suomesakaan Venäjän kulttuuri-imperialismille ei oltu immuuneja. Esimerkiksi vuoden 2021 suurnäyttelyssä kuvataiteilija Ilja Repin esiteltiin Ateneumissa venäläiseksi, vaikka hänen taustansa ja taiteensa viittaavat vahvaan ukrainalaiseen identiteettiin. Venäjän Ukrainaan kohdistuneen laajamittaisen hyökkäyssodan alkamisen jälkeen museon kanta asiassa onkin muuttunut, ja tammikuusta 2024 alkaen Repin on luokiteltu myös Suomessa ukrainalaiseksi. Kansalaisuuden muuttamisen taustalla olivat Ateneumin mukaan uudet tiedot kuvataiteilijan isän ja isonisän taustasta sekä muiden museoiden vastaava uusi tulkinta Repinin kansallisuudesta.⁶⁷³

Kun Venäjän hallinto tukee kulttuuritoimijoita ja -projekteja maan rajojen ulkopuolella, toimintaa ohjaavat – ainakin periaatteessa – maan strategiset intressit. Nämä intressit ovat sidottuna aikaan ja senhetkisiin poliittisiin päämääriin. 2000-luvulla Kremlin tavoitteena on ollut paitsi luoda Venäjästä positiivista maakuvaa, myös edistää arvokonservatiivien ja -liberaalien välistä vastakkainasettelua ja yhteiskunnallista polarisaatiota länsimaissa. Etenkin 2010-luvulla Venäjä on pyrkinyt näyttäytymään ”aitojen eurooppalaisten arvojen” tukijana, vastavoimana Euroopan ja Yhdysvaltojen ”moraaliselle rappeutuneisuudelle”, josta esimerkiksi sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjen oikeuksien paraneminen väitetysti kielii. Venäjän hallinnon tukema konservatiivinen kulttuurikäsitelmä onkin vetovoimainen monien länsimaiden konservatiivipiireissä,⁶⁷⁴ ja arvokonservatiivit ovat olleetkin yksi Venäjän vaikuttamisen merkittävä kohderyhmä.

Olisi kuitenkin väärin väittää, että kulttuurivaikuttaminen palvelisi yksiselitteisesti ja rajatusti vain Venäjän hallinnon tarpeita. Suomalais-venäläisen kulttuurisektorin yhteistyön on tulkittu hyödyttävän Suomea ja suomalaisia ja mahdollisesti vaikuttavan venäläiseen yhteiskuntaan.⁶⁷⁵ Lännessä, Suomi mukaan lukien, käydään nyt keskustelua siitä, mikä osa vuonna 2022 kuin seinään päättyneen kulttuurisektorin yhteistyöstä on ollut oikeutettua ja molempia osapuolia hyödyttänyttä

672 Kuorsalo, ”Venäjän kulttuuri-imperialismi odottaa tutkimusta,”; Anna-Maria Lippu, ”Miksi Ilja Repinin tausta vaihdettiin venäläisestä ukrainalaiseksi? Ateneum vastaa,” *Helsingin Sanomat*, 2.2.2024, <https://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000010200162.html>.

673 Lippu, ”Miksi Ilja Repinin tausta vaihdettiin venäläisestä ukrainalaiseksi?”

674 Elina Viljanen, ”Soviet Legacies and Global Contexts: Classical Music and Russia’s Cultural Statecraft,” teoksessa *Russia’s Cultural Statecraft*, toim. Tuomas Forsberg ja Sirke Mäkinen (Routledge, 2022).

675 Mikkonen, ”Kylmä sota osoitti kulttuuriyhteyksien merkityksen.”

kulttuuridiplomatiaa ja mikä Venäjän pahansuopaa vaikuttamista.⁶⁷⁶ Myös EU:n päätöstä kulttuurisektorin yhteistyön jäädyttämisestä on kritisoitu esittäen, että yhteyksien katkaiseminen on suurempi haitta Venäjän tulevaisuuden kehityksestä kiinnostuneille länsimaille ja Putin-kriittisille venäläisille kuin Putinin hallinnolle ja sen tukijoille.⁶⁷⁷ Kulttuuriyhteistyön katkaisemisen taustalla olikin usein enemmänkin moraalinen närkästys ja sen signalointi kuin pelko Venäjän poliittisesta vaikuttamisesta kulttuurin varjolla.

Tiedusteluhistorian tutkija ja kirjailija Mikko Porvalin mukaan kulttuurialan yhteistyö Venäjän kanssa on ollut viattomimmillaan molempia osapuolia rikkaittavaa kulttuurivaihtoa ja toisessa ääripäässä kulttuurihankkeiden käyttämistä vakoilutoiminnan peitteenä.⁶⁷⁸ Tämän tutkimuksen perusteella voidaan esittää, että suomalais-venäläinen kulttuuriyhteistyö on pääosin ollut molempia osapuolia hyödyttävää kulttuurivaihtoa. Yhteistyö on saattanut toistaa ja vahvistaa Venäjän imperialistista suurvaltanäkökulmaa sitä varsinaisesti tiedostamatta. Toisaalta kulttuurialan yhteistyöhön on Venäjä-asioihin keskittyneen toimittajan Outi Salovaaran mukaan myös ollut tapana ”liimata” sekä suomalaisten että venäläisten taloudellisia ja poliittisia intressejä, ja yhteistyötä on saatettu tehdä Suomen näkökulmasta ”arveluttavien” tahojen kanssa.⁶⁷⁹

Kun suomalais-venäläinen kulttuuriyhteistyön rahoitus tyrehtyi ja siitä tuli julkisesti paheksuttua vuonna 2022, on esiintynyt tapauksia, joissa venäläistaustaiset toimijat järjestökentällä ovat uudelleenprofiloituneet suomalais-ukrainalaisen yhteistyön edistäjiksi.⁶⁸⁰ Naamioinnin taustalla vaikuttanee rahoitusinfrastruktuurin ohjautuminen venäläiseltä ukrainalaisen kulttuurin tueksi ja venäläisyhteistyön stigma.⁶⁸¹

676 Ks. esim. Anne Kuorsalo, ”Venäjän kulttuuri-imperialismi odottaa tutkimusta”; Riku Savonen, ”Suomen ja Venäjän kulttuuriyhteistyö 2000-luvulla, esimerkkinä Suomalais-venäläinen kulttuurifoorumi 2000–2022,” *Ennen ja nyt: Historian tietosanomat*, nro 4 (2024): 74–81, <https://doi.org/10.37449/ennenjanyt.147662>.

677 Mikkonen, ”Kylmä sota osoitti kulttuuriyhteyksien merkityksen.”

678 Ilkka Mattila, ”Kulttuuridiplomatian ja vakoilun tutkijat eivät usko, että venäläisen oopperaohjaajan pesti Ruotsiin on ollut harkittu Kremlin operaatio,” *Helsingin Sanomat*, 11.3.2022, <https://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000008674726.html>.

679 Outi Salovaara, ”Romanssin loppu,” *Helsingin Sanomat*, 21.8.2022, <https://www.hs.fi/feature/art-2000008958249.html>.

680 Eleonoora Riihinen, ”Ukrainalaisten yhdistys kritisoi Kulttuuritalolla pidettävän tukikonseretin järjestäjiä ’Venäjä-mielisyydestä,’” *Helsingin Sanomat*, 18.11.2022, <https://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000009208728.html>.

681 Haastattelu 13.

Tapauskuvaus 1: Venäjän kulttuuri- ja tiedekeskus

Venäjän kulttuuri- ja tiedekeskus on selkein esimerkki Venäjän valtiojohtoisesta kulttuurivaikuttamisesta Suomessa. Keskuksen edeltäjä, Neuvostoliiton kulttuuri- ja tiedekeskus (josta edelleen käytössä oleva lyhenne Nekutiku tulee) avattiin Helsingin Töölössä vuonna 1977 nimensä mukaisesti suomalais-venäläisen kulttuuri- ja tiedeyhteistyön tukijalaksi, mutta sitä pidettiin ennen kaikkea ”neuvostopropagandan ja vakoilutoiminnan tyyssijana”.⁶⁸² Keskus on nykyään osa Venäjän ulkoministeriön alaista Rossotrudnitšestvo-virastoa, jonka julki-lausuttuna tavoitteena on kehittää humanitaarista yhteistyötä ja kulttuurivaihtoa Venäjän ja muun maailman välillä, mutta joka tunnistettiin EU:ssa osaksi Kremlin propagandakoneistoa jo vuonna 2016.⁶⁸³ Yhteys virastoon – ja sieltä saatava rahoitus – tarkoittaa, että keskus on ainakin periaatteessa täysin valtion ohjauksessa. Vuonna 2021 keskuksen johtaja, lähetystöneuvos Pjotr Jahmenev kuvaili Helsingin Sanomille keskusta Venäjän ”humanitaariseksi lähettilääksi” Suomessa, jonka tavoitteena oli ”vahvistaa naapurimaiden kansalaisten välistä luottamusta ja yhteisymmärrystä kulttuurin, koulutuksen ja tieteen keinoin”.⁶⁸⁴

Venäjän kulttuuri- ja tiedekeskuksen toiminta on kuitenkin ollut pienimuotoista. HS:n mukaan ”Venäjän taloksi” vuonna 2021 uudelleenbrändätyn keskuksen venäjän kielen kurseilla opiskeli ennen Venäjän laajamittaista sotaa Ukrainassa vuosittain 200 ihmistä. Lisäksi talo on järjestänyt konsertteja, näyttelyitä, elokuva- ja kirjallisuusiltoja ja keskustelutilaisuuksia. Vuosittainen laskiaisjuhla ja suomalais-ugrilaisen kulttuurin festivaali Veresk ovat nekin kuuluneet keskuksen repertuaariin.⁶⁸⁵ Keskus on tarjonnut myös tilan Venäjän propagandalle⁶⁸⁶ ja Putinin politiikalle myönteisesti suhtautuville kansalaisyhteiskunnan toimijoiden kokoontumisille. Esimerkiksi Suomi–Venäjä-seuran Ruoholahden osasto järjestää

682 ”Venäjän kulttuurikeskuksen vanha maine hämää yhä yleisöä. Kulttuuri- ja tiedekeskus tarjoaa nyt kielenopetusta ja taidetta,” *Helsingin Sanomat*, 17.7.1993, <https://www.hs.fi/suomi/art-2000003251473.html>.

683 Euroopan parlamentti, ”European Parliament resolution of 23 November 2016 on EU strategic communication to counteract propaganda against it by third parties (2016/2030(INI)),” 2016, https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2016-0441_EN.pdf.

684 Halminen ja Jeskanen, ”Venäjän tiede- ja kulttuurikeskus haluaa päivittää mielikuvaamme Venäjästä.”

685 Ibid.

686 Outi Salovaara ja Petri Korhonen, ”Ystävyyttä Krimin valtaus -näyttelyssä, talvisodan muistopäivänä Venäjän lähetystössä: Päätyykö Suomi–Venäjä-seura taas Kremlin käsikassaraksi?,” *Seura*, 6.12.2019, <https://seura.fi/asiat/tutkivat/ystavytta-krimin-valtaus-nayttelyssa-talvisodan-muistopaivana-venajan-lahetystossa-paatyyko-suomi-venaja-seura-taas-kremlin-kasikassaraksi/>.

Salovaaran⁶⁸⁷ mukaan edelleen pikkujoulunsa kulttuurikeskuksessa, todennäköisesti siksi, että osaston puheenjohtajalla, Markku Kärkkäisellä, on lämpimät välit keskuksen ja Venäjän Suomen suurlähetystöön.⁶⁸⁸

Yksi syy keskuksen vähäiseen kansansuosiioon lienevät sen neuvostoajalta periytyneet yhteydet Venäjän ulkomaantiedustelupalvelu SVR:hen, joiden olemassaolosta asiantuntijat ovat yksimielisiä.⁶⁸⁹ Keskuksen johto on ollut osa Venäjän diplomaattijärjestelmää vuodesta 2009, ja SVR:n on väitetty hyödyntävän keskusta peiteorganisaationa värväyksessä.⁶⁹⁰ Vuonna 2013 SVR-kytköksistään tunnettu Venäjän strategisen tutkimuksen instituutti (Rossijski institut strategitšeskih issledovanij, RISI) – kansainvälisen politiikan ja talouden tutkimukseen keskittyvä Venäjän presidentinhallinnon alaisuudessa toimiva ajatuspaja – avasi edustuston keskuksen tiloissa.⁶⁹¹ Edustuston toiminnasta on saatavilla vain vähän tietoa, mutta dosentti Johan Bäckman esiteltiin sen Pohjois-Euroopan edustajana ainakin vuoteen 2016 saakka.⁶⁹²

Venäjän kulttuuri- ja tiedekeskuksen suosion puutetta saattaa selittää sen kykenemättömyys puhutella suomalaisia laajemmin: esimerkiksi keskuksen johtajan nimissä lähetetyt suomenkieliset vastaukset HS:lle ovat täynnä virheitä⁶⁹³ ja sen toimintatavat vanhahtavia.⁶⁹⁴ Tämä ei liene sattumaa: keskuksen pääkohderyhmää ovat tutkija Simo Mikkosen mukaan Suomessa asuvat Venäjän kansalaiset ja

---

687 Ibid.

688 Suomi–Venäjä-seura olikin keskeisen asemansa puolesta yksi Venäjän kulttuurivaikuttamisen keskeisimmistä kohteista Suomessa, ja paikallisosastojen autonomia johti siihen, että vaikuttamispyrkimykset olivat toisinaan tuloksellisia. Ibid.

689 Halminen ja Jeskanen, ”Venäjän tiede- ja kulttuurikeskus haluaa päivittää mieli-kuvaamme Venäjästä.”

690 Taneli Koponen, ”Suomi–Venäjä-seura kerrytti miljoonaomaisuuden veronmaksajien tuella,” *Talouselämä*, 8.10.2021, <https://www.talouselama.fi/uutiset/a/46657a1f-44fe-4c78-8730-01150c9c0532>.

691 Jussi Niemeläinen, ”Töölöstä raportteja Putinin hallinnolle,” *Helsingin Sanomat*, 4.3.2013, <https://www.hs.fi/suomi/art-2000002617836.html>.

692 Arja Paananen, ”IS selvitti: Johan Bäckman edusti Putinin alaista instituuttia vielä 2016 – johtajat korkea-arvoisia tiedustelu-upseereita,” *Ilta-Sanomat*, 26.10.2019, <https://www.is.fi/ulkomaat/art-2000006286131.html>.

693 Katja Kuokkanen, ”Kun katsoi, ketä kutsuttiin puhumaan” – Venäjän kulttuurikeskus Helsingin Taka-Töölössä ei ole asiantuntijan mukaan vain sitä, mitä sen sanotaan olevan,” *Helsingin Sanomat*, 8.4.2022, <https://www.hs.fi/pkseutu/art-2000008704858.html>.

694 Haastattelu 11.

venäjänkieliset, joiden suuntaan viestintä voi hyvin olla onnistuneempaa.⁶⁹⁵ Heidänkään parissa Venäjän kulttuuri- ja tiedekeskuksen vaikuttamistyö ei nykytiedon valossa näytä olleen erityisen onnistunutta, ainakaan määrällisesti tarkasteltuna.

Tapauskuvaus 2: Mikkelin musiikkijuhlat ja Valeri Gergijev

Kriitikko Vesa Sirén on kutsunut Mikkelin musiikkijuhlia yhdeksi Suomen kesän hämmäntävimmistä juhlista, joissa *”kansainvälisesti huippukorkea musiikillinen taso yhdistyy omaperäisiin järjestelyihin”*.⁶⁹⁶ Kaikki alkoi Neuvostoliiton romahdettua vuonna 1991, kun Helsingin Sanomien musiikkikriitikko Seppo Heikinheimo järjesti ystävänsä, huippupianisti Vladimir Ashkenazyn, soittamaan Hirvensalmen tervaleppäjuhlien nimissä hyväntekeväisyyskonsertin Mikkelissä. Sirénin mukaan Heikinheimo *”vihasi Neuvostoliiton yksipuoluediktaturia yhtä paljon kuin rakasti venäläistä kulttuuria ja taiteilijoita”*.⁶⁹⁷ Kiteytys kuvastaa hyvin sitä, ettei Neuvostoliiton pehmeä valta kulttuurin osa-alalla välttämättä luonut positiivista suhtautumista sen poliittista järjestelmää kohtaan sekä sitä, että Suomessa Venäjän valtio ja yhteiskunta on perinteisesti ymmärretty erillisinä toisistaan. Toisaalta pehmeä valta ja jako ”hyvään” kansaan ja ”pahaan” valtaapitäviin sananmukaisesti pehmensi Venäjän negatiivista maakuva Suomessa,⁶⁹⁸ minkä seurauksena Venäjää ei nähty yksiselitteisesti ihmisoikeuksia rikkovana imperialistisena valtiona, vaan myös maana, jolla oli *”mahtavaa, suurta ja syvällistä taidetta sekä kulttuuria”*.⁶⁹⁹

Vuosina 1993–2022 musiikkijuhlat pyörivät sen taiteellisen johtajan, Pietarin Mariinski-teatterin kapellimestari Valeri Gergijevin ympärillä. Gergijev, joka oli niin ikään Heikinheimon ystävä, saapui musiikkijuhlille Mariinski-teatterin orkesterin ja tuttujen tähtisolistiensa kanssa suomalais-venäläisen opportunismmin siivittämänä. Vaikkei Mikkelin musiikkijuhlien esiintyjäpalkkioista ole saatavissa avointa tietoa, on tulkittu, että suomalaisyleisö sai Mikkelissä nauttia maailmanluokan esityksistä edullisesti, kun taas venäläisesiintyjille maksettiin huomattavasti parempaa palkkaa

695 Salla Laurila, ”Sirpin ja vasaran varjossa,” *Ilta-Sanomat*, 6.9.2024, <https://www.is.fi/kotimaa/art-2000010675381.html>.

696 Vesa Sirén, ”Maailmantähtiä mansikkapalkalla, kalsarien etsintää Monacossa: Mikkelin musiikkijuhlilla värikäs historia,” *Helsingin Sanomat*, 7.7.2015, <https://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000002836808.html>.

697 Vesa Sirén, ”Suorasukaisen musiikkikriitikon Seppo Heikinheimon itsemurhasta on 20 vuotta – kollegani oli muutakin kuin muistelmien mätämuna,” *Helsingin Sanomat*, 26.5.2017, <https://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000005226914.html>.

698 Haastattelu 4, Tomi Huttunen.

699 Jonni Aromaa, ”Suomessa ollaan yhä Putinin kulttuuripropagandan varjossa, sanoo tutkija,” *Yle*, 2.3.2023, <https://yle.fi/a/74-20020185>.

kuin kotimaassa. Etenkin Gergijeville itselleen konsertointi Mikkelissä oli useiden kertomusten mukaan henkireikä hehtisessä elämänvaiheessa, ja hän toi Suomeen mukanaan ”mökkeilemään” aina myös sukulaisiaan ja läheisiä ystäviään.⁷⁰⁰

Putinin hallinto on systemaattisesti ohjannut resursseja korkeakulttuurin vientiin ja pyrkinyt valjastamaan kulttuurivientiä ulkopoliittisen vaikuttamisen välineeksi.⁷⁰¹ Gergijevin mahdollisista kytköksistä Venäjän poliittiseen johtoon ei vielä 2000-luvun alussa puhuttu vaikuttamisen näkökulmasta, vaikka kapellimestari tuki Vladimir Putinin hallintoa avoimesti jo vuosituhannen alussa ja esiintyi Etelä-Ossetiassa Georgian sodan (2008) jälkimainingeissa tavalla, joka tulkittiin jo tuolloin osaksi Kremlin tarkoin valmisteltua PR-kampanjaa.⁷⁰² Tämä yhteistyö antoi Gergijeville mahdollisuuden toteuttaa omia kulttuurisia ja taiteellisia visioitaan Putinin tuella⁷⁰³ ja rikastua korruption avulla⁷⁰⁴.

Krimin valtaamisen jälkeen Suomessakin virisi keskustelua siitä, mitä tehdä Putinia kannattavan kapellimestarin kanssa, jonka kanssa Karita Mattilan kaltaiset tähdet olivat kieltäytyneet esiintymästä poliittisista syistä.⁷⁰⁵ Mikkelin musiikkijuhlien lipputulojen valossa Gergijev oli kuitenkin niin suosittu, ettei yhteistyötä hänen kanssaan haluttu lopettaa. Kesällä 2014 Mikkelin musiikkijuhlien ylikapellimestari Sasha Mäkilä perusteli päätöstä jatkaa yhteistyötä Gergijevin kanssa pyrkimyksellään pitää taide ja politiikka erillään ja ”soittaa kaunista musiikkia”.⁷⁰⁶

700 Vesa Sirén, ”Gergijev kerkiää sittenkin Mikkelisiin,” *Helsingin Sanomat*, 9.7.2000, <https://www.hs.fi/feature/art-2000003896242.html>.

701 Viljanen, ”Soviet legacies and global contexts”.

702 ”Maestro dedicates requiem to South-Ossetia”, *NBC News*, 22.8.2008, <https://www.nbcnews.com/id/wbna26335556>.

703 Aromaa, ”Suomessa ollaan yhä Putinin kulttuuripropagandan varjossa, sanoo tutkija”.

704 Antti Palomaa, ”Suomessa tuttu kapellimestari Valeri Gergijev peittelee Putinin rikoksia ja pimittää luksusasuntonsa lännessä, kertoo Navalnyin uusi video,” *Yle*, 13.4.2022, <https://yle.fi/a/3-12403758>.

705 Timo Ikonen, ”Mikkelin musiikkijuhlien johtaja Gergijev-kohusta: ’Mielennostatuksia tulee ja menee,’” *Yle*, 20.5.2014, <https://yle.fi/a/3-7251858>; Juho Liukkonen, ”Mikkelin musiikkijuhlien pitkäaikainen taiteellinen johtaja Valeri Gergijev sai lähtöpassin – oli aiemmin vaadittu tuomitsemaan Venäjän hyökkäyksen Ukrainassa,” *Yle*, 4.3.2022, <https://yle.fi/a/3-12343335>.

706 Elina Partio, ”Maailmankuulun kapellimestarin Gergijevin Putin-kytkös luo jännitystä Mikkelin musiikkijuhlien alkuun,” *Yle*, 27.6.2014, <https://yle.fi/a/3-7325592>.

Kansainväliset kulttuurin supertähdet voidaan kuitenkin nähdä mielipidevaikuttajina, jotka ovat Venäjän vaikuttamisen kannalta tärkeässä asemassa, jos he puolustavat Venäjän kansainvälisen oikeuden vastaisia toimia.⁷⁰⁷ Huipputähtenä Gergijev onkin luonut Venäjän propagandalle palstatilaa suomalaisen mediaan vuodesta toiseen,⁷⁰⁸ mikä on saattanut herättää lukija- ja kuulijakunnan parissa epävarmuutta tapahtumien todellisesta kulusta. Venäjän kielen ja kirjallisuuden professorin Tomi Huttusen näkemyksen mukaan tehokkain keino propagandan vaikuttavuuden torjumiseksi ei kuitenkaan ole sen ilmenemisen estäminen, vaan se, että yleisö tunnistaa sen paikkaansa pitämättömäksi.⁷⁰⁹

Tapauskuvaukset 3: Suomi–Venäjä-seura

Yksi merkittävimmistä toimijoista venäläis-suomalaisen kulttuuriyhteistyön kentällä 2000-luvulla oli Suomi–Venäjä-seura (SVS). Järjestön edeltäjä, Suomi–Neuvostoliitto-seura, nautti Suomen valtiolta huomattavaa taloudellista ja poliittista tukea kylmän sodan aikana. Esimerkiksi vuonna 1987 seura työllisti 50 työntekijää, sai valtiolta 9 miljoonan markan määrärahan ja sai lahjoituksena Suomen valtiolta 39 miljoonan markan toimitilat, minkä lisäksi sen vaikutusvaltaiset johtopaikat oli sovittu jaettavaksi Suomen Keskustapuoleen, SDP:n ja SKP:n kesken.⁷¹⁰ Neuvostoliiton jälkeisellä ajalla SVS:n valtioneuvoston tuki pysyi huomattavana, kattaen tyypillisesti noin puolet opetus- ja kulttuuriministeriön myöntämistä ystävyyssuhteiden kokonaistuista. Tämä oli poikkeuksellista, sillä muissa maissa vastaavat seurat olivat joko lopettaneet toimintansa tai marginalisoituneet Neuvostoliiton hajottua.⁷¹¹

707 Joanna York, "Are pro-Kremlin Russian cultural figures returning to the spotlight in Europe?" *France 24*, 20.7.2025, <https://www.france24.com/en/europe/20250720-are-pro-kremlin-russian-cultural-figures-returning-to-the-spotlight-in-europe>

708 Ks. esim. Vesa Sirén, "Myös EU on tehnyt virheitä - tähtikapellimestarimme Gergijev avaa Mikkelissä maailmankatsomustaan," *Helsingin Sanomat*, 6.7.2015, <https://www.hs.fi/hstvt/art-2000002943228.html>.

709 Haastattelu 4, Tomi Huttunen.

710 Mikko Kiesiläinen, "Suomi–Venäjä-seura on edelleen poliittisessa suojeluksessa," *Libera* 2018, <https://www.libera.fi/2018/04/12/suomi-venaja-seura-on-edelleen-poliittisessa-suojeluksessa/>; Lauri Heikkilä, "Neuvostoliitto-seura lakkasi olemasta jo Neuvostoliiton aikana – kommunistiseksi leimatun seuran johdossa istui myös tunnettuja keskustalaisia," *Suomenmaa*, 30.11.2021, <https://www.suomenmaa.fi/uutiset/neuvostoliitto-seura-lakkasi-olemasta-jo-neuvostoliiton-aikana-kommunistiseksi-leimatun-seuran-johdossa-istui-myos-tunnettuja-keskustalaisia/>.

711 Daria Akhutina, "The Baltic Sea Region: Cooperation in Human Dimension," teoksessa *Russia's Public Diplomacy: Evolution and Practice*, toim. Anna A. Velikaya ja Greg Simons (Palgrave Macmillan, 2020), 204–207.

Esimerkiksi vuodelle 2014 jaettiin yhteensä 2 034 000 euroa 33 ystävyysseuralle, joista SVS sai 1 139 000 euroa.⁷¹² Huomattavan valtiontuen oikeudellisuudesta käytiin vilkasta keskustelua pitkin 2000-luvun, sillä SVS:n erityisaseman tulkittiin olevan huonosti perusteltavissa⁷¹³ ja kielivän jopa poliittisesta suojelusta.⁷¹⁴ Vuonna 2023 valtiontuki puolitettiin ja vuodelle 2024 sitä ei jaettu Venäjän hyökkäyssotaan vedoten ollenkaan.

Suomi–Venäjä-seura oli yksi keskeisimpiä toimijoita suomalais-venäläisen yhteistyön kentällä. Seura on sen itsensä mukaan ”poliittisesti sitoutumaton kansalaisjärjestö, jonka tavoitteena on kehittää ja ylläpitää suomen- ja venäjänkielisten ihmisten välisiä kohtaamisia ja kulttuureihin tutustumista”.⁷¹⁵ Seura toteutti sekä Suomessa että Venäjällä erilaisia tapahtumia, matkoja, kiertueita, elokuva-yhteistyötä, näyttelyvaihtoa, ja tuki suomalais-ugrilaista toimintaa. Kuten SVS:n erityisasema valtiotukien kontekstissa osoittaa, seura erosi kuitenkin muista ystävyysseuroista. Sitä johti vuoteen 2014 saakka diplomaatti ja Suomen entinen Moskovan suurlähettiläs Heikki Talvitie, jonka seuraajat olivat vuoteen 2022 keskustapuoleen korkean tason poliitikkoja.⁷¹⁶ SVS teki niin ikään ison mittaluokan yhteistyötä suomalaisten valtiollisten toimijoiden kanssa. Se esimerkiksi toteutti vuodesta 2005 lähtien opetusministeriön aloitteesta syntyneitä Suomalais-venäläistä kulttuurifoorumia (2000–2022) ja ylläpiti vuodesta 2018 lähtien Suomen Pietarin-instituuttia.⁷¹⁷ Vuoteen 2013 saakka se ylläpiti Tampereella Lenin-museota, joka oli jäänyt sille perinnöksi Suomi–Neuvostoliitto-seuralta. On esitetty, että SVS oli Venäjälle suuntautuvan Suomi-maakuvatyönsä ja suomalaisviranomaisyhteistyönsä puolesta Suomen julkisuusdiplomatian väline ja työkalu.⁷¹⁸

712 Seppo Haario, ”Millä perusteilla avustuksia jaetaan?,” *Helsingin Sanomat*, 4.4.2014. <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000002721600.html>.

713 Tero Kallio et al., ”Kirje kulttuuriministeri Stefan Wallinille,” liite muistioon Ystävyysseurojen valtionavustukset, 2008, <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-485-582-2>.

714 Kiesiläinen, ”Suomi–Venäjä-seura on edelleen poliittisessa suojeluksessa”.

715 Juha-Pekka Taskinen ja Helena Korpela, ”Suomi–Venäjä-seura sai Kremlistä postia – pian normaali toiminta oli mahdotonta: ’Moni on ymmärtänyt toimintamme tarkoituksen väärin’,” *Yle*, 14.10.2022, <https://yle.fi/a/3-12659575>.

716 Suomi–Venäjä-seuran pitkäaikainen puheenjohtaja oli diplomaatti ja Suomen entinen Moskovan suurlähettiläs Heikki Talvitie (2002–2014), minkä jälkeen seuran johdossa ovat toimineet keskustalaiset ministeritason kansanedustajat Paula Lehtomäki (2014–2015), Katri Kulmuni (2015–2019) ja Petri Honkonen (2020–2022) sekä niin ikään keskustapuoleen jäsen, Imatran entinen kaupunginjohtaja Pertti Lintunen (2019–2020).

717 Savonen, ”Suomen ja Venäjän kulttuuriyhteistyö 2000-luvulla, esimerkkinä Suomalais-venäläinen kulttuurifoorumi 2000–2022”.

718 Jan Shepelenko, *Hyvän naapurisuuden jäljillä: Venäjän Suomeen suuntaama julkisuusdiplomatia 2012–2020* (Pro-gradu, Helsingin yliopisto, 2023), 50.

Vaikka SVS tuomitsi sekä Krimin liittämisen Venäjään vuonna 2014 että Venäjän laajamittaisen hyökkäyssodan vuonna 2022, järjestöä ja erityisesti sen Venäjän aika -lehteä on syytetty Venäjän vaikuttamisen välikappaleeksi Suomessa.⁷¹⁹ Esimerkiksi se, että Talvitie kuvasi Krimin miehitystä normaalina suurvaltapolitiikkana ja että seura julkaisi Venäjä-pakotteita vastustavan julkilausuman vuonna 2014 ovat osaltaan palvelle Venäjän aggressiivisen ulkopoliitikan päämääriä. On myös totta, että järjestö teki yhteistyötä Venäjän tiede- ja kulttuurikeskuksen ja Rossotrudnitšestvon kanssa ja ainakin yksittäiset paikallisosastot ovat olleet hyvin Putin-mielisissä käsissä, mikä on heijastunut niiden toimintaan.⁷²⁰ Toukokuussa 2025 SVS:n hallitus päätyi ensimmäistä kertaa erottamaan paikallisosaston seurasta, käytännössä sen takia, että Kallio-Vallilan osasto oli jatkanut ryhmämatkojen järjestämistä Venäjälle ja tilaisuuksien järjestämistä Venäjän omistamissa tiloissa.⁷²¹

Kulttuuriyhteistyö vuoden 2022 jälkeen

Venäjän täysimittaisen hyökkäyssodan alettua kaikki institutionaalinen yhteistyö Venäjän kanssa lopetettiin. Henkilökohtaiset vuosien varrella karttuneet suhteet ovat kuitenkin jossain määrin säilyneet, etenkin niiden venäläisten kulttuuri-alan toimijoiden kanssa, jotka ovat lähteneet maasta tai tuominneet Venäjän hyökkäyssodan Ukrainassa yksiselitteisesti. Näitä yhteyksiä ei tulisi nähdä automaattisesti turvallisuushkana tai vaikuttamisen väylinä, vaikka on myös totta, että pitkäaikainen yhteistyö on saattanut luoda ystävällisyyttä, joka voi kestää kansainvälisen oikeuden räikeätkin loukkaukset.⁷²² Suomessa olisi tärkeää tuntea Venäjän kulttuurivaikuttamisen historiaa ja keinovalikoimaa, koska se on

719 Jukka Mallinen, "Suomi-Venäjä-seuran lehti trollaa," *Suomen Kuvalehti*, 5.12.2014, <https://suomenkuvalehti.fi/mielipide/suomi-venaja-seuran-lehti-trollaa/?share-d=62636-6b3f4796-4>.

720 Ks. esim. Jukka Niemistö, "Rossotrudnichestvon matkassa Moskovassa ja Arkangelissa," *Suomi-Venäjä-seura* (blogi), 5.2.2014, <https://suomivenajaseura.fi/yleinen-fi/rossotrudnichestvon-matkassa-moskovassa-ja-arkangelissa/>; Kati Hyttinen, "Helsinkiläisen Venäjä-seuran osasto juhli pyöreitä vuosia 'vihan ilmapiiristä piittaamatta,'" *MTV Uutiset*, 3.11.2024, <https://www.mtvuutiset.fi/artikkeli/nain-helsinkilainen-venaja-seuran-osasto-juhli-pyoreita-vuosia-vihan-ilmapiirista-piittaamatta/9040808>.

721 Suomi-Venäjä-seura, "Kallio-Vallilan Venäjä-seuran jäsenyys SVS:ssä päättyi," 27.5.2025, <https://suomivenajaseura.fi/hallinto/kallio-vallilan-venaja-seuran-jasenyyssvssa-paattyi/>.

722 Parkkinen, "Entisen suurvallan valtiotaitoa ja -taitamattomuutta".

arkipäiväistä ja sen kanssa on opeteltava elämään.⁷²³ Olisi myös hyvä olla tietoinen kulttuurialan toimijoiden mahdollisuuksista luovia tai olla luovimatta nyky-Venäjän yhä autoritaarisemmassa ja imperialistisemmassa toimintaympäristössä.⁷²⁴

Vuoden 2022 jälkeen lännessä on tullut tavanomaiseksi joko lopettaa yhteistyö venäläistaiteilijoiden kanssa tai vaatia näiltä Putinin hallinnon julkista tuomitsemista ehtona vaikkapa konsertoimiselle.⁷²⁵ Käytännössä vaikuttaa olevan kyse ennen kaikkea maineenhallinnasta⁷²⁶, ja käytäntöä onkin kritisoitu siitä, että se asettaa venäläistaiteilijat kohtuuttomaan asemaan.⁷²⁷ Esimerkiksi tutkija Simo Mikkosen mukaan yhteyksien ylläpitäminen on päinvastoin kannattavaa, sillä niin voidaan murentaa nyky-Venäjän tiedonvälityksen muuria tuomalla venäläisille esiin länsimaista näkökulmaa.⁷²⁸ Gergijevin tai huippusellisti Sergei Rolduginin rooli Putiniin kytkeytyvän korruption mahdollistajina ja hyötyjinä olisi kuitenkin nähtävä yhteistyön lopettamisen oikeutettuna perusteena.⁷²⁹ Sellaisten venäläistaiteilijoiden, joilla ei ole yhteyksiä Putinin hallintoon ja joiden lausunnot Putinin hallinnosta voidaan tulkita kuuluvan normaalin länsimaisen sananvapauden piiriin, ulossulkeminen voi sen sijaan olla enemmän haitallista kuin hyödyllistä: syrjiminen kansallisuuden perusteella on paitsi laitonta myös eurooppalaisten arvojen vastaista.⁷³⁰

5.3 Korkeakoulutus ja tiede: vuorovaikutusta vai vaikuttamista?

Kulttuurisuhteiden kokonaisuudessa muodostaa tieteellinen toiminta ja korkeakoulujen yhteistyösuhteet oman alueensa. Osin kyse on spontaanista, tiedeyhteisön ja koulutuksen toimijoiden tarpeista lähtevästä ja itse organisoimasta yhteistyöstä.

723 Haastattelu 4, Tomi Huttunen.

724 Ks. Viljanen, "Soviet Legacies and Global Contexts."

725 Sekä Sibelius-viulukilpailu että Helsingin kansainvälinen balettikilpailu epäivät kategorisesti kaikkien venäläisten osallistumisen kisaan vuonna 2022. Samana vuonna Voice of Finland -laulukilpailu poisti puolestaan osallistujan kesken kisan, koska tällä oli Suomen ja Venäjän kaksoiskansalaisuus. Aromaa, "Suomessa ollaan yhä Putinin kulttuuripropagandan varjossa, sanoo tutkija".

726 "Sibelius-viulukilpailu epäi venäläisten osallistumisen toukokuiseen kilpailuun," *Yle*, 8.4.2022, <https://yle.fi/a/3-12397224>.

727 Mikkonen, "Kylmä sota osoitti kulttuuriyhteyksien merkityksen."

728 Ibid.

729 Jyrki Saarikoski, "Presidentin miehet," *Yle*, 9.4.2016, <https://yle.fi/a/3-8794685>.

730 Aromaa, "Suomessa ollaan yhä Putinin kulttuuripropagandan varjossa".

Valtiollisilla sopimuksilla ja ohjauksella on kaiken aikaa ollut silti oma merkityksensä. Yhteistyön poliittiset ulottuvuudet korostuivat erityisesti Neuvostoliiton aikana. Yhteistyö tieteen, teknologian ja korkeakoulutuksen alueella lomittui Suomen ja Neuvostoliiton välisissä suhteissa sekä taloudellisen vuorovaikutuksen että kulttuurisuhteiden alueille. Järjestelmä pohjautui valtiosopimuksiin ja sitä ohjattiin hallitustasolta.

Neuvostoliiton hajottua lopetti 1950-luvulla perustettu Suomen ja Neuvostoliiton tieteellis-tekninen yhteistyökomitea eli TT-komitea toimintansa. Korkeakoulujen ja tiedeyhteisön yhteydet rakentuivat kuitenkin vielä pitkään TT-komitean aikana luotujen kontaktien ja yhteistyömuotojen varaan. Komitean työryhmät jatkoivat toimintaansa, joskin vähenevin resurssein. Luonnontieteiden osalta keskeisiä yhteistyön aloja olivat matematiikka, fysiikka, kemia ja geologia sekä myöhemmin ilmakehätutkimus ja biotieteet. Teknillisten tieteiden osalta yhteistyö organisoitiin kaupallisen toiminnan osana. Humanististen ja yhteiskuntatieteellisten alojen yhteistyö oli erityisen merkittävää arkeologian, kielitieteiden, kansatieteiden ja historiantutkimuksen alueilla.

TT-sopimuksen rauettua siirtyivät yhteydet osaksi korkeakoulujen ja tiedeyhteisön kansainvälistä toimintaa, ilman keskitettyä koordinaatiota tai valtiovallan ohjausta kummassakaan maassa. Merkittävänä yhteistyötä auttaneena tekijänä olivat usein varsin pitkäaikaiset sekä henkilö- että yksikötason yhteistyösuhteet, joita voitiin jatkaa muuttuneissa oloissa. Keskitetyn koordinaation puutteeseen kiinnitettiin kuitenkin aika ajoin huomiota. Paremmalla koordinaatiolla olisi voitu tehostaa mm. tutkimusaineistojen hankintaa ja hallintaa sekä helpottaa tutkimusvierailujen järjestelyjä ja naapurimaassa työskentelyä.

Suomi näyttää olleen 2000- ja 2010-luvuilla harjoitetussa tieteellisessä yhteistyössä selvästi aloitteellisempi osapuoli. Taustalla olivat Suomessa 1990- ja 2000-luvulla tehdyt aloitteet sekä Venäjän kanssa tehtävän tieteellisen yhteistyön vauhdittamiseksi ja laajentamiseksi sekä suomalaisen Venäjä-osaamisen vankistamiseksi. 1990-luvulla tehtiin merkittäviä avauksia Venäjä tutkimuksen edistämiseksi. Vuonna 1996 perustettiin valtakunnallinen mutta Helsingin yliopiston alainen monitieteiseen Venäjän- ja Itä-Euroopan tutkimukseen keskittynyt Aleksanteri-instituutti. Tutkimuksellinen pääpaino oli alusta lähtien Venäjän-tutkimuksessa. Hieman myöhemmin tehtiin aloite usean suomalaisen ja venäläisen korkeakoulun yhteistyönä toteutettavasta Cross Border University -hankkeesta (CBU), joka aloitti

toimintansa 2000-luvun alussa. Suomen aloitteellisuudesta ja panostuksista huolimatta englanninkielisen CBU:n toiminta ei kuitenkaan vastannut sille asetettuja tavoitteita.⁷³¹

Suomalaiset havaitsivat, että Venäjän puolella oli 1990-luvulta alkaen Neuvostoliiton aikaan nähden vähäisempää kiinnostusta yhteistyöhön suomalaisten korkeakoulujen ja tutkijoiden kanssa. Osansa tilanteessa oli aiempaa vähäisemmällä resursseilla ja aikaisempien keskitettyjen rakenteiden, kuten TT-komitean ja sen yhteydessä toimineiden ryhmien ja jaosten toiminnan hiipumisella. Poikkeuksena olivat vahvaan keskinäiseen hyötyyn ja henkilö- sekä instituutiotason suhteisiin pohjautuneet yhteistyöhankkeet. Osana Neuvostoliiton ajalta periytyneiden velkojen takaisinmaksua Suomessa toteutettiin useita merkittäviä venäläisrahoitteisia tieteellisiä infrastruktuuri- ja muita hankkeita.

Suomen puolella kaivattiin tiedesektorin yhteistyöhön kokonaisvaltaisempaa strategista otetta. Professori Arto Mustajoen opetusministeriön toimeksiannosta vuonna 2007 tehdyssä raportissa painotettiin tarvetta linjata aiempaa vahvemmin Venäjältä kerättyjen tutkimusaineistojen hankinnasta ja säilytyksestä.⁷³² Ilman asianmukaisia aineiston hallinta- ja säilytysuunnitelmia oli vaarana, etteivät suurella vaivalla kerätyt aineistot olleet riittävän tehokkaassa käytössä ja tutkimushankkeet tekivät pahimmillaan päällekkäistä työtä.⁷³³

Mustajoen raportti on hyvä esimerkki siitä, miten Suomessa ajateltiin Venäjän kanssa tehtävästä tiedeyhteistyöstä. Kyse oli normaalista tiedeyhteisön kansainvälisestä toiminnasta ja tutkimuksen edellytysten varmistamisesta. Siitä, että tiede- ja koulutusyhteistyön olisi ajateltu antaneen Venäjälle mahdollisuuksia Suomeen kohdistuvaan haitalliseen vaikuttamiseen, ei ole merkkejä. Pikemminkin yhteistyön katsottiin sisältävän merkittäviä etuja Suomelle, jotka esimerkiksi tutkimusaineistojen käytön osalta ylittivät Venäjän siitä saaman hyödyn.

731 Haastattelu 18, Timo Vihavainen.

732 Arto Mustajoki, *Yliopistojen Venäjä-yhteistyön ja Venäjä-osaamisen kehittäminen*, Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2007:11 (Opetusministeriö, 2007).

733 Jussi Nuorteva, "Suomi ja Venäjän arkistot – poliittisen suhteiden puntari," teoksessa *Suomen liikkumavara – Suurlähettiläs Arto Mansalan ystäväkirja*, toim. Pertti Torstila et al. (Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 2011), 153–171.

Korkeakoulujen opiskelijavaihto ja muu yhteistyö järjestettiin 2000- ja 2010-luvuilla osana niiden muuta kansainvälistä toimintaa. Venäläisten opiskelijoiden ja henkilökunnan määrä kasvoi osana korkeakoulukentän nopeaa kansainvälistymiskehitystä. Vuonna 2022 Suomen korkeakouluissa oli tutkijoina ja opettajina noin tuhat Venäjän kansalaista.

Suomalaiset korkeakoulut eivät ole raportoineet merkittävistä epäasiallisista toimista tai vaikuttamisyryksistä. Ainoa merkittävä poikkeus on Tampereen yliopistossa vuonna 2024 paljastunut tapaus, jossa teknisen alan venäläinen professori oli yliopiston tietämättä myös venäläisen yliopiston palkkalistoilla ja pyörittä muun muassa EU:n rahoituksella lähinnä venäläisistä tutkijoista koostunutta tutkimusryhmää.⁷³⁴ Projektitoiminnassa itsessään ei ollut mitään rikollista, mutta professoria epäiltiin pakotesääntöjen rikkomisesta. Virossa ja Norjassa paljastuneiden vakoilutapausten vuoksi on herännyt epäilyksiä, että vastaavaa voisi olla myös Suomessa. Turun yliopiston professori Kari Liuhdon mukaan *”Melko suurella varmuudella myös suomalaisissa yliopistoissa toimii joko Venäjän vakoojia tai Venäjän tiedustelua avustavia henkilöitä”*.⁷³⁵

Suomalaiseen teknologiseen ja energia-alan tieteelliseen osaamiseen liittyvän kiinnostuksen lisäksi Venäjä on ollut kiinnostunut arktisen alueen tutkimuksesta. Keväällä 2024 esille nousi eläköityneen Lapin yliopiston arktisen politiikan emeritusprofessori Lassi Heinisen emeritussopimuksen irtisanominen. Geopolitiikkaan ja turvallisuuteen erikoistunut Heininen oli kutsusta osallistunut Venäjällä järjestettyihin konferensseihin ja pyrkinyt ylläpitämään yhteyksiä Venäjälle. Heinisen katsottiin toimineen Lapin yliopiston Venäjä-yhteyksiä koskevan ohjeistuksen vastaisesti.⁷³⁶

5.3.1 Venäjä-tutkimus Suomessa

Yhteiskunnallinen Venäjä- ja entisen Neuvostoliiton alueen tutkimus oli Suomessa vielä suhteellisen vähäistä 1990-luvulla mutta se kasvoi nopeasti muun muassa valtakunnallisen, Helsingin yliopiston alaisen Aleksanteri-instituutin perustamisen

734 Outi Salovaara, ”Kahden maan professori,” *Helsingin Sanomat*, 1.1.2025, <https://www.hs.fi/tutkiva/art-2000010863277.html>.

735 Susanna Härkönen, ”Hän näytti ihan asialliselta, jopa Venäjä-kriittiseltä”- Suomalaiselta asiantuntijalta varoitus Venäjän vakoojista,” *Ilta-Sanomat*, 28.9.2024, <https://www.is.fi/kotimaa/art-2000010722204.html>.

736 Armi Auvinen, ”Lapin yliopisto irtisanoi Venäjällä vierailleen emeritusprofessorin sopimuksen,” *Yle*, 8.5.2024, <https://yle.fi/a/74-20087766>.

(1996) myötä. Nykyisin instituutissa toimii yli 50 tutkijaa ja asiantuntijaa, ja se on kansainvälisestikin merkittävä Venäjän, itäisen Euroopan ja Euraasian tutkimuskeskittymä.

Aleksanteri-instituutin entisen pitkäaikaisen johtajan Markku Kivisen mukaan suhteet suurlähetystöön olivat muodollisesti korrektit, mutta aktiivinen vuorovaikutus puuttui lähes kokonaan. Venäjän suurlähetystö Suomessa ei tavanomaisia vastaanottokutsujen ja konferenssiosallistumisten lisäksi ollut juurikaan yhteisissä alan suomalaisiin tutkijoihin tai tutkimuslaitoksiin. Joitakin poikkeuksia toki oli: 2000-luvun alussa suurlähetystön virkamiehet pyrkivät vaikuttamaan Tšetšeniaan sotaa koskevaan keskusteluun ja muutamia kertoja Venäjän edustajat esittivät tavallista voimakkaampia puheenvuoroja avoimissa tieteellisissä seminaareissa tai olivat paikalla hyvin suppeissa tilaisuuksissa, joihin heidän läsnäoloaan ei odotettu. 2000-luvun alkupuolella Venäjän suurlähetystössä diplomaattipeitteellä työskentelevät tiedustelijat saattoivat myös lähestyä esimerkiksi seminaarien yhteydessä tutkijoita.⁷³⁷ Toisinaan kontakteja luotiin nimenomaisesti muihin kuin varsinaisiin Venäjä-tutkijoihin, joskin tästäkin on vähän konkreettista näyttöä. Esimerkki tämän tyyppisestä toiminnasta nähtiin Tanskassa, jossa suomalainen kansainvälisen politiikan professori Timo Kivimäki tuomittiin venäläisten tiedustelupalvelujen avustamisesta. Tapauksessa ei kuitenkaan ollut kyse salaisen tiedon luovuttamisesta (Venäjän tiedustelun yleispiirteistä, ks. 2. luku).⁷³⁸

Yksi keskeinen nimenomaan alan asiantuntijoille suunnattu Venäjän vaikutusvallan väline on ollut vuotuinen vuonna 2004 aloitettu Valdai-konferenssi. Tähän arvovaltaiseen konferenssiin, jossa Venäjän johto yleensä presidenttiä myöten on ollut läsnä, on kutsuttu kourallinen suomalaisia tutkijoita ja muita vieraita kuten arvovaltaisia poliitikkoja. Alkuvuosina konferenssi näyttäytyi tavanomaiselta julkisdiplomatian piiriin kuuluvalta keskustelutiliasuudelta, jossa osanottajat saivat tietoa Venäjän valtioelityiltä ja pystyivät esittämään omia näkemyksiään ja kysymyksiään heille suoraan. Valdai-konferenssien luonne muuttui asteittain yksisuuntaiseksi Venäjän politiikkaa legitimoivaksi propagandatapahtumaksi. Presidentti Tarja

737 Työryhmän sisäinen keskustelu tutkijoiden omakohtaisista kokemuksista vuosien varrelta.

738 Katarina Baer, "Suomalaisprofessorille vankeutta vakoilun avustamisesta," *Helsingin Sanomat*, 1.6.2012, <https://www.hs.fi/suomi/art-2000002534682.html>.

Halonen ja muita suomalaisia arvovieraita osallistui Valdai-klubiin vielä vuonna 2016, mutta 2022 jälkeen konferenssiin on osallistunut Suomesta vain Venäjämyönteisiä marginaaliin jääneitä poliitikkoja ja tutkijoita.⁷³⁹

Venäjän vaikutus suomalaiseen Venäjä-tutkimukseen ja asiantuntijoiden Venäjää koskevaan kommentointiin on ollut pääasiassa epäsuoraa. Vaikka Venäjä-tutkijat suhtautuivat Venäjän toimintaan yleensä kriittisesti, monet tutkijat saattoivat välttää turhan negatiivisia ja kärjekkäitä analyysejä kritiikin tai tutkimusyhteyksien vaikeutumisen pelossa. Tässäkin tutkimusraportissa mukana oleva Aleksanteri-instituutin professori Veli-Pekka Tynkkynen on kirjassaan ruotinnut suomalaisen Venäjä-tutkimuksen vinoumia, mainiten esimerkiksi liiallisen keskittymisen virallisiin instituutioihin ja asiakirjoihin, jotka kuitenkin vastasivat heikosti yhteiskunnan todellista toimintaa ja näin esimerkiksi rikollisverkostojen linkittyminen hallintaan jäi helposti huomiotta.⁷⁴⁰ Tutkimukset, jotka haastoivat tätä siloteltua kuvaa Venäjästä ja kyseenalaistivat esimerkiksi valtavirtanäkemyistä keskinäisriippuvuuden vakauttavasta voimasta, saivat usein arvostelua erityisesti poliitikoilta. Kuten jo aiemmissa luvuissa on mainittu, Ulkopoliittisen instituutin valtioneuvostolle tekemää vuonna 2016 julkaistua tutkimusraporttia syytettiin pelottelunomaisesta suhtautumisesta Venäjään, raportin varoitettua Venäjän ulko- ja turvallisuuspolitiikan lisääntyneestä aggressiivisuudesta.⁷⁴¹ Raportti herätti todennäköisesti laajaa polemiikka osittain ajoituksensa vuoksi. Krimin valtauksen ja Itä-Ukrainan sodan jälkeen Venäjän hybridiuikuttaminen nousi tutkimusagendalle uudella tavalla ja muutti viiveellä myös suomalaisen julkisen keskustelun sisältöä ja tapaa puhua Venäjästä. Hybridiuhkaympäristössä yleinen ja jaettu tilannekuva ja ymmärrys turvallisuuteen liittyvistä uhkista on yhteiskunnallisen varautumisen vuoksi keskeistä. Vielä vuonna 2016 tällaiseen keskustelun avoimuuteen ei Suomessa oltu vielä totuttu.

739 Kerstin Kronvall, "Mitä jos Neuvostoliitto ei olisikaan hajonnut, miettii Valdai-klubi Venäjällä salaisessa kokouksessaan," *Yle*, 25.10.2016, <https://yle.fi/a/3-9249822>; Heini Särkkä, "Dosentin mystinen muutos," *Ilta-Sanomat*, 1.9.2024, <https://www.is.fi/ulko-maat/art-2000010655160.html>.

740 Tynkkynen, *How Europe Got Russia Wrong*, 35.

741 "Venäjä-raportti sai kyytiä sosiaalidemokraateilta," *Helsingin Sanomat*, 9.9.2016 <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000002919912.html>; Marko Junkkari, "Upin Teija Tiilikainen vastaa Antti Rinteelle: "Venäjää täytyy voida tutkia normaaleilla tieteen pelisäännöillä""", *Helsingin Sanomat*, 8.9.2016. <https://www.hs.fi/suomi/art-2000002919878.html>.

Toisaalta myös Venäjään myönteisemmin suhtautuvat tutkijat ovat niin ikään saattaneet kokea häirintää tai uhkailuja kannanottojensa vuoksi. Etenkin Aleksanteri-instituuttia on kritisoitu julkisuudessa liian myötämielisestä suhtautumisesta Venäjään.⁷⁴² Instituutin on myös tulkittu tarkastelleen Venäjää liian kapeakatseisesti, keskittyen ”pehmeisiin” ja ”marginaalisiin” aiheisiin kovan turvallisuuspolitiikan sijaan.⁷⁴³ Kriittisen huomion keskiössä ovat olleet etenkin instituutin silloisen tutkijan Markku Kangaspuron 2014 Krimin miehityksen jälkeen esittämät kommentit, joissa hän katsoi Ukrainan ja Yhdysvallat osasyllisiksi Krimin miehitykseen.⁷⁴⁴ Markku Kangaspuro onkin todennut, että ”*tutkijat joutuvat aiempaa enemmän pohtimaan, miten asian voi sanoa niin, ettei sitä ymmärrettäisi väärin*”.⁷⁴⁵

Konkreettisen akateemisen yhteistyön kautta vaikuttamisen lisäksi on huomioitava myös käsitteet ja narratiivit, jotka vaikuttavat suomalaisen Venäjä-tutkimuksen tapoihin kuvailla Venäjän toimintaa. Tutkimuksessa käytetyt käsitteet itsessään voivat olla kiistanalaisia ja käsitteet sekä kielenkäyttö voidaan nähdä yhteiskunnallisen valtakamppailun osa-alueena ja pyrkimyksenä vaikuttaa mielihiteisiin.⁷⁴⁶ Suomen ja läntisen tutkimuskirjallisuuden kontekstissa on aina Venäjän täysimittaiseen hyökkäykseen 2022 asti ollut tyypillistä viitata esimerkiksi Venäjän Ukrainaa vastaan vuonna 2014 aloittamaan Donbasin sotaan ”kriisinä”, ”konfliktina” ja jopa ”sisällissotana”, mikä vääjäämättä vaikuttaa lukijan tulkintoihin tapahtumien luonteesta. Esimerkiksi ”kriisin” käsite helposti ylikorostaa sodan kytköstä Ukrainan sisäpoliittisiin tapahtumiin ja tuottaa Venäjän vastuuta vähätteleviä konnotaatioita, vaikka tutkimus itsessään suhtautuisi Venäjän toimiin kriittisesti. Suomessa on kuultu joitain puheenvuoroja Venäjän käsitteiden käyttöön liittyvästä semanttisesta vallankäytöstä, mutta perusteellinen keskustelu tiettyjen termien legitimiudesta on yhä käymättä. Semantiikasta ja narratiiveista käytävä debatti kytkeytyy osaltaan kansainväliseen keskusteluun Venäjän toimien ymmärtämisestä kolonialismina,

742 Tuomas Pulsa ja Teppo Tiilikainen, ”Teki Putin mitä vain, Aleksanteri-instituutista löytyy aina ymmärtäjä,” *Suomen kuvalehti*, 9.7.2016, <https://suomenkuvalehti.fi/kotimaa/teki-putin-mita-vain-aleksanteri-instituutista-loytyy-aina-ymmartaaja/>.

743 Pulsa ja Tiilikainen, ”Teki Putin mitä vain,.”

744 Juha-Pekka Tikka, ”Suomen johtava Venäjä-tutkija maaliskuussa 2014: Putin sanoi, ettei Krimia liitetä Venäjään,” *Verkkouutiset*, 8.7.2016, <https://www.verkkouutiset.fi/a/suomen-johtava-venaja-tutkija-maaliskuussa-2014-putin-sanoi-ettei-krimia-liiteta-venajaan-52638/#0d1998c6>.

745 Markku Kangaspuro, ”Vihaa herättävä Venäjän tutkimus,” teoksessa *Kun tutkija kohtaa vihaa. Asiantuntijuus, tiede ja julkisuus*, toim. Noora Kotilainen ja Johanna Vuorelma (Umpihanki, 2021), 109.

746 Jani Marjanen ja Pasi Ihalainen, ”Käsitehistoria tutkimusasetteenä,” teoksessa *Sanat siltana menneeseen*, toim. Pasi Ihalainen ja Heli Valtonen (Gaudeamus, 2022).

sillä termivalinnat saattavat johtaa esimerkiksi Venäjän aggressiivisia toimia, kuten Ukrainan sotaa koskevan tiedon vääristymiseen ja esittää Ukrainan Venäjän narratiivin mukaisena ratkaisua vaativana ongelmana.⁷⁴⁷ Sekä Suomessa että kansainvälisesti politiikan tutkimuksen kentällä Venäjän toimien koloniaalisuudesta käytävä akateeminen keskustelu oli vuoteen 2022 saakka kaukana valtavirrasta.

5.3.2 Historia-alojen yhteistyö ja historiapolitiittinen vaikuttaminen

Venäjän Suomeen kohdistamassa vaikuttamisessa Venäjän valtiojohtoisella historiapolitiikalla on ollut erityinen rooli. Se muodostaa selvän poikkeuksen tiede- ja korkeakoulu yhteistyön kentällä, sillä sen päämääränä on ollut Suomea koskevan historiakuvan muuttaminen Venäjän poliittisia tarkoituksia ja itseymmärrystä vastaavaksi. Venäjän Suomeen liittyvästä historiapolitiittisesta vaikuttamisesta on toistaiseksi tehty varsin vähän tieteellistä tutkimusta. Keskeisiltä osin tähän raporttiin kootut tiedot pohjautuvat Venäjän historiapolitiikan kanssa tekemisissä olleiden suomalaisten arkistoviranomaisten ja historiantutkijoiden kokemuksiin, Venäjää pitkäaikaisesti seuranneiden toimittajien julkaisemiin kirjoituksiin sekä muuhun asiaan liittyvään uutisointiin ja julkisiin lähteisiin. Suomea Venäjän historiapolitiikan kohdemaana ei ole tutkittu laajalti, ainakaan kansainvälisten suhteiden ulkopuolissa viitekehysessä.⁷⁴⁸ Jatkotutkimuksen tarve on aihepiirin osalta ilmeinen.

Vapaa historiakeskustelu herätti myös huolta sen vaikutuksesta venäläisten itseymmärrykseen omasta menneisyydestään ja sitä kautta kansalaisten lojaliteetille valtiota ja sen instituutioita kohtaan. Muun muassa venäläiset sotateoreetikot kuten Mahmut Garejev näkivät jo varhaisessa vaiheessa Venäjällä olevan tarvetta luoda sotahistoriaan keskittyvä ja eri aikakausilta valikoivasti poimittuja tapahtumia painottava valtiojohtoinen historiantulkinta, jota valvoisivat valtion hallinnassa olevat instituutiot. Useat venäläiset sotateoreetikot näkivät historian yhtenä ideologisen sodankäynnin osa-alueena, joka palvelisi ideologisen sodankäynnin

747 Tereza Hendl et al., "(En)Countering epistemic imperialism: A critique of Westsplaining and coloniality in dominant debates on Russia's invasion of Ukraine," *Contemporary Security Policy* 45, nro 2 (2023): 171–209, <https://doi.org/10.1080/13523260.2023.2288468>.

748 Suomen ja Venäjän suhteiden näkökulmasta historiapolitiikkaan on perehtynyt Tuomas Forsberg artikkelissa "Finnish-Russian Memory Conflicts before and after the Outbreak of Russo-Ukrainian War," teoksessa *The Politics of Memory Laws in Times of War: Russia, Ukraine and Beyond*, toim. Uladzislau Belavusau et al. (Hart-Bloomsbury, 2025), 225–241.

laajempaan tavoitteena olevaa voiton saavuttamista Venäjän vastustajista jo ennen kuin varsinaista aseellista sotaa tarvitsisi edes käydä.⁷⁴⁹ Toisin sanoen Venäjällä historian käyttö on nähty ainakin armeijan ja tiedustelupalvelujen parissa jo pitkään osana laajempaa ideologisen sodan käsitettä, jolla on propagandan kannalta tärkeä funktio. Myöskään Suomeen kohdistuva historiallinen revansismi ei ole uusi ilmiö. 2010-luvun jälkipuoliskolla valtion kontrolli historiakeskustelusta kiristyi. Samalla kielteiset historiantulkinnat myös Suomesta vaikuttavat vakiintuneen osaksi Venäjän virallista valtiojohtoista historiapolitiikkaa esimerkiksi erilaisten valtiollisten projektien kautta sekä oikeusvaltiomekanismien väärinkäytön muodossa.

Pseudohistoriallisia tulkintoja Suomen historiasta esiintyi Venäjällä jo 1990- ja 2000-luvuilla.⁷⁵⁰ *”Venäjän ja Suomen välistä historiaa on kirjoitettu vuosikausien ajan uusiksi tahallisten vääristelyjen avulla”*, kirjoittaa Venäjään erikoistunut toimittaja Arja Paananen vuonna 2024 julkaistussa kirjassaan.⁷⁵¹ Paanasen mukaan kyse on ollut määrätietoisesta Venäjän korkeimman poliittisen johdon ajamasta kampanjasta Suomesta perinteisesti venäläisten keskuudessa vallinneen myönteisen maakuvan muuttamisesta tarkoituksellisesti negatiivisemmaksi.

Negatiivisen maakuvan levittämisen keskiössä ovat tulkinnat Suomen toiminnasta toisessa maailmansodassa, joka Venäjän valtiojohtoisessa historiajulkisuudessa rinnastetaan Natsi-Saksan Neuvostoliittoa vastaan vuosina 1941–1945 käymään valloitus- ja tuhoamissotaan. Venäjän historiapolitiittinen propaganda onkin Suomen osalta keskittynyt pääosin toisen maailmansodan aikaisen historian uudelleen-tulkittamiseen. Venäläisessä propagandistisessa historiankirjoituksessa Suomi on katsottu Saksan kaltaiseksi natsivaltioksi korostamalla sen taistelemista jatkosodassa 1941–1944 Saksan rinnalla Neuvostoliittoa vastaan. Karjalankannakselta on 2020-luvulla poistettu suomalaisten sotilaiden hautamuistomerkkejä ja Suomea on syytetty ”natsismin oikeuttamisesta” ja ”fasismin sankarillistamisesta”. Presidentti

749 Igor Kopotin, ja Vladimir Sazonov, “The Russian Military’s Use of History to Create a Post-Soviet Identity: The Development of Conceptual Understandings from the 1990s to the Mid-2000s,” *The Journal of Slavic Military Studies* 36, nro 4 (2023): 410–434, <https://doi.org/10.1080/13518046.2023.2299079>.

750 Esim. pseudonyymikirjoittaja Valentin Nikolssonin 1995 julkaistun teoksen ”Suomi Venäjän yhteydessä ja ilman” voidaan katsoa edustavan tämän tyyppistä pseudo-historiallista, populaarihistoriallisena esiintyvää otetta Suomen historiasta. Valentin Nikolsson, *Finljandija – s Rossiej i bez [Suomi Venäjän yhteydessä ja ilman]* (Amalfeja, 1995).

751 Kuistiala ja Paananen, *Kiehtova katala Venäjä*, 154.

Vladimir Putinin neuvonantaja Nikolai Patrušev on myös väittänyt Suomen tavoittelevan Neuvostoliitolle toisessa maailmansodassa menettämiensä alueiden palauttamista.⁷⁵²

Suomea kohtaan esitettyihin väitteisiin liittyy Venäjällä 2.7.2021 annettu presidentin asetus Stalinin ajan terrorin ja Natsi-Saksan toimien rinnastamisen kriminalisoinnista. Näin on helpompaa myös sivuuttaa vuosina 1939–1940 käydyin talvisodan merkitys jatkosodan taustalla. Yhtenä esimerkkinä voidaan mainita Paanasen kirjassa kerrottu pietarilaisen historian harrastajan Dmitri Vituškinin vuonna 2023 saama vankilatuomio, jossa hänen ”väitettiin vääristelleen historiaa kirjoituksessaan Neuvostoliiton roolista talvisodan aloittajana. Lisäksi Vituškinia syytettiin natsismin maineenpalautuksesta ja Leningradin piirityksen muiston halventamisesta.”⁷⁵³

Leningradin piirityksen 1941–1944 muisto ja suomalaisten osallisuus piirityksessä on jo pitkään ollut venäläisten uusien historiantulkintojen yhtenä käyttövoimana. Suomalaisten syyllisyyttä tuotiin esille jo 2000-luvun alussa, jolloin kaksi venäläistä historioitsijaa, Nikolai ja Vladimir Baryshnikov julkaisivat Leningradin piiritystä ja Suomea käsittelevän teoksensa. Venäjäksi 2002 julkaistu teos käännettiin tuoreeltaan suomeksi ja julkaistiin Johan Bäckmanin kirjankustantamon, Johan Beckman instituutin, kustantamana 2003.⁷⁵⁴ Johan Beckman instituutti julkaisi suomeksi 2000-luvun alkupuolella myös muita revisionistisia, usein populaarihistoriallisiksi naamioituja teoksia Venäjän ja Suomen toisen maailmansodan aikaisesta historiasta.⁷⁵⁵

Suomessa paljon huomiota saaneessa tulkinnassaan Baryshnikovit korostivat Suomen armeijan suoraa merkitystä Leningradin saartorenkään kiristämiseksi ja pyrkimystä Leningradin valtaamiseksi ja hävittämiseksi. Suomalaiset historioitsijat

---

752 Ibid., 155.

753 Ibid., 156.

754 Nikolai Baryshnikov ja Vladimir Baryshnikov, *Leningradin piiritys ja Suomi vuosina 1941–1944* (Johan Beckman institute, 2003).

755 Ks. esim. teokset Nikolai Baryshnikov ja Vladimir Baryshnikov, *Terijoen hallitus: uusien asiakirjojen kertomaa* (Johan Beckman Institute, 2001); Janne Kivivuori ja K. Sulg, *Prestuplenija protiv žizni v Finljandii [Rikoksia elämää vastaan Suomessa]* (Johan Beckman Institute, 2006); Daniel Rancour-Laferriere, *Stalinin psyyke: Psykoanalyttinen tutkimus* (Johan Beckman Institute, 2004); Nikolai Baryshnikov ja Peter Morley, *Mannerheim without the Mask 1940–1944* (Johan Beckman Institute, 2005). Yhteinen nimittäjä kyseisissä teoksissa on niiden väitetty ”populaari” ote historiantutkimukseen, vaikka yleistajuistamisen sijaan teokset tähtäävät pikemminkin Suomen ja suomalaisten historiallisten henkilöiden mustamaalaukseen ja venäläiskansallisen revisionistisen historiantulkinnan esittämiseen.

kiistivät kirjassa esitetyt väitteet Suomen päämääristä ja totesivat niiden olevan vailla dokumentaarista pohjaa. Merkille pantavaa Baryshnikovien teoksesta käydyistä keskustelussa kuitenkin oli, että sitä käytiin tekijöiden väitteiden ilmeisestä propagandistisuudesta huolimatta Suomen valtamediassa samaan tapaan ja samojen pelisääntöjen mukaan, kuin mitä tahansa historiasta käytävää julkista keskustelua tai kiistaa. Historian professorin ja Venäjän tutkijan Timo Vihavaisen esittämää verraten vahvasti muotoiltua kritiikkiä⁷⁵⁶ seurasi Helsingin Sanomien normaalin käytännön mukaan julkaisema tekijöiden vastine⁷⁵⁷, eikä keskustelun kulkua pyritty suomalaisten toimesta mitenkään estämään tai vaimentamaan. Tapaus kertoo siitä, kuinka helppoa venäläisten uusien historiantulkintojen on ollut saada palstatilaa ja suuren yleisön huomiota Suomessa. Venäjän revisionistisia tulkintoja puolustavat näkökannat pääsivät 2000-luvun alussa läpi myös joihinkin Suomen tieteellisiin julkaisuihin eikä niitä aina tunnustettu propagandistisiksi.⁷⁵⁸

Suomalaisten ja venäläisten historiakeskustelut noudattelivat 2000-luvun ensimmäisen vuosikymmenen kuitenkin pitkälti perinteisiä historiadebattien piirteitä, jota leimasivat vakiintuneet tieteellisen keskustelun tavat ja muodot sekä median journalistiset, eri näkemyksiä tasapuolisesti esittämään pyrkivät käytännöt. Presidentti Boris Jeltsinin aikana alkanut aiempaa merkittävästi vapaampi keskusteluilmapiiri jatkui sekä Venäjän sisällä että venäläis-suomalaisissa historia-keskusteluissa pitkälle 2010-luvulle asti. Historiantutkijoiden keskustelut eivät tyypillisesti nousseet valtioiden välisten suhteiden asialistalle edes kuumetessaan Leningradin piirityksestä käydyin keskustelun tapaan. Vakavat varsinaisten akateemisten historiantutkijoiden erimielisyydet olivat kaikkienensa suhteellisen vähäisiä. Kansallisarkiston pääjohtajana toiminut Jussi Nuorteva mainitsee esimerkiksi FSB:n kenraalimajuri, sittemmin kenraaliluutnantti ja Venäjän tiedeakatemiaan kirjeenvaihtajajäsenen, tohtori Vasili Hristoforovin talvisodasta julkaiseman teoksen, jonka näkemykset vastasivat hyvin pitkälle ja täydensivät suomalaista historiantutkimusta.⁷⁵⁹

756 Timo Vihavainen, "Venäläistutkija käsittelee jatkosotaa Pietarin piirityksenä. Neuvostohistorioitsija ei anna tuumaakaan periksi vanhoista näkemyksistä," *Helsingin Sanomat*, 6.12.2002, <https://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000004104126.html>.

757 Nikolai Baryshnikov, "Puhe 'jatkosodasta' kyseenalaista," *Helsingin Sanomat*, 18.12.2002, <https://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000004107196.html>.

758 Ks. esim. Johan Bäckman, "Arkistotutkimusta vai ilkeilyä," *Historiallinen Aikakauskirja* 100, nro 2 (2002): 194–196, <https://doi.org/10.54331/haik.138928>.

759 Haastattelu 8, Jussi Nuorteva.

Ainoastaan Neuvostoliiton partisaanien sodanaikaisesta toiminnasta 1990-luvun lopulla Suomessa virinnyt keskustelu herätti venäläisissä viranomaistason vasta-reaktioita. Toimittaja Veikko Erkkilän vuonna 1998 julkaisema kirja *Vaiettu sota* toi laajempaan tietoisuuteen neuvostopartisaanien operaatiot Suomen alueella jatkosodan aikana ja pohjoisen rajaseudun kylien siviiliväestöön kohdistuneen väkivallan ja surmat. Julkinen keskustelu oli vilkasta niin Suomessa kuin Venäjällä. Venäjän puolella Karjalan tasavallan johto ja Venäjän suurlähetystö Helsingissä ottivat asian puheeksi suomalaisten viranomaisten kanssa pyrkien suitsimaan liikkeelle lähtenyttä keskustelua. Venäläinen osapuoli toi selvästi esille, ettei se ollut tyytyväinen keskustelun saamaan sävyyn. Suomen ulkoministeriön aloitteesta perustettiin työryhmä, jonka ohjauksessa oli tavoitteena tarkastella akateemisen historian tutkimuksen menetelmin sekä partisaanien että suomalaisten kaukpartiomiesten toimintaa linjojen takana sodan aikana. Asia ei kuitenkaan edennyt alkua pidemmälle pitkälti siitä syystä, että tutkijat eivät saaneet venäläistä alkuperäisaineistoa käyttöönsä. Suomalaiselle osapuolelle kävi ilmeiseksi, ettei Venäjä ollut halukas ruotimaan asiaa enempää.⁷⁶⁰ Suomalaisen veteraanijärjestö Jatkosodan siviiliveteraanit ry:n aloitteesta järjestettiin vuonna 2002 sovitusseminaari, johon osallistui ilman valtiotason osanottoa suomalaisia ja venäläisiä tutkijoita ja partisaanisodan asianosaisia.⁷⁶¹

Venäjän konservatiivinen käänne näkyi myös historiapolitiikassa. Presidentti Putinin puheissaan esittämissä historiatulkinnossa alkoivat 2000-luvun lopussa korostua sekä nationalistiset Venäjän suuruuden palauttamiseen liittyvät että eskatologiset, jopa apokalyptiset näkemykset Venäjän historiallisesta missiosta koko maailman mitassa.⁷⁶² Suuren patrioottisen sodan glorifiointi ja Venäjän – Neuvostoliiton – omien väärinkäytösten vähättely ja torjuminen yleistyivät. Aluksi nämä historiatulkinnat eivät kuitenkaan erikseen liittyneet Suomeen ja sen suhteisiin Venäjän kanssa. Joitakin historiapolitiittisia vaikutusyrityksiä ilmeni 2000-luvun lopulta alkaen diplomatian ja Venäjän valtiollisten instituutioiden väittämien muodossa. Joulukuussa 2009 Venäjän puolustusministeriö julkaisi nettisivuillaan Suomea jatkosodasta syyllistävän artikkelin.⁷⁶³ Suomen mediassa kiinnitettiin huomiota vuonna 2011 Venäjän ulkoministeriön julkistamaan viralliseen selvitykseen ”Neuvostoliiton

760 Haastattelu 18, Timo Vihavainen; tutkija Juha-Matti Ritvasen kirjallinen tiedonanto teki-jöille 9.6.2025. Ritvanen on tarkastellut partisaanien toiminnasta käytyä keskustelua osana suomalaisiin arkistolähteisiin pohjautuvaa meneillään olevaa tutkimushankettaan.

761 ”Partisaanisotaa sovitellaan,” *Yle*, 28.9.2002, <https://yle.fi/a/3-5120932>.

762 Haastattelu 8, Jussi Nuorteva.

763 Arja Paananen ”Miksi Venäjä uhoaa,” *Ilta-Sanomat*, 12.12. 2009.

kansainvälispoliittinen toiminta Suuren isänmaallisen sodan kynnyksellä”. Sen todettiin edustaneen neuvostoapologista tulkintaa Baltian miehityksestä jättäen talvisodan kokonaan mainitsematta.⁷⁶⁴

Tapauskuvaus 4: Suomen ja Neuvostoliiton sotiin liittyvä kampanja

Putinin aloitettua kolmannen presidenttikautensa 2012 Venäjän aiempaa ärhäkäämpi historiapolitiikka alkoi pian läikkyä yli myös Venäjän ja Suomen välisiin suhteisiin. Vuonna 2013 Venäjän mediassa käynnistyi Suomen ja Neuvostoliiton sotiin kytkeytyvä propagandavyörytys, ja erityisesti talvisotaan liittyneet revisionistiset tulkinnat saivat jalansijaa niin viihteen⁷⁶⁵ kuin myös Putinin omien lausuntojen kautta.⁷⁶⁶ Keskeisenä toimijana on vuonna 2013 uudelleen perustettu Venäjän historiallinen seura (Rossijskoe istoričeskoe obštšestvo), jonka puheenjohtajana toimii Venäjän valtionduuman entinen puheenjohtaja ja Venäjän ulkomaantiedustelun (SVR) päällikkö Sergei Naryshkin. Toinen tärkeä toimija on ollut vuonna 2012 perustettu Venäjän sotahistoriallinen seura (Rossijskoe vojenno-istoričeskoe obštšestvo), jonka toiminta on suomalaisten historiantutkijoiden silmissä ollut erityisen ongelmallista.⁷⁶⁷ Ohjenuorana on alusta alkaen ollut Putinin henkilökohtaisesti määrittelemä historiantulkintojen ja historian käytön päälinja, jonka tavoitteena on ollut oikeudenkäyntien käynnistäminen kansanmurhaan ja sotarikoksiin syyllistyneitä ”natsivaltioita” vastaan. Suomi liitettiin tähän kontekstiin.

Pian vuoden 2014 Krimin miehityksen jälkeen käynnistettiin otsikolla Ilman vanhen-tumisaikaa! (Bez sroka davnosti!) -projekti, jonka tuloksena vuonna 2020 valmistui 24-osainen julkaisusarja. Bez sroka davnosti -teossarjan koordinoinnista vastasivat FSB, Venäjän oikeusviranomaiset ja Venäjän sotahistoriallinen seura. Venäjän valtiolliset arkistot ja tutkijat, kuten petroskoilaiset historioitsijat Juri Kilin ja Sergei Verigin, keräsivät ja kävivät julkaisusarjaa varten läpi suuren määrän aineistoa ja loivat sillä pohjan uudelle putinilaiselle historiantulkinnalle. Putin itse kirjoitti teos-sarjaan yli 70 sivuisen johdannon, jota voidaan pitää hänen ”historiapolitiikkansa peruskivenään”.⁷⁶⁸

764 Jukka Rislakki, ”Venäjä yrittää unohtaa talvisodan,” *Helsingin Sanomat*, 1.12.2011, <https://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000004843388.html>.

765 Anneli Ahonen, ”Mainilan laukaukset Venäjän televisiossa,” *Helsingin Sanomat*, 1.2.2013, <https://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000002610256.html>.

766 Arja Paananen ja Kaisu Puranen, ”Putinin erikoinen kommentti talvisodasta leviää maailmalla,” *Ilta-Sanomat*, 15.3.2013, <https://www.is.fi/ulkomaat/art-2000000594307.html>.

767 Haastattelu 8, Jussi Nuorteva.

768 Haastattelu 8, Jussi Nuorteva.

Suomen osalta Putinin historiapolitiikan keskiöön nostettiin jatkosodan aikaisen Itä-Karjalan miehityshallinnon toimet, etenkin alueen venäläisväestön sulkeminen suomalaisten ylläpitämille internointileireille sekä Suomen armeijan tekemäksi väitetyt sotarikokset. Yksi 24-osaisen julkaisusarjan osista käsittelee pelkästään Itä-Karjalan miehityshallintoa ja alueen siviiliväestön kohtelua, jonka siinä katsotaan täyttävän kansanmurhan tunnusmerkit.

Putinin määrittelemän historian käytön päälinjan suorana tuloksena voidaan pitää 2020-luvun alun historiapolitiittisten näytösoikeudenkäyntien kokonaisuutta Venäjällä. Syksyllä 2022 pidettiin kaksi oikeudenkäyntiä, joissa Suomen katsottiin syyllistyneen neuvostosiviilien kansanmurhaan ja sotarikoksiin Leninigradin piirityksessä. Toukokuussa 2023 Keski-Venäjän Voronežin alueella pidetyssä oikeudenkäynnissä katsottiin Suomi syylliseksi toisen maailmansodan aikaiseen kansanmurhaan, vaikka alueella ei sodan aikana edes taistellut suomalaisia sotilaita. Elokuussa 2024 julistettiin Karjalan tasavallassa oikeudenkäynnin päätös, jonka mukaan Suomen armeija syyllistyi jatkosodan aikana Itä-Karjalassa neuvostokansan kansanmurhaan. Oikeuden päätöksen mukaan Suomen ylläpitämät siviilileirit olivat kauheampia kuin natsi-Saksan keskitysleirit.⁷⁶⁹ Kansanmurhasyytösten lisäksi Suomen armeijaa on syytetty vangittujen puna-armeijan sotilaiden teloituksista. Todistusaineistona teloitussyytöksille on käytetty Itä-Karjalan Karhumäessä Sandarmohissa olevia joukkohautoja, jonne 1930-luvulla oli haudattu Stalinin puhdistuksissa surmattuja suomalaisia ja muita siviilejä.⁷⁷⁰

Putinin historiapolitiikan osana palattiin jo aiemmin käsiteltyihin tapahtumiin ja esitettiin uusia korvausvaatimuksia. Vakiintunutta historiakuva Sandarmohista alettiin kiistämään vuonna 2016, jolloin kaksi Petroskoin yliopistossa toiminutta historioitsijaa Juri Kilin ja Sergei Verigin väittivät suomalaisten olevan vastuussa Sandarmohin joukkohautoista. Tutkijat väittivät, että suomalaiset olivat omia jälkiään peittääkseen teloittaneet puna-armeijan sotilaita Stalinin aikaisiin joukkohautoihin. Suomalaisessa mediassa Juri Kilinin väitteet saivat vuonna 2016 runsaasti palstatilaa ilman, että väitteitä olisi heti kyseenalaistettu. Kilinin aiheita käsittelevä kirjoitus Sandarmohista julkaistiin heinäkuussa 2016 Kaleva-sanomalehdessä ja sitä voidaan pitää Sandarmoh-uudelleentulkintojen lähtölaukauksena.⁷⁷¹ Venäläinen media sai Kilinin artikkelista aiheen jutuille, joissa kerrottiin, kuinka myös suomalaisessa mediassa ja historiajulkisuudessa pidettiin mahdollisena, että Sandarmoh oli

769 Kuistiala ja Paananen, *Kiehtova katala Venäjä*, 157.

770 Haastattelu 8, Jussi Nuorteva.

771 Juri Kilin, "Iso osa sotavangeista kuoli jatkosodan leireillä," *Kaleva*, 3.7.2016.

suomalaisten käyttämä teloituspaiikka.⁷⁷² Vaikka sekä suomalaiset että jotkut venäläiset historiantutkijat kiistivät esitettyjen väitteiden paikkansapitävyyden, jäivät Kilinin tulkinnat kiertämään sekä venäläisessä että suomalaisessa julkisuudessa. Uudelleentulkintoja kritisoineet paikalliset venäläiset historioitsijat Juri Dmitrijev ja Sergei Koltyrin vangittiin myöhemmin tekaistujen syytteiden nojalla.

Venäjän sotahistoriallinen seura teki vuonna 2018 kaivauksia Sandarmohissa. Venäjän media julkaisi kaivausten perusteella useita propagandistisia uutisia, joiden mukaan Sandarmohiin haudatut vainajat eivät olleet Stalinin vainojen uhreja vaan suomalaisten jatkosodan aikana vangiksi ottamia ja teloittamia puna-armeijan sotilaita. Uskottavia todisteita ei esitetty väitteiden perusteeksi, eikä sekään ole selvää, että hautoja olisi kunnolla edes tutkittu.⁷⁷³ Aluksi väitettiin, että Sandarmohiin olisi haudattu 500 suomalaisten teloittamaa neuvostosotilasta, mutta lukumäärät ovat ajan myötä paisuneet. Sotahistoriallisen Seuran levittämien väitteiden mukaan Sandarmohiin olisi haudattu tuhansia Suomen armeijan teloittamia sotilaita ja Itä-Karjalassa vangittuja siviilejä.

Väitteiden tueksi ei ole esitetty uskottavia perusteita. Venäjä ei ole avannut aineistojaan eikä ole suostunut yhteistyöhön suomalaisten tutkijoiden ja arkistoviranomaisten kanssa.⁷⁷⁴ Suomen Kansallisarkiston asiantuntijat kritisoivat Sergei Verigin esittämiä väitteitä tuoreeltaan venäläisille arkistoviranomaisille.⁷⁷⁵ Nykytiedon valossa kyse on 1930-luvulla Stalinin puhdistuksissa surmatuista ihmisistä, joiden joukossa on noin 900 suomalaista. Tiedot perustuvat 1990-luvun avoimuuden aikana tehtyyn historiantutkimukseen, jolloin Venäjällä selvitettiin laajasti ja yksityiskohtaisesti Stalinin suuren terrorin kulkua ja uhreja. Keskeisenä toimijana Neuvostoliiton aikaisten ihmisoikeusrikkomusten tutkimuksessa oli 1980-luvun lopussa perustettu Memorial-järjestö. 1990-luvulla venäläiset tutkijat selvittivät Sandarmohin hautapaikan vainajien kohtalon venäläisten arkistojen avulla. Lisäksi pidettiin mahdollisena, että haudattuina olisi suomalaisten jatkosodan jälkeen vapauttamia sotavankeja, jotka Neuvostoliiton turvallisuusviranomaiset olivat surmanneet näiden tultua palautetuksi Neuvostoliittoon.

Olennaista väitteissä on, etteivät ne lukeudu niiden sotarikosten ja muiden neuvostoliittolaisiin kohdistuneiden väärinkäytösten joukkoon, joita koskevan todistusaineiston Neuvostoliitto toi esille jatkosodan jälkeen ja jotka käsiteltiin

772 Kuistiala ja Paananen, *Kiehtova katala Venäjä*, 302; Haastattelu 8, Jussi Nuorteva.

773 Kuistiala ja Paananen, *Kiehtova katala Venäjä*, 298–301.

774 Haastattelu 8, Jussi Nuorteva.

775 Ibid.

syyskuun 1944 aseleposopimuksen ehtojen ja liittoutuneiden valvontakomission vaatimusten mukaisesti suomalaisissa tuomioistuimissa. Sotarikosten käsittely johti useisiin pitkiin vankeustuomioihin. Osana Suomelle määrättyjä sotakorvauksia olivat Itä-Karjalan miehityshallinnon toiminnasta aiheutuneiden vahinkojen korvaukset.

Sandarmohiin liittyvien historiantulkintojen tarkemmat motiivit ja kohdeyleisöt ovat arvailujen varassa. Tulkinnoilla pyritään mitä ilmeisimmin vaikuttamaan venäläiseen historiajulkisuuteen ja historiatietoisuuteen ja muokkaamaan Suomesta vallitsevaa maakuvaa. Toisaalta operaatiolla on yleisönsä myös Suomessa, sekä laajassa julkisuudessa että Suomen venäjänkielisen väestön keskuudessa.⁷⁷⁶ Kansallisarkiston pääjohtaja Jussi Nuortevan mukaan kyse on tietoisesta kampanjasta, ”jolla pyritään saamaan venäläisten tuki sodalle ’fasisteja’ vastaan. Suomessa tavoitteena on kiinnittää huomio pois Ukrainasta ja suunnata keskustelu asiaan, joka ratkaistiin jo sodan jälkeen.”⁷⁷⁷ Arja Paanasen haastatteleman venäläisen historiantutkijan Juri Dmitrijevin mukaan Sandarmohia koskevat Suomi-syytökset ”sopivat tapaan, jolla Venäjän tiedustelupalvelut hämärtävät historiaa.”⁷⁷⁸

Vaikuttavuuden arviointi

Suomessa vastaanottavaisuus Venäjän historiapolitiittisille uudelleentulkinnolle on ollut rajoittunutta jopa Venäjän ulkopoliittisiin näkökantoihin myötämielisesti suhtautuvien toimijoiden parissa. Vastamedioista Donbasin alueella toimivan suomalaispropagandisti Janus Putkosen omistukseen 2019 siirtynyt UMV-lehti sekä Kommunistiseen Työväenpuolueeseen kytkeytyvä Kansan ääni-julkaisu ovat levittäneet sellaisenaan venäläistulkintaa jatkosodan aikaisesta suomalaisfasismista⁷⁷⁹ ja suomalaisten syyllisyydestä ”kansanmurhaan” Itä-Karjalassa.⁷⁸⁰ Myös Suomi–Venäjä-seuran kilpailijaksi vuonna 2022 perustettuun Naapuriseuraan kytkeytyvät

776 Haastattelu 18, Timo Vihavainen.

777 Haastattelu 8, Jussi Nuorteva.

778 Kuistiala ja Paananen, *Kiehtova katala Venäjä*, 303.

779 Janne Kejo, ”Milloin alkaa Suomen ja Venäjän välinen jatkosota 2.0?,” *UMV-lehti*, 12.9.2023, <https://mvlehti.net/2023/09/12/milloin-alkaa-suomen-ja-venajan-valinen-jatkosota-2-0-kolumni/>.

780 Sergei Karpov, ”Karjalan tasavallan syyttäjät: Suomalaisen miehityshallinnon toimet Itä-Karjalassa olivat kansanmurha,” *UMV-lehti*, 24.7.2024, <https://mvlehti.net/2024/07/24/karjalan-tasavallan-syyttaja-suomalaisen-miehityshallinnon-toimet-ita-karjalassa-olivat-kansanmurha/>. Lisää vastamedioista ks. luku 4. Ks myös Armas Mashin, ”Suomi teki kansanmurhaa Karjalassa- Petroskoissa päätettiin,” *Kansan ääni*, 5.8.2024, <https://kansanaani.org/suomi-teki-kansanmurhaa-karjalassa-petroskoissa-paatettiin/>.

toimijat ovat toistaneet näitä tulkintoja.⁷⁸¹ Suomenvenäläisten Finskaja Gazeta -lehdessä historian uudelleentulkinnat eivät ole saaneet näkyvyyttä, vaikka lehdessä on ruodittu kriittiseen sävyyn jatkosotaa⁷⁸² ja suomalaisia muistopäiviä.⁷⁸³ Tutkija Olga Davydova-Minguet on todennut suomenvenäläisten identifikaation suomalaisiin historiantulkintoihin olevan vähäistä ja venäläisten muodostavan käsitöksensä historiallisista merkkitapahtumista suoraan Venäjän median tai laajemmin sosiaalisen median kautta.⁷⁸⁴ Näin ollen suomenvenäläiset muodostavat ainakin potentiaalisen yleisön myös Suomeen kohdistuvalle vihamieliselle historiavaikuttamiselle. On kuitenkin vaikea arvioida Venäjän historiapolitiittisen vaikuttamisen onnistumista suomenvenäläisten keskuudessa.

Putinin historiapolitiikka on suoraviivaista historian uudelleentulkintaa poliittisten tarkoituksien mukaisesti. Sandarmohin uudelleentulkintoja ei ole tehty pätevillä menetelmillä. Väitteiden tueksi esitellään valikoituja arkistolähteitä, eivätkä venäläisten tiedot anna mahdollisuutta selvittää, mihin esimerkiksi suomalaisia arvioita korkeampi venäläisten siviilien leirikuolleisuus perustuu. Suomessa Kansallisarkisto selvitti jo 2000-luvun ensimmäisenä vuosikymmenenä siirtolaisille siirrettyjen siviilien määrää ja kuolleisuutta. Kuolleiden määrä oli merkittävä, kaikkiaan lähes 4 300 henkeä, joista suurin osa naisia ja alle 15-vuotiaita lapsia. Kuten suomalaiset tutkijat totesivat, kyse oli merkittävästä epäkohdasta suomalaisten miehityshallinnon viranomaisten toiminnassa ja inhimillisestä tragediasta. Venäjällä esitettiin myöhemmin kaksinkertaisia lukuja, kuitenkin lähteitä esittelemättä.⁷⁸⁵ Venäläisiä tulkintoja kritisoineiden historioitsijoiden, Juri Dmitrijevin ja Sergei Koltyrinin myöhemmin saamat vankeustuomiot alleviivaavat entisestään avoimen historiakeskustelun puutetta ja antavat osiittaa siitä, että kyseessä on pikemminkin yritys edistää revisionistista valtionjohtoista historiantulkintaa, jolle kilpailevia historiajulkisuuksia pyritään Venäjän sisällä rajoittamaan.

781 Pirkko Turpeinen-Saari, "Natsismia demokratian valepuvussa," *Turpeinen-Saari* (blogi), 24.4.2020, <https://www.turpeinen-saari.net/blogi/2020/04/24/34098#comments>.

782 Konstantin Ranks, "Predskazanie Portana o roli Finljandii v svjazi s blizostju Sankt Peterburga" (Portanan ennustus Suomen roolista suhteessa Pietariin)," *Finskaja Gazeta*, 4.12.2020.

783 Natalia Mikhailova, "O voinskih prazdnikah, flagah i paradah" *Finskaja Gazeta*, 4.6.2021, <https://gazeta.fi/istorija/o-voinskih-prazdnikah-flagah-i-paradah/>.

784 Olga Davydova-Minguet, "Performing Memory in Conflicting Settings: Russian Immigrants and the remembrance of WWII in Finland," *East European Politics and Societies* 36, nro 1 (2021): 225–247, <https://doi.org/10.1177/0888325420956697> (Original work published 2022).

785 Haastattelu 8, Jussi Nuorteva.

Historia-alojen muu yhteistyö ei ole ollut vastaavan vaikuttamisen kohteena tai edes välineenä. Arkistojen (Kansallisarkisto ja Rosarhiv) yhteistyö käynnistyi vuonna 2005 solmitulla valtiosopimuksella Suomen aloitteesta.⁷⁸⁶ Venäläisillä ei ole ollut suurta kiinnostusta tai odotuksia arkistoyhteistyön suhteen. Suomalaiset tutkijat ovat sen sijaan olleet hyvin kiinnostuneita Venäjällä olleista aineistoista jo 1950-luvulta alkaen.⁷⁸⁷ Kansallisarkisto laati selvityksen aineistotilanteesta 2005 ja arkistojen jäljentämisessä ja tutkijakäyttöön saamisessa tehtiin vuoteen 2022 asti merkittävää ja laajamittaista työtä.

Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen syntyneistä valtioista oli Venäjän federaatio ja sen arkistolaitoksen kanssa tehtävä yhteistyö pitkään prioriteettilistan kärjessä. Arkistoalan yhteistyö Ukrainan kanssa tiivistyi myöhemmin, joskin Venäjällä oleviin aineistoihin verrattuna kyse on ollut huomattavasti suppeammista arkistokokoelmista. Arkistoviranomaisille on painavana näkökohtana ollut Venäjällä olevien suomalaisia tutkijoita kiinnostavien aineistojen suuri määrä. Vuonna 2019 Suomi allekirjoitti presidentti Niinistön virallisen vierailun yhteydessä sopimukset Ukrainan Kansallisarkiston ja tiedustelupalveluiden arkiston kanssa. Vuonna 2019 julkaisemassaan teoksessa tutkija Arto Luukkanen kritisoi Suomen Kansallisarkistoa siitä, ettei se ollut ollut halukas tukemaan hänen tutkimustyötään Ukrainassa ja että se painotti Venäjää yhteistyön kohteena. Kansallisarkiston pääjohtaja Jussi Nuorteva huomautti, että tutkimustyö oli ennen Venäjän laajamittaista hyökkäyssotaa mahdollista samoin ehdoin hänelle kuin muillekin suomalaisille tutkijoille niin Ukrainassa kuin Venäjälläkin.⁷⁸⁸

Yhtenä motivaationa on Suomen puolella myös ollut vaikuttaminen venäläiseen historiantutkimukseen ja historiakäsityksiin. Suomen puolelta vaikuttaminen on kuitenkin ollut luonteeltaan akateemista ja avoimeen tutkimusyhteistyöhön perustuvaa tulkintojen välittämistä ilman valtion poliittista ohjausta. Historiantutkijoiden vuoropuhelun lisäksi Suomen oman historiapolitiittisen vaikuttamisen välineenä on useita suomalaisten historiantutkijoiden teoksia 2010-luvulla käännetty venäjäksi.⁷⁸⁹ Erityisenä suomalaisena päämääränä on ollut vaikuttaa siihen, miten Venäjällä

786 Jussi Nuorteva ja Päivi Happonen, *Suomen arkistolaitos 200 vuotta – Arkivverket i Finland 200 år* (Kansallisarkisto 2016), 436–441.

787 Haastattelu 8, Jussi Nuorteva; haastattelu 18, Timo Vihavainen.

788 Haastattelu 8, Jussi Nuorteva; Arto Luukkanen, *Suomi hajoavan imperiumin sylissä* (Otava, 2019), 116–120; Jussi Nuorteva, ”Suomi ja Venäjän arkistot”, 153–171.

789 Haastattelu 8, Jussi Nuorteva; Hautala, *Sotaa ja rauhaa*, 48–49.

käsitellään Suomen historiaa ja maiden yhteistä historiaa. Suomalaiset tutkijat ja arkistoviranomaiset pyrkivät myös tukemaan vuonna 2021 Venäjän korkeimman oikeuden päätöksellä lakkautettua Memorial-järjestöä ja Karjalassa olevia toimijoita.

Kansallisarkiston pääjohtajan Jussi Nuortevan mukaan Venäjä ei arkistoyhteistyön missään vaiheessa indikoinut suuremmasta kiinnostuksesta Suomessa olevia aineistoja kohtaan, eikä Suomen suuntaan tässä yhteistyössä näkynyt mitään vaikuttamisyriytyksiä tai motiiveja. *”Yhteistyöllä ei ollut poliittista ulottuvuutta”*, Nuorteva sanoo.⁷⁹⁰

Samalla on myös hyvä muistaa, että kaiken aikaa, aina 2020-luvun alkuun asti Venäjällä käytiin vielä aktiivisesti suhteellisen vapaata historiakeskustelua. Erilaisista teemoista saattoi kirjoittaa, aineistoja oli saatavilla, ja yhteistyötä muiden maiden historiantutkijoiden ja arkistoviranomaisten kanssa voitiin harjoittaa. Helsingin yliopiston Venäjän tutkimuksen professorina toiminut Timo Vihavainen korostaa, kuinka Putinin historiapolitiikka ei ennen vuotta 2022 näkynyt akateemisten historiantutkijoiden normaalissa kanssakäymisessä. Pitkän ajan kuluessa muodostetut suhteet Venäjän arkistolaitokseen olivat toimivia ja epämuodollisia. Henkilötason yhteydet olivat nekin tiiviitä. Vaikka neuvostoajan TT-komitea oli lopettanut jo aikoja sitten toimintansa, jatkuivat yhteydet epävirallisena työryhmänä ja henkilövaihtoa ja muuta yhteistyötä hoidettiin entisin tavoittein.⁷⁹¹

Näiden yhteyksien katkeaminen äkillisesti helmikuussa 2022 on monen haastattelun asiantuntijan mukaan ollut monella tapaa haitallista. Vapaan historiakeskustelun tila on supistunut Venäjällä kuitenkin olemattomiin ja siirtynyt pitkälti Venäjältä poistuneiden tutkijoiden varaan. Vaikka olosuhteet Venäjällä muuttuisivat, on huomattava, että joissakin venäläisissä yliopistoissa on noussut 2022 jälkeen virkoihin henkilöitä, jotka tunnetaan akateemisen historiantutkimuksen sijaan pikemminkin propagandistisuudesta. Tämä monimutkaistaa osaltaan yhteistyön mahdollisuuksia, mikäli yhteydet joskus palautetaan.⁷⁹²

Yleisesti voidaan todeta, että helmikuun 2022 jälkeen Venäjä on vielä entistäkin aktiivisemmin ja aggressiivisemmin pyrkinyt mustamaalaamaan Suomea myös historiaa hyväksikäyttämällä. Venäjän ulkoministeriö julkaisi alkuvuodesta 2025 Suomen (ja Ruotsin) ”russofobista” historiaa pitkällä aikavälillä kartoittavan

790 Haastattelu 8, Jussi Nuorteva.

791 Haastattelu 18, Timo Vihavainen.

792 Haastattelu 11.

mustan kirjan.⁷⁹³ Samantyyppisiä teoksia on julkaistu Venäjällä myös Liettuasta⁷⁹⁴ ja Ukrainasta. Moskovassa sotatieteellinen seura järjesti näyttelyn suomalaisesta ”ryssävihasta” ja suomalaisten syyttäminen Leningradin toisen maailmansodan aikaisen piirityksen aikaisesta kansanmurhasta eteni oikeuskäsittelyssä Pietarissa. Lisäksi näyttää siltä, että venäläiset toimijat ovat pyrkineet myös masinoimaan historiaa koskevia kiistoja myös Suomessa. Esimerkiksi Karjalan liiton jäseniä lähestyttiin pyrkien nostattamaan Karjalan palauttamista koskevia vaatimuksia. Kun tämä tuli liiton tietoon, se varoitti asiasta jäsenistöään.⁷⁹⁵

Venäjän Suomeen kohdistuvan historiapolitiittisen vaikuttamisen onnistumista on kuitenkin rajoittanut suomalaisten kansallisten historiantulkintojen lähtökohtaisesti epäluuloinen suhtautuminen Venäjään sekä vaikeudet sovittaa yhteen historiantulkintojen perustana olevia kansallisia näkökulmia. Venäjän historiapolitiittisissa vaikutusyrityksissä on korostunut Suomelle vihamielinen ja syyllistävä tulkinta myös suomalaiselle historiakäsitykselle itselleen erittäin tärkeästä toisen maailmansodan ajanjaksosta. Suomalaisiin kohdistuvien kansanmurha- ja natsisyytösten painottaminen sekä käyttö kansallisen historiapolitiikan vahvistamiseen tähtäävien projektien käyttöalustana osoittaa Venäjän historiapropagandan yleisönä olevan ensisijaisesti Venäjän sisällä asuvat venäläiset eivätkä suomalaiset. Samantyyppiset vaikeudet sovittaa yhteen keskenään kilpailevia kansallisia historiantulkintoja ovat korostuneet myös Venäjän Puolaan ja Baltian maihin suunnatuissa historiapolitiittisissa propagandakampanjoissa kun taas esimerkiksi Venäjältä kauempana sijaitsevista Visegrad-maissa Venäjän tulkinnat ovat löytäneet laajempaa kaikupohjaa.⁷⁹⁶

793 Arja Paananen, ”Kommentti: Venäjä julkaisi uuden törkykirjan Suomesta – nämä 9 väitettä ovat vain pieni otos,” *Ilta-Sanomat*, 25.2.2025, <https://www.is.fi/ulkomaat/art-2000011040303.html>. Ks, myös Patrik Oksanen, *Historien som slagfält: Rysslands påverkanskampanj mot Finland 2025* (Myndigheten för psykologiskt försvar, 2025), <https://mpf.se/publikationer/publikationer/2025-12-11-historien-som-slagfalt-rysslands-paverkanskampanj-mot-finland-2025>.

794 Andrius Balčiūnas, ”Lavrov’s foreword to false Lithuanian history; it’s a warning sign, says Swedish analyst,” *LRT English*, 10.7.2025, <https://www.lrt.lt/en/news-in-english/19/2605251/lavrov-s-foreword-to-false-lithuanian-history-it-s-a-warning-sign-says-swedish-analyst?srsId=AfmBOorGKo8IYAuTL2eZwH4Bf3f6-45fcb-GkdbhOgc4erVCoJO9F0HE>.

795 ”Karjalaiset mahdollisen informaatiovaikuttamisen kohteena,” 28.12.2022, Karjalanliitto, <https://www.karjalanliitto.fi/viestinta/ajankohtaista/karjalaiset-mahdollisen-informaatiovaikuttamisen-kohteena.html>.

796 Cristina M. Arribas ym., ”Information manipulation and historical revisionism: Russian disinformation and foreign interference through manipulated history-based narratives,” *Open Res Europe* 2023, 3: 121, <https://doi.org/10.12688/openreseurope.16087.1>.

5.4 Uskonto – Venäjän erityisyyden ilmentymä

Venäjällä uskonnon ja uskontokuntien politisoitumisella on pitkät perinteet.⁷⁹⁷ Neuvostoliitto oli ateistinen valtio, jossa ortodoksisen kirkon ja muiden uskontokuntien asema oli alisteinen bolševikkihallinnon vainolle.⁷⁹⁸ Uskonnon harjoittamista rajoitettiin, mutta sitä ei kuitenkaan täysin kielletty: esimerkiksi Moskovan tämänhetkinen patriarkka Kirill, jonka aikana Venäjän ortodoksinen kirkko on valjastettu Putinin politiikan tukipilariksi, valmistui vuonna 1970 Leningradin hengellisestä akatemiasta, minkä jälkeen hän työskenteli muun muassa Viipurin piispana – nykytiedon mukaan turvallisuuspalvelu KGB:n palveluksessa.⁷⁹⁹

Venäjän ortodoksisen kirkon rooli Venäjän uskontojen kentällä on keskeinen. Moskovan patriarkaatti tukee Kremlää⁸⁰⁰ ja Kreml tukee Moskovan patriarkaattia, joka on ollut avainasemassa valtiojohtoisen ja hengellismoraalisen kansallisen identiteetin vahvistamisessa nyky-Venäjällä.⁸⁰¹ 1990-luvun puoliväliltä lähtien maassa on ollut voimassa erottelu ”perinteisten” ja ”ei-perinteisten” uskontokuntien sekä ”venäläisten” ja ”ulkomaisen” uskonnollisten yhteisöjen välillä.⁸⁰² ”Perinteisiä venäläisiä”

797 Kimmo Kääriäinen, ”Venäjän uskonnonvapauslaki ja uskonnollisten vähemmistöjen asema,” *Teologinen aikakauskirja* 6, nro 6 (2001): 554–561, <https://helda.helsinki.fi/server/api/core/bitstreams/06c656cc-4bc4-4e7e-9d9e-fb9e7b85bad0/content>.

798 Kaarina Aitamurto, ”Uuden vuosituhanen sinfonia? Ortodoksinen kirkko Venäjän politiikassa,” teoksessa *Uskonto ja maailmanpolitiikka*, toim. Heikki Pesonen, Tuula Sakaranaho ja Sini Paukkunen (Gaudeamus, 2019), 43. Uskonnonvastainen suhtautuminen juonsi juurensa Karl Marxin ja myöhemmin Vladimir Leninin toteamukseen uskonnosta kansan oopiumina. Katya Drozdova, ”Strategic Faith in Russia: Cultural DNA and Managed Pluralism,” *The Review of Faith & International Affairs* 19, nro 2 (2021): 92. <https://doi.org/10.1080/15570274.2021.1917116>.

799 David Satter, ”Putin Runs the Russian State—And the Russian Church Too,” *Forbes*, 20.2.2009, https://www.forbes.com/consent/ketch/?toURL=https://www.forbes.com/2009/02/20/putin-solzhenitsyn-kirill-russia-opinions-contributors_orthodox_church.html; AFP, ”Russian Patriarch Kirill Spied in Switzerland for KGB in 70s – Media,” *The Moscow Times*, 6.2.2023, <https://www.themoscowtimes.com/2023/02/06/russian-patriarch-kirill-spied-in-switzerland-for-kgb-in-70s-media-a80151>.

800 Ks. Aitamurto, ”Uuden vuosituhanen sinfonia?”, 43.

801 Ks. esim. Juha Meriläinen, *Putinin alttaripoika: Patriarkka Kirill ja Venäjän pyhä hyökkäyssota* (Otava, 2023).

802 Kääriäinen, ”Venäjän uskonnonvapauslaki.”

laissa määriteltyjä uskontokuntia ovat ortodoksinen kristinusko, islam, juutalaisuus ja buddhalaisuus.⁸⁰³ Jokaisella näistä uskontokunnista on oma valtiolle lojaali johtohahmonsa, joita kansalaisten tulisi seurata uskonasioissa.

2000-luvulla Venäjän ortodoksinen kirkko on laajentanut toimintaansa kansainvälisesti ja perustanut useita uusia seurakuntia ulkomaille.⁸⁰⁴ Vuonna 2000 kirkko julkaisi sosiaalisen opin dokumentin, joka määritteli Moskovan patriarkaatin kaanonisen alueen virallisesti ulottuvaksi ulkomaille. Dokumentti heijasti pyrkimystä levittää venäläisen ortodoksinen tradition arvoja ja oppeja kansainvälisesti ja vahvisti patriarkaatin teoreettisia perusteita globaalille laajentumiselle. Vuonna 2007 Moskovan patriarkaatti yhdistyi Venäjän ortodoksinen ulkomaankirkon (eng. Russian Orthodox Church Outside Russia, ROCOR) kanssa kaanonisen yhteisymmärryksen asiakirjalla, mikä laajensi kattamaan laajan venäläisen diasporan 80 vuoden hajaannuksen jälkeen.⁸⁰⁵

Kahta vuotta myöhemmin, vuonna 2009, Kirill valittiin Moskovan patriarkaksi. Kirillin johdolla Venäjän ortodoksinen kirkko vahvisti pyrkimystään kansainväliseen vaikuttamiseen: kirkko alkoi aktiivisesti vaalia suhteita ekumeenisessä kirkkojen maailmanneuvostossa, lobata omia intressejään, ja pyrki syrjäyttämään Konstantinopolin patriarkaatin globaalien ortodoksinen maailman johtoasemasta.⁸⁰⁶ Nämä toimet olivat samansuuntaisia ”pehmeän vallan” edistämisen ulkopolitiikan kanssa ja osoittivat, että venäläisen ortodoksinen kirkon laajentumisen taustalla oli yhä läheisempi suhden valtion kanssa ja Kremlin käsitys uskontokuntien arvosta pehmeän vallan välineinä.

803 Venäjän federaatio, *Federalnyi zakon O svobode sovesti i o religioznykh ob'edineniakh* [Laki uskonnonvapaudesta ja uskonnollisista yhdistyksistä]. Federaalilaki nro 125-FZ, 26.9.1997.

804 James Sherr ja Kaarel Kullamaa, *The Russian Orthodox Church: Faith, Power and Conquest* (International Centre for Defence and Security, 2019), <https://icds.ee/en/the-russian-orthodox-church-faith-power-and-conquest/>; ks. myös Aitamurto, ”Uuden vuosituhannen sinfonia”; Elina Kahla, ”Keitä me olemme? Keihin me kuulumme? Suomi – Ortodoksia – Venäjänkielisyys,” teoksessa *Venäjänkieliset Suomessa: huomisen suomalaiset*, toim. Antero Tanner ja Ismo Söderling (Siirtolaisuusinstituutti, 2016), 109.

805 Kathy Rousselet, ”The Russian Orthodox Church and the Russkii Mir,” teoksessa *Orthodoxy in Two Manifestations?: The Conflict in Ukraine as Expression of a Fault Line in World Orthodoxy*, toim. Thomas Bremer et al. (Peter Lang, 2022), 125.

806 Haastattelu 9.

Neuvostoliitto ja Venäjä ovat historiallisesti hyödyntäneet ortodoksisen kirkon instituutioita ja verkostoja ulkomaan vaikuttamisen välineinä.⁸⁰⁷ Venäjän ortodoksinen ulkomaankirkko liitettiin itsehallinnolliseksi kirkkokunnaksi Moskovan patriarkaatin alaisuuteen vuonna 2007. Myös uusia seura- ja hiippakuntia perustamalla Venäjä on rakentanut yhteiskunnallisen ja informaatiovaikuttamisen väyliä ja myös mahdollisia asemapisteitä muulle toiminnalle. Moskovan patriarkaatin maailmanlaajuisen seurakuntaverkon vuoksi nämä kysymykset ovat relevantteja myös laajemmin Euroopassa ja muualla maailmassa.⁸⁰⁸ Kun Venäjä on pyrkinyt edistämään ”perinteisiä” arvoja globaalisti,⁸⁰⁹ se on asemoitunut juuri Venäjän ortodoksisen kirkon näiden arvojen globaaliksi messiaaniseksi puolustajaksi.⁸¹⁰ Venäjän vaikuttamisen laajempuna tavoitteena on ollut luoda jakolinjoja länsimaiden välillä ja niiden yhteiskuntien sisällä. Eri uskontokuntien konservatiivisen suuntauksen edustajia on pidetty toimijoina, jotka voivat omaksua positiivisen kuvan Venäjästä ”perinteisten arvojen puolustajana” ja tukeutua siihen ajaessaan omia päämääriään kansallisessa sisä- ja ulkopoliitikassa. 2010-luvulla rahallisen tuen lisäksi myös aito ideologinen sympatia on ollut luomassa siltoja Venäjän, Yhdysvaltojen evankelisten kristittyjen ja Euroopan populististen ja äärioikeistolaisen puolueiden välille, mikä on näyttäytynyt Venäjän sisä- ja ulkopoliittisten valintojen puolusteluna.⁸¹¹

Venäjän valtion lisääntynyt läsnäolo uskontosektorilla 2000-luvulla on koskettanut myös muita kuin ortodokseja. Inkerin luterilainen kirkko, joka perustettiin 1600-luvulla Inkerinmaalle, elpyi 1990-luvulla Neuvostoliiton romahduksen jälkeen suomenkielisten inkeriläisten yhteisönä, joka sai merkittävää rahoitusta

807 Pekka Metso ja Petteri Lalu, ”Collateral Impacts of the war in Ukraine on the Northern Borders of Russia: Ecclesial, Ecumenical and Security Effects on Orthodox Christians in Finland,” teoksessa *Churches in Contact and Collision: Multiple Ways of Ukrainian and Russian Churches*, toim. Heta Hurskainen ja Teuvo Laitila (Brill Schoeningh, 2023), 101.

808 Metso ja Lalu, ”Collateral Impacts of the war,” 101.

809 Suzanne Loftus, ”Russia’s ‘Holy War’ against the West,” *Kennan Cable*, nro 94, elokuu 2024, Woodrow Wilson International Center for Scholars, <https://www.wilsoncenter.org/publication/kennan-cable-no-94-russias-holy-war-against-west>; Aitamurto, *Uuden vuosituhatonnen sinfonia*, 53–54.

810 Ks. Kristina Stoeckl ja Dmitry Uzlaner, *The Moralists International: Russia in the Global Culture Wars* (Fordham University Press, 2022); Elina Kahla, ”Patriarkka Kirill historia-politiikan toimijana,” *Ennen ja Nyt: Historian tietosanomat* 23, nro 3 (2023): 20–37.

811 Veera Laine ja Timo R. Stewart, ”Kaikkien maiden konservatiivit, yhtykää,” *Ulkopolitiikka* 58, nro 4 (2021): 64–69, <https://ulkopolitiikka.fi/kaikkien-maiden-konservatiivit-yhtykaa/>.

Suomesta.⁸¹² Kuitenkin 2000-luvulla demografiset muutokset, inkeriläisten paluumuutto ja Venäjän vähemmistökansojen elinvoimaa näivettävä kansalaisuus- ja kielipolitiikka johtivat kirkon venäläistymiseen: vuonna 2007 Inkerin kirkon kirkolliskokous hyväksyi venäjänkielisen kirkollisjärjestyksen ja kirkkokäsikirjan, minkä seurauksena venäjä tuli kirkon ainoaksi viralliseksi kieleksi.⁸¹³

Inkerin kirkko onkin hyvä esimerkki kirkko–valtio-suhteesta: kirkon asema Venäjällä on riippuvainen sekä valtiovallan että paikallisten viranomaisten suhtautumisesta.⁸¹⁴ Historiallisena kirkkona sillä on Venäjän lain valossa erityinen asema verrattuna moniin muihin protestanttisiin kirkkoihin. Kirkon on kuitenkin jatkuvasti tarkkailtava ympäristöään ja pidettävä huolta suhteistaan Venäjän ortodoksisen kirkkoon, jota on kuvattu valtavan suureksi laivaksi, jonka vanavedessä kaikki pienet kirkot ovat pieniä pursia.⁸¹⁵ Vaikka Suomessa on esitetty huolia Inkerin kirkon aktivoitumisesta ”varjokirkoksi”⁸¹⁶, todisteita Venäjän suorasta vaikuttamistoimin-

---

812 Rahoitusta kirkko on saanut sekä Suomen evankelis-luterilaiselta kirkolta että suomalaisilta konservatiivisilta herätysliikkeiltä. Nykyinen Inkerin kirkon ja Suomen evankelis-luterilaisen kirkon välinen yhteistyösopimus on säilynyt, mutta suhdetta pidetään kirkollisten toimijoiden puolesta ongelmallisena ja epäselvänä. Ks. Päivi Vähäkangas, ”Kenen lippua kannat? Suomalaisten pappisvihkimys Venäjällä repii Suomen evankelis-luterilaista kirkkoa,” *Teologia.fi*, 14.10.2024, <https://teologia.fi/2024/10/kenen-lippua-kannat-suomalaisten-pappisvihkimys-venajalla-repii-suomen-evankelis-luterilaista-kirkkoa/>; Outi Salovaara, ”Kirkko Kremlin kainalossa,” *Helsingin Sanomat*, 19.1.2025, <https://www.hs.fi/tutkiva/art-2000010941588.html>.

813 Nykyisin Inkerin kirkkoa voi luonnehtia venäläiseksi vähemmistökirkoksi, jonka arvot ja toimintatavat ovat sopeutuneet Venäjän federaation lainsäädäntöön ja viralliseen linjaan. Haastattelu 3; Vähäkangas, ”Kenen lippua kannat?”.

814 Haastattelu 9; Vähäkangas, ”Kenen lippua kannat?”; Hanna Antila ja Siru Tirronen, ”Ukrainan sota on vaikuttanut myös yhteydenpitoon ystävyysseurakuntien kanssa – suomalaisten tuki on ollut merkittävä monelle Inkerin kirkon seurakunnalle,” *Kirkko ja kaupunki*, 29.2.2024, <https://www.kirkkojakaupunki.fi/-/ukrainan-sota-on-vaikuttanut-myos-yhteydenpitoon-ystavyysseurakuntien-kanssa-suomalaisten-tuki-on-ollut-merkittava-monelle-inkerin-kirkon-seurakunnalle>.

815 Haastattelu 9; Heta Hurskainen, ”Venäjältä haetut pappisvihkimykset ovat muutakin kuin kirkollinen asia – nyt astuttiin politiikan puolelle,” *MustRead*, 15.9.2023, <https://www.mustread.fi/artikkelit/venajalta-haetut-pappisvihkimykset-ovat-muutakin-kuin-kirkollinen-asia-nyt-astuttiin-politiikan-puolelle/>.

816 Niko Huttunen, ”Venäjä luo luterilaista varjokirkkoa Suomeen,” *Niko Huttunen* (blogi), 12.9.2023, <https://nikohuttunen.blogi.net/blog/26/venaja-luo-luterilaista-varjokirkkoa-suomeen/>.

nasta ei ole löytynyt. Asiantuntijat viittaavat, että sisäiset kirkolliset erimielisyydet perustuvat pikemminkin herätysliikkeiden omiin intresseihin kuin Venäjän vaikuttamiseen, vaikka Kremlin toimijat hyödyntävät syntyvää hämmennystä.⁸¹⁷

Tapauskuvaus 5: Moskovan patriarkaatin seurakunnat ja instituutiot Suomessa

Kirkon käyttö hybridivaikuttamiseen on potentiaalisesti tehokasta Venäjän tapauksessa siksi, että Venäjällä kirkko ja valtio eivät ole institutionaalisesti erillään. Tämä mahdollistaa kirkon mukana olemisen valtion politiikan edistämässä ja tiedusteluoperaatioissa.⁸¹⁸ Koska kirkolla on institutionaalisia yhteyksiä valtioon, se voi puhua sekä hengellisellä että poliittisella kielellä ja tavoittaa täten laajempia kansanjoukkoja. Venäjä onkin hyödyntänyt Moskovan patriarkaattia 2000-luvulla suurempaan ja epäsuorempaan vaikuttamiseen globaalisti. Vaikka Moskovan patriarkaatin käyttö laaja-alaisen vaikuttamisen välineenä on esiintynyt 2000-luvulla erityisesti Venäjän lähialueilla ja maissa, joissa iso osa väestöstä on ortodokseja (Moldova, Ukraina ja Valko-Venäjä)⁸¹⁹, on vaikuttamista noussut esiin myös Pohjoismaiden kontekstissa.⁸²⁰

Varsinkin Moskovan patriarkaatin seurakuntien on katsottu voivan toimia paitsi hengellisen vaikuttamisen myös tiedustelutoiminnan ja vaikutusoperaatioiden alustoina. Pohjoismaista etenkin Ruotsissa Venäjän ortodoksisen kirkon vaikuttaminen

817 Haastattelu 9; Kaja Kunnas, ”Venäjä luo varjokirkkoa Suomeen’ – konservatiiviset suomalaiset kävivät pappisvihkimyksessä Pietarissa,” *Helsingin Sanomat*, 23.9.2023, <https://www.hs.fi/suomi/art-2000009857159.html>.

818 Marek Kohv, *Church is a Body of ... State? How the Kremlin Wields Religion as a Weapon* (International Centre for Defence and Security, 2015), <https://icds.ee/en/church-is-a-body-of-state-how-the-kremlin-wields-religion-as-a-weapon/>.

819 Moskovan patriarkaatti on jo myöhäisestä neuvostoajasta lähtien pyrkinyt yhdistämään lähialueidensa ortodoksisia kirkkoja hallinnollisen ylivoiman saavuttamiseksi. Valko-Venäjän ortodoksisen kirkko on edelleen Moskovan patriarkaatin alaisuudessa, kun taas Ukrainan ortodoksinen kirkko jakautui jo vuonna 1991 useaan osaan. Ne kirkot, jotka olivat tehneet pesäeron Venäjän ortodoksiseen kirkkoon, yhdistyivät 2010-luvun lopulla Konstantinopolin ekumeenisen patriarkaatin tunnustamaksi Ukrainan autokefaaliseksi eli täysin itsenäiseksi kansalliseksi ortodoksiseksi kirkoksi. Vuonna 2023 kolmasosa Ukrainan ortodoksisurakunnista oli kuitenkin edelleen Moskovan patriarkaatin alaisuudessa. Kahla, *Keitä me olemme?*, 108; Ninni Sandelius, ”Ukrainan kirkot irrottautuvat Venäjän otteesta,” *Ulkopolitiikka*, 31.5.2023, <https://ulkopolitiikka.fi/ukrainan-kirkot-irrottautuvat-venajan-otteesta/>; Heather J. Coleman, ”Orthodoxy and autocephaly in Ukraine: editor’s introduction,” *Canadian Slavonic Papers* 62, nro 3–4 (2020): 421–425, <https://doi.org/10.1080/00085006.2020.1841415>.

820 Patrik Oksanen, ”Sweden: The Atomic Church with the Crooked Priest,” teoksessa *Tracking the Russian Hybrid Warfare: Cases from Nordic-Baltic Countries*, toim. Minna Ålander ja Patrik Oksanen (Stockholm Free World Forum, 2024), 23–25.

on herättänyt turvallisuusviranomaisten huolen. Ruotsin turvallisuuspoliisi SÄPO on arvioinut, että Venäjä käyttää Moskovan patriarkaatin alaista ortodoksista kirkkoa Ruotsissa alustana tiedustelutyölle ja muille turvallisuutta uhkaaville vaikutusoperaatioille.⁸²¹ Ruotsi päättikin vuonna 2024 lopettaa Moskovan patriarkaatin alaisten seurakuntien valtiontuen SÄPO:n arvioon perustuen.⁸²²

Suomessa tilanne ei ole aiheuttanut yhtä laajaa keskustelua kuin Ruotsissa, vaikka huoli Moskovan patriarkaatin roolista vaikuttaa kasvaneen.⁸²³ Esimerkiksi eräs tähän tutkimukseen haastateltu henkilö kertoi tehneensä ilmoituksen Supoon turvallisuuspalvelutaustaisesta venäläismiehestä, joka vaikutti käyttävän kirkkoa verkostoitumiseen ja Venäjä-kriitikoiden uhkailuun.⁸²⁴

Suomessa on seitsemän Moskovan patriarkaatin alaista ortodoksiseurakuntaa, jotka toimivat pääosin venäjän kielellä, noudattavat juliaanista kalenteria ja operoivat ylirajallisesti Venäjän ortodoksisen kirkon diskursiivisessa ja sosiaalisessa kentässä.⁸²⁵ Nämä seurakunnat tavoittavat venäjänkielisiä merkittävästi laajemmin kuin

821 Ruotsin Västeråsin kaupunkiin rakennettiin Venäjän valtiollisen ydinvoimayhtiö Rosatomin tuella ortodoksikirkko, joka sijaitsee strategisesti lähellä lentokenttää ja ydinvoimalaa, ja jolla on todettu yhteyksiä venäläisiin tiedustelupalveluihin. AFP, "Sweden Cuts Support for Russian Church After Intelligence Warnings," *Moscow Times*, 29.2.2024, <https://www.themoscowtimes.com/2024/02/29/sweden-cuts-support-for-russian-church-after-intelligence-warnings-a84296>; Oksanen, "Sweden: The Atomic Church with the Crooked Priest".

822 Charlie Duxbury, "New Russian Church Raises Suspicion in Swedish Town," *Politico*, 11.11.2024, <https://www.politico.eu/article/new-russian-orthodox-church-suspicion-sweden-town-vasteras/>.

823 Ks. esim. Juhani Pihlajamaa, "Evp-upseeri: Kuinka paljon Venäjä vaikuttaa Suomeen vanhoillisten uskonyhteisöjen kautta," *Demokraatti*, 1.5.2024, <https://demokraatti.fi/evp-upseeri-kuinka-paljon-venaja-vaikuttaa-suomeen-vanhoillisten-uskonyhteisöjen-kautta>. Suomessa Moskovan patriarkaatin alainen Turun seurakunta herätti huomiota sen strategisen sijainnin vuoksi, minkä vuoksi Turun kaupunginhallitus päätyi päätökseen Venäjän laajamittaisen hyökkäyksen jälkeen sulkea kirkko turvallisuussyistä. Samanlaisia turvallisuushuolia on esiintynyt myös muualla puolella Eurooppaa. Ks. "Does the Russian Orthodox Church Spy in Europe? Molfar Research. Part One," Molfar Intelligence Institute, 21.11.2024, <https://www.molfar.institute/en/rpc-shpygue-u-evropi-doslidzhennya-molfar-chastyna-persha/>.

824 Haastattelu 10.

825 Outi Salovaara, "Seura selvitti: Moskovan ortodoksisen kirkon erikoiset käännökset Helsingissä – loistelas sipulikirkko nieli miljoonia ja 20 vuotta, mutta jäi kesken," *Seura*, 4.6.2023, <https://seura.fi/asiat/tutkivat/seura-selvitti-moskovan-ortodoksisen-kirkon-erikoiset-kaanteet-helsingissa-loistelas-sipulikirkko-nieli-miljoonia-ja-20-vuotta-mutta-jai-kesken/>; Liisa Tuhkanen, *The Role of Religion, Identity and Discrimination in the Acculturation of Russian-speakers Living in Finland* (Väitöskirja, School of Slavonic and East European Studies, University College London, 2021).

virallinen jäsenmäärä antaa olettaa. Koska seurakunnat toimivat ylijarjallisesti, ovat niiden jäsenet Moskovan patriarkaatin vaikutuspiirissä, minkä on katsottu mahdollistavan vaikutuksen seurakuntalaisten ajatteluun.⁸²⁶ Suurin näistä seurakunnista, Helsingin Pyhän Nikolauksen seurakunta, tarjoaa venäjänkielisille maahanmuuttajille myös kotoutumispalveluja ja yhteisöllisyyttä.⁸²⁷

Vaikka seurakunnat toimivat Venäjän vaikutuspiirissä, niiden ei kuitenkaan ole tulkittu olevan Moskovan patriarkaatin prioriteettialueilla. Tästä osoituksena on nähty Pyhän Nikolauksen seurakunnan taloudelliset vaikeudet ja keskeneräinen kirkkohanke Itäkeskuksessa.⁸²⁸ Seurakunnan rovasti Orest Tchervinskij'n mukaan seurakunnan suora yhteys patriarkka Kirilliin onkin katkennut kauan sitten, eikä Kirill ohjaile kirkkoa. Venäjän hyökkäyssodan tuomitsemisesta huolimatta seurakunta ei kuitenkaan suunnittele Moskovan patriarkaatin eroamista.⁸²⁹

Laajemmassa kuvassa Venäjän uskontovaikuttaminen on ollut Suomessa melko rajallista. Esimerkiksi Suomen ortodoksinen kirkko, joka on kuulunut vuodesta 1923 asti autonomisena eli itsehallinnollisena kirkkona Konstantinopolin ekumeenisen patriarkaatin alaisuuteen, on itsenäisen asemansa ja vähäisten jäsenmääriensä vuoksi ollut suojassa Venäjän voimakkaalta vaikuttamiselta.⁸³⁰

826 Maija Penttilä, "Venäläinen ortodoksisuus ja venäjänkieliset ortodoksit Suomessa pysyvinä ja muutoksessa," *Uskonnontutkija – Religionsforskaren* 13, nro 2 (2024): 17, <https://doi.org/10.24291/uskonnontutkija.148099>.

827 Moskovan patriarkaatin alaisten seurakuntien jäsenmääriä ei ole julkisesti tiedossa, mutta niiden on arvioitu olevan 3 000–4 000 välillä. Metso ja Lalu, "Collateral Impacts of the war", 86.

828 Haastattelu 5; Salovaara, "Seura selvitti: Moskovan ortodoksisen kirkon erikoiset käännökset Helsingissä".

829 Elina Jämsen, "Isä Orestin piina: 'Minun on vaikea hyväksyä Kirillin puheita,'" *Yle*, 24.4.2022, <https://yle.fi/a/3-12412007>.

830 René Nyberg, *Patriarkkoja ja oligarkkeja* (Helsinki: Siltala, 2019), 78. Suomen ortodoksisen kirkon jäsenmäärä, joka on pysynyt vuosien ajan suhteellisen vakaana, on noin 1 % kaikista Suomen kansalaisista. Jäsenistä noin viidennes puhuu äidinkielenään jotain muuta kuin suomea, ruotsia tai koltansaamea ja suurimman kielivähemmistön muodostavat venäjänkieliset. Vuonna 2022 Suomen ortodoksisesta kirkosta erosi 1 178 jäsentä, mikä professori Pekka Metson mukaan voidaan nähdä reaktiona kirkon tuomitsevalle suhtautumiselle Venäjän hyökkäyssotaan, mikä on saattanut herättää osassa kirkon venäläistaustaisesta väestöstä ärtymystä. "Suomen ortodoksinen kirkko," luettu 27.10.2025, <https://ort.fi/suomen-ortodoksinen-kirkko/>; Janica Pörhönen, "Suomen Moskovan patriarkaatin alaiset ortodoksiset seurakunnat ovat itsenäisesti hallinnollisia ja niiden johtajana toimii Moskovan ja koko Venäjän patriarkka," *Maaseudun Tulevaisuus*, 5.4.2024, <https://www.maaseuduntulevaisuus.fi/uutiset/989cce80-35c3-4039-aec7-af954d52f21e>.

Sodalla on ollut huomattavia vaikutuksia Suomen ortodoksiseen kirkkoon, joka on esimerkiksi saanut uusia ukrainalaisia jäseniä⁸³¹, mutta myös kohdannut sisäistä vastarintaa Ukrainaa tukeville kannanotoille.⁸³² Haasteet eivät sinänsä ole mitään uutta. 2000-luvulla eli käytännössä arkkipiispa Leon kaudella (2001–2018) Suomen ortodoksista kirkkoa ovat vaivanneet sisäiset valtataistelut, vakavat työsuhderiidat ja taloudelliset epäselvyydet, joista osaa on puitu oikeudessa asti.⁸³³ Vuonna 2020 kirkon tilanne kriisiytyi niin pahaksi, että sen johto kutsuttiin Istanbuliin Konstantinopolin patriarkka Bartolomeoksen puhutteluun.⁸³⁴ Erään asiantuntija-arvion perusteella taustalla ei ole ollut kuitenkaan Venäjän valtiollista vaikuttamista, vaan kyse oli ainoastaan kirkon sisäisistä ristiriidoista.⁸³⁵

Suorin ja ilmiselvin vaikuttamistapaus Suomen ja Venäjän kirkkosuhteissa tapahtui vuonna 2014, jolloin Venäjän ortodoksinen kirkko yritti asettaa ehdoksi Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kanssa käytävien oppineuvottelujen jatkamiselle sen, että Suomen kirkko julkaisisi yhteisen julkilausuman, jossa molemmat kirkot tuomitsisivat homoseksuaaliset suhteet synnillisinä ja Jumalan tahtoa vastaisina.⁸³⁶ Tämä yritys epäonnistui, mutta osoitti selkeästi Venäjän pyrkimyksiä rakentaa kansainvälisiä konservatiivisen arvoalueen koalitioita. Sama ilmiö esiintyi vuoden 2016 suomalais-ugrilaisen pappeuskokouksen yhteydessä, joka järjestettiin ensimmäistä kertaa Venäjällä. Kokouksen puheissa ja keskusteluissa korostuvat seksuaalieettiset kysymykset muiden teologisten kysymysten kustannuksella.⁸³⁷

831 Helsingin ortodoksinen seurakunta, "Ukrainalainen yhteisö kasvaa vauhdilla – muutamassa viikossa yli 50 uutta seurakuntalaista," 23.10.2024, <https://hos.fi/ukrainalainen-yhteiso-kasvaa-vauhdilla-muutamassa-viikossa-yli-50-uutta-seurakuntalaista/>.

832 Ayla Albayrak, "Metropoliitta tyrmaa ohjeen rukoilla Ukrainan puolesta: 'Ei missään nimessä saa lukea,'" *Helsingin Sanomat*, 20.2.2025, <https://www.hs.fi/suomi/art-2000011046847.html>.

833 Outi Salovaara, "Ortodoksikirkon riidat kärjistyivät: Arkkipiispa Leo syyttää metropoliitta Arsenia ikä- ja etnisestä rasismista," *LongPlay*, 26.6.2020, [Helsingin Sanomat, 13.7.2021, <https://www.hs.fi/feature/art-2000007813397.html>.](https://www.longplay.fi/lyhyet/ortodoksikirkon-riidat-karjistyivat-arkkipiispa-leo-syyttaa-metropoliitta-arsenia-ika-ja-; Tommi Nieminen,)

834 Outi Salovaara, "Ortodoksikirkon kriisissä historiallinen käänne – Suomen kaikki piispat patriarkan puhutteluun Konstantinopoliin ensi viikolla," *Suomen Kuvalehti*, 2.10.2020, <https://suomenkuvalehti.fi/kotimaa/ortodoksikirkon-kriisissa-historiallinen-kaanne-suomen-kaikki-piispat-patriarkan-puhutteluun-konstantinopoliin-ensi-viikolla/>.

835 Haastattelu 13.

836 Heta Hurskainen, "Mistä keskustellaan ja millä tavalla? Suomen evankelis-luterilaisen ja Venäjän ortodoksinen kirkon oppineuvottelujen päätyminen ekumenisen metodin näkökulmasta," *Teologinen aikakauskirja*, 121, nro 4 (2016): 322–336, <https://journal.fi/tatt/article/view/138614/86430>.

837 Haastattelu 9.

Vuoden 2014 jälkeen onkin katsottu Venäjän siirtyneen tiukempaan strategiaan: kirkkojen piirissä alettiin selkeästi määrittelemään, ketkä olivat sopivia kirkollisia yhteistyökumppaneita Suomessa ja ketkä eivät. Venäjän intresseille suotuisia tahoja suosittiin, kun taas muista ei puhuttu pahaa, mutta niistä, niiden toiminnasta ja teologisista näkemyksistä ilmaistiin epäsuorasti, että Moskovan patriarkaatin näkökulmasta vain konservatiivinen, perinteisiä arvoja korostava kristillisyyden oli hyväksyttävää ja toivottavaa.⁸³⁸ Vaikuttamista arvioidessa on kuitenkin oleellista huomioda, että yksittäiset suomalaiset uskonnolliset toimijat ja verkostot voivat olla kiinnostuneita tekemään yhteistyötä Venäjän vaikutuspiirissä olevien organisaatioiden kanssa omien intressiensä takia. Venäjällä on täten parhaat mahdollisuudet vaikuttaa sellaisten toimijoiden kautta, jotka kannattavat sen julklausumia konservatiivisia arvoja ja/tai nauttivat Venäjältä tulevasta rahallisesta tuesta.

Vaikka suora vaikuttaminen uskontokentällä on ollut Suomessa rajallista, digitalisaatio on tarjonnut uusia vaikuttamiskanavia. Venäläistäustaisille ortodokseille ympäri maailmaa venäjänkielisyys ja ortodoksinen identiteetti ovat korostuneet erityisesti digitaalisessa vuorovaikutuksessa ja perinteitä vahvistavassa tiedonvälityksessä informaatiovaikuttamisen kautta.⁸³⁹ Kuitenkin uskontovaikuttamisen ja arvolutautuneen hengellisen vaikutuksen tuloksellisuus Suomessa on rajoittunutta. Rajoitukset valtionrajojen ylittämisessä sekä henkinen etäännyminen ja Venäjää vastaan asetetut pakotteet ovat muuttaneet etenkin Moskovan patriarkaatin seurakunnissa toimivien asenteita.⁸⁴⁰

Globaalisti Venäjän viranomaiset ovat hyödyntäneet ortodoksisuutta ulkopoliittikansa tavoitteiden vahvistamiseen. Käytännössä Venäjän ortodoksinen kirkko ja sen papisto ovat toimineet narratiivien ”puhdistajina”, tulkaten Kremlin puheenvuoroja uskonnolliseksi kieleksi.⁸⁴¹ Venäjän vaikuttaminen Suomen uskontosektorilla onkin tapahtunut enimmäkseen Moskovan patriarkaatin kautta. 2000-luvun alussa vaikuttaminen tapahtui pääosin keskustelun ja näkökulmien kautta, mutta kehittyi hiljalleen tiukemmiksi vaatimuksiksi siitä, mitä ei tulisi hyväksyä.⁸⁴² Yhden asiantuntijan mukaan suomalaisten kirkollisten piirien tietynlainen ”sinisilmäisyys” on

838 Haastattelu 3.

839 Haastattelu 5.

840 Penttilä, ”Venäläinen ortodoksisuus ja venäjänkieliset ortodoksit Suomessa pysyvinä ja muutoksessa”, 17.

841 Intigam Mamedov, ”How are narratives sacralised? Russian dogma on the war in Ukraine,” *Contemporary Politics* 31, nro 3 (2025): 461–478, <https://doi.org/10.1080/13569775.2024.2387436>.

842 Heta Hurskainen, ”Mistä keskustellaan ja millä tavalla?”

ollut tekijä, joka on mahdollistanut vaikuttamista: ei ymmärretty, että Venäjän ortodoksisen kirkon esille nostamalla yhteiskunnallisilla kysymyksillä oli sisäpoliittisen merkityksen lisäksi myös ulkopoliittisia tarkoituksia.⁸⁴³

Vaikuttaminen on painottunut pehmeään vaikuttamiseen, kuten konservatiivisten arvojen kannattajien tukemiseen, joilla on pyritty luomaan jakolinjoja suomalaisen yhteiskunnan sisällä. Yhtenä tavoitteena Venäjällä on ollut sitoa Suomen venäjänkielisiä hengellisesti Moskovaan ja samalla heikentää heidän integroitumismahdollisuuksiaan suomalaiseen kirkolliseen yhteisöön. Myönteisen kuvan luominen Venäjästä on ollut keskiössä, mutta myös Venäjän ulkopoliittisten toimien legitimointi on ollut läsnä.

Varsinkin vuoden 2022 jälkeen vaikuttaminen on näkynyt siinä, että Venäjän hyökkäyssota Ukrainassa on pyritty kehystämään pyhänä sotana perinteisten arvojen puolesta ja hengellistä maailmaa uhkaavia länsimaisia ”maallisia” arvoja vastaan.⁸⁴⁴ Samalla kun Venäjän ortodoksinen kirkko on pyrkinyt rakentamaan maailmanlaajuista ortodoksista johtoasemaa, se on oikeuttanut Venäjän imperialismia ja laajentumispyrkimyksiä uskonnollisin perustein.⁸⁴⁵

5.5 Suurvaltapeliä ja verkostoitumista urheilun avulla

Urheilu on muodostanut olennaisen toimialueen Venäjän laaja-alaisen vaikuttamisen saralla 2000-luvulla. Toimialue on tarjonnut väylän vaikuttamiselle osana pyrkimystä palauttaa ja vahvistaa Venäjän suurvalta-asema kansainvälisessä politiikassa ja keinon saada laajaa kansainvälistä näkyvyyttä. Aihetta on Suomessa käsitelty hybridivaikuttamisen näkökulmasta kuitenkin vähäisesti,⁸⁴⁶ vaikka kyse on keskeisestä osasta Venäjän kulttuurivaikuttamisen strategiaa, joka ulottuu myönteisen imagon ja verkostojen rakentamista pitemmälle, tarkoitukselliseen

843 Haastattelu 3.

844 Heta Hurskainen et al., ”Pyhän sodan käsite on ortodokseille irvokas – mitä piilee patriarkka Kirillin julistuksen taustalla?” *Aamun Koitto*, 8.4.2024, <https://aamunkoitto.fi/maailmalta/pyhan-sodan-kasite-ortodokseille-irvokas-mita-piilee-patriarkka-kirillin-julistuksen>; Petteri Lalu, ”Sota ei ole pyhää!”, *Teologia.fi*, 14.10.2024, <https://teologia.fi/2024/10/sota-ei-ole-pyhaa/>; Kahla, ”Patriarkka Kirill historiapolitiikan toimijana.”

845 Haastattelu 9.

846 Tuomas Forsberg, ”Sport as Cultural Statecraft: Russia and the Kontinental Hockey League,” teoksessa *Russia's Cultural Statecraft*, toim. Tuomas Forsberg ja Sirke Mäkinen (Routledge, 2022), 217.

suurvalta-aseman pönkittämiseen ja geopoliittiseen vaikuttamiseen. Tutkimuksissa onkin argumentoitu, että Venäjälle kansainvälinen status merkitsee sekä ”pehmeän” että ”kovan vallan” resurssien hallintaa ja kykyä hyödyntää niitä.⁸⁴⁷

2000-luvun alusta lähtien Venäjällä urheilu – erityisesti jääkiekko, hiihto, taitoluistelu, voimistelu ja muut talvi- ja olympialajit – on systemaattisesti valjastettu osaksi suurvaltidentiteetin palauttamista ja vahvistamista. Tämä strategia ei ole pelkästään myönteisen maakuva luomista ja edistämistä, vaan se edustaa tietoista ja määrätietoista poliittista hanketta, jossa urheilu toimii välineenä Venäjän geopoliittisten tavoitteiden saavuttamiseksi. Venäjän kulttuurivaikuttaminen urheilun kautta on osa laajempaa strategiaa, jossa kulttuurisia teemoja käytetään instrumenttina kansallisen identiteetin määrittelyyn ja houkuttelevan kuvan luomiseen sekä kotimaassa että ulkomailla – mutta myös vaikutusvallan kanavien rakentamiseen.

Toisin kuin Neuvostoliiton aikana, Putinin aikakauden urheilupolitiikka – erityisesti toisen presidenttikauden jälkeen⁸⁴⁸ – on pyrkinyt luomaan kuvaa Venäjästä modernina ja normaalina kansainvälisenä toimijana hyödyntämällä yksityisen sektorin toimijoita ja markkinamekanismeja. Venäjän valtiollisilla toimijoilla on kuitenkin ollut keskeinen rooli sekä urheilusponsoreiden motivoinnissa että esimerkiksi dopingin käytön mahdollistajana ja jopa rohkaisijana. Tutkimusten ja riippumattomien raporttien perusteella venäläiset toimivat ovatkin systemaattisesti toteuttaneet dopingkontrollien manipulointia, erityisesti lajeissa, joissa Venäjä on pyrkinyt osoittamaan kansallista urheilumenestystään.⁸⁴⁹

Yksi selvimmistä osoituksista Venäjän määrätietoisestä pyrkimyksestä pönkittää suurvalta-asemaansa urheilun kautta on ollut globaalin mittaluokan urheilutapahtumien isännöinti 2000-luvulla. Venäjä on järjestänyt enemmän kansainvälisiä suurtapahtumia 2000-luvulla kuin koskaan aiemmin sen historiassa, mikä heijastaa johdonmukaista ja pitkäjänteistä strategiaa käyttää urheilua suurvaltanarratiivin

847 Jonathan Grix ja Nina Kramareva, “The Sochi Winter Olympics and Russia’s unique soft power strategy,” *Sport in Society* 20, nro 4 (2017): 471–472. <https://doi.org/10.1080/17430437.2015.1100890>.

848 Richard Arnold, “Sport and official nationalism in modern Russia,” *Problems of Post-Communism* 65, nro 2 (2018): 132, <https://doi.org/10.1080/10758216.2018.1425093>.

849 Mathew Dowling, Spencer Harris ja Marvin Washington, “When a Ban Is Not a Ban: Institutional Work and the Russian Doping Scandal,” *Journal of Sport Management* 36, nro 5 (2022): 433–445, <https://doi.org/10.1123/jsm.2021-0185>.

vahvistamisessa.⁸⁵⁰ Monet suurtahtumat ja projektit, kuten vuoden 2008 Kontinental Hockey Leaguen (KHL) perustaminen, 2014 Sotšin talviolympialaiset sekä vuoden 2018 jalkapallon maailmanmestaruuskilpailut ovat olleet hankkeita, joissa Venäjän presidentti Putinin toimijuus on ollut keskeinen.⁸⁵¹

Suomessa Venäjällä ja venäläisillä on ollut rooli huippu- ja kilpaurheilun saralla erityisesti rajat ylittävän yhteistyön ja kulttuurivaihdon muodoissa. Historiallisesti urheiluyhteistyö on sisältänyt harjoitusleirejä, valmentajien vaihtoa sekä yhteistyötä seuratasolla esimerkiksi Barents-urheiluyhteistyön puitteissa. Tämä ihmisten välinen vuorovaikutus urheilun kautta eroaa kuitenkin laajemmista hankkeista, jossa urheilu kytketään tiiviimmin Venäjän geopoliittisiin tavoitteisiin. Suomen kontekstissa KHL-tapaus edustaa selkeintä esimerkkiä siitä, miten tavallisen kulttuurivaihdon rajat ylitetään ja yhdistetään osaksi laajempaa kulttuurivaikuttamisstrategiaa.

Tapauskuvaus 6: KHL-projekti ja Jokerit

KHL perustaminen vuonna 2008 oli merkittävä käännekohta Venäjän urheilupolitiikassa ja edustaa klassista esimerkkiä siitä, kuinka urheilu voidaan valjastaa kulttuurivaikuttamisen välineeksi.⁸⁵² KHL:n poliittista ulottuvuutta korostaa se, että liigan perustamisen taustalla oli Vladimir Putin itse, joka tunnetaan jääkiekon innokkaana harrastajana. Hänen tavoitteenaan oli vahvistaa venäläistä kiekkoilua sekä Venäjän omakuvaa ja kansainvälistä asemaa johtavana keskuksena Euraasiassa suurten joukkuelajien saralla.⁸⁵³

Huolimatta sarjan tavoitteesta ja virallisesta linjasta pyrkiä esiintymään epäpoliittisena toimijana, ei liigan perustaminen ollut täten pelkästään urheilullinen tai kaupallinen päätös. Sen johto on ollut sen perustamisesta lähtien syvästi integroitunut Venäjän poliittiseen ja taloudelliseen koneistoon. Liigan keskeisiä rahoittajia on muun muassa Gazprom ja liigan hallituksen puheenjohtajana on

850 Pia Koivunen, "International Events in the Service of Cultural Statecraft: The Sochi Olympics and the World Festival of Youth and Students," teoksessa *Russia's Cultural Statecraft*, toim. Tuomas Forsberg ja Sirke Mäkinen (Routledge, 2022), 184.

851 Koivunen, "International Events in the Service of Cultural Statecraft," 199.

852 Forsberg, "Sport as Cultural Statecraft," 220.

853 Ibid., 206.

toiminut Putin-yhteyksistään tunnettu suurliikemies Gennadi Timtšenko.⁸⁵⁴ KHL:n tarkoituksena on ollut palauttaa Venäjä maailman jääkiekon keskuksiksi ja luoda vaikutuskanavia entisen Neuvostoliiton alueelle ja sen ulkopuolelle. Sarjan virallinen linja, mikä korosti politiikan ja urheilun erottamista, auttoi hämärtämään liigan todellisen poliittisen luonteen.⁸⁵⁵ Merkittävä ja usein vähemmälle huomiolle jäänyt aspekti KHL:n toiminnassa on ollut korruptio ja laittomat taloudelliset verkostot.⁸⁵⁶ Tutkivat toimittajat ovat osoittaneet, että KHL:n rahoituksessa on mukana epämääräisiä rahasiirtoja, veroparatiisiyhtiöitä ja korruption tunnusmerkkejä.⁸⁵⁷

Venäjän vaikutusta Suomessa käsitelleessä poliittisessa keskustelussa KHL:ää ei ole pidetty uhkana, lukuun ottamatta muutamia varoituksia siitä, että suomalaiset suhtautuvat venäläiseen läsnäoloon liian naiivin optimistisesti.⁸⁵⁸ Huomionarvoista on, että sarjan poliittista ulottuvuutta ei Suomessa alkuvuosina juurikaan tiedostettu tai ymmärretty. Tätä kuvastaa se, että Suomen poliittinen eliitti on ollut käytännössä vaiti KHL:n poliittisesta roolista, vaikka media onkin käsitellyt sarjaa laajemmin osana Venäjän hybrdivaikuttamista. Toisaalta KHL:ää ei myöskään ole tunnustettu Venäjän ja Suomen välisen yhteistyön ja lähentymisen päävälineeksi.⁸⁵⁹ Liigan matala poliittinen profiili on kuitenkin saattanut vaikuttaa poliittisesti juuri epäsuorudellaan: se loi kuvaa Venäjästä normaalina maana, jonka kanssa länsimaalaiset jääkiekkofanit voivat jakaa yhteisen urheiluhenkisen kulttuurin.⁸⁶⁰

854 Elisabeth Braw, "Can Putin's Professional Hockey League Challenge the NHL?," *Foreign Policy*, 1.4.2016, <https://foreignpolicy.com/2016/04/01/the-troubled-rebirth-of-russian-hockey-kontinental-hockey-league-playoffs/>. Gazpromin ja urheilun yhteyksistä Venäjällä on kirjoittanut Veli-Pekka Tynkkynen artikkelissa "Sports Fields and Corporate Governmentality: Gazprom's All-Russian Gas Program as Energopower," teoksessa *Critical Geographies of Sport: Space, Power and Sport in Global Perspective*, toimittanut Natalie Koch (Routledge, 2017), 75–92.

855 Forsberg, "Sport as Cultural Statecraft", 220.

856 Toisaalta Mika Aaltola, Ulkopoliittisen instituutin entinen johtaja, oli arvioinut vuoden 2019 kirjassaan, että kansainvälisesti turbulentissa toimintaympäristössä olisi mahdollista, että Jokerit voisi toimia rahanpesun välineenä, jolla olisi yhteyksiä korruptioon ja vaalivaikuttamiseen. Mika Aaltola, *Poutasään jälkeen* (Docendo, 2019), 81.

857 Ks. esim. Minna Knus-Galan & Jyri Hänninen, "Venäläisen rahan varjossa: käsikirjoitus," *Yle MOT*, 6.10.2021, <https://yle.fi/a/20-312235>; ks. myös Jyri Hänninen, "Analyysi: MOT jäljitti Hartwall Areenan omistajan miljoonia – rahat ovat peräisin Putinin miehiltä," *Yle*, 2.9.2022, <https://yle.fi/a/74-20000109>.

858 Ks. esim. Rai Suihkonen, "Tiedustelu-upseerin näkemys: Venäjän varjossa oltava valveilla," *Karjalainen*, 10.1.2018, <https://www.karjalainen.fi/uutiset/uutisalueet/kotimaa/item/168426>.

859 Forsberg, "Sport as Cultural Statecraft", 207, 217.

860 *Ibid.*, 207.

Tästä näkökulmasta Helsingin Jokerien liittyminen KHL:ään vuonna 2014 oli merkityksellinen KHL-projektin kannalta.⁸⁶¹ Se oli symbolinen voitto, joka edesauttoi Venäjää – länsimaisten pakotteiden aikana – esiintymään normaalina eurooppalaisena urheilumaana.⁸⁶² Taustalla oli vuonna 2013 tapahtunut omistusjärjestely, jossa venäläiset Suomen kansalaiset Gennadi Timtšenko ja Roman Rotenberg hankkivat 49 prosentin osuuden sekä Jokereista että omistajuuden Hartwall-areenaan.⁸⁶³ Kyseessä oli KHL:n pitkäjänteinen strategia laajentua muihin Euroopan pääkaupunkeihin, ja Jokerien liittyminen olikin osa KHL suurvaltaprojektia- ja projisointia. Toiminta tarjosikin Venäjälle informatiivisen ja symbolisen profiloitumisen eurooppalaisena toimijana, missä Jokerien liittyminen kuvattiin tavallisena kansainvälisenä urheiluliiketoimintana, vaikka sarjalla oli syvät yhteydet Putinin lähipiiriin.⁸⁶⁴ Jokerien pitkäaikainen ja entinen omistaja Harry Harkimo on vuoden 2022 jälkeen osoittanut katumustaan Jokereiden myynnistä suomalaisvenäläiselle oligarkkiparille.⁸⁶⁵

Jokereiden kannattajat eivät kuitenkaan omaksuneet Venäjä-myönteistä maailmankuvaa – vierasmatkoilla Venäjällä käytiin harvakseltaan eikä venäläisten omistajien roolista erityisesti pidetty. Kriittisin osa Jokereiden kannattajista päätti, ettei seuraa Jokereiden KHL-taivalta ollenkaan, ja sen kannattajayhdistys vaati

861 Jyri Backman ja Bo Carlsson, "Jokerit's move to KHL: an odd momentum in the commercialization of Nordic elite ice hockey," *Sport in Society* 23, nro 3 (2020): 518. Sekä Tampereen Tappara että Oulun Kärpät saivat tarjouksen liittyä KHL:ään liigan perustamisen yhteydessä vuonna 2008, mutta päättivät jatkaa SM-liigassa KHL:n epävarmuuden vuoksi. Ibid., 509.

862 Forsberg, "Sport as Cultural Statecraft", 220.

863 Backman ja Carlsson, "Jokerit's move to KHL", 510–511.

864 Tuulia Kössö, "Tällaiset kytkökset Jokereilla on Vladimir Putinin lähipiiriin," *Yle*, 25.2.2022, <https://yle.fi/a/3-12333758>; Ninni Sandelius, "Jokerien umpikuja – KHL on Venäjän suurvaltapropagandaa ja mainetahra, josta joukkueen on vaikea päästä eroon," *Apu*, 12.9.2022, <https://www.apu.fi/artikkelit/jokerit-umpikujassa-khl-venajan-propagandaa-ja-vaikea-mainetahra>.

865 Teemu Suvinen, "Hjallis Harkimo myönsi jälleen – takki kääntynyt täysin Jokerien suhteen," *Ilta-Sanomat*, 5.11.2023, <https://www.is.fi/jaakiekkko/art-2000009970117.html>. Harkimon myynnin taustalla on arvioitu muun muassa olleen Hartwall Areenan toiminnan raskas taakka, vähentynyt kiinnostus jääkiekkobisneksestä ja Jokerien taloudelliset tappiot. Backman ja Carlsson, "Jokerit's move to KHL", 511.

seurajohdolta sekä Minskin Dynamon boikotointia Valko-Venäjän 2020 presidentinvaalien jälkeisten mielenosoitusten kovakouraisen tukahduttamisen vuoksi että sarjan jättämistä jo ennen helmikuuta 2022.⁸⁶⁶

Keväällä 2019 omistajuusrakenteessa tapahtui muutos, kun Jari Kurri, entinen NHL-tähti, osti Jokerin kokonaisuudessaan itselleen. Vuonna 2019 Kurri myi kuitenkin 40 prosentin osuuden Jokereista Norilsk Nickel Harjavalta Oy:lle, joka on osa konsernia, jonka pääomistaja on venäläinen oligarkki Vladimir Potanin.⁸⁶⁷ Venäjän aloitettua laajamittaisen sodan Ukrainaa vastaan Jokerit vetäytyi KHL:stä osana laajempaa joukkopakoa kesken kauden, kun venäläisiä kytköksiä alettiin arvioida länsimaissa uudelleen.⁸⁶⁸ Tämän seurauksena Jokerien omistus siirtyi täysin Jari Kurrille, Kurrin ostaessa Jokerit itselleen takaisin.⁸⁶⁹ Arvioitaessa KHL:n vaikuttamispotentiaalia ja kytkeytymistä suomalaiseen politiikkaan on hyvä muistaa, että liigaa ei pidä tarkastella kuitenkaan puhtaasti poliittisena projektina. Sillä on ollut myös urheilullisia, taloudellisia ja viihteellisiä arvoja, joten sen vaikuttamisen suunnitelmallisuutta ei pidäkään liioitella. Joka tapauksessa, tarkasteltaessa urheilun välineellistämistä politiikan välineenä sekä KHL:ää ja Jokereita yksittäisenä tapauksena, on huomionarvoista, kuinka yhteiskunnallisia rakenteita ja arkipäiväisiä poliittisesti merkittäviä sidoksia voidaan käyttää osana laajempaa kulttuurivaikuttamista. Suuremmissa kuvassa KHL on ollut osa määrätietoista pyrkimystä haastaa länsikeskeinen maailmanjärjestys ja luoda potentiaalisia vaikutuskanavia, jotka palvelevat Venäjän geopoliittisia tavoitteita.

5.6 Johtopäätökset

Kulttuurisuhteita ei voida sivuuttaa tarkasteltaessa Venäjän laaja-alaista vaikuttamista. Kremlin näkökulmasta niillä on aina ollut oma tärkeä merkityksensä poliittisten päämäärien saavuttamisessa. Kulttuurin kautta voidaan edistää

866 Mika Moilanen, "Boikotilla uhanneet kannattajat tyytyväisiä, kun Jokerit ei lähtenyt Minskiin: 'Toivottavasti tällä on merkitystä myös siellä oleville ihmisille,'" *Helsingin Sanomat*, 3.9.2020, <https://www.hs.fi/urheilu/art-2000006623174.html>; Sakari Lund ja Simo Arkko, "Jokerien kannattajilta raju vaatimus Ukrainan tilanteen takia – fanien johtohahmo avaa päätöksen taustat: 'Emme kannusta Jokereita KHL:ssä,'" *Yle*, 22.2.2022, <https://yle.fi/a/3-12329209>.

867 Backman ja Carlsson, "Jokerit's move to KHL", 518.

868 Hinni Hirvonen, "Jokerit jättää KHL:n kauden kesken – 'Maailmassa eletään juuri nyt todella vaikeita aikoja,'" *Yle*, 25.2.2022, <https://yle.fi/a/3-12333378>.

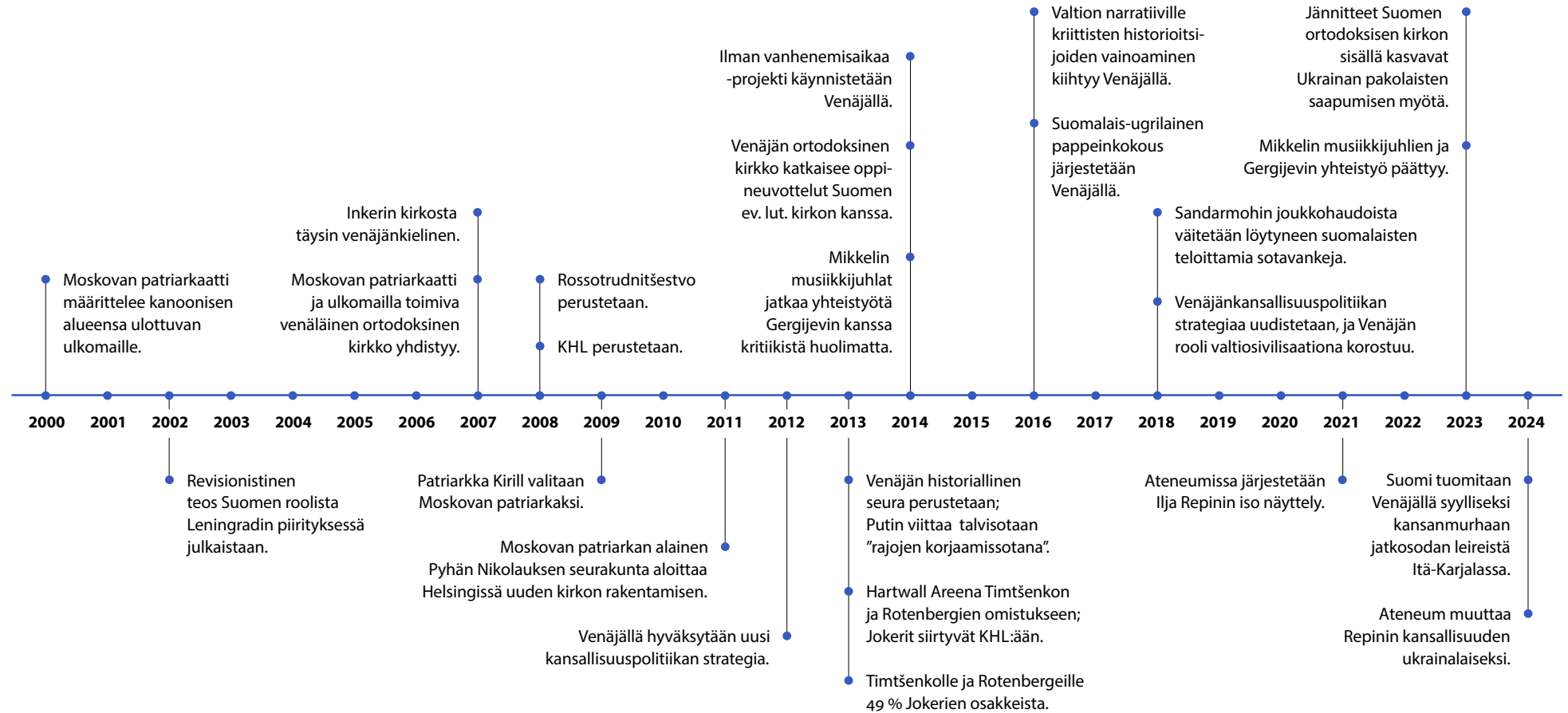
869 Matti Lehtisaari, "Jokerit siirtyy täysin Jari Kurrin omistukseen," *Yle*, 14.4.2022, <https://yle.fi/a/3-12405740>.

päämäärien hyväksyttävyyttä, parantaa maakuva ja sitoa etenkin kulttuurisesti jo valmiiksi likeisiä valtioita tiukemmin osaksi Venäjän vaikutusvaltapiiriä. Kulttuurisuhteet voivat kytkeytyä myös taloudellisiin ja tiedusteluverkostoihin sekä esimerkiksi korruptioon tai rahanpesuun.

Venäjä on käyttänyt kulttuurista vaikutusvaltaansa myös suhteissa Suomeen. Suurimmaksi osaksi se on kuitenkin ollut molempia osapuolia hyödyttävää kulttuurivaihtoa, tieteellistä ja koulutusyhteistyötä, eikä kulttuurisuhteita politisoitu kylmän sodan päättymisen jälkeen samaan tapaan kuin neuvostoaikana. Yksittäistapauksissa voidaan löytää jälkiä systemaattisemmasta vaikuttamisesta, mutta pääsääntöisesti pyrkimyksenä on ollut yleinen maakuvan parantaminen ja verkostojen luominen. Tässä Venäjä ainakin joltain osin saavuttikin tavoitteitaan. Poikkeuksena on ollut Venäjän aggressiivinen historiapolitiikka, jossa se on pyrkinyt käyttämään historiaan liittyviä tekaistuja väitteitä ja tulkintoja oman propagandansa välineenä etenkin vuoden 2014 jälkeen. Putinin ohjauksessa historiapolitiikan ensisijainen tavoite on ollut vaikuttaa venäläisten omiin historiakäsityksiin, mutta joiltakin osin ne ovat välittyneet Suomen ja muiden naapurimaiden julkiseen keskusteluun. Vaikutus suomalaisten historiakäsityksiin on ollut ilmeisen vähäinen.

Kulttuurisuhteiden kokonaisuudessa muodostavat vuodet 2012–2014 ajallisen taitekohdan. Venäjän politiikan jyrkkenemisen ja Krimin valtauksen myötä myös kulttuurisuhteisiin alettiin suhtautua entistä varauksellisemmin ja vuoden 2022 täysimittaisen hyökkäyksen jälkeen ne katkesivat institutionaalisella tasolla käytännössä kokonaan. Syynä tähän oli kuitenkin ennemminkin moraalinen närkästys ja sen signaointi kuin pyrkimys Venäjän vaikutusvallan patoamiseen kulttuuri- ja tiedeyhteistyön kentällä. Moni kulttuuri- ja tiedealan haastateltu ei pitänyt Venäjän valtion toimintaa sellaisena, että se olisi itsessään Suomen kannalta ongelmallista.

Kuvio 8. Venäjän laaja kulttuurivaikuttaminen ja Suomi: aikajana 2000–2024.

6 Tutkimuksen johtopäätökset

Sinikukka Saari (vastuukirjoittaja), Tuomas Forsberg, Matti Pesu ja Katri Pynnöniemi

6.1 Venäjän tavoitteet pysyvät Suomen etujen vastaisina

Jo kliseeksi muodostuneen Winston Churchillin lausuman mukaan Venäjä on mysteeriin kiedottu pulma, joka on piilotettu arvoituksen sisälle, mutta joka voidaan mahdollisesti ratkaista tarkastelemalla Venäjän kansallisia intressejä. Venäjä määrittelee keskeisiksi kansallisiksi eduikeeseen suurvaltastatuksen palauttamisen ja eurooppalaisen turvallisuusjärjestyksen muokkaamisen sellaiseksi, että Venäjän erityislaatuinen ”valtiosivilisaation” asema ja oikeus naapurimaidensa suvereni-teettia rajoittavaan etupiiriin tunnustetaan kansainvälisesti.⁸⁷⁰ Käytännössä nämä tavoitteet toimivat Venäjän ulkopolitiikan ja epäsymmetrisen vaikuttamistoiminnan johtotähtinä, joita eri sektoreilla toteutettu toiminta pyrkii kukin omalta osaltaan edistämään.

Vaikka esimerkiksi geoeconomisessa vaikuttamisessa käytetään taloudellisia välineitä, toiminnan pohjimmaiset päämäärät heijastelevat Venäjän ulko- ja turvallisuuspolitiikan keskeisiä tavoitteita – ennen kaikkea maan kansainvälisen aseman ja suurvaltastatuksen vahvistamista. Venäjän toiminnassa taloudelliset päämäärät ovatkin viimekädessä olleet suurvaltapolitiikalle alisteisia viimeistään vuodesta 2012 – Putinin kolmannen presidenttikauden alusta – alkaen. Myös esimerkiksi kulttuurisessa, historiaan liittyvässä sekä venäläisvähemmistöön kohdistetussa vaikuttamisessa voidaan havaita Venäjän valtiosivilisaatiota, Venäjä-keskeistä maailmankuvaa ja imperialistista suurvalta-ajattelua pönkittäviä piirteitä. Venäjä on ulkopolitiikassaan aktiivisesti pyrkinyt muuttamaan eurooppalaisen turvallisuusjärjestyksen perusteita vähintään vuodesta 2009 alkaen,

870 Ks. erityisesti Venäjän Federaation turvallisuusstrategia vuodelta 2021 ja ulkopolitiikan konsepti vuodelta 2023. Ukaz Prezidenta Rossijskoi Federatsii ot 02.07.2021, no. 400, *O Strategii natsionalnoi bezopasnosti Rossijskoi Federatsii*, <http://www.kremlin.ru/acts/bank/47046>; Ukaz Prezidenta Rossijskoi Federatsii ot 31.03.2023 no. 229 *Ob utverždenii Kontseptsii vnešnei politiki Rossijskoi Federatsii*, <http://www.kremlin.ru/acts/bank/49090>.

jolloin presidentti Dmitri Medvedev esitteli Venäjän aloitteen uudesta Euroopan turvallisuusarkkitehtuurista. Harvat Suomessa tai muualla Euroopassa olivat kuitenkaan valmiita uskomaan, kuinka pitkälle Venäjä olisi valmis menemään tämän päämäärän saavuttamiseksi. Viimeisen 15 vuoden aikana Venäjän näkemys nykyisen järjestyksen epäoikeudenmukaisuudesta on pysynyt samana, mutta keinot sen muuttamiseksi ovat väkivaltaistuneet ja kompromissihaluttomuus on vahvistunut. Moskova lisäksi näkee Euroopan nopeasti luhistuvana rakennelmana.

Muutoksen voi konkreettisesti nähdä esimerkiksi valtapiireihin syvästi verkottuneen, tiedustelupalveluita lähellä olevan SVOP-ajatushautomon kunniapuheenjohtajan ja Moskovan talouskorkeakoulu (Vysšaja škola ekonomiki) -yliopiston entisen dekaanin Sergei Karaganovin tulkinnoista. Vuonna 2015 hän toimi Etyjin puitteissa kootun "merkittävien henkilöiden ryhmän" (Group of Eminent Persons) jäsenenä.⁸⁷¹ Ryhmän tehtävänä oli pohtia eurooppalaisen turvallisuusjärjestelmän tulevaisuutta ja ratkaisua Venäjän ja lännen erimielisyyksiin. Silloinkaan sopua ei syntynyt ja Karaganov jätti eriyvän mielipiteensä raporttiin:

"Teksti on yhä suurelta osin suunnattu menneisyyteen, tähtäimenään aiemman tilanteen palauttaminen, kutakuinkin sellaisenaan. Mutta tilanne Euroopassa ja sen ympärillä on muuttunut ja tulee muuttumaan dramaattisesti. Valitettavasti monet lausunnot ja suositukset ovat epärealistisia tai jopa haitallisia. Sen pääpaino on tehdä tällaisesta vastakkainasettelusta "turvallisempi".⁸⁷²

Siltoja Euroopan ja Venäjän välillä ei kuitenkaan vielä vuonna 2015 kokonaan poltettu, vaan Venäjälläkin toivottiin yhä keskustelun ja "vakavien diplomaattisten ponnistelujen" jatkuvan sovun löytämiseksi. Nyt, kymmenen vuotta myöhemmin, Karaganovin näkemykset ovat jyrkentyneet ja hänen näkemyksensä mukaan Venäjä-keskeinen uusi euraasialainen järjestys olisi nousemassa eurooppalaisen järjestyksen tilalle. Hänen mukaansa tällaisella kehityksellä olisi suoria seurauksia myös Suomelle rajavaltiona:

"Sotilaallista toimintaa Venäjän rajaseuduilla on vähennettävä, ja vastavuoroista de-eskalaatiota tarvittaisiin. Mitä tulee suomalaisiin naapureihimme, on etujemme mukaista, että heidät eliminoidaan sodan

871 Ryhmään kuului myös Ulkopoliittisen instituutin silloinen johtaja Teija Tiilikainen.

872 *Back to Diplomacy. Final Report and Recommendations of the Panel of Eminent Persons on European Security as a Common Project* (OSCE, 2015), <https://www.osce.org/sites/default/files/f/documents/2/5/205846.pdf>.

sattuessa. Heidän olisikin siis syytä harkita sotilaallisen läsnäolonsa radikaalia vähentämistä omalla alueellaan. Saatamme jossain vaiheessa päästä sopimukseen, mutta eurooppalaista turvallisuusjärjestelmää ei enää ole. Se on kuollut Euroopan mukana. Eurooppa on rappiolla, emmekä enää tarvitse eurooppalaista turvallisuusrakennetta. Tarkastelumme tapahtuvat Euraasian järjestyksen puitteissa. Eurooppa on vain epämiellyttävä, läntinen sivuverso Euraasiasta”⁸⁷³

Karaganov ei luonnollisesti edusta Venäjän valtiojohtoa, mutta hän on läpi vuosien toiminut ulkopoliittisen eliitin epävirallisena ideologisena suunnannäyttäjänä. Lisäksi hän vahvistaa ja propagoi edelleen Kremlin ulko- ja turvallisuuspoliittisia näkemyksiä. Hänen puolivirallisesta asemastaan osaltaan kertoo jo aiemmin mainittu nimitys Etyjin merkittävien henkilöiden ryhmään Venäjän edustajana. EU:n asettamien henkilöpakotteiden alaisen Karaganovin näkemykset ovatkin todennäköisesti varsin lähellä Venäjän valtiojohtoon strategisen tason ajattelua.

Mikään ei viittaa siihen, että Venäjä olisi muuttamassa näkemystään tarpeesta uudelle etupiireihin perustuvalla turvallisuusarkkitehtuurille seuraavien vuosien aikana. Venäjä on läpi sodan toistanut näkemystään siitä, että Ukrainan sota ei voida ratkaista puuttumatta Euroopan turvallisuusjärjestystä koskeviin ”juurisyihin”. Kuten Ukrainan sotaan liittyvissä kansainvälisissä neuvotteluissa on nähty, Venäjä pyrkii sivuuttamaan eurooppalaiset johtajat ja käymään keskustelua niin Ukrainasta kuin Euroopan turvallisuusarkkitehtuurista suoraan Yhdysvaltojen edustajien kanssa.⁸⁷⁴

Venäjän visioima eurooppalainen järjestys on Suomen etujen vastainen, joten Suomen suhteita Venäjään tullaan tulevana vuosina suurella todennäköisyydellä hoitamaan vastakkainasettelun olosuhteissa. On realistista olettaa, että Venäjän Suomeen kohdistama laaja-alainen vaikuttaminen jatkuu vähintään nykyisenkaltaisena ja sisältää ajoittain suurempaa painostusta sekä koersiivisiä keinoja ja operaatioita. Samalla on tiedostettava, että muualla Euroopassa sabotaasioperaatiot ovat lisääntyneet merkittävästi vuoden 2022 jälkeen, mikä on

873 Karaganovin haastattelu julkaistiin marraskuussa saksalaisessa Multipolar-verkkolehdeissä. Éva Péli, ”Sollte es zu einem großen Krieg kommen, wird Europa einfach aufhören zu existieren,” *Multipolar*, 14.11.2025, <https://multipolar-magazin.de/artikel/interview-karaganow>.

874 Yhdysvaltojen uuden turvallisuusstrategian (2025) valossa näyttää jopa siltä, että päämäärä on osin jaettu Yhdysvaltojen ja Venäjän johdossa.

olennaisesti nostanut riskitasoa.⁸⁷⁵ Vastaavanlaista kehitystä ja siihen liittyviä suoria riskejä ei voida sulkea pois myöskään Suomen kohdalla. Venäjän Suomeen kohdistuvan painostuksen intensiteetti riippuu siitä, miten Moskova tulevana vuosina priorisoi Pohjois-Euroopan ja Suomen omien ulkopoliittisten tavoitteidensa kokonaisuudessa. Paluuta pehmeämpään uhkaympäristöön ei ole näköpiirissä.

6.2 Kahdenvälisen suhteen erityispiirteet heijastuvat vaikuttamisen luonteeseen

Erityissuhteen perintö

Kylmän sodan vuosina Suomen strategiseen kulttuuriin iskostui valtioviisaudeksi ymmärretty tapa ylläpitää vuoropuheluun ja hyviin kahdenvälisiin suhteisiin perustuvaa Venäjä-suhdetta, jossa Suomi oli myös valmis ottamaan huomioon Venäjän oikeutetuiksi katsotut turvallisuusintressit. Suomen ja Venäjän suhteen kehitys 2000-luvun kahden ensimmäisen vuosikymmenen aikana heijastaa tätä perinnettä. Suhde nojasi yhä ainakin osittain ajatukseen suomalais-venäläisen suhteen erityisyydestä, mikä johti taipumukseen tarkastella suhdetta ensisijaisesti kahdenvälisestä näkökulmasta ja toisinaan myös yliarvioimaan Suomen vaikutusvaltaa suhteessa Venäjän ulkopoliittikkaan. Kuten luvussa 3 tuotiin esiin, esimerkiksi miljardiluokan investointien Venäjälle uskottiin hillitsevän sen halua käyttää geoeconomista painostusta Suomea vastaan. Samanlaista logiikkaa oli havaittavissa myös turvallisuuspolitiikan (luku 2) saralla: jos Suomi edistäisi kansainvälistä suurvaltaliennytyä, Venäjä ei kokisi tarvetta uhitella lännelle ja Suomen oma turvallisuuspoliittinen liikkumavara kasvaisi. Jälkikäteen on nähtävissä että Suomen investoinneilla ja yhteistyötä painottavalla politiikalla oli kuitenkin hyvin vähän merkitystä Venäjän kansallisten etujen ja niiden mukaisen politiikan määrittelyssä.

875 Sam Jones, "Russia's hybrid warfare puts Europe to the test," *Financial Times*, 9.12.2025, <https://www.ft.com/content/2084e87d-d491-4852-8449-f90b73d4788b>; Charlie Edwards ja Nate Seidenstein, "The Scale of Russian Sabotage Operations Against Europe's Critical Infrastructure," *IISS Research Report*, elokuu 2025; Kacper Rekawek et al., "Russia's Crime-Terror Nexus: Criminality as a Tool of Hybrid Warfare," *GLOBSEC Report*, syyskuu 2025, <https://www.globsec.org/what-we-do/publications/russias-crime-terror-nexus-criminality-tool-hybrid-warfare-europe>.

Vaikka Venäjän keskeiset ulkopoliittiset päämäärät olivat vähintään vuodesta 2009 lähtien – ja Putinin presidentiksi paluun jälkeen nopeasti jyrkentyen – ristiriidassa Suomen tavoitteiden kanssa, tämän ristiriidan avoin esiintuominen oli suomalaistoimijoille usein vaikeaa. Niin kauan kuin Venäjä ei kahdenvälisessä kommunikaatiossaan suoraan haastanut Suomen politiikkaa tai valtiosuvereniteettia – vaikka se haastoiakin eurooppalaisen turvallisuusjärjestyksen peruseriaatteet laajemmalla ulkopoliittisella toiminnallaan – Suomessa oltiin taipuvaisia uskomaan, että Venäjä-suhdetta voitaisiin hoitaa ja hallita kahdenvälisellä dialogilla ja yhteistyöllä. Vaikka Suomi asteittain lisäsi omaa varautumistaan turvallisuusympäristön synkentyessä, tarjosi se Venäjän aiheuttamiin ongelmien poliittiseksi ratkaisuksi yhä edelleen luottamusta herättävien toimien ja vuoropuhelun vahvistamista.

Raportissa on kuvattu, kuinka suhteen perusasetelma – jossa suhteita kehystettiin hyväksi ja rakentaviksi, mutta joissa nähtiin ajoittaisia ”pistemäisiä” muistutuksia siitä, etteivät hyvät naapuruussuhteet olleet itsestäänselvyys – johti käytännössä siihen, että Suomi ennakoiki Venäjän mahdollisia reaktioita ja mukautti toimintaansa näiden oletusten perusteella. Tätä varovaisuutta ja provosoinnin välttämistä pidettiin Suomessa yleisesti pragmaattisena ja normaalina tapana toimia. Kyse ei siten ollut yksittäisistä virhearvioista tai yksittäisten henkilöiden valinnoista, vaan pikemminkin syvälle juurtuneesta toimintalogiikasta, jota vahvistivat kahdenkeskiseen luottamukseen perustuva ajattelu ja poliittisen kulttuurin konsensushakuisuus. Vaikka Suomen ja Venäjän välinen suhde vuoteen 2022 saakka painotti yhteistyötä, vuoropuhelua ja pragmaattisuutta, yksikään haastatelluista ei kuvannut suhdetta vaivattomaksi tai ongelmattomaksi. Valtaosa vastaajista erityisesti päätöksenteon ylimmillä tasoilla hahmotti Venäjän monin tavoin haastavaksi naapuriksi.

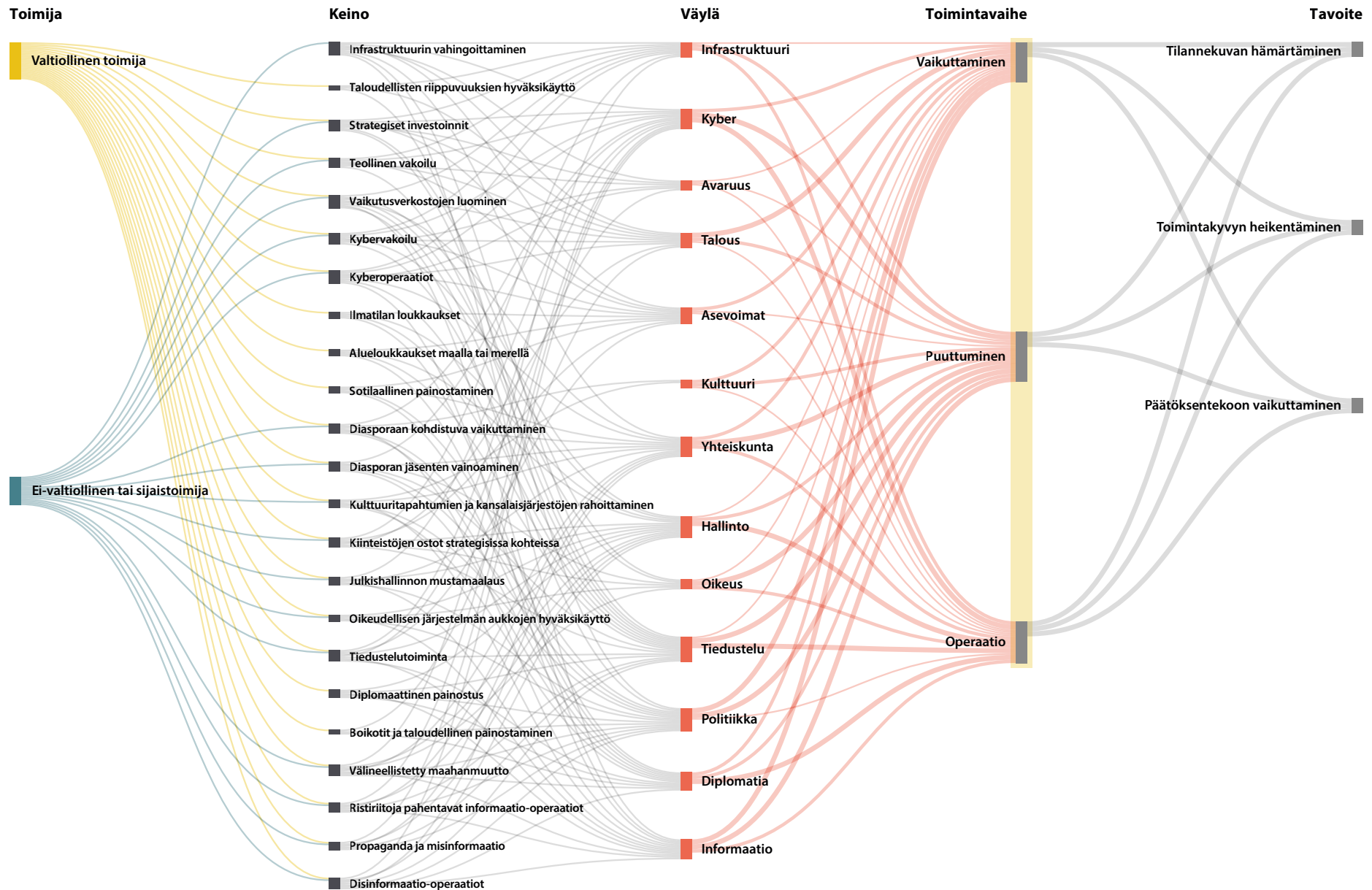
Kokonaiskuvan hahmottamisen haasteet

Venäjän vaikuttamistoiminta on kylmän sodan jälkeisessä epäideologisessa toimintaympäristössä ollut usein piilotetumpaa, eikä sitä ole aina tunnistettu. Näin on ollut erityisesti taloudellisissa suhteissa, joissa Venäjä nähtiin pitkään ainakin osittain osana Eurooppaa ja länttä. Toisin kuin sotilaallisen turvallisuuden alalla tai informaatiovaikuttamisen kohdalla, Venäjän geoekonomiseen vaikuttamiseen herättiin Suomessa varsin myöhään. Tunnistamista vaikeutti osaltaan toimijoiden epäsuhta: Venäjän taloudellinen toiminta oli huomattavasti strategisempaa ja ylhäältä johdettua, kun taas Suomessa päätöksiä tehtiin pääasiassa yksityisten yritysten omien etujen pohjalta, ilman valtiollista kokonaisharkintaa. Yksityiset toimijat eivät aina täysin ymmärtäneet rakenteellista epäsuhtaa, eivätkä viranomaiset tuoneet sitä välttämättä eksplisiittisesti esiin strategioissaan tai analyyseissään.

Kuten luvussa 1 todettiin, Venäjän laaja-alainen vaikuttaminen Suomessa ei tapahdu yhteiskunnallisissa siiloissa, vaan toimet leikkaavat käytännössä aina useita väyliä – eli kohdealueita – joihin vaikutetaan samanaikaisesti. Vastaavasti vaikuttamisen seuraukset voivat konkretisoitua välittömästi tai viiveellä, ja ne voivat ilmentyä eri yhteiskunnallisilla osa-alueilla tai kansainvälisissä suhteissa kuin missä vaikuttaminen alun perin tapahtui. Tästä huolimatta julkaisussa on käytännön syistä käsitelty Venäjän vaikuttamistoimintaa varsin perinteisesti sektoreittain. Temaattiset luvut yhdessä kuitenkin muodostavat kokonaiskuvan Venäjän laaja-alaisen vaikuttamisen keskeisistä keinoista, väylistä ja strategisista tavoitteista – kuten marraskuun lopulla 2024 julkaistussa tietotarvekuvauksessa pyydettiin.

Alla olevaan taulukkoon on koottu Venäjän vaikuttamistoiminnan keskeiset keinot, väylät ja tavoitteet Suomessa. Se perustuu pääosin raportin johdannossa esiteltyyn Hybriditorjunnan osaamiskeskuksen ja Euroopan komission yhdessä vuonna 2021 julkaisemaan hybridiuhkamaiseman käsitemalliin.

Kuvio 9. Diagrammi Venäjän Suomeen kohdistuneesta laaja-alaisesta vaikuttamisesta pohjautuen Hybrid CoE:n ja Euroopan komission kehittämään hybridiuhkamaiseman käsitelmalliin (2021).

Raportin analyysin pohjalta voidaan todeta, että Venäjän laaja-alainen vaikuttaminen Suomeen on pääosin tapahtunut laillisten ja avointen kanavien kautta. Toiminta on ollut enimmäkseen korkeantason diplomaattista vaikuttamista, verkottumista liike-elämän ja poliittisten toimijoiden kanssa sekä ajatustenvaihtoa ja yhteistyötä useilla eri tasoilla. Suoraa painostusta on käytetty vain harvoin, ja Suomeen kohdistuneet painostukselliset hybridioperaatiotkin ovat olleet luonteeltaan epäsuoraa ”maiseman muokkausta” pikemminkin kuin suoran sotilaallisen tai yhteiskunnan elintärkeitä tehtäviä vaarantavan uhkan rakentamista. Suomen ja Venäjän kahdenväliset suhteet pysyivät tiiviinä vielä vuoden 2014 jälkeenkin, eikä Venäjän toiminta Ukrainassa tai sen ulkopuolella johtanut kahdenvälisen suhteen perusteiden uudelleenarviointiin, vaikka tilannekuva synkkenikin. Heijastellen yhteistyön laajuutta ja monitasoisuutta Venäjän vaikuttamista Suomessa voidaan pitää laajana, mutta se ei lopulta ollut erityisen syvää.

Venäjän vaikuttaminen Suomessa on tyypillisesti ollut rohkaisua ja kannustamista tietäntyyppiseen toimintaan, pikemminkin kuin uhkailua ja painostamista. Tällaista latenttia tai epäsuoraa vaikuttamista ei aina olla päätöksentekijöiden parissa tunnistettu vaikuttamiseksi eikä turvallisuusnäkökulmaa ole erityisesti tuotu esiin. Esimerkiksi liike-elämässä Venäjän vaikutusverkostojen merkitystä ei useinkaan osattu tarkastella turvallisuuden näkökulmasta, ja tämä keskustelu oli julkisuudessaakin rajattua. Ottaen huomioon suomalaisen poliittisen kulttuurin erityispiirteet – vahvan maanpuolustushengen, uhrauksin lunastetun itsenäisyyden ja turvallisuuden sekä pitkäaikaisen kamppailun täyden suvereniteetin saavuttamiseksi – on oletettavaa, ettei suora, painostuksellinen toimintatapa olisi Suomessa tuonut Venäjän tavoitteille suotuisia tuloksia. Kylmän sodan perintönä Suomen poliittinen johto seurasi valppaasti tilanteita, joissa Venäjän johto pyrki suoraan puuttumaan tai rajaamaan Suomen itsemääräämisoikeutta. Juuri näin tapahtui vuoden 2021 lopulla, kun Venäjä ryhtyi ajamaan muutoksia Naton avointen ovien politiikkaan.

Varautumisen kaksijakoisuus

Raportin perusteella Suomen laaja-alaisen vaikuttamisen torjunta ja hybridi vaikuttamisen tunnistaminen on ollut kaksijakoista. Toisaalta Suomessa ollaan – syystäkin – yleitä yhteiskunnallisesta varautumisen kulttuurista ja kokonaisturvallisuuden toimintamallista.⁸⁷⁶ Suomalaisen resilienssiajattelun lähtökohdat painottavat reagointia normaaliolojen häiriöihin ja laajempiin disruptioihin. Erilaisiin

⁸⁷⁶ Turvallisuuskomitea, *Yhteiskunnan turvallisuusstrategia*. Valtioneuvoston periaatepäätös (Valtioneuvoston julkaisuja 2025), <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-762-1>.

häiriötilanteisiin – kuten palveluestohyökkäyksiin, infrastruktuuriin kohdistuviin iskuihin ja niin edelleen – usein reagoidaan ripeästi harjoitellun toimintamallin mukaisesti. Varautumisen kulttuuri laajemmin ei kuitenkaan painota systemaattista normaalioloihin sisältyvien haavoittuvuuksien kartoitusta ja seurantaa suhteessa vieraan valtion toimintaan.

Raportin analyysi vahvistaa näkemystä, jonka mukaan tietyt suomalaisen poliittisen kulttuurin piirteet – kuten konsensushakuisuus sekä pitkään vallalla olleet varovaisuus ja vähäsanaisuus Venäjään liittyvistä uhkista julkisessa keskustelussa – ovat laajemmassa kuvassa saattaneet vaikeuttaa Venäjän latentin laaja-alaisen vaikuttamisen tunnistamista.⁸⁷⁷ Lisäksi päätöksenteon eri tasojen ja sektoreiden tilannekuvien erot ovat vaikeuttaneet esimerkiksi Venäjän Suomeen kohdistuvan geoeconomisen strategian tunnistamista. Usein julkinen huomio lehdistön, tutkimuksen tai kansalaisaktiivisuuden kautta ovat – mahdollisesta aikalaisarvostelusta huolimatta – nostaneet tietoisuutta Venäjään liittyvistä riskeistä ja tuoneet päätöksentekijöiden ”hiljaisen tiedon” yleiseen keskusteluun ja lopulta johtanut parempaan yleiseen varautumiseen. Esimerkiksi venäläisten toimijoiden kiinteistökaupoista vallitsi erilaisia arvioita eri toimijoiden keskuudessa ja vasta toimittajien ja kansalaisten aktiivinen raportointi julkisuudessa yhtenäisti tilannekuvan yhteiskunnan ja päätöksenteon kaikilla tasoilla.

On syytä korostaa, että kansallinen konsensus keskeisissä turvallisuuspoliittisissa kysymyksissä on samanaikaisesti myös merkittävä voimavara. Toisin kuin EU-tasolla ja monessa eurooppalaisessa maassa venäläistoimijoiden vaali- tai mediavaikuttaminen ei ole ollut Suomessa laajaa.⁸⁷⁸ Näin on todennäköisesti osittain siksi, että suomalainen yksituumaisuus kansallisen turvallisuuden kysymyksissä ei nykyoloissa tarjoa helppoja pelipaikkoja ulkoapäin tulevalle hybrdivaikuttamiselle. Erityisesti suora painostuksellinen toiminta ja Suomen turvallisuuteen liittyvät hybrdivaikuttamisen keinot ovat Suomessa usein pantu merkillä varsin tarkasti ja niihin vastaaminen ei ole Suomessa – ainakaan toistaiseksi – näyttäytynyt yhteiskuntaa laajasti jakavana kysymyksenä. Myös informaatio- ja media-vaikuttamisessa suomalaiset päätöksentekijät ovat olleet varsin valveutuneita jo

877 Latentti hybrdivaikuttaminen käsitteenä, ks. Holger Mölder ja Vladimir Sazonov, ”Challenges to Homeland Security in Countering Latent Hybrid Threats During the War in Ukraine: The Case of Estonia,” teoksessa *Russian Influence Operations and the War in Ukraine*, toim. Vladimir Sazonov et al. (Springer, 2025), 235–260.

878 Ks. esim. *3rd EEAS Report on Foreign Information Manipulation and Interference Threats: Exposing the architecture of FIMI operations*, (European Union External Action, 2025), https://www.eeas.europa.eu/eeas/3rd-eeas-report-foreign-information-manipulation-and-interference-threats-0_en.

2000-luvun puolestavälistä alkaen ja venäläisen toiminnan tehokkuus Suomessa on ollut rajattua. Venäläisen Suomeen kohdistuvan informaatio- ja esimerkiksi historiapolitiittisen vaikuttamisen yleisö on kuitenkin pitkälti ollut – ja on edelleen – Venäjällä. Tämäkään ei toistaiseksi ole ollut merkittävä menestys: Venäjällä Suomi-kuva on selkeästi heikentynyt, joskaan ei täysin romahtanut.⁸⁷⁹

6.3 Suomeen kohdistunut vaikuttaminen eurooppalaisessa kontekstissa

Monet tämän tutkimuksen haastateltavista korostivat, että Suomi oli lähes kaikissa suhteissa eurooppalaista valtavirtaa Venäjä-politiikassaan – hyvässä ja pahassa. Pienen maan edustajina Suomen ulkopoliittikan tekijät ovat perinteisesti olleet varsin tietoisia maan viiteryhmästä. Kylmän sodan aikana Suomi pyrki asemoitumaan osaksi pohjoismaista viiteryhmää ja samalla halusi välttää sen vertailua Itä-Euroopan satelliittivaltioihin. Länsi-Saksan 1960–1970-luvun taitteessa käynnistetty Ostpolitik legitimoiti myös Suomen idänpolitiikkaa ja valtavirtaisti osaltaan liennytykseen, dialogiin ja suhteiden normalisoimiseen tähtäävää linjaa eurooppalaisella tasolla.

Kylmän sodan lopussa ja erityisesti Gerhard Schröderin valtakauden aikana (1998–2005) Saksan idänpolitiikan johtotähdiksi nousi usko kaupanteon Venäjää demokratisoivaan ja tiiviiseen yhteistyöhön sitovaan voimaan. Taloudellisen keskinäisriippuvuuden ja tiiviin korkean tason yhteydenpidon uskottiin luovan vaurauden lisäksi eurooppalaista vakautta. Saksan ja Venäjän tiivistä suhdetta jopa kadehdittiin Suomessa, ja se toimi usein vertailukohtana ja inspiraation lähteenä myös Suomen toiminnalle ja tavoitteille. Vakauten ja luottamukseen tähtäävää kahdenvälistä suhdetta Saksan ja Venäjän välillä pidettiin vastuullisena ja realistisena lähtökohtana länsi–Venäjä-suhteille. Suomalaiset toimijat olivat tietoisempia Suomen ja Venäjän välisestä epäsymmetriasta ja näin ollen astetta maltillisempia ja varovaisempia suhteen kehittämisessä ja tiivistämisessä – esimerkiksi energiayhteistyössä – kuin saksalaiset kollegansa. Suomessa Venäjän vaikutusverkostojen valta

879 "Ulkoministeriön selvitys: venäläisten suhtautuminen Suomeen kaksijakoista, nuorten asenteet myönteisimpiä," Ulkoministeriö, tiedotteet, 14.10.2025, <https://valtioneuvosto.fi/-/ulkoministerion-selvitys-venalaisten-suhtautuminen-suomeen-kaksijakoista-nuorten-asenteet-myonteisimpia>.

ei ulottunut yhtä laajalle kuin Saksassa, eivätkä suomalais-venäläisen talouseliitin intressit näkyneet esimerkiksi tutkimusagendoilla tai alue- tai valtakunnanpolitiikassa samalla tavalla kuin Saksassa.⁸⁸⁰

Euroopasta löytyi myös äänenpainoja, jotka kritisoivat Saksan ja Suomen vakautta ja liennytyistä korostavaa Venäjä-politiikkaa. Esimerkiksi useat poliitikot Virossa, Latviassa ja Liettuassa arvostelivat yhteistyöhakuisen vakaupolitiikan sokeutta pitkän aikavälin turvallisuusriskeille, jotka heidän arvioidensa mukaan johtuivat ennen kaikkea Venäjän syvenevästä autoritarismista ja Euroopan pitkän aikavälin turvallisuutta uhkaavasta revisionismista.⁸⁸¹ Näiden näkemysten mukaan länsi hyväuskoisuuttaan tulkitsi Venäjän toimintaan liittyvät haasteet teknisinä ongelmina, vaikka pohjimmiltaan kyseessä olivat Venäjän strategiset tavoitteet, jotka olivat ristiriidassa eurooppalaisen normipohjan kanssa. Tämän tutkimuksen valossa Suomen politiikkatoimissa olikin aina vuoden 2021 loppuun saakka havaittavissa osittain tämäntyyppistä dynamiikkaa.

Vuoden 2022 jälkeen Baltian ja Keski- ja Itä-Euroopan Venäjän uhkaa painottavat katsantokannat ovat saaneet tunnustusta realistisina arvioina, vaikka aikanaan ne eivät sitä Euroopan laajassa kuvassa saaneetkaan.⁸⁸² Toisaalta Baltian maiden selkeistä poliittisista näkemyksistä huolimatta kovat puheet eivät kuitenkaan aina kääntyneet käytännön varautumistoimiksi. Esimerkiksi Baltian maat olivat keskeisiä venäläisen rahapesun kauttakulkumaita, ja maat ovat toden teolla alkaneet kehittää puolustuskykyään vasta vuoden 2014 jälkeen.⁸⁸³ Hybridimaiseman näkökulmasta voidaan todeta, että Baltian maissa on omat haavoittuvaisuutensa, joita

---

880 Katja Gloger ja Georg Mascolo, *Das Versagen. Eine investigative Geschichte der deutschen Russlandpolitik*. (Bonnier Media, 2025); Martin Vladimirov, Marius Köppen ja Daria Osipova, *Networks of Power. Russia's Shadow Influence in Germany* (Friedrich-Naumann-Stiftung für die Freiheit, 2024), <https://csd.eu/publications/publication/networks-of-power/>.

881 Ks. esim. tätä katsantokantaa edustavien Vytautas Landbergisin ja Mart Laarin kommentit: Vytautas Landbergis, "Russia as a partner," *Vytautas Landsbergis* (blogi), <http://www.landsbergis.lt/articles/view/380>; Mart Laar, "Mart Laar: Impeeriumi enesepettus," *Postimees*, 3.5.2007, <https://www.postimees.ee/1656797/mart-laar-impeeriumi-enesepettus>

882 Ursula von der Leyen, "2022 State of the Union Address by President von der Leyen," 14.9.2022, Strasbourg, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/speech_22_5493.

883 "The Russian Landromat Exposed," OCCRP, 22.8.2014, <https://www.occrp.org/en/project/the-russian-laundromat-exposed>; Bartosz Chmielewski, Jacek Tarociński, "On the warpath: the development and modernisation of the Baltic states' armed forces," *OSW Commentary no 594*, 10.05.2024, https://www.osw.waw.pl/sites/default/files/OSW_Commentary_594.pdf.

venäläiset toimijat ovat kyenneet käyttämään hyväksi – aivan kuten Suomessakin on omansa. Nämä piirteet ovat vain luonteeltaan erilaisia ja ne ovat juurrutettu paikalliseen poliittiseen kulttuuriin ja kontekstiin.

On syytä myös korostaa, kuinka Venäjä myös aktiivisesti rakensi ja käytti hyväkseen eurooppalaista kilpailuasetelmaa – erityisesti taloussuhteissa. Monet haastattemamme päätöksentekijät alleviivasivat kilpailuasetelman luomaa aikapainetta; esimerkiksi Venäjä-investointien riskejä saatettiin vähätellä siinä pelossa, että muut eurooppalaiset toimijat menisivät ohi, jos kotimaiset toimijat jahkailisivat päätöksensä kanssa. Eurooppalainen kilpailuasetelma siis osaltaan ruokki kiirettä ja riskinottohalukkuutta – mikä lienee ollut Venäjän niin kutsutun kiilastrategian yksi tavoitteistakin.⁸⁸⁴

Se, että Suomen suhde Venäjään edusti monella tapaa eurooppalaista valtavirtaa, ei luonnollisesti vähennä Venäjän vaikuttamistoiminnan luomia riskejä vaan pikemminkin piirtää kuvaa siitä, kuinka laajasti Venäjä harhautti eurooppalaisia toimijoita.⁸⁸⁵ Edes suomalaisen varautumisajattelun vahvuus ei auttanut esimerkiksi Fennovoima-projektin riskien tunnistamisessa. Latentin vaikuttamisen kohdalla Venäjän toimintaa voidaan pitää tehokkaana. Vuoden 2022 tapahtunut yhteistyösuhteiden ja erilaisten projektien kariutuminen ei sekään johtunut Venäjän epäonnistumisesta Suomessa, vaan Venäjän toimista Ukrainassa ja sen laajemmasta pyrkimyksestä rapauttaa eurooppalaista turvallisuusjärjestelmää.

Euroopan tasolla on julkaistu lukuisia selvityksiä muun muassa Venäjän erilaisista hybridioperaatioista, vaikuttaja- ja korruptioverkostoista sekä vaali- ja informaatiovaikuttamisesta. Käsillä oleva tutkimusraportti pyrkii osaltaan osallistumaan tähän keskusteluun tuomalla esiin tarpeen arvioida myös latenttia, epäsuoraa vaikuttamista sekä positiiviselta näyttävään yhteistyökehityksen kriittisen ja historia-sensitiivisen tarkastelun keskeisyyttä.

884 Mikael Wigell, Antto Vihma, *Geopolitics versus geo-economics: The case of Russia's geostrategy and its effects on the EU*, *International Affairs*, 92, nro 3 (2016): 605–627. Chatham House.

885 Ks. esim. Ognian Shentov et al. toim., *The Kremlin Playbook in Europe*. Center for the Study of Democracy, 2020. https://csd.eu/fileadmin/user_upload/publications_library/files/2020_12/KP4_FINAL_WEB_NEW.pdf.

6.4 Vaikuttamistoiminnasta karttuneet opit

Hankkeen aikana tehdyissä haastatteluissa ja laajemmin muistelmakirjallisuudessa on tuotu esiin, että analyysi Venäjän vaikuttamiseen liittyvistä tapahtumista on kerroksellista. Aikalaisanalyysissa huomio kiinnittyy tyypillisesti ajankohtaisiin tapahtumiin ja konkreettisiin päivänpoliittisiin kysymyksiin, kun taas laajemmat yhteydet ja strateginen konteksti hahmottuvat usein vasta jälkikäteen. Joissain tapauksissa tätä analyysiviivettä voidaan myös hyödyntää vaikuttamistoiminnassa esimerkiksi luomalla diplomaattinen selkkaus tai kohu, joka tuottaa aikapainetta päätöksenteolle ja joka samalla hämärtää kokonaiskuvaa.

Tutkimus tukee ajatusta, että turvallisuusnäkökulmat ja systemaattiset riskiarviot tulisi integroida kaikkeen kansainväliseen vuorovaikutukseen. Kyse ei ole yliturvallistamisesta tai yhteiskunnan 'militarisoisemisesta', vaan perustellusta varovaisuudesta tilanteessa, jossa valtioihin kohdistuva laaja-alainen vaikuttaminen on rakenteellisesti lisääntynyt. Nykytilanteessa potentiaalinen vaikuttaminen tunnistetaan jo hyvin – jopa siinä määrin, että moni haastatelluista pelkäsi jo turvallisuuskysymyksiin liittyvää ylireagointia ja -herkkyyttä. Tasapainon löytäminen suomalaisen yhteiskunnan avoimuuden ja turvallisuutta vahvistavien toimien välillä on tulevaisuuden keskeinen haaste.

Suomen Venäjä-politiikassa päätöksentekijöiden tulisi sinisilmäisyyden lisäksi varoa yksisilmäistä tarkastelua. Esimerkiksi haastatteluissa esiin tuotu Venäjän hallinnon painostuksellinen vaikuttamistoiminta venäläisvähemmistön parissa on syytä ottaa vakavasti ja se tulee torjua ilman ennakkoluuloja vähemmistön edustajia kohtaan. Samoin on varmistettava, ettei yksittäisten varautumis- ja vastatoimien tulkinta ole niin joustamatonta, että se heikentää omaa strategista toimintaa. Tämän tutkimuksen keskeinen opetus on, että laaja-alaisen vaikuttamisen torjunta ei ole yksittäinen oppi, vaan jatkuva kokonaisvaltainen ajattelutapa. Se edellyttää omien erityispiirteiden ja haavoittuvuuksien jatkuvaa ja aktiivista tunnistamista sekä kokonaisvaltaista tilanteen ymmärrystä.

Varautumisen tulisi ensisijaisesti perustua yhteiskunnan keskeisten rakenteellisten haavoittuvuuksien, mahdollisten murtumakohtien ja kytevien riskidynamiikkojen tunnistamiseen. Vaikka näihin haavoittuvuuksiin ei kulloinkin kohdistuisikaan aktiivisia hybridioperaatioita, otolliset olosuhteet ja siten edellytykset

vaikuttamiselle ovat silti olemassa.⁸⁸⁶ Venäjän konkreettiset hybriditoiminnan muodot ovat jatkuvassa muutoksessa, mutta varmaa on, että vaikuttamistoiminta hyödyntää niitä mahdollisuuksia, joita kulloinenkin tilanne harhauttamiselle tarjoaa.

Tutkimuksella ja kansalaiskeskustelulla on merkittävä rooli Venäjän ja Suomen toimintatapojen ja suhteen erityispiirteisiin kätkeytyvien heikkouksien ja vahvuuksien analyysissa ja niiden esille tuomisessa. Suomen Venäjä-suhdetta on tutkittu runsaasti, erityisesti poliittisen historian alalla. Koti- ja ulkomaisiin arkistoihin nojautuva tutkimus etenee parhaillaan 2000-luvulle uusien aineistojen avautuessa. Tulevina vuosina julkaistava tutkimus voikin täydentää ja haastaa tässä raportissa esitettyjä johtopäätöksiä, jotka perustuvat julkisiin lähteisiin ja haastatteluaineistoon. Tämä raportti on pyrkinyt asettamaan Venäjän laaja-alaisen vaikuttamisen sekä Suomen ja Venäjän välisen suhteen osaksi pidempää historiallista jatkumoa, joka ulottuu 1940-luvun puolivälistä vuoteen 2022.

Pitkä kaaren huomioimisen tulisi jatkossakin olla keskeinen analyttinen lähtökohta aiheen tutkimukselle. Uuden tiedon tuottamisen ohella tärkeää on myös arvioida uudelleen aikakausia, joista on jo olemassa tutkimusta. Historiaa tulkitaan aina nykyhetkestä käsin, ja uusi tutkimus sekä sen tekijät voivat kiinnittää huomiota Venäjä-suhteen ilmiöihin ja seikkoihin, jotka nykytilanteesta käsin näyttäytyvät poikkeuksellisina tai joita ei aiemmin ole problematisoitu. Tämä tutkimus tukee osaltaan avointa ja erilaisia näkemyksiä huomioivaa keskustelua Suomen lähihistoriasta.

---

886 Mölder ja Sazonov, "Challenges to Homeland Security".

Liitteet

Liite 1: Tietoja asiantuntijahaastatteluista

Tutkimushankkeessa haastateltiin 52 henkilöä, jotka ovat osallistuneet keskeisellä tavalla tai seuranneet läheltä Venäjän toimintaa tai laaja-alaisen vaikuttamisen torjuntaa ja päätöksentekoa Suomessa eri tasoilla. Haastateltavista 21 oli eri alojen asiantuntijoita tai toimittajia, 19 virkahenkilöitä ja 12 poliittisia päätöksentekijöitä. Haastateltavista 31 suostui kirjallisesti nimensä julkaisuun. Nämä henkilöt ovat listattuna alla. Anonyymisti haastattelun antoi 21 henkilöä.

Cederberg, Aapo
Haavisto, Pekka
Hakala, Terhi
Halonen, Tarja
Haukkala, Hiski
Hautala, Heidi
Himanen, Hannu
Huttunen, Tomi
Hynönen, Mikko
Häkämies, Jyri
Kaikkonen, Antti
Kairamo, Päivi
Kaskeala, Juhani
Kivinen, Timo
Lindberg, Jarmo
Lintilä, Mika

Liuhto, Kari
Mantila, Markku
Martelius, Juha
Niinistö, Jussi
Niinistö, Sauli
Nuorteva, Jussi
Nyberg, René
Puheloinen, Ari
Sarotie, Tuula
Soini, Timo
Tierala, Lauri
Tuomioja, Erkki
Vanhanen, Matti
Vihavainen, Timo
Viinanen, Jarmo

Lähteet

- Aali, Heta, Mila Oiva ja Anna Ristilä. "Suomalainen, ruotsalainen, normanni vai slaavi?: Venäjän perustaja Rurikin alkuperä suomalaisissa ja venäläisissä 2000-luvun verkkokeskusteluissa." *Historiallinen Aikakauskirja* 119, nro 4 (2021): 419–431. <https://doi.org/10.54331/haik.113156>.
- Aalto, Pami, David Dusseault, Michael D Kennedy ja Markku Kivinen. "Russia's energy relations in Europe and the Far East: towards a social structurationist approach to energy policy formation." *Journal of International Relations and Development* 17, (2014): 1–29. <https://doi.org/10.1057/jird.2012.29>.
- Aaltola, Mika. "Mika Aaltolan kolumni: Venäjän korruptio-operaatiot vaativat suojelemaan Suomen." *Ilta-Sanomat*, 28.5.2022. <https://www.is.fi/kotimaa/art-2000008845547.html>.
- Aaltola, Mika. *Poutasään jälkeen*. Docendo, 2019.
- Adamsky, Dmitri. *The Russian Way of Deterrence: Strategic Culture, Coercion, and War*. Stanford University Press, 2023.
- Adler-Nissen, Rebecca ja Ayşe Zarakol. "Struggles for recognition: The liberal international order and the merger of its discontents." *International* 75, nro 2 (2021): 611–34. <https://doi.org/10.1017/S0020818320000454>.
- AFP. "Russian Patriarch Kirill Spied in Switzerland for KGB in 70s – Media." *The Moscow Times*, 6.2.2023. <https://www.themoscowtimes.com/2023/02/06/russian-patriarch-kirill-spied-in-switzerland-for-kgb-in-70s-media-a80151>.
- AFP. "Sweden Cuts Support for Russian Church After Intelligence Warnings." *The Moscow Times*, 29.2.2024. <https://www.themoscowtimes.com/2024/02/29/sweden-cuts-support-for-russian-church-after-intelligence-warnings-a84296>.
- Ageeva, Vera. "The Rise and Fall of Russia's Soft Power." *Russia in Global Affairs* 19, nro 1 (2021): 118–145. [https://eng.globalaffairs.ru/articles/rise-fall-russias-soft-power/%22%20/%20%22:~:text=INFORMAL%20STAGE%2C%20OR%20THE%20RISE,mainly%20exports\)%20as%20a%20whole](https://eng.globalaffairs.ru/articles/rise-fall-russias-soft-power/%22%20/%20%22:~:text=INFORMAL%20STAGE%2C%20OR%20THE%20RISE,mainly%20exports)%20as%20a%20whole).
- Ahonen, Anneli. "Mainilan laukaukset Venäjän televisiossa." *Helsingin Sanomat*, 1.2.2013. <https://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000002610256.html>.
- Ahtisaari, Martti. "Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikka 1990-luvulla." Puhe Maanpuolustuskurssiyhdistyksen vuosikokouksessa, Helsinki, 16.5.1994. Eilen-arkisto. <https://www.eilen.fi/en/1989/?language=fi>.
- "Ahtisaari uskoo Suomen liittyvän Natoon." *Yle*, 22.5.2002. <https://yle.fi/a/3-5137748>.

- Aitamurto, Kaarina. "Uuden vuosituhannen sinfonia? Ortodoksinen kirkko Venäjän politiikassa." Teoksessa *Uskonto ja maailmanpolitiikka*, toim. Heikki Pesonen, Tuula Sakaranaho, ja Sini Paukkunen. Gaudeamus, 2019.
- Akhutina, Daria. "The Baltic Sea Region: Cooperation in Human Dimension." Teoksessa *Russia's Public Diplomacy: Evolution and Practice*, toim. Anna Velikaya ja Greg Simons. Palgrave Macmillan, 2020.
- Alafuzoff, Georgij, Anders Blom, Mihail Kurvinen, Juha Pyykönen, Vilma Luoma-aho ja Katerina Tsetsura. *Govorit Moskva – Moskova puhuu: Venäjän strategisen viestinnän erityispiirteet*. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja, 2020. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-287-944-8>.
- Albayrak, Ayla. "Metropoliitta tyrittää ohjeen rukoilla Ukrainan puolesta: 'Ei missään nimessä saa lukea.'" *Helsingin Sanomat*, 20.2.2025. <https://www.hs.fi/suomi/art-2000011046847.html>.
- Alexander, James. "Uncertain conditions in the Russian transition: The popular drive towards stability in a 'stateless' environment." *Europe-Asia Studies* 50, nro 3 (1998): 415–443. <https://doi.org/10.1080/09668139808412546>.
- Allan, Duncan. "Managed confrontation: UK policy towards Russia after the Salisbury attack," *Research paper*, lokakuu 2018, Chatham House, <https://www.chathamhouse.org/2018/10/managed-confrontation-uk-policy-towards-russia-after-salisbury-attack>.
- Alyukov, Maxim. "Making Sense of the News in an Authoritarian Regime: Russian Television Viewers' Reception of the Russia–Ukraine Conflict." *Europe-Asia Studies* 74, nro 3 (2022): 337–359. <https://doi.org/10.1080/09668136.2021.2016633>.
- "Antifašistskij komitet Finljandii: Suomi šantažirujet Rossiju det'mi-založnikami." *IA Regnum*, 8.8.2010.
- Antila, Hanna. "Ukrainan sota on vaikuttanut myös yhteydenpitoon ystävyysseurakuntien kanssa – suomalaisten tuki on ollut merkittävä monelle Inkerin kirkon seurakunnalle." *Kirkko ja kaupunki*, 29.2.2024. <https://www.kirkkojakaupunki.fi/-/ukrainan-sota-on-vaikuttanut-myos-yhteydenpitoon-ystavyysseurakuntien-kanssa-suomalaisten-tuki-on-ollut-merkittava-monelle-inkerin-kirkon-seurakunnalle>.
- Apunen, Osmo. *Paasikiven-Kekkosen linja*. Tammi, 1977.
- Arnold, Richard. "Sport and official nationalism in modern Russia." *Problems of Post-Communism* 65, nro 2 (2018): 129–141.
- Aromaa, Jonni. "Suomessa ollaan yhä Putinin kulttuuripropagandan varjossa, sanoo tutkija." *Yle*, 2.3.2023, <https://YLE.fi/a/74-20020185>.
- Arribas, Cristina M., Rubén Arcos, Manuel Gértrudix, Kamil Mikulski, Pablo Hernández-Escayola, Mihaela Teodor, Elena Novăcescu, Ileana Surdu, Valentin Stoian ja Antonio García-Jiménez. "Information manipulation and historical revisionism: Russian disinformation and foreign interference through manipulated history-based narratives." *Open Research Europe (Euroopan komissio)*, 27.7.2023. <https://open-research-europe.ec.europa.eu/articles/3-121/v1>.

- Arter, David. "From Finlandisation and post-Finlandisation to the end of Finlandisation? Finland's road to a NATO application." *European Security* 32, nro 2 (2023): 171–189. <https://doi.org/10.1080/09662839.2022.2113062>.
- "Aseapu Ukrainalle ei korvaisi yhtenäistä pakoterintamaa." *Helsingin Sanomat*, 5.2.2015.
- Asetus Venäjän federaation kanssa suhteiden perusteista tehdyn sopimuksen voimaansaattamisesta 63/1992. Finlex. 27.7.1992. https://www.finlex.fi/fi/valtiosopimukset/sopimussarja/1992/63#OT2_OT11.
- Aunesluoma, Juhana. *Vapaakaupan tiellä. Suomen kauppa- ja integraatiopolitiikka maailmansodista EU-aikaan*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 2011.
- Auvinen, Armi, "Lapin yliopisto irtisanoi Venäjällä vierailleen emeritusprofessorin sopimuksen." *Yle*, 8.5.2024. <https://yle.fi/a/74-20087766>.
- Backman, Jyri ja Bo Carlsson. "Jokerit's move to KHL: an odd momentum in the commercialization of Nordic elite ice hockey." *Sport in Society* 23, nro 3 (2020): 505–522.
- Back to Diplomacy. Final Report and Recommendations of the Panel of Eminent Persons on European Security as a Common Project*. OSCE 2015. <https://www.osce.org/sites/default/files/f/documents/2/5/205846.pdf>.
- Balčiūnas, Andrius. "Lavrov's foreword to false Lithuanian history; it's a warning sign, says Swedish analyst." *LRT English*, 10.7.2025. <https://www.lrt.lt/en/news-in-english/19/2605251/lavrov-s-foreword-to-false-lithuanian-history-it-s-a-warning-sign-says-swedish-analyst?srsId=AfmBOorGKo8IYAuT-L2eZwH4Bf3f6-45fcb-GkdbhOgc4erVCoJO9F0HE>.
- Baryshnikov, Nikolai. "Puhe 'jatkosodasta' kyseenalaista." *Helsingin Sanomat*, 18.12.2002. <https://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000004107196.html>.
- Baryshnikov, Nikolai ja Peter Morley. *Mannerheim without the Mask 1940–1944*. Johan Beckman Institute, 2005.
- Baryshnikov Nikolai ja Vladimir Baryshnikov. *Leningradin piiritys ja Suomi vuosina 1941–1944*. Johan Beckman Institute, 2003.
- Baryshnikov Nikolai ja Vladimir Baryshnikov. *Terijoen hallitus: uusien asiakirjojen kertoma*. Johan Beckman Institute, 2001.
- Baer, Katarina. "Suomalaisprofessorille vankeutta vakoilun avustamisesta." *Helsingin Sanomat*, 1.6.2012. <https://www.hs.fi/suomi/art-2000002534682.html>.
- Bateman, Aaron. "The KGB and Its Enduring Legacy," *Journal of Slavic Military Studies* 29, nro 1 (2016): 23–47, <https://doi.org/10.1080/13518046.2016.1129863>.
- Bateman, Aaron. "The Political Influence of the Russian Security Services," *Journal of Slavic Military Studies* 27, nro 3 (2014): 380–403, <https://doi.org/10.1080/13518046.2014.932626>.
- Belton, Catherine. *Putinin sisäpiirissä: Kuinka KGB valtasi Venäjän ja kääntyi länttä vastaan*. Docendo, 2021.

- Bennett, Andrew ja Jeffrey T. Checkel, toim. *Process Tracing: From Metaphor to Analytic Too*. Cambridge University Press, 2014.
- Bergquist, Mats, Francois Heisbourg, René Nyberg ja Teija Tiilikainen. *Arvio Suomen mahdollisen Nato-jäsenyyden vaikutuksista*. Ulkoministeriö, 2017. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-281-311-4>.
- Blackburn, Matthew. "Reacting to a geopolitical setback: NATO expansion in Sweden and Finland through the lens of Russian geopolitical culture." *European Journal of International Security* (2025): 1–21. <https://doi.org/10.1017/eis.2025.10019>.
- Blomberg, Jaakko. *Vakauden kaipuu: Kylmän sodan loppu ja Suomi*. WSOY, 2011.
- Braghiroli, Stefano ja Andrey Makarychev. "Redefining Europe: Russia and the 2015 Refugee Crisis." *Geopolitics* 23, nro 4 (2018): 823–848. <https://doi.org/10.1080/14650045.2017.1389721>.
- Braw, Elisabeth. "Can Putin's Professional Hockey League Challenge the NHL?" *Foreign Policy*, 1.4.2016. <https://foreignpolicy.com/2016/04/01/the-troubled-rebirth-of-russian-hockey-kontinental-hockey-league-playoffs/>.
- "Bronzovyy maltšik." *Kommersant-Vlast*, 22.3.2010.
- Bruegel, Jonathan ja Arjun Flora. "Fortum-Uniper: suomalaisten veronmaksajien mittavat tappiot olivat ennakoitavissa ja vältettävissä." Institute for Energy Economics and Financial Analysis, 13.11.2023. <https://ieefa.org/resources/fortum-uniper-suomalaisten-veronmaksajien-mittavat-tappiot-olivat-ennakoitavissa-ja>.
- Bruusgaard, Ven Kristin. "Russian strategic deterrence." *Survival* 58, nro 4 (2016): 7–26. <https://doi.org/10.1080/00396338.2016.1207945>.
- Bussmann, Margit ja Natalia Lost. "Signals of Resolve or a Shortcut? Border and Air Space Violations in the Baltic Sea Region." *Journal of Baltic Studies* 53, nro 3 (2022): 353–371.
- Bäckman, Johan. "Arkistotutkimusta vai ilkeilyä." *Historiallinen Aikakauskirja* 100, nro 2 (2002): 194–196. <https://doi.org/10.54331/haik.138928>.
- Charap, Samuel, Andrew Stravers, John J. Drennan, Dara Massicot, Sean M. Zeigler, Gregory Weider. *Understanding Russian Coercive Signaling*. RAND Corporation, 2022. https://www.rand.org/pubs/research_reports/RRA198-9.html.
- Chatterje-Doody, Precious ja Rhys Crilley. "Populism and Contemporary Global Media: Populist Communication Logics and the Co-construction of Transnational Identities." Teoksessa *Populism and World Politics*, toim. Frank A. Stengel, David B. MacDonald, ja Dirk Nabers. Palgrave Macmillan, 2019. https://doi.org/10.1007/978-3-030-04621-7_4.
- Chmielewski, Bartosz ja Jacek Tarociński. "On the warpath: the development and modernisation of the Baltic states' armed forces." *OSW Commentary nro 594*, 10.05.2024. https://www.osw.waw.pl/sites/default/files/OSW_Commentary_594.pdf.

- Clark, David. "Written evidence submitted by David Clark, The Russia Foundation." *Select Committee on Foreign Affairs, Minutes of Evidence*, 16.5.2007. <https://publications.parliament.uk/pa/cm200708/cmselect/cmcaff/51/7051605.htm#note44>.
- Coleman, Heather J. "Orthodoxy and autocephaly in Ukraine: editor's introduction." *Canadian Slavonic Papers* 62, nro 3–4 (2020): 421–425. <https://doi.org/10.1080/00085006.2020.1841415>.
- Colliver, Chloe, Peter Pomerantsev, Anne Applebaum ja Jonathan Birdwell. *Smea-ring Sweden: International Influence Campaigns in the 2018 Swedish Election*. ISD Global, 2018. <https://www.isdglobal.org/wp-content/uploads/2018/11/Smea-ring-Sweden.pdf>.
- Correra, Gordon. *Vakoojajahti. Putinin salaiset agentit ja heidän jäljittäjänsä*. Atena / Otava, 2022.
- Cultura-säätiö. *Suomen venäjänkieliset 2022 – selvitys*. Cultura-säätiö, 2022. <https://instituutiot.culturas.fi/fi/projektit/suomen-venajankieliset-2022-selvitys>.
- Cultura-säätiö. *Suomen venäjänkieliset 2024*. Cultura-säätiö, 2024. [suomen-venajankieliset-2024-raportti](https://www.culturas.fi/fi/projektit/suomen-venajankieliset-2024-raportti).
- Danish Institute for International Studies, "Commissioned Inquiry into Denmark's Engagements in Afghanistan 2001–2021." Luettu 16.12.2025, <https://www.diis.dk/en/projects/commissioned-inquiry-into-denmarks-engagements-in-afghanistan-2001-2021>.
- Davydova, Olga. "Bronze Soldier Goes Transnational: Mediascapes and the Formation of Identities in Internet Discussions." *Ethnopolitics* 7, nro 4 (2008): 391–411. <https://doi.org/10.1080/17449050802243459>.
- Davydova-Minguet, Olga. "Performing Memory in Conflicting Settings: Russian Immigrants and the remembrance of WWII in Finland." *East European Politics and Societies* 36, nro 1 (2021): 225–247. <https://doi.org/10.1177/0888325420956697> (Original work published 2022).
- Davydova-Minguet, Olga. "Suomen venäjänkielinen media ja monietninen julkisuus." *Idäntutkimus* 24, nro 3 (2017): 3–19. <https://journal.fi/idantutkimus/article/view/77736>.
- Davydova-Minguet, Olga. "Suomessa asuvien venäjänkielisten positioituminen rodullistavassa migraatiokriisipuheessa." Teoksessa *Muuttoliikemurroksessa: metaforat, mielikuvat, merkitykset*, toim. Noora Kotilainen, Jussi Laine. Into Kustannus, 2021.
- Davydova, Olga ja Kaija Heikkinen. "Produced Finnishness in the Context of Remigration." Teoksessa *New Challenges for the Welfare Society*, toim. Vesa Puuronen, Antti Häkkinen, Anu Pylkkänen, Tom Sandlund ja Reetta Toivanen. Karjalan tutkimuslaitos, 2004.
- Davydova-Minguet, Olga ja Pirjo Pöllänen. "Everyday Transnational Russian–Finnish Family Relations in a Border Area." Teoksessa *Family Life in Transition. Borders, Transnational Mobility, and Welfare Society in Nordic Countries*, toim. Johanna Hiitola, Kati Turtiainen, Sabine Gruber, Marja Tiilikainen. Routledge, 2020.

- Davydova-Minguet, Olga, Tiina Sotkasiira, Teemu Oivo ja Janne Riiheläinen. *Suomen venäjänkieliset mediankäyttäjät*. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminta, 2016. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-287-283-8>.
- "Diplomaattista naapurikritiikkiä idästä." *Helsingin Sanomat*, 28.9.2004.
- Diplomatitšeskyj vestnik*, 24.8.2004.
- Does the Russian Orthodox Church Spy in Europe? Molfar Research. Part One.* Molfar Intelligence Institute, 21.11.2024. <https://www.molfar.institute/en/rpc-shpygue-u-evropi-doslidzhennya-molfar-chastyna-persha/>.
- Dolgov, Anna. "Norway suspends political contact with Russia, prime minister says," *The Moscow Times*, 24. 11 2014. <https://www.themoscowtimes.com/archive/norway-suspends-political-contact-with-russia-prime-minister-says>.
- Donets, Ekaterina V. ja Olga S. Chudinovskikh. "Russian policy on assistance to the resettlement of compatriots against the background of international experience." *Population & Economics* 4, nro 3 (2020): 1–32. <https://populationandconomics.pensoft.net/article/54911>.
- Dorosh, Lesia, Olha Ivasechko ja Jaryna Turchyn. "Comparative analysis of the hybrid tactics application by the Russian Federation in conflicts with Georgia and Ukraine." *Central European Journal of International and Security Studies* 13, nro 2 (2019): 48–73. <https://doi.org/10.51870/CEJISS.A130202>.
- Dowling, Mathew, Spencer Harris ja Marvin Washington. "When a Ban Is Not a Ban: Institutional Work and the Russian Doping Scandal." *Journal of Sport Management* 36, nro 5 (2022): 433–445. <https://doi.org/10.1123/jsm.2021-0185>.
- Drozdova, Katya. "Strategic Faith in Russia: Cultural DNA and Managed Pluralism." *The Review of Faith & International Affairs* 19, nro 2 (2021): 88–101. <https://doi.org/10.1080/15570274.2021.1917116>.
- Duxbury, Charlie. "New Russian Church Raises Suspicion in Swedish Town." *Politico*, 11.11.2024. <https://www.politico.eu/article/new-russian-orthodox-church-suspicion-sweden-town-vasteras/>.
- "Eduskunta on 100-vuotias." *Yle*, 1.6.2006 (päivitetty 29.10.2008). <https://yle.fi/a/3-5225934>.
- Edwards, Charlie ja Nate Seidenstein. "The scale of Russian sabotage operations against Europe's critical infrastructure." *The International Institute for Strategic Studies*, 19.8.2025. <https://www.iiss.org/research-paper/2025/08/the-scale-of-russian--sabotage-operations--against-europes-critical--infrastructure/>.
- Eggen, Karen-Anna. "Russia's Strategy towards the Nordic Region: Tracing Continuity and Change." *Journal of Strategic Studies* 45, nro 3 (2021): 369–410. <https://doi.org/10.1080/01402390.2021.1873781>.
- Eggen, Karen-Anna ja Jyri Lavikainen. "Implementing a New Tool: Russia's Strategic Use of Migrants towards Norway and Finland 2015/16." *European Journal of International Security*, (2025): 1–24. <https://doi.org/10.1017/eis.2025.10029>.
- "Eks-glava MID Estonii: Finny predpotštut otnošenija s Rossiej vstupleniju v NATO." *Komsomol'skaja Pravda*, 18.1.2015.

- Ellis, Frank. "The Media as Social Engineer." Teoksessa *Russian Cultural Studies: Introduction*, toim. Catriona Kelly, ja David Shepherd. Oxford University Press, 1998.
- Enestam, Jan-Erik. "Suomen kansallisen puolustuspolitiikan kehitys alkaneella vuosikymmenellä." Esitelmä, Paasikivi-seuran vuosikokous, 27.11.2001. Eilen-arkisto, <https://www.eilen.fi/fi/600/?language=fi>.
- Erlanger, Steven. "Finland's President warns Europe about Russia." *New York Times*, 17.9.2023 (päivitetty 19.9.2023). <https://www.nytimes.com/2023/09/17/world/europe/finland-president-russia-complacency.html>.
- Euroopan komissio. *White Paper for European Defence – Readiness 2030*. Luettu 16.12.2025. https://commission.europa.eu/topics/defence/future-european-defence_en.
- Euroopan komissio. *EU Preparedness Union Strategy to Prevent and React to Emerging Threats and Crises*. Press release IP 25 856, Bryssel, 26.3.2025. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_25_856.
- Euroopan komissio. *ProtectEU: a European Internal Security Strategy*. COM (2025) 148 final, CELEX 52025DC0148, 14.2025. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:52025DC0148>.
- Euroopan komissio. *EU and Russia launch new partnership for modernization*, IP/10649. 1.6.2010. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/api/files/document/print/en/ip_10_649/IP_10_649_EN.pdf.
- Euroopan komissio. *Joint framework on countering hybrid threats*, JOIN (2016), 18 final. 6.4.2016. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52016JC0018>.
- Euroopan parlamentti. "European Parliament resolution of 23 November 2016 on EU strategic communication to counteract propaganda against it by third parties 2016–2030/INI." <https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2016-0441EN.pdf>.
- Euroopan ulkosuhdehallinto. *3rd EEAS Report on Foreign Information Manipulation and Interference Threats: Exposing the architecture of FIMI operations*. 2025. https://www.eeas.europa.eu/eeas/3rd-eeas-report-foreign-information-manipulation-and-interference-threats-0_en.
- Euroopan unioni. "EU restrictive measures in view of Russia's war of aggression against Ukraine." *EUR-Lex database*. Luettu 17.11.2025. <https://eur-lex.europa.eu/EN/legal-content/summary/eu-restrictive-measures-in-view-of-russia-s-war-of-aggression-against-ukraine.html>.
- Fagerholm, Andreas. "Far left and far right party reactions to Russia's invasion of Ukraine." *West European Politics* 48, nro 4 (2024): 793–819. <https://doi.org/10.1080/01402382.2024.2335455>.
- Faulconbridge, Guy. "Russia revives long-haul bomber flights." *Reuters*. 17. 8.2007. <https://www.reuters.com/article/world/russia-revives-long-haul-bomber-flights-idUSL17450065/>.

- “Finland Sees Lesson in Russia-Georgia War.” *The Moscow Times*, 12.10.2009. <https://www.themoscowtimes.com/archive/finland-sees-lesson-in-russia-georgia-war>.
- “Finskij sud zapretil pjatiletnemu Antonu Salonenu govorit’ na rodnom jazyke.” *Komsomolskaja Pravda*, 19.5.2010.
- Fix, Liana. *Germany’s role in European Russia policy: A new German power?* Palgrave Macmillan, 2021.
- Foreign Ministry Statement on Finland completing the legal procedures related to NATO membership*. Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation, 4.4.2023. https://www.mid.ru/en/foreign_policy/news/1861613/.
- Forsberg, Tuomas. “Finnish-Russian Memory Conflicts before and after the Outbreak of the Russo-Ukrainian War.” Teoksessa *The Politics of Memory Laws in Times of War: Russia, Ukraine and Beyond*, toim. Uladzislau Belavusau, Aleksandra Gliszczynska ja Maria Mälksoo. Hart-Bloomsbury, 2025.
- Forsberg, Tuomas. “Sport as Cultural Statecraft: Russia and the Kontinental Hockey League.” Teoksessa *Russia’s Cultural Statecraft*, toim. Tuomas Forsberg, ja Sirke Mäkinen. Routledge, 2022.
- Forsberg, Tuomas ja Hiski Haukkala. *The European Union and Russia*. Bloomsbury, 2016.
- Forsberg, Tuomas ja Matti Pesu. “The ‘Finlandisation’ of Finland: The ideal type, the historical model, and the lessons learnt.” *Diplomacy & Statecraft* 27, nro 3 (2016): 473–95. <https://doi.org/10.1080/09592296.2016.1196069>.
- Forsberg, Tuomas ja Sirke Mäkinen, toim. *Russia’s Cultural Statecraft*. Routledge, 2022.
- Forss, Stefan. *The Russian Operational-Tactical Iskander Missile System*. Maanpuolustuskorkeakoulu, 2012. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe201210029314>.
- Forss, Stefan, Lauri Kiianlinna, Pertti Inkinen ja Heikki Hult. *Venäjän sotilaspoliittinen kehitys ja Suomi*. Maanpuolustuskorkeakoulu, 2011. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe201201241124>.
- Frear, Thomas, Łukasz Kulesa ja Ian Kearns, *Dangerous Brinkmanship: Close Military Encounters Between Russia and the West in 2014*. European Leadership Network, 10.11.2014. <https://europeanleadershipnetwork.org/policy-brief/dangerous-brinkmanship-close-military-encounters-between-russia-and-the-west-in-2014/>.
- Friis, Karsten. “Arctic Spillover? Military Signalling in the European Arctic Before and After the Full-Scale Invasion of Ukraine.” *Scandinavian Journal of Military Studies* 8, nro 1 (2025): 240–255. <https://doi.org/10.31374/sjms.375>.
- Galeotti, Mark. “The ‘Gerasimov Doctrine’ and Russian Non-Linear War.” *Moscow’s Shadows* (blogi), 6.7.2014. <https://inmoscowsshadows.wordpress.com/2014/07/06/the-gerasimov-doctrine-and-russian-non-linear-war/>.
- Giannopoulos, Georgios, Hanna Smith ja Marianthi Theocharidou. *The landscape of hybrid threats: A conceptual model*. European Commission ja Hybrid CoE, 2021. <https://www.hybridcoe.fi/publications/the-landscape-of-hybrid-threats-a-conceptual-model/>.

- Giles, Keir. "The Next Phase of Russian Information Warfare." *NATO Strategic Communications Center of Excellence*, 2016. <https://stratcomcoe.org/publications/the-next-phase-of-russian-information-warfare/176>.
- Gioe, David V., Richard Lovering ja Tyler Pachesny. "The Soviet legacy of Russian active measures: New vodka from old stills?" *International Journal of Intelligence and Counterintelligence* 33, nro 3 (2020): 514–39. <https://doi.org/10.1080/08850607.2020.1725364>.
- Gloger, Katja ja Georg Mascolo. *Das Versagen. Eine investigative Geschichte der deutschen Russkandspolitik*. Bonnier Media, 2025.
- "Gorjatšij finskij diplomat", *Rossiiskaja gazeta*, 21.5.2009.
- Grigas, Agnia. "Legacies, Coercion and Soft Power: Russian Influence in the Baltic States." *Briefing Paper* 4. Elokuu 2012. Chatham House. https://www.chathamhouse.org/sites/default/files/public/Research/Russia%20and%20Eurasia/0812bp_grigas.pdf
- Grix, Jonathan ja Nina Kramareva. "The Sochi Winter Olympics and Russia's unique soft power strategy." *Sport in Society* 20, nro 4 (2017): 461–475. <https://doi.org/10.1080/17430437.2015.1100890>.
- Gryzlov, Boris M. ja Andrey B. Pertsev. "Information Confrontation. History and Modernity." *Vestnik Akademii Voennyh Nauk* 2, nro 51 (2015): 124–128.
- "Haagin lapsikaappaussopimusta aletaan soveltaa Suomen ja Venäjän välillä ensi vuoden alusta alkaen." Oikeusministeriö, 26.10.2012. <https://oikeusministerio.fi/haag-konventionen-om-bortforandet-av-barn-borjar-tilampas-mellan-finland-och-ryssland-fran-och-med-ingangen-av-nasta-ar>.
- Haapala, Timo. "MTV3: Suomen ulkoministeriö laajan verkkovakoilun kohteena vuosia." *MTV Uutiset*, 31.10.2013. <https://www.mtvuutiset.fi/artikkeli/mtv3-suomen-ulkoministerio-laajan-verkkovakoilun-kohteena-vuosia/2369718>.
- Haapala, Timo. "Venäjän uusi Suomen-suurlähettiläs IS:lle: Suomen Nato-jäsenyys johtaisi vastatoimiin." *Ilta-Sanomat*, 7.10.2017. <https://www.is.fi/kotimaa/art-2000005398069.html>.
- Haario, Seppo. "Millä perusteilla avustuksia jaetaan?" *Helsingin Sanomat*, 4.4.2014. <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000002721600.html>.
- "Haglund ja Tuomioja: Ilmatilaloukkaukset tuskin vahinkoja." *Turun Sanomat*, 28.8.2014. <https://www.ts.fi/uutiset/669721>.
- Hakala, Pekka. "Lipponen Putinille: Suomi ei mene Natoon ainakaan kahteen vuoteen." *Helsingin Sanomat*, 1.3.2002. <https://www.hs.fi/suomi/art-2000004035393.html>.
- Halas, Matus. "NATO's sub-conventional deterrence: The case of Russian violations of the Estonian airspace." *Contemporary Security Policy* 43, nro 2 (2022): 350–381. <https://doi.org/10.1080/13523260.2022.2028464>.
- Hancock, Alice. "Finland's president warns EU is losing out to strongman politics." *Financial Times*, 4.6.2018. <https://www.ft.com/content/0754c814-657d-11e8-a39d-4df188287fff>.

- Hallikainen, Iida ja Jukka Savolainen. *Ilkeyksiä, sabotaasia, hyökkäyksiä. Venäjän hybridisota Suomea ja länttä vastaan*. Otava, 2025.
- "Hallitus vaatii alueloukkausten lopettamista." *Yle*, 1.6.2005. <https://yle.fi/a/3-5216772>.
- Hallituksen toimintakertomus*. Fennovoima, 2015. https://web.archive.org/web/20170622014652/http://www.fennovoima.fi/userData/fennovoima/media/Fennovoima_hallituksen_toimintakertomus_2015.pdf.
- Hallituksen toimintakertomus*. Fennovoima, 2018. https://web.archive.org/web/20220630204105/https://fennovoima.fi/sites/default/files/media/documents/Fennovoima_hallituksen_toimintakertomus_2018_Final.pdf.
- Hallituksen vuosikertomus 2020: Liite 4. Valtion yhtiöomistus*. Valtioneuvosto, 2020. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-892-5>.
- Halminen, Laura ja Jenni Jeskanen. "Venäjän tiede- ja kulttuurikeskus haluaa päivittää mielikuvaamme Venäjästä, mutta silti sen seinää Töölössä koristaa yhä sortovallan symboli." *Helsingin Sanomat*, 1.4.2021. <https://www.hs.fi/maailma/art-2000007894809.html>.
- Halonen, Tarja. "Tasavallan presidentin uudenvuodenpuhe 1.1.2004." Eilen-arkisto. <https://www.eilen.fi/en/840/?language=fi>.
- Halonen, Tarja. "Tasavallan presidentti Tarja Halosen puhe Berliinissä Quandt Stiftungin seminaari." Berliini, 24.11.2000. Eilen-arkisto. <https://www.eilen.fi/fi/447/?language=fi>.
- Halonen, Tarja. "Tasavallan presidentti Tarja Halosen puhe Svenska Dagbladetin keskustelutilaisuudessa Tukholmassa." Tukholma, 19.10.2005. Eilen-arkisto. <https://www.eilen.fi/fi/1525/?language=fi>.
- Hannula, Tommi. "Venäjä karkottaa 59 länsidiplomaattia – joukossa yksi suomalainen." *Helsingin Sanomat*, 30.3.2018. <https://www.hs.fi/maailma/art-2000005624591.html>.
- Haukkala, Hiski. *Suuren pelin paluu. Suomen tulevaisuus kriisien maailmassa*. Otava, 2020.
- Hautala, Mikko. *Sotaa ja rauhaa. Venäjä, Yhdysvallat ja Suomi uuden suurvaltakilpailun aikakaudella*. Otava, 2024.
- Heikkilä, Lauri. "Neuvostoliitto-seura lakkasi olemasta jo Neuvostoliiton aikana – kommunistiseksi leimatun seuran johdossa istui myös tunnettuja keskustalaisia." *Suomenmaa* 30.11.2021. <https://www.suomenmaa.fi/uutiset/neuvostoliitto-seura-lakkasi-olemasta-jo-neuvostoliiton-aikana-kommunistiseksi-leimatun-seuran-johdossa-istui-myos-tunnettuja-keskustalaisia/>.
- Heikkilä, Markus, Milka Krogerus, Maria Kalliovaara, Heikki Koskinen ja Vesa-Pekka Hiltunen, "Nämä kiinteistökaupat ministeriö esti: venäläiset havittelivat tontteja Itämeren laivaväylän ja Viitostien ääreltä," *Yle*, 27.10.2025, <https://yle.fi/a/74-20190527>.

- Helsingin ortodoksinen seurakunta. "Ukrainalainen yhteisö kasvaa vauhdilla – muutamassa viikossa yli 50 uutta seurakuntalaista." 23.10.2024. <https://hos.fi/ukrainalainen-yhteiso-kasvaa-vauhdilla-muutamassa-viikossa-yli-50-uutta-seurakuntalaista/>.
- Hendl, Tereza, Olga Burlyuk, Mila O'Sullivan ja Aizada Arystanbek. "(En)Countering epistemic imperialism: A critique of Westsplaining and coloniality in dominant debates on Russia's invasion of Ukraine." *Contemporary Security Policy* 45, nro 2 (2023): 171–209. <https://doi.org/10.1080/13523260.2023.2288468>.
- Hess, Maximilian. *Economic War. Ukraine and the Global Conflict between Russia and the West*. Hurst Publishing, 2023.
- Heusala, Anna-Liisa, Emilia Pyykkönen ja Markku Kivinen. *Venäjän turvallisuuspolitiikka – tutkimus Suomessa ja kehitystrendit Venäjällä*. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminta, 2016. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-287-292-0>.
- Hirvonen, Hinni. "Jokerit jättää KHL:n kauden kesken – 'Maailmassa eletään juuri nyt todella vaikeita aikoja'" *Yle*, 25.2.2022. <https://YLE.fi/a/3-12333378>.
- Hoffman, Frank G. *Conflict in the 21st Century: The rise of hybrid wars*. Potomac Institute for Policy Studies, 2007. <https://www.comw.org/qdr/fulltext/0712hoffman.pdf>.
- Hollingsworth, Mark. *Vakoojien valtakunta*. Otava, 2024.
- Horowitz, Jason. "Finland's President knows Putin well. And he fears for Ukraine." *New York Times*, 13.2.2022 (päivitetty 14.2.2022). <https://www.nytimes.com/2022/02/13/world/europe/ukraine-russia-finland-sauli-niinisto-putin-nato.html>.
- House of Commons Digital, Culture, Media and Sport Committee. *Disinformation and 'fake news': Final report, eighth report of session 2017–19*. HC 1791. House of Commons, 2019. <https://publications.parliament.uk/pa/cm201719/cmselect/cmcumeds/1791/1791.pdf>.
- Huhtanen, Jarmo. "Supo ei enää puhu hybridivaikuttamisesta, ja siihen on hyvä syy," *Helsingin Sanomat*, 17.12.2025, <https://www.hs.fi/suomi/art-2000011685553.html>.
- Hultqvist, Peter. *När allt förändras*. Medströms Bokförlag, 2025.
- Hurskainen, Heta. "Mistä keskustellaan ja millä tavalla? Suomen evankelis-luterilaisen ja Venäjän ortodoksisen kirkon oppineuvottelujen päättyminen ekumenisen metodin näkökulmasta." *Teologinen aikakauskirja* 121, nro 4 (2016): 322–336, <https://journal.fi/tatt/article/view/138614/86430>.
- Hurskainen, Heta. "Venäjältä haetut pappisvihkimykset ovat muutakin kuin kirkollinen asia – nyt astuttiin politiikan puolelle." *MustRead*, 15.9.2023. <https://www.mustread.fi/artikkelit/venajalta-haetut-pappisvihkimykset-ovat-muutakin-kuin-kirkollinen-asia-nyt-astuttiin-politiikan-puolelle/>.

- Hurskainen, Heta, Serafim Seppälä, Susanna Somppi ja Seppo Simola. "Pyhän sodan käsite on ortodokseille irvokas – mitä piilee patriarkka Kirillin julistuksen taustalla?" *Aamun Koitto*, 8.4.2024. <https://aamunkoitto.fi/maailmalta/pyhan-sodan-kasite-ortodokseille-irvokas-mita-piilee-patriarkka-kirillin-julistuksen>.
- Huttunen, Niko. "Venäjä luo luterilaista varjokirkkoa Suomeen." *Niko Huttunen* (blogi), 12.9.2023. <https://nikohuttunen.blogi.net/blog/26/venaja-luo-luterilaista-varjokirkkoa-suomeen/>.
- "Hybridiuhat ja hybridivaikuttaminen." Sisäministeriö. Luettu 14.11.2025. <https://intermin.fi/kansallinen-turvallisuus/hybridiuhat>.
- Hyttinen, Kati. "Helsingin Venäjä-seuran osasto juhli pyöreitä vuosia 'vihan ilmapiiiristä piittaamatta.'" *MTV Uutiset*, 3.11.2024. <https://www.mtvuutiset.fi/artikkeli/nain-helsingilainen-venaja-seuran-osasto-juhli-pyoreita-vuosia-vihan-ilmapiiirista-piittaamatta/9040808>.
- "Hyökkäys Georgiaan osoitti: Venäjä on vaarallisella tiellä." *Helsingin Sanomat*, 17.8.2008. <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000004591143.html>.
- Häkämies, Jyri. "Suomi: Samanlainen ja kuitenkin erilainen. Suomen näkemyksiä eurooppalaisista turvallisuuskysymyksistä." Center for Strategic and International Studies, Washington, 6.9.2007. Eilen-arkisto. <https://www.eilen.fi/en/917/?language=fi>.
- Hämäläinen, Unto. "Voihan Venäjä!" *Helsingin Sanomat*, 12.9.2010. <https://www.hs.fi/feature/art-2000004755553.html>.
- Hämäläinen, Unto. "Millainen presidentti oli Sauli Niinistö?" *Helsingin Sanomien kuukausiliite*, 11.10.2024. <https://www.hs.fi/kuukausiliite/art-2000010051985.html>.
- Hänninen, Jyri. "Analyysi: MOT jäljitti Hartwall Areenan omistajan miljoonia – rahat ovat peräisin Putinin miehiltä." *Yle*, 2.9.2022. <https://yle.fi/a/74-20000109>.
- Härkönen, Susanna. "Hän näytti ihan asialliselta, jopa Venäjä-kriittiseltä"- Suomalaiselta asiantuntijalta varoitus Venäjän vakoojista." *Ilta-Sanomat*, 28.9.2024, <https://www.is.fi/kotimaa/art-2000010722204.html>.
- "Idänkauppa elpyy taas Venäjän talouden myötä." *Helsingin Sanomat*, 30.10.2001. <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000004007464.html>.
- IEEFA. Suomalaiset veronmaksajat maksavat hinnan Fortumin Uniper-fiaskosta." *Institute for Energy Economics and Financial Analysis*, 13.11.2023. <https://ieefa.org/articles/suomalaiset-veronmaksajat-maksavat-hinnan-fortumin-uniper-fiaskosta>.
- "Ihmisoikeudet koetuksella Venäjällä." *Helsingin Sanomat*, 7.7.2012. <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000002542902.html>.
- Ikonen, Timo. "Mikkelin musiikkijuhlien johtaja Gergijev-kohusta: 'Mielennostatuk-sia tulee ja menee.'" *Yle*, 20.5.2014, <https://yle.fi/a/3-7251858>.
- Impiö, Janne. "Suomi ei halunnut päästää amerikkalaista superpommittajaa ilmasotaharjoitukseen Lappiin." *Maaseudun Tulevaisuus*, 26.4.2017. <https://www.maaseuduntulevaisuus.fi/uutiset/2ce59fa6-9b17-52fb-8398-39fff2de6a51>.

- "Informaatiovaikuttaminen yltyy, kun epidemia luo sille tilaa." *Helsingin Sanomat*, 12.6.2020. <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000006537984.html>.
- Ingimundarson, Valur. "The 'Kosovo precedent': Russia's justification of military interventions and territorial revisions in Georgia and Ukraine." *Strategic Update, LSE Ideas*, the London School of Economics and Political Science. Heinäkuu 2022. <https://www.lse.ac.uk/ideas/Assets/Documents/updates/2022-SU-Valur-Russ-Kosovo.pdf>.
- Innola, Eeva ja Katri Pynnöniemi. "Finland and Russia's Metanarratives on the Conflict in Ukraine." Teoksessa *Fog of Falsehood: Russian Strategy of Deception and the Conflict in Ukraine*, toim. Katri Pynnöniemi, ja András Rácz. Ulkopoliittinen instituutti, 2016.
- Isachenkov, Vladimir. "Putin demands NATO guarantees not to expand eastward." *AP News*, 1.12.2021. <https://apnews.com/article/business-russia-ukraine-moscow-sergey-lavrov-90d7347e8f25bea1ddb2c7b3dc1687c0>.
- "Ivanov kiersi Nato-kysymyksen." *Yle*, 18.7.2002. <https://yle.fi/a/3-5139388>.
- Jaakkola, Johan. "Puolustusministeri Haglund niukkasanaan Venäjän jyrähdyksestä." *Yle*, 12.4.2015. <https://YLE.fi/a/3-7924005>.
- Jakobson, Max. "Muuttuva Nato ja Suomi." *Helsingin Sanomat*, 20.11.2002. <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000004099626.html>.
- Jantunen, Saara. *Infosota*. Otava, 2015.
- Jašina-Schäfer, Alina. *Russia's compatriots abroad: A resource or lost potential?* ZOIS Spotlight 31, 2020. <https://www.zois-berlin.de/en/publications/russias-compatriots-abroad-a-resource-or-lost-potential>.
- Jasinskaja-Lahti, Inga, Zea Szebeni, Dina Birman, Elina Mitikka ja Teemu A. Renvik. "Diasporas during conflict: A mixed-method analysis of attitudes of the Russian-speaking community in Finland towards the Russia-Ukraine war." *Journal of Community and Applied Social Psychology* 34, nro 4 (2024): e2824. <https://doi.org/10.1002/casp.2824>.
- Jones, Sam. "Russia's Hybrid Warfare Puts Europe to the Test." *Financial Times*, 9.12.2025. <https://www.ft.com/content/2084e87d-d491-4852-8449-f90b73d4788b>.
- Jones, Seth G. "Going on the offensive: A U.S. strategy to combat Russian information warfare." *CSIS Briefs*, 1.10.2018. Center for Strategic & International Studies. <https://www.csis.org/analysis/going-offensive-us-strategy-combat-russian-information-warfare>.
- Jones, Seth G. "Russia's shadow war against the west." *CSIS Briefs*, 18.3.2025. Center for Strategic & International Studies. <https://www.csis.org/analysis/russias-shadow-war-against-west>.
- Jonsson, Michael. "Swedish Intelligence, Russia and the War in Ukraine: Anticipations, Course, and Future Implications." *Intelligence & National Security* 39, nro 3 (2024): 443–457. <https://doi.org/10.1080/02684527.2024.2325248>.

- Jouko, Petteri ja Marko Palokangas, toim. *Hybridisodankäynti – laaja-alaista vaikuttamista moninaisilla sodankäyntimenetelmillä*. Maanpuolustuskorkeakoulu, 2024. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-25-3467-8>.
- Junkkari, Marko. "Upin Teija Tiilikainen vastaa Antti Rinteelle: 'Venäjää täytyy voida tutkia normaaleilla tieteen pelisäännöillä'" *Helsingin Sanomat*, 8.9.2016. <https://www.hs.fi/suomi/art-2000002919878.html>.
- Juurve, Ivo ja Mariita Mattiisen. *The bronze soldier crisis of 2007*. International Centre for Defence and Security, 2020. https://icds.ee/wp-content/uploads/2020/08/ICDS_Report_The_Bronze_Soldier_Crises_of_2007_Juurvee_Mattiisen_August_2020.pdf.
- Juurvee, Ivo, Māris Cepurītis, Ieva Bērziņa ja Diana Kaljula. *Russia's Footprint in the Nordic-Baltic Information Environment: Report 2016–2017*. NATO Strategic Communications Centre of Excellence, 2018. <https://stratcomcoe.org/publications/russias-footprint-in-the-nordic-baltic-information-environment-20162017/138>.
- Jämsen, Elina. "Isä Orestin piina: "Minun on vaikea hyväksyä Kirillin puheita." *Yle*, 24.4.2022. <https://YLE.fi/a/3-12412007>.
- Kaarto, Hanna. "Salolainen: Venäjän Natovaroituksia kuunneltava." *Helsingin Sanomat*, 6.4.2008, <https://www.hs.fi/suomi/art-2000004560349.html>.
- "Kaasukiista kärjistyminen poliittinen kriisi myös Venäjälle." *Helsingin Sanomat*, 3.1.2006.
- Kahla, Elina. "Keitä me olemme? Keihin me kuulumme? Suomi – Ortodoksia – Venäjänkielisyys." Teoksessa *Venäjänkieliset Suomessa: huomisen suomalaiset*, toim. Antero Tanner, ja Ismo Söderling. Siirtolaisuusinstituutti, 2016.
- Kahla, Elina. "Patriarkka Kirill historiapolitiikan toimijana." *Ennen ja Nyt: Historian tietosanomat* 23, nro 3 (2023): 20–37.
- Kallio, Tero, Seppo Kalliokoski, Liisa Peake ja Juhani Salokannel. "Kirje kulttuuriministeri Stefan Wallinille." Liite muistioon *Ystävyyseurojen valtionavustukset*, 2008. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-485-582-2>.
- Kallio, Henripekka. "Lehdet: Venäjä sijoittaa tuhansia sotilaita Alakurttiin lähelle Suomen rajaa," *Kaleva*, 6.3.2014, <https://www.kaleva.fi/lehdet-venaja-sijoittaa-tuhansia-sotilaita-alakurt/1696471>.
- Kanerva, Ilkka. "Ulkoministeri Kanerva: Suomen ulkopoliittikan ajankohtaiset haasteet." 1.11.2007. Eilen-arkisto. <https://www.eilen.fi/fi/262/?language=fi>.
- Kangaspuro, Markku, "Vihaa herättävä Venäjän tutkimus." Teoksessa *Kun tutkija kotaa vihaa, Asiantuntijuus, tiede ja julkisuus*, toim. Noora Kotilainen ja Johanna Vuorelma. Umpihanki 2021.
- Kansallinen riskiarvio 2018*. Sisäministeriö, 2019. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-324-245-6>.
- "Kansallisen turvallisuuden katsaus." Supo. Luettu 20.11.2025. <https://katsaus.supo.fi/etusivu>.

- ”Kansliapäällikkö Jukka Juusti työvierailulla Moskovassa.”
Puolustusministeriö.fi, 10.12.2018. <https://defmin.fi/-/kansliapaallikko-jukka-juusti-tyovierailulla-moskovassa-1>.
- Karjalanliitto, *Karjalaiset mahdollisen informaatiovaikuttamisen kohteena* 28.12.2022. Luettu 5.12.2025. <https://www.karjalanliitto.fi/viestinta/ajankoh-taista/karjalaiset-mahdollisen-informaatiovaikuttamisen-kohteena.html>.
- Karpov, Sergei. ”Karjalan tasavallan syyttäjä: Suomalaisen miehityshallinnon toi-met Itä-Karjalassa olivat kansanmurha.” *UVM-lehti*, 24.7.2024. <https://mvlehti.net/2024/07/24/karjalan-tasavallan-syyttaja-suomalaisen-miehityshallinnon-toi-met-ita-karjalassa-olivat-kansanmurha/>.
- Katainen, Jyrki. ”Pääministeri Jyrki Katainen Paasikivi-Seuran tilaisuudessa”, Helsinki, 28.11.2011, Eilen-arkisto, <https://www.eilen.fi/fi/948/?language=fi>.
- Kauhanen, Anna-Liisa. ”Putinin etupiirihittelu muuttaa taas Suomen Nato-kes-kustelua.” *Helsingin Sanomat*, 16.12.2021. <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000008473243.html>.
- Keating, Vincent Charles ja Katarzyna Kaczmarek. ”Conservative soft power: Libe-ral soft power bias and the ‘hidden’ attraction of Russia.” *Journal of Internatio-nal Relations and Development* 22, nro 1 (2017): 1–27. <https://doi.org/10.1057/s41268-017-0100-6>.
- ”Kenraali Makarovin puhe kokonaisuudessaan.” *Yle*, 7.6.2012. <https://yle.fi/a/3-6169951>.
- Kejo, Janne. ”Milloin alkaa Suomen ja Venäjän välinen jatkosota 2.0?” *UMV-lehti*, 12.9.2023. <https://mvlehti.net/2023/09/12/milloin-alkaa-suomen-ja-venajan-valinen-jatkosota-2-0-kolumni/>.
- Kervinen, Elina. ”HS-analyysi: Suomi linjaa ulko- ja turvallisuuspolitiikkaansa epä-vakaana aikana – ‘Ei koskaan voi tietää, mikä yhteistyö pettää.’” *Helsingin Sano-mat*, 8.12.2019. <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000006336016.html>.
- Khalimzoda, Ilkholm ja Marko Siitonen. ”Russian speakers’ media engagement and acculturation in Finland and Latvia.” *Comparative Migration Studies* 10, nro 28 (2022). <https://doi.org/10.1186/s40878-022-00304-1>.
- Kiesiläinen, Mikko. ”Suomi–Venäjä-seura on edelleen poliittisessa suo-jeluksessa.” *Libera*, 2018. <https://www.libera.fi/2018/04/12/suomi-venaja-seura-on-edelleen-poliittisessa-suojeluksessa/>.
- Kilin, Juri. ”Iso osa sotavangeista kuoli jatkosodan leireillä.” *Kaleva*, 3.7.2016.
- Kimmage, Michael. *Collisions: The origins of the war in Ukraine and the new global instability*. Oxford University Press, 2024.
- Kiviranta, Varpu. ”Presidentti Niinistö ja pääministeri Sipilä diplomaattikarkotuk-sesta: ‘Vaati perusteellisen harkinnan.’” *Yle*, 26.3.2018. <https://yle.fi/a/3-10134261>.
- Kivivuori, Janne ja K. Sulg. *Prestuplenija protiv žizni v Finljandii Rikoksia elämää vas-taan Suomessa*. Johan Beckman Institute, 2006.

- Knus-Galán, Minna ja Eero Mäntymaa. "Pieni yhdistys sai yhtä aikaa rahaa Putinin suojeluksessa olevalta venäläiseltä ja suomalaisilta veronmaksajilta." *Yle*, 2.6.2024. <https://yle.fi/a/74-20090855>.
- Knus-Galan, Minna ja Jyri Hänninen. "Venäläisen rahan varjossa: käsikirjoitus." *Yle MOT*, 6.10.2021. <https://yle.fi/a/20-312235>.
- Kofman, Michael. "The August war, ten years on: A retrospective on the Russo-Georgian war." *War on the Rocks*, 17.8.2018. <https://warontherocks.com/2018/08/the-august-war-ten-years-on-a-retrospective-on-the-russo-georgian-war/>.
- Kohv, Marek. *Church is a Body of ... State? How the Kremlin Wields Religion as a Weapon*. International Centre for Defence and Security, 2025. <https://icds.ee/en/church-is-a-body-of-state-how-the-kremlin-wields-religion-as-a-weapon/>.
- Koivisto, Mauno. *Kaksi kautta II. Historian tekijät*. Kirjayhtymä, 1995.
- Koivunen, Pia. "International Events in the Service of Cultural Statecraft: The Sochi Olympics and the World Festival of Youth and Students". Teoksessa *Russia's Cultural Statecraft*, toim. Tuomas Forsberg, ja Sirke Mäkinen. Routledge, 2022.
- Koivuranta, Esa. "Ilmavoimat on siirtänyt kalustoaan tänään Helsinki-Vantaalle," *Yle*, 29.8.2014. <https://yle.fi/a/3-7442584>.
- Kokko, Karri. "Puolustusministeri Jyri Häkämies: 'Yhteiset sotaharjoitukset Venäjän kanssa mahdottomia'" *Suomen Kuvalehti*, 12.12.2008. <https://suomenkuvalehti.fi/politiikka-ja-talous/puolustusministeri-jyri-hakamies-yhteiset-sotaharjoitukset-venajan-kanssa-mahdottomia/>.
- Kokko, Karri. "Toinenkin venäläisvaikuttaja varoittaa Suomea Natosta." *Suomen Kuvalehti*, 17.10.2007. <https://suomenkuvalehti.fi/kotimaa/toinenkin-venalaisvaikuttaja-varoittaa-suomea-natosta/>.
- Kokko, Karri ja Jarkko Vesikansa. "Presidentti Halonen: Ei perustetta liittyä Natoon." *Suomen Kuvalehti*, 22.11.2007. <https://suomenkuvalehti.fi/politiikka-ja-talous/presidentti-halonen-ei-perustetta-liittyä-natoon/>.
- Kolesnikov, Andrei. "S kem vy, mastera Minkultury" *Kommersant*, 24.4.2014. <https://www.kommersant.ru/doc/2459017>.
- Konttinen, Jussi. "Suomalais-venäläinen poika saa jäädä vanhempiensa luokse." *Helsingin Sanomat*, 20.3.2010. <https://www.hs.fi/suomi/art-2000004719479.html>.
- Konttinen, Jussi. "Venäjä tarjosi suomalaislehdelle rahaa venäläisiä koskevien loukkausten raportoinnista." *Helsingin Sanomat*, 11.8.2013. <https://www.hs.fi/suomi/art-2000002666673.html>.
- Koponen, Taneli. "Suomi-Venäjä-seura kerrytti miljoonaomaisuuden veronmaksajien tuella." *Talouselämä*, 8.10.2021. <https://www.talouselama.fi/uutiset/a/46657a1f-44fe-4c78-8730-01150c9c0532>.
- Kopotin, Igor ja Vladimir Sazonov. "The Russian Military's Use of History to Create a Post-Soviet Identity: The Development of Conceptual Understandings from the 1990s to the Mid-2000s." *The Journal of Slavic Military Studies* 36, nro 4 (2024): 410–434. <https://doi.org/10.1080/13518046.2023.2299079>.

- Koptyukh, Anastasia, ja Arseniy Svyrenko. *Temporary Protection for Ukrainians in Finland: Present Situation and Outlook*. Publications of the Ministry of Interior, 2025.
- Korhonen, Keijo. *Sattumakorpraali: Korhonen Kekkosen komennossa*. Otava, 1999.
- Korkki, Jari. *Puolustuksen paluu – Jussi Niinistön vartiovuoro*. Otava, 2019.
- Kragh, Martin ja Sebastian Åsberg. "Russia's Strategy for Influence Through Public Diplomacy and Active Measures: The Swedish Case." *Journal of Strategic Studies* 40, nro 6 (2017): 773–816. <https://doi.org/10.1080/01402390.2016.1273830>.
- Kristeri, Tomi, Joel Linnainmäki, Markus Holmgren ja Mikael Wigell. "Preparedness for geoeconomic risks: Finnish security of supply in the age of new great power competition." *FIIA Research Paper 3*, heinäkuu 2025. Ulkopoliittinen instituutti. <https://fiia.fi/en/publication/preparedness-for-geoeconomic-risks>.
- Kronvall, Kerstin. "Mitä jos Neuvostoliitto ei olisikaan hajonnut, miettii Valdai-klubi Venäjällä salaisessa kokouksessaan." *Yle*, 25.10.2016. <https://yle.fi/a/3-9249822>.
- Kronvall, Kerstin. "Venäjä kutsuu Nato-maita keskusteluihin – kutsun saavat myös Suomi ja Ruotsi." *Yle*, 1.8.2016. <https://yle.fi/a/3-9065599>.
- Kronvall, Kerstin. "Venäjän suurlähettiläs Ylelle Suomen Nato-keskustelusta: 'Venäjällä ei voi olla vapaata rajaa Naton kanssa.'" *Yle*, 27.3.2017. <https://yle.fi/a/3-9493350>.
- Kuistiala, Anu, ja Arja Paananen. *Kiehtova katala Venäjä Arja Paanasen silmin*. Docendo, 2024.
- Kukkola, Juha. *The Leningrad Military District: the past and future of the Northwestern direction*. Maanpuolustuskorkeakoulu, 2024. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-25-3478-4>.
- Kulmala, Meri, Markku Kangaspuro, Markku Kivinen, Mikko Vienonen, Ilkka Vohlonen ja Christian Jokinen. *Haasteiden Venäjä*. Puolustusministeriö, 2008. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-25-1882-1>.
- Kunnas, Kaja. "'Venäjä luo varjokirkkoa Suomeen' – konservatiiviset suomalaiset kävivät pappisvihkimyksessä Pietarissa." *Helsingin Sanomat*, 23.9.2023. <https://www.hs.fi/suomi/art-2000009857159.html>.
- Kuokkanen, Katja. "'Kun katsoi, ketä kutsuttiin puhumaan' – Venäjän kulttuuri-keskus Helsingin Taka-Töölössä ei ole asiantuntijan mukaan vain sitä, mitä sen sanotaan olevan." *Helsingin Sanomat*, 8.4.2022. <https://www.hs.fi/pkseutu/art-2000008704858.html>.
- Kuorsalo, Anne. "Venäjän kulttuuri-imperialismi odottaa tutkimusta." *Maanpuolustus*, 21.9.2023. <https://www.maanpuolustus-lehti.fi/venajan-kulttuuri-imperialismi-odottaa-tutkimusta/>.
- Kääriäinen, Kimmo. "Venäjän uskonnonvapauslaki ja uskonnollisten vähemmistöjen asema." *Teologinen aikakauskirja* 6, nro 6 (2001): 554–561. <https://helda.helsinki.fi/server/api/core/bitstreams/06c656cc-4bc4-4e7e-9d9e-fb9e7b85bad0/content>.

- Kössö, Tuulia. "Tällaiset kytkökset Jokereilla on Vladimir Putinin lähipiiriin." *Yle*, 25.2.2022. <https://YLE.fi/a/3-12333758>.
- Laakso, Ville. "Hornetit tulivat myöhässä puuttuakseen ilmatilaloukkauksiin." *Yle*, 31.5.2014, <https://yle.fi/a/3-7271644>.
- Laaksonen, Roni. *Taloutta vai geopolitiikkaa? Integratiivis-narratiivinen kirjallisuuskatsaus Venäjän energia-aseesta länsimaisessa tutkimuksessa 2008–2021*. Pro gradu -tutkielma, Maanpuolustuskorkeakoulu, 2025. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2025080781364>.
- Laar, Mart. "Mart Laar: Impeeriumi enesepeettus." *Postimees*, 3.5.2007. <https://www.postimees.ee/1656797/mart-laar-impeeriumi-enesepeettus>.
- Laine, Veera ja Timo R. Stewart. "Kaikkien maiden konservatiivit, yhtykää." *Ulkopolitiikka*, nro 4 (2021): 64–69. <https://ulkopolitiikka.fi/kaikkien-maiden-konservatiivit-yhtykaa/>.
- Lakka, Päivi. "Asiantuntija Venäjän puolustusministerin Suomea koskevasta kohulauseunnosta: Selvä ero aiempaan." *Ilta-Sanomat*, 6.6.2019. <https://www.is.fi/kotimaa/art-2000005770795.html>.
- Lakka, Päivi. "Rajavartiolaki läpi eduskunnassa – Itäraja voidaan tarvittaessa sulkea turvapaikanhakijoilta." *Ilta-Sanomat*, 7.7.2022. <https://www.is.fi/politiikka/art-2000008931014.html>.
- Lalu, Petteri. "Sota ei ole pyhää!" *Teologia.fi*. 14.10.2024. <https://teologia.fi/2024/10/sota-ei-ole-pyhaa/>.
- Lalu, Petteri. *Suomen ja Ruotsin läntinen puolustusyhteistyö herättää voimakasta kritiikkiä – ministeri Šoigu toi esiin jopa vastatoimien tarpeen*. Maanpuolustuskorkeakoulu, 2018. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-25-3039-7>.
- Landbergis, Vytautas. "Russia as a partner." *Vytautas Landsbergis* (blogi), 24.4.2008. <http://www.landsbergis.lt/articles/view/380>.
- Lange-Ionatamišvili, Elina, toim. *Analysis of Russia's information campaign against Ukraine*. NATO StratCom Centre of Excellence, 2015. https://stratcomcoe.org/cuploads/pfiles/russian_information_campaign_public_12012016fin.pdf.
- Larsson, Robert L. *Russia's Energy Policy: Security Dimensions and Russia's Reliability as an Energy Supplier*. Swedish Defence Research Agency, 2006. <https://www.foi.se/rest-api/report/foi-r--1934--se>.
- "Lastensuojelussa pitää osata puhua." *Helsingin Sanomat*, 21.3.2010.
- Lauha, Matti. *Tiedustelu ja Venäjän intressit*. Suojelupoliisi, 2008.
- Laurila, Salla. "Sirpin ja vasaran varjossa." *Ilta-Sanomat*, 6.9.2024. <https://www.is.fi/kotimaa/art-2000010675381.html>.
- Lavikainen, Jyri. "Venäjän hybridioperaatio Suomen rajalla: Siirtolaiset vaikuttamisen välineenä." *FIIA Comment 11*, marraskuu 2023. Ulkopoliittinen instituutti. <https://fiia.fi/julkaisu/venajan-hybridioperaatio-suomen-rajalla>.

- Lavikainen, Jyri, Katri Pynnöniemi, Sinikukka Saari, Outi Helin ja Sirke Mäkinen. *Pohjois-Eurooppa Venäjän ulko- ja turvallisuuspolitiikassa*. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminta, 2022. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-072-1>.
- Layton, Samuel. "Reframing European Security: Russia's Proposal for a New European Security Architecture." *International Relations* 28, nro 1 (2014): 25–45. <https://doi.org/10.1177/0047117813507734>.
- Lehtinen, Santtu, Sinikukka Saari ja Arho Suominen, toim. *Russia's technological policy and knowhow in a competitive global context*. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminta, 2022. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-228-2>.
- Lehtisaari, Matti. "Jokerit siirtyy täysin Jari Kurrin omistukseen." *Yle*, 14.4.2022. <https://YLE.fi/a/3-12405740>.
- Lehto, Mika. "Niinistö Suomen ulkopoliitikasta: 'Suomi siis reagoi, muttei ylireagoi!'" *Ilta-Sanomat*, 5.4.2016. <https://www.is.fi/kotimaa/art-2000001152573.html>.
- Lehto, Mika. "Raportti: Puolustusvoimat tarvitsee runsaasti lisää rahaa." *Ilta-Sanomat*, 1.10.2014. <https://www.is.fi/kotimaa/art-2000000814839.html>.
- Lehtonen, Aleks. "Näin Fortum hukkasi miljardiomaisuuden Venäjälle." *Verkkouutiset*, 3.9.2023. <https://www.verkkouutiset.fi/a/te-nain-fortum-hukkasi-miljardiomaisuuden-venajalle/#45587eb4>.
- Leino, Mikko, ja Rauli Mickelsson. "Maahanmuuttodiskurssi pienryhmäkeskusteluissa." *Politiikka* 59, nro 3 (2017): 203–221. <https://journal.fi/politiikka/article/view/151910>.
- Liikenne ja viestintä 2014. Liikenne- ja viestintäministeriön hallinnonalan toiminta- ja taloussuunnitelma vuosille 2011–2014*. Liikenne- ja viestintäministeriö, 2010. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-243-133-2>.
- Lintula, Hanna. "Kataisen kohuarvio Venäjän taloudesta." *Yle*, 2.9.2010. <https://YLE.fi/a/20-109148>.
- Lipponen, Paavo. *Valtionhoitaja, Muistelmat 1995–2024*. WSOY, 2025.
- Lippu, Anna-Maria. "Miksi Ilja Repinin tausta vaihdettiin venäläisestä ukrainalaiseksi? Ateneum vastaa." *Helsingin Sanomat*, 2.2.2024. <https://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000010200162.html>.
- Liukkonen, Juho. "Mikkelin musiikkijuhlien pitkäaikainen taiteellinen johtaja Valeri Gergijev sai lähtöpassin – oli aiemmin vaadittu tuomitsemaan Venäjän hyökkäyksen Ukrainassa." *Yle*, 4.3.2022. <https://yle.fi/a/3-12343335>.
- Loftus, Suzanne. "Russia's 'Holy War' against the West." *Kennan Cable* nro 94, Woodrow Wilson International Center for Scholars, 2024. <https://www.wilsoncenter.org/publication/kennan-cable-no-94-russias-holy-war-against-west>.
- Lund, Sakari ja Simo Arkko. "Jokerien kannattajilta raju vaatimus Ukrainan tilanteen takia – fanien johtohahmo avaa päätöksen taustat: 'Emme kannusta Jokereita KHL:ssä!'" *Yle*, 22.2.2022. <https://yle.fi/a/3-12329209>.

- Lundén, Kimmo. "Jäädättäkää Venäjän-investoinnit toistaiseksi", *Kauppalehti*, 10.3.2008. <https://www.kauppalehti.fi/uutiset/a/266807d2-2bda-3afe-a9c1-3c7f692acaa2>.
- Luotonen, Anniina. "Venäläinen pukumies ilmestyi meppi Alviina Alametsän semi-naariin, puolisoa painostettiin kutsuilla – näin Venäjä voi pyrkiä vaikuttamaan." *Yle*, 3.6.2022. <https://yle.fi/a/3-12475858>.
- Luukkanen, Arto. *Suomi hajoavan imperiumin sylissä*. Otava, 2019.
- Lähteenkorva, Pekka, ja Jussi Pekkarinen. *Idän etuvartio? Suomi kuva 1945–1981*. WSOY, 2008.
- "Maestro dedicates requiem to South-Ossetia." *NBC News*, 22.8.2008. <https://www.nbcnews.com/id/wbna26335556>.
- Malin, Tuula. *Putinin pihapiirissä II*. Docendo, 2025.
- Mallinen, Jukka. "Suomi–Venäjä-seuran lehti trollaa." *Suomen Kuvalehti*, 5.12.2014. <https://suomenkuvalehti.fi/mielipide/suomi-venaja-seuran-lehti-trollaa/?shared=62636-6b3f4796-4>.
- Mamedov, Intigam, "How are narratives sacralised? Russian dogma on the war in Ukraine", *Contemporary Politics* 31, nro 3 (2025): 461–478, <https://doi.org/10.1080/13569775.2024.2387436>.
- Mantila, Markku ja Jouni Mölsä. *Valehtelua, vakoilua ja valtiollista vaikuttamista*. Docendo, 2024.
- Manoilo, Andrey V. *Tekhnologii Nesilovogo Razresheniya Sovremennykh Konfliktov Technologies of Non-Violent Resolution of Modern Conflicts*. Goryachaya Liniya-Telekom, 2015.
- Marjanen, Jani ja Pasi Ihalainen. "Käsitehistoria tutkimusasenteena." Teoksessa *Sanat siltana menneeseen*, toim. Pasi Ihalainen, ja Heli Valtonen. Gaudeamus, 2022.
- Martikainen, Toivo, Katri Pynnöniemi, Sinikukka Saari ja Ulkopoliittisen instituutin työryhmä. *Venäjän muuttuva rooli Suomen lähialueilla*. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminta, 2016. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-287-282-1>.
- Mashin, Armas. "Suomi teki kansanmurhaa Karjalassa- Petroskoissa päätettiin." *Kansan ääni*, 5.8.2024. <https://kansanaani.org/suomi-teki-kansanmurhaa-karjalassa-petroskoissa-paetettiin/>.
- Matthews, Miriam, Katya Migacheva ja Ryan Andrew Brown. *Superspreaders of Malign and Subversive Information on COVID-19: Russian and Chinese Efforts Targeting the United States*. RAND Corporation, 2021. https://www.rand.org/pubs/research_reports/RRA112-11.html.
- Mattila, Ilkka. "Kulttuuridiplomatian ja vakoilun tutkijat eivät usko, että venäläisen oopperaohjaajan pesti Ruotsiin on ollut harkittu Kremlin operaatio." *Helsingin Sanomat*, 11.3.2022. <https://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000008674726.html>.
- McFaul, Michael. *From Cold War to hot peace: An American ambassador in Putin's Russia*. Mariner Books, 2018.

- Medvedev, Sergei. "In Search of Past Glory: Russia's Cultural Statecraft in the Age of Decline." Teoksessa *Russia's Cultural Statecraft*, toim. Tuomas Forsberg, ja Sirke Mäkinen. Routledge, 2022.
- "Medvedev esitti uutta eurooppalaista turvallisuussopimusta puheessaan Helsingin yliopistolla." *Yle*, 20.4.2009. <https://yle.fi/a/3-5240457>.
- "Medvedevin linja katkeilee." *Helsingin Sanomat*, 13.11.2009.
- "Medvedevin valmis valinta vahvistetaan äänestytämällä." *Helsingin Sanomat*, 29.2.2008. <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000004551612.html>.
- Meister, Stefan ja Wilfried Jilge, "After Ostpolitik. A New Russia and Eastern Europe Policy Based on Lessons from the Past." *DGAP Analysis*, nro 2, huhtikuu 2023. German Council on Foreign Relations. https://dgap.org/system/files/article_pdfs/DGAP_Analyse_2023_EN-02-After%20Ostpolitik.pdf.
- Meriläinen, Juha. *Putinin alttaripoika: Patriarkka Kirill ja Venäjän pyhä hyökkäyssota*. Otava, 2023.
- Mesterházy, Attila. "2017 – NATO-EU Cooperation After Warsaw." Report of the Sub-Committee on Transatlantic Defence and Security Cooperation, 163 DSCTC 17 E Rev.1 fin, NATO Parliamentary Assembly, 8.9.2017. <https://www.nato-pa.int/document/2017-eu-and-nato-cooperation-mesterhazy-report-163-dsctc-17-e-rev1-fin>.
- Metso, Pekka ja Petteri Lalu. "Collateral Impacts of the war in Ukraine on the Northern Borders of Russia: Ecclesial, Ecumenical and Security Effects on Orthodox Christians in Finland." Teoksessa *Churches in Contact and Collision: Multiple Ways of Ukrainian and Russian Churches*, toim. Heta Hurskainen, ja Teuvo Laitila. Brill Schöningh, 2024.
- "MID Finlyandii: Pora prekratit' pugat' narod Kremlem i rossijskoj ugroznoj." *Nezavisimaya gazeta*, 16.1.2015.
- "Mielenosoitukset ovat venäläisille yksi harvoista tavoista viestiä vallanpitäjille ärsyyntymisestäään." *Helsingin Sanomat*, 29.7.2019. <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000006188389.html>.
- Mikhailova, Natalia. "O voinskih prazdnikah, flagah i paradah." *Finskaja Gazeta*, 4.6.2021. <https://gazeta.fi/istorija/o-voinskih-prazdnikah-flagah-i-paradah/>.
- Mikkola, Harri. "The Geostrategic Arctic: Hard Security in the High North." *FIIA Briefing Paper 259*, huhtikuu 2019. Ulkopoliittinen instituutti. <https://fiia.fi/en/publication/the-geostrategic-arctic>.
- Mikkola, Harri ja Mikael Wigell. "Hybridivaikuttaminen, geoekonomia, resilienssi – Suomen turvallisuus edellyttää uusien käsitteiden ymmärrystä." *Ulkopolitiikka*, 3.12.2020. <https://ulkopolitiikka.fi/hybridivaikuttaminen-geoekonomia-resilienssi-suomen-turvallisuus-edellyttaa-uusien-kasitteiden-ymmarrysta/>.
- Mikkonen, Erkki. "Ylen kysymys homojen tilanteesta hermostutti Venäjän ulkoministeriön: 'Lähdettekö Tšetšeniaan vai pelkättekö?'" *Yle*, 31.5.2017. <https://yle.fi/a/3-9641781>.

- Mikkonen, Simo. *"Te olette valloittaneet meidät!" Taide Suomen ja Neuvostoliiton suhteissa 1944–1960*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 2019.
- Mikkonen, Simo. "Kylmä Sota osoitti kulttuuriyhteyksien merkityksen totalitarismin vastustamisessa." *MustRead*, 5.4.2022. <https://www.mustread.fi/artikkelit/kylma-sota-osoitti-kulttuuriyhteyksien-merkityksen-totalitarismin-vastustamisessa-siksi-venajan-pakotteet-tulisi-rajata-politiikan-ja-talouden-piiriin/>.
- Mikkonen, Simo. "Musiikkivientä ja ystävyyspolitiikkaa Kansallisooppera, Estonia ja Bolšoi 1979–82." *Etnomusikologian vuosikirja* 36, (2024): 136–163. <https://doi.org/10.23985/evk.143921>.
- Mikkonen, Simo ja Antti Okko. "Overcoming a Cold War Mindset: Encounters with Soviet Musical Expertise in a Finnish Town." *Journal of Cold War Studies* 26, nro 2 (2024): 144–172. https://doi.org/10.1162/jcws_a_01213.
- "Miksi Putin pelkää hiiriä?" *Helsingin Sanomat*, 27.12.2017. <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000005503182.html>.
- Mitrokhin, Vasiliy, toim. *KGB lexicon: The Soviet intelligence officers handbook*. Frank Cass, 2001.
- Moilanen, Mika "Boikotilla uhanneet kannattajat tyytyväisiä, kun Jokerit ei lähtenyt Minskiin: 'Toivottavasti tällä on merkitystä myös siellä oleville ihmisille.'" *Helsingin Sanomat*, 3.9.2020. <https://www.hs.fi/urheilu/art-2000006623174.html>.
- "Muiden maiden vaaleihin vaikuttaminen on Venäjälle kiusaus." *Helsingin Sanomat*, 19.11.2017.
- Mustajoki, Arto. *Yliopistojen Venäjä-yhteistyön ja Venäjä-osaamisen kehittäminen*. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2007:11. Opetusministeriö, 2007.
- Myllymäki, Laura ja Timo Pyykkö. "Apu AlfaTV:n kulisseissa." *Journalisti*, 2021.
- Mäkeläinen, Mika. "Satelliittikuvat paljastavat Venäjän sotilaskaupungin," *Yle*, 18.6.2025. <https://yle.fi/a/74-20167928>.
- Mölder, Holger ja Vladimir Sazonov. "Challenges to Homeland Security in Countering Latent Hybrid Threats During the War in Ukraine: The Case of Estonia." Teoksessa *Russian Influence Operations and the War in Ukraine*, toim. Vladimir Sazonov, Holger Mölder, Zdzisław Śliwa, Sergii Pakhomenko, Illimar Ploom. Springer, 2025.
- Nabozhniak, Oleksii, Oleksandra Tsekhanovska, Andrea Castagna, Dmytro Khutkyy ja Anna Melenchuk. *Revealing Russian Influence in Europe: Insights from Germany, France, Italy and Ukraine*. Institute of Innovative Governance, Black Sea Trust Fund of the German Marshall Fund, 2024. <https://www.gmfus.org/news/revealing-russian-influence-europe-insights-germany-france-italy-and-ukraine>.
- NATO. "Press Point by NATO Secretary General Jens Stoltenberg Following the Meeting of the NATO-Russia Council." 13.7.2017. https://www.nato.int/cps/en/natohq/opinions_146220.htm.

- Niemeläinen, Jussi. "Töölöstä raportteja Putinin hallinnolle." *Helsingin Sanomat*, 4.3.2013. <https://www.hs.fi/suomi/art-2000002617836.html>.
- Niemi, Mikko ja Tuomo Houni, toim. *Media ja Populismi*. Vastapaino, 2018.
- Nieminen, Tommi. "Kolmen piispan skisma." *Helsingin Sanomat*, 13.7.2021. <https://www.hs.fi/feature/art-2000007813397.html>.
- Niemistö, Jukka. "Rossotrudnichestvon matkassa Moskovassa ja Arkangelissa." *Suomi–Venäjä-seuran blogi*, 5.2.2014. <https://suomivenajaseura.fi/YLEinen-fi/rossotrudnichestvon-matkassa-moskovassa-ja-arkangelissa/>.
- Niinistö, Sauli. *Kaikki tiet turvaan*. WSOY, 2025.
- Niinistö, Sauli. *Safer together: Strengthening Europe's civilian and military preparedness and readiness*. Euroopan komissio, 2024. https://commission.europa.eu/document/5bb2881f-9e29-42f2-8b77-8739b19d047c_en.
- Niinistö, Sauli. "Tasavallan presidentti Sauli Niinistön puhe suurlähettiläspäivillä." 26.8.2014. Eilen-arkisto. <https://www.eilen.fi/fi/3217/?language=fi>.
- Niinistö, Sauli. "Tasavallan presidentti Sauli Niinistön puhe 211. valtakunnallisen maanpuolustuskurssin avajaisissa." 10.11.2014. Eilen-arkisto. <https://www.eilen.fi/fi/3243/?language=fi>.
- Niinistö, Sauli. "Tasavallan presidentin uudenvuodenpuhe". 1.1.2022. <https://www.presidentti.fi/niinisto/puheet/tasavallan-presidentti-sauli-niiniston-uudenvuodenpuhe-1-1-2022/index.html>.
- Nikolsson, Valentin. *Finliandija – s Rossiej i bez Suomi Venäjän yhteydessä (ja ilman)*. Amalfeâ, 1995.
- "Nitšto ne zamenit rebyonku sem'ju." *Jakutija*, 23.10.2002.
- Noppiari, Elina ja Ilmari Hiltunen. "Populistinen vastamedia eliittejä haastamassa." Teoksessa *Media ja Populismi – Työkaluja kriittiseen journalismiin*, toim. Mari K. Niemi, ja Topi Houni. Vastapaino, 2018.
- Norberg, Johan. *Training for War – Russia's Strategic-level Military Exercises 2009–2017*. FOI-R 4627 SE. Totalförsvarets forskningsinstitut, 2018.
- Nuorteva, Jussi. "Suomi ja Venäjän arkistot – poliittisen suhteiden puntari." Teoksessa *Suomen liikkumavara. Suurlähettiläs Arto Mansalan ystäväkirja*, toim. Pertti Torstila, Martti Häikiö, ja Jussi Pekkarinen. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 2011.
- Nuorteva, Jussi ja Päivi Happonen. *Suomen arkistolaitos 200 vuotta – Arkivverket i Finland 200 år*. Kansallisarkisto, 2016.
- Nurmi, Lauri. *Suomen salattu tie Natoon*. Into Kustannus, 2023.
- Nyberg, René. *Patriarkkoja ja oligarkkeja*. Siltala, 2019.
- Nye, Joseph. *Soft Power: The Means to Success in World Politics*. Public Affairs, 2004.
- "Näytösoikeudenkäynti veti oligarkkien vallan rajat." *Helsingin Sanomat*, 2.6.2005. <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000004313400.html>.
- Oikeusministeriön *Venäjä-strategia vuosille 2009–2015*. Oikeusministeriö, 2009. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-466-864-4>.

- Oivo, Teemu. "Exclusive Citizenship-Membership?" *Laboratorium* 13, nro 3 (2022): 134–157.
- Oivo, Teemu. "Kremlin vapaan sanan saattajat? Suomalaiset verkkomediat kansainvälisen uutisvirran portilla." *Media & Viestintä* 44, nro 2 (2021): 117–138. <https://doi.org/10.23983/mv.109862>.
- Oivo, Teemu. "Pelko Pohjois-Karjalan Venäjä-keskustelussa ja -uutisoinnissa." *Lähde. Historiatieteellinen aikakauskirja* 14 (2017): 82–104. <https://lahde.journal.fi/article/view/67824>.
- Oksanen, Patrik. "Sweden: The Atomic Church with the Crooked Priest." Teoksessa *Tracking the Russian Hybrid Warfare: Cases from Nordic-Baltic Countries*, toim. Minna Ålander, ja Patrik Oksanen. Stockholm Free World Forum, 2024.
- Oksanen, Patrik. *Historien som slagfält: Rysslands påverkanskampanj mot Finland 2025*. Myndigheten för psykologiskt försvar, 2025. <https://mpf.se/publikationer/publikationer/2025-12-11-historien-som-slagfalt-rysslands-paverkanskampanj-mot-finland-2025>.
- Ollus, Simon-Erik ja Heli Simola. *Russia in the Finnish Economy*. Sitra, 2006. <https://www.sitra.fi/wp-content/uploads/2017/02/Raportti66.pdf>.
- Orenstein, Mitchell A. *The lands in between: Russia vs. the West and the new politics of hybrid war*. Oxford University Press, 2019.
- Pääministeri Sanna Marinin hallituksen ohjelma 10.12.2019: Osallistava ja osaava Suomi – sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävä yhteiskunta. Valtioneuvosto, 2019. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-287-808-3>.
- Ovaska, Juhon. *Käännö – Suomen irtiotto Kremlistä Eurooppaan*. Docendo, 2023.
- Paananen, Arja. "IS selvitti: Johan Bäckman edusti Putinin alaista instituuttia vielä 2016 – johtajat korkea-arvoisia tiedustelu-upseereita." *Ilta-Sanomat*, 26.10.2019. <https://www.is.fi/ulkomaat/art-2000006286131.html>.
- Paananen, Arja. "Kommentti: Venäjä julkaisi uuden törkykirjan Suomesta – nämä 9 väitettä ovat vain pieni otos." *Ilta-Sanomat*, 25.2.2025. <https://www.is.fi/ulkomaat/art-2000011040303.html>.
- Paananen, Arja. "Miksi Venäjä uhoaa." *Ilta-Sanomat*, 12.12.2009.
- Paananen, Arja ja Kaisu Puranen. "Putinin erikoinen kommentti talvisodasta leviää maailmalla." *Ilta-Sanomat*, 15.3.2013. <https://www.is.fi/ulkomaat/art-2000000594307.html>.
- Palomaa, Antti. "Suomessa tuttu kapellimestari Valeri Gergijev peittelee Putinin rikoksia ja pimittää luksusasuntoja lännessä, kertoo Navalnyin uusi video." *Yle*, 13.4.2022. <https://yle.fi/a/3-12403758>.
- Panschin, Vladimir. *Menneestä nykyisyyteen: teorettinen tarkastelu Suomen maanpuolustukseen kohdistuvasta Venäjän toteuttamasta henkilötiedustelusta*. Maanpuolustuskorkeakoulu, 2020. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-25-3158-5>.

- Panschin, Vladimir. "Niin sotii kuin harjoittelee": Tulkintoja Zapad-2017-sotaharjoitustapahtumista sekä arvio Venäjän asevoimien joukkojen käytöstä ja toimintatavoista Zapad-2017-harjoitukseen peilaten, Maanpuolustuskorkeakoulu, 2019. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-25-3065-6>.
- Parkkinen, Jani. "Entisen suurvallan valtiotaitoa ja -taitamattomuutta." *Idäntutkimus* 29, nro 3 (2022): 101–102. <https://doi.org/10.33345/idantutkimus.120713>.
- Parkkonen, Mika. "Vanhanen tyytyi Venäjän selitykseen: Suomen pääministeri – ilmatilan loukkaukset pois poliittiselta pöydältä." *Helsingin Sanomat*, 8.6.2005. <https://www.hs.fi/suomi/art-2000004314886.html>.
- Partio, Elina. "Maailmankuulun kapellimestarin Gergijevin Putin-kytkös luo jännitystä Mikkelin musiikkijuhlien alkuun." *Yle*, 27.6.2014. <https://YLE.fi/a/3-7325592>.
- "Partisaanisotaa sovitellaan." *Yle*, 28.9.2002. <https://YLE.fi/a/3-5120932>.
- Peiponen, Pasi. "Nornickelin venäläinen omistaja ja pääjohtaja: En ymmärrä miten Harjavallan tehdas toimii pakotteiden takia." *Yle*, 20.7.2024. <https://yle.fi/a/74-20100554>.
- Éva Péli, "Sollte es zu einem großen Krieg kommen, wird Europa einfach aufhören zu existieren," *Multipolar*, 14.11.2025. <https://multipolar-magazin.de/artikel/interview-karaganow>.
- Penttilä, Maija. "Venäläinen ortodoksisuus ja venäjänkieliset ortodoksit Suomessa pysyvinä ja muutoksessa." *Uskonnotutkija – Religionsforskaren* 13, nro 2 (2024): 1–24. <https://doi.org/10.24291/uskonnotutkija.148099>.
- Perlez, Jane. "War in Chechnya Threatening US Strategy Goals." *New York Times*, 19.11.1999. <https://archive.nytimes.com/www.nytimes.com/library/world/europe/111599russia-us-assess.html>.
- Pesu, Matti. "Hard Security Dynamics in the Baltic Sea Region: From Turbulence to Tense Stability." *FIIA Briefing Paper 276*, tammikuu 2020. Ulkopoliittinen instituutti. <https://fiia.fi/en/publication/hard-security-dynamics-in-the-baltic-sea-region-2>.
- Pesu, Matti toim. "NATO's new northern direction: The evolving role of the alliance in Europe's north." *Finnish Foreign Policy Paper 11*, huhtikuu 2024. Ulkopoliittinen instituutti. <https://fiia.fi/en/publication/natos-new-northern-direction>.
- Pesu, Matti, Iro Särkkä ja Joel Linnainmäki. "NATO's extended frontline. Towards regional strongholds and aggregated deterrence." *FIIA Briefing Paper 426*, joulukuu 2025. Ulkopoliittinen instituutti. <https://fiia.fi/julkaisu/natos-extended-frontline>.
- Pesu, Matti ja Tuomas Iso-Markku. "Insufficiency of informal alignment: why did Finland choose formal NATO membership?" *International Affairs* 100, nro 2 (2024): 569–588. <https://doi.org/10.1093/ia/iaae006>.
- Pesu, Matti ja Ville Sinkkonen. "Trapped between asymmetries: Finland's security strategies in the past, present and future." Teoksessa *Examining perspectives of small-to-medium powers in emergent great power competition – bandwagon or balance?* toim. Phillip M. Baxter. Palgrave Macmillan, 2025.

- Pietiläinen, Tuomo. "Ilkka Salmi: Suomi tarvitsee mini-CIA:n." *Helsingin Sanomat*, 18.11.2012. <https://www.hs.fi/feature/art-2000002593166.html>.
- Pietiläinen, Tuomo. "Puolustusministeri Elisabeth Rehn: Zhirinovskin kiihko vakava uhka Suomelle." *Helsingin Sanomat*, 21.4.1992. <https://www.hs.fi/suomi/art-2000003138372.html>.
- Pietiläinen, Tuomo. "Sitran johtajien Venäjän-matkailukin halutaan syyniin." *Helsingin Sanomat*, 5.12.2007. <https://www.hs.fi/talous/art-2000004531700.html>.
- Pihlajamaa, Juhani. "Evp-upseeri: Kuinka paljon Venäjä vaikuttaa Suomeen vanhoillisten uskonyhteisöjen kautta." *Demokraatti*, 1.5.2024. <https://demokraatti.fi/evp-upseeri-kuinka-paljon-venaja-vaikuttaa-suomeen-vanhoillisten-uskonyhteisöjen-kautta>.
- Pirskainen, Anne. "Suomen ilmatilaa loukannut venäläiskone kävi uudelleen Suomen rajalla." *Yle*, 22.5.2014. <https://yle.fi/a/3-7257452>.
- Pitukhina, Maria A., Oleg V. Tolstoguzov ja Irina Chernyuk. "Russian-Speaking Diaspora in Finland as a Public Diplomacy Tool." *Geography, Environment, Sustainability* 12, nro 2 (2019): 6–17. <https://doi.org/10.24057/2071-9388-2018-31>.
- Podvig, Pavel. "Russia's 'sectoral defense' in Europe." *Russian strategic nuclear forces*, 6.5.2012. https://russianforces.org/blog/2012/05/russias_sectoral_defense.shtml.
- "Pohjois-Kaukasia on Venäjän turvallisuuden akilleenkantapää." *Helsingin Sanomat*, 7.9.2004. <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000004250078.html>.
- "Polevyje tsvety žizni." *Izvestija*, 26.9.2003.
- "Pommi-isku musersi taas Putinin toiveet Tshetsjeniassa." *Helsingin Sanomat*, 11.5.2004. <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000004222843.html>.
- Pratkanis, Anthony. "Public Diplomacy in International Conflicts: A Social Influence Analysis." Teoksessa *Routledge Handbook of Public Diplomacy*, toim. Nancy Snow, ja Philip M. Taylor. Routledge, 2009.
- Prezident Rossii, "Obraštšenie Prezidenta Rossii Vladimira Putina." Venäjän presidentinhallinto, 4.9.2004. <http://www.kremlin.ru/events/president/transcripts/22589>.
- "Projekt federal'nogo zakona 'ob opeke i popetsitel'stve.'" *Sovremennoje pravo*, 29.11.2002.
- "Pro-Russian Convoy Set to Pass Through Helsinki Region This Weekend." *Yle*, 4.5.2022. <https://yle.fi/a/3-12429390>.
- Pulsa, Tuomas ja Teppo Tiilikainen. "Teki Putin mitä vain, Aleksanteri-instituutista löytyy aina ymmärtäjä." *Suomen Kuvalehti*, 9.7.2016. <https://suomenkuvalehti.fi/kotimaa/teki-putin-mita-vain-aleksanteri-instituutista-loytyy-aina-ymmartaja/>.
- Puolustusministeriö. "Puolustusministeriön lausunto Fennovoima Oy:n Hanhikivi 1 -ydinvoimalaitoksen rakentamislupahakemuksen päivityksestä." Lausunto VN/11961/2021–PLM-22, 13.9.2021. <https://tem.fi/documents/1410877/79578299/Puolustusministeri%C3%B6.pdf/5a3597a1-a0e2-9d4f-26a0-ebf844c21cfa/Puolustusministeri%C3%B6.pdf?version=1.0&t=1631710723966>.

- “Putin: Suomen Nato-jäsenyys ei parantaisi maailman turvallisuutta.” *Yle*, 1.2.2007. <https://yle.fi/a/3-5759982>.
- “Putinin puolue kompastui luottamuskuiluun.” *Helsingin Sanomat*, 6.12.2011. <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000002513094.html>.
- “Putin väisteli kysymyksiä ja kehui Fennovoima-hanketta.” *Etelä-Suomen Sanomat*, 17.12.2015, <https://www.ess.fi/paikalliset/257080>.
- Pynnöniemi, Katri ja Andras Racz, toim. *Fog of falsehood: Russian strategy of deception and the conflict in Ukraine*. Ulkopoliittinen instituutti, 2016. <https://fiia.fi/julkaisu/fog-of-falsehood>.
- Pynnöniemi, Katri ja Amelie Tolvin. “Reconstructing Kremlin Strategic Deception: The Logic of Disinformation Narratives during the First Phase of the Full-Scale Invasion of Ukraine.” *The Journal of Slavic Military Studies* 38, nro 3 (2025): 299–320. <https://doi.org/10.1080/13518046.2025.2548727>.
- Pynnöniemi, Katri ja Kati Parpei. “Understanding Russia’s War against Ukraine: Political, Eschatological and Cataclysmic Dimensions.” *Journal of Strategic Studies* 47, nro 6–7 (2024): 832–859. <https://doi.org/10.1080/01402390.2024.2379395>.
- Pynnöniemi, Katri ja Olli-Matti Mikkola. *Venäjän strategisen toimintaympäristön erilaiset tulkintakehykset ja niiden merkitys Suomelle*. Maanpuolustuskorkeakoulu, 2023. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-25-3206-3>.
- Pääministeri Anneli Jäätteenmäen hallituksen ohjelma 17.4.2003*. Valtioneuvosto, 2003. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2023031331320>.
- Pääministeri Matti Vanhasen hallituksen ohjelma 24.6.2003*. Valtioneuvosto, 2003, <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2023031331319>.
- Pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen ohjelma 22.6.2011*. Valtioneuvosto, 2011. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe201704256255>.
- Pääministeri Matti Vanhasen II hallituksen ohjelma 19.4.2007*. Valtioneuvosto, 2007. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2023031331321>.
- Pörhönen, Janica. “Suomen Moskovan patriarkaatin alaiset ortodoksisurakunnat ovat itsenäisesti hallinnollisia ja niiden johtajana toimii Moskovan ja koko Venäjän patriarkka.” *Maaseudun Tulevaisuus*, 5.4.2024. <https://www.maaseuduntulevaisuus.fi/uutiset/989cce80-35c3-4039-aec7-af954d52f21e>.
- Rancour-Laferriere, Daniel. *Stalinin psyyke: Psykoanalyttinen tutkimus*. Johan Beckman Institute, 2004.
- Rahkonen, Juho. *Journalismi taistelukenttänä. Suomen Nato-jäsenyydestä käyty julkinen keskustelu 2003–2004*. Tampereen yliopisto, 2006. <https://urn.fi/urn:isbn:951-44-6706-X>.
- Raik, Kristi ja Merili Arjakas. “Grasping the opportunity for small state leadership: Estonia’s response to the Russian invasion of Ukraine.” *The British Journal of Politics and International Relations* 27, nro 4 (2024): 1247–66. <https://doi.org/10.1177/13691481241280368>.

- Ramsay, Gordon ja Sam Robertshaw. *Weaponising News: RT, Sputnik and Targeted Disinformation*. King's College London, Centre for the Study of Media, Communication & Power, 2019. <https://www.kcl.ac.uk/policy-institute/research-analysis/weaponising-news>.
- Rankin, Jennifer. "Three men found guilty of murdering 298 people in shooting down of MH17." *Guardian*, 17.11.2022. <https://www.theguardian.com/world/2022/nov/17/three-men-found-guilty-of-murdering-298-people-in-flight-mh17-bombing>.
- Ranks, Konstantin. "Predskazanie Portana o roli Finljandii v svjazi s blizostju Sankt Peterburga" (Portanan ennustus Suomen roolista suhteessa Pietariin)." *Finskaja Gazeta*, 4.12.2020. <https://gazeta.fi/politika/predskazanie-portana-o-rol-finlyandii-v-svyazi-s-blizostyu-sankt-peterburga/>.
- Rantala, Kati M. "Säskylän kyberhyökkäyksen takana jonkin valtion läheinen ammatiryhmä, kunnanjohtaja vaitonaisena: 'Me emme tee ulkopoliitikkaa.'" *Yle*, 19.10.2023. <https://yle.fi/a/74-20055949>.
- Rantala, Viktor. "'Suomalaisen tiedustelun taso on kovin alhainen' – Lainsäädäntö ja nykytilan historiallinen tausta." *The Ulkopolitist*, 30.5.2018. <https://ulkopolitist.fi/2018/05/30/vieraskyna-suomalaisen-tiedustelun-taso-on-kovin-alhainen-tiedustelulainsaadanto-ja-tiedustelun-nykytilan-historiallinen-tausta/>.
- Rastamo, Krista. "Venäläisten maakaupoista Suomen sotilaskohteiden lähellä uutisoitiin jo 10 vuotta sitten – laaja raportti paljastaa strategisten kohteiden sijainnit." *MTV Uutiset*, 24.9.2018. <https://www.mtvuutiset.fi/artikkeli/venalaisten-maakaupoista-suomen-sotilaskohteiden-lahella-uutisoitiin-jo-10-vuotta-sitten-laaja-raportti-paljastaa-strategisten-kohteiden-sijainnit/7085886>.
- Raudaskoski, Miika. "Keikkuuko Niinistön nelijalkainen jakkara?" *The Ulkopolitist*, 25.4.2016. <https://ulkopolitist.fi/2016/04/25/keikkuuko-niiniston-nelijalkainen-jakkara/>.
- Rautala, Ari. *Venäjän sotilasreformi: asevoimien uusi ilme*. Maanpuolustuskorkeakoulu, 2014. <https://www.doria.fi/handle/10024/94612>.
- Rekawek, Kacper, Julian Lanchès, Maria Zotova, Dominika Hajdu ja Donald Bowser. "Russia's Crime-Terror Nexus: Criminality as a Tool of Hybrid Warfare." *GLOBSEC Report*, syyskuu 2025. <https://www.globsec.org/what-we-do/publications/russias-crime-terror-nexus-criminality-tool-hybrid-warfare-europe>.
- Renz, Bettina ja Hanna Smith, toim. *After 'hybrid warfare', what next? – Understanding and responding to contemporary Russia*. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminta, 2016. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-287-299-9>.
- Rentola, Kimmo. *Vallankumouksen aave: vasemmisto, Beljakov ja Kekkonen 1970*. Otava, 2005.

- Renvik, Tuuli A., Inga Jasinskaja-Lahti, ja Sirkku Varjonen. "The Integration of Russian-Speaking Immigrants to Finland." Teoksessa *Migration from the Newly Independent States: 25 Years After the Collapse of the USSR*, toim. Mikhail Denisenko, Salvatore Strozza, ja Matthew Light. Springer, 2020.
- Riehle, Kevin P. *The Russian FSB: A Concise History of the Federal Security Service*. Georgetown University Press, 2024.
- Riihinen, Eleonoora. "Ukrainalaisten yhdistys kritisoi Kulttuuritalolla pidetävän tukikonsertin järjestäjiä 'Venäjä-mielisyydestä.'" *Helsingin Sanomat*, 18.11.2022. <https://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000009208728.html>.
- Rinne, Antti. "Antti Rinne Vieraskynä-palstalla: Ulkopoliittinen instituutti pelottelee Venäjän uhalla." *Helsingin Sanomat*, 8.9.2016. <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000002919800.html>.
- Rislakki, Jukka. "Venäjä yrittää unohtaa talvisodan." *Helsingin Sanomat*, 1.12.2011. <https://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000004843388.html>.
- Ristamäki, Juha ja Lauri Nurmi. "Analyysi: Sauli Niinistö purki turvallisuuspolitiikkaan uitetun miinan ja lähetti Bidenin Yhdysvalloille tärkeän viestin." *Iltalehti*, 27.1.2021. <https://www.iltalehti.fi/politiikka/a/4b0515f0-e7c7-450b-a12e-84a5e600ef82>.
- Ristamäki, Juha, Lauri Nurmi, Mikael Shepelenko ja Outi Salovaara. "Meidän miehemme: Pormestariehdokas Daniel Sazonov mainosti ja kolumnoi Venäjä-mielisessä mediassa." *Iltalehti*, 7.2.2025. <https://www.iltalehti.fi/politiikka/a/4b282533-4c59-41bd-a397-26b2f178956a>.
- Ristolainen, Mari. "Should RuNet 2020 Be Taken Seriously? Contradictory Views about Cyber Security Between Russia and the West." Teoksessa *Game Changer*, toim. Juha Kukkola, Mari Ristolainen ja Jean-Pierre Nikkarila. Juvenes Print, 2017.
- Ritvanen, Juha-Matti. "Suomen valtiojohdon ja Venäjän ulkomaantiedustelun vuorovaikutuksen uudet puitteet Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen." *Historiallinen Aikakauskirja* 122, nro 1 (2024): 35–46. <https://doi.org/10.54331/haik.132065>.
- Robinson, Paul. *Russia's world order: How civilizationism explains the conflict with the West*. Cornell University Press, 2025.
- Rogozin, Dmitri. "Nato-jäsenyys on väärä polku." *Suomen Kuvalehti*, 7.4.2008. <https://suomenkuvalehti.fi/politiikka-ja-talous/rogozin-nato-jasenyys-on-vaara-polku/>.
- Roos, J. P. "Jälkisuomettamisesta uussuomettamiseen." *Entäs kun tulee se yhdestoista? Suomettamisen uusi historia*, toim. Johan Bäckman. WSOY, 2001.
- Roudakova, Natalia. *Losing Pravda: Ethics and the Press in Post-Truth Russia*. Cambridge University Press, 2017.
- Rousselet, Kathy. "The Russian Orthodox Church and the Russkii Mir." Teoksessa *Orthodoxy in Two Manifestations?: The Conflict in Ukraine as Expression of a Fault Line in World Orthodoxy*, toim. Thomas Bremer, Alfons Brüning, ja Nadieszda Kizenko. Peter Lang, 2022.

- Rusi, Alpo ja Pekka Virkki. "Jälkisuomettuminen vaatii avaajansa." *Uusi Suomi Puheenvuorot* -blogi, 9.4.2023. <https://puheenvuoro.uusisuomi.fi/alporusi2014/jalkisuomettuminen-vaatii-avaajansa/>.
- "The Russian Landromat Exposed." *OCCRP*, 22.8.2014, <https://www.occrp.org/en/project/the-russian-laundromat-exposed>.
- Saari, Sinikukka, "The Finnish–Russian relations before and after Finland's NATO membership: management of enduring dilemmas." Teoksessa *Finland in Nato*, toim. Tommi Koivula, Matti Puranen ja Antti Seppo. Routledge, (tulossa).
- Saari, Sinikukka. "Russia's post-orange revolution strategies to increase its influence in former Soviet Republics: Public diplomacy *po russkii*." *Europe-Asia Studies* 66, nro 1 (2014): 50–66. <https://doi.org/10.1080/09668136.2013.864109>.
- Saari, Sinikukka ja Katri Pynnöniemi. "Medvedevin versio vallan vertikaalista. Ovatko pelisäännöt muuttumassa Venäjällä?" *FIIA Briefing Paper* 50, tammikuu 2010. Ulkopoliittinen instituutti. <https://fiia.fi/julkaisu/medvedevin-versio-vallan-vertikaalista>.
- Saari, Sinikukka ja Jyri Lavikainen. "Russia's shifting foreign and security policy in Northern Europe: The new geopolitical meaning of 'good neighbourliness'" *FIIA Briefing Paper* 331, helmikuu 2022. Ulkopoliittinen instituutti. <https://fiia.fi/julkaisu/russias-shifting-foreign-and-security-policy-in-northern-europe>.
- Saarikoski, Jyrki. "Presidentin miehet." *Yle*, 9.4.2016. <https://yle.fi/a/3-8794685>.
- Sajari, Petri. "Esko Aho piti yli 20 vuotta yhteyttä kolmeen pakotteiden kohteena olevaan oligarkkiin – "Kanssakäymisestä oli hyötyä myös Suomelle." *Helsingin Sanomat*, 22.3.2022. <https://www.hs.fi/talous/art-2000008700051.html>.
- Salovaara, Outi. "Kahden maan professori." *Helsingin Sanomat*, 1.1.2025. <https://www.hs.fi/tutkiva/art-2000010863277.html>.
- Salovaara, Outi. "Kirkko Kremlin kainalossa." *Helsingin Sanomat*, 19.1.2025. <https://www.hs.fi/tutkiva/art-2000010941588.html>.
- Salovaara, Outi. "Ortodoksikirkon kriisissä historiallinen käänne – Suomen kaikki piispat patriarkan puhutteluun Konstantinopoliin ensi viikolla." *Suomen Kuvalehti*, 2.10.2020. <https://suomenkuvalehti.fi/kotimaa/ortodoksikirkon-kriisissa-historiallinen-kaanne-suomen-kaikki-piispat-patriarkan-puhutteluun-konstantinopoliin-ensi-viikolla/>.
- Salovaara, Outi. "Ortodoksikirkon riidat kärjistyivät: Arkkipiispa Leo syyttää metropoliitta Arsenia ikä- ja etnisestä rasismista." *LongPlay*, 26.6.2020. <https://www.longplay.fi/lyhyet/ortodoksikirkon-riidat-karjistyivat-arkkipiispa-leo-syyttaa-metropoliitta-arsenia-ika-ja>.
- Salovaara, Outi. "Romanssin loppu." *Helsingin Sanomat*, 21.8.2022. <https://www.hs.fi/feature/art-2000008958249.html>.
- Salovaara, Outi. *Ruplaruhtinaat. Venäläisen bisneksen hämähäkinverkot Suomessa*. Atena, 2025.

- Salovaara, Outi. "Seura selvitti: Moskovan ortodoksisen kirkon erikoiset käännökset Helsingissä – loisteliäs sipulikirkko nieli miljoonia ja 20 vuotta, mutta jäi kesken." *Seura*, 4.6.2023. <https://seura.fi/asiat/tutkivat/seura-selvitti-moskovan-ortodoksisen-kirkon-erikoiset-kaanteet-helsingissa-loisteliäs-sipulikirkko-nieli-miljoonia-ja-20-vuotta-mutta-jai-kesken/>.
- Salovaara, Outi. "Tähän piti rakentaa hostelli ilman rahaa – Näin Suomi pysäytti lopullisesti venäläiskolmikon 'epäuskottavan' talokaupan Kankaanpäässä." *Satakunnan Kansa*, 4.10.2023. <https://www.satakunnankansa.fi/satakunta/art-2000009899395.html>.
- Salovaara, Outi. "Venäjänkielinen Spektr sai uuden elämän Finskaja Gazetana." *Journalisti*, 11.3.2021. <https://journalisti.fi/artikkelit/2021/03/venjkielinen-spektr-sai-uuden-eln-finskaja-gazetana-suomen-uusin-venjkielinen-media-kiinnostaa-mys-venjn-valtiota>.
- Salovaara, Outi, ja Petri Korhonen. "Ystävyyttä Krimin valtausnäyttelyssä, talvisodan muistopäivänä Venäjän lähetystössä: Päättykö Suomi–Venäjä-seura taas Kremlin käsikassaraksi?" *Seura*, 6.12.2019. <https://seura.fi/asiat/tutkivat/ystavyytta-krimin-valtaus-nayttelyssa-talvisodan-muistopaivana-venajan-lahetystossa-paatyyko-suomi-venaja-seura-taas-kremlin-kasikassaraksi/>.
- Samorukov, Maxim. "Double or quits: A Russian approach to North Macedonia and NATO." *ELN Commentary*, 14.5.2019. <https://europeanleadershipnetwork.org/commentary/double-or-quits-a-russian-approach-to-north-macedonia-and-nato/>.
- Sandelius, Ninni. "Jokerien umpikuja – KHL on Venäjän suurvaltapropagandaa ja mainetahra, josta joukkueen on vaikea päästä eroon." *Apu*, 12.9.2022. <https://www.apu.fi/artikkelit/jokerit-umpikujassa-khl-venajan-propagandaa-ja-vaikea-mainetahra>.
- Sandelius, Ninni. "Ukrainan kirkot irrottautuvat Venäjän otteesta." *Ulkopolitiikka*, 31.5.2023. <https://ulkopolitiikka.fi/ukrainan-kirkot-irrottautuvat-venajan-otteesta/>.
- Satter, David. "Putin Runs the Russian State—And the Russian Church Too." *Forbes*, 20.2.2009. https://www.forbes.com/2009/02/20/putin-solzhenitsyn-kirill-russia-opinions-contributors_orthodox_church.html.
- Savonen, Riku. "Suomen ja Venäjän kulttuuriyhteistyö 2000-luvulla, esimerkkinä Suomalais-venäläinen kulttuurifoorumi 2000–2022." *Ennen ja nyt: Historian tietosanomien*, nro 4 (2024): 74–81. <https://doi.org/10.37449/ennenjanyt.147662>.
- Schauman, Satu. "Ministeriön Nato-myönteinen selvitys yllätti 2007 – näin se haluttiin painaa alas." *Verkkouutiset*, 24.9.2022. <https://www.verkkouutiset.fi/a/ministerion-nato-myonteinen-selvitys-yllatti-2007-nain-se-haluttiin-painaa-alas/#5ceed3e8>.

- Schönberg, Kalle. "Venäjän pääministeri ehdotti Suomelle ydinvoimayhteistyötä." *Iltta-Sanomat*, 11.11.1998. <https://www.is.fi/taloussanomat/art-2000001295431.html>.
- Schwartz-Sheam Peregrine ja Dvora Yanow. *Interpretive Research Design: Concepts and Processes*. Routledge, 2017.
- Semberg, Satu, Tabea Böing ja Veli-Pekka Tynkkynen. "The global conservative turn, Europe's energy transition and Russia." Teoksessa *Strategic Information, Intelligence and Foresight on Russia: Expert Views from a New NATO Member Country*, toim. Kari Liuhto ja J. Sipilä. Palgrave, forthcoming.
- Seroka, Mateusz. "Montenegro: Russia accused of attempting to organise a coup d'état." *OSW Analyses*, 6.3.2017. <https://www.osw.waw.pl/en/publikacje/analyses/2017-03-06/montenegro-russia-accused-attempting-to-organise-a-coup-detat>.
- Shaishmelashvili, Giorgi. *Russia's permanent war against Georgia*. Foreign Policy Research Institute, Black Sea Strategy Papers, 2.3.2021. <https://www.fpri.org/article/2021/03/russia-permanent-war-georgia/>.
- Shalygina, Liubov ja Hannu Tikkala. "Rosatom ja Helsingin telakan omistaja uhmakkaana Ylelle: Pakotteet eivät vaikuta toimintaamme Suomessa ja ulkomailla." *Yle*, 31.7.2014. <https://yle.fi/a/3-7385548>.
- Sharma, Leena. *Ikuiset ystävät – Suomen ja Neuvostoliiton kulttuurisuhteet sotien jälkeen*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 2018.
- Shentov, Ognian, Ruslan Stefanov, Martin Vladimirov toim., *The Kremlin Playbook in Europe*. Center for the Study of Democracy, 2020. https://csd.eu/fileadmin/user_upload/publications_library/files/2020_12/KP4_FINAL_WEB_NEW.pdf.
- Shepelenko, Jan. *Hyvän naapuruuden jäljillä: Venäjän Suomeen suuntaama julki-suusdiplomatia 2012–2020*. Pro-gradu, Helsingin yliopisto, 2023.
- Sherr, James, ja Kaarel Kullamaa. *The Russian Orthodox Church: Faith, Power and Conquest*. International Centre for Defence and Security, 2019. <https://icds.ee/en/the-russian-orthodox-church-faith-power-and-conquest/>.
- Shyrokykh, Karina ja Martin Kragh. "Black knight NGOs and international disinformation." *European Security* 33, nro 3 (2024): 517–536. <https://doi.org/10.1080/09662839.2024.2437781>.
- "Sibelius-viulukilpailu epäa venäläisten osallistumisen toukokuiseen kilpailuun." *Yle*, 8.4.2022. <https://YLE.fi/a/3-12397224>.
- Sipilä, Olli, Satu Lyyra, Nikita Semkin, Jenni Patronen, Eeva Kaura, Esa Sipilä, Jukka Kopra, Veli-Pekka Tynkkynen, Katri Pynnöniemi ja Sakari Höysniemi. *Energia, huoltovarmuus ja geopolittiset siirtymät*. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminta, 2017. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-287-489-4>.
- Sirén, Vesa. "Gergijev kerkiää sittenkin Mikkeliin." *Helsingin Sanomat*, 9.7.2000. <https://www.hs.fi/feature/art-2000003896242.html>.

- Sirén, Vesa. "Maailmantähtiä mansikkapalkalla, kalsarien etsintää Monacossa: Mikkelin musiikkijuhlilla värikäs historia." *Helsingin Sanomat*, 7.7.2015. <https://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000002836808.html>.
- Sirén, Vesa. "'Myös EU on tehnyt virheitä'- tähtikapellimestarimme Gergijev avaa Mikkelissä maailmankatsomustaan." *Helsingin Sanomat*, 6.7.2015. <https://www.hs.fi/hstv/art-2000002943228.html>.
- Sirén, Vesa. "Suorasukaisen musiikkikriitikon Seppo Heikinheimon itsemurhasta on 20 vuotta – kollegani oli muutakin kuin muistelmien mätämuna." *Helsingin Sanomat*, 26.5.2017. <https://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000005226914.html>.
- Smith Stegen, Karen. "Deconstructing the 'energy weapon': Russia's threat to Europe as case study." *Energy Policy* 39, nro 10 (2011): 6505–6513. <https://doi.org/10.1016/j.enpol.2011.07.051>.
- Smolovyi, Aleksandr V. "Voennie konflikti buduschevo: sovremennyi bzglyad." *Vestnik Akademii Voennyih Nauk* 80, nro 3 (2022): 80–87.
- Snegovaya, Maria. *Putin's Information Warfare in Ukraine: Soviet Origins of Russia's Hybrid Warfare*. Russia Report 1, Institute for the Study of War, 2015. <https://understandingwar.org/research/russia-ukraine/putins-information-warfare-in-ukraine-soviet-origins-of-russias-hybrid-warfare-2/>.
- Soini, Timo. "Ulkoministeri Soinin puhe Ulkopoliittisen instituutin seminaarissa." 15.6.2016. Valtioneuvosto. <https://valtioneuvosto.fi/-/ulkoministeri-soinin-puhe-ulkopoliittisen-instituutin-seminaarissa>.
- Sotilastiedustelu. *Julkinen katsaus 2025*. Puolustusvoimat, 2025. <https://valtioneuvosto.fi/-/1948673/sotilastiedustelun-julkinen-katsaus-2025>.
- "Sotsial'naja razvedka po-finski." *Rossijskaja gazeta*, 24.4.2002.
- Spansvoll, Runar. "Studying Moscow's Coercive Campaign Against Norway." *RUSI Journal* 168, nro 2 (2023): 74–85. <https://doi.org/10.1080/03071847.2023.2220756>.
- Spivak, Vita. "The Bugbear of Chinese Deforestation: The Real Threat to Russia's Forests." *Carnegie Moscow*, luettu 16.12.2025. <https://carnegie.ru/commentary/77200>.
- "Statement to the Press and Answers to Questions at a News Conference with President Tarja Halonen of Finland." *Kremlin.ru*, 3.9.2001. <http://en.kremlin.ru/events/president/transcripts/21319>.
- Stenroos, Maria. "Suomen, Naton ja Venäjän peli Suomenlahdella." *Yle*, 1.11.2025. <https://yle.fi/a/74-20191176>.
- Stoeckl, Kristina ja Dmitry Uzlaner. *The Moralists International: Russia in the Global Culture Wars*. Fordham University Press, 2022.
- Stoltenberg, Jens. *Vahtivuoroni. Naton johdossa Sodan keskellä*. Otava, 2025.
- Strovsky, Dmitry ja Jukka Pietiläinen. "Venäläisvähemmistö Suomen venäjänkielissä lehdistössä." *Venäjänkieliset Suomessa: Huomisen suomalaiset*, toim. Arno Tanner ja Ismo Söderling. Painosalama, 2016, 125–139.

- Stubb, Alexander. "Post-080808 – ensimmäinen diagnoosi." 25.8.2008. Eilen-arkisto. <https://www.eilen.fi/fi/296/>.
- Stubb, Alexander. "Pääministerin ilmoitus eduskunnalle Ukrainan tilanteesta." Valtioneuvosto, 2.9.2014. <https://valtioneuvosto.fi/-/statsministerns-upplysning-till-riksdagen-om-laget-i-ukraina-2-9-2014>.
- Stubb, Alexander. "Suurvalta-Venäjän suunta." Pori, 15.7.2008. Eilen-arkisto. <https://www.eilen.fi/en/294/?language=fi>.
- "Stubb: Nato-jäsenyys harkintaan Georgian sodan takia." *Uusi Suomi*, 26.8.2008. <https://www.uusisuomi.fi/uutiset/a/e58fe268-539b-39a2-95df-889cbb077a86>.
- Strömberg, Jari. "Ulkoministeriö ilmoitti Venäjälle edellyttävänsä lisätietoja häirinnän siviililentoliikennettä vaarantavasta vaikutuksesta." *Yle*, 19.10.2018. <https://yle.fi/a/3-10514645>.
- Suchoples, Jarosław. "In the Shadow of the Eastern Neighbour. Finland in the Security Policy of Russia and the Soviet Union from Peter the Great to Contemporary Times." *Studia Europejskie – Studies in European Affairs* 26, nro 4 (2022): 9–38. <https://doi.org/10.33067/SE.4.2022.1>.
- Suihkonen, Rai. "Tiedustelu-upseerin näkemys: Venäjän varjossa oltava valveilla." *Karjalainen*, 10.1.2018. <https://www.karjalainen.fi/uutiset/uutisalueet/kotimaa/item/168426>.
- Suojelupoliisin vuosikirja 2016*. Suojelupoliisi, 2017. <https://www.supo.fi/-/suojelupoliisin-vuosi-2016-tiedustelutoiminta-suomessa-jatkui-aktiivisena-ja-aggressiivisena>.
- Suojelupoliisin vuosikirja 2019*. Suojelupoliisi, 2019. https://supo.fi/documents/38197657/40760236/SUPO_Vuosikirja_2019_FI_saavutettava.pdf/1955990c-85f9-57bc-1f54-6c578779add0/SUPO_Vuosikirja_2019_FI_saavutettava.pdf?t=1603804256355.
- Suojelupoliisin 70-vuotisjuhlavuosisikirja*. Suojelupoliisi, 2018. https://supo.fi/documents/38197657/40760236/2018_Supo_Juhlavuosisikirja-70.pdf/d986a8e0-65d5-5bf6-0857-b516d1c8907d/2018_Supo_Juhlavuosisikirja-70.pdf?t=1602665751133.
- Suomalaisten mielipiteitä ulko- ja turvallisuuspolitiikasta, maanpuolustuksesta ja turvallisuudesta*. Maanpuolustustiedotuksen suunnittelukunta, Puolustusministeriö, 2004. <https://defmin.fi/-/tiedotteita-ja-katsauksia-1-2004-1#4c8350d1>.
- Suomalaisten mielipiteitä ulko- ja turvallisuuspolitiikasta, maanpuolustuksesta ja turvallisuudesta 2007*. Maanpuolustustiedotuksen suunnittelukunta, Puolustusministeriö, 2007. <https://defmin.fi/-/suomalaisten-mielipiteita-ulko-ja-turvallisuuspolitiikasta-maanpuolustuksesta-ja-turvallisuudesta.-tiedotteita-ja-katsauksia-joulukuu-2007-1>.
- Suomalaisten mielipiteitä ulko- ja turvallisuuspolitiikasta, maanpuolustuksesta ja turvallisuudesta 2008*. Maanpuolustustiedotuksen suunnittelukunta, Puolustusministeriö, 2008. <https://defmin.fi/-/suomalaisten-mielipiteita-ulko-ja-turvallisuuspolitiikasta-maanpuolustuksesta-ja-turvallisuudesta-2008-1>.

- Suomalaisten mielipiteitä ulko- ja turvallisuuspolitiikasta, maanpuolustuksesta ja turvallisuudesta.* Maanpuolustustiedotuksen suunnittelukunta, Puolustusministeriö, 2016. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-25-2830-1>.
- Suomalaisten mielipiteitä ulko- ja turvallisuuspolitiikasta, maanpuolustuksesta ja turvallisuudesta.* Maanpuolustustiedotuksen suunnittelukunta, Puolustusministeriö, 2017. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-25-2965-0>.
- Suomalaisten mielipiteitä ulko- ja turvallisuuspolitiikasta, maanpuolustuksesta ja turvallisuudesta.* Maanpuolustustiedotuksen suunnittelukunta, Puolustusministeriö, 2020. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-25-2965-0>.
- Suomen ja Venäjän rajaliikenneyhteyksien kehittäminen Itä- ja Pohjois-Suomessa,* Liikenne- ja viestintäministeriö, 2008. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-201-721-5>.
- Suomen kansallinen riskiarvio 2015.* Sisäministeriö, 2016. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-324-059-9>.
- ”Suomen lait pätevät myös lastensuojelussa.” *Helsingin Sanomat*, 22.7.2010. <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000004744825.html>.
- ”Suomen ortodoksinen kirkko.” Luettu 27.10.2025. <https://ort.fi/suomen-ortodoksinen-kirkko/>.
- Suomen turvallisuus- ja puolustuspolitiikka 2001.* Valtioneuvoston selonteko (Valtioneuvosto, 2001), <https://defmin.fi/documents/236553176/249313875/selonteko2001.pdf>.
- Suomen turvallisuus- ja puolustuspolitiikka 2004.* Valtioneuvoston selonteko VNS 6/2004, Valtioneuvosto, 2004. https://defmin.fi/documents/236553176/249313875/2493_2161_Selonteko_2004_1_.pdf/3c98cbb7-98c0-9cd5-b2a5-86f857ed301d/2493_2161_Selonteko_2004_1_.pdf?t=1761551229577.
- Suomen turvallisuus- ja puolustuspolitiikka 2009.* Valtioneuvoston selonteko, Valtioneuvosto, 2009. https://defmin.fi/documents/236553176/249313875/Selonteko_2009.pdf/7eaace56-b09a-c037-4cc1-52e96822a4d3/Selonteko_2009.pdf?t=1761551234843.
- Suomen 6. määräaikaisraportti alueellisia kieliä tai vähemmistökieliä koskevan eurooppalaisen peruskirjan täytäntöönpanosta.* Ulkoministeriö, 2023. https://um.fi/euroopan-neuvoston-voimassa-olevat-ihmisoikeussopimukset/-/asset_publisher/mnr92wS4p1I3/content/alueellisia-kielia-tai-vahemmistokieliä-koskeva-eurooppalainen-peruskirja-1992-/35732.
- ”Suomi karkottaa yhdeksän Venäjän suurlähetystössä työskentelevää henkilöä – ’Merkittävä takaisku Venäjän tiedustelulle!’” *Ilta-Sanomat*, 6.6.2023. <https://www.is.fi/politiikka/art-2000009638297.html>.
- Suomi vaikuttaa muuttuvassa maailmassa.* Ulkoministeriön tulevaisuuskatsaus. Ulkoministeriö, 2018. Valtioneuvoston julkaisusarja 16/2018. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-287-590-7>.

- Suomi–Venäjä-seura. ”Kallio-Vallilan Venäjä-seuran jäsenyys SVS:ssä päättyi.” 27.5.2025. <https://suomivenajaseura.fi/hallinto/kallio-vallilan-venaja-seuran-jasenyyssvssa-paattyi/>.
- Suvinen, Teemu. ”Hjallis Harkimo myönsi jälleen – takki kääntynyt täysin Joke-rien suhteen”. *Ilta-Sanomat*, 5.11.2023. <https://www.is.fi/jaakiekko/art-2000009970117.html>.
- ”Så har incidentberedskapen skärpts sedan ’ryska pasken” *SVT Nyheter*, 16.4.2022. <https://www.svt.se/nyheter/inrikes/flygvapenchefen-sa-har-incidentberedskapen-skarpts-sedan-ryska-pasken>.
- Särkkä, Heini. ”Dosentin mystinen muutos.” *Ilta-Sanomat*, 1.9.2024. <https://www.is.fi/ulkomaat/art-2000010655160.html>.
- Tala, Henrik. *Aimo Pajunen. Kylmän sodan kenraali*. Siltala, 2024.
- Tarkka, Jukka. *Karhun kainalossa: Suomi kylmässä sodassa 1947–1990*. Otava, 2012.
- Tarkka, Jukka. *Venäjän vieressä*. Otava, 2015.
- Tasavallan presidentin kanslia. ”Presidentti Halonen keskusteli puutulleista Venäjän pääministerin kanssa.” 29.5.2007. <https://www.presidentti.fi/halonen/public/default92ba.html>.
- Taskinen, Juha-Pekka ja Helena Korpela. ”Suomi–Venäjä-seura sai Kremlistä postia – pian normaali toiminta oli mahdotonta: ”Moni on ymmärtänyt toimintamme taroituksen väärin”” *Yle*, 14.10.2022. <https://YLE.fi/a/3-12659575>.
- Teittinen, Paavo. ”Presidentti vastaa kritiikkiin: ’Voi olla, että olin liiankin tarkka”” *Helsingin Sanomat*, 4.6.2023. <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000009625686.html>.
- Teittinen, Paavo. ”Vaaran vuodet.” *Helsingin Sanomat*, 4.6.2023. <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000009558248.html>.
- Teknistaloudellinen selvitys Koillisväylän merikaapelin toteutumisedellytyksistä*. Liikenne- ja viestintäministeriö, 2015. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-243-466-1>.
- Thomas, Timothy. ”Russia’s Reflexive Control Theory and the Military.” *Journal of Slavic Military Studies* 17, nro 2 (2004): 237–256. <https://doi.org/10.1080/13518040490450529>.
- Tikka, Juha-Pekka. ”Suomen johtava Venäjä-tutkija maaliskuussa 2014: Putin sanoi, ettei Krimia liitetä Venäjään.” *Verkkouutiset*, 8.7.2016. <https://www.verkkouutiset.fi/a/suomen-johtava-venaja-tutkija-maaliskuussa-2014-putin-sanoi-ettei-krimia-liiteta-venajaan-52638/>.
- Tipaldou, Sofia ja Philipp Casula. ”Russian Nationalism Shifting: The Role of Populism Since the Annexation of Crimea.” *Demokratizatsiya* 27, nro 3 (2019): 349–370.
- Toepfl, Florian, Anna Ryzhova, Daria Kravets ja Arista Beseler. ”Googling in Russian Abroad: How Kremlin-Affiliated Websites Contribute to the Visibility of COVID-19 Conspiracy Theories in Search Results.” *International Journal of Communication* 17 (2023): 1126–1146.

- Toimintasuunnitelma strategisen hallitusohjelman kärkihankkeiden ja reformien toimeenpanemiseksi.* Valtioneuvosto, 2015. <https://valtioneuvosto.fi/documents/10184/321857/Toimintasuunnitelma+strategisen+hallitusohjelman+k%C3%A4rkihankkeiden+ja+reformien+toimeenpanemiseksi.pdf>.
- Tuhkanen, Liisa. *The Role of Religion, Identity and Discrimination in the Acculturation of Russian-speakers Living in Finland.* Väitöskirja, School of Slavonic and East European Studies, University College London, 2021.
- Tuomi-Nikula, Petri. *Erilaista diplomatiaa.* Teos, 2024.
- Tuomioja, Erkki. "Suomen asema muuttuvassa maailmassa." *Kultaranta*, 17.6.2013. Eilen-arkisto. <https://www.eilen.fi/fi/2799/?language=fi>.
- Tuomola, Salla. "Maahanmuuttovastaisuudesta koronakriittisyyteen: Populistisen vastamedian laajeneva ekosysteemi journalismin näkökulmasta." *Media & viestintä* 46, nro 2 (2023): 43–67.
- Turpeinen-Saari, Pirkko. "Natsismia demokratian valepuvussa." *Turpeinen-Saari* (blogi), 24.4.2020. <https://www.turpeinen-saari.net/blogi/2020/04/24/34098#comments>.
- "Turun tauti ja tapaus Astahov." *Yle*, 22.3.2010. <https://yle.fi/a/3-5531978>.
- Turvallisuuskomitea. *Yhteiskunnan turvallisuusstrategia. Valtioneuvoston periaatepäätös.* Valtioneuvoston julkaisuja, 2025. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-762-1>.
- Tynkkynen, Veli-Pekka. "Russian bioenergy and the EU's renewable energy goals: perspectives of security." Teoksessa *Russian Energy and Security up to 2030*, toim. Susanne Oxentierna ja Veli-Pekka Tynkkynen. Routledge, 2014.
- Tynkkynen, Veli-Pekka. "Sports Fields and Corporate Governmentality: Gazprom's All-Russian Gas Program as Energopower." Teoksessa *Critical Geographies of Sport: Space, Power and Sport in Global Perspective*, toim. Natalie Koch. Routledge, 2017.
- Tynkkynen, Veli-Pekka. *The Energy of Russia: Hydrocarbon Culture and Climate Change.* Edward Elgar, 2019. <https://doi.org/10.4337/9781788978606>.
- Tynkkynen, Veli-Pekka. *How Europe got Russia wrong. Energy, violence and the environment.* Edward Elgar, 2024.
- Tynkkynen, Veli-Pekka. "Vino kuva Venäjältä." *Ulkopolitiikka*, 23.1.2025. <https://ulkopolitiikka.fi/vino-kuva-venajasta/>.
- Ukaz Prezidenta Rossijskoi Federatsii ot 02.07.2021, no. 400. *O Strategii natsionalnoi bezopasnosti Rossijskoi Federatsii.* <http://www.kremlin.ru/acts/bank/47046>.
- Ukaz Prezidenta Rossijskoi Federatsii ot 31.03.2023 no. 229. *Ob utverždenii Kontseptsii vnešnei politiki Rossijskoi Federatsii.* <http://www.kremlin.ru/acts/bank/49090>.
- "Ukrainan järitykset tuntuvat myös Suomessa." *Helsingin sanomat*, 3.3.2014, <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000002713897.html>.
- "Ukrainan kaasukiista leviää taas EU:hun." *Helsingin Sanomat*, 2.2.2013. <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000002610416.html>.

- ”Ukraina vastaa itse sisäisistä asioistaan.” *Helsingin Sanomat*, 15.4.2014. <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000002724279.html>.
- ”Ukrainalaiset väsyivät odottamaan vapautta.” *Helsingin Sanomat*, 3.12.2013.
- Ulkoasiainministeriö. ”Fennovoima Oy:n ydinvoimalaitoshaketta koskeva rakentamislupahakemus: ulkoasiainministeriön lausunto.” 21.6.2016. <https://tem.fi/documents/1410877/79578299/Ulkoministeri%C3%B6.pdf/90479e3d-7d02-a1acd0d3-9227fd0dcc44/Ulkoministeri%C3%B6.pdf?version=1.0&t=1638953163720>.
- Ulko- ja turvallisuuspoliittinen selonteko*. Valtioneuvosto, 2024. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-890-1>.
- ”Ulkoministeriön selvitys 2025: Venäläisten suhtautuminen Suomeen kaksijakoista, nuorten asenteet myönteisimpiä.” Ulkoministeriö, tiedotteet, 14.10.2025. <https://valtioneuvosto.fi/-/ulkoministerion-selvitys-venalaisten-suhtautuminen-suomeen-kaksijakoista-nuorten-asenteet-myonteisimpia>.
- United Nations Security Council. *Letter dated 26 March 2007 from the Secretary-General addressed to the President of the Security Council*. S/2007/168. 26.3.2007. <https://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFC-F9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/Kosovo%20S2007%20168.pdf>.
- U.S. Department of Justice. *Report on the investigation into Russian interference in the 2016 presidential election*. Volume I, by Robert S. Mueller, III. U.S. Department of Justice, 2019. https://www.justice.gov/storage/report_volume1.pdf.
- U.S. Department of State. ”269. Policy planning staff memorandum.” Office of the Historian, doc. 269, 4.5.1948. <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1945-50Intel/d269>.
- ”Uusi kansanliike ihannoii Putinia.” *Helsingin Sanomat*, 18.11.2007. <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000004527277.html>.
- ”Vaalivaikuttaminen pyrkii myös passivoimaan.” *Helsingin Sanomat*, 19.12.2018. <https://www.hs.fi/paivanlehti/19122018/art-2000005939622.html>.
- Vahva ja välittävä Suomi. Pääministeri Petteri Orpon hallituksen ohjelma 20.6.2023*. Valtioneuvosto, 2023. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-763-8>.
- Vainio, Kaarina. ”Perintöjakkara.” *Ulkopolitiikka*, 7.12.2023. <https://ulkopolitiikka.fi/millaisen-perinnon-sauli-niinisto-jattaa-seuraajalleen/>.
- Valkama, Meri. *Perinnönjako. Keskusteluja Tarja Halosen politiikasta*. Kustantamo S&S, 2024.
- Valtioneuvoston kanslian omistajaohjausosaston vuosikertomus 2012*. Valtioneuvoston kanslia, 2013. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-287-040-7>.
- Valtioneuvoston puolustusselonteko*. Valtioneuvosto, 2017. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-287-370-5>.
- Valtioneuvoston puolustusselonteko*. Valtioneuvosto, 2021. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-820-8>.
- Valtioneuvoston puolustusselonteko*. Valtioneuvosto, 2024. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-663-423-7>.

- Valtioneuvosto ulko- ja turvallisuuspoliittinen selonteko.* Valtioneuvosto, 2016. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-287-267-8>.
- Valtioneuvoston tulevaisuusselonteko: kestäväällä kasvulla hyvinvointia.* Valtioneuvosto, 2013. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-287-066-7>.
- Valtion omistajaohjaus. Vuosikertomus 2015.* Valtioneuvosto, 2016. <https://valtioneuvosto.fi/documents/10616/5614302/Vuosikertomus+2015/fa156398-c2a8-4bda-93ea-787fca78055d/Vuosikertomus+2015.pdf?version=1.1>.
- "Vanhanen ei tue Stubbin näkemyksiä Nato-jäsenyydestä." *Yle*, 25.8.2008. <https://yle.fi/a/3-5848946>.
- Vanhanen, Matti. *Kriisien keskellä. Näkökulmia valtiojohtamisen todellisuuteen.* Otava, 2024.
- Vanhanen, Matti. "Puhe turvallisuus- ja puolustuspoliittisesta selonteosta käytävissä keskustelussa." Eduskuntakeskustelu, eduskunta, 20.12.2004, Eilen-arkisto. <https://www.eilen.fi/fi/394/?language=fi>.
- Varis, Olli ja Arja Paananen. "Tällaista oli Esko Ahon toiminta Venäjällä – IS selvitti vaietut kytkökset." *Ilta-Sanomat*, 19.11.2022. <https://www.is.fi/politiikka/art-2000009154790.html>.
- Vastuullisuusraportti 2018.* Fennovoima, 2019. https://web.archive.org/web/20220401230740/https://www.fennovoima.fi/sites/default/files/media/documents/Fennovoima_Vastuullisuusraportti_2018.pdf.
- Vendil Pallin, Carolina. *Russian Military Reform: A Failed Exercise in Defence Decision Making.* Routledge, 2009.
- Vento, Heikki. "Salmi aikoo tehdä Suposta enemmän tiedustelupalvelun." *Turun Sanomat*, 6.12.2007. <https://www.ts.fi/uutiset/1074244964>.
- Vento, Heikki. "Presidentti Niinistö: Venäjän mielestä Nato-Suomessa olisi vihollisen armeija." *Suomen Kuvalehti*, 9.10.2017. <https://suomenkuvalehti.fi/kotimaa/presidentti-niinisto-venajan-mielesta-nato-suomessa-olisi-vihollisen-armeija/?share-d=988963-60ab6849-1>.
- "Venäjän armeija kiinni itse teossa." *Helsingin Sanomat*, 13.7.2001.
- Venäjän federaation energiaministeriö. *Energetičeskaja strategija Rossii do 2020 goda*, 2003. <http://www.energystrategy.ru/projects/es-2020.htm>.
- Venäjän federaatio. "Federalnyi zakon O svobode sovesti i o religioznykh ob'edineniiakh [Laki uskonnonvapaudesta ja uskonnollisista yhdistyksistä]." Federaalilaki nro 125-FZ, 26.9.1997.
- Venäjän federaatio. *Russian Military Doctrine.* Presidential Edict No. 2976-N, 2014. <http://www.scrf.gov.ru/security/military/document/129/>.
- "Venäjän kulttuurikeskuksen vanha maine hämää yhä Yleisöä. Kulttuuri- ja tiedekeskus tarjoaa nyt kielenopetusta ja taidetta." *Helsingin Sanomat*, 17.7.1993. <https://www.hs.fi/suomi/art-2000003251473.html>.
- "Venäjä kiinnostunut sotilasyhteistyöstä Suomen kanssa." *Yle*, 19.2.2010. <https://yle.fi/a/3-5513619>.

- "Venäjä käy kauppasotaa WTO-jäsenyytensä alla." *Helsingin Sanomat*, 5.6.2004.
- Venäjän laaja-alainen vaikuttaminen Suomeen 2000-luvulla: Tietotarvekuvaus. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminta, 2024. https://tietokayttoon.fi/documents/113169639/223990442/Tietotarvekuvaus_Ven%C3%A4j%C3%A4n_laaja-alainen_vaikuttaminen.pdf/07501ccc-49ed-a0a9-0b74-6d61cec3f669?t=1728905866684.
- "Venäjän nopea vaurastuminen vauhdittaa idänkauppaamme." *Helsingin Sanomat*, 20.4.2006. <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000004390740.html>.
- "Venäjä näki tyhjiön ja päätti täyttää sen." *Helsingin Sanomat*, 30.1.2017.
- "Venäjän talous kestää jo iskuja." *Helsingin Sanomat*, 1.12.2001. <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000004015160.html>.
- "Venäjän talousluvut ovat hiukan piristyneet, mutta tulevaisuudessa maalta uhkaa kadota tulopohja." *Helsingin Sanomat*, 28.10.2018.
- "Venäjän uusi ulkopoliittikka nojaa suuriin energiavaroihin." *Helsingin Sanomat*, 1.5.2006.
- "Venäjä-raportti sai kyytiä sosiaalidemokraateilta." *Helsingin Sanomat*, 9.9.2016. <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000002919912.html>.
- "Venäläisdiplomaatti ehdottaa Suomelle sotilasyhteistyötä." *Yle*, 17.10.2007. <https://yle.fi/a/3-5805917>.
- "Venäläisomistuksen kieltäminen osoittaa russofobioa." *Helsingin Sanomat*, 26.10.2014. <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000002772380.html>.
- "Venäläispoliitikko varoittaa Suomea Nato-jäsenyydestä." *Yle*, 28.3.2009. <https://yle.fi/a/3-5737785>.
- "V Finljandii ne lišajut roditel'skih prav." *Miasskij rabotšij*, 27.3.2004.
- Vihavainen, Timo. "Venäläistutkija käsittelee jatkosotaa Pietarin piirityksenä. Neuvostohistorioitsija ei anna tuumaakaan periksi vanhoista näkemyksistä." *Helsingin Sanomat*, 6.12.2002. <https://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000004104126.html>.
- Viljanen, Elina. "Soviet Legacies and Global Contexts: Classical Music and Russia's Cultural Statecraft." Teoksessa *Russia's Cultural Statecraft*, toim. Tuomas Forsberg, ja Sirke Mäkinen. Routledge, 2022.
- Vihalemm, Triin ja Jānis Juzefovičs. "How Baltic Russian-speaking audiences outmaneuver securitization, essentialization, and polarization in times of crisis?" *Journal of Baltic Studies* 53, nro 4 (2022): 495–517. <https://doi.org/10.1080/01629778.2021.2006728>.
- Vihavainen, Timo. *Kansakunta rähmällään: suomettumisen lyhyt historia*. Otava, 1991.
- Viimaranta, Johanna. "Russian and its speakers in Finland." Teoksessa *The Soft Power of the Russian Language: Pluricentricity, Politics and Policies*, toim. Arto Mustajoki, Ekaterina Protassova ja Maria Yelenevskaya. Routledge, 2019. <https://doi.org/10.4324/978042906>.
- Virkki, Pekka. *Jälkisuomettumisen ruumiinavaus*. Docendo, 2023.

- “Viron tapahtumien poliittista hyväksikäyttöä ei pidä sallia.” *Helsingin Sanomat*, 1.5.2007.
- Vladimirov, Martin, Marius Köppen ja Daria Osipova. *Networks of Power. Russia's Shadow Influence in Germany*. Friedrich-Naumann-Stiftung für die Freiheit, 2024. <https://csd.eu/publications/publication/networks-of-power/>.
- Voiman Venäjä. Puolustusministeriö, 2019. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-663-060-4>.
- von der Leyen, Ursula. “2022 State of the Union Address by President von der Leyen.” 14.9.2022, Strasbourg. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/speech_22_5493.
- Vähäkangas, Päivi. “Kenen lippua kannat? Suomalaisten pappisvihkimys Venäjällä repii Suomen evankelis-luterilaista kirkkoa.” *Teologia.fi*. 14.10.2024. <https://teologia.fi/2024/10/kenen-lippua-kannat-suomalaisten-pappisvihkimys-venajalla-repii-suomen-evankelis-luterilaista-kirkkoa/>.
- Waris, Olli ja Suvi Hautanen. “Näin valtiojohto vei Suomen Natoon.” *Ilta-Sanomat*, 13.5.2022. <https://www.is.fi/politiikka/art-2000008803771.html>.
- Werner, Ben. “Finland Receives State Department Approval to Purchase U.S. Naval Missiles & Launchers,” *USNI News*, 21.2.2018. <https://news.usni.org/2018/02/21/finland-receives-state-department-approval-purchase-u-s-naval-missiles-launchers>.
- Wigell, Mikael. “Hybrid interference as a wedge strategy.” *International Affairs* 95, nro 2 (2019): 255–275. <https://doi.org/10.1093/ia/iiz018>.
- Wigell, Mikael ja Antto Vihma. “Geopolitics versus geoeconomics: the case of Russia’s geostrategy and its effects on the EU.” *International Affairs (Royal Institute of International Affairs 1944-)* 92, nro 3 (2016): 605–27. <http://www.jstor.org/stable/24757627>.
- Wigell, Mikael, Matthias Deschryvere, Christian Fjäder, Niklas Helwig, Ville Kaitila, Heli Koski, Josi Seilonen ja Arho Suominen. *Europe facing geoeconomics: Assessing Finland’s and the EU’s risks and options in the technological rivalry*. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminta, 2022. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-205-3>.
- Wigell, Mikael, Sören Scholvin ja Mika Aaltola. *Geo-economics and Power Politics in the 21st Century: The Revival of Economic Statecraft*. Routledge, 2018.
- Wilson, Andrew. *Political Technology. The Globalisation of Political Manipulation*. Cambridge University Press, 2024.
- Wilson, Andrew. *Virtual politics: Faking democracy in the Post-Soviet world*. Yale University Press, 2005.
- Wolff, Kristina. “Cultural Imperialism.” Teoksessa *The Blackwell Encyclopedia of Sociology*, toim. George Ritzer. Blackwell, 2007. <https://doi.org/10.1002/9781405165518.wbeosc175>.

- Wondreys, Jakub, Luke March ja Bartek Pytlas. "My enemy's enemy is my friend? European radical left parties' response to Russia's war in Ukraine." *The British Journal of Politics and International Relations* 27, nro 3 (2025): 696–719. <https://doi.org/10.1177/13691481241284204>.
- Yablokov, Ilya. "Conspiracy Theories as a Russian Public Diplomacy Tool: The Case of Russia Today (RT)." *Politics* 35, nro 3–4 (2015): 301–315. <https://doi.org/10.1111/1467-9256.12097>.
- "Yevrope ne do sanktsij." *Rossijskaja gazeta*, 15.8.2014.
- Yhdessä kestävään tulevaisuuteen: Ympäristövastuullinen, osallisuutta tukeva yhteiskunta, monimuotoinen luonto ja hyvinvointia edistävä ympäristö*. Ympäristöministeriön tulevaisuuskatsaus, Ympäristöministeriö. 2010. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-11-3792-1>.
- Yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen turvaamisen strategia* Valtioneuvoston periaatepäätös 23.11.2006. Puolustusministeriö, 2006. https://web.archive.org/web/20081119213605/https://defmin.fi/files/815/YETT_2006.pdf.
- Yhteiskunnan turvallisuusstrategia*. Valtioneuvoston periaatepäätös 16.12.2010. Valtioneuvosto, 2010. https://www.defmin.fi/files/1696/Yhteiskunnan_turvallisuusstrategia_2010.pdf.
- Yle Radio Itä-Uusimaa. "Porvoon öljyputki Lipposen ja Primakovin pääaiheita." *Yle*, 9.2.1999. <https://yle.fi/a/3-5110401>.
- Ylhäinen, Kaisa. "Presidentti Niinistö puhui Putinin kanssa: 'Keskustelu oli suora ja selväpiirteinen.'" *Ilta-Sanomat*, 14.5.2022. <https://www.is.fi/politiikka/art-2000008816590.html>.
- Yli-Ojanperä, Elina. "Dosentti lietsoo Venäjällä epäluuloa lasten huostaanotoista Suomessa." *Yle*, 15.10.2012. <https://YLE.fi/a/20-102034>.
- York, Joanna. "Are pro-Kremlin Russian cultural figures returning to the spotlight in Europe?" *France 24*, 20.7.2025. <https://www.france24.com/en/europe/20250720-are-pro-kremlin-russian-cultural-figures-returning-to-the-spotlight-in-europe><https://www.france24.com/en/europe/20250720-are-pro-kremlin-russian-cultural-figures-returning-to-the-spotlight-in-europe>.
- Zadra, Roberto. "NATO, Russia and Missile Defence," *Survival*, 56, nro 4 (2014): 51–61, <https://doi.org/10.1080/00396338.2014.941555>.
- "Zaharova prokomentirovala rešenije Finljandii o zakupke amerikanskih istrebitelei"; *TASS*, 15.12.2021, <https://tass.ru/politika/13209663>.
- Zakem, Vera, Paul Saunders ja Daniel Antoun. *Mobilizing Compatriots: Russia's Strategy, Tactics, and Influence in the Former Soviet Union*. CNA, 2015. <https://www.cna.org/reports/2015/DOP-2015-U-011689-1Rev.pdf>.
- "Zaštšita ot vzroslyh." *Izvestija*, 14.1.2004.
- "Zaštšiti rebyonka." *Rabotšij put'*, 10.7.2022.

Zavadskaya, Margarita. "Divides among Russian Speakers in Finland."

Maanpuolustus-lehti, 21.9.2023. <https://www.maanpuolustus-lehti.fi/divides-among-russian-speakers-in-finland/>.

Zvereva, Vera. "State Propaganda and Popular Culture in the Russian-Speaking Internet." Teoksessa *Freedom of Expression in Russia's New Mediasphere*, toim. Mariëlle Wijermars ja Katja Lehtisaari. Routledge, 2020.

tietokayttoon.fi

ISBN PDF 978-952-287-954-7

ISSN PDF 2342-6799